

108500

uppāṭetvā khādati, upaddhuposathassa nissandena¹ rattim² rattim² yasaṃ anubhoti³ soḷasasahassanātakiparivuto⁴ [parivāreti⁵]. Tasmim kāle Bārāṇasirājā kāmesu dosaṃ disvā isipabbajjāṃ pabbajitvā Adhogaṅgāya ramaṇiye bhūmippadesepaṇṇasālam kāretvā uñchācariyāya yāpento viḥāsi. Ath' eka-⁵ divasaṃ tamhā ambavanā mahāghaṭappamāṇaṃ ambapakkāṃ Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamānaṃ tassa tāpasassa paribhogatitthābhimukhaṃ āgami⁶, so mukhaṃ dhovanto taṃ majjhe nadiyā āgacchantāṃ disvā udakaṃ taranto gantvā ādāya assamapadaṃ āharitvā agyāgāre⁷ ṭhapetvā satthakena¹⁰ phāletvā yāpanamattaṃ khāditvā sesaṃ kadalipaṇṇehi paṭicchādetvā punappuna divase divase⁸ yāva parikkhayā khādi. Tasmim pana khīṇe aññaṃ⁹ phalāphalam khādituṃ nāsakkhi, rasa-¹⁰ tanhāya bajjhितvā „tam eva ambapakkāṃ khādisāmīti“ nadī-tīraṃ¹⁰ gantvā nadiṃ olokento „ambaṃ alābhितvā na utṭha-¹⁵ hissāmīti“¹¹ sanmṭṭhānaṃ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro ekam pi divasaṃ dve pi tīṇi catupaṇcachadivasāni¹² vātāta-pena parisussanto olokento nisīdi, atha saṭṭame divase nadī-devatā āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ natvā „ayaṃ tāpaso tanhāva-siko hutvā sattāhaṃ nirāhāro Gaṅgaṃ olokento pi nisīdi,²⁰ imassa ambapakkāṃ adātum¹³ na yuttaṃ, alabhanto marissati, dassāmi 'ssa¹⁴ 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena saddhim sallapantī paṭhamaṃ gātham āha:

1. Kimchando kimadhippāyo eko sammasi ghammani,

kiṃ patthayāno kiṃ esaṃ kena atthena brāhmaṇā 'ti. 1. 25

Tattha chando ti ajjāsayo, adhippāyo ti cittaṃ, sammasi acchasi, ghammanīti gīṃhe, esaṃ ti esanto, brāhmaṇā 'ti pabbajitattā tāpasāṃ ālapati, idaṃ vuttaṃ hoti: brāhmaṇa tvaṃ kimadhippāyo kiṃ cittaṃ kiṃ patthento kiṃ gavesanto ken' atthena imasmiṃ Gaṅgātīre Gaṅgaṃ olokento nisinno ti.

30

¹ Ck omits pana -- nissandena. ² Bā only one ratti. ³ Cks -bhonti. ⁴ Cks -tā. ⁵ Bā -si, C⁸ parivāreti corr. to -cāreti. ⁶ Bā -māsi. ⁷ Ck agya-. ⁸ Ck only one di-. ⁹ Ck -a. ¹⁰ Bā -re. ¹¹ Bā upaṭha-. ¹² Ck dvepi nīṇja divasāni. ¹³ Cks ā-. ¹⁴ Bā tassā.

Taṃ sutvā tāpaso nava gāthā abhāsi:

2. Yathā mahā vāridharo kumbho supariṇāmavā
tathūpamaṃ āmbapakkam vaṇṇagandharasuttamaṃ. 2.
3. Taṃ vuyhamānaṃ sotena disvā¹ amalamañjhime
pāṇīhi naṃ gahetvāna agyāyatanam āharim. 3.
4. Tato kadali-pattesu nikkhipitvā sayam ahaṃ
satthena naṃ vikappetvā khuppi-pāsaṃ² ahāsi me. 4.
5. So³ 'haṃ apeta-daratho⁴ vyantibhūto dukhakkhamo
assādaṃ nādhigacchāmi phalesv-aññesu kesuci⁵. 5.
6. Sose-tvā nūna⁶ maraṇaṃ taṃ mamaṃ āvahissati
ambam y'assa⁷ phalaṃ sādum⁸ [yam uddharim⁹] vuyhamānaṃ
[udadhismā¹⁰] mahaṇṇave. 6.
7. Akkhātan te mayā sabbaṃ yasmā upavasāma¹¹ aham,
rammaṃ pati nisinna¹² 'smi, puthulomāyutā puthū¹³. 7.
8. Tvaṃ ca kho me va akkhāhi attānaṃ apalāyini,
kā vā tvaṃ asi kalyāṇi, kissa vā tvaṃ sumañjhime. 8.
9. Ruppapattapalimattāhiva¹⁴ vyagghiva girisānujā
yā santi¹⁵ nariyo¹⁶ deve-su devānaṃ paricārikā 9.
10. 'Yā ca manussalokasmiṃ rūpen¹⁷ anvāgatitthiyo¹⁸ —
rūpe te sadisī n' atthi
devesu¹⁹ gandhabbanussaloke²⁰,
puttāsi me, cārupubbaṅgi brūhi,
akkhāhi me nāmaṃ ca bandhave cā 'ti. 10.

Tattha vāridharo kumbho ti udakaghaṭo, supariṇāmavā ti susaṇ-
25 thito¹⁷, vaṇṇagandharasuttamaṃ ti vaṇṇagandharasehi uttamaṃ, disvānā
'ti disvā, amalamañjhime ti nimmalamañjhe, devataṃ ālapanto evam āha,
pāṇīhi ti hatthehi, agyāyatanam āharin ti attano aggihuttasālaṃ āharim,
vikappetvā ti vicchinditvā¹⁸, vikantetvā ti pi pāṭho, khādin ti pāṭhaseso,
ahāsi me ti taṃ jivhagge thapitamattam eva sattarasaharaṇisatāni¹⁹ pharitvā

¹ Ck -sa. ² Ck yo. ³ Ck -dharato. ⁴ Ck -pi. ⁵ Ck sositvā nūna, B²
sositvā nānu. ⁶ B² passa. ⁷ Ck -dhum. ⁸ Ck sam-. ⁹ Ck -samā, B²
-sammā. ¹⁰ B² -u. ¹¹ Ck -palimattāhima, B² rūpapattaplamatti. ¹² rupa-
mattaplamantiva. ¹³ Ck yassanti. ¹⁴ B² nā-. ¹⁵ B² rūpaññānā-. ¹⁶ Ck
devesi. ¹⁷ B² gandhabbesu-. ¹⁸ B² -sañthāno. ¹⁹ Ck chin-. ²⁰ B² -nisa-
hassāni.

upeto pi paññāyogena sakale pi¹ Jambudīpatale avasesapaṇḍitehi² atirocati³
 bhāsati⁴, rammako ti cittaṃāso, atevaññehīti ativiya aññehi ekādasahi
 māsehi, evan ti evaṃ Sambhavo pi paññāyogena sobhati, himavā ti hima-
 pātasamaye himayutto ti himava, gimhakāle himaṃ vamatīti⁵ himavā, sampatta-
 5 janam⁶ gandhena madayatīti⁷ Gandhamādano, mahābhūtaṇālayo ti
 devagaṇanivāso, disā bhātīti sabbadisā ekobhāso⁸ viya karoti, pavātīti
 gandhena sabbadisā⁹ pharati¹⁰, evan ti Sambhavo pi paññāyogena¹¹ sabba-
 disā¹² bhātī¹³ c' eva pavāti ca, yasassimā ti tejasampattiya yasassinīhi
 accīhi¹⁴ yutto, jalamāno caram¹⁵ kacche¹⁶ ti kaccasamkhāte¹⁶ mahāvane
 10 jalanto carati, analo ti atitto gatamaggassa kaṇhabhāvena kaṇhavattani yaññe
 āhutivasena¹⁷ āhutaṃ¹⁸ ghaṭaṃ asanātīti ghaṭāsano dhūmaketu kiccaṃ assa
 sādhetīti dhūmaketu, uttamāhevanandaho¹⁹ ti ahevanam vuccati
 vanasaṇḍo, uttamavanasaṇḍadaho ti²⁰ attho. nisīthe²¹ ti rattibhāge, pabba-
 taggasmin ti pabbatasikhare, pahūtedho²² ti bahuindhano²³, virocātīti
 15 sabbadisāsu obhāsati²⁴, evan ti evaṃ mama kaniṭṭho Sambhavakumāro pi
 paññāyogena virocati, bhadraṃ ti bhadraṃ assōjāniyaṃ javasampattiya jānanti
 na sarīrena, vāhiye²⁵ ti vahitabbe bhāre sati bhāravahanatāya²⁶ ayaṃ uttamo
 ti²⁷ balivaddaṃ jānanti, dohenā ti dohasampattiya dhenum sakhirā ti jānanti,
 bhāsamānaṃ ti ettha pana²⁸ bhāsamānaṃ jānanti missaṃ bālehi paṇḍitaṃ
 20 ti suttam āharitaṃ.

Sucīrato evaṃ etasmiṃ²⁹ Sambhavam vaṇṇante „pañham
 pucchitvā jānissāmiti“ „kham pana te kumārakaniṭṭho“ ti
 • pucchi. Ath' assa so sihapañjaram vivaritvā hattham pasā-
 retvā „so esa³⁰ pāsādvāre antaravīthiyam kumārakehi sad-
 25 dhim suvaṇṇavaṇṇo kīlati ayaṃ mama kaniṭṭho, upasamkamitvā .
 nam puccha³¹, Buddhalīhāya te pañham kathesatīti“ āha.
 Sucīrato tassa vacanam sutvā pāsādā oruyha kumārassa
 santikam agamāsi, kāya velāyā 'ti kumārasya³² nivatthasāṭakam

¹ Bā sakala. ² Bā -te. ³ Bā atikkamitvā virocati, C* atirocati atakkamitvā virocati. ⁴ Bā sobhati. ⁵ C* himaṃ vatīti, Bā himaṃ vamatī. ⁶ Bā -ttamja-.
⁷ Bā mo-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā sabbā-. ¹⁰ C* pa-, Bā vāyati. ¹¹ Bā paññāyo-. ¹² Bā sabbā-. ¹³ Bā bhāsati. ¹⁴ Bā -yā yasassimā accimāhiti accihī. ¹⁵ Bā vane. ¹⁶ Bā ga-. ¹⁷ C* āhū-. ¹⁸ C* āhū-, Bā abuti. ¹⁹ C* -naṇḍaho. ²⁰ Bā -saṇḍam dabatīti. ²¹ C* nisice, Bā nisive. ²² C* bahu-, C* bahū-, Bā bahūtejo, Bā pahūtejo. ²³ Bā bahutaiddhino, Bā pahūtadudhano.
²⁴ C* obhāsāsati. ²⁵ Bā vāhaye. ²⁶ C* -vahanatāya, Bā -vahanatāya. ²⁷ C* omit ti. ²⁸ Bā nā. ²⁹ Bā tasmim. ³⁰ Bā eso; all three MSS. so for yo
³¹ Bā tam pucchatha. ³² C* -re.

mocetvā khandhe¹ khipitvā ubho hi hatthehi paṃsum gahetvā
 ʈhitavelāya.

Tam atthaṃ āvikaronto S.

ss. Sv-ādhippāgā² Bhāradvājo Sambhavassa upantikāṃ,
 tam addasa mahābrahmā kīlamānaṃ bahi pure ti g. ā. 170. 5

Tattha bahi pure ti bahi nivesane.

M. pi brāhmaṇaṃ āgantvā purato ʈhitāṃ disvā „tāta
 ken' atthenāgato sīti“ pucchitvā „tāta kumāra ahaṃ Jambudī-
 patale āhiṇḍanto mayā pucchitaṃ pañhaṃ kathetuṃ samatthaṃ
 alabhitvā tava santikaṃ³ āgato 'mhīti“ vutte „sakala-Jam- 10
 budīpe kira avinicchito pañho, mama santikaṃ āgato, ahaṃ
 nāṇena mahallako“ ti hiriottappaṃ paṭilabhitvā hatthagataṃ
 paṃsum chaḍḍetvā khandhato sāṭakaṃ ādāya nivāsetvā „puc-
 cha brāhmaṇa, Buddhalīhāya te kathessāmīti“ sabbaññū pavā-
 raṇaṃ pavāresi. Tato brāhmaṇo 15

ss. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa yasassino,
 'atthaṃ dhammaṃ ca pucchassu' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
 taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
 Sambhav' akkhāhi pucchito ti 171.

.. gāthāya pañhaṃ pucchi. 20

Tass' attho Sambhavapaṇḍitassa gaganamajjhe punṇa-
 cando viya pākato ahosi. Atha naṃ „tena hi supāhiti“ vatvā
 dhammayāgapañhaṃ vissajjento

ss. Taggha' te ahaṃ akkhissāṃ yathāpi kusalo tathā,
 rājā ca kho naṃ⁵ jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172. 25

Tassa antaravīthiyaṃ ʈhatvā madhurassarena⁶ dhammaṃ
 desentassa saddo dvādasayojanikaṃ sakala-Bārāṇasīnagaraṃ⁷
 avatthari⁸, atha rājā⁹ uparājādayo ca sabbe sannipatiṃsu, M.
 mahājanamajjhe¹⁰ dhammadesanaṃ paṭṭhapesi.

¹ Bā adds kaṇṭhe. ² Ck -ppakā. ³ Bā -ke. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bā taṃ. ⁶ Bā -rena
 sarena. ⁷ Bā -lambārā-. ⁸ Bā atthari. ⁹ Bā adds ca. ¹⁰ Bā -nassamajhe.

Tattha tagghā 'ti ekaṃsavacanāṃ, yathāpi kusalo ti yathā atikusalo sabbaññū Buddhō ācikkhati tathā 'ekaṃsen' eva aham akkhissan ti attho, rājā ca kho na¹ ti ahañ etam² pañhaṃ yathā tumhākaṃ rājā jānitum sakkoti tathā kathessāmi, tato uttarim rājā evaṃ taṃ jānāti yadi karissati vā na vā karissati, karonta-sa hi vā akarontassa vā tass' eva nañ² bhavissati mayhaṃ pana doṣo n' atthāti dipeti.

Evam imāya gāthāya pañhakathanāṃ paṭijānitvā idāni dhammayāgapañhaṃ kathento

36. Ajja suve ti saṃseyya raññā puṭṭho Sucīrata
10 mā katvā avasī rājā atthe jāte Yuddhiṭṭhilo. 173.
37. Ajjhataṃ ñeva saṃseyya raññā puṭṭho Sucīrata,
kummaggaṃ na niveseyya³ yathā mūlho acetaso. 174.
38. Attānaṃ⁴ nātivatteyya, adhammaṃ na samācare,
atitthe na-ppātareyya⁵, anatthe na yuto⁶ siyā. 175.
15 39. Yo ca etāni ṭhānāni kattuṃ jānāti khattiyo
sada' so vaddhate rājā sukkapakkhe va candimā. 176.
40. Nātīnañ ca piyo hoti mittesu ca virocati,
kāyassa bhedā sappañño saggaṃ so upapajjatīti āha. 177.

Tattha saṃseyyā 'ti katheyya, i. v. h : tāta Sucīrata sace tumhākaṃ
20 raññā ajja dānaṃ dema silaṃ rakkhāma uposathakammaṃ karomā⁸ 'ti koci
puṭṭho mahārāja ajja tāva paṇaṃ haṇāma⁹ kāme paribhuñjāma suraṃ pipāma¹⁰
kusalaṃ pana¹¹ karissāma sve ti rañño saṃseyya¹² tassa atimahanassāpi
amaccassa vacanaṃ katvā tumhākaṃ rājā Yuddhiṭṭhilaḡotto tathārūpe atthe jāte¹³.
25 taṃ divasaṃ paṃādena vītinamento mā avasi tassa vacanaṃ akatvā uppannaṃ
kusalacittaṃ aparihapetvā kusalapatisaṃyuttaṃ kammaṃ karotu yeva idaṃ assa
katheyyāsīti, evaṃ M. imāya gāthaya 'ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ ko jaññā mara-
naṃ suve' ti Bhaddekarattasuttaṃ c' eva 'appamādo amatapadaṃ paṃādo mac-
cuno padaṃ' ti Appamādoṇādaṃ ca kathesi, ajjhataṃ yevā 'ti tāta Sucīrata
Sambhavapaṇḍito taya dhammayāgapañhe pucchite kiṃ kathe-īti raññā¹⁴ puṭṭho
30 samāno tumhākaṃ rañño¹⁵ ajjhataṃ eva saṃseyya niyakajjhattasaṃkhātā¹⁶
khaṇḍhapaṇcakaṃ hutvā abhāvatāya¹⁷ aniccaṃ ti katheyyāsī, ettāvatā M. 'sabbe
saṃkhārā aniccā ti yadā paññāya passati' 'aniccā vata saṃkhārā uppāḍavaya-
dhammiṇo' ti evaṃ pi bhāsitaṃ aniccataṃ kathesi, kummaggaṃ ti brāhmaṇa

¹ Bā tan. ² Bā taṃ. ³ Bā niseveyya. ⁴ ajja suve --- attānaṃ wanting in C.
⁵ Bā pahāreyya. ⁶ Bā yutto. ⁷ Ck sataṃ. ⁸ Ck karissāma. ⁹ Bā pakema
¹⁰ C Bā pivā-. ¹¹ C patata corr. to pana, Ck pana na. ¹² Bds add ka-
theyya. ¹³ Ck -ā. ¹⁴ Ck niyakajjhattasaṃkhātā, C tikajjhatta-, Bā niyyakajha-
¹⁵ Bds abhāvato.

JATAKATTHAVANNANĀ

BY

V. FAUSBØLL.

yathā mūlho acetano andhabhālaputhujjano dvāsaṭṭhiddiṭṭhigatasamkhātāni kum-
maggaṃ sevati etaṃ tava rājā taṃ na seveyya niyyānikāni dasakusalakamma-
pathamaggaṃ eva sevātū 'ti evam assa vadeyyāsīti, attānaṃ ti imaṃ sugatīyaṃ
thitaṃ¹ attabhāvaṃ nātivatteyya, yena kammaṇa tisso kusalasampattiyo sabba-
kāmaṃ magge² atikkamitvā apāye nibbattati taṃ³ kammaṃ na kareyyā 'ti attho, 5
adhammaṃ ti tividhaduccaritasamkhātāni adhammaṃ na samācareyya, atitthe
ti dvāsaṭṭhisamkhāte atitthe nappatāreyya⁴, na otāreyyā 'ti pi pāṭho, attano
diṭṭhānugataṃ āpajjantaṃ janāni na otāreyya, anattthe 'ti akāraṇe⁵, yuto⁶
ti yuttapayutto na siyā, brāhmaṇa yaḍi te rājā dhammayāgapapaṇhe vattitu-
kāmo imasmiṃ ovāde vattotū 'ti tassa katheyyāsīti ayam ettha adhippāyo, 10
sadā ti satatāni, i. v. h.: yo khattiyo etāni kāraṇāni kātum jānāti so rājā
sukkapakkhe⁷ cando viya sadā vadḍhati, virocātīti⁸ mittānaccamajjhe attano
sīlācārāṇāṇidiguṇehi⁹ sobhati virocātīti.

Evam M. gaganatale candam utthāpento viya Buddhali-
hāya brāhmaṇassa pañhe¹⁰ kathesi. Mahājano nadanto selento¹¹ 15
appoṭhento sādhu-kārasahassāni adāsi celukkhepe ca aṅguli-
poṭhe ca pavattesi, hatthapilandhanādīni khipi, evam khitta-
dhanam koṭimattam ahosi. Rājāpi 'ssa tuṭṭho mahantam yasam
adāsi. Sucīrato pi nikkhasahassena pūjetvā¹² suvaṇṇapatte
jātihiṅgulakena pañhe¹³ vissajjanam likhitvā Indapattanagaram 20
gantvā rañño dhammayāgapapañham kathesi. Rājā tasmim-
dhamme vattitvā sagga-padam¹⁴ pūresi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi T. mahāpāṇho yevā”
 ‘ti vatvā j. s. : „Tadā Dhanañjaya-rājā Anando ahoṣi, Sucīrato Anu-
 ruddho ¹⁵, Vidhuro Kassapo ¹⁵, Bhadrakāro Moggallāno ¹⁵, Sañjaya-
 māṇavo Sāriputto ¹⁵, Sambhava-paṇḍito aham evā” ‘ti. Sambhava-
 jātakaṃ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇassam¹⁶ ahū rājā ti. Idam S. Veluvane v. Deva-
dattassa silāpavijjhanam ā. k. Tena hi dhanuggahe payojetvā aparā- 30

¹ Cks -yaṭṭhitam. ² Cks -kāmaṣṣe. Bḍ -kāmaṣṣe. ³ Ck sam, C^s yaṁ. ⁴ Bḍ nappakāreyya. ⁵ Bḍ -ṇena. ⁶ all three MSS. yutto. ⁷ Ck adds va. ⁸ Ck -rati. ⁹ Bḍ -dihigu- ¹⁰ Bḍ^s -aṁ. ¹¹ Bḍ omits se-. ¹² Bḍ pūjaṁ katvā. ¹³ Bḍ -aṁ. ¹⁴ Bḍ -pūraṁ. ¹⁵ Bḍ adds ahoṣi. ¹⁶ Bḍ -syaṁ.

bhāge silāya paviddhāya¹ bhikkhūhi Devadattassa avanne kathite S.
 „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayham silam² pa-
 vijjhi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

- A. B. Br. r. k. Kāsīgāmake³ eko kassakabrāhmaṇo khet-
 5 tam kasitvā goṇe vissajjetvā kuddālakammaṃ kātuṃ ārabhi.
 Goṇā ekasmiṃ gacche paṇṇāni⁴ khādantā anukkamena aṭaviṃ
 pavisitvā palāyimsu. So velaṃ sallakkhetvā kuddālam ṭha-
 petvā goṇe olovento adisvā domanasāppatto te pariyesanto
 aṭaviṃ⁵ pavisitvā āhiṇḍanto anto⁶ Himavantam pāvisi, so tатtha
 10 disāmūlho⁷ sattāham nirāhāro vicaranto ekaṃ tiṇḍukarukkham
 disvā abhiruyha phalāni khādanto⁸ parigalitvā⁹ satṭhihatthe
 narakapapāte pati, tatr' assa dasadivasā vītivattā. Tadā Bo.
 kapiyoniyam nibbattitvā phalāphalāni khādanto tam purisaṃ
 disvā silāya yoggaṃ¹⁰ katvā tam purisaṃ uddhari. So tassa
 15 niddāyantassa silāya matthakaṃ padālesi¹¹. M. tassa tam
 kammaṃ ṇatvā uppatitvā sākāya nisīditvā „bho purisa, tvaṃ
 bhūmiyaṃ¹² gaccha, ahaṃ sākāggena tuyham maggaṃ ācik-
 khanto gamissāmīti“ tam purisaṃ araṇṇato niharitvā magge
 ṭhapetvā pabbatapādam eva pāvisi. So¹³ puriso M-e aparaj-
 20 jhitvā kuṭṭhi¹⁴ hutvā ditṭhadhamme yeva manussapeto ahoṣi,
 so sattavassāni dukkhaṇi¹⁵ vicaranto Bārāṇasiyaṃ Migā-
 ciram¹⁶ uyyānam pavisitvā pākārantare kadalipaṇṇam attharitvā
 vedanāmatto¹⁷ nipajji. Tadā Bārāṇasirājā uyyānam gantvā
 tattha vicaranto tam disvā „ko si tvaṃ, kiṃ vā katvā imaṃ
 25 dukkham patto“ ti pucchi. So pi 'ssa sabbam vitthārato
 ācikkhi.

Tam attham pakāsento S. āha:

1. Bārāṇassaṃ¹⁷ ahū rājā Kāsīnam ratṭhavadḍhano,
 mittāmaccaparibbūlho agamāsi Migāciram¹⁸. 178.

¹ Bā - vijhāya-. ² Ck Bā sī-. ³ Bā - zāme. ⁴ Bā tiṇāni. ⁵ Bā anto aṭavi. ⁶ Bā omits anto. ⁷ Bā adds hutvā. ⁸ Bā tiṇḍukarukkhatō. ⁹ Bā - li-. ¹⁰ Ck bhoggam. ¹¹ Ck pā-. ¹² Bā - yā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Ck kuṭṭhi. ¹⁵ so Ck: Bā migājinaṃ. ¹⁶ Bā - patto. ¹⁷ Bā - nasyam

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMĀ BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PALI

BY

V. FAUSBÖLL

VOL. V.

LONDON

KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1891.

[All Rights Reserved.]

2. Tattha brāhmaṇam addakkhi setaṃ citraṃ kilāsinam
viddhastam kuviḷāram¹ va kisaṃ dhamanisanthataṃ. 179.
8. Paramakāruṇṇatam pattam disvā kiechagatam naram
avaca² vyamhito³ rājā: yakkhānam katamo nu si, 180.
4. Hatthapādā ca te setā, tato setataro⁴ siro, 5
gattam kammasavaṇṇan te. kilāsabahulo c' asi, 181.
5. Vatthanāvalisaṃkāsa⁵ piṭṭhi te ninnatunnatā,
kāḷā pabbā⁶ ca te aṅgā, nāṇṇam⁷ passāmi edisaṃ, 182.
6. Ugghaṭṭapādo⁸ tasito kiso dhamanisanthato
chāto ātattarūpo⁹ si, kuto nu tvaṃ¹⁰ agacchasi¹¹; 183. 10
7. Duddasī appakāro si dubbaṇṇo bhīmadassano¹²,
janetti yāpi te mātā na taṃ iccheyya passitum, 184.
8. Kiṃ kamman akara¹³ pubbe, kiṃ avajjham aghātayi¹⁴,
kibbisam yaṃ karitvāna idaṃ dukkham upāgamāmi. 185.

Tattha Bārāṇasā¹⁵ ti Baranasiyam, mittāmacceparibbūho ti 15
mittehi ca dalhabhattāhi amaccehi parivuto, Migāciraṇ¹⁶ ti evaṇṇamakaṃ
uyyānam, setan ti setakuṭṭhena setam kabarakuṭṭhena citraṃ¹⁷ pabhinnena
kaṇḍūyanakilāsakuṭṭhena¹⁸ kilāsinam vedanāmatam¹⁹ kaḍḍapāṇe nipannam²⁰
addasa, viddhastam kuviḷāram vā 'ti vananukkehi patantena²¹ maṃsena
viddhastam supupphitakuviḷarasadisam²², kisaṃ ti ekaccesu padasesu aṭṭhi- 20
cammamattasāriraṃ²³ sirājālasantharam²⁴, vyamhito²⁵ ti bhito vimhaya-
pūṇṇo²⁶ vā, yakkhānam ti yakkhānam antare tvaṃ katarayakkho nāma 'ti,
vatthanāvalisaṃkāsa²⁷ ti piṭṭhikaṭṭhāne²⁸ āvunivā thāpitā vatthanāvali-
sadisā²⁹, aṅgā ti kāḷapabbavallisadisāni³⁰ te aṅgāni, nāṇṇam ti añṇam purisaṃ
ca³¹ edisaṃ na passāmi. ugghaṭṭapādo³² ti rajokinnapādo, ātattarūpo³³ 25
ti sukkhasārīro, duddasīti dukkheṇa passirabbo, appakāro sīti sarirappa-
kārarahito, duṣṣaṇṭhāno sīti attho, kiṃ kamman akaraṃ³⁴ ti ito pubbe kiṃ
kamman akara³⁵, akāsīti attho, kibbisam³⁶ ti dāruṇakammanam.

Tatoparam brāhmaṇo āha:

9. Taggha te aham akkhissam yathāpi kusalo tathā, 30
saccavādim hi³⁴ lokasimim pasamsant' idha paṇḍitā. 186.

¹ Bā ko-. ² Ck avaṇca. ³ Bā byamitto. ⁴ Bds -ram. ⁵ so Ck; C^o vatthata-
vali-, Bā vatthana-, Bā vadḍhana-. ⁶ Bā kālapubbā. ⁷ Bā nāṇṇam. ⁸ Bā ug-
ghaṭṭa-. ⁹ Ck ātatta-, Bds āditta-. ¹⁰ Ck^o Bā tvaṃ. ¹¹ Bā kuto si kattha
gacchasi. ¹² Ck hima-, Bā bhimm-. ¹³ Bā -ram. ¹⁴ Ck^o -si, Bā aghātayi. ¹⁵
Bā -syan. ¹⁶ Bds migājīnan. ¹⁷ Bā vici-. ¹⁸ Bā kaṇḍupharanaki-. ¹⁹ Bā -nap-
pattam. ²⁰ C^o tipa-, Bā nippa-. ²¹ Bds paggharan-. ²² Bā puppitam ko-. ²³
C^o Bā -mattam-. ²⁴ Ck -santhavam, C^o -santhavam corr. to -santhatam, Bā
sirājālasanatham. ²⁵ Bā by-. ²⁶ Bā vimhayamāpanno. ²⁷ so Ck; C^o vatthatāvali-,
Bā vatthanāvali-. ²⁸ Bā piṭṭhikaṇḍukathāne. ²⁹ Ck^o kālavalli-, C^o kālapavalli-.
³⁰ Bā -sam, omitting ca-. ³¹ Bā atitta-, B^o āditta-. ³² so all three MSS. for
-rā? ³³ Bā -ram. ³⁴ Ck -dimhi, Bā -dī hi.

R.M.C. LIBRARY	
Acc. No.	108500
Class No.	24.2
	567
	23.8.80
	Cb
	Rg
	2
	Rg
	Rg

Presented by
Dr. R. C. Maibach

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE, KOPENHAGEN.

10. Eko caram gogaveso mūlho¹ accasarim vane
araññe iriṇe² vane³ nānakuñjarasevite. 187.
11. Vālamigānucarite vippanaṭṭho⁴ smi kānane,
acarim tattha sattāham khuppiṇāsāsamappito. 188.
- 5 12. Tattha tindukam addakkhim visamaṭṭhabubhukkhitō
papātam abhilambantam sampannaphaladhārinam. 189.
13. Vātasītani bhakkhesim, tani rucimsu me bhusam,
atitto⁵ rukkhham āruhim⁶, 'tattha hessāmi āsito'. 190.
14. Ekam me bhakkhitam āsi dutiyam abhīpatthitam,
10 tato sā bhañjatha⁷ sākhā chinṇā pharasunā viya. 191.
15. So 'ham sahā va sākhāhi uddhapādo⁸ avamsiro
appatiṭṭhe anālame giriduggasmi pāpatam. 192.
16. Yasmā ca vāri gambhīram tasmā na samabhajjisam⁹,
tattha sesim nirānando anūnā dasa rattiyo. 193.
- 15 17. Ath' ettha kapi-m-āgañchi¹⁰ gonaṅgulo¹¹ darīcaro
sākhā [hi] sākhām vicaranto¹² khādamāno dumapphalam,
so mam disvā kisaṁ paṇḍum kāruṇnam akaram¹³ mayi: 194.
18. Ambho ko hāma so ettha evam dukkhena aṭṭito,
manusso amanusso vā attānam me pavedaya. 195.
- 20 19. Tass' añjalim paṇāmetvā idam vacanam abravim:
manusso 'ham vasam patto. sā me n' atthi ito gati,
tam vo¹⁴ vadāmi: bhaddam vo¹⁵. tvaṇ ca me saraṇam bhava¹⁶. 196.
20. Garusilaṁ¹⁵ gahetvāna vicari pabbate kapi,
silāya yoggaṁ katvāna nisabho etad abravi: 197.
- 25 21. Ehi me piṭṭhim āruya gīvaṁ gaṇhāhi bāhuhi¹⁶,
ahan tam uddharissāmi giriduggato vegasā. 198.
22. Tassa tam vacanam sutvā vānarindassa sirimato
piṭṭhim āruya dhīrassa gīvaṁ bāhāhi aggahim. 199.
23. So mam tato samūṭṭhāsi tejasī¹⁷ balavā kapi
30 vihaṇṇamāno kicchena giriduggato vegasā. 200.
24. Uddharitvāna mam santo nisabho etad abravi:
imgha mam samma rakkhassu, passupissam¹⁸ muhuttakam¹⁹. 201.

¹ Ck -e, Cs -a. ² Cks iriṇe, Bā irane ³ Ck vicīṇe, Cs vicīṇe. ⁴ Bā atitto.
⁵ Bā āruyhi. ⁶ Cks bhajjitā. ⁷ Bā uddham-. ⁸ Bā sampapajjīyam. ⁹ Ck
gañji, Bā gacchi. ¹⁰ Bā -guttō. ¹¹ so all three MSS. ¹² so all three MSS.
for -rā? ¹³ Bā te. ¹⁴ Ck -vaṇ, Cs -ve. ¹⁵ Ck Bā silam. ¹⁶ Cks -hāhi. ¹⁷
Ck terasī, Bā tejasī. ¹⁸ Cks passa-, Bā pasu-. ¹⁹ Bā -tti.

TO
THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PĀLI TEXT SOCIETY

T. W. RHYS DAVIDS,
Ph. D., L. L. D., Professor,

AND

THE STRENUOUS AND INGENUOUS INTERPRETER OF THE PĀLI LANGUAGE

THE REV. RICHARD MORRIS,
M. A., D. D. L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

25. Sīhavyagghā¹ ca dīpī² ca acchako kataracchayo
te maṃ pamattaṃ himseyyum, te tvaṃ disvāna³ vāraya. 202.
26. Evam me paritātūna⁴ passupi so muhuttakam;
tadāhaṃ pāpikam dīṭṭhiṃ paṭilacchiṃ ayoniso: 203.
27. Bhakkho ayaṃ manuṣṣānaṃ yathā c' aññe vane migā, 5
yaṃ nūn' imaṃ vadhitvāna chāto khādeyya vānaraṃ. 204.
28. Āsito⁵ ca gamissāmi maṃsam ādāya sambalaṃ,
kantāraṃ nittharissāmi, pātheyyam me bhavissati. 205.
29. Tato silaṃ⁶ gahetvāpa⁷ matthakam sannitālayiṃ⁷,
mama hatthakilantassa⁸ pahāro dubbalo ahu. 206. 10
30. So ca vegen' udappatto⁹ kapi ruhiramakkhito
assupunnehi nettehi rodanto maṃ udikkhati: 207.
31. Māyyo¹⁰ maṃ kari¹¹, bhaddan te, tvaṃ ca nāṃ¹² edisaṃ kari,
tvaṃ ca kho nāma dīghāyu¹² aññaṃ¹³ vāretum arahasi. 208.
32. Aho vata re purisa tāva dukkarakāraka¹⁴ 15
edisā visamā duggā papātā uddhaṭo¹⁵ mayā. 209.
33. Anīto¹⁶ paralokā va dubbheyyaṃ¹⁷ maṃ amaññatha,
taṃ tena¹⁸ pāpadhammena¹⁹ pāpaṃ pāpena cinaṭaṃ. 210.
34. Mā²⁰ h' eva tvaṃ adhammaṭṭha vedanaṃ kaṭukaṃ phusi,
mā h' eva pāpaṃ kammantaṃ phalaṃ veḷum va taṃ²¹ vadhi. 211. 20
35. Tayi me n' atthi vissāso, pāpadhammaṃ amaññatha²²,
ehi me piṭṭhito gaccha dissamāno va santike. 212.
36. Mutto si hatthā vālānaṃ²³, patto si mānusiṃ padani,
esa maggo adhammaṭṭha, tena gaccha²⁴ yathāsukhaṃ. 213.
37. Idam vatvā giricaro rahade²⁵ pakkhalya matthakam 25
assūni²⁶ sampamajjitvā tato pabbatam āruhi. 214.
38. So 'haṃ tenābhisatto²⁶ 'smi pariāhena aṭṭito²⁷,
ḍayhamānena gattena vāriṃ²⁸ pātum upāgamiṃ. 215.
39. Agginā viya santatto rahado ruhiramakkhito
pubbalohitasamkāso sabbo²⁹ me samapajjatha³⁰. 216. 30

¹ Bā sīhā byagghā. ² all three MSS. -i. ³ Bā -ni. ⁴ Ck -tetuna, Cs -tātūna? Bā -ttātūna. ⁵ Ck āsino, Cs āsito? Bā āsito. ⁶ all three MSS. sī-. ⁷ Cs -layiṃ, Bā -layi. ⁸ Cs bhatta-, Bā -gatta-, B² -gattam-. ⁹ Bā -naduppatto. ¹⁰ Ck māyye. ¹¹ Cks omit kari. ¹² Bā dīghāyu. ¹³ Bā -e. ¹⁴ Ck -kā, Bā -rikaṃ. ¹⁵ Bā -to. ¹⁶ Ck ānito, Bā anito. ¹⁷ Cks dubbheyya. ¹⁸ Cks tetani. ¹⁹ Bā -kammena. ²⁰ Cks me. ²¹ Cks va kaṃ. ²² Cks asaññata. ²³ Ck vālā-. ²⁴ Ck -e. ²⁵ Bā ruhiram. ²⁶ Cks tenābhisatto, Bā tenābhisitto. ²⁷ Ck aṭṭhi-, Bā aṭṭito. ²⁸ Bā -i. ²⁹ Cks -e. ³⁰ all three MSS. samapaj-

40. Yāvanto udabindūni kāyasmiṃ nipatimsu me
tāvanto gaṇḍū¹ jāyetha addhabeluvasādisā². 217.
41. Pabbinnā paggharimsu me³ kuṇapā pubbalohitā,
yena yen' eva⁴ gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
- 5 42. Daṇḍahatthā nivārenti itthiyo purisā ca maṃ:
okkita⁵ pūtigandhena māssu orena-m-āgamā⁶. 219.
43. Etādisaṃ idaṃ dukkhaṃ sattavassāni dāni me
anubhomi sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 220.
44. Taṃ vo vadami bhaddaṃ vo yāvant' etthaṃ samāgatā: (Dhp. v. 337.)
10 māssu mittānaṃ dubbhittho⁷, mittadubbho⁸ hi pāpako. 221.
45. Kuṭṭhi kilāsi bhavati yo mittānaṃ idha⁹ dubbhati,
kāyassa bhedā mittaddu¹⁰ nirayaṃ [so] upapajjati. 222.

Tattha kusalo ti yathā cheko kusalo katheti¹¹ tathā¹² kathessāmi, go-
gaveso ti naṭṭhagone¹³ gavesanto, accasarin ti manussapathaṃ atikkamivā
15 Himavantaṃ pāvisiṃ, araṇṇe ti arājake¹⁴ suṇṇe, īriṇe¹⁵ ti sukkhakantāre,
vicine¹⁶ ti vivitte¹⁷, vippanaṭṭho ti maggamūlho, bubhukkhitō ti saṇ-
jārabubbukkho chātajjhato, papātamabhiḥ lambantaṃ ti papātaabhinukhaṃ¹⁸
olambantaṃ, sampanaphaladhārin ti madhuraphaladhāriṇaṃ, vatasitānīti
paṭhamāṃ tāva vātaṭṭitāni khādīni¹⁹, tattha²⁰ hessāmiti tasmiṃ rukkhe
20 suhito bhaviṣṣāmiti ārūlho 'mhi, tato sā²¹ ti tassa abhiṭṭhitassa atthāya
hatthe pasārite sā mayā abhirūḥhasākhā²² pharasunā chinnā viya abhañjatha²³,
anālambe ti ālambitaṭṭhānarāhite²⁴, giriduggasmiṃ ti girivisaṃ, sesin
ti sayito 'mhi, kapimāgañchīti²⁵ kapiāgacchi²⁶, gonaṅgulo²⁷ ti gunnaṃ²⁸
naṅguṭṭhasadisanaṅguṭṭho, gonaṅguṭṭho²⁹ ti pi pātho, gonaṅgulīti pi paṭhanti,
25 akaraṃ mayiti akari mayi, ambho ti mahārāja so kapiṛājā tasmiṃ Nara-
kapapāte³⁰ mama udakapothanasaddaṃ sutvā maṃ ambho ti ālapitvā ko
nāma³¹ so ti puerhi, vasappatto ti vyasanaṃ patto³², papitassa vasam
patto³³ ti attho, bhaddaṃ³⁴ vo³⁵ ti tasmā tumhe vadāmi: bhaddaṃ tum-
hākaṃ hotu, garusilaṃ ti mahārāja so kapiṛājā mayā evaṃ vutte mā bhāyiti
30 maṃ assāsetvā paṭhamāṃ tāva garuṃ silaṃ³⁶ gahetvā yoggaṃ karonto pabbate

¹ Bds gaṇḍu, Cks anu. ² Bd adha-. ³ Cks omīti me. ⁴ Bd yena ca. ⁵ Ck
osakkhitā, Cs osakkitā ⁶ Ck oṇemāgamāṃ, Cs orena-, Bd orena āmāha. ⁷ Bd
dubbi-. ⁸ Cks -dubbho. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bd -dubbhi. ¹¹ Bd -si. ¹² Bds
add vo. ¹³ Bds naṭṭhe-. ¹⁴ Bd araṇṇe ti rājake, Cks āraṇṇake ti arājake. ¹⁵
Ck irino, Cs irine, Bds irane. ¹⁶ so Cs; Ck -ne, Bd vivane. ¹⁷ Cks vicitte.
¹⁸ Bd -tābhi-. ¹⁹ Bd omits khā-. ²⁰ Cks omīti tattha. ²¹ Bds sākha. ²² Bd
-hā sākha. ²³ Ck abhiṭṭha, Cs abhiṭṭha, Bd abhañcatha-. ²⁴ Bds ālambitabba-.
²⁵ Ck -gacchiti, Cs -gañjiti? Bd -gacchiti. ²⁶ Ck āgacchi, Cs āgañji? ²⁷ Bd
gonaṅguṭṭho. ²⁸ Ck gunnā, Cs gunṇa. ²⁹ Bd omits go-. ³⁰ Bd -ke-. ³¹ Cks
-mo ³² Cks panno. ³³ Bd omits va. ³⁴ Cks bhaddaṃ. ³⁵ Bds bhaddante.
³⁶ Ck Bd si-.

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols, as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahaṃsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Deuntzer at Bangkok and marked *S^{dr}*. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

vicari, nisabho ti purisanisabho uttamavānarindo papātata¹ thatvā mañ
 etad² abravi, bāhuhti³ dvīhi bāhāhi mama gīvañ sugahitāñ gañhi⁴, vegasā
 ti vegena, sirimato ti paññāvantassa, aggahin, ti satthihattāñ Narakapa-
 pātāñ⁵ vātavegena otaritvā⁶ udakapitthe thitassa ahañ vegena piṭṭhīñ abhirū-
 hitvā ubho hi bāhāhi gīvañ aggahesīñ, vihaññamāno ti kilanto, kiechenā⁵
 'ti dukkheṇa santo paṇḍito athavā parisanto kilamanto, rakkhassū 'ti ahañ
 tañ uddharanto va⁷ kilanto⁸ muhuttañ viṣṣamanto passupissāñ tasmā mañ⁹
 rakkhāhīti, yathā e' aññe¹⁰ vane migā ti sīhādīhi¹¹ aññe pi ye imasmīñ
 thāne¹² vālamigā, pāliyañ pana acchako¹³ kataracchayo ti likhanti, pari-
 tātūnañ¹⁴ ti mahārāja evaṃ¹⁵ so kapiṇṇā mañ attano parittāñ katvā¹⁰
 muhuttañ passupi ayañisomanasikāreṇa, bhakkho ti khādītābhayuttako, āsīto
 ti dhāto¹⁶ suhito, sambalan ti pātheyyañ, matthakañ saññitālayin¹⁷
 ti tassa vānarindassa matthakañ paharīñ¹⁸, saññitālayin¹⁹ ti pi pātho, dub-
 bala ahū 'ti na balavā āsī²⁰ yathādhippāyañ na agamāsi, vegenā 'ti mayā
 pahaṭapāsānavegena²¹, udappatto²² ti uṭṭhito, māyyo²³ ti tena mittadūbhi-
 purisena²⁴ silāya paviddhāya²⁵ mahācammañ chijjivā²⁶ olambi, ruhirañ pag-
 ghari, M. vedanamatto²⁷ cintesi: imasmīñ thāne añño²⁸ n' atthi, idañ bhayañ
 imañ²⁹ purisañ nissāya uppannañ ti so maraṇābhayabhīto olambantañ camma-
 vattīñ³⁰ hatthēna gahe tvā uppatitvā sākhañ abhiruyha tena pāpeṇa saddhīñ
 sallapanto māyyo²³ mañ ti ādim āha, tattha māyyo²³ mañ bhaddante ti mā²⁰
 ayyo³¹ mañ bhaddante ti³² tañ nivāreti, tvañ nāma evaṃ mayā papatā uddhato³¹
 edisañ pharusakammañ mayi kari aho te ayuttañ katan ti, aho vatā 'ti gara-
 hanto evaṃ āha, tāva dukkarakārakā³³ 'ti mayi aparajjhaṇena atidukkata-
 kamakāraka, paralokā vā 'ti paralokato viya ānito, dūbheyya³⁴ ti dūbbhi-
 tabbañ vadhitabbañ, vedanañ kaṭukañ ti evaṃ sante pi tvañ adhammattha²⁵
 yādisa³⁵ ahañ phusañi edisañ³⁶ vedanañ kaṭukañ mā phusi, tañ pāpa-
 kammañ phalañ veḷuñ va tañ mā vadhīti mañ mahārāja piyaputtakañ viya
 ānukampi, atha nañ ahañ etad avocañ: ayya mayā katan dosañ hadaye³⁷ mā
 kari, mā mañ appurisañ evarūpe araññe mārāyī³⁸, ahañ disāmūlho maggañ
 na jānāmi, attanā katakammañ³⁹ mā⁴⁰ nāsetha, jīvitaḍaṇaṃ me detha, araññā³⁰
 niharitvā manussapathe⁴¹ thapethā 'ti evaṃ vutto so mayā saddhīñ sallapanto
 tayi me n' atthi viṣṣāso ti ādim āha, tattha tayi ito paṭṭhāya mayhañ tayi

¹ Bds pabbatapapāte. ² Bd etan. ³ all three MSS. bāhāhīti. ⁴ Cks -a. ⁵ Bd -te. ⁶ Cks notaritvā. ⁷ Bd omits va. ⁸ Bd kilamanto. ⁹ Bs nañ. ¹⁰ Cks yo cevaññe. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bd vane. ¹³ Cks acchā-. ¹⁴ Ck -tātun, Bd parittāñ. ¹⁵ Bd omits e-. ¹⁶ Bd khādito. ¹⁷ Ck -tālayin, Bd -tālayin. ¹⁸ all three MSS. -ri. ¹⁹ Cks -tālayin, Bd -tālan. ²⁰ Bd āsi. ²¹ Bd pahita-. ²² Cks udapa-. ²³ Ck māyye. ²⁴ Ck -dubhi-, Ck -dūbhi, Bd -dubbi-. ²⁵ Bd pavithāya ²⁶ Bd bhijjivā. ²⁷ Bd -ppatto ²⁸ Bd -e. ²⁹ Bd omits i-. ³⁰ Bds cammabandhañ. ³¹ Ck Bd -e. ³² Bd omits mā - ti. ³³ Cks -rikā. ³⁴ Bd dubbh-. ³⁵ Bds adds vedanañ. ³⁶ Bd id-. ³⁷ Cks omit dosañ hadaye. ³⁸ Bd mā nassa. ³⁹ Bd katan-. ⁴⁰ so all three MSS. for mā mañ? ⁴¹ Bd -añ.

vissāso n' atthi, ehīti bho purisa ahañ tayā saddhiñ magge na gamissāmi
 tvam pana ehi mama piṭṭhito avidūre dissamānasarīro va gaccha ahañ ruk-
 khaggen' eva¹ gamissāmīti, mutto sīti atha mañ so mahārāja araṇṇā nīharitvā
 bho purisa mutto si vālamigānañ hatthā², patto si mānusiñ padan ti
 5 manussupacārañ³ āgato si, esa te maggo etena gacchā 'ti āha, giricaro ti
 giricārivānaro, pakkhalyā 'ti dhovitvā, tenābhisatto ti so ahañ mahārāja
 tena vānarena abhisatto pāpakamme parinate⁴ tenābhisatto⁵ 'smīti maññamāno
 evam āha, atṭito⁶ ti upadduto, upāgamin ti ekañ rahadañ upagato 'smi.
 samapajjathā⁷ 'ti jāto evarūpo hutvā upaṭṭhāsi, yāvanto ti yattakāni,
 10 gaṇḍū⁸ jāyethā 'ti gaṇḍā jāyimsu, so kira pīpāsāñ sandhāretum asakkonto
 udakañjalim ukkhipitvā⁹ thokañ pivitvā sesañ sarīre siñci¹⁰, ath' assa tāvad
 eva udabindugananāya addhabelupakkapamāṇā¹¹ gaṇḍā utṭahimsu, tasmā
 evam āha, pabhinuā ti te gaṇḍā tañ divasam eva bhijjitvā kuṇapā¹² pūti-
 gandhikā hutvā pubbalohitāni paggharimsu, yena 'ti yena¹³ maggena, okkita¹⁴
 15 ti¹⁵ putigandhena okiṇā parikkita¹⁶ parivārita, māssu orena āgamā ti¹⁷
 dutṭhasatta orena māssu āgamā, amhākañ santikañ mā āgamāsi¹⁸, evam vadantā
 nivārentīti¹⁹ attho, dāni me ti mahārāja tato paṭṭhāya idāni sattavassāni mama
 ettakañ kālañ sakakammañ anubhomī, iti so attano mittadūbhikammañ²⁰
 vitthāretvā mahārāja mañ yeva oloketvā evarūpañ kammañ na kenaci kattabban
 20 ti vatvā tañ voeti ādim āha, tattha tañ ti tasmā yasmā evarūpañ kammañ
 evaṃ dukkhavipākāñ tasmā ti attho, kutṭhī kilāsi bhavati yo mittānañ idha
 dubbhati kāyassa bhedā mittaddu²¹ nirayañ so upapajjatīti²² ayañ abhisam-
 buddhagāthā, bhikkhave yo idha imasmiñ²³ loke mittānañ dubbhati himsati
 so evarūpo hotīti²⁴ attho.

25 Tassāpi purisassa raṇṇā saddhiñ kathentassa kathentass'
 eva paṭhavi vivaram adāsi, tañ khaṇaṃ űeva cavitvā avicimhi,
 nibbatto. Rājā tasmīñ paṭhaviñ pavitṭhe uyyānā, nikkhamitvā
 nagarañ pavitṭho.

S. i. d. ā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayhañ
 30 silaṃ²⁵ pavijjhi²⁶ yevā²⁷ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mittadūbhipuriso Deva-
 datto ahoṣi, kapiṛājā ahañ evā²⁸ 'ti. Mahākapijātakāni.

¹ B^d -ggeheva ² C^k hattha. ³ B^d adds patto. ⁴ B^d -to ⁵ C^k tena satto.
⁶ C^k atṭhi-, B^d aṇḍi- ⁷ C^k samunap-. ⁸ C^k andu. B^d gaṇḍu. ⁹ C^k
 udakañjalim-, B^d udakañcelikkhipitvā. ¹⁰ B^d -cati. ¹¹ B^d adhabelupakka-. ¹²
 C^k -pa. ¹³ B^d repeats yena. ¹⁴ C^k okkhitā. ¹⁵ C^k add okkita. ¹⁶ C^k
 -kkhata, C^k -kkhita. B^d -kkhitā. ¹⁷ māssu - - ti wanting in C^k. ¹⁸ B^d -siti.
¹⁹ C^k -retiti. ²⁰ B^d attanā dubbhi-. ²¹ B^d -dubbhi. ²² all three MSS.
 uppa-. ²³ B^d omits im-. ²⁴ C^k ahoṣiti. ²⁵ all three MSS. silaṃ. ²⁶ B^d
 pativijjhi, cfr. Dh. p. 279.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A. after ti means attho.

Ā. = āha.

Bā. = Bārāṇasī.

Bh. = bhikkhave.

Dh. = dhammaṃ.

J. = Jetavane.

Ta. = tattha.

Dh. d. = dhammaṃ desesi.

G. ā. = gātham āha.

J. s. = jātakam samodhānesi.

T. a. = tass' attho.

I. v. h. = idaṃ vuttaṃ hoti.

T. a. p. S. = tam atthaṃ pakāseto Satthā.

K. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. = kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā
ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo vuyhamānānan ti. Dakarakkhasajātakaṃ. Tam sabbam Mahāummagga-jātaka āvibhavissati. Dakarakkhasajātakaṃ.

8. Paṇḍarajātaka.

5

Vikīṇṇavācan ti. Idam S. J. v. musāvādam katvā Deva-dattassa paṭhavipavesanam ā. k. Tadā hi S. bhikkhūhi tassa avanṇe kathite „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvādam katvā paṭhaviṃ pavitṭho yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddam pakkhan- 10
ditvā sattame divase 'atīradassaniyāya nāvāya samuddapitṭhe
bhinnāya ṭhapetvā ekam avasesā macchabhattā¹ ahesum. Eko
pana vātavasena² Karambiyapaṭṭanam nāma pāpuṇi, so sa-
muddato uttaritvā naggabhoggo tasmiṃ paṭṭane³ bhikkhāya
cari. Tam enaṃ manussā „ayaṃ samaṇo apiccho santuṭṭho“ 15
ti sambhāvetvā sakkāraṃ karimsu. So „laddho me jīviko-
pāyo“⁴ ti tesu nivāsanapāpuraṇaṃ⁵ dadantesu⁶ pi na icchi'.
Te „n' atthi ito uttarim appiccho samaṇo“ ti bhiyyo bhiyyo
pasiditvā tassa assamapadam katvā tattha naṃ vāsesum⁷.
So karambiyaacelo⁸ ti paṇṇāyi. Tassa tattha vasantassa 20
mahālābhasakkāro udapādi, eko nāgarājāpi 'ssa supaṇṇarājā
ca upaṭṭhānam āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro
nāma. Ath' ekadivasam supaṇṇarājā tassa santikaṃ gantvā
vanditvā ekamantaṃ nisinno evam āha: „bhante amhākaṃ
ñātakā nāge gaṇhantā bahu vinassanti, etesaṃ nāgānaṃ 25
gaṇhananiyāmaṃ¹⁰ mayam na jānāma, guyhakāraṇaṃ¹¹ kira
nesaṃ atthi, sakkheyyātha¹² nu kho tumhe ete piyāyamānā¹³

¹ Bds macchakacchapabbakkhā. ² Bds -vegana. ³ Bds adds neva. ⁴ Bds -topāyo.

⁵ Bds -pārappanam. ⁶ Bds dentesu; ahesum eko - - tesu wanting in Ck. ⁷

Bds icchati. ⁸ Bds vāsāpesum. ⁹ Bds -biyam acelo, Cks -biyavelo. ¹⁰ Bds -tani-

yamaṃ. ¹¹ Cks guyham-. ¹² Bds sakkheyyātha. ¹³ Bds piyamānā.

viya taṃ kāraṇaṃ pucchitun¹ ti. So „sādhū“² 'ti sampat-
 ticchitvā supaṇṇarāje vanditvā pakkante³ nāgarājassa āgata-
 kāle vanditvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ pucchi: „nāgarāja su-
 paṇṇā kira tumhe gaṇhantā bahu vinassanti, tumhe gaṇhantā
 5 kathaṃ gaṇhitum sakkontīti⁴“. „Bhante, idaṃ ambhakaṃ
 guyhaṃ⁵ rahassaṃ, mayā imaṃ kathentena nātisaṃghassa mara-
 ṇaṃ ābhataṃ⁶ hotīti⁷“. „Kiṃ pana tvaṃ āvuso 'ayaṃ'⁸
 aññassa kathessatīti⁹“ evaṃsaññī kosi¹⁰, nāhaṃ aññassa¹¹
 kathessāmi, attanā¹² pana jānitukāmatāya pucchāmi¹³, tvaṃ
 10 mayhaṃ saddahitvā nibbhayo¹⁴ hutvā kathehīti¹⁵. Nāgarājā
 „kathemi bhante“ ti vanditvā pakkāmi. Punadivasam¹⁶ pi
 pucchi, tadāpi 'ssa na kathesi. Atha naṃ tatiyadivase
 āgantvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ „ajja tatiyo divaso, mama
 pucchantassa kimatthaṃ na kathesi¹⁷“. „Tumhe aññassa
 15 ācikkhissathā¹⁸ 'ti bhayena bhante“ ti. „Kassaci na kathessāmi,
 nibbhayo kathehīti¹⁹“. „Tena hi bhante aññassa mā katha-
 yitthā“²⁰ 'ti paṭiññaṃ gahe tvā „bhante mayaṃ mahante mahante
 pāsāṇe gilitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supaṇṇānaṃ āgamana-
 • kāle mukhaṃ nibbāhetvā dante vivaritvā supaṇṇe ḍasitum²¹
 20 gacchāma²², te āgantvā ambhakaṃ sīsaṃ gaṇhanti, tesam
 amhe garubbāre hutvā nipanne uddharitum vayamantānaṃ²³
 ñeva udakaṃ ottharati, te anto udake yeva maṇanti, iminā
 kāraṇena bahū supaṇṇā vinassanti, tesam amhe gaṇhantānaṃ
 kiṃ sīsenā gahitena, bālā naṅguṭṭhe²⁴ gahe tvā amhe heṭṭhā-
 25 sīsake²⁵ katvā galhitagocaraṃ²⁶ mukhena chaḍḍāpetvā la-
 huke katvā gantum²⁷ sakkontīti²⁸“. Iti so attano rahassa-
 kāraṇaṃ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmim pakkante
 supaṇṇarājā āgantvā karambiyaacelakaṃ²⁹ vanditvā „kiṃ
 bhante pucchitaṃ te nāgarājassa guyhakāraṇaṃ³⁰ ti āha. So

¹ Ck pakkhante. ² Bđ guyha. ³ Bđ ahataṃ, Cks āvātaṃ. ⁴ Bds ahaṃ. ⁵
 Bđ kathissāmi, B* kathissanti. ⁶ Bds abositi. ⁷ Bđ aññāṃ. ⁸ Bđ -no. ⁹
 Cks pucchi. ¹⁰ Bđ -se. ¹¹ Bđ icchāma. ¹² Bđ vāyamāna. ¹³ Bđ -ena. ¹⁴
 Bđ sīse. ¹⁵ Ck -ti, Bđ gahitaṃ. ¹⁶ Cks add na. ¹⁷ Bđ -laṃ. ¹⁸ Cks guyhaṃ.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 48 l. 29 read „idha āvataṃ khaṇṭvā tasmiṃ etc.
 — 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- I ¹¹⁵⁶₁) after tathā.
 — 87 l. 24 read Indassa vākyena hi Saṃvaro.
 — 93 l. 24 read paridevamānaṃ.
 — 109 l. 2 cfr Senart, Mahāvastu I p. 282.
 — 123 l. 15 cfr Mahāvastu I p. 281.
 — 140 l. 17 cfr. Sumaṅgala- I ¹⁵⁵₁₇.
 — 180 l. 21 read karuṇā
 — 354 l. 9 read Saṃyamassa for Seyyassa.
 — 364 l. 24 read Bārāṇasiraṇṇā pana Saṃyamena
 — 372 l. 25 read baddhabhāvaṃ.
 — 384 l. 27-29 read „Sāmi, panduvanno si jāto, kin nu te kāci cinrā atthi,
 udāhu rājā - - tanhā uppannā - - tanhā - - naṃ (Neglect of the
 compositor in the last proof)
 — 387 l. 12 cfr. Mahāvastu II p. 49 sq.

- Vol. IV Page 5 l. 36 ¹¹⁻¹⁴ read Cks.
 — — 48 l. 16 read middhāpaye, cfr. ⁴¹₂₆ III ⁹⁹₈.
 — — 57 l. 2 read na asmase
 — — 64 l. 8 cfr. Feer, Saṃyutta- I p. 18 sq.
 — — 71 l. 18 cfr. III ³¹³₁₀.
 — — 89 l. 1 read rājā satīm
 — — 95 l. 14 read ekadā.
 — — 132 l. 15 read ayapetṭen' eva, cfr. V ³⁵⁹₄.
 — — 141 l. 1 read patidissati.
 — — 163 l. 11 read modathavho.
 — — 166 l. 1 cfr. Milindap p. 422.
 — — 177 l. 5 read gāmakūṭakammaṃ vā pisunakammaṃ vā
 — — 192 l. 27 read appaṭivekkhivā.
 — — 239 l. 22 read sammantaṃ.
 — — 266 l. 23 read me.
 — — 285 l. 8 read paribhāsentī.
 — — 357 l. 24 read vedayittho.
 — — 398 l. 6 cfr. Saṃyutta- I p. 2.
 — — 499 l. 26 read : ¹ Bā Ck

„āma āvuso“¹ ti vatvā sabbam tena kathitaniyāmen' eva
kathesi. Tam sutvā supaṇṇo „nāgarājena ayuttaṃ kataṃ“²,
ñātinaṃ nāma nassananiyāmo parassa na³ kathetabbo, hotu
ajja mayā supaṇṇavātaṃ⁴ katvā paṭhamam evam⁵ eva gahe-
tum vaṭṭatīti“ so supaṇṇavātaṃ katvā Paṇḍaranāgarājānam
naṅguṭṭhe⁶ gahetvā heṭṭhāsīsakaṃ⁷ katvā gahitagocaraṃ⁸
chaḍḍāpetvā uppatitvā ākāsaṃ pakkhandi. Paṇḍarako⁹ ākāse
heṭṭhāsīsakaṃ olambanto „mayā va“¹⁰ mama dukkhaṃ ābha-
tan“ ti paridevanto āha

1. Vikiṇṇavācam anigūḷhamantaṃ¹¹ 10
asaññataṃ aparicakkhitāraṃ¹²
bhayaṃ tam anveti¹³ sayam abodhaṃ¹⁴
nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 223.
2. Yo guyhamantaṃ parirakkhaneyyaṃ¹⁵
mohā naro saṃsati bhāsamāno¹⁶ 15
taṃ bhinnamantaṃ bhayaṃ¹⁷ anveti khippaṃ
nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 224.
3. Nānumitto garuṃ¹⁸ atthaṃ guyhaṃ vedetum arabati
sumitto ca asaṃbuddhaṃ sambuddhaṃ vā¹⁹ anattavā. 225.
4. Vissāsaṃ āpajjim²⁰ ahaṃ: acelo 20
samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto,
tassāhaṃ akkhiṃ vivariṃ guyhaṃ atthaṃ²¹,
ātītamatto kapaṇo²² rudāmi. 226.
5. Tassāhaṃ paramaṃ brahme guyhaṃ²³
vācam h' imaṃ nāsakkhi saṃyametuṃ, 25
tappakkhato hi bhayaṃ āgataṃ mama,
ātītamatto kapaṇo²² rudāmi, 227.

¹ Bā kāraṇanti āvāvuso. ² Bā ak-. ³ Bā omits na. ⁴ Bā -vākaṃ. ⁵ Bā etam. ⁶ ti vatvā - - - naṅguṭṭhe wanting in Ck. ⁷ Bā sīsam. ⁸ Ck -te-. ⁹ Ck -ra. Bā -ro. ¹⁰ Bā omits va. ¹¹ Bā -guyha-. ¹² Bā aparirakkhi-. ¹³ Ck anve. ¹⁴ Ck akkho-, Ck akho-. ¹⁵ Bā -rakkheyyam. ¹⁶ Bā hā-. ¹⁷ so all three MSS. for bhay? ¹⁸ Bā guru. ¹⁹ Ck ca. ²⁰ Bā -i. ²¹ Ck Bā guyhamattaṃ, Ck guyhamatthaṃ for guyhatthaṃ? ²² Bā -ṇam. ²³ so all three MSS. for tassāha brahme paramaṃ guyhatthaṃ?

6. Yo ve naro suhadam maññamāno
guyham attham saṃsati dukkulīne¹
dosā bhayā athavā rāgaratto
pallittho² bālo asaṃsayam so. 228.
- 5 7. Tirokkhavāco³ asatam pavitttho
yo saṃgatīsu⁴-m-udīreti⁵ vākyam
āsiviso dummukho ty-āhu tam naram,
ārā⁶ arā⁷ saṃyame tādisambhā. 229.
8. Annam pānam kāsikam⁸ candanañ ca
10 manāpitthiyo mālamucchādananā ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supaṇṇa pānupagatā va ty-amhā 'ti. 230.

Tattha vikiṇṇavācan ti patthavācanam, anigūḷhamantan⁹ apa-
ticchannamantan, asaṇṇatan ti kāyadvārādini rakkhituṃ asakkontam, a pari-
15 cakkhītāraṇ¹⁰ ti ayam mayā kathitamantan rakkhituṃ¹¹ na¹² sakkhissatīti
puggalam oloketuṃ upaparikkhituṃ asakkontam, bhayam tan¹³ ti tam imehi
catūhi aṅgehi samannāgatan abodham¹⁴ nippaṇṇam puggalam sayamkatam eva
bhayam anveti¹⁵ yathā mam Paṇḍarakam nāgam supaṇṇo anvāgato ti, saṃ-
sati bhāsamāno ti rakkhituṃ asamatthassa pāpapurisassa bhāsamāno ka-
20 theti¹⁶, nānumitto ti na anumitto anuvattanamatthena¹⁷ yo mitto na hadayena
so guyham¹⁸ attham jānituṃ nārahatīti¹⁹ paridevati, asambuddhan ti asam-
buddham ajānanto, appaṇṇo ti attho, sambuddhan ti sambuddham jānanto
ti attho, i. v. h.: yo pi suhodayo mitto apaṇṇo sapaṇṇo pi vā yo²⁰ anattavā
anattahacaro so pi guyham vedituṃ 'nārahat' evā 'ti, samaṇo ayan ti ayam
25 samano ti ca lokasammato ti ca bhāvitatto ti ca maññamāno²¹ aham etasmim
vissāsam āpajjim, akkhiṃ ti kathesiṃ, atītamatttho ti atītattho atikkān-
tattho hutvā idāni kapaṇam rudāmīti paridevati, tassa²² ti tassa acelassa
brahme ti supaṇṇam ālapati, saṃyametun ti idam²³ guyham vācam ra-
hassakāraṇam²⁴ rakkhituṃ guyhituṃ²⁵ na²⁶ sakkhiṃ, tappakkhatohīti idāni
30 idam bhayam mama tassa acelassa pakkhato²⁷ koṭṭhāsato santikā āgataṃ iti
atītattho kapaṇam rudāmīti, suhadan ti suhado me ayan ti maññamāno.

¹ Ck^s -no. ² so C^s; Ck^s pallitto, Bds^s pallatthito. ³ Ck^s nirukkha-, C^s rika-
rukkha-. ⁴ Bd^s -tisū, Ck^s -tisa. ⁵ B^s sumu-. ⁶ Bds^s arā. ⁷ C^s ārā. ⁸ Bd^s
-ka. ⁹ Bd^s -guyha-. ¹⁰ Ck^s parimakkhi-, C^s paricakkhi-, Bd^s aparirakkhi-. ¹¹
Ck^s add rakkhissati. ¹² Bd^s nā. ¹³ Bd^s bhayamanveti. ¹⁴ Ck^s akhodaṃ, C^s
akhodaṃ corr. to abo-. ¹⁵ Ck^s ārocati. ¹⁶ Bd^s kathesi. ¹⁷ Ck^s -mantena. ¹⁸
C^s Bd^s -a. ¹⁹ Bd^s araha-. ²⁰ Ck^s so. ²¹ Bd^s imam. ²² Ck^s rahassam-. ²³ Bds^s
rahituṃ : gu-. ²⁴ Bd^s nā. ²⁵ Ck^s ra-.

XVI. TIMSANIPĀTA.

1. Kimchandajātaka.

Kimchando kimadhippāyo ti. Idam S. J. v. uposatha-
kammaṃ ā. k. Ekadivasam hi S. bahū¹ upāsake ca upāsikāyo ca
uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasabhāyaṃ nisinne
„uposathik' attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte
„sādhū vo kataṃ uposatham karontehi, porāṇakā upaḍḍhuposatha-
kammaṃ nissandena mahantaṃ yasaṃ paṭilabhiṃsū“ 'ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Brahmaddatto dhammena r. kārento saddho'¹⁰
ahosi dānasīluposathakammesu appamatto. So sese pi
amaccādayo dānādīsu samādapesi². Purohito pan' assa para-
piṭṭhimamāsiko⁴ lañcakhādako kūṭavinicchayiko⁵ ahosi. Rājā
uposathadivase amaccādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā“
'ti āha. Purohito uposatham na samādiyi, atha naṃ divā
lañcam gahetvā kūṭattam⁶ katvā upatthānam āgataṃ rājā
„tvam⁷ uposathiko“ ti amacce pucchanto „tvam pi⁸ ācariya
uposathiko“ ti pucchi. So „āmā“ 'ti musāvādam katvā
pāsādā otari. Atha naṃ eko amacco „nanu tumhe na uposa-
thikā“ ti codesi⁹. So āha: „aham velāyam eva bhuñjini,
geham pana gantvā mukham vikkhāletvā uposatham adhiṭṭhāya²⁰

¹ Ck. Bd -u. ² Bd su-. ³ Ck -dā-. ⁴ Bd adds viya. ⁵ Ck Bd ku-. ⁶ Bd
tumhe. ⁷ Bd -kā. ⁸ Bd omīti pl. ⁹ Ck ce-.

dukkulīne ti akulīne¹ nīce, dosā ti etehi dosādihi kāraṇehi yo evarūpe²
 guyhaṃ saṃsati so bālo asaṃsayāṃ pallathito³ parivattetvā patito⁴ hato yeva
 nāmā⁵ ti attho, tirokkhāvāco ti attano⁶ vācāṃ bhāsītukāmo⁶ tassa tirokkha-
 kattā⁷ paticchannavāco⁸, asataṃ pavitttho ti asappurisaṇaṃ antaraṃ pa-
 vitttho asappurisesu pariyāpanno, saṃgatisuṃ mudiretṭi⁹ saṃgatisu udireti⁵
 yo evarūpo paresaṃ rahassaṃ sutvā parisamajjhesu asukena asukaṃ nāma
 kataṃ vā vuttāṃ vā ti vākyāṃ udireti taṃ naraṃ āśvīso dummukho pūti-
 mukho ti āhu, tādisaṃhā purisā ārā ārā¹⁰ saṃyame dūradūrato¹¹ virameyya,
 parivajjeyyā¹² ti attho, mālā mucchādānañcā¹³ ti mālā¹⁴ ca dibbaṃ catu-
 jātīgandhaucchādānaṃ ca¹⁵, ohāyā¹⁶ ti etehi¹⁷ dibbaṇṇādayo sabbakāme ajja¹⁰
 mayaṃ ohāya chaddetvā gamissāma, supaṇṇapānupagatāvatyamhā¹⁸ ti bho
 supaṇṇa pāṇehi upagatā va te amhe¹⁸ saraṇaṃ no hohīti.

Evam Paṇḍarako ākāse hetthāsīsako olambanto atṭhahi
 gāthāhi paridevi¹⁹. Supaṇṇo tassa paridevanasaddaṃ sutvā
 „nāgarāja attano rahassaṃ acelakassa kathetvā idāni ki-¹⁵
 matthaṃ paridevasīti“ taṃ garahitvā

9. Ko n' idha tiṇṇaṃ garahaṃ upeti
 asmiṃ dha loke pāṇabhū³ nāgarāja:
 samaṇo supaṇṇo athavā tav' eva,
 kiṃkāraṇā Paṇḍaraka-ggahito ti gātham āha. 231. 20

Tattha koṇidhā²⁰ ti idha amhesu tiṣṣu janesu ko ru, asmiṃ²⁰ dhā²¹ ti
 ettha, idhā²¹ ti nipātamatthaṃ, asmiṃ loke ti attho, pāṇabhū²¹ ti pāṇabhūto,
 athavā tavevā²¹ ti udāhu tava yeva, tattha samaṇaṃ tava mā garaha, so hi
 upāyena taṃ rahassaṃ pucchi, supaṇṇaṃ pi mā garaha, ahaṃ pi tava²¹ pac-
 catthiko, Paṇḍaraka-ggahito ti samma Paṇḍaraka ahaṃ kiṃkāraṇā supaṇṇena²⁵
 ggahito ti cintetvā pana attānaṃ eva garaha tayā hi rahassaṃ kathentena attanā
 va attano anatto kato ti ayam ettha adhippāyo.

Taṃ sutvā Paṇḍarako itaraṃ gātham²² āha:

10. Samaṇo ti²² me sammatatto ahosi
 piyo ca me manasā bhāvitatto, 30

¹ B^d akusalaje, B^s akulaje. ² B^ds -paṇi. ³ so all three MSS. ⁴ B^d pāpito. ⁵
 C^ks add yā. ⁶ B^d kathetu-. ⁷ C^k tirokatatthā, C^s tirokatattā. ⁸ B^ds apaṭi-. ⁹
 C^k saṃhatisa-, C^s saṃgatisa-. ¹⁰ B^ds arā arā. ¹¹ B^d omits dūra. ¹² all three
 MSS. -yyan-. ¹³ C^ks mālāucchā-. ¹⁴ B^d -lāni. ¹⁵ B^ds -jātiyagandhañca-. ¹⁶
 C^ks -ya. ¹⁷ B^ds omit hi. ¹⁸ B^d amhaṃ. ¹⁹ B^d -viti. ²⁰ all three MSS.
 asmi. ²¹ B^d tāva. ²² C^ks hiyo.

sāyaṃ na bhuñjissāmīti, rattinī sīlaṃ rakkhissāmī¹, evaṃ me upaḍḍhuposathakammaṃ bhavissatīti². „Sādhū ācariyā“³ ti. So⁴ gehaṃ gantvā tathā akāsi. Pun' ekadivasam tasmim vinicchaye nisinne aññatarā sīlavatī itthi aṭṭam karonti⁵ gharāṃ gantum⁶ alabhamānā „uposathakammaṃ nātikkamissāmīti“ upakaṭṭhakāle⁷ mukhaṃ vikkhāletum ārabhi. Tasmim khaṇe brāhmaṇassa supakkānaṃ ambānaṃ⁸ ambapiṇḍi⁹ āhariyittha¹⁰. So tassā uposathikabhāvaṃ natvā „imaṃ¹¹ khādītva uposathikā hohīti“ adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakaṃ brāhmaṇassa kammaṃ. So aparabhāge kālaṃ katvā Himavantapadese Kosikigaṅgāya¹² tīre tiyojanike ambavane ramaṇīye bhūmibhāge so-bhaggappatte kanakavimāne alaṃkatasirisayane suttappa-buddho viya nibbatti alaṃkatapaṭiyatto uttamarūpadharo soḷasa-sahassadevakaññāparivāro, so rattim yeva taṃ sirisampattim¹³ anubhoṭi, vemāṇikāpetabhāvena hi 'ssa kammaṃ sarikkhako¹⁴ vipāko ahosi, tasmā aruṇe uggacchante¹⁵ ambavanam pavisati, pavittakkhaṇe yev' assa dibbattabhāvo antaradhāyati, asīti-tālahatthappamāṇo¹⁶ attabhāvo nibbattati¹⁷, sakalasarīram¹⁸ jhāyati, supupphitakiṃsuko viya hoti, dvīsu hatthesu ekekaṃ va¹⁹ aṅguli, tattha²⁰ mahākuddālappamāṇā²¹ nakhā honti, tehi nakhehi attano piṭṭhimaṃsaṃ phāletvā uddharitvā khādanto vedanāmatto²² mahāravaṃ ravanto dukkhaṃ anubhoṭi. Suriye atthamente²³ sarīraṃ antaradhāyati, dibbasarīram nibbattati, alaṃkatapaṭiyattā dibbanāṭakiyo²⁴ nānāturīyāni gahetvā parivārenti, so mahāsampattim anubhavanto ramaṇīye ambavane dibbapāsādaṃ abhirūhati²⁵. Iti so uposathikāya itthiyā ambaphaladānassa²⁶ nissandena tiyojanikaṃ²⁷ ambavanam paṭilabhi, laṅkaṃ gahetva kūṭaṭṭakaraṇanissandena pana piṭṭhimaṃsaṃ

¹ B^d - mā ti. ² C^k omit so. ³ all three MSS. -i. ⁴ B^d - kaṭṭha-. ⁵ B^d ambaphalānaṃ. ⁶ C^k - mī, B^d - i. ⁷ C^k - riyitta, C^s - rayittha, B^d - ra-. ⁸ B^d imāni. ⁹ C^k - sa-. ¹⁰ C^s kammaśarikkhako, C^k kammaśari-, B^d - sarikkhiko. ¹¹ B^d upaga-. ¹² B^d asītihatthatālakkhandappa-. ¹³ B^d nippatit. ¹⁴ B^d hatthā. ¹⁵ B^d - ṇa. ¹⁶ B^d - nappatto. ¹⁷ C^k - mante, B^d atthaṅgamite tam-. ¹⁸ B^k - kitthiyo. ¹⁹ B^d - hl. ²⁰ C^k - naṃ, C^s - na. ²¹ C^k - kū.

tasmāham¹ akkhiṃ vivariṃ guyaṃ atthaṃ²,
atītamatto kapaṇaṃ rudāmiti. 232.

Tattha sammattatto ti so samaṇo mayhaṃ sappuriso ayaṇ ti sammata-
bhāvo³ ahoṣi, bhāvitatto ti sambhāvitabhāvo³ ca me ahoṣi.

5 Tato supaṇṇo catasso gāthā abhāsi:

11. Na c' atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n' atthi na⁴ ninditabbā⁵,
saccena dhammena dhiyā⁶ daṃena
alabbhaṃ avyāharatī naro idha. 233.

10 12. Mātāpitā paramā bandhavānaṃ,
nāssa⁷ tatiyo⁸ anukampak' atthi,
tesaṃ pi guyaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 234.

13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
15 • sabhāya vā⁹ yassa hontī¹⁰ sapakkhā
tesaṃ pi guyaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 235.

14. Bhariyā ce purisaṃ vajjā komārī piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā nātisaṃghapurakkhatā
20 tassāpi guyaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amaraṇasabbhāvo satto nāma n' atthi paññāvidhā
natthīti nakāro padasandhikaro, paññāvidhā atthīti attho, i. v. h.: nāgarāja
loke amaro pi n' atthi, paññāvidhāpi atthi, sā aññesaṃ paññākoṭṭhāsasaṃkhātā
25 paññāvidhā attano jīvītaṃ na ninditabbā ti, athavā paññāvidhā ti
paññāsadisā na¹¹ ninditabbā¹² nāma, paññājātiddhammā¹³ n' atthi, taṃ
kasmā nindasīti, yesaṃ pana paññāvidhānaṃ pi na ninditabban ti pi pāṭho
tesaṃ¹⁴ ujukam eva saccena¹⁵ 'ti ādisu vacīsaccena ca sucaritadhammena ca
paññāsaṃkhātāya dhiyā¹⁵ ca indriyadamaṇena¹⁶ alabbhaṃ dullabhaṃ attha-
30 samāpattiphalanibbānaṃsaṃkhātā¹⁷ pi¹⁸ viśesaṃ avyāharatī¹⁹ āvāhatī taṃ

¹ Bā tassā-. ² so all three MSS. for guyaṃatthaṃ? ³ Cks -tasabbhāvo. ⁴ Cks
omit na. ⁵ Cks nandi-. ⁶ Cks viyā, Bā dhītiyā for dhīccā, Bā dhītiyā. ⁷ Bā
nassa. ⁸ Bā tiyo; read na assa tacco? ⁹ Cā sabhāvā, Bā sabhāvā. ¹⁰ all three
MSS. -i. ¹¹ Cks omits na. ¹² Ck nandi-. ¹³ Ck aññācchātiddhammā, Bā aññā-
dhammajāti. ¹⁴ Cks tejasāṃ. ¹⁵ Cks viyā, Bā dhītiyā, Bā vīthiyāya. ¹⁶ Bā
-dhammena. ¹⁷ Bā -pattimaggaḥ. ¹⁸ Cks hi ¹⁹ Bā abyā-.

nippādeti¹ naro idha, tasmā nārahasi² acelaṃ ninditum, attānam eva garaha,
 acelena hi attano paññāvantatāya³ upāyakusalatāya taṃ⁴ vañcetvā tvaṃ⁵ ra-
 hassaṃ gūḷhamantaṃ⁶ pucchito ti attho, paramā ti ete ubho bandhavānaṃ
 uttamabandhavā nāma, nāssa⁷ tatiyo ti assa puggalassa mātāpitūhi añño
 tatiyo satto anukampako nāma n' atthi mantassa bhedaṃ parisamkamāno 5
 paṇḍito, tesaṃ mātāpitunnam pi paramaguyhaṃ na samseyya, tvaṃ pana
 mātāpitunnam pi akathetabbaṃ acelassa kathesi ti attho, sabhāya⁸ vā ti suha-
 dayamittā vā, sapakkhā⁹ ti petteyyamātulapitucchāmātucchādayo samāna-
 pakkhā nātayo¹⁰, tesampīti nesaṃ¹¹ pi nātimittānaṃ na katheyya, tvaṃ
 pana¹² acelakassa kathesi, attāno va kujjhassū 'ti dīpeti, bhariyā vā¹³ ti 10
 komāri piyabhāṇinī¹⁴ puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā evarūpa bhariyāpi
 ce¹⁵ ācikkhāhi me tava guyhaṃ ti vadeyya tassāpi na samseyya.

Tatoparā¹⁶:

15. Na guyhaṃ atthaṃ vivareyya rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
 na hi pātukato sādhu guyho¹⁷ attho pajānatā¹⁸. 237. 15
 16. Thiya¹⁹ guyhaṃ na samseyya amittassa ca paṇḍito
 yo cāmisena²⁰ samhīro²¹ hadayatthe no ca yo naro. 238.
 17. Guyhaṃ atthaṃ asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
 mantabhedabhaya tassa dāsabhūto titikkhati. 239.
 18. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinaṃ 20
 tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyhaṃ na vissaje²². 240.
 19. Vivicca bhāseyya divā rahassaṃ,
 rattim girāṃ nātiavelaṃ pamuñce,
 upassutikā hi suṇanti mantāṃ,
 tasmā manto khippam upeti bhedaṃ ti 241. 25
- pañca gāthā Ummaggajātaka Pañcapaṇḍitapaṇḍe āvibhavissanti²³.

Tatoparāsu:

20. Yathāpi assa²⁴ nagaraṃ mahantaṃ
 ālārakam²⁵ āyasaṃ Bhaddasālaṃ

¹ Ck Bā nippā-. ² Bā nārahasi. ³ Bā paññāvantatāya. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Cks
 omit tvaṃ. ⁶ Bā guyha-. ⁷ Bā nassa. ⁸ all three MSS. sabhāya. ⁹ Cks saparikkhā.
¹⁰ Cs Bā nāti-. ¹¹ Bā etc-. ¹² C adds mātāpitunnampi akathetabbaṃ. ¹³
 Bā ce. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵ Cks me. ¹⁶ Bā adds āha. ¹⁷ Ck -aṃ. ¹⁸
 Bā -to. ¹⁹ Cks piyā, Bā tiyā. ²⁰ Cs -naṃ. ²¹ all three MSS. -hi-. ²² Bā
 vissaje. ²³ Cks -ssati. ²⁴ Bā aya. ²⁵ Bā advār-.

samantakhātāparikhāupetaṃ
evam pi me te idha guyhamantā. 242.

21. Ye guyhamantā avikiṇṇavācā

dalhā sadatthesu narā dujivhā¹

ārā amittā vyavajanti tehi

āsivisā vā-r-iva sattusaṃghā² ti dvisu gāthāsu. 243.

Bhaddasālan ti āpanādihi³ sālādihi sampannaṃ, samantakhātā-
parikhāupetan ti samantakhātāhi⁴ parikhāhi upetaṃ⁵, evam pi me ti
evam pi mayham te purisā khayanti katara ye idha guyhamantā, i. v. h.: yathā
10 ālādvāarakassa⁶ ayomayanagarassa manussānaṃ upabhogo⁷ paribhogo auto hoti
na abbhantariṃ bahi nikkhamanti na bāhirā auto pavisanti aparāparaṃ sañ-
cāro⁸ chijjati gūlhamantā⁹ purisā evarūpā honti attano gūlham¹⁰ attano auto
yeva jīrāpentī¹¹ na aññassa kathentīti, dalhā sadatthesū 'ti attano atthesu
thirā, dujivhā ti Paṇḍarakaṃ¹² nāgaṃ ālapati, vyavajantīti paṭikkamanti.
15 āsivisā vā-iva sattusaṃghā¹³ ti ettha vā 'ti nipātamattaṃ, āsivisā sattu-
saṃghāriva¹⁴ 'ti attho, yathā āsivisato sattusaṃghā¹⁵ jīvitukāma manussā arū
paṭikkamanti evam tehi guyhamantehi narehi¹⁶ ārā amittā paṭikkamanti¹⁷.
upagantaṃ otāraṃ¹⁸ na labhantīti vuttaṃ hoti.

Evam supaṇṇena dhamme kathite Paṇḍarako:

20 22. Hitvā¹⁹ gharaṃ pabbajito aceḷo

naggo muṇḍo carati²⁰ ghāsahetu,

tamhī nu kho vivariṃ²¹ guyham atthaṃ²²,

atthā ca dhammā ca avāgat' amhā²³. 244.

23. Kathaṃkaro cā hi²⁴ supaṇṇarāja²⁵

25 kiṃsīlo keṇa²⁶ vatena vattaṃ

samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni

kathaṃkaro sāggam upeti tṭhānan ti āha. 245.

Tattha ghāsahetū 'ti nissiriko kucchipūraṇatthāya khādaniyabhojaniyaṃ²⁷
pariyesanto carati, avāgatamhā²⁸ ti apagatā parihīn' amhā, kathaṃkaro

¹ B^d dujivā. ² C^k satthu-, B^d satta saṅkhā. ³ B^d āpanādihi sālāhi. ⁴ B^d samantā-. ⁵ B^d upagataṃ. ⁶ so C^k for āla-? C^s āvarakassa, B^d advār-. ⁷ B^d -ga. ⁸ B^d -caro. ⁹ B^d guyha-. ¹⁰ B^d guyham-. ¹¹ C^k B^d ji-. ¹² B^d -ka. ¹³ B^d satta-, B^s santa-. ¹⁴ C^k -gharivā, C^s -ttusagharivā corr. to -gharivā, B^d satta-saṅgharivā, B^s satta-saṅghā-. ¹⁵ B^d satta-saṅkhā. ¹⁶ B^d na-garehi. ¹⁷ B^d atikkamanti. ¹⁸ B^d okāsaṃ. ¹⁹ B^d hitvāna. ²⁰ C^k vicarati. ²¹ C^k vicariṃ. ²² C^k B^d guyhamattaṃ. ²³ B^d apagatamhā. ²⁴ C^s ca hi, B^d hoti. ²⁵ C^k -jā. ²⁶ so all three MSS. for keneva? ²⁷ B^d -ye.

mama khudañ ca pīpāsāñ ca hari, apeta daratho ti vigata kāyacittadaratho,
 sudhābhōjanam bhuttassa viya hi tassa tam sabbadaratham apāhari, vyanti-
 bhūto ti tassa ambapakkassa vīgatañto jāto, parikkhīṇa ambapakko hutvā ti
 attho, dukkhakkhamo ti dukkhena asātena kāyakkhamena c' eva cittakkha-
 mena¹ ca samaunāgato, aññeso² kadalīpanasādisu phalesu parittakam pi
 assādanā³ nādhīgacchāmi, sabbāni⁴ jivhāya thapitamattāni tittāni⁵ eva sampajjan-
 titi dīpeti, so setvā⁶ ti nīrahāratāya so setvā⁶ sukkhāpetvā, tam mama⁷ ti
 tam mama⁸, yassā⁹ 'ti yam assa, yaṃ⁹ aho sīti attho, idaṃ vuttam hoti: yaṃ
 phalaṃ mama sāduraṃ aho sī yam ahaṃ gambhīre¹⁰ puthulaudakakkhandha-
 samkhāte mahāṇṇave vuyhamānaṃ tato udadhiṃ uddharāmi¹¹ ambaṃ mama
 maraṇam āvāhissasīti maññāmi, mayhaṃ¹² tam alabhañtassa jivitaṃ na-ppa-
 vattissasīti, upavasaṃsīti khuppiṇasāhi upaṇato¹³ vasāmi¹⁴, rammaṃ pati
 nisinno smīti ramaṇiyaṃ nadiṃ pati ahaṃ nisinno, puthulomāyutā
 puthū ti yaṃ nadi puthulomehi macchehi āyutā, puthū ti vipulā, api nāma
 me ito sotthi¹⁵ bhavēyyā¹⁶ 'ti adhippāyo, apalāyini ti apalāyitvā mama sam-
 mukhe¹⁶ thite ti devataṃ ālapati, apalāpinti¹⁷ pi pāṭho, palāparahite¹⁸ ana-
 vajjasarīre ti attho, kīssa vā ti kīssa vā kāraṇā idhāgato sīti pucchati,
 ruppapattapalimattāhivā¹⁹ 'ti sutthupalimattāhakañcaṇapaṭṭasādisā²⁰, vy-
 agghivā²¹ 'ti ilāvilāsena tarunavyagghapottikā viya, devānaṃ tī channaṃ²¹
 kāmāvacaradevānaṃ, yā ca manussalokasmin ti yā²² ca manussaloke, rū-
 penanvāgatitthiyo²³ ti rūpena anvāgatā²³ itthiyo, natthi ti attano sam-
 bhūvanāya evaṃ āha, tava rūpasādisāya nāma na bhavitabban ti hi²⁴ ssa adhip-
 pāyo, gandhabbamanussaloke ti mūlagandhādiniissitesu²⁴ gandhabbesu ca
 manussaloke²⁵ ca, cārupubbaṅgīti cāruṇā pubbaṅgena varakkhāṇena²⁶
 samaunāgato, nāmaṃ ca bandhave cā²⁷ 'ti attano nāma gottaṃ ca bandhave²⁸
 ca mayhaṃ akkhāhīti vadati.

Tato²⁷ devatā attha gāthā abhāsi:

11. Yaṃ tvaṃ pati nisinno si rammaṃ brāhmaṇa Kosikim
 sāham²⁸ bhusālayā vutthā²⁹ varavārivahoghasā. 11.

12. Nānādumagaṇākinṇā bahukā³⁰ girikandarā
 mam' eva pamukhā honti, abhisandanti pāvuso³¹. 12.

¹ Ck^o cittakīlamathena. ² B^d adds pana. ³ Ck^o B^d -da. ⁴ B^d adds me. ⁵ Ck^o
 sositvānā, B^d sositvā. ⁶ all three MSS. sositvā. ⁷ Ck^o mnn. ⁸ B^d mama. ⁹
 Ck^o omits yaṃ. ¹⁰ B^d -ra. ¹¹ B^d -ritam. ¹² B^d maybe. ¹³ Ck^o upā-. ¹⁴ Ck^o
 -mitti. ¹⁵ B^d sutthi. ¹⁶ B^d samukhaṃ. ¹⁷ so B^d; B^d apalāyini. Ck^o apalā-
 yiti, C^o apalāyini. ¹⁸ B^d malāyarahite. ¹⁹ B^d rūpapattaplamattāhivā, B^d ruppe-
 pattaplamattāhivā. ²⁰ Ck^o -sam. B^d -si, B^e -sī. ²¹ Ck^o cha. ²² B^d -nānvā-. ²³
 Ck^o -ta. ²⁴ B^d -khandhā-. ²⁵ B^d -esu. ²⁶ B^d urulak-. ²⁷ B^d add sā. ²⁸
 B^d ahaṃ. ²⁹ B^d vutthā, B^e vuttā. ³⁰ B^d adds na. ³¹ B^d -so.

cā¹ ti idaṃ nāgarājā naggassa samaṇābhāvaṃ² ūtvā samaṇapaṭipattiṃ pucchanto āha, tattha kiṃsīlo ti katarēna ācārena samannāgato, kena vatenā³ ti katarēna³ vatasamādānena vattanto, samaṇo caran ti⁴ pabbajjāya⁵ sañcāranto⁶ taṇhāmamāyitāni⁷ hitvā katham samitapāpasamaṇo nāma hoti, saggaṇ ti kathamkaronto ca suṭṭhu aggaṃ devanagaraṃ samaṇo upetīti.

5

Supaṇṇo āha:

24. Hiriyā titikkhāya damēna khantiyā

akkodhano pesuṇiyāṃ pahāya

samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni

evaṃkaro saggaṇ upeti ṭhānan ti. 246.

10

Tattha hiriyā ti samma nāgarājā ajjhatabhiddhāsamuttānehi hirottap-
pehi titikkhāsamkhātāya adhiṇṇasānakhantiyā indriyadameṇa ca upeto akujjha-
sīlo piṣuṇavācam pahāya taṇhāmamāyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samaṇo
nāma hoti, evaṃkaro yeva ca etāni hiriādīni ca kusalāni karonto saggaṇ
upeti ṭhānan ti.

15

Imaṃ supaṇṇarājassa dhammakatham sutvā, Paṇḍarako
jīvitam yācanto

25. Mātā va⁸ puttāṃ taruṇaṃ tanujjāṃ⁹

sampassa taṃ¹⁰ sabbagattaṃ phareti¹¹

evam pi me tvaṃ pāturu ahu dijjinda¹²

20

mātā va puttāṃ anukampamāno ti gātham āha. 247.

25. Tass attho: yathā mātā tanujāṃ¹³ attano sarīrajātāṃ taruṇaputtāṃ sam-
passaṃ diṇvā taṃ¹⁴ ure nipajjāpetvā thanaṃ¹⁵ pāyenti puttassamphassaṇa¹⁶
sabbāṃ attano¹⁷ gattaṃ phareti na pi¹⁸ mātā puttato bhāyati na puttō
mātito evam pi me¹⁹ tvaṃ pāturu ahu pātubhūto dijjinda²⁰ dijjarāja, tasmā²¹ 25
mātā va puttāṃ mudukena hadayena anukampamāno maṃ passa jīvitam me dehīti:

Ath' assa supaṇṇo jīvitam dadanto itaraṃ g. ā.:

26. Hand' ajja tvaṃ muñca vadhā dujivha²²

tayo hi puttā na hi añño atthi:

¹ Cks vā. ² Cks assamaṇā-. ³ Bā adds saha. ⁴ Cks caratīti. ⁵ Cks -jjā. ⁶ Bā caranto. ⁷ Bds tamhā. ⁸ Cks ca. ⁹ Bds tanujāṃ. ¹⁰ Bds -tā. ¹¹ Cks parehi. ¹² Cks dijjinda. ¹³ Cks -jjāṃ. ¹⁴ Ck samphassaṃ diṇvā taṃ, Bā sabbassatā, Bk sampassa tā, omitting diṇvā. ¹⁵ Bds thaṇṇaṃ. ¹⁶ Ck Bā -sam-
passena. ¹⁷ Bā adds va. ¹⁸ Bā hi. ¹⁹ Bā omits me. ²⁰ Cks dijjinda, Bā dijjindā ti. ²¹ Bds tasmā. ²² Cks di-.

13. Atho bahū vanato 'dā' nīlavārivahindharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vārinā. 13.
14. Tā ambajambulabujā nipā tālā c' udumbarā²
bahūni phalajātāni āvahanti abhiphaso. 14.
- 5 15. Yaṁ kiñci ubhatotīre phalaṁ patati ambuni
asaṁsayāṁ taṁ sotassa phalaṁ hoti vasānugāṁ. 15.
16. Etad aññāya medhavi puthupañña suṇohi me,
mā rocaya-m-abhisāṅgam paṭisedha jaṇādhīpa. 16.
17. Na vāhaṁ³ vaddhavaṁ maññe yaṁ tvaiṁ raṭṭhābhivaddhana
10 āceyyamāno⁴ rājisi maraṇaṁ abhikaṁkhasi. 17.
18. Tassa⁵ jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakā
ye cāpi isayo loke saññatattā yasassino,
asaṁsayan te⁶ jānanti vaddhabhūtā⁷ yasassino ti. 18.

Tattha Kosikin ti yaṁ tvaiṁ brāhmaṇa rammam Kosikigaṅgaṁ patini-
15 sīmo, bhūscīlayā vutthā⁸ ti bhūse⁹ caṇḍasote¹⁰ ālayo yassa vimānassa
tasmiṁ addhivutthā, Gaṅgaṭṭhakavimānavāsīniti attho, varavārivahoghasā ti
varavārivahena ophena samannāgatā, pamukkhā ti tā vuttappakārā giṭṭikandarā
maṁ pamukhaṁ karonti, ahaṁ tāsāṁ pāmokkhā homīti dasseti, abhisandanti
tīti sandanti pavattanti, tato āgantvā maṁ Kosikigaṅgaṁ pavasanti attho,
20 vanatodā¹¹ ti na kevalaṁ kandarā va atha kho bahū vanatodā tamhā tamhā
vanamhā¹² udakāni pi bahūni pavasanti¹³, nīlavārivahindharā ti maṇi-
vaṇṇena nīlena vārinā yutte udakakkhandhasamkhāte vahe dhārayantiyo, nāga-
vittodā ti nāgānaṁ vittakarena¹⁴ vanasamkhātena¹⁵ udakena samannāgatā,
vārinā ti evarūpā hi bahunadiyo maṁ vāriṇa va abhisandanti pūrentīti dasseti,
25 tā ti tā nadiyo, āvahanti¹⁶ etāni ambādīni ākaḍḍhanti, sabbāni hi etāni
upayogathe paccattavacanāni, atha vā tā ti upayogabahuvacanaṁ, āvahanti
imāni ambādīni tā nadiyo āgacchanti¹⁷ upagacchantīti attho, evaṁ upagatāni
pāna mama sotāni pavasanti¹⁸ adhippāyo, sotassā¹⁹ ti yaṁ ubhatotīre jāta-
rukkhehi phalaṁ mama ambuni patati sabbaṁ taṁ mama sotassa²⁰ eva vasānugāṁ
30 hoti, n' atth' ettha saṁsayo ti, evaṁ ambapakkassa nadisotena āgamanakāraṇaṁ
kathesi, medhavi puthupañña²¹ ti ubhayaṁ ālapanam eva, mā rocaya²² ti
evaṁ taṇhābhisaṅgaṁ mā rocaya²³, paṭisedhā²⁴ ti paṭisedha²⁵ naṁ ti rājānaṁ
ovadati, vaddhavan ti paññāvaddhabhāvaṁ paṇḍitabhāvaṁ, raṭṭhābhi-

¹ Bā dhanatodā, C² vanatodā, read vanat' odā or vanato 'dā? ² Bā -talamudum-
parā. ³ C² cāhaṁ. ⁴ Bā adds hutvā. ⁵ C² tattha. ⁶ Bā adds pi, C² vi. ⁷
Bā saṇhābhūtā ⁸ Bā vutthā. ⁹ C² bhūye, Bā bhūse. ¹⁰ Bā -lena. ¹¹ C² -jā.
¹² C² vanamānā. ¹³ C² tīti. ¹⁴ Bā vittakamraṇena, C² vittikarena. ¹⁵ Bā
dhana-, C² adds vā. ¹⁶ Bā ākaḍḍhanti. ¹⁷ Bā rocatthā. ¹⁸ Bā -dhehi.

antevāsī dinnako atrajo¹ ca,
rajassu, putt' aññataro me ahosīti. 248.

Tattha muncā 'ti muñcam², ayam eva vā pātho, dujivhā 'ti tam ālapati,
añño ti añño catuttho putto nāma n' atthi, antevāsīti³ sippam vā ugga-
5 hanto⁴ pañham vā supanto santike vuttho⁵, dinnako ti ayam te putto hotu
'ti parehi dinno, rajassu 'ti abhiramassu, aññataro sīti tisu puttesu añña-
taro⁶ antevāsiputto me tvaṃ jāto ti dipeti.

Evañ ca pana vatvā ākāsā otaritvā tam bhūmiyaṃ
patitthāpesi.

- 10 Tam attham pakāseṇto S. dve gāthā abhāsi:
27. Icc-eva⁷ vākyam visaji⁸ supanno
bhūmyā patitthāya dijo dujivham⁹:
mutt' ajja tvaṃ sabbabhayātivatto
thalūdake hohi mayābhigutto. 249.
15 • 28. Atamkinam yathā¹⁰ kusalo bhisakko
pipāsītānam [udaka] rahado va sīto¹¹
vesmam yathā himasīratitānam¹²
evam pi te saraṇam aham bhavāmīti. 250.

20 Tattha icceva vākyam ti iti evam¹³ vacanam vatvā tam nāgarājānam
vissajjesi¹⁴, bhūmyā ti so sayam pi bhūmiyaṃ patitthāya dijo tam dujivham
samassāseṇto mutto ajja tvaṃ ito patthāya sabbabhayātivatto thale ca udae ca
mayā abhigutto rakkhito hohi āha, ātamkinam ti gilānānam, evam pi te ti
evam aham tava saraṇam bhavāmīti

- „Gaccha tvaṃ“ ti tam uyyojesi. So¹⁵ nāgabhavanam pāvisi.
25 Itaro pi supannabhavanam gantvā „mayā Paṇḍarako¹⁶ nāgo
sapatham katvā saddahāpetvā vissajjito, kīdisam¹⁷ nu kho mayi
tassa hadayaṃ, vimaṃsissāmi nan“ ti nāgabhavanam gantvā
supannavātam akāsi. Tam disvā nāgo „supannarājā maṃ
gahetuṃ āgato bhavissatīti“ maññamāno vyāmasahassamattam
30 attabhāvaṃ māpetvā pāsāṇe ca vālukaṃ ca gilitvā bhāriko¹⁸

1 Cks -je. 2 Ck muñca, C^s muñcā. 3 Bds -vāsi dinnako atrajo cā ti. 4 Bds
-hamāno. 5 Ck Bds vutto. 6 tisu - - - ro wanting in Cks. 7 Ck iccesu, C^s
iccesuva. 8 Ck visajjiṃ, C^s visajjiṃ, Bds vissajji. 9 Cks dijuvham. 10 so all
three MSS for va? 11 Cks sīno, Bds sīto. 12 Cks -tthitānam, Bds himasitattitānam;
read: himasīratitānam or himasītattitānam? 13 Bds etam. 14 Bds
vissajji vissajjesi. 15 Bds adds nāgarājā. 16 Bds -ka. 17 Cks -so, Bds kimdisam
18 Bds -to.

vaddhanā 'ti raṭṭhasa abhivaddhana, āceyyamāno ti māṃsalohitehi
 āciyāto¹ vaḍḍhanto² taruṇo va hutvā ti attho, rājisīti taṃ ālapati, idaṃ
 vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ nirāhāratāya sussaṃāno taruno va samāno ambalobhena
 maraṇaṃ abhikaṃkhasi na ve ahaṃ tava³ paṇḍitabhāvaṃ maññāmi, tassā
 'ti yo puggalo taṇhāvasiko hoti tassa taṇhāvasikabhāvaṃ, pitaro ti saṃkhā- 5
 gatā brāhmaṇā ca soddhīm kāmāvacaradevehi gandhabbā ca vuttapakārā dibba-
 cakkhukā isayo ca asaṃsayaṃ jānanti, anacchariyaṃ c' etaṃ yaṃ te iddhimanto⁴
 jāneyyuntī: asuko nāma taṇhāvasiko ti⁵, tesāṃ bhāsamānānaṃ vacanaṃ sutvā ye
 pi tesāṃ vaddhabhūtā⁶ yasassino paricārikā⁷ te pi jānanti, pāpaṃ⁸ karontassa
 hi raho nāma n' atthīti tāpasassa saṃvegā uppadenti evaṃ āha. 10

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evaṃ viditvā vidū sabbadhammaṃ
 viddhamsanāṃ cavanaṃ⁹ jīvitassa
 na ciyati¹⁰ tassa narassa pāpaṃ
 sace na ceteti vadhāya tassa. 19. 15
20. Isipūgasamaññāte evaṃ lokyā¹¹ viditā sati¹²
 anariyaparisaṃbhāse pāpakammaṃ jigimsasi¹³. 20.
21. Sace ahaṃ marissāmi tīre te puthusussoṇi
 asaṃsayaṃ asiloko mayi pete¹⁴ āgamissati. 21.
22. Tasmā hi pāpakaṃ kammaṃ rakkhass' eva sumajjhime 20
 mā taṃ¹⁵ sabbo jano pacchā pakatthāsi¹⁶ mayi mate ti. 22.

Tattha evaṃ viditvā ti yathā ahaṃ eīlaṃ ca aniccataṃ ca jānāmi evaṃ
 jānitvā tthitassa, vidū ti viduno, sabbadhammaṃ ti sabbāṃ sūcaritadhammāṃ,
 tividham sūcaritāṃ hi idha sabbadhammo ti adhippetāṃ, viddhamsanāṃ
 ti bhaṇṇāṃ, cavanaṃ ti cutiṃ, jīvitassa 'ti āyuno, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ 25
 viditvā tthitassa paṇḍitassa sabbasūcaritadhammāṃ jīvitassa ca aniccataṃ jāna-
 tassa evarūpassa narassa pāpaṃ na ciyati na vaḍḍhati, sace naceteti
 vadhāya tassā 'ti¹⁷ saṃkham gatassa parapuggalassa vadhāya na ceteti na
 kappeti, n' eva parapuggalaṃ vadhāya ceteti nāpi parasantakaṃ nāseti¹⁸, ahaṃ
 ca kassaci vadhāya acetetva kevalaṃ ambapakke āsāṃ¹⁹ katvā Gaṇḍam olokeno 30
 nisinno, tvaṃ²⁰ mayhaṃ kin nōma akusalaṃ passaṃti, isipūgasamaññāte

¹ ? Ck Bḍ ac-, C² ajīyāto. ² Ck² vaḍḍhanto. ³ Bḍ adds idaṃ. ⁴ Ck² -te. ⁵ Bḍ² hoti
 puna. ⁶ Bḍ² pasapabbhūta. ⁷ Ck² -vārakā. ⁸ Bḍ² pāpakammaṃ. ⁹ all three MSS.
 vacanaṃ. ¹⁰ Ck² nāciyati, Bḍ² naḍḍiyati. ¹¹ Ck² -a. ¹² Bḍ² viditā ti. ¹³ Ck²
 jigimsati, Bḍ² jigimsasi. ¹⁴ Bḍ² mate. ¹⁵ Bḍ² tvaṃ. ¹⁶ Ck² -katvāsi, Bḍ² pakvat-
 thāsi. ¹⁷ Bḍ² adds tassā. ¹⁸ Ck² puggalānaṃ pissa santikaṃ vināseti. ¹⁹ Ck²
 āsāṃgaṃ katvā. ²⁰ Bḍ² add olokeno.

hutvā naṅguttham hetthā katvā bhogamatthake phaṇam dhāra-
yamāno¹ nipajjitvā supaṇṇarājānam ḍasitukāmo viya ahoṣi.
Taṃ disvā supaṇṇo itaraṃ g. ā.:

29. Sandhim katvā amittena aṇḍajena jalābuja² (= II 13⁵³)
vivariya dātham³ sayasi⁴, kuto taṃ bhayam āgatau ti. 251. 5
Taṃ sutvā nāgarājā tisso gāthā abhāsi:
30. Saṃketh⁵ eva⁶ amittasumim, mittasumim pi na vissase, (II 22⁵³)
abhayā bhayam uppāṇnam api mūlāni kantati. 252.
31. Kathan nu vissase tyamhi yenāsi kalaho kato,
niccayattena⁷ thātabbam, so disamhi⁸ na rajjati. 253. 10
32. Vissāsaya⁹ na ca nam¹⁰ vissaseyya,
asaṃkito¹¹ ca¹² saṃkito¹³ bhaveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvaṃ¹⁴ paro na jaññā ti. 254.

Tattha abhayā ti abhayatthānabhūtā¹⁵ mittamhā bhayam uppāṇnam jīvita- 15
saṃkhātāni mūlāni¹⁶ eva kantati, tyamhīti tasmim, yenāsi ti yena saddhim
kalaho kato ahoṣi, niccayattena¹⁷ 'ti niccaṃ paṭiyattena¹⁸, so disamhi
na¹⁹ rajjatīti so²⁰ niccayatto tiṭṭhati²¹, so attano sattūhi saddhim viśāsa-
vasena na rajjati, tato tesam yathākāmakaraṇiyo²² na hotiti attho, viśāsaya
ti paraṃ attani viśāsaaya, tam pana sayam na viśaseyya, parena asaṃkito attā²³
va²⁴ taṃ saṃkito bhaveyya, bhāvaṃ paro ti yathā yathā paṇḍito parakka-
mati tathā tathā tassa²⁵ paro bhāvaṃ na jānāti, tasmā paṇḍitena viriyaṃ kat-
tabbam eva 'ti dīpeti.

Iti te aññamaññaṃ sallapitvā samaggā sammodamānā
ubho pi acelassa assamaṃ gamimsu. 25

Tam attham pakāsento S.:

33. Te devavaṇṇi²⁶ sukhumālarūpā
ubho samā²⁷ sujayo²⁸ puññagandhā²⁹

¹ Bā -ri-. ² Bā -jā. ³ Bā -dādhī. ⁴ Ck sasayi, Cs ḍasasi. ⁵ Ck yam-, Bā
saketeva. ⁶ Bā yatthena. ⁷ Bā risappi, Bā risabbhi. ⁸ Ck na, Bā taṃ. ⁹ Ck
ās-. ¹⁰ Cks omit ca. ¹¹ Cks add ca. ¹² Cks -va. ¹³ Cks -nambhūtā, Bā
abhatthānabhūtā. ¹⁴ Bā yatthenā. ¹⁵ niccapaṭiyatthena. ¹⁶ Bā so risabbhi ni.
¹⁷ Bā yo. ¹⁸ Bā niccayattena abhitiṭṭhati. ¹⁹ Bā -kāmaṃ-. ²⁰ Ck atthāva,
Bā attanā ca. ²¹ Cks ssa. ²² Ck -i-, Bā -ā. ²³ Cks omit samā. ²⁴ so Cks;
Bā -yā. ²⁵ Bā paññākandhā.

ti isigapena suṭṭhu aññāte isīnaṃ sammate¹, evaṃ lokyā ti tvaṃ nāma²
 pāpavāhanena lokassa hitā ti evaṃ viditvā, sattitī³ sati⁴ sobhane uttame
 ti ālapanam etam, anariyaparisambhāse ti tassa jñanti pitaro ti ādikāya⁵
 asundarāya paribhāsāya samannāgate⁶, jigimsasitī⁷ mayi pāpe avijjantē pi
 5 mañ⁸ paribhāsanti maramānaṃ⁹ ajjhupekkhanti ca attano¹⁰ pāpakammaṃ
 gavesasi uppādesi, tīre te ti tava tīre, puthusussosñitī puthulāya sunda-
 rāya soṇiyā samannāgate. pete¹¹ ti ambapakkaṃ alabhivā paralokaṃ gate,
 mate ti attho, pakatthāsītī¹² akkosi garahi nindi, paccakkhāsītī¹³ pi pāṭho.

Taṃ sutvā devadhītā pañca gāthā abhāsī:

- 10 23. Aññātam etam avisayhasāhi,
 attānaṃ ambañ ca dadāmi te taṃ
 yo ducceje kāmāgūṇe pahāya
 santiñ ca dhammañ ca adhiṭṭhito si. 23.
 24. Yo hitvā pubbasamyogaṃ pacchā saṃyojāne ṭhito
 15 adhammañ c' eva carati pāpañ c' assa pavaddhati. 24.
 25. Ehi, taṃ pāpayissāmi, kāmāṃ¹⁴ appossuko bhava,
 upanayāmi¹⁵ sītasmiṃ, viharāhi anussuko. 25.
 26. Taṃ puppharasamattehi vakkañgehi arindama,
 koṇcā mayūrā diviyā koyatṭhimadhusāliyā
 20 kūjitā haṃsapūgehi kokil' ettha pabodhare. 26.
 27. Amb' ettha vipasūnaggā palālakkhalasannibhā
 kosumbhasalālānpā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametan ti garahā te bhavissatīti vadanto ambapakkatthāya
 vadasitī etam kārapaṇi¹⁶ mayā ñātaṃ, avisayhasāhīti rājāno nāma dussahāni
 25 sahañtīti¹⁷ tena naṃ ālapanti evam āha, attānaṃ ti taṃ ālīngitvā ambavanaṃ
 nayanāti attānañ ca te dadāmi tañ ca sṃbhañ, kāmāgūṇe ti kaṇṇanamāla-
 setacchattapaṭimaññite vatthūkāme, santiñca dhammañcā¹⁸ ti dussīlyapasa-
 mena¹⁹ santisamākhātāñ silāñ c' eva sūcaritadhammañ cā²⁰ ti, adhiṭṭhitositī
 yo²¹ tvaṃ ime gūṇe upagato²² etesu vā patiṭṭhito sīti attho, pubbasamyogaṃ
 30 ti purimabandhanañ, pacchāsamyojāne ti parchimabandhane, idaṃ vuttāñ
 hoti: ambho tvaṃ tāpaśa yo mahantañ rajjasirivibhavañ²³ pahāya amba-

¹ Bā sammame. ² Bā patitī. ³ Bā pati. ⁴ Bā adds kathā. ⁵ Bā -to. ⁶ Ck jigimsasitī, Bā jigīsātīti. ⁷ Bā add evaṃ. ⁸ Bā ca jaramarapaṇi. ⁹ Ck -nā, Bā adds ca. ¹⁰ Bā mate. ¹¹ Ck pakatvā-, Bā pakvatthā-. ¹² Bā pakvatvā- ¹³ Bā komañ. ¹⁴ Bā upā-. ¹⁵ Bā adds mahāyana. ¹⁶ Bā sahañtī. ¹⁷ Bā dussīlavūpasamena. ¹⁸ Ck so. ¹⁹ Ck rajjañ.

apāgamum karambiyam¹ acelaṃ
missibhūtā assavāhā va² nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisasaññhānā hutvā, sujayo³ ti sucayo⁴
parisuddhā⁵ ayam eva vā pāho, puññagandhā⁶ ti katakusalatāya puñña-
gandham viṣajjenta⁷ viya⁷, missibhūtā ti hatthena hattham gahetvā kāya-
missibhāvaṃ upagatā, assavāhā va⁸ nāgā ti dhurayuttakā⁹ rathavāhā¹⁰ dve
assā viya purisanāgā¹¹ tassa assamaṃ agamaṃsu, gantvā pana supaṇṇarājā
cintesi: ayam nāgarājā acelassa jīvitam na dassati, etaṃ¹² dussilam na van-
dissāmīti so bahi tthvā nāgarājānam eva tassa santikaṃ pesesi.

10 Tam sandhāya S. itaraṃ gātham āha:
34. Tato have Paṇḍarako acelaṃ
sayam [evam] upāgama¹³ idaṃ avoca:
mutt' ajj' ahaṃ sabbabhayātivatto,
na ha¹⁴ nūna tuyhaṃ manaso piy' ambā ti. 256.

1 Tattha piyambā ti dussilanaggabhoggamusaṃvādi nūna mayam tava manaso
na-ppiyā ahumbā ti tam paribhāsi.

Tato acelo itaraṃ gātham āha:

35. Piyo hi¹⁵ me āsi supaṇṇarājā
asaṃsayam Paṇḍarakena saccaṃ,
20 so rāgaratto¹⁶ va akāsim etaṃ¹⁷
pāpaṃ kammaṃ sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakenā 'ti tayā Paṇḍarakena so¹⁸ mama piyataro ahosi.
saccaṃ etaṃ, so ti so ahaṃ tasmim supaṇṇe¹⁹ rāgena ratto hutvā etaṃ²⁰
pāpakammaṃ jānanto va akāsim na mohena ajānanto ti.

25 Tam sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi:
36. Na me piyam appiyam vāpi hoti
sappassato lokam imaṃ paraṃ ca, (IV ¹²⁷/₁₇)
susaññātānaṃ hi viyañjanena²¹
asaññato lokam imaṃ carāsi. 258.

¹ C^s kasambī-, B^d karampi, B^e karapi-. ² C^k ca. ³ B^d -yā. ⁴ C^k suṃcayo,
B^d sujayā. ⁵ C^{ks} -o. ⁶ B^d -khandhā. ⁷ B^d puññakhandhā viya, C^k -vi. ⁸
C^{ks} ca. ⁹ B^d dhura-. ¹⁰ C^{ks} -ha. ¹¹ C^{ks} -sā-. ¹² C^{ks} evaṃ. ¹³ B^d sayam-
evupāgamaṃ. ¹⁴ B^d hi. ¹⁵ C^{ks} omīti hī. ¹⁶ B^d so na rāgaratto. ¹⁷ B^d etaṃ
in the place of metaṃ. ¹⁸ B^d nāgā in the place of so. ¹⁹ B^d -ena. ²⁰ B^d
adds pi. ²¹ C^{ks} piyañjanena, B^d vibyañj-.

*pakkamatte rasataphāya bajjhivā vātātaṇaṃ agāpetvā naditīre sussaṃāno
 nīsidati so mahāsamuddaṃ taritvā velante saṃsīdanapuggalasadiṭṭho, yo puggalo
 rasataphāvasiko adhammaṃ e' eva carati rasataphāvasena kariyamānaṃ pāpaṃ ¹ c'
 assa pavaḍḍhatīti, iti sū tāpasasā garahanti evaṃ āha, kāmāṃ appossukko
 bhāvā 'ti ekamsen' eva ambapakke nīrālayo hohi ², sītale ambavane etan ti
 evaṃ vadamānā devatā tāpasasā ālīṅgītvā ure nīpajjāpetvā ākhe pakkhantā ³,
 tiyojanikaṃ dībbaṃ ambavanāṃ disvā sakupāsaddaṃ ca sutvā tāpasassa
 ācikkhanti ehi tan ⁴ ti ⁵ āha, puppharasamattehi ti puppharasehi matthehi,
 vakkaṅgehīti vakkaṅgēvehi sakupēhi abhināditan ti attho, idāni te sakupe
 ācikkhanti koṇā ti ādim āha, tattha diviyā ti dībbā ⁶, koyaṭṭhimadhusā- ⁷
 liyā ⁸ ti koyaṭṭhisakunā ⁹ ca nāma suvaṇṇasālīkasakunā ¹⁰ ca ete dībbasakunā
 ettha vasantīti dasseti, kūjitaṃ haṃsapūgehi ti hainsagāvehi upakūjita ¹¹
 virāvasaṅghatīti ¹², kokilettha pabodhare ti ettha ambavane kokilā
 vassantiyo attānaṃ pabodhenti nāpenti, ambetthā ti ambā ettha, vip-
 pāsūnaggā ti phalabhārena uddhumātasākhaggā ¹³, palālakkhalasannibhā ti ¹⁴
 pupphasannicayena sālipalālakkhalasadiṭṭhā ¹⁵, pakkatālavilambinoti pakkatāla-
 phalavilambino ¹⁶, evarūpā rukkhā ca ettha atthīti ambavanāṃ vanṇeti.

Vaṇṇayitvā ca pana tāpasasā tattha otaretvā „imasmiṃ
 ambavane ambāni khādanto attano taṇhaṃ pūrehīti“ vatvā
 pakkāmi. Tāpaso ambāni khādītvā taṇhaṃ pūretvā vissamītvā ²⁰
 ambavane vicaranto taṃ petāṃ dukkhaṃ anubhontaṃ disvā
 kiñci vattum nāsakkhi, suriye pan' atthamite ²¹ taṃ nāṭaka-
 parivāritāṃ dībbasampattiṃ anubhavamānaṃ disvā tisso
 gāthā abhāsi:

28. Mālī tiriṭṭi kāyūri aṅgaḍi candanussado ²⁵
 rattinā, tvaṃ paricāresi divā vedesi vedanaṃ. 28.
 29. Soḷas' itthisahassāni yā te 'mā ²⁶ paricārikā,
 evaṃ mahānubhāvo si abbhuto lomahaṃsano. 29.
 30. Kiṃ kamman akari pubbe pāpaṃ attadukkhāvahaṃ
 yaṃ karitvā manussesu piṭṭhimaṃsāni khādasīti. 30. ³⁰

Tattha mālīti dībbamālādharo, tiriṭṭi dībbaveṇṇaḍḍhaṇa ²⁷, kāyūriti
 dībbābharaṇapattimaṇḍito, aṅgaḍi dībbāṅgaḍasamanūgato, candanussado

¹ Bā kayiramānaṃ-. ² Bā hotīti. ³ Ck -ti, Bā -ti. ⁴ Ck etan, Bā tan. ⁵ Bā
 adda evaṃ. ⁶ Ck divya. ⁷ Ck kosaṭṭhi-, Bā kopaṭṭhi-. ⁸ Ck kos- ⁹ Bā
 -sāliya-. ¹⁰ Ck pak-. ¹¹ Ck -saṅghāṭika, Bā saṅghāṭitā. ¹² Bā onamita
 sū-. ¹³ Bā omits khala. ¹⁴ Ck omits phala. ¹⁵ Bā aṅgaṃamite, Bā atthagamite.
¹⁶ Ck yāmūte. ¹⁷ Ck -vedhana-, Bā -vettana-.

37. Ariyāvakāso si anariyo cāsi
asaññato saññatasannikāso,
kaṇhābhijātiko¹ si anariyarūpo,
pāpaṃ bahum ducaritaṃ acārīti. 259.

Tattha na me ti ambho dussīlanaggamusāvādi pabbajitassa hi imaṃ ca⁵
paraṃ ca lokaṃ² sampassato piyaṃ vā me appiyaṃ vāpi me ti na hoti, tvaṃ
pana sasaññatānaṃ silavantānaṃ vyañjanena pabbajitaliṅgena asaññato hutvā
imaṃ lokaṃ vañcento carasi, ariyāvakāso sīti ariyapatirūpako³. asaññato
ti kāyādīhi asaññato si, kaṇhābhijātiko⁴ ti kālakasabhāvo, anariyarūpo
ti ahirikasabhāvo, acārīti akāsi. 10

- Iti naṃ⁵ garahitvā idāni abhisapanto imaṃ gātham āha:
38. Aduṭṭhassa tvaṃ⁶ dūbhi⁷ dūbhī⁸ ca piṣuṇo c⁹ asi⁹,
etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tass' attho: ambho dūbhi¹⁰ tvaṃ aduṭṭhassa mittassa dūbhī¹⁰ ca piṣuṇo
cāsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatū 'ti. 15

Iti nāgarājassa passantass' eva¹¹ acelassa sīsaṃ sattadhā
phali, nisinnatṭhāne yev' assa bhūmi vivaraṃ adāsi. So
paṭhavim¹² pavisitvā Avīcimbi nibbatti, nāgarājasupañṇarājāno
pi attano bhavanam eva agamaṃsu¹³.

- S. tassa paṭhavim pavitṭhabhāvam pakāsentō osānag. ā.: 20
39. Tasmā hī mittānaṃ na dubbhitabbaṃ,
mittaddubbhā¹⁴ pāpiyo¹⁵ n' atthi añño,
āsittasatto¹⁶ nihato pathavyā,
indassa vākyena hi saṃvaro hatō ti. 261.

Tattha tasmā ti yasmā mittadūbbhikammasa¹⁷ pharuso vipāko tasmā, 25
āsittasatto¹⁶ ti āsittavisena satto¹⁶, indassā 'ti nāgindassa vākyena
saṃvaro ti¹⁹ saṃvare tīlto 'smiti paṭiññāya evaṃ²⁰ paññato²¹ ājiviko hatō.

¹ so all three MSS. for -jacco? ² Cks loka. ³ Bđ paṭirūpako si. ⁴ Cks -yo.
⁵ Bđ tvaṃ. ⁶ Cks tvaṃ. ⁷ Bđ dubbhi, Cks omit dūbhi. ⁸ Bds dubbhi, Ck
dubhi, Cs dubhaṃ omitting ca. ⁹ Bs cāsi. ¹⁰ Cks -i, Bđ dubbhi. ¹¹ Bđ
sampaṃ-. ¹² Cs -viyaṃ. ¹³ Bđ āgamaṃsu. ¹⁴ Bđ mittadubbhā. ¹⁵ Cks
-ko. ¹⁶ Bđ -patto. ¹⁷ Bđ -dubbhi-. ¹⁸ Bđ patto. ¹⁹ Bđ adds ahaṃ. ²⁰
Cs eva. ²¹ Bđ saññato.

ti dīpācandanavilitto, paricāresīti indriyāni dibbavisayesu cāresi¹, divā ti²
divā pana mahādukkhaṃ anubhosi, yā te mā ti yā te ima, abbhuto ti
manussaloke abhūtapubbo, tomahamsano ti ye tam passanti tesāṃ lomāni
hamsanti, pubbe ti purimabhava, attadukkhāvahan ti attano dukkhāvahaṃ,
5 manussesū 'ti yaṃ³ manussaloke katvā idāni attano piṭṭhimamsāni khāda-
sīti pucchati.

Peto taṃ sañjānitvā „tumhe maṃ na⁴ sañjānātha, ahaṃ
pana tumhākaṃ purohito ahoṣiṃ, idam me rattiṃ sukhānu-
bhavanāṃ tumhe nissāya katasea upaḍḍhuposathassa nissan-
10 dena laddhaṃ, divā dukkhānubhavanāṃ pana mayā katapā-
pass' eva nissando⁵, ahaṃ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito
kūṭaṭṭaṃ karitvā lañcaṃ gahetvā parapiṭṭhimamsiko hutvā
tassa divā katassa kammassa nissandena idam dukkhaṃ anu-
bhavāmīti“ vatvā gāthadvayam āha:

- 15 31. Ajjhenāni patiggayha kāmesu gathito⁶ ahaṃ,
acariṃ dīgham addhānaṃ paresaṃ ahiṭāy' ahaṃ. 31.
32. Yo piṭṭhimamsiyo⁷ hoti evaṃ ukkacca khādati
yathāham ajja khādāmi piṭṭhimamsāni attano ti. 32.

Tattha ajjhenānīti vede, patiggayhā 'ti patiggahetvā adhiyitvā, acariṃ
20 ti piṭṭhaji, ahiṭāyahan ti⁸ attanūsanāya ahaṃ, yo piṭṭhimamsiko ti yo
puggalo paresaṃ piṭṭhimamsakhādako pisuno hoti, ukkacca 'ti ukkantitvā⁹.

Idaṃ ca pana vatvā tāpasāṃ pucchi: „tumhe kathaṃ
idhāgatā“ ti. Tāpaso sabbam vitthārena kathesi. „Idāni pana
bhānte idh' eva vasissatha gamissathā“ 'ti. „Na vasissāmi,
25 assamapadam yeva gamissāmīti“. Peto „sādhu bhante, ahaṃ
vo¹⁰ nibaddhaṃ ambāpakkena upaṭṭhahissāmīti“ vatvā attano
ānubhāvena assamapade yeva otāretvā „anukkaṇṭhantā idh'
eva vasathā“ 'ti patiññāṃ gahetvā gato¹¹. Tato paṭṭhāya
nibaddhaṃ ambāpakkena upaṭṭhahi. Tāpaso taṃ paribhuñjanto
30 kaṣinaparikkamaṃ jhānābhiniññaṃ¹² nibbattetvā Brahmalo-
ka-parāyaṇo ahoṣi.

¹ B^o vicā-. ² B^o omits yaṃ. ³ C^k maṃ nana, B^o ma na. ⁴ B^o -ena. ⁵ B^o
giddhito. ⁶ B^o -lko. ⁷ B^o adds ahiṭāya. ⁸ B^o ukkanditvā. ⁹ B^o te. ¹⁰ C^k
omits gato. ¹¹ B^o -ā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musā-vādaṃ katvā paṭhavim pavitṭho“ ti vatvā j. s.: „Tadā acelo Devadatto ahosi, nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā¹ aham evā“ ti. Paṇḍara-jātakam².

9. Sambulajātaka.

5 Kā vedhamānā ti. Idam S. J. v. Mallikam devim ā. k. Vatthum Kummāsapiṇḍajātaka vitthāritam eva. Sā pana T-assa tiṇṇam kummāsapiṇḍakānam³ dānānubhāveṇa tam divasaṃ űeva raṇño aggamahesibhāvaṃ patvā pubbuṭṭhāyikādīhi⁴ pañcabi kalyāṇadhammehi
10 samannāgatā nāpasampannā Buddhūpaṭṭhāyikā patidevatā ahosi, tassā patidevatābhāvo sakalanagare pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasaṃ dh. k. s.: „āvuso Mallikā devī kira vattasampannā patidevatā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā patidevatā
15 yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa raṇño Soṭṭhiseno nāma putto ahosi, tam⁵ rājā vayappattaṃ uparajje patitṭhāpesi. Sambulā nāma aggamahesī ahosi uttamarūpadharā sarīrappabhāsampannā, nivāte jalamānā⁶ dīpasikhā viya khāyati. Aparabhāge
20 Soṭṭhisenassa sarīre kuṭṭham⁷ uppajji, vejjā tikicchitum nā-sakkhimsu. So bhijjamāne kuṭṭhe paṭikkūlo hutvā vippaṭṭi-sāraṃ⁸ patvā „ko me rajjen' attho, araṇṇe anāthamarāṇaṃ marissāmīti“ raṇño ārocāpetvā itthāgāraṃ⁹ chaṭṭetvā nik-khami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānāpi anivattitvā
25 „aḥam tam sāmi¹⁰ araṇṇe paṭijaggissāmīti“ vatvā saddhim yeva nikkhami. So araṇṇaṃ pavisitvā sulabhaphalāphale¹¹ chāyūdakasampanne¹² padese paṇṇasālaṃ katvā vasaṃ kappesi. Rājadhītā tam paṭijaggi, katham: sā hi pāto utṭhāya assama-padaṃ sammajjitvā pāṇiyaṃ¹³ paribhojanīyaṃ¹⁴ upaṭṭhāpetvā

¹ Bā - nno-. ² Bā paṇḍaranāgarājajā-. ³ Bā - piṇḍi-. ⁴ Bā pubbuṭṭhāyikādīhi, Ck pubbuṭṭhakā-, C^o pubbuṭṭhukāyikā-. ⁵ Ck^o omīti tam. ⁶ Ck jalamā, C^o jalamānā. ⁷ Bā kuṭṭhi. ⁸ Ck - ri, C^o - rī. ⁹ Ck^o itṭhā-. ¹⁰ Bā sāmikam. ¹¹ Bā sulabhāmūlapha-. ¹² Bā chāyo-. ¹³ Bā pāṇiya, Ck pāṇiyaṃ. ¹⁴ Ck Bā - niyaṃ

S, upāsakānaṃ i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne keci sotāpannā
 ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino: „Tadā devatā¹ Uppala-
 ranṇā ahoṣi, tāpaso aham evā“² ti. Kimchandaajātakāṃ.

2. Kumbhajātaka.

Ko pāturāsīti. Idam S. J. v. Visākhāya saḥāyikā surā-
 pāyikā³ pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvatthiyaṃ kira surācchaṇe ghuṭṭhe⁴
 tā pañcasatā itthiyo sāmikānaṃ chaṇakilāvasāne tikkkhasuram paṭi-
 yādetvā⁵ „chaṇaṃ kilissāmā“⁶ ti sabbāpi Visākhāya santikaṃ gantvā
 „saḥāyike chaṇaṃ kilissāmā“⁷ ti vatvā⁸ „ayaṃ surācchāṇo, ahaṃ
 suraṃ na pivissāmi“⁹ vutte „tunhe Sammāsambuddhassa dānaṃ 10
 detha, mayāṃ chaṇaṃ karissāmā“¹⁰ ti āhaṃsu. „Sādhū“¹¹ ti saṃ-
 paṭicchitvā¹² tā¹³ uyyojetvā S-ram nīmatāpetvā mahādānaṃ datvā
 bahum¹⁴ gandhamālāṃ ādāya sāyaṇhasamayē dhammakathāṃ sotuṃ tāhi
 parivāritā¹⁵ Jetavanam agamāsi. Tā paṇ¹⁶ itthiyo suraṃ¹⁷ pivanamā¹⁸
 va¹⁹ tāya saddhiṃ gantvā dvārakoṭṭhake ṭhatvāpi²⁰ suraṃ pivātvā va²¹
 tāya saddhiṃ Sattu santikaṃ agamaṃsu. Visākhā S-ram vanditvā
 ekamantaṃ nisīdi, itarāsu ekaccā Sattu santike yeva naccimsu
 ekaccā gāyimsu ekaccā hatthakukkucapādakukkuccāni²² ekaccā
 kalahaṃ akāmsu. S, tāsāṃ saṃvegaṃ²³ jananaṭṭhāya²⁴ bhamukalo
 mato raṃsim²⁵ vissajjesi, andhakāratimisā²⁶ ahoṣi. Tā bhītā²⁷ ahesuṃ 20
 maraṇabhayaṭṭajjitā, tena tāsāṃ surā jīri²⁸. S, nisinnapallāṃkē
 antarahito²⁹ Sinerumuddhani ṭhatvā uppalomato raṃsim vissajjesi,
 candasahassuggamanam³⁰ viya ahoṣi. S, tattha ṭhito va tāsāṃ saṃ-
 vegajananaṭṭhāya

Ko nu hāso kim ānando niccaṃ pajjalite sati, (Dhp. p. 148.) 25
 andhakārena onaddhā padipaṃ na gavessathā³¹ ti
 imam gātham āha. Gāthāpariyosāne tā pañcasatāpi sotāpattiphale
 paṭiṭṭhahimsu. S, āgantvā gandhakuṭicchāyāya Buddhāsaṇe nisīdi.
 Atha naṃ Visākhā vanditvā „bhante idam hirottappabhedanaṃ surā-
 pānaṃ nāma kadā³² uppannaṃ“ ti pucchi. So tassā ācikkhanto a. ā.: 30

¹ Bā devadhītā. ² Bā surāpitā. ³ Bā saṃghuṭṭhe. ⁴ Bā pati-. ⁵ Bā gatvā. ⁶
 Ck tam. ⁷ Ck -u. ⁸ Bā -vutā. ⁹ Ck -ram. ¹⁰ Ck pivamānā, Ck pivamanā
 corr. to pivamānā, Bā pivamānā. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā omite pi. ¹³ Ck -ccā-
 pāda-, Bā -ccāpādakukkuccā. ¹⁴ Ck -ga, Bā savega. ¹⁵ Bā janatthāya. ¹⁶ all
 three MSS. -i. ¹⁷ Bā -sā. ¹⁸ Ck Bā bhī-, Ck si- corr. to bhī-. ¹⁹ Bā jiri.
²⁰ Bā -hino. ²¹ Bā candasuriyassahassa-. ²² Bā adda kile.

dantakatthañ ca mukhadhovanañ ca upanāmetvā mukhe dhote
 nānāosadhāni pimsitvā tassa vaṇe' makkhetvā madhurāni
 phalāphalāni khādāpetvā mukhañ vikkhāletvā hatthesu dhotesu
 „appamatto hohi devā“¹ 'ti vatvā vanditvā² pacchikhanittiañ-
 kuse³ ādāya phalāphalattāya araṇṇaṃ pavisitvā phalāphalāni
 āharitvā ekamante t̐apetvā ghaṭena udakaṃ āharitvā nānā-
 cuṇṇehi ca mattikāhi ca sotthisenaṃ nahāpetvā puna madhura-
 phalāphalāni⁴ upanāmetvā⁵ paribhogāvasāne vāsitaṇṇiṃyaṃ
 upanāmetvā⁶ sayāṃ phalāphalāni paribhuñjitvā padaratthara-
 kaṃ⁷ saṃvidahitvā tasmīṃ tattha nīpanne tassa pāde dhovitvā¹⁰
 sīsaparikkammapiṭṭhiparikkammapādaparikkammāni katvā sayana-
 passaṃ upagantvā nipajji⁸, eten' upāyena sāmikaṃ paṭijaggi.
 Sā ekadivasaṃ araṇṇā⁹ phalāphalāni¹⁰ āharantī¹¹ ekaṃ giri-
 kandaraṃ disvā sīsato pacchiṃ otāretvā kandaratiṇe t̐atvā¹²
 „nahāyissāmīti“ otaritvā haliddāya sarīraṃ ubbaṭṭetvā¹³ na-
 hātvā¹⁴ sudhotasarīrā uttaritvā vākacīraṃ nivāsetvā kantara-
 tiṇe aṭṭhāsi. Ath' assā sarīrappabhāya vanaṃ ekobhāsaṃ
 ahoṣi. Tasmīṃ khaṇe eko dānavo gocarattāya caranto taṃ¹⁵
 disvā paṭibaddhacitto hutvā gāthadvayaṃ āha:

1. Kā vedhamānā girikandarāyaṃ
 ekā tuvaṃ¹⁶ tiṭṭhasi saññatūru¹⁷,
 puṭṭhāgi me pāṇipameyyamajjhe,
 akkhāhi me nāmañ ca bandhave ca. 270.

2. Obhāsayaṃ vanaṃ rammaṃ sīhavyagghanisevitaṃ
 kā vā tvam asi kalyāṇi, kassa vā tvam sumajjhime,
 abhivādemi taṃ bhaddo, dānav' āhaṃ, nam' atthu te ti. 271.

Tattha¹⁸ vedhamānā ti nahātamattatāya¹⁹ sītabhāvena kampamānā,
 aṇṇatūru²⁰ 'ti sampiṇḍitūru²¹ uttamaūrukkaḥaṇe²², pāṇipameyya-

¹ Ck vaṇo Bđ vaṇe? ² Ck adds saṃkappesi. ³ Bđ -kusake. ⁴ Bđ omits phalā.
⁵ Bđ -meti. ⁶ Bđ upanetvā. ⁷ Bđ padarasandharaṃ. ⁸ Bđ -iti. ⁹ Ck -a, Bđ -e.
¹⁰ Bđ -laṃ. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² Bđ t̐apetvā. ¹³ Bđ uppattitvā. ¹⁴ Ck
 nahatvā, Bđ nahāyitvā. ¹⁵ Ck tā. ¹⁶ Ck ekaṃ tvam. ¹⁷ Ck -turu, Ck Bđ -turū.
¹⁸ Bđ adds kā. ¹⁹ Bđ nhāna-. ²⁰ all three MSS. -turū. ²¹ Ck -turu, Bđ
 -turū. ²² Ck Bđ -uru-.

A. B. Br. r. k. eko Kāsiraṭṭhavāsī¹ Suro nāma vanacarako
 bhaṇḍapariyesanattāyā Himavantaṃ agamāsi. Tatth' eko
 rukkhho uggantvā porisamatte thāne tidhākappo ahoṣi, tassa
 tiṇṇaṃ kappānaṃ antare surācāṭippamāno² āvāto ahoṣi, so
 5 deve vassante udakena pūri³. Taṃ parivāretvā haritakī⁴
 āmalakī maricagaccho ca ahoṣi, tesāṃ pakkāni phalāni⁵
 chijjivā⁶ patanti. Tassāvidūre sayañjāto⁷ va⁸ sāli. Tato
 suvā⁹ sālisīsāni āharitvā¹⁰ tasmiṃ rukkhhe nisīditvā khādanti,
 tesāṃ khādamānānaṃ patito¹¹ sāli pi taṇḍulāpi tattha patanti,
 10 iti taṃ¹² udakaṃ suriyātapena¹³ paccamānaṃ¹⁴ salohita-
 vaṇṇaṃ¹⁵ ahoṣi. Nidāghasamaye pipāsitaṃ sakunagaṇā¹⁶ taṃ
 pivitvā mattā¹⁷ patitvā¹⁸ rūkkhamūle thokaṃ niddāyivā
 vikūjamānā¹⁹ pakkamanti, rukkhhasunakhamakkaṭṭhādisu pi es'
 eva nayo. Vanacarako taṃ disvā „sace idaṃ viṣaṃ bhaveyya
 15 ime mareyyuṃ²⁰, ime pana thokaṃ niddāyivā yathāsukhaṃ
 gacchanti²¹, na idaṃ²² viṣaṃ²³ ti²⁴ sayāṃ pivitvā matto hutvā
 maṃsaṃ²⁵ khādītukāmo ahoṣi, tato aggim katvā²⁶ rukkhhamūle
 patite²⁷ tittirakukkuṭṭādayo²⁸ māretvā maṃsaṃ aṅgāresu pacitvā
 ekena hatthena naccanto ekena maṃsaṃ²⁹ khādanto ekāha-
 20 dvīhaṃ tatth' eva ahoṣi. Tato pana avidūre eko Varuṇo
 nāma tāpaso vasati. Vanacarako aññadāpi³⁰ tassa santikaṃ
 gacchati. Ath' assa etad ahoṣi: „idaṃ pānaṃ³¹ tāpasena
 saddhiṃ pivissāmīti“ so ekaṃ veḷunāḷikaṃ³² pūmetvā pakka-
 maṃsena saddhiṃ haritvā³³ paṇṇasālaṃ gantvā „bhante imaṃ

¹ so all three MSS. -i. ² B^d sucāti-. ³ B^d pūrito. ⁴ B^d harittakī. ⁵ C^k vanṇā. ⁶ B^d add tattha. ⁷ B^d sayāṃ jāta. ⁸ B^d omits va. ⁹ B^d suvakā.
¹⁰ B^d haritvā. ¹¹ C^k -tāya, B^d patita. ¹² C^k tā, omitting iti. ¹³ B^d -yasanta-
 pena. ¹⁴ B^d -na. ¹⁵ C^k sasalu-, B^d lo-, B^d rasaṃlo-. ¹⁶ B^d -gaṇāgantvā. ¹⁷
 B^d adds upari, B^d upariśākhā. ¹⁸ C^k paṭipattitvā. ¹⁹ C^k viku-, B^d vikuṇḍa-.
²⁰ B^d mā-. ²¹ B^d kūjitvā uṭṭhāya pakkamaṃ ti in the place of y. g. ²² B^d
 yidaṃ. ²³ B^d adds tato thokaṃ gahetvā. ²⁴ B^d maṃsaṃ, B^d maṃsaṃ. ²⁵ B^d
 B^d adds nippajji, B^d pajjalitvā. ²⁶ B^d patita. ²⁷ C^k tittura-, B^d tittira-. ²⁸
 B^d omits ma-. ²⁹ B^d aññe divase. ³⁰ C^k pana. C^k pana corr. to pānaṃ, B^d
 pipānaṃ. ³¹ C^k -nalakam, C^k -nāḷikaṃ corr to -nalakam. ³² B^d gahetvā.

majjhe ti batthena minitabbamajjhe¹, kā vā tvaṇ ti kā vā tvaṇ, abhivādemīti vandāmi, dānaṇāhan ti ahaṇ eko dānavo, ayaṇ namakkāro tava atthu, añjalī te paggaṇhāmīti² avaca.

Sā tassa vacanaṃ sutvā tisso gāthā abhāsi:

- 5 3. Yo putto Kāsirājassa Sotthiseno ti taṃ vidū
tassāhaṃ Sambulā bhariyā, evaṃ jānāhi dānava,
[abhivādemi taṃ bhante, Sambulāhaṃ, nam' atthu te ti]. 272.
4. Vedehaputto bhaddan te vane vasati āturo,
tam ahaṃ rogasammattaṃ³ ekā ekāṃ upatth' ahaṃ. 273.
- 10 5. Ahaṇ ca⁴ vanaṃ uñchāya⁵ madhumāsaṃ migābilaṃ
yadā harāmi taṃ bhakkho, tassa nūn' ajja nādhātī⁶. 274.

Tattha Vedeha'putto ti Vedeharājadhītāya putto, rogasammattan⁷ ti rogaṇṇītaṃ, upatthahan ti upatthāmi patijaggāmi, upatthitā⁸ ti pi pātho, vanamuñchāya⁹ 'ti vanaṃ uñchitvā¹⁰ cariyaṃ caritvā. madhumāsaṃ ti
15 nimmekkhaṃkamadhuṃ ca migābilameṃsaṃ ca sāvayagghamigeḥi khāditaṃmāsaṃ
atirittāṃ¹¹ koṭṭhāsaṃ. taṃ bhakkho ti yaṃ¹² āharāmi¹³ taṃ¹⁴ bhakkho va,
so mama sāmiko, eṇaṃ nūn'ajja¹⁵ 'ti tassa maññe ajja āharāmi alabhamānassa
sarīraṃ ātape¹⁶ pakkhittapadumaṃ viya nādhātī¹⁷ upatappati milāyati¹⁸.

Tatoparaṃ dānavassa ca tassā ca vacanapaṭivacana-
20 gāthā honti:

1. Kiṃ vane rāja-puttena āturena karissasi
Sambule paricippena, ahaṃ bhattā bhavāmi te. 275.
7. Sokatthāya¹⁹ durattāya²⁰ kiṃ rūpaṃ vijjate mama,
aṇṇaṃ pariyesa bhaddan te abhirūpataraṃ maṇṇā. 276.
- 25 8. Ehi maṃgirim āruya, bhariyā mayhaṃ catussatā²¹,
tāsaṃ tvaṃ pavarā hohi²² sabbakāmasamiddhinī. 277.
9. Nanu hātakavaṇṇābhe²³ yaṃ kiñci manas' icchasi
sabban taṃ pacuraṃ mayhaṃ, ramaṣv-ajja²⁴ mayā saha. 278.

¹ Bā namitabba-. ² Ck paggaṇh-. ³ Bā sampattāni? ⁴ Ck addhāma in the place of ahaṇa. ⁵ Ck uñjāya, Bā uñcāya. ⁶ Ck nāvātīti. ⁷ Bā -pattan. ⁸ Ck utthitā, Bā upatthihā. ⁹ Ck uñjāyā, Bā uñcāyā. ¹⁰ Bā uñchā. ¹¹ Bā -a. ¹² Bā adds ahaṃ. ¹³ Bā -miti. ¹⁴ Ck omits taṃ. ¹⁵ Bā ātape. ¹⁶ Ck nāva-, Bā nādhātīti. ¹⁷ Bā adds āha. ¹⁸ Ck sokatthāya. ¹⁹ Ck durattāya. ²⁰ Ck matussatā, Ck catussatā? ²¹ Bā hoti. ²² Bā tārakavaṇṇābhe, Bā hārita-vaṇṇābhe. ²³ Ck ramaṣajja? Ck ramassajja, Bā rammasvajja.

pānaṃ¹ pivathā² "ti vatvā ubho pi maṃsaṃ khādantā pivimsu. Iti Surena ca Varuṇena ca diṭṭhattā tassa pānassa „surā“ ti ca „vāruṇīti“³ ca nāmaṃ jātaṃ. Te ubho pi „atth' eso⁴ upāyo“ ti veḷunāliyo pūretvā kācenādāya⁵ paccantana-garaṃ gantvā „pānāgārikā⁶ nāma āgatā“ ti rañño ārocāpesuṃ. ⁵ Rājā pakkosāpesi, te tassa pānaṃ upanesuṃ, rājā dve tayo vāre pivitvā majji, tassa taṃ⁷ ekāhadvīhamattam eva ahoṣi. Atha ne „aññaṃ pi attḥīti“⁸ pucchi, „atthi devā“ ti, „kuhin“ ti, „Himavante devā“ ti, „tena hi ānethā“ ti. Te gantvā⁹ ekadvevāre¹⁰ ānetvā „nibaddhaṃ¹¹ gantuṃ na sakkhissāma“ ti ¹⁰ sambhāre sallakkhetvā tassa rukkhassa tacam ādiṃ katvā sabbasambhāre¹¹ parikkhipitvā¹² nagare suraṃ karimsu. Nāgarā suraṃ pivitvā pamādam āpannā duggaṭā ahesuṃ, nagaraṃ suññaṃ viya ahoṣi. Te pānāgārikā¹³ tato palāyitvā Bārāṇasīṃ gantvā „pānāgārikā¹⁴ āgatā“ ti rañño ārocāpesuṃ. ¹⁵ Rājā pakkosāpetvā paribbayaṃ adāsi, tatthāpi suraṃ¹⁵ akaṃsu; tam pi nagaraṃ tath' eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketam¹⁶ Sāketato Sāvattihīṃ agamaṃsu¹⁶. Tadā Sāvattihīyaṃ Sabbamitto nāma rājā ahoṣi¹⁷, so tesam saṃgahaṃ katvā „kena ²⁰ attho“ ti pucchitvā „sambhāramūlena c' eva sālipiṭṭhena“¹⁸ ²⁰ pañcaḥ¹⁹ eva ca¹⁹ cāṭisatehīti¹⁹ vutte sabbam dāpesi. Te pañcasu cāṭisaṭesu suraṃ saṇṭhāpetvā²⁰ cāṭirakkhanatthāya²¹ ekekāya cāṭiyā santike ekekaṃ bilālam²² bandhimsu, te²³ paccitvā²⁴ uttarapaṇakāle²⁵ cāṭikucchisu paggharantaṃ suraṃ pivitvā mattā niddāyimsu²⁶, mūsikā āgantvā tesam²⁷ kaṇṇanāsikadāṭhikanaṃ- ²⁵ guṭṭhe khādītva agamimsu²⁸. „Bilālā²⁹ suraṃ pivitvā matā“

¹ Ck naṃ, C' naṃ corr. to pānaṃ. ² Bđ varuṇo ti. ³ Bđ eko. ⁴ Bđ kāḷe.

⁵ Bđ pānāgārikā. ⁶ Bđ omits taṃ. ⁷ Bđ attinattḥīti. ⁸ C' āg-. ⁹ Bđ ekadvevāraṃ. ¹⁰ Bđ nibaddhaṃ. ¹¹ Bđ -raṃ. ¹² Bđ pakkhi-. ¹³ Bđ pāpakāguṇā. ¹⁴ Ck -ke, C' -ko, Bđ pāpakārikā, B' pānāgārikā. ¹⁵ Ck -ta, Bđ omits sāketam. ¹⁶ Bđ āg-. ¹⁷ Bđ hoti. ¹⁸ Bđ add ca. ¹⁹ Ck pañcameva, omitting ca, C' pañcameva ca, Bđ pañcavi, omitting eva ca. ²⁰ C' Bđ saṇṭha-, Bđ add mūsikā bhayena. ²¹ Bđ -ṇa-. ²² Ck bilā-, C' bilā corr. to bilā-, Bđ bilāraṃ. ²³ Bđ bilārā te. ²⁴ Ck paṇḍitvā, Bđ pacitvā, B' muñcitvā. ²⁵ Bđ uttārana-, B' uttānakāye. ²⁶ Bđ nicāṭiyam. ²⁷ Bđ ne-. ²⁸ āg. ²⁹ Bđ rājā bilārā.

10. No ce tvaṃ¹ maheseyyaṃ Sambule² kārayissasi
alam tvaṃ³ pātārāsāya maññe bhakkhā bhavissasi. 279.
11. Tañ ca sattajaṭo luddo kaḷāro purisādako
vane nāthaṃ⁴ apassantiṃ⁵ Sambulaṃ aggahī bhuje. 280.
- 12 Adhipannā⁶ pisācena luddenāmisacakkhunā
sā ca sattuvassam pattā⁷ patim evānusocati. 281. 5
13. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso
yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna, (II^{1,2,3})
na ha⁹ nūna santi idha lokapālā,
sahasā karontānaṃ asaññatānaṃ
na ha⁹ nūna santi paṭisedhitāro¹⁰ ti. 283. 10

Tattha paricinnena¹ 'ti tena āturena paricinnena kiṃ karissasi, so-
kattāyā² 'ti sokāturāyā¹¹, sokatthāyā³ ti pi pātho soke thitāyā⁴ 'ti attho, du-
rattāyā¹² 'ti duggatakapanabhāvappattaya¹³ attabhāvāyā¹⁴, ehi mañ ti mā
tvaṃ duratt' amhiti¹⁵ cintayī¹⁶, etaṃ mama giriṃhi dibbavimānaṃ ehi, imaṃ
giriṃ abhiruyha, catussatā¹⁷ ti tasmīṃ me¹⁷ vimāne aparāpi catussatā bhari-
yāyo atthi, sabbantaṃ ti yaṃ kinci upabhogaparibhogāyā¹⁸ vatthābharanādi-
kaṃ¹⁹ icchasi sabbān taṃ naṃ mayhaṃ pacuraṃ bahuṃ sulabhaṃ, tasmā
kapaṃ²⁰ amhiti mā cintayī, ehi mayā saha ramassū²¹ 'ti vadati, maheseyya²²
bhaddhe Sambule no ce me tvaṃ mahesibhāvaṃ kāressasi pariyatta tvaṃ mama
pātārāsāya, tena taṃ balakkārena vimānaṃ nessāmi, tatra maṃ asanigaṇhanti
mama sve pāto va bhakkhā²³ bhavissasīti, taṃ cā²⁴ 'ti evaṃ vatvā so sattahī
jaṭāhi²⁵ samānāgato²⁶ dāruṇo nikkhantadanto tasmīṃ vane kinci²⁷ attano
nathaṃ apassantiṃ Sambulaṃ bhuje aggahesi, adhipannā²⁸ ti ajjhotthata²⁹,
āmisacakkhunā³⁰ ti kilesalolena, patimevā³¹ 'ti attano acintetvā patim eva
anusocati, mano hessatīti maṃ cirāyantiṃ viditvā aññathā cittaṃ bhavissati³²,
na santi devā ti idaṃ sā dānavena bhuje gahitā³³ devatujjhāpanaṃ³⁴ karonī
āha, lokapālā³⁵ ti evatūpānaṃ silavantiṃ patidevatānaṃ pālakā lokapālā
nūna idhaloke na santīti paridevati. 30

¹ Cks tvaṃ. ² Bd -lā. ³ Cks taṃ. ⁴ Cks -a. ⁵ Bd -i. ⁶ Cks -am. ⁷ Ck
pannā, Bd sathā. ⁸ Cs Bd -ca. ⁹ Cs Bd -ca. ¹⁰ Ck patime-, Cs paṭice-. ¹¹ so-
kattāyā -- - turāya wanting in Cks. ¹² Ck duratthāyā. ¹³ Cks -ppatta. ¹⁴
Ck -vā. ¹⁵ Bd durattimhiti. ¹⁶ Cks cittayī. ¹⁷ Bd omits me. ¹⁸ Bd -gaṃ.
¹⁹ Bd --kiṃ. ²⁰ Cks -o. ²¹ Bd etāhi. ²² Bd adds luddako. ²³ so all three
MSS. ²⁴ Bd -pattā. ²⁵ Ck ajjhetthata, Cs ajjhotthathā, Bd ajhotthata. ²⁶ Bd
-titi. ²⁷ Bd -kujjhā-.

ti āyuttakapurisā rañño ārocesuṃ. Rājā „visakārakā ete bhavissantīti“¹ dvinnam pi janānam sīsāni chindāpesi, te „suram detha“, madhuraṃ dethā“² „ti vadentā“³ va marimsu⁴. Rājā te mārāpetvā „cāṭiyo bhindathā“⁵ „ti ānāpesi. Biḷālāpi“⁶ surāya⁷ jinṇāya utṭhahitvā kiḷantā vicarimsu. Te disvā rañño ārocesuṃ⁸. Rājā „sace viṣam assa ete mareyyuṃ, madhuren“⁹ eva¹⁰ bhavitabbaṃ, pivissāma“¹¹ nan“¹² ti nagaraṃ alamkārāpetvā¹³ rājaṅgaṇe maṇḍapaṃ karetvā¹⁴ alamkatamaṇḍape samussita-setacchatte¹⁵ rājapallamke nisīditvā amaccagana-parivuto suraṃ¹⁶ pātuṃ ārabhi. Tadā Sakko devarājā „ke nu kho mātu-paṭṭhānādisu appamattā tiṇi sucaritādīni pūrentīti“¹⁷ lokaṃ volokento¹⁸ taṃ rājānaṃ suraṃ pātuṃ nisinnaṃ disvā „sac“¹⁹ āyaṃ suraṃ pivissati sakala-Jambudīpaṃ nassissati, yathā na pivati²⁰ tathā naṃ karissāmīti“²¹ ekaṃ surāpuṇṇaṃ kumbhaṃ²² hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇavesenāgantvā rañño sammu-khaṭṭhāne ākāse ṭhatvā „imaṃ kumbhaṃ kiṇatha imaṃ kumbhaṃ kiṇathā“²³ „ti āha. Sabbamittarājā taṃ tathā vadantaṃ ākāse ṭhitam disvā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatīti“²⁴ tena sandhiṃ sallapanto²⁵ tisso gāthā abhāsi:

1. Ko pātur āsi tidivā nabhamhi
obhāsayaṃ samvarim candinā va,
gattehi te rasmiyo niccharanti
sateratā²⁶ vijju-r-iv²⁷ antalikkhe. 33.
2. So chinnavātaṃ²⁸ kamasī aghamhi²⁹,
vehāsayaṃ³⁰ gacchasi tiṭṭhasī ca,
iddhī nu te vatthukatā³¹ subhāvitā
anaddhagūṇāṃ api³² devatānaṃ. 34.
3. Vehāsayaṃ samkamamāgamma³³ tiṭṭhasi
“kumbhaṃ kiṇathā”³⁴ ti yam etam atthaṃ

¹ Bds deva. ² Bds deva. ³ Bds viravanta. ⁴ Bds mā-. ⁵ Bds bilār-. ⁶ Bds -cāpesuṃ. ⁷ Ck -renekeua. ⁸ Bds -ml. ⁹ Bds -karetvā. ¹⁰ Bds kārāpetvā. ¹¹ Bds omits seta. ¹² Bds olo-. ¹³ Bds pivissati. ¹⁴ Bds -pento. ¹⁵ Bds -ri-. ¹⁶ Ck jinṇa-, Bds channa-. ¹⁷ Bds agghasml. ¹⁸ Ck -thā. ¹⁹ Bds andhagupamasi. ²⁰ Ck samtamamāg-, Ck samkamamāg-, Bds samgamamāg-.

Ath' assā silatejena Sakkabhavanam kampi, Paṇḍu-
kambalasilāsanam unḥākāram dassesi. Sakko āvajjanto tam
kāraṇam ṇatvā vajiram ādāya vegenāgantvā dānavassa mat-
thake thatvā itaram g. ā.:

15. Itthīnam esā pavarā yasassinī
santā samā aggi-r-iv'¹ uggatejā,
tañ ce² tuvaṃ³ rakkhasādesi kaññam
muddhā va⁴ hi sattadhā te phāleyya,
mā tvaṃ-jahī⁵ muñca patibbatā yā 'ti. 284.

- 10 Tattha santā ti upasantā atha vā paṇḍitā nāpasampannā, samā ti kā-
yavisamādirahitā⁶, adesitī khādasī⁷, phāleyyā 'ti iminā⁸ Indavajirena pa-
liatam bhijjetha, mā tvaṃ jahitī⁹ tvaṃ imam patibbatam mā vāraya.

Tam sutvā dānavo Sambulam vissajjesi. Sakko puna pi
„so esa¹⁰ evarūpaṃ kareyyā“ 'ti cintetvā dānavam devasaṃ-
15 khalikāya bandhitvā puna anāgamanāya tatiye pabbatantare
vissajjesi, rājadhītaram appamādena ovaḍitvā sakatṭhānam eva
gato. Rājadhītāpi atthamite¹¹ suriye candālokena assamam
pāpuṇi.

T. a. p. S. aṭṭha gāthā abhāsi:

- 20 16. Sā ca assamam āgañchi pamuttā purisādakā
nīlam¹³ phalināsakupīva¹⁴ gatasimḥam¹⁵ vā ālayam. 285.
17. Sā tattha paridevesi¹⁶ rājaputtī yasassinī
Sambulā utumattakkhā vane nātham apassantī: 286.
18. Samaṇe brāhmaṇe vande sampannacaraṇe ise,
25 rājaputtam apassantī tumham hi saraṇam gatā. 287.
19. Vande sihe ca vyaḅghe ca ye ca aññe¹⁷ vane migā
rājaputtam etc. 288.
20. Tiṇalatāni¹⁸ osadhyo¹⁹ pabbatāni vanāni ca etc. 289.
21. Vande indivarisāmaṃ²⁰ rattim nakkhattamāliṇim²¹ etc. 290.

¹ Ck aggi pi. ² Ck taco, Bā bhance. ³ Cks tvaṃ. ⁴ Bā ca. ⁵ Cks-i, Bā dihi.
⁶ Bā -divira-. ⁷ Cks -ti. ⁸ Bā adds me. ⁹ Bā dahiti. ¹⁰ Bā omits so esa.
¹¹ Bā atthaṅga-. ¹² Bā āgacchi. ¹³ Bā ninnam. ¹⁴ Ck palinasakupīva, C
palinasakapīva, Bā palinam sakupī ca. ¹⁵ so C; Bā gavāsīṅga, Ck gatasimḥam.
¹⁶ Ck Bā -vasi. ¹⁷ Cks canne. ¹⁸ Bā -tā ca. ¹⁹ Ck osadhye, C -ddhyo, Bā
osabyo. ²⁰ Ck indavaram-, C indisarām-, Bā indipari. ²¹ Bā nikkhatta-.

ko vā tuvaṃ¹ kissa vatāya² kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthan ti. 35.

Tattha ko pāturaṣīti kuto pātubhūto kuto āgato sīti attho, tidivā
nabhamhīti kin Tāvatinisabbhavanā āgantvā idha nabhamhi ākāse pākaṇo jāto
sīti pucchati, saṇḍavarin ti rattim, sateratā³ ti evaṇnāmikā⁴, so ti so tvaṃ, 5
chinnavātan ti valāhako pi tāva vātena kumati, tassa pana so pi vāto n'
atthi, ten' evaṇ āha, kamasīti pavattasī, aghamhīti⁵ appatīghe ākāse,
vatthukata⁶ ti vatthu viya patitthā viya katā, anaddhagūṇānāpi⁷ deva-
tānati ti yā va padasā addhānān agamanena⁸ anaddhagūṇa⁹ devāna¹⁰ iddhi
yā api¹¹ tava subhāvitā ti pucchati, vehāsa yaṃ saṅkammāgamunā¹² ti 10
ākāse pavattapadaṇḍhāraṇi¹³ paticca nissāya ca¹⁴ tittasi¹⁵. imassa ko vā
tuvan¹⁶ ti iminā sambandho, evaṃ tittamāno ko vā¹⁷ tvaṃ ti attho, yaṃ
etamattāva ti yaṃ¹⁸ etiā¹⁹ vadasi imissa²⁰ kiṣṣa vatāyan ti iminā
sambandho, yaṃ etiā kumbhaṃ kiṇāthā²¹ ti vadasi²² kissa vā te yaṃ kum-
bho ti attho 15

Tato Sakko „tena hi suṇāhīti“ vatvā surāya dose das-
sento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phāṇitassa na madhussa kumbho,
kumbhassa vajjāni anappakāni, 20
dose bahū kumbhagate²³ suṇātha. 36.
5. Gaḷeyya yaṃ²⁴ pītvā²⁵ pate papātān
sobbhaṃ guhaṃ candaniyoligallān²⁶
bahum pi bhuñjeyya abhojaneyyaṃ
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 37. 25
6. Yaṃ²⁸ pītvā²⁷ cittaṃ²⁸ anesamāno
āhiṇḍatī go-r-iva bhakkhasārī²⁹.

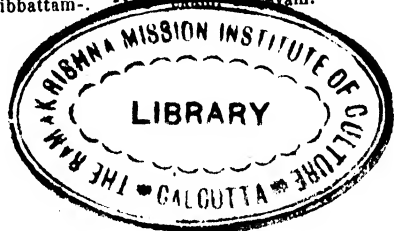
¹ Ck^s tvaṃ, B^d tuvā. ² Ck^s iṣya, C^s catāya, B^d vatāyaṃ. ³ B^d -ri-. ⁴ so Ck^s;
B^d -mako. ⁵ B^d agghasini. ⁶ Ck^s -thā. ⁷ Ck^s -bhūnāmapī, B^d anantagūṇamasi.
⁸ B^d yā padisā andhana andhāgamanena, B^s addhāgamanena. ⁹ Ck^s anandhabhū-
nān, C^s anaddhabhūnān corr. to anaddhagūṇān, B^d anandhagūṇān. ¹⁰ Ck^s
devāna, B^d devatānān. ¹¹ read: sā api? B^d iddha va yā asi. ¹² Ck^s saṅ-
kamamāgamunā, B^d saṅgammamāgamunā. ¹³ B^d pavattampa-. ¹⁴ B^d omits ca.
¹⁵ B^d -siti. ¹⁶ Ck^s tvaṃ. ¹⁷ B^d nāma. ¹⁸ B^s param. ¹⁹ B^d evaṃ. ²⁰ B^d
imassa. ²¹ B^d -ti. ²² B^d -ghaṇe. ²³ Ck^s gaḷeyyaṃ, omitting yaṃ, B^d gaḷeyyaṃ,
omitting yaṃ. ²⁴ B^d pītvā. ²⁵ Ck^s -noli-. ²⁶ Ck^s yaṃ. ²⁷ B^d pīvitvā,
B^s ve pīvitvā. ²⁸ Ck^s -smim. ²⁹ Ck^s -sāvi.

22. Vande Bhāgīrathīm gaṅgam¹ savantīnaṃ paṭiggahaṃ etc. 291.
 23. Vande ahaṃ² [pabbata]rājasetṭhaṃ
 Himavantam siluccayaṃ etc. 292.

Tattha nīlaṃ³ phalīnasakuṇīva⁴ 'ti yathā sakunīkā mukhatuṇḍa-
 kena gocaraṃ gahetvā kenaci upaddavena sakunapotaṭṭakānaṃ phalinattā⁵ 5
 phalīnasakuṇī⁶ nīlaṃ⁷ āgaccheyya yathā vā gatasīṅgaṃ ti⁸ nikkhanta-
 vacchakaṃ ālayaṃ suññaṃ⁹ vacchakasālaṃ vacchagiddhiṇi dhenu āgaccheyya
 evaṃ suññaṃ assamaṃ āgañchīti¹⁰ attho, tadā hi Soṭthiseno Sambulāya
 cirāyamānāya itthiyo nāma, lolā paccāmittam pi me gahetvā āgaccheyyā 'ti
 parisamkanto paṇṇasālato nikkhamitvā gacchantaraṃ pavisitvā nisīdi, tena 10
 vuttaṃ utumattakkhā ti sokavegasamjātena¹¹ uphautunā¹² mattalocaṇā¹³,
 apassantīti tasmiṃ vane nāthaṃ attano paṭiṭṭhaṃ apassantī ito c' ito ca
 sandhāvamānā paridevatī, tattha samaṇe brāhmaṇe ti samitapāpabāhitapāpa-
 samaṇabrahmaṇena¹⁴ saha sīlānaṃ¹⁵ aṭṭhannaṃ samāpattinaṃ vasena¹⁶ sam-
 pannaṇacaraṇe ise vande ti, evaṃ vatvā rājaputtaṃ apassantī tumhākaṃ sara- 15
 ṇaṃ gat' amhi, sace me sāmikassa nisinnatṭhānaṃ jānātha acikkhathā 'ti pari-
 deveṣīti attho, sesagāthāsu pi es' eva nayo, tiṇṇalatāni osadhyo¹⁷ ti ayo-
 pheggubāhisāratiṇāni ca latāni ca¹⁸ antosāraosadhyo ca, imaṃ gāthaṃ tiṇṇādisu
 nibbattadevatā¹⁹ sandhāyāha, indīvarīsāmaṇ ti indīvaripupphasamānavannaṃ,
 tumhaṃ hīti rattiṃ sandhāya tam pi ahaṃ pīti²⁰ āha, Bhāgīrathin²¹ ti 20
 evaṃpariyāyanānikaṃ gaṅgaṃ, savantīnaṃ ti aññesaṃ²² bahunnaṃ nadīnaṃ
 paṭiggāhikagaṅgāya nibbattadevatā²³ sandhāy' evaṃ āha, Himavante pi es'
 eva nayo.

Taṃ evaṃ paridevamaṇaṃ disvā Soṭthiseno cintesi: „ayaṃ
 ativiya paridevatī, na kho pan' assā bhāvaṃ jānāmi, sace mayi 25
 sinehena, etaṃ²⁴ karoti hadayam pi 'ssā phaleyya, parigaṇhis-
 sāmi tāva nan" ti gantvā paṇṇasāladvāre nisīdi. Sāpi pari-
 devamānā paṇṇasāladvāraṃ gantvā tassa pāde vanditvā
 „kuhiṃ gato si devā" 'ti āha. Atha, naṃ 'so „bhadde tvam

¹ Ck bhāgīrasigaṅgā, Cs bhāgīrasigaṅgā, Bđ bhagīrasigaṅga. ² Cks haṃ; read
 vande 'ham pabbatasettṭhaṃ? ³ Ck līnaṃ, Cs līnaṃ? Bđ niddam. ⁴ Ck pā-
 līnaṃ, Bđ paḷīnaṃ. ⁵ Ck phalīnatthā, Cs phalīnatthā, Bđ paḷīnatthā? ⁶ Cks
 phalīnasakunāṃ, Bđ paḷīnasakuṇi, Cks add va gatasīṅgaṃ vā. ⁷ Bđ niddam. ⁸
 so Cks; Bđ yathā gavāsīṅgavanti. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Bđ āgacchati. ¹¹ Bđ -vegena-
 saṇjātena. ¹² Bđ uphena-. ¹³ Bđ maṇḍa- or maṇḍa-. ¹⁴ Bđ -pāpe samaṇe
 brahmaṇe damnnacaraṇati. ¹⁵ Bđ sīlena. ¹⁶ Bđ adds ca. ¹⁷ Cks -ddhyo, Bđ
 asabyo. ¹⁸ so Bđ; Cks antepheggumhi sāratiṇāni. ¹⁹ Bđ -ttā. ²⁰ Cs tampi
 ahamabhīti, Bđ tamhi amhiti. ²¹ Ck bhāgīrasaṇ, Cs bhāgīrasaṇ, Bđ bhagīrasaṇ.
²² Cks aññesaṃ. ²³ Bđ -hitam gaṅgāya nibbattam-. ²⁴ Ck -evaṃ, Bđ evaṃ.

- anāthamāno¹ upagāti² naccati³
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 38.
7. Yaṃ ve⁴ pivitvā acelo va naggo
careyya gāme visikhantarāni
5 sammūharitto ativelasāyī⁵
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 39.
8. Yaṃ⁶ pītivā⁷ utthāya pavedhamāno
sisaṇ ca bāhaṇ⁸ ca pacālayanta
so naccati dārukaṭallako va etc. 40.
- 10 9. Yaṃ ve⁴ pivitvā aggidaḍḍhā sayanti
atho sigālehi pi⁹ khāditāse
bandhaṃ vadhaṃ bhogajāniṃ c' upenti etc. 41.
10. Yaṃ⁶ pītivā¹⁰ bhāseyya abhāsaneyyaṃ
sabhāyaṃ āsīno¹¹ apeta vattho
15 sammakkhito vantaḡato vyaṣanno etc. 42.
11. Yaṃ⁶ pītivā¹¹ ukkaṭṭho āvilakkho¹²
maṃ¹³ eva sabbā puthavīti¹⁴ maññe
na me samo cāturato pi rājā etc. 43.
12. Mānātimānā¹⁵ kalahāni¹⁶ pesuṇāni¹⁷
20 dubbaṇṇiṇi naggayiniṇi palāyiniṇi
corāna¹⁸ dhuttānaṃ gaṭi niketo etc. 44.
13. Iddhāni phītāni kulāni assu
anekasāhassadhaṇāni¹⁹ loke
ucchinnaḍāyajjakatān' imāya etc. 45.
- 25 14. Dhaññam dhaṇaṃ rajataṃ jātarūpaṃ
khettaṃ gavaṃ yattha vināsayanti
ucchedaṇi vittavataṃ²⁰ kulānaṃ etc. 46.

¹ B^d adds va. ² B^d -gāyati. ³ B^d adds ca. ⁴ C^k yañce. ⁵ C^k -sasi. ⁶ C^k yam. ⁷ B^d pivitvā, B^s ve pivitvā. ⁸ B^d bāhuṇ. ⁹ C^k -lepihi, B^d atho piṇḡalehi. ¹⁰ B^d yaṃ ve pivitvā. ¹¹ C^k āsi-, B^d abhāsamāsino. ¹² B^d ve pivitvā, adding bhāseyya. ¹³ B^d ava-. ¹⁴ B^d patha-. ¹⁵ B^d mānātimāno. ¹⁶ C^k kalahā. ¹⁷ B^d paresuni, B^s pesuni. ¹⁸ all three MSS. -nam. ¹⁹ C^k -sāsāhassadhaṇāni. ²⁰ B^d vattataṃ.

* aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, ajja atisāyaṃ āgatāsīti“ pucchanto gātham āha:

24. Atisāyaṃ vatāgañchi¹ rājaputti yasassini,

kena nu 'jja² samāgañchi³, ko te piyataro mayā ti⁴. 393.

5 Atha naṃ sā „aham⁴ ayyaputta phalāphalāni ādāya āgacchanti⁵ ekam dānavam passim, so mayi paṭibaddhacitto hutvā maṃ hatthe gaṇhitvā ‘sace me vacanam na karosi khādisāmi tan’ ti āha, aham tāya velāyutaṃ nēva anusocanti⁶ evam paridevin⁴ ti vatvā

10 25. Idam kho 'ham tadāvocaṃ gaṇhitā tena sattunā,

na me⁷ idam tathā dukkham yaṃ maṃ khadeyya rakkhaso yaṃ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti g. ā. 294.

Ath' assa sesam pi pavattim ārocenti „tena panāham dēva dānavena gaṇhitā attānaṃ vissajjāpetum asakkonti deva-
15 tujjhāpapakammaṃ⁹ akāsim, atha Sakko vajirahattho āgantvā ākāse ṭhito dānavam santajjētvā maṃ vissajjāpetvā tam¹⁰ deva-
samkhalikāya bandhitvā¹¹ tatiye pabbatantare khipitvā pak-
kāmi, ev' aham Sakkaṃ nissāya jīvitam labhin“ ti āha. Tam
sutvā Sotthiseno „bhaddhe hotu, mātugāmassa antare saccam
20 nāma dullabham, Himavante¹² bahū¹³ vanacarakatāpasavijjā-
dharādayo vasanti¹⁴, ko tuyham saddahissatīti“ vatvā gā-
tham āha:

26. Corīnaṃ¹⁵ bahubuddhīnaṃ¹⁶ yāsu saccam sudullabham

thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 295.

25 Sā tassa vacanam sutvā „ayyaputta¹⁷ aham tam¹⁸ asadda-
hantaṃ mama saccabalen' eva¹⁹ tikicchissāmīti“ udakalasaṃ
pūretvā saccakiriyaṃ katvā tassa sīse udakaṃ āsiṇcanti

¹ Bd -gacchi. ² Cks nūnaja. ³ Cks omit ti. ⁴ Bd āha. ⁵ Cks -i, Bd gac-
chanti, Bd āgacchantim. ⁶ all three MSS. -i. ⁷ Cks ime. ⁸ Bd ca. ⁹ Ck
tujjāna-, Cs tujjhāna-, Bd devakujjhāpana. ¹⁰ Cks ta. ¹¹ Bds add tam. ¹²
Bd adds hi. ¹³ Ck Bd -u. ¹⁴ Bd santi. ¹⁵ Ck Bd -inaṃ. ¹⁶ Ck -inaṃ, Bd
-vuddhinam. ¹⁷ Cks -am. ¹⁸ Cks maṃ. ¹⁹ Bd saccam phaleneva.

13. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpo ya² poso
akkosati pitarañ mātarāñ ca
sassum pi³ gañheyya atho pi suñhañ etc. 47.
16. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpā va nāri
akkosati sasurañ sāmikañ ca
dāsam pi gañhe paricārakam pi etc. 48. 5
17. Yañ ce pītvāna⁴ haneyya poso
dhamme tītañ samañā⁵ brāhmaṇaṇ vā
gacche apāyam pi⁶ tatonidānañ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā⁴ duccaritañ caranti
kāyena vācāya ca cetasā ca
nirayañ vajanti⁷ duccaritañ caritvā etc. 50. 10
19. Yañ yācamānā⁸ na labhanti pubbe
bahuñ hiraññam pi pariccajantā
so tañ pivitvā alikañ bhaṇāti etc. 51. 15
20. Yañ pivitvā⁹ pesane pesiyanto¹⁰
accāyike karaṇiyamhi jāto¹¹
attham pi so na ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hirīmanāpi ahirīkabhāvañ
pātumkaronti¹² madirāya¹³ mattā,
dhirāpi santā bahukañ bhaṇanti etc. 53. 20
22. Yañ ce¹⁴ pītvā¹⁵ ekathūpā¹⁶ sayanti
anāsakā¹⁷ thaṇḍiladukkhaseyyā¹⁸
dubbhaṇṇiyam āyasakkañ¹⁹ c' upenti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā²⁰ pattakkhandhā [sayanti]
gāvo kūṭahatā-r-iva²¹ 25

¹ Bā yañ ve pivitvā. ² Bā ca. ³ Bā sassurampi. ⁴ Bā yañ ve pivitvā. ⁵ Ck^a -ṇa. ⁶ Bā -yamhi. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck^a yā yañcamānā, C^a yā yācamānā, Bā yañ yoca-. ⁹ so Bā; Ck^a yampītvā. ¹⁰ Ck^a posi-, Bā pisi-, B^a pesa-. ¹¹ Bā -to. ¹² Ck^a pātuk-. ¹³ Bā madanāya. ¹⁴ Bā yañ ve. ¹⁵ all three MSS. pivitvā. ¹⁶ Bā -thupā. ¹⁷ B^a -sahā. ¹⁸ Ck^a -yya, Bā -yyam. ¹⁹ Ck^a -kkā, Bā ayyaseyyam. ²⁰ Bā yañ ve pivitvā. ²¹ Bā -āriva.

27. Tathā maṃ saccaṃ pāletu pālayissati ce mamaṃ
yathāhaṃ nābhijānāmi aññāṃ piyataraṃ tayā¹,
etena saccavajjena vyādhi te vūpasammatū 'ti g. ā. 296.

Tattha tathāsaddo ce maman ti iminā saddhiṃ yojetabbo, i. v. h.: yathā-
haṃ vadāmi tathā mama saccaṃ, atha maṃ idāni pi pāletu āyatim pi pālessati, 5
idāni me vacanaṃ suna²: yathāhaṃ nābhijānāmi³, potthakesu pana tathā
maṃ saccaṃ pāletiti likhitaṃ taṃ⁴ Aṭṭhakathāyaṇa n' atthi

Evam tāya sacca'kiriyaṃ katvā udake āsittamatte yeva
Sotthisenassa kuṭṭhaṃ ambiladhotāṃ viya tambamalaṃ tāvad
eva apagañchi⁵. Te katipāhaṃ tattha vasitvā araṇṇato⁶ nik- 10
khamma Bārāṇasīṃ patvā uyyānaṃ pavisiṃsu. Rājā tesāṃ
āgatabhāvaṃ nātvā uyyānaṃ gantvā tatth' eva Sotthisenassa
chattāṃ ussāpetvā Sambulaṃ aggamahesiṭṭhāne abhisīncāpetvā
nagaraṃ pavesetvā sayāṃ isipabbajjaṃ pabbajitvā uyyāne
vāsāṃ ṇappesi. rājanivesane yeva nibaddhaṃ bhuñji. Sotthi- 15
seno pi Sambulāya aggamahesiṭṭhānamattam' eva adāsi, na
pana⁸ koci sakkāro ahosi, atthibhāvaṃ pi 'ssā va na⁹ aññāsi,
aññāh' eva itthiḥi saddhiṃ abhirami. Sambulā sapattiroseṇa¹⁰
kisā ahosi uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā¹¹. Sā
ekadivasaṃ sokavinodanattāṃ bhuñjituṃ āgataṃ sasuratā- 20
pasassa santikaṃ gantvā taṃ katabhattakiccaṃ vanditvā eka-
mantaṃ nisīdi. So taṃ milātindriyaṃ¹² disvā

28. Ye kuṇḍarā sattasatā ulārā

rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā¹³

dhanuggahānaṃ ca satāni soḷasa 25

kathaṃvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 297.

Tass' attho: bhadde Sambule ye ambhakaṃ sattasatā kuṇḍarā te va
khaggagatānaṃ¹⁴ yodhānaṃ ca vasena¹⁵ uyyutāvudhā¹⁶ aparāni ca soḷasa

¹ Ck yothā. ² Bā supātha. ³ Ck Bā -mitti. ⁴ so B; Ck likhitāya, Bā likhi-
tāni. ⁵ Bā -gacchi. ⁶ Bā araṇṇā. ⁷ Bā -ṭhānaṃ. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā piṣṣā ni.
¹⁰ Bā yasapatidosena. ¹¹ Ck dhamanasantagattā? Bā dhamanisanthatagattā.
¹² Bā milāyati-. ¹³ Ck uyyatā-, Bā uyyuttā-. ¹⁴ Bā tesaṇceva khandhagatānaṃ.
Bā tesaṇca gandha-. ¹⁵ Ck yodhānavasena, Bā yodhānavasena. ¹⁶ Bā uyyuttā-.

- na hi vāruṇiyā vego'
narena susaho-r-iva'. 55.
24. Yaṁ manussā vivajjenti'
sappam̐ ghoravisam̐' iva'
5 taṁ loke visasamānam
ko naro pātum arahati. 56.
25. Yaṁ ce pivitvā⁴ Andhakavenhuputtā'
samuddatire paricārayantā
upakkamum̐ musalehi⁵ aññamaññaṁ etc. 57.
- 10 26. Yaṁ ce pītivā⁶ pubbadevā pamattā
tidivā cutā sassatiyā samāyā
taṁ tādisaṁ majjam̐ imaṁ niratthakaṁ
jānam̐ mahārāja katham̐ pipeyya'. 58.
- 15 27. Na imasmi kumbhasmiṁ¹⁰ dadhi vā madhum̐ vā
evam̐ abhiññāya kiṇāhi rāja.
evam̐ hi¹¹ maṁkumbhagatā mayā te,
akkhātārūpaṁ tava Sabbamittā¹² 'ti. 59.

Tattha vajjānanti ādinavā, gaḷeyyā 'ti' gacchanto pade pade parivajjeyyā¹, yaṁ pītivā¹² pate ti yaṁ pivitvā pateyya, sobbhan ti āvāsaṁ, caṇḍaniyoligallān ti candanikaṇ¹³ ca oligallaṇ¹⁴ ca, abhojaneyyan ti bhuñjitum̐ ayuttam̐, anesamāno ti anissaro, gorivā 'ti' goṇo viya, bhakkha-sārīti¹⁵ purāṇakasaṭṭhāḍako¹⁶, yathā so tattha tattha bhakkham̐¹⁷ sampariyesanto āhiṇḍati¹⁸ evam̐ āhiṇḍatīti attho, anāthamāno ti niravpesayo anātho viya, upagāyati¹⁹ aññam̐ gāyantam̐ disvā upagantvā vā¹⁹ gāyati, acelo vā 'ti' acelako viya, visikkhantarānanti antaravithiyā, ativelasāyīti²⁰ atticiram²¹ pi ṇiddam̐ okkameyya, ativelasāṇi pi pāḥo, ativelacārī hutvā careyyā 'ti' attho, dārukataḷḷako vā 'ti' dārumayayantarūpakam̐ viya, bhogajānīnucupentīti bhogajānīṇi ca upenti pāṇātipātādini katvā daṇḍapāṭitā dhanajānīṇi ca aññaṇi²² eva²² vadhabandhādiddukkham̐ pāpuṇantīti attho, vātagato ti attano²³

¹ B¹ sarivago ² B² narakesussābhoriva. ³ B³ -jjanti. ⁴ B⁴ ghoravhi-. ⁵ C⁵ civa, C⁶ miva, B⁶ -visamiva. ⁶ B⁶ yaṁ ve p.vitvā. ⁷ C⁷ -kāveṇṇu-, C⁸ -ka-venṇu-, B⁸ -kāveṇṇa-. ⁸ so all three MSS. for musale or -leḥ? ⁹ B⁹ pive-. ¹⁰ B¹⁰ na himasmi kumbhamhi, C¹⁰ na imasmiṁ-, read n' imasmi kumbhe. ¹¹ B¹¹ paripateyyo. ¹² C¹² pivitvā, B¹² pītivā. ¹³ B¹³ -yaṇ. ¹⁴ C¹⁴ ḍi. ¹⁵ C¹⁵ -sāviti. ¹⁶ C¹⁶ surākasāṭe-. ¹⁷ B¹⁷ -ā. ¹⁸ B¹⁸ omits āh-. ¹⁹ B¹⁹ omits va. ²⁰ C²⁰ -sāsiti. ²¹ B²¹ attirekataram. ²² C²² aññaṇi. ²³ C²³ -nā.

dhanuggahasatāni rattindivam Bārāṇasīm rakkhanti, evaṃ surakkhite nagare katharīvidhe tvaṃ sattavo passasi¹, yassa tava sāsāṃkā sappatibhayā araṇṇā āgatakāle² pabbhāsampannaṃ sarīraṃ idāni pana milātapaṇḍupalāsavaṇṇa³ ativiya kilantindriyāsi, kassa nāma tvaṃ bhāyasitī⁴.

5 Sā tassa vacanaṃ sutvā „putto te deva mayi na puri-
masadiso“ ti vatvā pañca gāthā abhāsi:

29. Alamkatāyo padumuttarattacā
virāgitā passati haṃsagaggarā,
tāsaṃ suṇitvā mitagītavādināṃ⁵

10 na 'dāni⁶ me tāta tathā yathā pure. 298.

30. Suvannaśāṃkaccadharā⁷ suviggahā
alamkatā mānusi⁸ accharūpamā
senūpiyā⁹ tāta aninditaṅgiyo
khattiyakaṇṇā paṭilābhayanti¹⁰ naṃ¹⁰. 299.

15 31. Sace ahaṃ tāta tathā yathā pure
patitā¹¹ uñchāya¹¹ punā vane bhare
sammānaye maṃ na ca maṃ vimānaye
ito pi me tāta tato varam¹² siyā. 300.

20 32. Yaṃ annapāṇe vipulasmi ohite
uārī vimatṭhābharaṇā alamkatā
sabbaṅgupetā patino va¹³ appiyā
ābajjha¹⁴ tassā maraṇaṃ tato varam. 301.

25 33. Api ce daḍḍā¹⁵ kapaṇā anālhiyā¹⁶
kāladutiyā¹⁷ patino ca sā piyā
sabbaṅgupetāya pi appiyāya
ayaṃ eva seyyā kapaṇāpi yā piyā¹⁸ ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhasadisauttarattacā, sabbāsaṃ
sarīrato suvaṇṇābhā niccharantīti¹⁹ vā dipeti, virāgitā ti vilaggasariṇā

¹ Bds add bhadde. ² Bds adds pi. ³ Ck - paṇḍusālavanṇā. ⁴ Bds add pucchī.

⁵ Cks suṇitvambhita-. ⁶ Bds suṇitvā mitagītivāditāṃ, Bds suṇitvāpita-. ⁷ Cks idāni.

⁸ Bds -saṅkaṇṇa-. ⁹ Bds seno-. ¹⁰ Bds -lo-. ¹¹ Cks tam. ¹² Ck patitā uñchāya,

Bds patitaṃ uccāya. ¹³ Bds param. ¹⁴ Bds ca. ¹⁵ Ck ābajja, Bds abajha. ¹⁶

Bds dali-. ¹⁷ Ck anālhiyā, Bds adināliyā. ¹⁸ Cks -tiyā, Bds kaṭadutiyā. ¹⁹

Ck piyā, Bds miyāyā, Bds piyāyā. ²⁰ Ck Bds nicca-.

vantasimū gato, vyasanno¹ ti vyasanāpanno, visanno² ti pi pāṭho, tasmiñ
 vante csaanno³ ti attho, ukkaṭṭho ti ayañ mahāyodhako⁴ mayā sadiso atthi
 evaṃ ukkaṃsagato hutvā, āvilakkho ti rattakkho, sabbā paṭhavīti sabbā
 paṭhavi, sabbā puthavīti pi pāṭho, cāturato ti catusamuddantāya⁵ paṭha-
 viyā⁶ issaro, mānātmānā ti mānakārikā, sesapadesu pi es' eva nayo, gatīti⁷
 nipphatti⁸, niketo ti nivāso, tassā puṇṇan ti yā evarūpā tassā puṇṇaṃ⁹
 yattha vināsayantīti yaṃ nissāya yattha patiṭṭhāti evaṃ bahum pi dhaññā-
 disāpateyyaṃ¹⁰ nāsenti kapaṇā¹¹ honti, iddhānti samiddhāni¹², phitānti
 vatthālenikārabhaṇḍehi¹³ pupphāni, ucchinna-dāyajjakatāni¹⁴ ucchinna-
 dāyajjāni niddhanāni katāni¹⁵, dīttarūpo ti gabbītarūpo¹⁶, gaṇheyya¹⁷ ti
 bhariyasāññāya¹⁸ kilesavasena hatthena gaṇheyya, dāsampi gaṇhe ti attano
 dāsam pi kilesavasena sāmiko me ti gaṇheyya, pivivānā ti pivivā, duc-
 caritāni caritvā ti evaṃ tili dvārehi dasavidham pi akusalaṃ katvā, yaṃ
 yācamānā ti yaṃ purisaṃ pubbe suraṃ apivantaṃ, bahuṃ hiraññāni parica-
 jantāpi musāvādāni karohīti yācamānā na labhanti, pītvā¹⁹ ti pivivā ṭhito²⁰
 nappajānāti vutto ti ken' atthena²¹ gatasīti vutto sāsanassa duggahitattā²²
 taṃ²³ atthaṃ²⁴ na jānāti, hirimaṇāpi ti bhilyuttacittāpi, ekathūpā²⁵ ti
 sūkarapota²⁶ kiya hīnjacchehi²⁷ saddhīm ekarāsi hutvā, anāsakā ti nirāhārā²⁸,
 thaṇḍiladukkhasēyyan ti bhūmiyaṃ dukkhasēyyaṃ sayanti, āyasaṃkaṇ²⁹ ti
 garaṇhi, pattaṃkkhandhā ti patitakkhandhā, kūṭahṭā³⁰ ti gīvāya bad-
 dhena kūṭena haṭā³¹ gāvo viya³², yathā tā³³ tinaṃ akkhāntiyo pāṇiyan
 apivantiyo sayanti tathā sayanti³⁴ attho, ghoravisammivā³⁵ ti ghoravisāni
 viya, viśasamānaṃ ti viśasadiśaṃ, Andhakaveṇhuputtā³⁶ ti dasabhattika-
 rājāno, upakkamun ti paharimū, pubbadevā ti Asurā, tidivā ti Tāvā-
 tiṃsadevalokā³⁷, sassatiyā ti sassatā³⁸ dīghāyukabhāvena³⁹ niccasammatā⁴⁰
 deva⁴¹ lokā⁴² ti attho, samāyā ti saddhīm asuramāyāhi⁴³, jānaṃ ti evaṃ ni-
 ratthakāni eten⁴⁴ ti jānanto tumhādiso paṇḍitapuriso kathaṃ piṇḍeyya⁴⁵, ku-
 mbhagatā mayā⁴⁶ ti kumbhagataṃ mayi⁴⁷ ayaṃ eva vā pāṭho, akkhātā-
 rūpan ti sambhāvato akkhātāni.

Taṃ sutvā rājā surāya ādinavaṃ natvā⁴⁸ tuṭṭho Sakkassa⁴⁹
 thutiṃ karonto dve gāthā abhāsi:

¹ Ck vyaccannā. ² Bā viphanu, Ck visatto. ³ Ck osanto. ⁴ Bā -yodhako. ⁵ Ck
 -tā, Bā cāturasamuddantā. ⁶ Ck sabbapa-. ⁷ Ck Bā nibbatti. ⁸ yā evarūpā tassā
 puṇṇaṃ wanting in Ck. ⁹ Ck yaṃñādi-. ¹⁰ all three MSS. -nā. ¹¹ Ck -ddhā.
¹² Bā -karakappabhaṇḍehi. ¹³ Ck repeat katāni. ¹⁴ Bā dippata-, Bā dappita-.
¹⁵ Bā -yyā-. ¹⁶ Bā pivivā vā. ¹⁷ Bā tenattheuā. ¹⁸ Ck -tthā. ¹⁹ Ck nañ.
²⁰ Ck omits atthaṃ. ²¹ Ck -thupo, Bā -thupā. ²² Bā -ena. ²³ Ck nira-
 bhārā. ²⁴ Bā -sanyan. ²⁵ Ck ku-, Bā kūṭabhaṭā. ²⁶ Bā haṭā. ²⁷ Bā omits
 viya. ²⁸ Bā omits tā. ²⁹ Bā omits tathā -- ti. ³⁰ Bā -visamivā. ³¹ Ck
 -vennu-, Ck -veṇhu-, Bā -veṇḍu-. ³² Ck -ke. ³³ Bā -ti. ³⁴ Bā -kābhāvena.
³⁵ Ck tiḍasamattā? Bā niccasamattā. ³⁶ Ck -ko. ³⁷ Ck -yābhī. ³⁸ Ck patāni.
³⁹ Bā pīve-. ⁴⁰ Bā mayā. ⁴¹ Bā -gatā mayā. ⁴² Ck add divā.

tanumajjhā ti attho, haṃsagaggarā ti evarūpā haṃsamadhurassarā¹ nāriyo
passati, tāsaṃ ti so tava putto tāsaṃ nārīnaṃ gītādīnaṃ² sutvā³ idāni me
tāta yathā pure tatthā na vattatī⁴ vadati, suvaṇṇasaṃkaccadharā ti su-
vaṇṇamayā⁵ ekaccālaṃkāradharā, alaṃkatā ti nānālaṃkārapatimaṇḍitā, mānu-
siyaccharūpamā ti mānusiyo accharūpamā, senūpiyā⁶ ti sayanūpagatā⁷,
naṃ ti taṃ⁸ tava puttāṃ paṭilābhayanti⁹, sace ahaṃ ti tāta yathā pure sace
ahaṃ puna pi taṃ patim tatth' eva kuṭṭharogena vaṇaṃ pavittāṃ uñchāya
tasmiṃ vane bhare puna pi maṃ so¹⁰ sammāneyya na vimāneyya¹¹ tato me
ito pi Bārāṇasirajjato taṃ araṇṇaṃ eva varaṃ siyā ti sapattirosena¹² sussantiyā¹³
ti dīpeti, yamaṇṇapāṇe ti yaḍi annapāṇe, ohite ti ṭhapite paṭiyatte, iminā
bahvaṇṇapāṇaṃ¹⁴ gharāṃ dasseti, yaṃ kir' assa¹⁵ adhippāyo: yā nārī vipu-
laṇṇapāṇe pi ghare ekikā va asaṃpattisaṃmānā vimaṭṭhābharaṇā nānālaṃkārehi¹⁶
alaṃkatā sabbehi guṇehi upetā patino ca appiyā hoti ābajjha¹⁷ gīvāya valliṃ
vā rajjuṃ vā¹⁸ bandhitvā tassā¹⁹ taṇṇaṃ gharāvāsato [maraṇaṃ eva varatarā ti,
anāḷhikā²⁰ ti na āḷhikā²¹, kālādutiyā²² ti nīpajjanakakāṭasārakadutiyā,²³
seyyā²⁴ ti kapaṇāpi samānā sū patino piyā ayam eva uttamā ti.

Evaṃ tāya attano parisussanakāraṇe tāpasassa kathite
tāpaso rājānaṃ pakkosāpetvā „tāta Soṭthisena tayi kuṭṭharo-
gābhibhūte²⁵ araṇṇaṃ pavisante tayā saddhiṃ pavisitvā taṃ
upaṭṭhahantī attano saccabalena tava rogaṃ [vūpasametvā yā
te rajjapatitṭhānakāraṇaṃ²⁶ akāsi tassā nāma tvaṃ n' eva
ṭhitatṭhānaṃ na nisinnaṭṭhānaṃ jānāsi, ayuttaṃ te kataṃ,
mittadūbbhikammaṃ nāṃ etāṃ pāpikaṃ²⁷ ti vatvā puttāṃ
ovadanto

24. Sudullabh' itthi purisassa yā hitā,
bhatt' itthiyā dullabho yo hito ca²⁸,
hitā ca te silavatī ca bhāriyā,
janinda dhammaṃ cara Saṃbulāyā 'ti gātham āha. 303.

Tass' attho: tāta yā²⁹ purisassa hitā muducittā anukampikā itthi yo ca
bhattā itthiyā hito katagūṇaṃ jānāti uḷho pi³⁰ te sudullabhā, ayaṃ ca Saṃbulā 30

¹ B^o haṃsā viya madhu-. ² B^o mihitādini, B^o mitagītā. ³ B^o suṇitvā. ⁴ B^o vatta-. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^o seno-. ⁷ B^o soṭthisenassa piyā paṭipalobhayanti
in the place of sayanūpagatā. ⁸ B^o naṃ. ⁹ B^o -lo-. ¹⁰ B^o adds na. ¹¹ B^o
mānātimāneyyā, B^o nātimāneyya in the place of na vi-. ¹² B^o sapatidosena,
B^o apatidosena. ¹³ B^o bahunnaṃpāṇaṃ. ¹⁴ C^o tirassa. ¹⁵ B^o nānāla-. ¹⁶
B^o abajjha. ¹⁷ B^o valliā vajjuvā vā. ¹⁸ B^o tassā. ¹⁹ B^o na āḷhikā, C^o na
anāḷhikā, C^o na anāḷhikā. ²⁰ B^o kaṭadu-. ²¹ C^o -to. ²² B^o rajje-. ²³ B^o
pāpa. ²⁴ C^o hitāya. ²⁵ C^o tayā. ²⁶ B^o pe.

98. Na me pitā vā athavāpi mātā
etādisā yādisako tuvaṃ si,
hitānukampī paramatthakāmo
so 'ham karissam vacanam tav' ajja. 60.

5 99. Dadāmi te gāmarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni .
ājaññayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gāmarānīti brāhmaṇa ācariyassa nāma ācariyabhāgo icchi-
10 tabbo samvachare sataśassatthānake tuyham pañca gāme dadāmi vadati,
dasā ime ti dasa¹ ime purato tthite kañcanavettitarathe² dassento evam āha.

Tam sutvā Sakko devadattabhāvaṃ dassetvā attānaṃ
jānāpento ākāse thatvā dve gāthā abhāsi:

20 30. Tav' eva dāsīsataṃ atthu rājā³,
gāmā ta gāvo ca tav' eva hontu,
ājaññayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'ham asmī tidasānam indo. 62,
31. Mamsodanaṃ sappipāyasaṃ bhuñja,
khādassu⁴ ce⁵ tvaṃ madhunā apūpe⁶,
20 evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato janinda
anindito saggam upehi tthānaṃ ti. 63.

Tattha evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato ti evaṃ tvaṃ⁸ nānaggarasasu-
bhojanaṃ bhuñjanto surāpānavirato tiṇi duccaritāni pahāya tividdhasucarita-
dhamme⁹ rato hutvā kenaci anindito saggatthānaṃ⁹ upehiti¹⁰.

25 Iti Sakko tassa ovādaṃ datvā saggatthānaṃ eva gato.
So pi suraṃ apivitvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlaṃ samā-
dāya dānaṃ datvā saggaparāyaṇo ahosi. Jambudīpe pi anukka-
mena surāpānaṃ vepullappattarū jātaṃ.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā rājā Anando ahosi, Sakko aham evā¹¹ ti.
30 Kumbhajātakaṃ.

¹ Bā ime dasa. ² Bā -tte rathe. ³ Cks rājā. ⁴ Cks -dassa. ⁵ so all three MSS.
for ca? ⁶ Bā sapūya. ⁷ Cks tvaṃ. ⁸ Bā -mma. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cks -hiti, Bā upeti.
¹¹ Cks

tuyham hitā c' eva sīlasampannā ca, tasmā etissā dhammañ cara, katagunam jānitvā muducitto hohi, cittam assā paritosehiti.

Evam so puttassa ovādam datvā utthāya pakkāmi. Rājā pitari gate Sambulam pakkosāpetvā „bhadde ettakam kalam mayā katadosam khama¹, ito patthāya sabbissariyam tuyham eva dammīti“ osānagātham āha:

35. Sace tuvañ² vipule³ laddhabhoge
issāvatinnā⁴ maraṇam upesi
ahañ ca te bhadde imā ca kaññā⁵
10 sabbe va te vacanakarā bhavāmā⁶ 'ti. 304.

Tass' attho: bhadde Sambule sace tvañ ratanarāsīmhi thapetvā abhisin-citvā⁶ aggamahesitthānavasena vipulabhoge⁷ labhivāpi issāya otinnā maraṇam upesi ahañ ca imā ca rājakaññāyo⁸ sabbe tava vacanakarā bhavāma tvañ yathādhippāyam imam rajjam vicārehiti sabbissariyam tassā adāsī.

15 Tato patthāya ubho samaggāvāsam vasantā dānādīni puññāni katvā⁹ yathākamman gamamsu. Tāpaso jhānābhinnā¹⁰ nibbattetvā Brahmālokūpago ahosi.

S. i. d. ā. „nā bhikkhave idān' eva pubbe pi Mallikā patidevatā yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sambulā Mallikā ahosi, Sotthiseno
20 Kosalarājā, pitā tāpaso aham-evā“ 'ti. Sambulajātakam.

10. Gaṇḍatindujātaka.

Appamādo ti. Idam S. J. v. rājovādam ā. k. Rājovādo hetthā vitthārito.

Atīte pana Kampillaratthe Uttarapañcālanagare
25 Pañcālo nāma rājā agatigamane thito adhammena pamatto rajjam kāresi. Ath' assa amaccādayo sabbe pi adhammikā jātā. Balipīlita ratthavāsino puttadāre ādāya araññe migā viya carimsu, gāmatthāne gāmo nāma nāhosi, manussā rāja-

¹ Bā khamatha. ² Ck' tvañ. ³ Ck' vipulama, C' -lam? ⁴ Bā issāvatinnā. ⁵ Bā imā rājakaññā. ⁶ Bā -sittā. ⁷ Bā -le-. ⁸ Ck' -kaññāso, Bā rājakaññā. ⁹ Bā karitvā. ¹⁰ Bā -āyo.

3. Jayaddisajātaka.

Cirassam¹ vata me ti. Idam S. J. v. mātīposaka-
bhikkhum² ā, k. Paccuppannavatthum Sāmajātake vatthusadisam.
Tadā pana S. „porāṇakapaṇḍitā kañcananālam setacchattam pahāya
mātāpitaro posesun“ ti vatvā a. ā.:

Atīte³ Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare Pañcālo
nāma rājā ahoṣi. Tassa aggamahesī gabbhaṃ paṭilabbhitvā
puttaṃ vijāyi. Tassā purimabhave ekā sapattikā⁴ kujjhitvā
„tuyhaṃ jātaṃ pajāṃ khādituṃ samatthā bhavissāmīti“⁵ pat-
thanaṃ ṭhapetva yakkhinī ahoṣi. Sā tadā okāsaṃ labhitvā⁶
tassā passantiyā⁷ va⁸ taṃ allamaṃsapesivaṇṇaṃ kumārakaṃ⁹
gahetvā murumurā¹⁰ ti khāditvā pakkāmi. Punavāre¹¹ pi tath'
eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtiḡharaṃ pavīṭṭhakāle
gehaṃ parivāretvā gālhaṃ¹² ārakkaṃ¹³ akaṃsu. Vijātadivase
yakkhinī āgantvā¹⁴ puna dārakaṃ gahesi¹⁵. Devī „yakkhinīti“¹⁶
mahāsaddam akāsi. Āvudhahatthā purisā āgantvā deviyā¹⁷
dinnasaññāya¹⁸ yakkhinīm anubandhiṃsu. Sā khādituṃ okā-
saṃ alabhanti¹⁹ palāyitvā udakaniddhamanaṃ pāvisi. Dārako
mātusaññāya²⁰ tassā thanaṃ²¹ mukhena gaṇhi, sā puttasiṇe²²
uppādetvā susānaṃ gantvā dārakaṃ pāsāṇalene²³ katvā²⁴ paṭi-
jaggi. Ath' assa anukkamena vaḍḍhamānassa²⁵ manussamaṃ-
saṃ āharitvā adāsi, ubho pi manussamaṃsaṃ khāditvā vasiṃsu.
Dārako attano manussabhāvaṃ na jānāti, „yakkhinīputto
'smīti“²⁶ saññāya²⁷ attabhāvaṃ jahitvā antaradhāyituṃ na
sakkoti. Ath' assa sā antaradhānattāya ekaṃ mūlaṃ adāsi.
So mūlānubhāvena antaradhāyitvā²⁸ manussamaṃsaṃ khādanto
vicarati. Yakkhinī Vessavaṇamahārajassa veyyāvaccattāya
gatā²⁹ tatth' eva kalam akāsi. Devī pi catutthe³⁰ vāre aññaṃ

3. Cfr. Carlyap. 90. ¹ Ck -ssa. ² B² mātu-. ³ B² adda kira. ⁴ B² omits
kā. ⁵ B² āyanti. ⁶ B² ga. ⁷ B² -raṃ. ⁸ B² murumurā, C² murū
corr. to murū. ⁹ B² dutiyavāre. ¹⁰ B² dālhaṃ. ¹¹ B² agga-. ¹² B²
dinnāya saññāya¹⁸ diyādinnasaññāya. ¹³ B² mātā ti saññāya. ¹⁴ B² thanaṃ. ¹⁵
B² -lepe. ¹⁶ B² kapetvā, B² ṭhapetvā. ¹⁷ Ck saññāya. ¹⁸ B² -yi. ¹⁹ B²
gantvā. ²⁰ B² -a.

108500

purisabhayena divā gehe vasitum na sakkonti, gehāni kaṇṭha-
 kasākhāhi parikkhipitvā aruṇe uggacchante yeva araṇṇaṃ pavi-
 santi, divā rājapurisā¹ vilumpanti rattim corā². Tādā Bo.
 bahinagare gaṇḍatindurukkhe³ de va tā hutvā nibhatti, anusam-
 vaccharaṃ raṇṇo santikā saḥassagghaṇakaṃ⁴ balikammaṃ 5
 labhati, so cintesi: „ayaṃ rājā pamatto rajjaṃ kāreti, sakala-
 ratṭhaṃ vinassati, tṭhapetvā maṃ aṇṇo⁵ rājānaṃ patirūpe
 nivesetum samattho nāma n' atthi, upakārako cāpi me anu-
 samvaccharaṃ saḥassabalinā pūjesi⁶, ovadisāmi naṃ“ ti so
 rattibhāge raṇṇo sirigabbhaṃ pavisitvā ussisaḥkapasse tṭatvā 10
 obhāsaṃ vissajjento⁷ ākāse atṭhāsi. Rājā taṃ bālasuriyaṃ viya
 jalamānaṃ disvā „ko si tvaṃ, kena vā kāraṇena gata⁸“ ti pucchi.
 So tassa vacanaṃ sutvā „mahārāja ahaṃ tindukadevatā,
 tuyhaṃ ovādaṃ dassāmi ti āgato mhi ti“. „Kiṃ ovādaṃ nāma
 dassāsi“ evaṃ vutte M. „mahārāja, tvaṃ pamatto hutvā 15
 rajjaṃ kāresi, tena te sakalaratṭhaṃ bhataviluttaṃ⁹ viya vi-
 natṭhaṃ, rājāno nāma pamādena rajjaṃ kārentā sakala-
 ratṭhassa¹⁰ sāmino na¹¹ honti, diṭṭhe va dhamme vināsaṃ
 patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca
 pamādaṃ āpannesu antojanā bahijanā pi 'ssa pamattā va 20
 honti, tasmā raṇṇā atirekena appamattena bhavitabban“ ti
 vatvā dhammadesanaṃ paṭṭhapento āha:

1. Appamādo amatapadaṃ, pamādo maccuno padaṃ, (Dhp. v. 21)
 appamattā na mīyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyetha, pamādā¹² jāyatē khayō,
 khayā padosā¹³ jāyanti, mā mado¹⁴ bharatūsabha¹⁵. 306.
3. Bahū hi khattiyā jīnā¹⁶ atthaṃ ratṭhaṃ pamādinō
 atho pi gāmino gāmā anāgārā agārino. 307.

¹ Bā adds pi. ² Bā adds khādanti. ³ Bā gaṇḍatindurukkha. ⁴ Bā -nikam.
⁵ Ck aṇṇe maṃ, C° aṇṇo maṃ. ⁶ Bā -ti. ⁷ Bā visajjettvā. ⁸ Bā -na idhā-
 gato si. ⁹ Bā bhataviluppantaṃ. ¹⁰ Bā -ssa. ¹¹ Bā nāma. ¹² Ck Bā -do. ¹³
 Ck -de. ¹⁴ Bā pamādo. ¹⁵ Ck -sabhaṃ. ¹⁶ Ck pītā? Bā jinnā, B° jānā.

- puttaṃ vijāyi, so yakkhiniyā matattā¹ ārogo² ahosi³, tassa paccāmittaṃ yakkhimim jinitvā jātattā Jayaddisakumāro ti⁴ nāmaṃ akaṃsu⁵. So vayappatto sabbasippe⁶ nipphattim patvā chattaṃ ussāpetvā rajjaṃ⁷ anusāsi. Tadā Bō. tassa
- 5 aggamahesiyā kucchismiṃ⁸ nibbatti, Alīnasattukumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto uggahitasabbasippo uparājā ahosi. So pi⁹ yakkhiniputto aparabhāge pamādena taṃ mūlaṃ nāsetvā antaradhāyituṃ asakkonto dissamānarūpo va susāne manussamaṃsaṃ khādati. Manussā taṃ divā bhīta
- 10 āgantvā rañño upakkosimsu¹⁰ „deva eko yakkho dissamānarūpo¹¹ susāne manussamaṃsaṃ khādati, so anukkamena nagaraṃ pavisitvā manusse māretvā khādissati, taṃ gāhāpetuṃ¹² vattatiti“. Rājā „sādhū“¹³ 'ti paṭisunitvā „gaṇhatha¹⁴ naṃ“¹⁵ ti āṇāpesi. Balakāyo gantvā susānaṃ parivāretvā atthāsi.
- 15 Yakkhiniputto neggo uggarūpo¹⁶ maraṇabhayaabhīto viravanto manussānaṃ antaram¹⁷ pakkhandi. Manussā „yakkho“ ti maraṇabhayaabhītā dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā araṇṇaṃ pāvisi, na puna manussapathaṃ āgañchi¹⁸. So ekaṃ mahāvattaniataviṃ¹⁹ nissāya maggapaṭipannesu manussesu
- 20 ekekaṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā māretvā khādanto ekasmiṃ nigrodharukkhamūle vāsaṃ kappesi. Ath' eko satthavāha-brāhmaṇo aṭavipālānaṃ sahaṃsaṃ datvā pañcahi sakaṭasatehi taṃ maggaṃ paṭipajji. Manussa yakkho viravanto pakkhandi. Bhītā manussā ure nipajjimsu. So brāhmaṇaṃ gahetvā palā-
- 25 yanto khāṇunā²⁰ viddho aṭavipālesu anubandhantesu brāhmaṇaṃ chaḍḍetvā²¹ gantvā attano vasanarukkhamūle nipajji. Tassa tattha nipannassa sattame divase Jayaddisarājā migavaṃ²² āṇāpetvā nagarā nikkhami. Taṃ²³ nagarā nikkhantamattam

¹ B^d mutattā, B^e vuttattā, ² B^d a-. ³ B^d -siti. ⁴ B^d tissa-. ⁵ B^d karimsu.
⁶ B^d -āni. ⁷ B^d -am. ⁸ B^d -imhi. ⁹ B^d omits pt. ¹⁰ B^d āṇāpesi. ¹¹ C^k rūpena. ¹² B^d ga-. ¹³ B^d -hā-. ¹⁴ B^d ubbhiggatarū-, B^e ugga-. ¹⁵ B^d -re. ¹⁶ C^k āgañji, B^d āgañchi. ¹⁷ C^k -viyaṃ, B^d -vi, B^e mahāṭavim. ¹⁸ B^d add pāde. ¹⁹ C^k ja-, B^d chaṭṭe-. ²⁰ B^d add vadhāya. ²¹ C^k naṃ.

4. Khattiyassa pamattassa ratthasmiṃ ratthavaddhana
sabbe bhogā vinassanti, raṇṇo taṃ vuccate aghaṃ. 308.
5. N' esa dhammo mahārāja, ativelaṃ pamajjasi,
iddhaṃ¹ phitaṃ² janapadaṃ corā viddhaṃsayanti taṃ³. 309.
6. Na te puttā bhavissanti na hiraṇṇaṃ na dhāniyaṃ,
ratthe vilumpamaṇaṃhi sabbabhogehi jīyasi⁴. 310.
7. Sabbabhogaparijīṇaṃ⁵ rājānaṃ cāpi⁶ khattiya
nātimittā suhajjā ca na naṃ⁷ maññanti khattiyaṃ⁸. 311.
8. Hatthārūhā⁹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
tam evaṃ upajīvantā na naṃ⁷ maññanti khattiyaṃ¹⁰. 312.
9. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummāntimantitaṃ¹¹
sirī jaḥati dummedhaṃ jīṇaṃ vā urago tacāṃ. 313.
10. Susaṃvihitakammantaṃ kāluttṭhāyīṃ atanditaṃ --
sabbe bhogaḥbhivaddhanti¹² gāvo sausaḥbhā-m-iva. 314.
11. Upassutīm mahārāja ratthe janapade cara,
tatha disvā ca sutvā ca tato taṃ paṭipajjasīti. 315.

Tattha appamādo ti satiyā avippavāso, amatapadaṃ ti amatassa
nibbānaṃ padaṃ adhigamakāraṇaṃ¹², maccuno padaṃ ti maraṇassa kāraṇaṃ.
pamatto hi vipassanaṃ avaḍḍhetvā¹⁴ appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ pattuṃ asakkonto
20 punappuna saṃsāre jāyati c' eva miyati ca, tasmā pamādo maccuno padaṃ
nāma, na miyanti vipassanaṃ vaḍḍhetvā appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ pattā puna
saṃsāre anibbattantaṃ na miyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā
pamattā te yathāmatā¹⁵ tath' eva daṭṭhabbā, tasmā¹⁶ aniccāsādhanaṭṭhā tassāpi¹⁷
hi ahaṃ dānaṃ dassāmi sīlaṃ rakkhissāmi uposathakammaṃ karissāmi kalyāṇa-
25 kammaṃ karissāmi ābhogo¹⁸ vā patthanā¹⁹ vā pariyuṭṭhānaṃ vā n' atthi.
appattaviññāṇatā²⁰ pamattassāpi appamādābhāvaṃ ti, tasmā ubbo p'ete ekadivasa
va²¹, madā ti mahārāja eṇogayobbanaṃ jīvitamaḍasāṃkhātā tividhā madā²² pa-
mādo nāma jāyati, so pamatto pamādaṃ āpanno pāṇātipātādīni pāpakammaṃ
karoti, aha naṃ rājāno chindāpentī vā hanāpentī vā sabbassa vā paṇ' assa²³
30 haranti, evaṃ assa pamādo²⁴ nātiddhanaṃ jīvitakkhayo jāyati, puna so²⁵ dhana-

¹ Bā idam. ² Cā pitaṃ, Bā pitaṃ. ³ Bā naṃ. ⁴ Ck' riyati, C' jīyati, Bā jīyati.
⁵ Ck' -junnāṃ, B' -jinnāṃ. ⁶ Bā vāpi. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā mandiyaṃ. ⁹ Bā
-ro-. ¹⁰ Bā mantiyaṃ. ¹¹ Ck' -naṃ. ¹² Bā bhogo pi vaḍḍhanti. ¹³ Bā -gamana-
¹⁴ Ck' vaḍḍhetvā, Bā avaḍḍhetvā. ¹⁵ Bā adds te. ¹⁶ Ck' Bā kasmā. ¹⁷ so Ck'.
Bā matassa pi. ¹⁸ C' a-. ¹⁹ Ck' pattanā, C' pattatthanā? Bā pathanā. ²⁰ Bā
aparagata. ²¹ so Ck'; Bā ekasādivasāva. ²² Ck' dā, Bā omits madā. ²³ so Ck'.
Bā sabbāsaṃ vā dhanassa. ²⁴ so all three MSS. for -dā? ²⁵ Ck' yo.

eva¹ Takkasila-vāsi² Nando nāma mātīposakabrāhmaṇo³ catasso
satārahā gāthā ādāya āgantvā⁴ addasa. Rājā nivattitvā
„suññasāmiti“ tassa nivāsagehaṃ⁵ dāpetvā nigavaṃ gantvā
„yassa passena⁶ migo palāyati tass’ eva’ gīvā“ ti āha. Ath’
eko pasadamigo utṭhahitvā rañño abhimukhaṃ gantvā palāyi. 5
Amaccā parihāsaṃ karimso. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ
anubandhitvā tiyojanamatthake patvā⁷ khaggena paharitvā dve
khaṇḍāni kāce katvā⁸ āgacchanto manussayakkhassa nisin-
naṭṭhānaṃ¹⁰ patvā dabbatīnesu nisīditvā thokaṃ vissamitvā
gantum ārabhi. Atha naṃ so utṭhāya „tittṭha kuhiṃ gacchasi, 10
bhakkho me si¹¹“ ti¹² hatthe gahetvā paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Cirassaṃ vata me¹³ udapādi aṇṇa
bhakkho mahā sattamibhattakāle¹⁴,
kuto si ko vāsi tad imha brūhi,
ācikkha jātiṃ vidito¹⁵ yathāsīti. 64.

15

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle¹⁴ ti
pāṭipadato paṭṭhāya nīrahārassa sattamiyaṃ bhattakāle, kuto si ti kuto āgato si.

Rājā yakkhaṃ disvā bhīto ūrukambhaṃ¹⁶ patvā¹⁷ palā-
yitum nāsakkhi, dhitim pana paccupaṭṭhāpetvā dutiyaṃ
gāthāṃ āha: 20

2. Pañcālarājā migavaṃ pavuttho¹⁸
Jayaddiso nāma yadi-asuto te
carāmi kacchāni¹⁹ vanāni cāhaṃ,
pasadaṃ²⁰ imaṃ khāda, mam aṇṇa²¹ muñcā ‘ti. 65.

Tattha migavaṃ pavuttho¹⁸ ti migavadhatthāya²² raṭṭhā nikkhanto, 25
kacchāni¹⁹ pabbataṇṇa²³.

¹ Bā nikkantaṃveva. ² all three MSS. -i. ³ Bā mātū-. ⁴ Bā adds taṃ. ⁵ Bā nivāsana-. ⁶ Ck passava. ⁷ Ck add so. ⁸ Bā gantvā. ⁹ Bā kājenaādāya, Bā kājenaādāya. ¹⁰ Bā nipanna-. ¹¹ Bā si me. ¹² Ck omit ti. ¹³ so all three MSS. for cirassa ve me? ¹⁴ Bā -me-. ¹⁵ Ck vidhito, Bā viditvā. ¹⁶ Ck ūrukambhaṃ, Bā urukammaṃ. ¹⁷ Bā katvā. ¹⁸ Bā pavittho. ¹⁹ Bā ga-. ²⁰ Ck vasa-. ²¹ Bā migavādhaya. ²² Bā pappatapassāni, adding pasadanti sarabhamigaṃ.

khayaṃ vā yasakkhayaṃ vā patto jīvitum asakkonto jīvitavuttatthāya kāya-
 duccaritādīni karoti, icc-assa¹ khayā padosā jāyanti, tena taṃ vadāmi: mā
 mado² bharatūsabha raṭṭhabharaṇakajēṭṭha³ Bharatūsabha mā pamajja⁴, mā
 pamādīti⁵ attho, atthaṃ raṭṭhan ti janapadavāsīnaṃ vuddhiṃ c' eva⁶ sakala-
 raṭṭhaṇ ca bahū pamādino⁷ jīnā⁸, tesam āvibhāvattāya Khantivādijātaka-
 Mātāṅgajātaka-Sarabhaṅgajātaka-Bharujātaka-Cetiya-jātakādīni kathetabbāni, gā-
 mino ti gāmahojakāpi⁹ te te gāmino¹⁰ bahupamādadoseṇa jīnā¹¹ parihiṇā
 vinatthā, anāgārā agārino ti pabbajitāpi pabbajitapaṭipattito gihī pi gharā-
 vāsato c' eva dhanadhaññādīhi ca bahū jīnā¹² parihiṇā ti vadati, taṃ vuccate
 aghaṇ ti mahārāja bhogapaṇḥāni¹³ nāma taṃ rañño dukkhaṃ vuccati, bhoga-
 bhāvena hi niddhanassa yaso hāyati, hīnayaso mahantaṃ kāyikacetasikadukkhāṃ
 pāpupāti, nesa dhammo ti mahārāja eṣa porāṇakarājūnaṃ dhammo na hoti,
 iddhaṃ phītaṃ ti annapāṇādīnā hiraññasuvaṇṇādīnā phītaṃ pupphitaṃ, na
 te puttā¹⁴ ti mahārāja pavēnipālakā¹⁵, te puttā na bhavissanti, raṭṭhavāsino
 hi adhammikarañño eṣa putto kim amhākaṃ vaddhiṃ¹⁶ karissati nāssa chattaṃ
 dassamā¹⁷ ti chattaṃ na denti, evaṃ evaṃ¹⁸ tesam pavēnipālakā¹⁹ puttā na
 honti nāma, pariḷiṇṇaṃ²⁰ ti parihiṇaṃ rājānaṃ, cāpīti²¹ sacce hi²² so rājā
 hoti aṭṭha naṃ rājānaṃ samānaṃ pi khattiyaṃ²³ ti ayaṃ rājā ti garucittena²⁴
 mānetabbāṃ katvā na maññanti, upajīvantā ti upanissāya jīvaṇṇāpi ete
 ettakā janā garucittena maññitabbāṃ na maññanti, kimkāraṇā: adhammika-
 bhāvena, sirīti yasavibhāvo²⁵, tacca²⁶ ti yathā urago jīṇaṃ taccaṃ
 jigucchamaṇo jahati²⁷ na puna oloketi evaṃ tādisaṃ rājānaṃ sirī jahati, su-
 saṃvihitakamantaṃ²⁸ ti kāyadvārādīhi pāpakammaṃ akarantaṃ²⁹, abhi-
 vaddhantīti abhimukhaṃ gacchantā³⁰ vaddhanti, sausaḥāmi vā³¹ ti sa-
 usabha iva, appmattassa hi usabhajēṭṭhako³² gogano viya bhoga vaddhanti,
 upassutina ti janapadacārittasavanāya cārikaṃ attano sakalaratthe janapade ca
 cara, tatthā³³ ti tasmīṃ ratthe caranto dātṭhabbaṃ disvā sotabbāṃ sutvā
 attano guṇāguṇaṃ paccakkhaṃ katvā tato attano hitapaṭipattiṃ paṭijaggissasi³⁴.

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājānaṃ ovaditvā „gaccha pa-
 pañcaṃ akatvā parigaṇha raṭṭhaṃ, mā nāsayiti“ vatvā sa-
 katṭhānaṃ eva gato. Rājāpi tassa vacanaṃ sutvā saṃ-
 vegappatto hutvā³⁵ punadivase rājānaṃ amacce paṭicchāpetvā³⁶
 purohitena saddhiṃ kālāss' eva pācīnadvārena nagarā nikkha-

¹ B^d imassa. ² B^d pamādo. ³ C^k raṭṭhaṇ-. ⁴ C^k pajja. ⁵ B^d mā pamā-
 damāpajji. ⁶ B^d vuddhicceva, C^k vuddhameva. ⁷ C^k -ne, B^d padamādino. ⁸
 B^d jīṇā. ⁹ B^d -bhojanakāpi. ¹⁰ B^d gāmāpi. ¹¹ B^d yasabhoga-. ¹² C^k
 vuttā. ¹³ C^k pameṇi-. ¹⁴ B^d vuddhi. ¹⁵ B^d eva. ¹⁶ C^k pariḷiṇṇaṃ. ¹⁷ B^d
 vāpiti. ¹⁸ B^d pi. ¹⁹ B^d mañṭiyaṃ. ²⁰ B^d tigarukacittena. ²¹ C^k sirini-
 yasavibhāvo, C^k siritīyasavibhāvo, B^d siritti-. ²² C^k tan. ²³ B^d hoti. ²⁴ B^d
 -kamman. ²⁵ B^d -to. ²⁶ C^k -taṃ. ²⁷ B^d sa usabho jēṭṭhako. ²⁸ B^d
 -pajjissasi. ²⁹ B^d omits hutvā. ³⁰ B^d -detvā.

Tam sutvā yakkho tatiyaṃ gātham āha:

- a. Sen' eva tvaṃ paṇasi' sassamāno¹,
mam' esa bhakkho pasad' āyaṃ² vadesi,
tam khādiyānaṃ³ pasadaṃ dighaññaṃ⁴
khādissaṃ⁵ pacchā, na vilāpakālo⁶ ti. 66.

Tattha senevā 'ti mama santaken' eva, paṇasīti⁸ voharasi⁹ attānaṃ
vikkipasi, sassamāno¹⁰ ti bhāsamāno¹¹, tam khādiyānaṃ¹² ti tam paṭha-
maṃ¹³ khādītvā, pasadaṃ ti pasadamigaṃ, dighaññaṃ¹⁴ ti ghasitukāmo
'smi¹⁵, khādissaṃ¹⁶ ti tasmā etaṃ pacchā khādissāmi, na vilāpakālo ti
mā vilāpi¹⁷ nāyaṃ vilāpakālo ti vadati.

Tam sutvā rājā Nandabrāhmaṇaṃ saritvā catuttham
gātham āha:

- a. Na c' atthi makkho mama nikkayena
gantvāna paccāgamanāya¹⁸ paṇhe¹⁹
tam saṃgaram²⁰ brāhmaṇassa-ppadāya²¹
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 67.

Tattha na catthīti na²² ce mayhaṃ nikkayena vinimayena²³ makkho
atthi, gantvāna 'ti evaṃ sante aḷa imaṃ migam²⁴ khādītvā mama nagaraṃ
gantvā paṇhe²⁵ ti²⁶ paḇe²⁷ yeva sve tava pātarāsakāle paccāgamanatthāya²⁸
paṭiññaṃ gaṇḍa 'ti adhippāyo, tam saṃgaram²⁹ ti mayā dhanā te dassamīti
brāhmaṇassa saṃgamo³⁰ kato, tam tassa datva imaṃ mayā³¹ vuttam saccam
anurakkhanto ahaṃ puna āgamissamīti³² attho.

Tam sutvā yakkho pañcamam gātham āha:

- a. Kiṃ kammajātaṃ anutappati tam³³
pattaṃ samīpaṃ maraṇassa rājā³⁴,
ācikkha me tam, api sakkunemi
anujānitum āgamanāya paṇhe³⁵ ti. 68.

¹ Bā palāsi. ² Cā sassamāno, Bā sayamāno. ³ Cā pasadayaṃ, Bā pasadayaṃ, read pasado, omittitvā yaṃ? ⁴ Bā -na. ⁵ Bā ji-; C. tator jighacchaṃ? ⁶ Bā -disaṃ. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā palāsi. ⁹ Cā Bā -hā-. ¹⁰ Cā sassamāno, Bā sayamāno. ¹¹ Bā vihiṇṇayamāno. ¹² Bā -nā. ¹³ Bā pasadamigaṃ. ¹⁴ Bā ai. ¹⁵ Cā vilāpi, Bā lapi. ¹⁶ Bā pacchā-. ¹⁷ Cā paṇhe. ¹⁸ Bā paṇhe. ¹⁹ Bā paṇhe. ²⁰ Bā -passasam-padāya. ²¹ Bā sa. ²² Bā pi na vi. ²³ Cā paṇhe. ²⁴ Bā migamamam. ²⁵ Cā paṇhe, Cā paṇhe. ²⁶ Cā paṇhe. ²⁷ Cā paṇhe. ²⁸ Bā padose. ²⁹ Bā punāga-. ³⁰ Bā tvaṃ. ³¹ Cā Bā rājā.

mitvā yojanamattam gato. Tatth' eko gāmvāsimahallako
 aṭavito kaṇṭhakasākhā¹ āharitvā gehadvāraṃ parikkhipitvā
 pidahitvā puttadāraṃ ādāya araṇṇaṃ pavisitvā sāyaṃ rāja-
 purisesu pakkantesu attano gharaṃ āgacchanto gehadvāre
 5 pāde kaṇṭakena² viddho ukkuṭikaṃ nisiditvā kaṇṭakaṃ³ nī-
 haranto

12. Evaṃ vedetu Pañcālo saṃgāme sarasamappito⁴

yathāham ajja vedemi kaṇṭakena² samappito ti 316.

imāya gāthāya rājānaṃ akkosi, taṃ pan' assa akkosanaṃ⁵
 10 B-ssānubhāven' eva ahosi, B-ttena adhiggaḥito va so akkosīti
 veditabbo. Tasmim' pana samaye rājā ca purohito ca aṇṇā-
 takavesena⁶ tassa santike va atṭhaṃsu. Ath' assa vacanaṃ
 sutvā purohito itaraṃ g. ā.:

13. Jinno dubbalacakkhū sī, na rūpaṃ sādhu passasi,
 15 kiṃ attha Brahmadattassa
 yaṃ taṃ maggheyya⁷ kaṇṭako⁸ ti. 317.

Tattha maggheyya⁷ 'ti vijjheyya⁸, i. v. h: yadi tvaṃ attano avyatta-
 tāya kaṇṭakena² viddho ko ettha raṇṇo doṣo ti yena rājānaṃ akkosasi kiṃ te
 raṇṇā⁹ kaṇṭako² oloketvā ācikkhitabbo ti.

20 Taṃ sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

14. Pahottha¹⁰ Brahmadattassa yo¹¹ 'haṃ maggo¹² smi brāhmaṇa,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā¹³. 318.

15. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 ratṭhasmim' kuḍḍarājassa¹⁴ bahu adhammiko jano. 319.

25 16. Etādise bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva¹⁵ mānavā
 nillenaḥkāni kubbanti vane āhatvā¹⁶ kaṇṭakan² ti. 320.

Tattha pahotthā¹⁷ 'ti brāhmaṇa yo¹⁸ kaṇṭsakaṇṭake magge¹⁹ patito
 sannisinno bahū²⁰ ettha Brahmadattassa doṣā²¹, tvaṃ ettakaṃ kalam raṇṇo

¹ Bḍ kaṇḍakasākhā. ² Bḍ kaṇḍa-. ³ Bḍ saramappito. ⁴ Cks -taṃ. ⁵ Bḍ -neva. ⁶ Bḍ yaṃ tvaṃ maggeyya. ⁷ Bḍ maggeyyā. ⁸ Ck Bḍ vijjheyya. ⁹ Bḍ -o.
¹⁰ so C; Ck bhotta, Bḍ pahettha. ¹¹ Bḍ so. ¹² so Cks for maggo? Bḍ magga-
¹³ Bḍ matā. ¹⁴ Bḍ kuṭa-, Bḍ kūṭa-. ¹⁵ Ck nāna, Cḥ tāta. ¹⁶ Bḍ āhantā. ¹⁷
 Bḍ pahvetthā. ¹⁸ Bḍ so. ¹⁹ Cks kaṇṭakena maggo. ²⁰ Cks -u. ²¹ Bḍ -o.

Tattha kammamēva kammajātān, anutappatīti¹ anutappatī, pattaṇ
ti upagataṇ, api sakkuṇemū 'ti api nāma taṇ tava sokakāraṇaṇ sutvā pāto
va āgamanāya taṇ anujāntuṇ sakupeyyāma² 'ti attho.

Rājā taṇ kāraṇaṇ kathento chaṭṭhaṇ gāthaṇ āha:

6. Katā mayā³ brāhmaṇassa dhanāsā⁴, 5
taṇ saṃgaraṇ⁵ paṭimokkhaṇ⁶ na muttaṇ,
taṇ saṃgaraṇ⁷ brāhmaṇassa-ppadāya⁸.
saccānurakkhī punar āvajissaṇ⁹ ti. 69.

Tattha paṭimokkhaṇ na muttaṇ ti catasso satārahā gāthā sutvā
dhaṇaṇ te dassāmīti paṭiññāya mayā attanī paṭimuṇcivā ṭhapitaṇ na pana 10
muttaṇ dhanassa adinnatā.

Taṇ sutvā yakkho sattamaṇ gāthaṇ āha:

7. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā¹
taṇ saṃgaraṇ² paṭimokkhaṇ³ na muttaṇ,
taṇ saṃgaraṇ⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁵ 15
saccānurakkhī punar āvajassū¹⁰ 'ti. 70.

Tattha punarāvajassū¹¹ 'ti puna āgacchassu¹².

Evaṇ cā pana vatvā rājānaṇ vissajjesi. So tena vissaṭ-
ṭho „tvam mā cintaya¹³, ahaṇ pāto va āgamissāmīti“ vatvā¹⁴
magganimitāni sallakkhanto attano balakāyaṇ upagantvā 20
balaparivuto nagaraṇ pavisitvā Nandabrāhmaṇaṇ pakkosā-
petvā māhārahe āsane nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri
sahassāni datvā yānaṇ¹⁵ āropetvā „imaṇ Takkaṣilaṇ eva
nethā“ 'ti manusse pesetvā¹⁶ brāhmaṇaṇ uyyojetvā¹⁷ dutiyadivase
paṭigantukāmo hutvā puttaṇ āmantetvā anusāsi. 25

Taṇ atthaṇ dīpento S. dve gāthā abhāsi:

8. Mutto ca so purisādasas¹⁸ hatthā
gantvā sākaṇ mandiraṇ kāmakāmi

¹ Bā tappatīti. ² Bā mahā. ³ Ck^o -sa, read: -passa-ddhanāsā? ⁴ Bā saṅka-
⁵ Bā pati-. ⁶ Bā -passasampadāya. ⁷ Ck^o -jissun. ⁸ Ck^o -sa. ⁹ Bā -mukkaṇ.
¹⁰ Ck^o -jissun; Ck^o āvapussu, Bā āvajassu. ¹¹ Ck^o -jassu, Bā punarājavassu. ¹²
Ck^o āgacchessun. ¹³ Bā -yi. ¹⁴ Ck^o datvā. ¹⁵ Ck^o uyyedetvā, C^o uyyodetvā,
Bā uyyotvā. ¹⁶ Ck^o purisodassa.

dosena mama sakaṇṭake magge vicaraṇabhāvaṃ na jānāsi¹, arakkhitā-pe-
kaṇṭakan ti, tattha khādanatīti vilumpanti, tuṇḍiyā² 'ti vadhabandhanādīhi
piḷetvā adhammabalīsādhakā³, kuḍḍarājassā⁴ 'ti pāparaṇṇo. adhammiko ti
paṭicchannakammanto, tātā 'ti purohitam ālapati, mānavā ti manussā⁵,
nillanākāniti⁶ nīliyanatthānāni, vane āhatvā⁷ kaṇṭakan ti kaṇṭakam 5
āharitva dvārāni pidahitvā gharāṃ chaḍḍetvā puttadārāṃ ādāya vanam pavi-
sivā tasmim vane attano nīliyanatthānāni karonti, athavā vane yo kaṇṭako tam
āharitvā gharāni parikkhipanti, iti raṇṇo dosen' ev' amhi kaṇṭakena viddho mā
evarūpassa raṇṇo upatthambho hohiti.

Tam sutvā rājā purohitam āmantetvā „ācariya mahallako 10
yuttam bhaṇati, amhākam eva doso, ehi nivattāma, dhammena
rajjam kāressāmā“ 'ti āha. Bo. purohitassa sarīre adhi-
muccitvā⁷ purato ṭhatvā⁸, „parigaṇhāma tāva mahārājā“ 'ti
āha. Te tamhā gāma aññaṃ gāmaṃ gacchantā antarāmagge
ekissā mahallikāya saddam assosum, sā kir' ekā daḷidditthi dve 15
dhītaro vayappattā rakkhamānā tasmaṃ araṇṇam gantum na
deti, sayam araṇṇato dārūni c' eva sākaṃ ca āharitvā dhītaro
paṭijaggi⁹. Sā tam divasaṃ ekam gumbaṃ āruyha sākaṃ
gaṇhantī pavattamānā¹⁰ bhūmiyaṃ patitvā rājānaṃ maraṇena
akkosanti 20

17. Kadāssu nāma¹ ayaṃ rājā Brahmadatto marissati
yassa raṭṭhasmim jīvanti¹¹ appatitā¹² kumārikā ti g. ā. 321.

Tattha appatitā¹³ ti assāmikā, sace hi tā sassāmikā¹⁴ assu maṃ po-
sseyyum, pāparaṇṇo pana rajje abhi dukkham anubhomī, kadā nu kho esa
marissatīti evam Bodhisattānubhāvena¹⁵ akkosi. 25

Atha naṃ purohito paṭisedhento .

18. Dubbhāsitaṃ hi te jammi anattapadakovide,
kuhiṃ rājā¹⁶ kumārīnaṃ
bhattāraṃ pariyesatīti g. ā. 322.

¹ Bā add tassa hi. ² Bā ku-. ³ Ck^s -sāṭakā, Bā adhammena balīsādhakā.
⁴ Bā kuṭa-, Bā kūṭa-. ⁵ Bā adds pl. ⁶ C^s āgatva, Bā āgantvā, Ck^s āhatvā. ⁷
Bā -muñci-. ⁸ Bā gaṇitvā. ⁹ Bā -ggati. ¹⁰ Bā pavatta-. ¹¹ Bā raṭṭhamhi
jīyanti. ¹² Bā appatikā. ¹³ Ck^s Bā appatikā, C^s appatitikā corr. to appatikā.
¹⁴ Bā tassamsāmikā. ¹⁵ Bā -neva. ¹⁶ C^s -a.

taṃ saṅgaram' brāhmaṇassa-ppadāya³
āmantayī puttāṃ Alinasattum²: 71.

9. Ajj' eva rajjaṃ abhisecayassu,
dhammaṃ cara⁴ sesu⁵ paresu cāpi,
adhammakāro te māhu ratṭhe,
gacchāṃ' ahaṃ porisādassa ṇatte⁶ ti. 72.

Tattha Alinasattun⁷ ti evaṃnāmakaṃ kumārakaṃ⁸ Pāliyaṃ⁹ pana
Adinasattun¹⁰ ti likhitāṃ, ajjeva rajjan ti putta rajjaṃ te dammi tvaṃ ajj'
eva muddhaṇi abhisekaṃ abhisecayassu¹¹, ṇatte¹² ti ty-ante¹³ santike ti attho.

- 10 Taṃ sutvā kumāro dasamaṃ gātham āha:
10. Kiṃ kamma kubbaṃ tava deva pāde
nārādhayim, tad icchāmi sotum
yam ajja rajjamhi udassaye¹⁴ tuvaṃ¹⁵,
rajjam pi n' iccheyyaṃ¹⁶ tayā vinā ahaṃ ti. 73.

- 15 Tattha kubbaṃ ti karonto, yamajjā¹⁷ ti yena anārādhaneṇa¹⁸ kampeṇa
ajja maṃ rajjamhi¹⁹ tvaṃ udassaye²⁰ ussayāpesi²¹ taṃ me ācikkhā, ahaṃ hi²²
tayā vinā rajjam pi na icchāmi²³ attho:

Taṃ sutvā rājā anantaram gātham āha:

11. Na kammanā²⁴ vā²⁵ vacasā va²⁶ tāta
aparādh' ito²⁷ haṃ tuyhaṃ²⁸ sarāmi,
sandhiṃ ca²⁹ katvā purisādakena
saccānurakkhī pun' ahaṃ³⁰ gamissaṃ ti. 74.

- Tattha aparādhito³¹ ti aparādhaṃ³² itq. tuyhaṃ ti³³ tava santikaṃ³⁴,
idaṃ vuttaṃ hoti: tāta ahaṃ ito tava kampeṇa vā vacanato vā kiñci³⁵ mama
25 appiyaṃ aparādhaṃ³⁶ na sarāmi³⁷, sandhiṃ ca³⁸ katvā ti maṃ pana mi-

¹ B^d saṅka-. ² B^d -assa sampadāya ³ B^d alinnasuttam. ⁴ B^d care. ⁵ B^d sesa. ⁶ C^e ṇatetta. B^d ṇante, B^e dassu sante. ⁷ B^d alinna-. ⁸ B^d -raṃ. ⁹ C^e pāliyam, C^e pāliyam. ¹⁰ C^e ādīṇasattun, B^d arindasattun, B^e adinna-sattun. ¹¹ C^e abhiseka abhisekaca, C^e abhisekaṃ abhisekacāyāṃ, B^d abhisekaṃ abhisecassu, B^e abhisecayum. ¹² B^d ṇante, B^e sante. ¹³ C^e ṇante, C^e omiṭa ti tyante. ¹⁴ B^e udi-. ¹⁵ C^e tvaṃ, C^e tvā. ¹⁶ C^e na iccheyya. ¹⁷ C^e -dhane, B^d -dhanam. ¹⁸ B^d ussayāpesi, C^e assasāpesi. ¹⁹ B^d ahaṃhi. ²⁰ B^d -unā. ²¹ vā wanting in all three MSS. ²² B^d ca. ²³ C^e aya-. ²⁴ B^d yantuviyaṃ in the place of haṃ tuyhaṃ. ²⁵ B^d saddhiṃca ²⁶ C^e purāharā, B^d punarā. ²⁷ B^d hantuviyanti in the place of tuyhaṃti, ²⁸ B^d -ti-. ²⁹ B^d ādis tava santikaṃ.

Taṃ sutvā mahallikā dve gāthā abhāsi:

19. Na me dubbhāsitaṃ brahme¹, kovid² atthapadā ahaṃ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.

20. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
5 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa³ bahu adhammiko jano,
dujjiṃve dubbhare dāre kuto bhattā⁴ kumāriyo ti. 324.

Tattha kovidatthapadā ti ahaṃ atthapade kāraṇapade⁴ kovidā chekā,
mā tvaṃ etaṃ pāparājānaṃ pasamsi, dujjiṃve⁵ dujjiṃve ratthe⁶ dubbhare dāre
jāte manussesu⁶ bhītatasitesu araṇṇe vasantesu, kuto bhattā kumāriyo ti⁷
10 kuto kumāriyo bhattāraṃ labhissantiti attho.

Te tassā vacanaṃ sutvā „yuttaṃ⁸ kathetiti“ parato⁹ gac-
chantā ekassa kassakassa saddaṃ assosum, tassa kira kassan-
tassa Sāliyo¹⁰ nāma balivaddo phālena pahato¹¹ sayi, so rājā-
naṃ akkosanto

15 21. Evaṃ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyaṃ hato¹²
yathāyaṃ¹³ kapaṇo seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tattha yathā ti yathā yaṃ vedanāmatto¹³ Sāliyabalivaddo seti evaṃ
sayatū ti attho.

Atha naṃ purohito paṭisedhento

20 22. Adhammena tvaṃ¹⁴ jamma Brahmaddattassa kujjhasi
yo tvaṃ sapasi¹⁵ rājānaṃ aparajjhivānaṃ attanā ti g. ā. 326.

Tattha adhammena¹⁶ ti akāraṇena asabhāvena.

Taṃ sutvā so¹⁶ tisso gāthā abhāsi:

23. Dhammena Brahmaddattassa ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa,
25 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.

24. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
ratthasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁷ bahu adhammiko jano. 328.

¹ C^s -a. ² B^d kūta-, B^s kūta-. ³ C^k hatthā, B^d tatthā. ⁴ B^d kāraṇe. ⁵ C^s
adds rattham. ⁶ C^s -sse. ⁷ C^s omits. ti. ⁸ ti ahaṃ --- yuttaṃ wanting in
C^k. ⁹ B^d pu-. ¹⁰ C^k sāliṭṭassayo. ¹¹ B^d mahato. ¹² C^k bhato. ¹³ B^d
-nāppatto. ¹⁴ C^s tvaṃ. ¹⁵ C^k yapasi, C^s pasamsi, B^d samasi or sapasi?
¹⁶ C^s omit so. ¹⁷ B^d kūta-

gavaṃ¹ gataṃ eko yakkho khādisamīti gaṇhi athāhaṃ brāhmaṇassa dhamma-kathaṃ sutvā tassa sakkāraṃ katvā² aye tava pātaraṇṇakāle āgamissamīti tena purisādakena sandhīni³ katvā āgato tasmā taṃ saccaṃ anurakkhanto puna tattha gamissamīti⁴ tvaṃ rajjaṃ kārehiṇi vadati.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

5

12. Ahaṃ gamissāmi, idh' eva hohi,
n' atthi tato jīvato vippamokkko,
sace tuvaṃ⁵ gacchasi yeva rāja
aham pi gacchāmi, ubho na homā⁶ 'ti. 75.

Tattha idheva⁷ 'ti tvaṃ idh' eva hohi, tato ti tassa santikā jīvantaṃ 10
mokkko nāma n' atthi, ubho ti evaṃ sante⁸ ubho pi na bhavissāma.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

13. Addhā hi tāta satān' esa⁹ dhammo,
maraṇā ca me dukkhataṃ tad assa⁷
kammāsapādo taṃ yadā pacitvā
pasayha⁸ khāde hitarukkhasūle⁹ 'ti. 76.

15

Tass' attho: addhā¹⁰ esa tāta satānaṃ paṇḍitānaṃ dhammo sabbāvo
yuttaṃ tvaṃ vadasi¹¹, api ca kho pana mayhaṃ maraṇato p' etaṃ¹² dukkha-
taraṃ assa yadā taṃ so kammāsapādo hitarukkhasūle¹³ ti tikhiṇarukkha-
sūle¹⁴ hitvā¹⁵ pacitvā¹⁶ pasayha balakkāreṇa khādeyyā¹⁷ 'ti.

20

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

14. Pāṇena te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
mā tvaṃ agā porisādassa ṇatte¹⁷,
evaṃ ca¹⁸ te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
tasmā mataṃ jīvitaṃ vaṇṇemīti.⁹ 77.

25

Tattha nimissaṃ ti ahaṃ idh' eva tava pāṇena mama pāṇaṃ pari-
vattessaṃ¹⁹, tasmā ti yasmi²⁰ etaṃ pāṇaṃ tava pāṇenāhaṃ nimissaṃ tasmā²¹

¹ B² -vadhāṇvānaṃ. ² C² saddhiṃ, B² saddhiṃ saccaṃ. ³ B² -ssāmi. ⁴ C² tvaṃ. ⁵ C² omīti ubho ti evaṃ sante. ⁶ C² sutanessa. ⁷ B² tavassa. ⁸ B² pasayha. ⁹ so C²; C² hitarukkha-, B² bhīdarukkha-, B² tīdarukkha-. ¹⁰ B² add-ekamaṇṇa. ¹¹ B² -desi. ¹² B² metaṃ. ¹³ C² hitarukkhamūle, B² bhīdarukkhamūle. ¹⁴ C² tīnarukkha-, B² tikkhagesukkhārukkhasūle. ¹⁵ B² bhītvā. ¹⁶ B² omīti pa-. ¹⁷ B² ṇante. ¹⁸ B² etaṃ. ¹⁹ B² -syaṃ. ²⁰ C² yasmi, B² omīti ti yasmi. ²¹ C² omīti tasmā.

25. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattam āhari,
bhattahārim¹ apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammenā 'ti kāraṇen' eva na akāraṇena akkosatīti saññam mā kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamāharīti brāhmaṇa sā mama bhattahārikā itthi pāto va mama bhattam pacitvā āharantī adhammabalisādhakehi Brahmadattassa dāsehi palibuddhā bhavissati, te parivisitvā puna mayham bhattam pakkam bhavissati, tena kāraṇena vikāle bhattam āhari, ajja vikāle bhattam āharīti cintetvā chātajjhanto aham tam bhattahārim olokento goṇam atthāne patodena vijjhim, ten² esa pādam ukkhipitvā³ phālena paharanto hato phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti saññam mā kari, pāparañño yeva hato nām⁴ esa, mā narass⁵ avaṇṇam bhaṇīti.

Te parato⁶ gantvā ekasmiṃ gāme vasimsu. Punadvase pāto va ekā kūṭadhenu godohakam pādena paharitvā saddhim khīrena⁷ pavatṭesi⁸, so Brahmadattam akkosanto

26. Evaṃ haññatu Pañcālo saṃgāme asinā dalham⁹ 15
yathāham ajja pahato khīraṇ ca me pavatṭitan¹⁰ ti g. ā. 330.
Tam sutvā¹¹

27. Yam pasu khīram chaḍḍeti¹² pasu phālaṇ ca himsati
kiṃ tattha Brahmadattassa yam no garahato¹³ bhavan ti 331.
brāhmaṇena gāthāya vuttāya puna¹⁴ tisso gāthā abhāsi: 20

28. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmadattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 332.

29. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā
ratṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁵ bahu adhammiko jano. 333.

30. Candā aṭanakagāvī¹⁶ yam pure na duhāmase 25
tam dāni ajja dohāma khīrakāmeḥ¹⁷ upaddutā ti. 334.

Tattha candā ti pharusā, aṭanakagāvīti¹⁸ palāyanasilā, khīrakāmeḥiti adhammikarañño purisehi bahum khīram āharāpentehi upaddutā duhāma, sace hi so dhammena rajjam kāreyya na no evarūpaṃ bhayam āgaccheyyā 'ti. 30

¹ C^s bhattagārim, C^k -bhārim. ² B^d add tena. ³ B^d C^k tarass. ⁴ B^d pu-
⁵ C^k sakhīrena. ⁶ B^d -ttesi. ⁷ B^d hato. ⁸ C^k pavatṭhi-. B^d pavatti. ⁹
B^d add purobito. ¹⁰ B^d chaḍḍetvā. ¹¹ so C^k for -te? B^d -hito. ¹² B^d
punaṃ so. ¹³ B^d kuṭa-. ¹⁴ C^s aṭanakagāvī, B^d akatanā-, B^s akatanā-. ¹⁵
C^s aṭanakagāvīti, B^d akatanāti.

tava jīvitassa' atthāya mama maraṇaṃ¹ vappemi, maraṇaṃ eva vāremi²
teebhāmiti attho.

Taṃ sutvā rājā puttassa balaṃ³ jānanto „sādhu tāta,
gacchā 'ti sampatīcchi. So mātāpitaro vanditvā nāgarā
5 nikkhami.

Tam atthaṃ pakāsento S. upaḍḍhagātham āha:

15^a. Tato have⁴ dhitimā rājaputto

vandittha⁵ mātuc ca pituc ca pāḍe ti.

Tattha pāde ti pāde vanditvā nikkhanto ti attho

10 Ath' assa mātāpitaro pi bhaginī pi bhariyāpi amacca-
janāpi⁶ saddhim yeva⁷ nikkhamimsu. So nāgarā nikkhamitvā
pitaraṃ maggaṃ pucchitvā sutthu vavatthapetvā⁸ sesānaṃ
ovādaṃ datvā asambhūto kesarasiho viya maggaṃ āruya
yakkhāvāsaṃ⁹ pāyāsi. Tam gacchantam disvā mātā paka-
15 bhāvena saṇṭhātum¹⁰ asakkonti paṭhaviyaṃ papatī¹¹. Pita
bāhā paggayha mahantena saddena kandatī.

Tam pi atthaṃ pakāsento S.

16^b. Dukkhiṇi 'ssa mātā nipatī¹² pathavyā,

pit' assa paggayha bhujāni kandatitī 78.

20 upaḍḍhagātham vatvā tassa pitarā payuttaṃ āśimsaṃ¹³ mātibhagi-
nibhariyāhi¹⁴ kataṃ¹⁵ saccakiriyaṃ pakāsento aparāpi catasso
gāthā abhāsi:

16. Tam gacchataṃ¹⁶ tāva¹⁷ pitā viditvā

parammukho vandati pañjalī so:

25 Somo ca rājā Varuṇo ca rājā

Pajāpati candimā sūriyo ca¹⁸ —

etehi gutto purisāḍakamhā

anuññāto¹⁹ sotthi puccheli²⁰ tāta. 79.

¹ Bā maraṇa. ² Bā omits maraṇaṃeva vāremi. ³ Bā phalaṃ. ⁴ Ck bha-
⁵ Ck -tva, Bā -tvā. ⁶ Bā -parijānāpi. ⁷ Bā siya. ⁸ Ck Bā -ita, Ck -tva- corr.
to -ttha-? ⁹ Bā yakkha-. ¹⁰ Bā sandhāretum. ¹¹ Bā pati. ¹² Ck -tā, Bā -ti.
¹³ Ck -sa, Bā tāsiṃsavādaṃ, Bā āśimsavāda. ¹⁴ Bā mātā-, Ck -yāya, Ck mati-
yāya. ¹⁵ Ck katā, Ck katā corr. to kataṃ. ¹⁶ Ck -ti. ¹⁷ Ck tova. ¹⁸ Ck
va. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Bā muñcehi.

Te „yuttaṃ kathetīti“ tamhā gāmā nikkhamitvā mahā-
 maggaṃ āruyha nagarābhimukhā gamiṃsu. Ekasmiñ ca
 gāme balisādhakā¹ asikosatthāya ekaṃ taruṇaṃ kabara-
 vacchaṃ² māretvā cammaṃ gaṇhiṃsu, vacchakamātā dhenu
 5 puttasokena tiṇaṃ na khādanti pāṇīyaṃ³ na pivati parideva-
 mānā āhiṇḍati. Taṃ disvā gāmadārakā rājānaṃ akkosantā

31. Evaṃ kandaṭṭu Pañcālo viputto vippasukkhatu
 yathāyaṃ kapaṇā gāvī viputtā paridhāvātīti g. ā. 335.

Tattha paridhāvātīti paridevamānā dhāvātīti.

10 Tato purohito itaraṃ gāthaṃ āha:

32. Yaṃ pasu pasupālassa⁴ pabbhameyya⁵ raveyya vā
 ko n' idha aparādh' atthi Brahmaḍattassa rājino ti. 336.

Tattha pabbhameyya⁵ raveyya vā ti bhameyya vā viraveyya vā.
 i. v. k.: pasu nāma pasupālassa⁴ rakkhantass' eva dhāvati pi viravatī tiṇaṃ.
 15 pi na khādanti pāṇīyaṃ pi na pivati, idha rañño ko nu aparādhō ti.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhāsiṃsu⁶:

33. Aparādhō mahābrahme Brahmaḍattassa rājino,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 337.

34. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 20 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa⁷ bahu adhammiko jano,
 kathaṃ no⁸ asikosatthā khīrapā haññate pajā ti. 338.

Tattha mahābrahme ti mahābrāhmaṇa, rājino ti rañño, kathaṃ no
 ti kathaṃ nu kena nāma kāraṇena, khīrapā haññate pajā ti pāparājassa
 sevakehi khīrapako vacchako haññati, idān' eva sā dhenu puttasokena paridevati.
 25 so pi rājā ayaṃ dhenu viya paridevatū 'ti rājānaṃ akkosīṃsu yeva.

Te⁹ „kāraṇaṃ vadathā“ 'ti vatvā pakkamiṃsu. Ath'
 antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā¹⁰ tuṇḍehi vij-
 jhitvā maṇḍuke¹¹ khādanti. Bo. tesu taṃ ṭhānaṃ sampattesu
 attano ānubhāvena maṇḍukena

¹ Ck balisādhako. ² Bā -akam. ³ Ck pāni-, Bā pāni-. ⁴ Bā -phā-. ⁵ Bā
 sambha-. ⁶ Ck abhāsuṃ. ⁷ Bā kuṭa-. ⁸ Bā nu. ⁹ Bā add sādhu vo. ¹⁰
 Ck kākā. ¹¹ Ck Bā -uke.

17. Yam Daṇḍakāraṇḍagatassa¹ mātā
 Rāmass' akā² sothhānaṃ suguttā³
 tan te⁴ ahaṃ sothhānaṃ karomi,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto⁵ sotthi paccehi⁶ putta⁷. 80. 5
18. Āvī raho pi manopadosaṃ
 nāhaṃ sare jātum ālīnasatte⁸,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto⁹ sotthi paccehi¹⁰ bhātā¹¹. 81.
19. Yasmā ca me anadhimano¹² si¹³ sāmi
 na cāpi me manasā appiyo si,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto sotthi paccehi¹⁴ sāmīti. 82. 10

Tattha parammukho ti ayam me putto parammukho gacchatīti taṃ
 viditvā¹⁵, pañjalīti tasmīn kāle sīrasi añjalīm thapetvā vandatī devatā na-
 māsati, purisāḍakamhā¹⁶ 'ti purisāḍakassa santikā tena anuññāto sotthina
 paccehi¹⁷, Rāmassakā¹⁸ 'ti Rāmassa akāsi, eko kira Bārāpasivūsi¹⁹ Rāmo
 nāma mātīposako²⁰ mātāpitāro paṭijagganto vohāratthāya gato Daṇḍakiraṇḍo
 vijjite Kumabhavattinagaraṃ gantvā naividhena vassena sakalapaṭṭhe vināsiya-
 māne mātāpitunnaṃ²¹ guṇaṃ sari, aha naṃ mātupaṭṭhānadhammassa²² balena²³ 20
 devatā sotthina āvayitvā mātu adāsi, taṃ kāranaṃ sutivasena²⁴ āharitvā eva
 pha, sotthānaṃ ti sotthibhāvaṃ²⁵ pana kiñcāpi devatā karīṃsu mātupaṭṭhānaṃ
 nissāya nibhattatā pana mātā akāsi vuttaṃ, taṃ te²⁶ ahaṃ ti ahaṃ pi te
 tath' eva sotthānaṃ²⁷ karomi, maṃ nissāya tath' eva²⁸ sotthibhāvo hotū 'ti
 attho, aha vā karomīti lechāmi, etena saccena²⁹ 'ti sacc devatāhi tassa 25
 sotthina ānubhāvo saccā etena saccena mātāpitunnaṃ³⁰ sarantu devā, Rāmaṃ
 viya taṃ pi āmetvā mama dassentū 'ti attho, anuññāto ti purisāḍena gacchā
 'ti anuññāto devatānaṃ ānubhāvena sotthina³¹ paṭijagganto puttā 'ti vadati,
 jātum ālīnasatte³² ti jātu³³ ālīnasatte³⁴ mama bhātiko ahaṃ sammukhā
 vā parammukhā vā manopadosaṃ na sarāmi, na mayā tamhi manopadoso kata- 30
 pubbo pi³⁵, evaṃ aha kanīṭṭhā saccā akāsi, yasmā ca me anadhimano

¹ Bā -kīraṇḍo-. ² Bā akosi, He akāsi. ³ Bā sugutto, Bā suguttā. ⁴ Bā bhante.
⁵ so all three MSS. ⁶ Bā muñcehi. ⁷ Ck puttaṃ. ⁸ Ck jāmadina, Bā jātum-
 alīnasatte. ⁹ Bā -āto. ¹⁰ Bā muccehi, Ck pañcehi. ¹¹ Ck hoti. ¹² Bā -māno.
¹³ Bā pi. ¹⁴ Bā mañceti. ¹⁵ Bā adds mātāpitāro vanditvā gacchatīti iti etaṃ
 taṃ parammukhā gacchantāṃ puttāṃ disvā in the place of taṃ viditvā. ¹⁶
 Bā muñcehi. ¹⁷ Bā -sotthi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā mātu-. ²⁰ Bā -tu.
²¹ Bā -kammaṃ. ²² Bā phalena. ²³ Bā suta-. ²⁴ Bā add taṃ. ²⁵ Bā bhan-
 te. ²⁶ Bā tameva sotthinaṃ. ²⁷ Bā tattheva. ²⁸ Bā mamapi puttaṃ. ²⁹ all
 three MSS. -i. ³⁰ Ck jātumādīna-, Bā jātumandāsisatte. ³¹ Bā add ekamsena.
³² Ck ādi-, Bā ālīnasatte, Bā alīna-. ³³ Bā ti.

35. Evaṃ khajjatu Pañcālo hato yuddhe saputtako
yathāham ajja khajjāmi gāmakehi¹ araṇṇajo ti 339.
rājānaṃ akkosāpesi.

Tattha gāmakehīti¹ gāmaṇḍāsihi.

Taṃ sutvā purohito maṇḍukena² saddhiṃ sallapanto: 5

36. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṃ
rājāno maṇḍuka maṇussaloke,
n' ettāvata³ rājā adhammacārī
yaṃ tādisaṃ jīvaṃ adeyyu⁴ dhaṃkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvaṃ ti jīvaṇṇaṃ, adeyyuṃ⁴ ti khādeyyuṃ⁵, dhaṃkā kākā. 10
Ettāvata³ rājā adhammiko nāma na hoti, kiṃ sakkā araṇṇaṃ pavasiṭvā raṇṇā
taṃ rakkhantena caritun ti.

Taṃ sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsi:

37. Adhammarūpo vata brahmacārī
anuppiyaṃ bhāsati khattiyassa,
vilumpamānāya puthuppajāya
pūjesi rājā⁶ paramappavādī⁷. 341. 15

38. Sace imaṃ brahme surajjakāṃ siyā
phītaṃ raṭṭhaṃ muditaṃ vippasannaṃ
bhutvā balīṃ aggapiṇḍaṃ ca kākā
na mādisaṃ jīvaṃ adeyyu dhaṃkā ti. 342. 20

Tattha brahmacārīti purohitaṃ garahantaṃ⁸ āha, khattiyassa⁹ ti
evaṇṇupassa pāparaṇṇo, vilumpamānāya¹⁰ ti viluppamānāya¹¹, ayam eva vā
pātho, puthuppajāyā¹² ti vipulāya pajāya vināsiyamānāya, pūjesi¹³ pasamsi¹⁴,
surajjakan ti chandādivasena agantvā¹⁵ dasa rājadhamme akopentena¹⁶ 25
rakkhiyamānaṃ sace idaṃ surajjaṃ¹⁷ bhaveyya, phītaṃ ti deveṣu¹⁸ sammā
dhāraṃ¹⁹ anuppavacchanteṣu²⁰ sampannasassaṃ²¹, na mādisaṃ ti²² evaṃ sante
mādisaṃ jīvaṇṇaṃ yeva kākā na khādeyyuṃ, evaṃ chasu thānesu akkosanaṃ
Bodhisattānubhāvena ahoṣi.

¹ Bds -mi-. ² Bd -ehi-. ³ Cks adheyya, Bd adeyyuṃ. ⁴ Ck adheyyuṃ. ⁵ Cks
-dhe-. ⁶ Cks Bd rājāṃ. ⁷ Bd -dam-. ⁸ Bds -to-. ⁹ Bd viluppa-. ¹⁰ Cks
viluppa-. ¹¹ Ck -sayāṃ, Ck -sayīm-. ¹² Bd āg-. ¹³ Bd adds raṇṇā. ¹⁴ Bd
-akāṃ. ¹⁵ Cks deve. ¹⁶ Cks samma-. ¹⁷ Bd -va-. ¹⁸ Bd -ssisaṃ. ¹⁹
Ck khādiyaṃ, Ck khādisaṃ.

s i sāmīti mama sāmī Alīnasattu¹ yasmā tvaṃ adhimāno² maṃ³ adbhavitvā⁴
atikkamitvā aññaṃ manena na patthesi⁵, na cāpi me manasā appiyo sīti
mayham pi ca⁶ manasā tvaṃ⁷ appiyo na hosi, aññamaññaṃ piyasamvāsā va
mayan ti evam assa aggamaheṣi saccam akāsi.

5 Kumāro pi⁸ pitarā akkhātanayena yakkhāvāsamaggaṃ paṭi-
pajji. Yakkho pi⁹ „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti
kiṃ bhavissatīti“ rukkhaṃ abhirūhitvā rañño āgamanam¹⁰
olokento nisīdi. So kumāraṃ āgacchantam disvā „pitaraṃ
nivattetvā¹¹ putto āgato bhavissati¹², ‘n’ atthi me bhayaṃ“ ti
10 otaritvā tassa piṭṭhiṃ dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato
atṭhāsi. Atha¹³ yakkho g. ā.: 108500

20. Brahā¹⁴ ujū cārumukho kuto si,
na maṃ pajānāsi vane vasantaṃ,
luddaṃ maṃ natvā purisādako ti

15 ko sotthim ājānam idhāvajeyyā¹⁵ ‘ti. 83.

Tattha ko¹⁶ sotthimājanam idhāvajeyyā¹⁷ ‘ti kumārako nāma purisa-
attano sotthibhāvaṃ jānanto icchanto¹⁸ idhāgaccheyyā¹⁹, ājānanto āgato maṃ²⁰ āsi.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

21. Jānāmi ludda: purisādako tvaṃ,
20 na taṃ na²¹ jānāmi vane vasantaṃ,
aham pi²² putto ‘smi Jayaddisassa,
mam ajja khāda pituno pamokkhā²³ ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhabetu²⁴, ahaṃ pitu jīvitaṃ datvā idhā-
gato, tasmā taṃ²⁵ muñca maṃ khāda²⁶ ‘ti attho.

25 Tato yakkho gātham āha:

22. Jānāmi: putto ti²⁷ Jayaddisassa,
tathā hi vo mukhavanno ubhinnaṃ,

¹ Bā ahinda-. ² Bā anadhimāno. ³ Bā nāma. ⁴ Bā abhivha-. ⁵ Bā patthesi.
⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā adds pl. ⁸ Ck omits pl. ⁹ Bā adds evaṃ cintesi. ¹⁰
Bā ga-. Bā āgamanamaggaṃ? ¹¹ Bā -itvā. ¹² Bā -itvā. ¹³ Bā atthassa, Bā
aha naṃ. ¹⁴ Ck brū-? Bā brahmā. ¹⁵ Bā omits ic-. ¹⁶ Bā add tvaṃ. ¹⁷
Ck Bā omits na. ¹⁸ Bā ahañca. ¹⁹ Bā -o, Bā pamukkhā. ²⁰ Bā -kkhā-. ²¹
Ck tvaṃ. ²² Bā et.

Tam sutvā rājā ca purohito ca araṇṇe vāsitaracchāna-
maṇḍukaṃ¹ upādāya sabbe amhe yeva akkosantīti. Tato va
nāgaram gantvā dhammena rajjam kāretvā M-assa ovāde ʒhitā
dānādini puṇṇāni karimsu.

- 5 S. Kosalaraṇṇo i. d. ā. „mahārāja raṇṇā nāma agatigamanam.
pahāya dhammena rajjam kāretabban“ ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍa-
tindukadevatā“ aham evā“ ti. Gaṇḍatindukajātakaṃ⁴. Tīm-
sanipāta vaṇṇanā niṭṭhitā¹.

¹ Cks vāsam-. ² Bd gaṇḍutinduka-. ³ Bd gaṇḍutindukajātakaṃ niṭṭhitam. ⁴ Bd
omits timsa - - tā

sdukkaraṃ c' eva kataṃ tavēdaṃ
yo maccum¹ icche pituno pamokkhā² ti. 85.

Tattha tathā hi vo ti tādiso va³ vo tumhākaṃ ubhinnaṃ pi sadiso va
mukhavanno ti attho, kataṃ tavedaṃ ti idaṃ tava kammaṃ sdukkaraṃ.

Tato kumāro g. ā.:

22. Na dukkaraṃ kiñci-m-ah' ettha maññe
yo maccum⁴ icche pituno pamokkhā
mātu⁵ ca hetū paraloka gamya⁶
sukhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci ahaṃ ettha na maññāmi, idaṃ 10
vuttaṃ hoti: yakkha yo puggalo pitu vā pamokkhatthāya⁷ mātu vā⁸ hetu⁹
paralokaṃ gantvā sukheṇa¹⁰ sagge nibbattanasukheṇa¹¹ sampayutto bhavitum
maccum icche¹² maritum icchatī, tasmā ahaṃ ettha mātāpitunnaṃ atthāya
jīvitapariccāge kiñci dukkaraṃ na maññāmi.

Taṃ sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto¹³ 15
nāma n' atthi, tvam kasmā na bhāyasīti“ puochi. So tassa
kathento dve gāthā abhāsi:

24. Ahaṃ ca kho attano pāpakiriyaṃ
āvī¹⁴ raho vāpī¹⁵ sare na jātu,
saṃkhātājātīmaraṇo¹⁶ 'ham asmi,
yath' eva me idha tathā parattha. 87.

25. Khād' ajja man dāni mahānubhāva,
kāraṇaṃ kiṇṇāni imāṃ sarīraṃ,
rukkhassa vā te papatāmi¹⁷ aggā,
chādayamāno¹⁸ me yaṇ¹⁹ tvam aḍesi maṃsaṃ ti. 88. 25

Tattha sare na jātū 'ti ekaṃsaṇ' eva na²⁰ sarāmi, saṃkhātājātī-
maraṇohamasmiti²¹ ahaṃ nānena suparicchinna-jātīmaraṇo jātassatto²² amara-
madhammo nāma n' atthīti jānāmi, yatheva me idhā 'ti yath' eva²³ mama

¹ B^d mattam. ² B^s pamukkhā. ³ C^k ca. ⁴ B^d matthum. ⁵ so all three MSS.
for matuc-? ⁶ B^d -kaṃ gantvā. ⁷ B^d pamukkhā-. ⁸ B^s adda pitu vā. ⁹ B^d
atthāya. ¹⁰ B^d sukha saggena ti. ¹¹ B^d nippatita-. ¹² B^d mattumicche ti. ¹³
C^k abhā-. ¹⁴ C^k B^d avi. ¹⁵ C^k cāpi. ¹⁶ all three MSS. -jāti-. ¹⁷ C^s pi-
patāmi, B^d omīte pi. ¹⁸ so C^k; B^d chādayamāno. ¹⁹ C^k me ya, B^d mayham.
²⁰ C^k omīte na. ²¹ C^k -jāti- asminti, B^d -jātīmaraṇo, omitting hamasmiti.
²² B^d ti attho in the place of jā-. ²³ C^k tatheva.

XVII. CATTĀLISANIPATA.

1. Tesakuṇajātaka.

Vessantarantaṃ pucchāmiti. Idam S. J. Kosalaraṇṇo
ovādasena¹ kathesi. Tam hi rājānaṃ dhammasavanatthāya āgataṃ
S. āmantetvā „mahārāja raṇṇā nāma dhammena rajjam kāretabbam. 5
yasmim hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttāpi tasmim² samaye
adhammikā hontīti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena³ ovaditvā agati-
gamane ca agamane ca ādinavaṃ ca ānisaṃsaṃ ca kathetvā supina-
kūpamā⁴ ti ādinā nayena kāmesu ādinavaṃ vitthāretvā⁵ „mahā-
rāja imesaṃ⁶

10

Maccunā saṃgaro⁷ n' atthi lañcaggāho na vijjati

yuddham n' atthi jayo n' atthi, sabbe maccuparāyanā.

„tesaṃ paralokaṃ gacchantānaṃ t̥hapetvā attanā katakalyāṇakammam⁸
aṇṇā⁹ patit̥thā nāma n' atthi. evaṃ ittarapaccupat̥thānaṃ avassam
pahātabbam, yasaṃ nissāya pamiādam kātum va vaṭṭati¹⁰, appamat- 15
tena¹¹ hutvā dhammena rajjam kāretum vaṭṭati¹⁰, porāṇakarājāno¹²
anuppanne pi Buddhe paṇḍitānaṃ ovāde t̥hatvā dhammena r. kāretvā
devanagaraṃ pūrayamānā gamimsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br-o r. k-o aputtako ahosi, patthento puttam vā
dhītaram vā na labhi¹³. So ekadivasam mahantena parivārena 20
uyyānaṃ gantvā divasabhāgaṃ uyyāne kīṭtvā maṅgalasāla-

¹ Bā adds ārabba. ² Bā adds hi. ³ Ck -suttanayena, Bā -vuttanayeneva. ⁴
Ck -ku-, Bā -kūpamā kāmā. ⁵ Bā vivaretvā. ⁶ Bā -sañhi. ⁷ Bā saṃka-. ⁸
Bā katarim-. ⁹ Ck amānaṃ. ¹⁰ Ck vaṭṭatīti. ¹¹ Bā appamattena. ¹² Ck
pārānakā. ¹³ Bā -ati.

idha tathā paraloke tathā idhāpi maraṇato mutti¹ nāma n' atthīti idam me²
 nāṇena suparicchinnaṃ, karassu kiccānīti iminā sarīrena kattabbakiccāni
 kara³, iman te mayā nissatṭhaṃ sarīraṃ, chādayamāno⁴ me yantvama-
 desimaṃsaṃ⁵ ti mayi rukkhaggā patitvā mate mama sarīrato⁶ tvaṃ chāda-
 5 yamāno⁷ rocayamāno yaṃ yaṃ icchasi taṃ taṃ maṃsaṃ adesi⁸ khādeyyā-
 sīti attho.

Yakkho tassa vacanaṃ sutvā bhīto hutvā „na sakkā imassa
 maṃsaṃ khādituṃ, upāyena naṃ palāpessāmīti“ cintetvā

16. Idaṃ ca⁹ te ruccati rājanputta;
 10 cajāsi¹⁰ pāṇaṃ pituno pamokkhā¹¹,
 tasmā hi so¹² tvaṃ taramānarūpo
 sambhaṇja katṭhāni jalehi¹³ aggīti ti ā. 89.

Tattha jalehīti¹⁴ araṇṇaṃ pavisitvā sārādārūni āharitvā aggīṃ jaletvā¹⁵
 niddhūme¹⁶ aṅgīre kara tattha te maṃsaṃ pacitvā khādisāmīti dīpeti.

15 So tathā katvā tassa santikaṃ agamāsi.

Taṃ kāraṇaṃ pakāseto S. itaraṃ gātham āha:

17. Tato have¹⁷ dhitimā rājanputto
 dārū samāhatva¹⁸ mahantam aggīṃ¹⁷
 sandīpayitvā¹⁹ paṭivedayittha¹⁹:
 20 ādīpito dāni mahāyam aggīti²⁰. 90.

Yakkho aggīṃ katvā āgataṃ kumāraṃ oloketvā „ayaṃ
 purisa²¹ iho²¹, maraṇena²² pi 'ssa bhayaṃ n' atthi, mayā etta-
 kaṃ kalam evaṃ nibbhayo nāma na diṭṭhapubbo²³ ti loma-
 haṃsajāto kumāraṃ punappuna²⁴ olokeno nisīdi. Kumāro
 25 tassa kiriyaṃ disvā g. ā.:

26. Khād' ajja man dāni²⁵ pasayhakārī²⁵,
 kiṃ naṃ muhuṃ pekkhasi haṭṭhalomo,

¹ Bā mutto. ² Bā mama. ³ Bā karaṇa. ⁴ Bā khādayamāno. ⁵ Ck yantvaṃ
 madesi-, C yantvaṃ madesi-, Bā mayhaṃ tvamadesi maṃsaṃ in the place
 of me-. ⁶ Ck sarīro. ⁷ Bā khādayamāno. ⁸ Bā khādesi. ⁹ so all three
 MSS. for ce? ¹⁰ Ck cajāsi, C cchāsi. ¹¹ Bā o. ¹² Ck han, C bha. ¹³ Bā jā-
¹⁴ Bā nanidhū-. ¹⁵ Ck bha-. ¹⁶ Ck -bhatva, Bā -hantvā. ¹⁷ all three MSS. -l.
¹⁸ Ck sandhī-, Bā saṇṇi-. ¹⁹ Ck -ttho, Bā pati-. ²⁰ Bā mahāyakkhamaggīti, ²¹
 Bā -soajho viya. ²² Bā haraṇa. ²³ Bā -naṃ. ²⁴ Bā maddāhi. ²⁵ Ck Bā -ri.

rukkhamūle sayanam attharāpetvā¹ thokam niddāyitvā pabuddho
 sālarukkhāṃ olovento² tattha sakunakulāvakaṃ passi, saha
 dassanen³ ev⁴ assa sineho⁵ uppajji, so ekaṃ purisaṃ pakkosā-
 petvā „imam rukkham abhirūhitvā⁶ etasmim⁷ kulāvake kassaci
 5 atthitam vā natthitam vā jānāhīti“ āha. „So abhirūhitvā⁸ tattha
 tiṇi aṇḍakāni disvā raṇṇo ārocesi. „Tena hi etesaṃ⁹ upari
 nāsāvataṃ¹⁰ mā vissajjesīti“ vatvā caṃkoṭake¹¹ kappāsapicūṃ
 attharitvā „tatth¹² etāni¹³ aṇḍakāni tthapetvā sanikaṃ otarā¹⁴“ ti
 otarāpetvā caṃkoṭakaṃ¹⁵ hatthena gahetvā „katarasakunaṇḍa-
 10 kāni¹⁶ nām¹⁷ etānīti“ amacce pucchi. Te „mayam na jānāma,
 nesādā jānissantīti“ vadimsu. Rājā nesāde pakkosāpetvā
 pucchi. Nesādā „mahārāja¹⁸, ekaṃ ulūkaṇḍam¹⁹, ekaṃ sāli-
 kāya aṇḍam, ekaṃ sukaṇḍam²⁰“ ti kathayimsu. „Kim pana
 ekasmim kulāvake tinnaṃ sakunikānam aṇḍāni hontīti“.
 15 „Āma deva paripantho asati sunikkhittāni. na nassantīti“.
 Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantīti“ tāni tiṇi aṇḍāni
 tayo amacce paṭicchāpetvā²¹ „ime mayham puttā bhavissanti,
 tumhe sādhuḥkaṃ paṭijaggitvā aṇḍakosato nikkhantakāle mama
 āroceyyātha“ ti āha. Te²² sādhuḥkaṃ rakkhimsu. Paṭhamam²³
 20 ulūkaṇḍam bhijji, amacco ekaṃ nesādam pakkosāpetvā „itthi-
 bhāvam vā purisabhāvam vā jānāhīti“ vatvā tena vīmamsitvā
 „puriso“ ti vutte rājānam upasaṃkamitvā „putto te deva jāto“
 ti āha. Rājā tuttho, tassa bahum²⁴ dhanam datvā „putta-
 kam²⁵ sādhuḥkaṃ paṭijagga, Vessantaro ti c’ assa nāmaṃ
 25 karohīti“ vatvā uyyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhacca-
 yena sālikāya aṇḍam bhijji, so pi amacco tam nesādena vī-
 mamsāpetvā „itthīti“ sutvā raṇṇo santikaṃ gantvā „dhītā
 deva jātā“ ti āha. Rājā tuttho tassāpi dhanam²⁶ datvā

¹ B^d attharitvā. ² B^d -etvā. ³ C^k sneho. ⁴ B^d -ruyhitvā. ⁵ B^d ekasmim. ⁶ B^d tesam. ⁷ B^d nāsa-. ⁸ B^d caṃkoṭake. ⁹ B^d eva. ¹⁰ B^d -āhi. ¹¹ B^d caṃkoṭakam. ¹² C^k -kā. ¹³ B^d adda tesu. ¹⁴ B^d -kaṇḍam. ¹⁵ B^d suvaka-
 aṇḍan. ¹⁶ B^d -detvā. ¹⁷ B^d adda tāni. ¹⁸ B^d tesu pa-. ¹⁹ C^k B^d -u. ²⁰ B^d adda me. ²¹ B^d bahudha-.

tathā tathā tuyham ahaṃ karomi
yathā yathā maṃ chādamaṇo¹ adesīti. 91.

Tatha muhun ti punappuna, tathā tathā tuyhamahan ti ahaṃ
tuyham tathā tathā² vacanaṃ karoṃi, idāni³ karissāmi yathā yathā maṃ
chādayamaṇo⁴ adesī khādissasi, tasmā khād' ajja man ti. 5

Ath' assa⁵ vacanaṃ sutvā yakkho g. ā.:

29. N' etādisaṃ⁶ arahati khādītāye⁷

dhamme t̥hitaṃ saccavādiṃ vadaññiṃ,

muddhāpi tassa vipphaleyya⁸ sattadhā

yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 92. 10

Taṃ sutvā kumāro „sace maṃ na khādītukāmo si atha
kasinā dārūni⁹ bhañjāpetvā aggim kāresīti¹⁰“ vatvā „palā-
yissati nu kho no ti 'tava parigaṇhatthāyā“ 'ti vutte „tvam
idāni maṃ katham parigaṇhissasi, so¹¹ 'haṃ tiracchānāyopiyaṃ
nibbatto Sakkassa¹² devaraṇṇo attānaṃ parigaṇṇitum¹³ na¹⁴ 15
adāsin“ ti vatvā

a. Indaṃ¹⁵ hi so brāhmaṇaṃ¹⁶ maññaṃaṇo (vol. III p. 51.)

saso¹⁷ avāsesi¹⁸ sake sarīre,

ten' eva so candimā devaputto

sasatthuto¹⁹ kāmduh' ajja²⁰ yakkho ti ā. 93. 20

Tass' attho: Indaṃ²¹ hi so sasapaṇḍito brāhmaṇo eso ti brāhmaṇaṃ
maññaṃaṇo ajja²² imaṃ sarīraṃ khādītva idha-vasā 'ti²³ evaṃ sake sarīre attano
sarīraṃ dātuṃ avāsesi²⁴ vāsaṇesīti²⁵ attho sarīraṃ c' assa bhakkhatthāya adāsi,
Sakko pabbataraṇaṃ pīḷetvā ādāya candamaṇḍale sasalakkaṇaṃ akāsi, tato
paṭṭhāya ten' eva sasalakkaṇena so candimā devaputto sasi sasi evaṃ sa-
satthuto²⁶ lokassa kāmduho²⁷ pamavaddhano²⁸ ajja²⁹ yakkho virocati,
kappatthiyam h' etaṃ³⁰ paṭṭhāriyaṃ ti. 25

¹ Bā khāda-; read chādamaṇo? ² C² omits one tathā. ³ Bā adds kim. ⁴ C⁴
cā-, Bā khā-, adding rocanamaṇo, B² adds rocamamaṇo. ⁵ Bā kumārassa in
the place of athassa. ⁶ Bā ko tā-. ⁷ Bā -tāso. ⁸ C⁸ vipa-, C⁹ vipha-, Bā
phaleyyam. ⁹ all three MSS -uni. ¹⁰ Bā kāresīti, C¹⁰ karohīti. ¹¹ Bā yo.
¹² Bā sakka. ¹³ C¹³ -tun. ¹⁴ Bā omits na. ¹⁵ so C¹⁵; Bā idam, C¹⁵ na idam.
¹⁶ Bā -yo. ¹⁷ Bā yaso. ¹⁸ C¹⁸ Bā ā-, C¹⁸ ā- corr. to a-. ¹⁹ Bā sasatthako.
²⁰ Bā -ruhaṇṇa. ²¹ C²¹ Indaṃ corr. to idam, Bā idam, C²¹ na idam. ²² Bā hi.
²³ C²³ āva-, C²³ āva-. ²⁴ C²⁴ vā-. ²⁵ C²⁵ sasutthato, Bā sasatthuko. ²⁶ Bā -ruho.
²⁷ Bā -vaḍḍano. ²⁸ Bā ajjāpi. ²⁹ Bā kappatthiyāhetam, C²⁹ kappatthiyam-.

„dhītaram me sādhuḥkaṃ paṭijagga, Kuṇḍalinīti c' assā
 nāmaṃ karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi. Puna
 katipāhaccayena sukaṇḍaṃ² bhijji, so pi amacco taṃ ne-
 sādena vīmaṃsāpetvā „puriso“ ti vutte rañño santikaṃ gantvā
 „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho dhanam³ datvā 5
 „puttassa me mahantena parivārena maṃgalaṃ katvā Jam-
 buko ti⁴ nāma karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi.
 Te tayo pi sakunā tinnaṃ amaccānaṃ gehesu rājakumāra-
 parihārena vaḍḍhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti
 voharati. Atha⁵ amaccā aññamaññaṃ avahasanti⁶: „passatha 10
 rañño kiriyaṃ, tiracchānagate⁷ ‘putto dhītā me’ ti vadanto
 vicaratīti“. Rājā cintesi: „ime amaccā etesaṃ pamānaṃ⁸
 paññāsampadaṃ na jānanti, pākataṃ nesaṃ karissāmi“.
 Ath' ekaṃ amaccaṃ Vessantarassa santikaṃ pesesi: „tumhe⁹
 pitā pañhaṃ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatīti“.¹⁰ 15
 Amacco āgantvā¹¹ Vessantaraṃ vanditvā taṃ sāsanaṃ ārocesi.
 Vessantaro attano paṭijaggakaṃ¹² amaccaṃ pakkhositvā¹³
 „mayhaṃ kira pitā maṃ¹⁴ pañhaṃ pucchitukāmo, tassa idhā-
 gatassa sakkāro¹⁵ kātuṃ vaṭṭatīti¹⁶“, „kadā āgacchatīti¹⁷“.
 pucchi. Amacco „ito sattame divase āgacchatū“ ti āha. Taṃ 20
 „sutvā Vessantaro „pitā me ito sattame divase āgacchatū“ ti vatvā
 uyyojesi. So gantvā¹⁸ rañño ārocesi¹⁹. Rājā sattame divase
 nagare bheriṃ carāpetvā puttassa vasananivesanaṃ²⁰ agamāsi.
 Vessantaro rañño mahantaṃ sakkāraṃ kāresi, antamaso dāsa-
 kammakarādīnaṃ²¹ pi sakkāraṃ kārāpesi²². Rājā Vessantarasa- 25
 kunassa gehe bhuñjitvā mahantaṃ yasaṃ anubhavitvā sakani-
 vesanaṃ āgantvā rājamaṇḍapaṃ kāretvā²³ nagare
 bheriṃ carāpetvā alaṃkatamaṇḍape mahājanaparivāro nisīditvā

¹ Bā adds pi. ² Bā suvaṇḍaṃ. ³ Bā bahudha-. ⁴ Bā adds cassa. ⁵ Bā athassa.
⁶ Ck abbhasanti. ⁷ Bā mama puttānaṃ in the place of pamānaṃ. ⁸ Bā
 -hākaṃ. ⁹ Bā -tūti. ¹⁰ Bā gantvā. ¹¹ Bā -naṃ. ¹² Bā pakkosāpetvā. ¹³
 Bā omits maṃ. ¹⁴ Bā -raṃ. ¹⁵ Ck vaṭṭati. ¹⁶ Bā rājā āgacchatūti. ¹⁷
 Bā āg-. ¹⁸ Bā ācikkhi. ¹⁹ Bā omit vasana. ²⁰ Bā -kāraṇaṃ. ²¹ Bā
 kāresi. ²² Bā kārāpetvā.

Tam sutvā yakkho kumāraṃ vissajjento

11. Cando yathā Rāhumukhā pamutto

virocate pannarase va bhānumā

evam tuvaṃ¹ porisādā pamutto

viroca Kampilla mahānubhāva².

5 āmodayaṃ³ pitaraṃ mātaraṃ ca,

sabbo ca te nandatu nātipakkho⁴ ti ā. 94.

Tattha bhānumā ti suriyo, i. v. h.: yathā⁵ pannarase Rāhumukhā pamutto cando vā bhānumā vā viroceti evam tvam pi mama santikā mutto
10 Kampillaratthe viroca mahānubhāva⁶ 'ti, nandatu⁷ 'ti tussatu⁸.

„Gaccha mahāvīra“⁹ 'ti M-aṃ uyyojesi. So pi tam nibbisevanam katvā pañcasilāni¹⁰ datvā „yakkho nu kho eso no“¹¹ ti parigaṇhanto „yakkhānam akkhūni rattāni honti asimi-sāni, chāyā na paññāyati, asaṃbhūtā honti, nāyā yakkho, manusso esā, mayhaṃ kira pitu¹² tayo bhāro yakkhinīyā
15 gahitā, tesu tāya¹³ dve khādītā bhavissanti eko¹⁴ puttasiṇhāna paṭijaggito bhavissati¹⁵, iminā tena bhavissāna, imam datvā mayhaṃ pitu¹⁶ ācikkhitvā rajje patittapessāmīti“¹⁷ cintetvā „evam¹⁸ bho, na tvam yakkho, pitu me jetṭhabhātiko si, ehi
20 mayā saddhiṃ gantvā kulasantake rajje chāttaṃ vassāpehiti“¹⁹ vatvā itarena „nāhaṃ manusso“²⁰ ti vutte „na tvam mayhaṃ saddahasi, atthi pana so yassa saddahasi“²¹ pucchitvā „atthi asukaṭṭhāne dibbacakkhutāpaso“²² ti vutte tam ādāya tattha agamāsi. Tāpaso tam disvā vā „kim karonto“²³ pitāputtā
25 araṇṇe carathā“²⁴ 'ti vatvā tesam nātibhāvaṃ ikathesi. So²⁵ porisādo tassa saddahitvā „tāta tvam gaccha, ahaṃ ekasmiṃ yeva“²⁶ attabhāve dvidhā²⁷ jāto, na me rajjen' attho, pabbajissāma ahaṃ“²⁸ ti tāpasassa santike isipabbajjāma pabbaji. Atha naṃ kumāro vanditvā naḡaram agamāsi.

¹ Ck² tvam. ² Ck² -vā. ³ Bā amodaya. ⁴ Ck² pamokkhā. ⁵ Bā tathā. ⁶ Bā adds vā. ⁷ Bā -lādi. ⁸ Bā -tuno. ⁹ Bā omits tāya. ¹⁰ Ck² eke, Ck² eke corr. to eko. ¹¹ Bā -titi. ¹² Bā ehi. ¹³ Bā -kkhukā. ¹⁴ Bā all three MSS. ¹⁵ Bā -omits so. ¹⁶ Bā -ññeva. ¹⁷ Ck² dvidhā. Ck² dvi- corr. to dvi-. ¹⁸ Bā dvidho.

„Vessantaram ānetū“ 'ti amaccassa santikaṃ pesesi. Amacco Vessantaram suvaṇṇapīṭhe nisidāpetvā ānesi. Saṅko pitu amke nisiditvā pitarā saha kīlitvā gantvā¹ tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṃ rājā mahājanamajjhe rājadhammaṃ puc-
 5 chanto paṭhamam gātham āha:

1. Vessantaram taṃ pucchāmi². saṅko³ bhaddam atthu te,
 rajjam kāreṭukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti. 1.

Tattha saṅko 'ti taṃ ālapati, kiṃsū 'ti Matarakiccaṃ, kataṃ varan ti uttamaṃ hoti, kathehi me tāta sakalaṃ rājadhammaṃ ti evaṃ kira naṃ⁴
 10 so pucchi.

Taṃ sutvā Vessantaro pañham akathetvā va rājānaṃ tāva pamādena codento dutiyaṃ gātham āha:

2. Cirassam vata maṃ⁵ tāto Kamso Bārānasiggaho
 pamatto appamattaṃ maṃ pitā puttam acodayiti. 2.

Tattha tāto 'ti pitā, Kamso ti idaṃ tassa nāmaṃ, Bārānasiggaho ti catūhi saṃgahavāttūhi Bārānasim gahetvā vattanto, pamatto ti evarūpanam paṇḍitānaṃ santike vasanto pañhassa apucchanaṃ pamatto, appamattaṃ ti silādiguṇayogena maṃ appamattaṃ, pitā ti posakapitā, acodayiti amaccehi tiracchānagāte putte katvā voharati avahasiyamāno pamādaṃ āpajjitvā cirassam
 20 ajja codesi pañham pucchiti vadati.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja rañño⁶ nāma tisu⁷ dhammesu thatvā dhammena rajjam kāreṭabban“ ti vatvā
 rājadhammaṃ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitatham kodham hāsam⁸ nivāraye,
 25 tato kiccāni⁹ kāreyya, taṃ vataṃ¹⁰ āhu khattiya. 3.
4. Yam tvaṃ tāta tape kammaṃ pubbe katam asaṃsayam
 ratto duttho ca yam kayirā na taṃ kayirā tato punaṃ¹¹. 4.
5. Khattiyassa pamattassa ratthasmiṃ ratthavaddhana¹²
 sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate agham. 5.
- 30 6. Sirī ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravum:
 utthānaviriye¹³ pose ram' āham¹⁴ anusuyyake. 6.

¹ Bā omits ga-. ² Cks -ma. ³ Cks -nam. ⁴ Bā tam. ⁵ Bā me. ⁶ Ck nāmātisū. ⁷ Ck haṃsam, Cs hasam. ⁸ Bā vattam. ⁹ Cs Bā puna. ¹⁰ Bā -vaddhana. ¹¹ Bā utthāne-. ¹² Ck ramaham, Bā ramamaham.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹

92. Tato have² dhitimā rājaputto
katañjali paggayha³ porisādaṃ
anuññāto sotthi sukhī arogo
paccāga⁴ Kampillam Alinasatto⁵ ti 95.

gātham vatvā tassa nagaraṃ gatassa negamādihi katakiriyaṃ das-
sento osānagātham ā.:

93. Tam negamā jānapadā ca sabbe
hatthārohaṇā rathikā pattikā ca

- * namassamānā pañjalikā-m-upāgamum⁶:
nam' atthu te, dukkarakārako sīti. 96.

Rājā⁷ „kumāro kirāgato“ ti sutvā paccuggamanam akāsi.
Kumāro mahājanaparivāro gantvā rājānaṃ vandi. Atha naṃ
so pucchi: „tāta katham tādīsā porisādā mutto sīti“. „Tāta
nāyaṃ yakkho, tumhākaṃ jeṭṭhabhātā⁸ esa mayhaṃ peṭṭeyyo“
ti sabbapavattim⁹ ārocetvā „tumhehi mama peṭṭeyyaṃ datṭhum
vaṭṭatīti“ āha. Rājā taṃ khaṇaṃ űeva bherim carāpetvā
mahantena parivārena tāpasānaṃ santikam¹⁰ agamāsi. Mahātā-
paso tassa¹¹ yakkhiniyā ānetvā akhāditvā positakāraṇaṃ ca
yakkhabhāvākāraṇaṃ ca¹² tesam űātibhāvaṃ ca sabbaṃ vitthā-
rena kathesi. Rājā „ehi bhātika, rajjaṃ kārehi“ āha.
„Alaṃ mahārājā“ ti. „Tena hi etha“¹³, uyyāne vasissatha,
ahaṃ vo catupaccayehi¹⁴ upaṭṭhahissāmīti“. „Nāgacchāmi¹⁵
mahārājā“ ti. Rājā tesam assamato¹⁶ avidūre ekaṃ pabba-
tantaram¹⁷ khandhāvāram¹⁸ bandhitvā mahantaṃ taḷākaṃ
kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanam¹⁹ kulasaḥassam ānetvā²⁰
mahāgāmaṃ²¹ nivesetvā²² tāpasānaṃ bhikkhāhāram²³ patṭha-
pesi. So gāmo Cullakammāsadammanigamo²⁴ jāto. Suta-

¹ B⁴ add: āha. ² C⁴ bha-. ³ B⁴ -hā, G⁴ pariyaḡā. ⁴ B⁴ paccāgamā. ⁵ B⁴
-linna-. ⁶ read: namassamān' añj-? B⁴ pañjaligatā up-. ⁷ C⁴ rāja. ⁸ B⁴
-tikko. ⁹ B⁴ sabbapavattim. ¹⁰ B⁴ -ko. ¹¹ B⁴ tassā. ¹² C⁴ omits yakkha-. ¹³ B⁴
ettha. ¹⁴ B⁴ catupaccayehi. ¹⁵ B⁴ na āg-, C⁴ na ga-. ¹⁶ B⁴ assamāpadato. ¹⁷ C⁴
pabbatattaram. ¹⁸ B⁴ pappantaram. ¹⁹ C⁴ omits khaṇ-. ²⁰ B⁴ mahantaṃ. ²¹
B⁴ add: mahādhanam kulasaḥassam. ²² B⁴ omits mahā. ²³ B⁴ nivāsetvā. ²⁴
B⁴ -ācāraṃ. ²⁵ B⁴ khuddakuk -āma.

7. Ussuyyake duhadaye purise kammadussake
kālakaṇṇī mahārāja ramati cakkabhañjaṇī. 7.
8. So [tvam] sabbesaṃ¹ suhadayo sabbesaṃ rakkhito bhava,
alakkhiṃ² nuda mahārāja lakkhi³ bhava nivesanaṃ. 8.
9. Salakkhi dhitisampanno puriso hi⁴ mahaggato
amittānaṃ Kāsipati mūlaṃ aggaṃ ca chindati. 9.
10. Sakko pi hi bhūtapati utthāne⁵ na-ppamajjati
sa kalyāṇe dhiṭṭiṃ katvā utthāne kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitaro devā sañjīvā honti tādino,
utthahato appamajjato anuttīṭṭhanti devatā. 11.
12. So appamatto akkuṭṭho tāta kiccāni kāraye
vāyamaṃsu ca⁶ kicesu, nālasa vindate sukhaṃ. 12.
13. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁷ anusāsani
alaṃ mitte sukhāpetuṃ amittānaṃ dukkhāya cā⁸ 'ti. 13.

Tattha paṭhameneva vitathan ti tāta rājā nāma ādito va musāvādaṃ 15
nivūraye, musāvādino hi rañño raṭṭhaṃ nirojaṃ hoti, paṭhaviyā oja⁹ kamma-
karaṇaṭṭhānato sattaratanamattaṃ heṭṭhā bhassati¹⁰, tato āhāre¹¹ telamadhu-
phāṇitādisu vā osadhesu¹² oja⁹ na hoti, nirojāhārabhojino¹³ manussā bāvha-
bādha¹⁴ honti, raṭṭhe thalajalapathesu āyo n' uppajjati, tasmīṃ anuppajjante
rājāno duggatā honti, te sevakā saṃgaṇhituṃ na sakkonti, asaṃgaṇhitā rājānaṃ 20
garucittena olokeṇti, evaṃ tāta musāvādo nāma¹⁵ esa nirojo, so jīvitaṇetu pi
na¹⁶ katabbo, saccaṃ pana sādbutaraṃ¹⁷ rasānaṃ ti tad eva pariggahetabbhaṃ,
api ca musāvādo nāma guṇaparidhaṃsako vipattipariyosāno dutiyakacittavāre
avici-parāyaṇaṃ karoti, imasmiṃ pan' atthe 'dhammo have bato hantitī' Cetiya-
jātakaṃ kathetabbhaṃ, kodhaṃ ti tāta rājā nāma paṭhamam eva kuṇḍhanalakkha- 25
ṇaṃ kodhaṃ pi nivāreyya, tāta aññesaṃ hi kodho khīpaṃ matthakaṃ na
pāpuṇāti rājūnaṃ¹⁸ pāpuṇāti, rājāno nāma vācāvudhā kuṇḍhitvā olokitaṃ matte-
nāpi paresaṃ vināseṇti, tasmā rañña aññehi manussehi atirekatarāṃ nikkodhena
bhavitabbhaṃ khantimettānuddayasampannena attano piyaputtaṃ viya lokaṃ
volokentena, tāta atikodhanaṃ hi rājā uppannaṃ yasaṃ rakkhituṃ na sakkoti, 30
imassa pan' atthassa dīpanatthaṃ Khantivādijātaka-Culladhammapāḷajātakāni
kathetabbhaṃ, Culladhammapāḷajātakaṃ hi Mahāpatāpano¹⁹ rājā puttāṃ

¹ Bā sabbe. ² Ck' -ī, Bā -ī. ³ Bā -ī, B' -khyā. ⁴ Bā ca. ⁵ C' -no. ⁶ Bā sa. ⁷
Bā va. ⁸ Ck' vā. ⁹ Ck' oja. ¹⁰ so C' ; Ck' hassati, Bā bhavissati. ¹¹ C' -ro,
Bā -re vā. ¹² Bā adde vā. ¹³ Bā -janā. ¹⁴ C' bahmā, Bā bahvā. ¹⁵ Bā na
so j. pi musāvādo. ¹⁶ Ck' sādhuṛasa, C' sādhuṛasaṃ. ¹⁷ Bā rājānaṃ. ¹⁸ Bā
mahāpatāpano, Jāt. III ¹⁷/₁₉ mahāpatāpo.

sonamamahāsattena porisādassa damitapadeso¹ Mahākammāsa-
dammaṃ² nāmā³ 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne mātīposakatthero⁴ sotā-
pattiphale patitṭhahi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ,
5 tāpaso Sāriputto, porisādo Aṅgulimālo, kaṇiṭṭhā Uppalavaṇṇā, agga-
mahesī Rāhulamātā, Alinasattukumāro⁴ aham evā⁵ 'ti. Jayaddisa-
jātakaṃ.

4. Chaddantajātaka.

Kinno socasīti. Idam S. J. v. ekam daharabhikkhunim
10 ā. k. Sā kira Sāvatthiyaṃ ekā kuladhītā gharāvāse ādinavaṃ o-
pabbajitvā ekadivasam bhikkhunīhi saddhim dhammasavanāya gūtvā
alamkatadhammāsane nisīditvā dhammaṃ⁶ desēntassa Dasabala-
aparimāṇapūṇṇāppabbhāvanibbattaṃ uttama⁷ rāpasampattiyuttama⁸ hita-
bhāvaṃ oloketvā „paricīṇṇapubbā⁹ nu kho me bhavamhi cā¹⁰ cetiya¹¹
15 imassa purisassa pādapariṇāṇikā¹² ti cintesi. Ath' assā tam khaṇam
nēva jātissaraṇṇānaṃ uppajji: „Chaddantavāraṇakāle aham¹³
purisassa pādapariṇāṇikā bhūtapubbā¹⁴ 'ti. Ath' assā saraṇā¹⁵
mahantaṃ pītipāmojjaṃ uppajji. Sā pītivegena mahāhasitaṃ hitvā
puna cintesi: „pādapariṇāṇikā nāma sāmikānaṃ hitajjhāsaya¹⁶ hi¹⁷
20 appakā¹⁸ ahitajjhāsaya¹⁹ va bahutarā, hitajjhāsaya²⁰ nu kho aham imassa
purisassa ahoṣiṃ ahitajjhāsaya²¹ ti sā anussaramānā „aham appa-
mattakaṃ²² dosaṃ hadaye ṭhapetvā vīsaṃratanasatikāṃ Chaddanta-
mahāgajissaraṃ Sonuttaraṃ nāma nesādaṃ pesetvā visapītasallena²³
vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpesin²⁴ ti addasa. Ath' assā soko
25 udapādi, hadayaṃ uṇhaṃ alhoṣi, sā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonti
assasitvā passasitvā²⁵ mahāsaddena parodi. Tam disvā S. sitaṃ
pātukaritvā²⁶ „ko nu kho bhante hetu²⁷ sitassa pātukammāyā²⁸ 'ti
bhikkhusaṃghena puṭṭho „bhikkhave ayaṃ daharabhikkhunī pubbe
mayi kataṃ aparādhaṃ saritvā roditi²⁹ vatvā a. ā.:

¹ E¹ adds paṇa. ² Bde dammanigāmo. ³ B² mātū. ⁴ B² āha. ⁵ C¹ -cīṇṇā, C² -parimāṇā, B² -paricīṇṇā, B³ -paricīṇṇā. ⁶ B² vīsa. ⁷ all three MSS. for -cāriyā? ⁸ B² omits hi. ⁹ C² omits appa. ¹⁰ B² ¹¹ B² visayanena sallena. ¹² C² -sen. B² -st. ¹³ B² omits pa. ¹⁴ B² ¹⁵ B² adds ko paraya. ¹⁶ B² rodātīti.

- ghātetvā¹ puttāsokena hadaye² phalite matāya deviyā sayam pi devin anuso-
canto hadayaphālanen' eva³ mari, atha ne tayo pi ekaālāhanen' eva⁴ jhāpesuṃ,
canta raññā paṭhamam eva musāvādān vajjetvā duttiyaṃ kodho vajjetabbo,
hāsaṃ⁵ ti hassaṃ⁶, ayam eva vā pātho, tesu tesu kiccesu ubbillaṅgacittatāya⁷
5 keḷisilatān parihaṣaṃ nivāreyya, tāta raññā nāma keḷisilena na⁸ bhavitabbaṃ,
aparapattiyena⁹ hutvā sabbakiccāni¹⁰ attapaccakkhen' eva kātābbāni, ubbilla-
vitacitto¹¹ hi rājā atuletvā kammāni karonto laddhaṃ yaṃ vināseti, imasmiṃ
pan' atthe Sarabhaṅgajātake purohitassa vacanaṃ gahetvā rañño¹² kisavacche
aparajjhivā saha raṭṭhena ucchijjivā¹³ Kukkulaniraye nibbattaḥhāvo¹⁴ Mā-
10 taṅgajātake Mejjharañño brāhmaṇānaṃ kathāṃ gahetvā Mātāṅgataṭṭase aparaj-
jhivā saha¹⁵ raṭṭhena ucchijjivā¹³ niraye nibbattaḥhāvo¹⁴ Ghatajātake dasa-
bhātikarājādārakānaṃ lobhamūlānaṃ¹⁶ Kaṇhadīpāyaṃ¹⁷ aparajjhivā Vāsudeva-
kulassa nāsitaḥhāvo ca kathetabbo, tato kiccāni kāreyyā¹⁷ 'ti evaṃ tāta
paṭhamān musāvādān duttiyaṃ kodhaṃ tatiyaṃ adhammahāsaṃ vajjetvā tato
15 pacchā rājā raṭṭhavaṣiṇān katabbakiccāni kāreyya¹⁷, taṃ vataṃ¹⁸ āhu
khattiyā 'ti khattiya mahārāja yaṃ mayā vuttaṃ etaṃ rañño vatasamādanān
ti porāṇakapaṇḍitā kathayimsu, na taṃ kayirā ti yaṃ tayā rāḡādivasena
pacchātāpakaraṃ kammaṃ kataṃ hoti tato pubbe kataṃ tato¹⁹ puna tādisaṃ
kammaṃ na kayirā²⁰ mā kāreyyāsi²¹ tāta 'ti, vuccate ti taṃ rañño aghaṇ
20 ti vuccati, evaṃ porāṇakapaṇḍitā kathayimsu 'ti, siri cā 'ti²² Vessantara-
sakune²³ pubbe Bārāṇasiyaṃ pavattitaṃ kāraṇaṃ āharitvā dassento āha, tattha
abravuṇ ti Suciparivāraseṭṭhinā pucchitā kathayimsu, utṭhānaviriye²⁴ ti
yo poso utṭhāne ca viriye ca paṭiṭṭhito na ca paresaṃ sampattiṃ disvā usuyyati²⁵
tasmiṃ ahaṃ abhiramāmi²⁶ evaṃ²⁷ tāta Siri kathesi, usuyyake²⁸ ti Alakkhi
25 pana tāta pucchitā ahaṃ parasampattiusuyyake ducce²⁹ kalyāṇakammadussake,
yo³⁰ kalyāṇakammaṃ dussento³¹ appiāyanto aṭṭiyanto³² na karoti tasmiṃ
abhiramāmi²⁶ āha, evaṃ sā kālakaṇṇī mahārāja ramati patirūpadesavāsādiṇo
kusalaṇṇakassa bhaṇṇanī, suhadayo ti suṇḍaracitto hitacittako, nuḍā³³ 'ti
nīhara³⁴, nivesanaṃ ti lakkhyā³⁵ pana³⁶ nivesanaṃ bhavaṃ paṭiṭṭhā hohi,
30 salakkhi dhitisaṃpanno ti mahārāja Kāsiṇi so puriso paññāya c' eva
viriyaṇa ca saṃpanno, mahaggato ti³⁷ mahajjhāsayo, corānaṃ paccayabhūto
gaṇhanto amittānaṃ mūlaṃ³⁸ cora gaṇhanto amittānaṃ³⁹ aggaṃ chindati⁴⁰ vadati,

¹ Bā ghāte-. ² Ck -ya, C^s -yaṃ. ³ Bā hadayena phaliteneva. ⁴ Bā ekālāhāne.
⁵ Bā ha-. ⁶ Bā hā-. ⁷ Bā uppilāya cittakāya. ⁸ Ck^s keḷisilān nāma. ⁹ Ck^s
-patta-. ¹⁰ Bā sabbāni-. ¹¹ Bā uppilāpita-. ¹² Bā daṇḍakirañño. ¹³ Ck^s
ucchinditvā. ¹⁴ Bā add ca. ¹⁵ Bā saka. ¹⁶ Bā moha mūlānaṃ vacanaṃ gahetvā.
¹⁷ Bā ka-. ¹⁸ Bā vattān. ¹⁹ so Bā; Ck^s kataro in the place of kataṃ tato.
²⁰ Ck^s -ra. ²¹ Ck^s -rati, C^s -rati. ²² Bā adds idaṃ, B^s imaṃ. ²³ Bā -no.
²⁴ Bā -ne-. ²⁵ Bā usuyyati. ²⁶ Bā adds āha. ²⁷ Bā add tāva. ²⁸ Bā
ussuya-. ²⁹ Bā duhadaye. ³⁰ Ck^s so. ³¹ C^s Bā dussanto. ³² Ck^s aṭṭhi-,
Bā aṭi-. ³³ Ck^s nuḍhā. ³⁴ Ck^s add ti. ³⁵ Ck^s -a, C^s lakhyā, Bā lakkhā. ³⁶
Bā paṇaṇ. ³⁷ Ck^s omit ti. ³⁸ Ck^s -le. ³⁹ so Bā; Ck^s omit amittānaṃ.

Atte Himavati¹ Chaddanta-daham upanissāya atthasa-
hassā hatthināgā vasimsu iddhimanto vehāsayaṃgamā². Tadā
Bo. jeṭṭhakavāraṇassa putto hutvā nibbatti, so sabbaseto ahosi
rattamukhapādo. So aparabhāge vuddhippatto³ atthāsiti-
hatthubbedho ahosi vīsaṃratanasatāyāmo⁴ atthapaṇṇāsahatthāya
rajatadāmasadisāya soṇḍāya samannāgato, dantā pan' assa
parikkhepato paṇṇarasahatthā ahesum dighato timsahatthā⁵
chabbaṇṇāhi rasmihi⁶ samannāgatā. So atthannam nāgasa-
hassānaṃ jeṭṭhako ahosi, paccekabuddhe⁷ pūjesi. Tassa dve
aggamahesiyo ahesum Cullasubhaddā Mahāsubhaddā cā 'ti.
Nāgarājā atthasahassanāgaparivāro Kañcanaguhāyaṃ vasati.
So pana Chaddantadaho āyāmato ca vitthārato ca paññāsa-
yojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanappamāṇe thāne sevālaṃ
vā paṇakam⁸ vā n' atthi, maṇikkandhavaṇṇaṃ udakam eva
saṃtiṭṭhati. Tadanantaraṃ yojanavithatam⁹ suddham kalla-
hāravanam¹⁰ taṃ udakam parikkhipitvā thitam. Tadanantaraṃ
yojanavithatam eva suddham¹¹ niluppalavanam taṃ parikkhi-
pitvā thitam, yojanayojanavithatān' eva rattuppalasetuppala-
rattapadumasetapadumakumudavanāni purimaṃ purimaṃ pa-
rikkhipitvā thitāni, imesaṃ pana sattannaṃ vanānaṃ anantaraṃ¹²
sabbesaṃ pi tesam kallahārādivasena¹³ omisakavanam yojana-
vitthatam eva tāni parikkhipitvā thitam. Tadanantaraṃ nā-
gānaṃ paṭiṭṭhappamāṇe¹⁴ udae yojanavithatam eva rattasāli-
vanam. Tadanantaraṃ udakapariyante nilapītalohitodātasura-
bhisukhumakusumasamākiṇṇam khuddakagacchavanam. Iti
imāni dasa vanāni yojanayojanavithatān' eva. Tato khuddaka-
rājamahārājamaśanuggavanam. Tadanantaraṃ tipusaelālukalā-
bukakumbhaṇḍavallivanāni¹⁵. Tato pūgarukkhappamāṇam¹⁶
ucchuvanam. Tato hatthidantappamāṇam¹⁷ kadali-phalaṃ

¹ Bā -vante. ² Bā vehāsani-. ³ Bā vuddhi-. ⁴ Bā vīsa ra-. ⁵ Bā casa-. ⁶ Bā
rasmihi. ⁷ Bā pañcasato pacceka-. ⁸ Cā pāna-. ⁹ Cā paṇna-. ¹⁰ Bā kallā-. ¹¹ Cā
suddha-. ¹² Bā kallāhārādivasana. ¹³ Bā kaṭṭippa-. ¹⁴ Bā -vanam.
¹⁵ Cā puga-, Bā pugga-. ¹⁶ -daṇḍa-, addling phalaṃ.

Sakko ti Indo, bhūtapatīti rājānaṃ ālapati, utthāne ti utthānaviriye na-
ppamajjati¹ sabbakiccāni karoti, sa² kalyāṇe ti so devarājā utthānaviriye
manāṃ karonto pāpakammaṃ akatvā kalyāṇe puññakammasmim ñeva dhiṭṭiṃ
katvā appamatto utthāne manāṃ karoti, tassa pana kalyāṇakamme viriyakarana-
bhāvādassanattamā³ dvīsu devalokesu devatāhi saddhiṃ Kaviṭṭhārāmaṃ⁴ 5
āgantvā pañhaṃ pucchitvā dhammassa sutabhāvo Mahākaphajātaka attano ānu-
bhāvena janāṃ tasetvā osakkantassa pavattitabhāvo ti evaṃ ādīni vatthūni
kathetabbānti, gandhabbā ti cātummahārājikānaṃ heṭṭhā catuyonikadevā
catuyonikattā yeva kir' ete⁵ gandhabbā nāma jātā, pitaro ti brahmaganadevā⁶
ti uppattivāsena⁷ chakāmāvacarā⁸, tādīno ti tathāvidhassa kusalābhīratassa⁹ 10
rañño¹⁰ te sajīvā honti samānājīvika upajīvitabbā, tādīsā hi rājāno dānādīni
puññāni karonto¹¹ devatānaṃ pattinā deṇṭi, tā¹² taṃ pattinā¹³ anurupitvā
sampaṭicchitvā dībbayasena vadḍhanti, anutiṭṭhanatīti, tādīsā¹⁴ rañño viriyaṃ
karontassa appamādaṃ āpajjantassa devatā anutiṭṭhanti anugacchanti¹⁵ dhammika-
rakkhaṃ sainvidahanti, so ti so tvaṃ, vāyamaṃsu cā¹⁶ 'ti tāni paṭṭha- 15
kiccāni karonto tulanavasena tīraṇavasena paccakkhakammavasena¹⁷ tesu¹⁸ kic-
cesu viriyaṃ karassu, tattheva te vattapadā ti tāta yaṃ maṃ tvaṃ¹⁹ kiṃ
su²⁰ kiccaṃ kataṃ varan ti pucchī tattha vata²¹ pañhe ya²² ete mayā paṭha-
men' eva vitathan ti ādayo vuttā ete vattapadā vattakotṭhāsā ettha vattassu,
esā ti yā te mayā kathitā esā vata²³ anusāsāni, alaṇ ti evaṃ vattamāno 20
hi rājā attano mitte sukhāpetum amittānaṃ ca dukkhāya alaṇ pariyatto²⁴
samatto²⁴ ti.

Evaṃ Vessantarasaṇḍeṇa ekāya²⁵ gāthāya rañño pa-
mādaṃ codetvā ekādasahi gāthāhi dhamme kathite Buddha-
līlāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyabbhutatittajāto 25
sādhukārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce
āmantetvā bho²⁶ amaccā mama puttana Vessantarena evaṃ
kathentena kena²⁷ kattabbakiccaṃ²⁸ ti²⁸ „mahāsenagutta²⁹ devā“
ti „tena hi 'ssa mahāsenaguttatṭhānaṃ²⁹ dammīti“ Vessantaraṃ
ṭhānantare ṭhapesi. So³⁰ tato paṭṭhāya mahāsenaguttatṭhāne²⁹ 30
ṭhito pitu kammaṃ akāsīti. Vessantarapañho niṭṭhito.

¹ Bā -titi. ² Cks omit sa. ³ Bā adds sarabhaṅgajāta. ⁴ Bā kapithā-. ⁵
Bā kira te. ⁶ Ck brā-, Bā brahmāno devā, Bā brāhmaganā-. ⁷ Bā upattideva-
vasena. ⁸ Bā adds deva. ⁹ Bā kusalavasenaḥbīratassa. ¹⁰ Bā adds tādīsassa
rañño viriyaṃ karontassa rañño. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā te. ¹³ Cks
pavattin. ¹⁴ Bā tādīsassa. ¹⁵ Cks gacchanti. ¹⁶ Cks vā. ¹⁷ Ck paccakkhaya-
dhammavasena, C's paccakkayadh-. ¹⁸ Bā repeat tesu. ¹⁹ Bā omits tvaṃ. ²⁰
Bā ki su, Ck omits kiṃ su. ²¹ Bā tava. ²² Bā yeva. ²³ Bā vatava. ²⁴ so Bā
for samatto? Cks -anto. ²⁵ Bā ettakāya. ²⁶ Bā bhonto. ²⁷ Bā kiṃ. ²⁸ Cks
omit mahāsenagutta devā ti tena hīssa. ²⁹ Bā -senaṅgutta-. ³⁰ Cks omit so.

kadalivanam. Tato sālivanam. Tadanantaram cāṭippamāṇa-
 phalam¹ panasavanam. Tato madhuraphalam ciñcavanam.
 Tato kavittthavanam². Tato omīssako mahāvanasaṇḍo³. Tato
 veṇuvanam. Ayam assa tasmiṃ kāle sampatti, Saṃyuttaṭṭha-
⁵ kathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathitā. Veṇu-
 vanam⁴ pana parikkhipitvā sattapabbatā ṭhitā, tesam bāhiran-
 tato⁵ paṭṭhāya paṭhamo Cullakālapabbato⁶ nāma, dutiyo
 Mahākālapabbato⁷ nāma, tato Udaḥapabbato⁸ nāma, tato
 Candapassapabbato nāma, tato Suriyapaṣṣapabbato nāma, tato
¹⁰ Maṇipassapabbato nāma, tato⁹ sattamo Suvannapaṣṣapabbato
 nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadahaṃ parikkhi-
 pitvā pattassa mukhavaṭṭi viya ṭhito, tassa abbhantarimappasam
 suvaṇṇavaṇṇam, tato nikkhantena obhāsena Chaddantadaho
 samuggatabālasuriyo viya hoti, bāhirimappabbatesu¹⁰ pana eko
¹⁵ ubbedhato cha yojanāni eko pañca eko cattāri eko tīni eko
 dve eko¹¹ yojanam. Evaṃ sattapabbataparikkhittassa pana
 tassa dahassa pubbuttarakanne udakavātapaharaṇokāse mahā-
 nigrodharukkho¹¹, tassa khandho parikkhepato pañcayojaniko
 ubbedhato sattayojaniko, catūsu disāsu catasso sākhā chayo-
²⁰ janikā, uddham uggatasākhāpi chayojanikā va, iti so mūlato
 paṭṭhāya ubbedhena terasayojaniko sākhānam orimantato yāva
 pārīmantā dvādasayojaniko¹² aṭṭhaḥi pārōhasahasseehi¹³ paṭi-
 maṇḍito Muṇḍamanipabbato viya vilasanāno¹⁴ tiṭṭhati. Chad-
 dantadahassa pana pacchimadisābhāgena¹⁵ Suvannapabbate
²⁵ dvādasayojanikā Kañcanaguhā. Chaddanto¹⁶ nāgarājā vassā-
 ratte aṭṭhasahasasanāgāparivuto Kañcanaguhāyaṃ vasati, gimha-
 kāle udakavātaṃ sampaṭicchamāno mahānigrodhamūle pārō-
 hantare¹⁷ tiṭṭhati. Ath' assa ekadivasam „mahāsālavanam
 pupphitan“ ti ārocayimsu, so saparivāro „sālakīlam kīḷissāmiti“

¹ Ck² -nam-. ² B² kapītha-, B³ kapittha-. ³ B² soṇḍo. ⁴ B² to veṇuvanam.

⁵ B² -rantarato. ⁶ C² -kāla-, B² cu'la-. ⁷ C² -kāla-. ⁸ Ck² -kappassapab-

⁹ C² B² omīssako tato. ¹⁰ so Ck²; B² bāhirapa-. ¹¹ B² add aṭṭha. ¹² B² -kā-

¹³ Ck² roha-, B² poro-. ¹⁴ Ck² B² vilā-, C² vila-¹⁵ torr. to vilā-. ¹⁶ C² B² -ge,

¹⁷ B² add nāma. ¹⁸ B² pbro-.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍaliniyā santikaṃ dūtaṃ pāhetvā¹ sattame divase tattha gantvā paccā-gantvā tath' eva² maṇḍapamajjhe nisīditvā Kuṇḍaliniṃ ānā-petvā³ suvaṇṇapīṭhe nisinnaṃ rājadhammaṃ pucchanto

- 5 14. Sakkhī tuvaṃ Kuṇḍalini maññasi khattiyabandhunī:
rajjam kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhīti mayā puṭṭhaṃ pañhaṃ kathetuṃ sakkhissasīti pucchati⁴, Kuṇḍalinīti salūgato⁵ āgatanāmenālapati, tassā kira dvīsu kaṇṇapīṭṭhesu kuṇḍalisanṭhānā⁶ dve lekhaṃ ahesuṃ, tena tassā⁷ Kuṇḍalinīti nāmaṃ kāresi, maññasi⁸ jānissasi mayā puṭṭhapañhassa atthaṃ ti, khattiyabandhunīti khattiyassa mahāsenaguttassa⁹ bhaginibhāvena nam'evaṃ ālapati, kasmā paṇ' esa Vessantarasaṅkhaṃ evaṃ apucchitvā imaṃ eva pucchati¹⁰ itthibhāvena, itthiyo hi¹¹ parittapaññā, tasmā sace sakkoti pucchissāmi no ce na pucchissā-mīti¹² vīmaṃsanavasena evaṃ pucchitvā taṃ nēva pañhaṃ pucchi.

- 15 Sā evaṃ raññā rājadhamme pucchite „tāta maṃ 'itthikā nāma kiṃ kathessatīti' vīmaṃsasi¹¹ maññe, sakalan te rāja-dhammaṃ dvīsu yeva padesu pakkhipitvā kathessāmīti“
vatvā¹² āha:

15. Dve va tāta padakāni yesu¹² sabbaṃ patitṭhitam
20 aladhassa ca yo lābho laddhassa anurakkhanā¹⁴. 15.
16. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoṇḍe avināsake. 16.
17. Yo ca taṃ tāta rakkheyya dhanam yaṃ c' eva te¹⁵ siyā
sūto¹⁶ va ratham saṃgaṇhe so te kiccāni kāraye. 17.
25 18. Susaṃgahītantaṇṇo¹⁷ sayam cittam avekkhiya
nidhiṃ ca ināḍānaṃ ca na kare parapattiyā¹⁸. 18.
19. Sayam āyavayam¹⁹ jaññā, sayam jaññā katākatam,
niggaṇhe niggahārahaṃ, paggaṇhe paggaṇhārahaṃ. 19.

¹ B^d pesetvā. ² B^d tattheva. ³ B^d āharāpe-. ⁴ B^d pucchi. ⁵ B^d tassālinū-gato. ⁶ C^k -naṃ. ⁷ B^d tenassā. ⁸ B^d -senāgutta-. ⁹ C^k pi. ¹⁰ C^k -mi.
¹¹ C^k vīmaṃsati. ¹² C^k omīti vatvā. ¹³ B^d yattha. ¹⁴ B^d -ṇā. ¹⁵ C^k
vane. ¹⁶ all three MSS. su-. ¹⁷ C^k -antaṇṇo? C^k B^d -atthajano. ¹⁸ so all
three MSS. ¹⁹ B^d āyavayam, C^k ayavayam.

taṃ sālavanam gantvā ekaṃ supupphitaṃ sālaruḁkkaṃ kum-
bhena pahari. Tadā¹ Cullasubhaddā uparivātapasse ʒhitā,
tassā sarīre sukkhadaṇḁakamissāni² purāṇapaṇṇāni c' eva
tambakipillikāni ca patimsu. Mahāsubhaddā pana³ adhovāta-
passe ʒhitā, tassā sarīre pupphareṇukiṇṇjakkhapattāni patimsu. 5
Cullasubhaddā⁴ „attano piyabhariyāya upari pupphareṇukiṇ-
jakkhapattāni pātesi, mama sarīre sukkhadaṇḁakamissāni
purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca⁵, hotu jānissāmīti“
Mahāsatte veraṃ baḁdhi. Aparam pi divasaṃ nāgarājā sa-
parivāro⁶ nahānattāya Chaddantadahaṃ otari, atha dve taruṇa- 10
nāgā soṇḁehi usirakalāpe gaḁetvā Kelāsakūtaṃ majjanta viya
nahāpesuṃ, tasmiṃ nahātvā uttiṇṇe dve kaṇeruyo⁷ nahāpesuṃ,
tāpi uttaritvā M-assa santike aṭṭhaṃsu. Tato aṭṭhasahassa-
nāgā saraṃ otāritvā udakakīlaṃ kīlītvā sarato nāṇapupphāni 15
āharitvā rajatathūpaṃ alaṃkarontā⁸ viya M-aṃ alaṃkaritvā 15
pacchā dve kaṇeruyo⁹ alaṃkarimsu. Ath' eko hatthi, sare
vicaranto sattuddayamahāpadumaṃ¹⁰ labhitvā āharitvā M-assa
adāsi. So taṃ soṇḁāya gaḁetvā, reṇuṃ kumbhe okiritvā
jeṭṭhikāya¹¹ Mahāsubhaddāya adāsi. Taṃ disvā itarā „idaṃ pi
sattuddayamahāpadumaṃ¹² attano piyabhariyāya eva dadāti 20
na, mayhan“ ti puna pi tasmiṃ veraṃ baḁdhi. Ath' eka-
divasaṃ B-tte maḁhuraphalāni c' eva bhisamūlālāni¹³ ca
pakkharamaḁhunā yojetvā paṇcasate paccekabuddhe bhojente 25
Cullasubhaddā¹⁴ attanā laddhaphalāphalaṃ paccekabuddhānaṃ
datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbattitvā Subhaddā nāma 25
rājakaṇṇā hutvā vāyappattā Bārāṇasiraṇṇo aggamaheṣibhāvaṃ
patvā tassa piyā maṇāpā taṃ attano ruḁiṃ kāretuṃ samatthā
huvā tassa ācikkhitvā ekaṃ laddakaṃ¹⁵ pēsētvā inam hat-
thiṃ visapītena kaṇḁena vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā

¹ C^{ks} omīti ta-. ² B^d ruḁkka -- nissakāni. ³ C^{ks} omīti pana. ⁴ B^d cūla-. ⁵ B^d adde pātesi. ⁶ B^d kaṇerukāyo. ⁷ B^d -to, C^s -tā corr. to- -to. ⁸ B^d -ddayaṃ nāma mahā-. ⁹ C^s jeṭṭhitā ti, C^s jeṭṭhitā ni. ¹⁰ B^d -yamamahā-.
¹¹ B^d -mūlāni. ¹² C^s -to corr. to -te, B^d -jante. ¹³ B^d luddaṃ.

20. Sayam jānapadam attham¹ anusāsa rathesabha,
mā te adhammikā yuttā dhanam raṭṭhañ ca nāsayum. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi katañ kammañ mando pacchānutappati. 21.
22. Mā te avisare² muñca³ subālham adhikodhitam,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulatañ⁴ gatā. 22. 5
23. Mā tāta issaro 'mhīti anattāya patārayi,
ittthinañ purisānañ ca mā te āsi dukhudrayo⁵. 23.
24. Apetalomahamsassa rañño kāmānusārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño tañ vuccate agham. 24. 10
25. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁶ anusāsani,
dakkh' assu dāni puññakaro asoṇḍo avināsako,
silav' assu⁷ mahārāja, dussilo vinipātako⁸ ti. 25.

Tattha padakānīti kīraṇapadāni, yesū⁹ 'ti yesu dvisu padesu sabbam
attham jātam¹⁰ hitasukham¹¹ patitthitam, aladdhassā 'ti yo pubbe aladdhassa 15
lābhassa lābho yā ca¹² laddhassa anurakkhanā, tāta anuppannassa hi lābhassa
uppadanam nāma na¹³ bhāro uppannassa pana anurakkhanam¹⁴ eva bhāro,
ekacco hi yasam¹⁵ uppādetvāpi yase pamatto mānam¹⁶ uppādetvā pānātipātā-
dini karoti mahācoro hutvā raṭṭham vilumpamāno carati, aha nam rājāno
gāhāpetvā mahāvīnasam pāpenti, athavā pana¹⁷ rūpādīsu kāmāgūnesu pamatto 20
ayoniso dhanam nāseno sabbasāpateye¹⁸ khīṇe kapaṇo hutvā cīrakavasano¹⁹
kapālam²⁰ ādāya carati, pabbajito vā²¹ pana gandhadhurādivasena lābhasakkāram
nibbattetvā pamatto hināya vattati, aparo paṭhamajjhānādini nibbattetvāpi
mutthassatitāya²² tathārūpe ārammane bajjhivā jhānā²³ parihaṇāti, evam uppannassa
yasassa vā jhānādīlābhassa vā rakkhanam²⁴ eva dukkaram, tadatthadīpanattham 25
pana²⁴ Devadattassa vatthum Mudulakkhaṇa-Lomasakassapa-Hāritajātaka-Sam-
kappajātakañ ca kathetabbāni, eko pana lābhasakkāram uppādetvā appamāde
thatvā kalyāṇakammañ karoti, tassa so yaso sukkapaṅkhe cando viya pavaḍḍhati,
tasmā mahārāja²⁶ appamatto payogasampattiya²⁷ thatvā dhammena r. karento tava
uppannam yasam²⁷ anurakkhāhīti, jānāhīti bhaṇḍāgārikakammādikāraṇattham 30
upadhārehi, anakkhākitave ti anakkhe akitave ajūtakare²⁸ c' eva akerāṭike

¹ Ck^s raṭṭham, B^d janapade attam, B^s attham. ² Ck^s avisara, B^ds adhisara. ³
Ck^s mucca. ⁴ B^d kusalā akusalam. ⁵ B^d asī dukkhindriyo. ⁶ B^d va. ⁷ B^d
silavāesu, Ck^s silavassa. ⁸ B^d -tiko. ⁹ B^ds yatthā. ¹⁰ C^s atthajātam, Ck^s
atthajāta. ¹¹ B^d hitam-. ¹² Ck^s va. ¹³ B^d omits na. ¹⁴ B^d -nam. ¹⁵ B^d
sayam. ¹⁶ B^d pamādam. ¹⁷ B^d uppanna. ¹⁸ Ck^s -patiyē. ¹⁹ B^d pilotika-
vasano. ²⁰ B^d kapalam? ²¹ B^d omits vā. ²² B^d mutthassatitāya, Ck^s muttha-
satiyā. ²³ B^d -nam. ²⁴ B^d omits pana. ²⁵ B^d adde tvañ. ²⁶ Ck^s sayam. ²⁷
B^ds ajuta-, Ck^s adūta.

chabbaṇṇaramsī vissajjente yamakadante āhārāpetum samatthā
 homīti¹ patthanam ṭhapesi. Sā tato paṭṭhāya gocaram aga-
 hetvā sussitvā nacirass' eva kālam katvā Maddaratṭhe rāja-
 mahesiyā kucchismim nibbatti, Subhaddā ti 'ssā nāmaṃ
 5 karimsu. Atha naṃ vayappattam Bārāṇasirañño adamsu, sā
 tassa piyā ahosi manāpā soḷasannam itthisahassānam jeṭṭhikā,
 jātissaraññānam patilabhi. Sā cintesi: „samiddhā me patthanā,
 idāni tassa nāgassa yamakadante āhārāpessāmīti“. Tato sarīram
 telena makkhetvā kilīṭṭhavatṭham nivāsetvā gilānākāram das-
 10 setvā¹ mañcake nipajji. Rājā „kuhim Subhaddā“² ti vatvā
 „gilānā“³ ti sutvā sirigabbhaṃ pavisitvā mañcake nisiditvā
 tassā piṭṭhim parimajjanto paṭhamam g. ā.:

1. Kin nu socasi anujjaṇṇi⁴, paṇḍu sī varavaṇṇini,
 milāyasi visālakkhi, mālā va parimadditā ti. 97.

15 Tattha anujjaṇṇi⁴ kañcānasannibhasarīre, mālā va parimadditā
 ti hattheṇi parimadditapadumamālā viya

Tam sutvā sā itaram gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten' upaccagā,
 na so sulabharūpo va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

20 Tattha na so ti yādiso mama supinantena upaccagā supinaṃ passantiyā
 mayā diṭṭho dohaḷo so sulabharūpo viya na hoti dullabho so, mayhaṃ pana
 tam⁵ alabhantiyā jīvitaṃ n' atthīti avoca⁶.

Tam sutvā rājā gātham āha:

3. Ye keci mānusa kāmā idhalokasmim nandane
 25 sabbe te pacurā mayhaṃ, ahan te dammi dohaḷan ti. 99.

Tattha pacurā ti bahū sulabhā⁷.

Tam sutvā devī „mahārāja, dullabho mama dohaḷo, na
 naṃ idāni kathemi, yāvatakā pana vo⁸ vijite luddā te sabbe

¹ Bā adda sirigabbhaṃ pavisitvā. ² Kā cūlasu-. ³ Bā -caṅṅti. ⁴ Bā -caṅṅti.
⁵ Bā tañca. ⁶ Bā -cam. ⁷ Bā add bhadda subhaddā idhalokasmi mānusa
 kāmā manussehi paṭhiyamānā ye keci sattaratanaṃ nandane manussehi ye keci
 pañca kāmagaṇā atthi sabbe te vatthukāmakilesakāme ahaṃ te tnyāsaṃ dadāmi
⁸ Bā te.

ca, asoṇḍe ti pūvasurāgandhamālāsoṇḍabbhāvarahite, avināsake ti tava
santakānaṃ dhanadhaññādīnaṃ anāsake¹. yo ti yo amacco taṃ c' eva² yañ ca
te ghare dhanam siyā taṃ rakkheyya, sūto³ vā 'ti rathasārathi viya yathā
sārathi visamamaggaṇivāraṇatthaṃ⁴ asse⁵ saṃgaṇhanto ratham saṃgaṇheyya
5 evaṃ yo saha bhogehi taṃ rakkhitum sakkoti so te amacco nāma, tādisaṃ gahe tvā
bhaṇḍāgārikakiccāni⁶ kāraye⁷, susaṃgaṇhitaṇṭajano⁸ ti tāta yassa hi rañño
attano antojano antovaḷaṇṭajanakaparijano⁹ ca dānādīhi asaṃgaṇhito hoti tassa
autonivesane suvaṇṇahiraññādīni tesam¹⁰ asaṃgaṇhitamanussānaṃ vasena nassanti,
antomanto bahi gacchati¹¹, tasmā tvaṃ¹² sutthugahitaantojano¹³ hutvā etta-
10 kam hi¹⁴ nāma me vittaṃ ti sayam attano dhanam avekkhitvā asukaṭṭhāne
nāma nidhim nidhema asukassa iṇaṃ demā 'ti idaṃ ubhayam pi, na kare
parapattiyā¹⁵ ti¹⁶ parapattiyāyitvā¹⁷ mā kari, sabbaṃ¹⁸ attapaccakkhen'
eva¹⁹ kareyyāsīti vadati, āyavayan²⁰ ti tato uppajjanakam²¹ āyaṇ ca²² tesam
tesam dātavavayaṇ ca sayam eva jāneyyāsīti, katākatān ti saṃgāme vā
15 navakamme vā aññesu vā kicesu iminā idaṃ nāma mayham kataṃ iminā na
katan ti evaṃ²³ pi sayam eva vā²⁴ jāneyyāsi²⁵ mā parapattiyā²⁶ ahoṣi,
niggaṇhe ti tāta rājā nāma sandhicchedakārakam niggaṇhārahaṃ ānetvā
dassitaṃ upaparikkhivā sodhetvā porāṇakarājūhi thapitadandam oloketvā
dosānūrūpaṃ niggaṇheyya, paggaṇhe ti yo pana paggaṇhāro hoti abhinnaṣa
20 vā parabalassa bhettā²⁷ bhinnassa vā sakabalassa ārādhako²⁸ aladdhassa vā
rajjassa āharaṃ²⁹ laddhassa vā thāvarakāro yena vā pana jīvitaṃ dinnam
hoti evarūpaṃ paggaṇheyya³⁰ mahantaṃ sakkārasammānaṃ kareyya, evaṃ hi
'ssa kicesu aññesu³¹ pi uraṃ datvā kattaḥbaṃ karissanti, jānapadaṃ ti
janapadavāsīnaṃ atthaṃ yasaṃ attapaccakkhen' eva anusasa, adhammika
25 yuttā ti adhammika tattha tattha niyuttā ayuttakālaṃ ca gahe tvā vinicchayaṃ
bhindantā tava dhanā ca raṭṭhaṃ ca mā nāsayum, iminā kāraṇena appamatto
hutvā sayam eva anusāsa, vegaṇā 'ti sahasā atuletvā atiretvā, vegaṣā ti
atuletvā chandādivasena sahasā kataṃ kammaṃ³² na hi sādhuṇaṃ³³ na
sundaraṃ, kimkāraṇā: tādisaṃ hi katvā mando pacchā vipṭasīsārasena
30 idhaloke apāyadukkhāni³⁴ anubhonto³⁵ paraloke ca anutappati³⁶, ayaṃ paṇ'
attho³⁷ 'isīnam antaraṃ katvā Bharurājā³⁸ ti me sutan' ti Bharujātakena³⁹

¹ Bds avinā-. ² Bd yañcā. ³ all three MSS. su-. ⁴ Bds -maggagamanani-.

⁵ Cks asesu. ⁶ Bds -kādikiccāni. ⁷ Bds kāreyya, Cks kāraya. ⁸ Ck -attajano,

Cs -attajano? Bd -attajano. ⁹ Ck -antojano-, Cs rañño anne antovaḷaṇṭj-, Bd

-antojano vaḷaṇṭj-. ¹⁰ Cks tesu. ¹¹ so Cks; Bd anto bahi ca gacchantā. ¹²

Bd taṃ. ¹³ Bd saṃga-. ¹⁴ Bd omits hi. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Cks omit

ti. ¹⁷ Ck -patthiyāyitvā, Cs -patthiyādhitvā, Bd -pattiyāyitvā. ¹⁸ Bd tabbaṃ.

¹⁹ Ck -paccavekkheneva, Cs antopaccavekkheneva, Bds attapaccakkhameva. ²⁰

Cks āya-, Bd ayaṃ. ²¹ Cks -ka. ²² Bd ayaṇca. ²³ Bd etaṃ. ²⁴ Bd omits vā.

²⁵ Cks -ti. ²⁶ so Bd; Cks -yo. ²⁷ Bd tinno. ²⁸ Bd adhārako. ²⁹ Cks āhā-. ³⁰

Bds paggaṇhāraṇaṃ paggaṇhetvā in the place of paggaṇheyya. ³¹ Cks añño. ³²

Bd kappāhi. ³³ Cs sādhuṇaṃ. ³⁴ Bd -am. ³⁵ Bd -bhavanto. ³⁶ Bd -tapati.

³⁷ Bd adds ti. ³⁸ Bds garu-, Vol. II ¹⁷² ¹⁸. ³⁹ Bd garurājājāt-.

sannipātāpetha', tesaṃ majjhe kathessāmiti" dīpentī anan-
taraṃ g. ā.:

4. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,
etesaṃ ahaṃ akkhissaṃ yādiso mama dohaḷo ti'. 100.

Rājā „sādhū“ 'ti sirigabbhā nikkhamitvā „yāvatikā" 5
tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe luddā te sabbe⁴ sannipātentū' 'ti⁵
bheriṇ carāpethā“ 'ti amacce ānāpesi, te tathā akaṃsu.
Nacirass' eva Kāsiraṭṭhavāsino⁶ luddā yaṭhābalaṃ paṇṇākāraṃ
gaṭetvā⁷ āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesuṃ, te sabbe pi saṭṭhi-
sahassamattā ahesuṃ. Rājā tesaṃ āgatabhāvaṃ ñatvā vāta- 10
pāne ṭhito hatthaṃ pasāretvā tesaṃ āgatabhāvaṃ deviyā
kathento

5. Ime te luddakā devi katahatthā visāradā
vanaññū ca migaññū ca, mama te⁸ cattajīvita ti ā. 101.

Tattha ime te ti ye tvaṃ sannipātāpesi⁹ ime te, katahatthā ti¹⁰ vijjhana- 15
chedane sukatahatthā kusalā susikkhitā, visāradā ti nibbhayā, vanaññū ca
migaññū ca 'ti vanaṃ ca mige ca jānanti, mama te⁸ ti sabbe pi te mama¹⁰
cattajīvita, yam ahaṃ¹¹ tēhāmi taṃ karonti.

Taṃ sutvā devī te āmantetvā itaraṃ g. ā.:

6. Luddaputtā nisāmetha yāvant' ettha samāgatā: 20
chabbisāṇaṃ¹² gajaṃ setaṃ addasaṃ supinen' ahaṃ¹³,
tassa dantehi me attho, alābhe n' atthi jīvitan ti. 102.

Tattha nisāmethā ti supātha, chabbisāṇaṃ ti chabbappavisāṇaṃ.

Taṃ sutvā luddaputtā

7. Na no pitunnaṃ na pitāmahānaṃ 25
diṭṭho suto kuñjaro chabbisāṇo

¹ Bā - pāpetha. ² Bā add tattha deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi
sabbe te luddā samāyanti pakkosinsu ahaṃ yādiso mama dohaḷo etesaṃ lud-
dānaṃ akkhissaṃ tathā. ³ Bā - vattakā. ⁴ Bā sam. ⁵ Bā sannipā-
tātthāya in the place of sat-. ⁶ Bā kāsikaraṭṭha-. ⁷ Bā add āgantvā. ⁸
C^o omīte te, Bā has hatthe. ⁹ C^o mama te corr. to mamatthe, Bā mamatte.
¹⁰ Bā pi ca ete mamatte. ¹¹ Bā - tā yam ayaṃ. ¹² C^o Bā - naṃ. ¹³ Bā
supine ahaṃ.

dipetabbo, mā te avisare muñca¹ subālhamadhikodhitāṇ ti tāta tava
 hadayaṃ² kūsalaṃ avisaritvā³ atikkamitvā⁴ pavatte paresaṃ akusaladhammesu⁵
 subālhaṃ⁶ adhikodhitāṇ kuṃjhāpitaṃ⁷ hutvā mā muñca⁸ mā patitthayātū⁹ 'ti
 attho, i. v. h.: tāta yadā te vinicchayaṃ thītassa iminā puriso¹⁰ vā hato sandhi
 vā chinno¹¹ ti¹² coraṃ dassenti¹³ tadā te paresaṃ vacanehi suṭṭhu kodhitāṇ¹⁴ 5
 pi hadayaṃ kodhavasena mā muñca⁸ apariggahetvā mā daṇḍaṃ panesi¹⁵, kiṇi-
 kārāṇa: acoraṃ pi hi¹⁶ coro ti gahetvā ānenti, tasmā akujjhitvā¹⁷ ubhinnaṃ
 attapaccakkhikānaṃ¹⁸ kathaṃ sutvā suṭṭhu sodhetvā attapaccakkhena tassa
 corabhāvaṃ nātvā paveṇiyā thapitadaṇḍavasena kattabbaṃ karohi, raññā hi
 uppanne pi koddhe hadayaṃ sīlāṇ akatvā kammaṃ na kātabbaṃ, yadā 10
 paṇ' assa hadayaṃ nibbutaṃ hoti mudukaṃ tadā vinicchayaṃ kammaṃ kā-
 tabbaṃ, pharusehi cittaṃ¹⁹ pakkatthite²⁰ uduke mukhanimittaṃ viya kūrāṇaṃ
 na paññāyati, kodhasāhiti²¹ tāta kodhane hi bahūni pi tāni²² rājakulāni
 akulabhāvaṃ²³ gatāni mahāvīṇasaṃ eva pattāniti, imassa paṇ' atthassa dīpa-
 natthaṃ Khantivādijātakaṃ²⁴ Nāḷikerarājassa vatthuṃ sahasabāhu-Ajjuṇavattu- 15
 ādini²⁵ kathetabbāni, patārayīti tāta ahaṃ paṭhavissaro ti mā mahājānaṃ
 kāyaduccaritādianatthāya patārayi²⁶ otārayi, yathā taṃ anatthaṃ samadāya
 vattati mā evaṃ akāsīti attho, mā te āsīti²⁷ tāta²⁸ tava vijite manussa-
 jātikānaṃ vā tiracchānājātikānaṃ vā itthipurisānaṃ dukkhudrayo²⁹ dukkhuppati
 mā āsi³⁰, yathā hi adhammikaṇḍūnaṃ vijite manussa kāyaduccaritādini karitvā³¹ 20
 niraye uppajjanti tava raṭṭhavāsīnaṃ dukkhaṃ yathā na hoti tathā karohiti
 attho, a petalomaṃ haṃsaṃ³² 'ti attānuvādā dibbayehi nibbhayassa, iminā
 idaṃ dasseti: tāta yo rājā kismiṃci āsāṃkaṃ (akatvā attano kammaṃ³³ eva
 anussarati chandavasena yaṃ yaṃ icchati taṃ taṃ karoti vissatṭhayaṭṭhi viya
 andho nīraṃkuso viya caṇḍahatthi hoti tassa sabbe bhogā vinassanti, tassa 25
 taṃ bhogavyasaṇaṃ dukkhaṃ ti vuccati³⁴, tatth' eva te vattapadā ti³⁵
 putiṃmanayen' eva veditabbaṃ³⁶, dakkhassu dāniti tāta tvaṃ imaṃ anusa-
 sanin³⁷ sutvā idāni dakkho analaso puññānaṃ karaṇaṃ puññakaro, surādi-
 parihaṇaṇa aṃḍo diṭṭhadhammikasamparāyikassa atthassa avināsanena avinā-
 sako bhavēyyāsi, sīlavassu³⁸ 'ti sīlavā³⁹ ācārasampanno bhava, dasasu rāja- 30
 dhammesu patitṭhāya r. karehi⁴⁰, dussīlo vinipātiko ti dussīlo hi mahā-
 rāja⁴¹ attānaṃ niraye vinipātento vinipātako⁴² nāma hoti.

¹ Cks mucca, all three MSS. avisare. ² Bd adds dukkhaṃ. ³ Bd adhi-. ⁴ Bd
 aviti-. ⁵ Bds -kamme. ⁶ Bd suṭṭhu-. ⁷ Cks kujjha-, Bd kujjhamitāṇ. ⁸ Cks
 mucca. ⁹ so Cks; Bd patitṭha. ¹⁰ Bs -sena. ¹¹ Bd chinnaṃ. ¹² Bd iti. ¹³ Bd
 dassissanti. ¹⁴ Cks kotam. ¹⁵ Cs paṇe-. ¹⁶ Ck acoraṃhi. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸
 Bd -paccatthikānaṃ. ¹⁹ Cks citta. ²⁰ Cs pakkatṭhite, Bd pakkutike, Bs paku-
 thiti. ²¹ Cks hi, omitting ti. ²² Ck bahunipitā ti, Cs bahūni, Bd bahūhi pi
 tāni. ²³ Bd akusala-. ²⁴ Cks -vādajātakaṃ, Bd -dijātaka. ²⁵ Bd -āncuna-.
²⁶ Cs adds mā, Bd ha. ²⁷ Bd asiti. ²⁸ Bs adds ahaṃ pathavissaro. ²⁹ Cks
 dukkhudrayo? Bd dukkhudriyo. ³⁰ Bd dukkhupattamakāsi. ³¹ Bd -tāni katvā.
³² Bd kāmam. ³³ Cks -anti. ³⁴ Cks omit ti. ³⁵ Bd yojetabbaṃ. ³⁶ Bd -nain'.
³⁷ Cks -vassā. ³⁸ Cks add ca. ³⁹ Ck ka-. ⁴⁰ Bd adds attā. ⁴¹ Bd -tiko.

yāṃ addasā' supine rāja¹putti,
akkhāhi no yādiso hatthināgo' ti bhāsim²su. 103.

Tajjha pītunnān ti karayatthe sāmivacanān, i. v. h.: 'n' eva amhākaṇ
pītūhi na pītumahehi evarūpo kuñjaro dīṭhapubbo pageva amhehi, tasmā attanā
5 dīṭṭhalakkhanavasena akkhāhi⁸ no yādiso tayā dīṭṭho hatthināgo ti.

Anantaram gāthāpi tehi⁴ yeva vuttā: .
 6. Disā catasso vidisā catasso⁵ (vol. I p. 401.)
 uddham adho, dasa disā⁶ imāyo, ,
 kataman: disam tittathi nāgarājā

Tattha disā⁷ ti disā⁸, kataman ti etāsu disāsu katamāya disāya

Evam vutte Subhadda* sabbe ludde oloketvā tesam
 antare patthaṭapādam¹⁰ bhattapuṭasadisajamgham¹¹ mahājānum
 mahāphāsukam¹² bahalamassum¹³ tambadāthikam¹⁴ nibbiddha-
 15 piṅgalam¹⁵ dussaṇṭhānam¹⁶ bhibbaccham¹⁷ sabbesam¹⁸ matthaka-
 matthakena paññāyamānam¹⁹ M-assa pubbe verim²⁰ Sonuttaram²¹
 nāma nesādam²² disvā „esa mama vacanam²³ kātum sakkhissa-
 tti“ rājānam²⁴ anujānapetvā tam ādāya sattabhūmakapāsādassa
 uparimatalam²⁵ āruya uttarasṭhapañjaram²⁶ vivaritvā Uttara-
 20 himavantābhimukham²⁷ hattham²⁸ pasāretvā catasso gāthā āthāsi.

9. Ito ujum¹⁷ uttariyaṃ¹⁸ disāyaṃ
atikamma¹⁹ so satta, giri²⁰ brahante
Suvanṇapasso nāma²¹ giri²⁰ uḷāro
supupphito kimpurisānucuppo. 105.

25 10. Āruhya salaṃ bhavanam²² kinnarānaṃ
olokaya²³ pabbatapādamaḷaṃ.

¹ C^s -sā corr. to -sam, B^d -sa. ² C^k hatthihāho. ³ B^d bhak-. ⁴ C^k gāthāhi te. ⁵ C^k omits vi-. ⁶ C^s diśā tā. ⁷ C^k diśāt, C^s diśāt. ⁸ B^d diśāsu. ⁹ B^d cūlasu. ¹⁰ B^d patthatha-. ¹¹ C^k hattaputāsādisah. C^s bha - sam-, B^d -sadigah-. ¹² C^k B^d -pā-. ¹³ B^d nippaddham-. ¹⁴ B^d vibhajjāru. ¹⁵ C^s soṇu-. ¹⁶ C^k esa camamahā, C^s esa mamamahānt-. ¹⁷ C^k -ū. ¹⁸ B^d -rā-. ¹⁹ C^s attika-. ²⁰ all three MSS. -ri. ²¹ so all three MSS. for pi? ²² so all three MSS. for bhavaṃ? ²³ so all three MSS. for -vā?

Evam Kuṇḍalinī pi ekādasahi gāthāhi dh. desesi. Rājā
 tuttho amacce āmantetvā pucchi: „bho' amaccā mama dhītāya
 Kuṇḍaliniyā evam kathayamānāya kena kattabbakiccaṃ katan“
 ti. „Bhaṇḍāgārikaṇa devā“ ti. „Tena hi 'ssā bhaṇḍāgāri-
 5 katthānaṃ dammīti“ Kuṇḍaliniṃ² thānantare thapesi. Sā
 tato paṭṭhāya bhaṇḍāgārikatthāne thatvā pitu kammaṃ akāsīti.
 Kuṇḍalinipañho nitthito.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Jambuka-
 paṇḍitassa santikaṃ dūtaṃ pesetvā sattame divase tattha
 10 gantvā sampattiṃ anubhavitvā paccāgato³ tath' eva maṇḍapa-
 majjhe nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitaṃ kañcanabaddha-
 pīthe⁴ nisīdāpetvā pīthaṃ sisenādāya āgañchi⁵. Paṇḍito pitu
 aṅke⁶ nisīditvā kīlītvā gantvā kañcanapīthe yeva nisīdi. Atha
 naṃ rājā pañhaṃ pucchanto

15 26. Apucchamhāpi⁷ kosikaṃ⁸ Kuṇḍaliniṃ ca tath' eva⁹,
 Jambuka tvaṃ dāni vadehi¹⁰ balānaṃ balaṃ uttaman ti g. ā. 26.

Tass' attho: tāta Jambuka ahaṃ tava bhūtaraṃ kosiyaḡottam Vessantarāṃ
 bhaginiṃ ca te Kuṇḍaliniṃ rājadhammaṃ pucchāmi¹¹, te attano balena kathe-
 surā, yathā pana te¹² pucchāmi¹³ tath' eva idāni puttāṃ Jambukaṃ pucchāmi,
 20 tvaṃ me rājadhammaṃ ca uttamabalaṃ ca kathehīti.

Evam rājā M-aṃ pañhaṃ pucchanto aññesaṃ pucchita-
 niyāmena apucchitvā visesetvā pucchi. Ath' assa paṇḍito „tena
 hi mahārāja ohitasoto suṇa¹⁴, sabbān te kathesāṃmīti“ pasārita-
 hatthe saḡassatthavikaṃ thapento viya dhammadesanam ārabhi:

25 27. Balaṃ pañcavidhaṃ loke purisasmīṃ mahaggate,
 tattha bāhābalaṃ¹⁵ nāma carimaṃ vuccate balaṃ,
 bhogabalaṃ ca dīghāvu dutiyaṃ vuccate balaṃ, 27.

28. Amaccabalaṃ ca dīghāvu tatiyaṃ vuccate balaṃ,
 abhijaccabalaṃ c' eva¹⁶ taṃ catutthaṃ asaṃsayam,
 30 yāni¹⁷ c' etāni sabbāni adhigaṇhāti paṇḍito 28.

¹ Bā bhonto. ² Bā -niyāva. ³ Bā paccā-. ⁴ Bā -bandha-. ⁵ Bā āgañchi. ⁶
 Bā aṅge. ⁷ Ck -hāsi, Bā āpucchāmiha. ⁸ Bā kosiyaḡottam. ⁹ so all MSS. for
 tattheva ca? ¹⁰ so all three MSS. for vada? ¹¹ Bā āpucchāmi, Ck pucchi, C⁹
 pucchāmi. ¹² Bā panete. ¹³ Bā pucchāmi. ¹⁴ Bā suṇāhi. ¹⁵ Bā -hu-. ¹⁶ Ck
 ahimajjaccabalaṃ, C⁹ ahimajjabalaṃ, Bā abhijjāñcaba-. ¹⁷ so all three MSS. for yena?

atha dakkhasī meghasamānavannaṃ
nigrodharājaṃ aṭṭhasahassapādaṃ¹. 106.

11. Tath' acchatī kuñjaro chabbisāṇo
sabbaseto² duppasaho parehi³,
rakkhanti naṃ⁴ aṭṭhasahassanāgā
isādantā⁵ vātajavappahārino. 107.

12. Tiṭṭhanti te bhīmūla⁶ passasantā,
kuppanti vātassa⁷ pi eritassa,
manussabhūtaṃ pana tattha disvā
bhasmaṃ⁸ kareyyuṃ, nāssa⁹ rajo pi tassā¹⁰ 'ti. 108.

Tattha¹ ito ti imahā thūnā, uttariyaṃ¹⁰ ti uttarāyaṃ¹¹, ulāro ti
mahā¹² itarehi chahi pabbatehi uccatāro, olokāya¹³ 'ti¹⁴ olokeyyāsi, tatthac-
chatī ti tasmīṃ nigrodharukkhamūle gimhasamaye udakāvātāṃ sampatīchanto¹⁵
tiṭṭhati, duppasaho ti aññe¹⁶ taṃ upagantvā pasayhakāraṃ kātum samattā
nāma n' atthīti duppesaho parehi¹⁶, isādantā ti rathīsāsamānadantā, vāta- 15
javappahārino ti vātajavena gantvā paccāmitte paharanasillā¹⁷, bhīmūlā¹⁸
ti bhīmsanakamahāsaddā nibaddhaṃ¹⁹ assāsaṃ²⁰ muñcantā²¹, eritassā²² 'ti
vātassa yaṃ²³ saddānubaddhaṃ eritaṃ calanaṃ kampaṇaṃ tassā²⁴ pi kuppanti²⁵
evaṃ pharusaṃ, nāssa²⁵ 'ti tassā nāsavātēna²⁶ viddhamesitvā bhasmaṃ ka-
tassa²⁷ tassā rajo²⁸ pi na²⁹ bhavyya. 20

Taṃ sutvā Sonuttaro³⁰ maraṇabhayaabhīto³¹

13. Bahū h' ime rājakulamhi santi
pilandhanā³² jātārūpassa devī

¹ so Cks; 1'ds -porāṃ; read pi for aṭṭha? ² so all three MSS. ³ Bā -bhi.
⁴ Cks taṃ. ⁵ Bā byāsanadantā. ⁶ so Bā for bhīmā, Cks timūlaṃ. ⁷ Bā
asmi. ⁸ so Cks for na? Bā nasā, Bā nāsā. ⁹ Bā add bho luddaputta so tvaṃ.
¹⁰ Bā -rā-. ¹¹ Bā -rāya disāyaṃ, adding ujum gacchā gacchāhi gantvāna bra-
hante sattagīri atikkamma atikkanteva tayā pathameva chapabbate atikkamitvā
suvaṇṇapasso nāma gīri kidiso. ¹² Bā mahanto. ¹³ Cks ei. ¹⁴ Bā adds ac-
chatī. ¹⁵ Bā -ehi. ¹⁶ Bā parebhi, adding evarūpo kuñcaro tattha tasmī nigro-
dhamūle gimhasamaye udakāvātāṃ sampatīchanto acchatī tiṭṭhati ludda aṭṭha
sahassanāgā kiṃdisā. ¹⁷ Bā adds evarūpā aṭṭhasa nāgā naṃ rakkhanti. ¹⁸ Bā
bhīmūlaṃ, Cks timūlā. ¹⁹ Bā nubandhaṃ. ²⁰ Bā -sa passāsantā. ²¹ Cks mu-
cāntā, Bā muñcantā tiṭṭhanti. ²² Bā vātapaharitaṃ yaṃ. ²³ Bā tassā. ²⁴
Bā add te nāgā tattha tasmī³ thāne āgataṃ manussabhūtaṃ disvā. ²⁵ Bā
nassā. ²⁶ Bā nāsavātēna. ²⁷ Bā katvā. ²⁸ Bā adds rajaññabhāvaṃ
bhasmaṃ pi kareyyuṃ. ²⁹ Bā omits pīna. ³⁰ Cā Bā sonu-. ³¹ Bā adds
hutvā. ³² Bā pilāddhanā.

29. Tam balānaṃ balaṃ seṭṭhaṃ aggaṃ paññābalaṃ balaṃ',
paññābalen' upatthaddho atthaṃ vindati paṇḍito. 29.
30. Api ce labhati mando phītaṃ dharaniṃ² uttamaṃ
akāmassa pasayhaṃ³ vā añño taṃ paṭipajjati. 30.
31. Abhijāto pi ce hoti rajjaṃ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsipati sabbena pi na jīvati. 31.
32. Paññā sutavinicchini paññā [kitti] silokavaddhaṇi,
paññāsahito naro idha [api] dukkhe⁴ sukhāni vindati. 32.
33. Paññaṇ ca kho asussūsaṃ na koci adhigacchati
bahussutaṃ anāgama dhammaṭṭhaṃ avinibbhujam⁵. 33. 10
34. Yo dhammaṇ ca vibhāgaññū kāluttāyī atandito
anuṭṭhahati kālena kammaphalaṃ tassa ijjhati. 34.
35. Nānāyatanasīlassa⁶ nānāyatanasevino⁶
na nibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 35.
36. Ajjhataṇ ca payuttassa tathāyatanasevino
anibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 36. 15
37. Yogappayogasamkhātāṃ sambhatassānurakkhaṇaṃ⁷
tāni tvaṃ tāta sevassu, mā akammāya randhayi⁸,
akammaṇā⁹ hi dummedho naḷāgāraṃ va sīdatīti. 37.

Tattha mahaggaṭṭe ti mahārāja imasmīṃ sattaloṇe mahajjāsāye purise 20
pañcavidhaṃ balaṃ hoti, bāhābalaṃ¹⁰ ti kāyabalaṃ, carimaṇ ti taṃ ati-
mahantaṃ pi samānaṃ lāmakam eva, kiṃkāraṇā: dandhabalabhāvena¹¹, sace hi
kāyabalaṃ mahantaṃ nāma bhavēyya vāraṇabalato laṭukikāya¹² balaṃ khudda-
kaṇ bhavēyya vāraṇabalalaṇa pana andhabalabhāvena¹³ maraṇassa paccayo
jātaṃ, laṭukikā¹⁴ attano nānakusalaṭāya vāraṇaṇ jīvitakkhayaṇ paṇesīti¹⁵, 25
imasmīṃ paṇ' atthe na h' eva sabbattha balena kiccaṇ, 'balaṇ hi bālassa
vadhāya hotīti' suttaṃ āharitabbaṇ, bhogabalaṇ ti upatthambhanavasena
sabbam¹⁶ hiraññasuvannaḍiupabhogaḍātāṃ bhogabalaṇ nāma, taṃ kāyabalato
mahantataraṇ, amaccabalaṇ ti abhejjamantaṇ sūrasa suhadassa¹⁷ amacca-
maṇḍalassa atthitā¹⁸, taṃ balaṃ saṃgāmasūratāya purimehi balehi mahanta- 30
taraṇ¹⁹, abhijaccabalaṇ²⁰ ti tīṇi kulāni atikkamtvā khattiyakulavasena

¹ Ck -balabala, Cs -balambala. ² Bā dhā-. ³ Cks akāmasā-, Bā akāmapakā-
sayhaṇ, Bā akāmassa pasayhaṇ. ⁴ Cks add pi. ⁵ Bds -ijjaṇ. ⁶ Bds anāya-.

⁷ Ck sambhakassā-, Cs sambhakassā-, Bā sambhūta-. ⁸ Bā raddhayi. Cks ru-.

⁹ Bds -unā. ¹⁰ Bā -hu-. ¹¹ Bā andabāla. ¹² Bā le-. ¹³ Cs -ba-. ¹⁴ Bā -si.

¹⁵ Cks sabba. ¹⁶ Bds -dayassa. ¹⁷ Bds -tāya. ¹⁸ Bā Cs mahantaraṇ. ¹⁹

Bā abhijja-.

muttā maṇi veluriyāmayā ca,
 kiṃ kāhasi dantapilandhanena¹,
 udāhu ghāteṣṣasi luddaputte ti āha. 109.

Tattha pilandhanā² ti ābharanāni, veluriyāmayā ti veluriyāmayāni,
 5 ghāteṣṣasīti udāhu pilandhanapadesena luddaputte ghātāpetukāmāstīti pucchati³.

Tato devī gātham āha:

14. Sā issitā dukkhitā c' asmi ludda,
 uddhañ ca⁴ sussaṃi anussaraṇi,
 karohi me luddaka etam atthaṃ,
 10 dassāmi te gāmavarāni pañcā⁵ 'ti. 110.

Tattha sā ti sā ahaṇi, anussaraṇīti tena vāranena⁶ mayi kataṃ
 veraṃ anussaramānā, dassāmi te ti etasmiṃ te atthe nipphādite⁷ saṃ-
 vacchare sataṣaṣṣaṣṭṭhānake pañca gāme⁸ dadāmi.

Evaṃ ca pana vatvā „samma luddaka⁹ 'ahaṃ etam¹⁰
 15 chaddantahatthiṃ mārāpetvā¹¹ yamakadante āharāpetum¹²
 samatthā homīti¹³ paccekabuddhānaṃ dānaṃ datvā patthanaṃ
 ṭhapesiṃ, mayā supinātena diṭṭhaṃ¹⁴ nāma n' atthi, sā pana
 mayā patthitapatthanaṃ samijjhissati, tvaṃ gacchanto mā bhā-
 yīti¹⁵ taṃ samassāsesi¹⁶. So „sādhu ayyo¹⁷“ ti tassā va-
 20 canaṃ sampaticchitvā „tena hi me pākaṭaṃ katvā tassa
 vasaṇatṭhānaṃ kathehi¹⁸“ pucchanto

13. Katth' acchati¹⁹ kattha-m-upeti ṭhānaṃ,
 vīthi²⁰ 'ssa kā nahānagatassa hoti,
 kathaṃ²¹ hi so nahāyati nāgarājā,
 25 kathaṃ vijānemu gatiṃ gajassā²² 'ti ā. 111.

Tattha katthacchati²³ kattha vasati, katthamupeti ṭhānaṃ ti
 kattha tiṭṭhati²⁴ attho, vīthissa kā ti tassa nahānagatassa kā vīthi hoti,
 katarāmaggena nāma²⁵ gacchati²⁶, kathaṃ vijānemu²⁷ 'ti tayā akathite
 mayam kathaṃ tassa gajassa gatiṃ vijānissāma, tasmā kathehi no ti attho.

¹ Bā piladdhanena, adding māretukāmā kuṇḍaraṃ chabbisāṇaṃ. ² Ck -nāni, Bā piladdhanā. ³ Bā pucchī. ⁴ Bā uddhacca. ⁵ Bā adda pūre. ⁶ Ck Bā nippā-. ⁷ Bā varagāme te tvaṃhi dassāmi. ⁸ Bā oka. ⁹ Bā māreṇā. ¹⁰ Ck -tu. ¹¹ Bā diṭṭhā. ¹² Bā -ssasīti. ¹³ Bā -e. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ Ck kattha, C' kattha corr. to kathaṃ. Bā kathaṃ. ¹⁶ Bā adda so. ¹⁷ Bā -ati.

jātisampatti, tam itarehi balehi mahantataram¹, jātisampannā eva hi yujjhanti na itare, yāñicetanūti yāni ca etāni² cattāri pi balāni paṇḍito paññānubhāvena³ adhigamhāti⁴ abhibhavati tam sabbabalānaṃ paññābalam seṭṭhan ti ca aggan ti ca⁵ vuccati, kimkāraṇā: tena hi balen' upatthaddho paṇḍito attham
 5 vindati vaddhīm pāpuṇāti, tadatthajotanattham 'puṇṇam nadim yena ca peyya-mābū' ti Puṇṇanadījātakam Sirikālakappaṇipāṇho⁶ Pañcapaṇḍitapaṇho⁶ Sattubhastajātaka-Sambhavaajātaka-Sarabhañgajātakādini kathetabbāni, mando ti mandapaṇño bālo, phītan⁷ ti tāta mandapaṇño puggalo sattaratanaṃ puṇṇam ce pi⁸ uttaman dharanīm labhi⁹ tassa anicchamānass' eva pasayhakāram¹⁰ vā
 10 pana katvā añño paññāsampanno tam paṭipajjati mando¹¹ laddham pi¹² yasam rakkhitum kulasantakam vā pana paveṇiāgatam pi r. adhigantum na sakkoti, tadatthajotanattham 'addhā Pādañjali. sabbe paññāya atirocatiti' Pādañjalijātakam¹³ kathetabbam, laddhānā¹⁴ ti jātisampattim nissāya kulasantakam r. labhivāpi, sabbena pīti¹⁵ sakaleṇa pi rajjena (add: na) jīvati anupāya-
 15 kusalatāya duggato va hotiti, evam M. ettake thāne apaṇḍitassa agunam kathetvā idāni paññam¹⁵ pasamisanto paññā ti ādim āha, tattha sutan ti sutapariyattakam¹⁶, tam hi paññavā¹⁷ vinichināti¹⁸, kittisilokavaddhanūti kittighosassa ca lābhasakkārassa ca vaddham, sukhāni vindatīti dukkhe uppanne pi nibbhayo hutvā upāyakusalatāya sukhāni paṭilabhati, tadatthadīpa-
 20 nattham 'yass' ete caturō dhammā vānarinda yathā tava¹⁹, 'alam etehi jambūhi²⁰ ambehi²¹ panasehi cā²² ti ādini jātakāni kathetabbāni, asussūsan ti paṇḍitapuggale apayirupasanto asuṇanto, dhammaṭṭhan ti sabhāvakkāraṇe thitam, bahussutam anāgama tassa²³ asaddahanto, avinibbhujan²⁴ ti atthānattham kāraṇākāraṇam anogāhanto atirento na koci paññam²⁵ adhigacchati
 25 tate²⁶, dhammavibhagānū²⁷ ti dasakusalakammāpathavibhāgakusalo, kāluttahāyīti viriyam kāmam yuttakāle viriyassa²⁸ kārako, anuttahatīti tasmin tasmin kāle tam tam kiccam karoti, tassā²⁹ ti²⁹ tassa puggalassa kammaphalam samijjhati nippajjati, anāyatanasilassā³⁰ ti anāyatanam vuccati lābhayasa-sukhānam anākaṇo³⁰ dussīlyakammātir³¹ tamisilassa tena dussīlyakammena samannāgatassa anāyatanabhūtam dussīlapuggalam sevantassa, kusalassa kammassa
 30 karaṇakāle nibbindiyakārissā³² ti³² nibbinditvā ukkaṇṭhitvā³³ karontassa, evarūpassa³⁴ puggalassa kammānam³⁵ attho sammā na vipaccati na sampajjati³⁶, tīni³⁷ kulaggāni cha kāmaggāni na upeti³⁸ attho, ajjhartaṇ cā

¹ Bā mahantaram. ² Cks add ea. ³ Bā paññānabhā-, Cks yassānu-. ⁴ Cks Cks asamgehāti. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Bā -am. ⁷ Cks jīvan. ⁸ Cks cetipi, Bā ce. ⁹ Bā labhati. ¹⁰ Bā paseyyākāram. ¹¹ Bā adds hi. ¹² Bā omits pi. ¹³ Bā adds vā. ¹⁴ Bā add tena. ¹⁵ Cks paññā. ¹⁶ Ck -santakam, Bā pariyatti. ¹⁷ Bā paññāva. ¹⁸ Bā -cchindati. ¹⁹ Cks add yassete tayo dhammā vānarinda yathā tava. ²⁰ Bā appehi. ²¹ Ck jambehi, Bā jappuhi. ²² Ck vā. ²³ Bā tam. ²⁴ Bā -bbhajan. ²⁵ Ck -ā. ²⁶ Ck nāni or tāti. ²⁷ so Ck Bā; asussūsan ti - - nū wanting in Ck. ²⁸ Bā viya. ²⁹ Cks omit tassāti. ³⁰ Bā anācāro, Bā anācoro. ³¹ Cks -an. ³² Cks -rissa, omitting ti. ³³ Ck ukkaṇṭhi-, Bā ukkanitvā corr. to ukkaṇḍi-. ³⁴ Bā add tāta. ³⁵ Bā -āni. ³⁶ Ck -ti, Bā omits na sampajjati. ³⁷ Ck tīni, Ck tīni, Bā kiṇi. ³⁸ Bā upaneyyati.

Tato sã jātissaraññāṇena paccakkhato diṭṭhaṭṭhānaṃ tassa
ācikkhantī dve gāthā abhāsī:

10. Tatth' eva sã pokkharanī adūre
rammā sutitthā ca mahodikā¹ ca
sompupphitā bhamaragaṇānucinnā,
ettha hi so nahāyati nāgarājā. 112. 5
17. Sisaṃ nahāto² uppalamālabhārī
sabbaseto puṇḍarikattacaṃgī³
āmodamāno⁴ gacchatī [sa] niketaṃ
purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan ti. 113. 10

Tattha tatthevā 'ti tassa vasanaṭṭhāne yeva, pokkharanīti Chad-
dantadham sandhāyāha, sampupphitā ti duvidhehi kumudehi tividhehi
uppalēhi pañcavaṇṇehi ca padūmehi samantato pupphitā, ettha hi so ti so
nāgarājā ettha Chaddantadahe nahāyati, uppalamālabhārīti uppalāḍḍhānaṃ
jalajathalajānaṃ pupphānaṃ mālāṃ bharanto⁵, puṇḍarikattacaṃgīti⁶ puṇ- 15
ḍarikesadisattacabhāvena⁷ odātena. āṇena samannāgato, āmodamāno⁸ ti
āmoditapamodito, sanniketaṃ ti attano vasanaṭṭhānaṃ, purakkhatvā ti
sabbabhaddaṃ⁹ nāma mahesiṃ purato katvā aṭṭhabhī nāgasahashehi parivuto
attano vasanaṭṭhānaṃ gacchatī.

Taṃ sutvā Sonuttaro „sādhū ayye, ahaṃ taṃ vāraṇaṃ” 20
māretvā dante āharissāmiti“ sampañcicchi. Ath' assa sã
tutṭhā sahaṃsaṃ datvā „gehaṃ tava gaccha, ito sattāhacca-
yena tattha gamissasīti“ taṃ uyyojetvā kammāre pakkosā-
petvā „tāta” 10 amhākaṃ vāsipharasukuddālanikhādanamutṭhika-
velugumbacchedapasatthitinaḷāyanaasilohadaṇḍakhānukaayasiṃ- 25
ghāṭakehi attho, sabbāṃ siṅhaṃ katvā āharā“ 'ti ānāpetvā
cammakāre pakkosāpetvā „tāta amhākaṃ kumbhakāragāhikaṃ”¹¹
cammabhaṣatāṃ¹² kātum vaṭṭati¹³, cammayottavarattahatthipāda-
upāhanacammachāttehi¹⁴ pi no attho, sabbāṃ siṅhaṃ katvā
āharā 'ti ānāpesi. Te ubho pi sabbāni tāni siṅhaṃ katvā 30

¹ Bā - dākā. ² read nahāt? ³ Ck - i, Bā pupparikattacaṃgī. ⁴ Ck. Bā a-. ⁵
Bā dhārento. ⁶ Ck pupparikattā-, Bā pupparikattacaṃgīti. ⁷ Bā puppari-
kasadisattabhāvena. ⁸ Ck a-. ⁹ Ck sabbāni-. ¹⁰ Ck tāta, Ck tāta corr. to tāta.
¹¹ Bā - gāhikaṃ. ¹² Ck cammāni bhāṣatāni. ¹³ Ck vaṭṭatīti. ¹⁴ Ck yottāṇa-
ratta-, Ck upāhanāṇa cam-, Bā yottāni varattāni - - upāhanāni.

'ti attano niyakajjhataṃ aniccabhāvanādivasena payuttassa, tathāyatana-sevino ti tath' eva silavante puggale sevamānassa, vipaccatitī¹ sampajjati, mahantaṃ yasaṃ deti, yogappayogasaṃkhātaṃ ti yogayūñjitabbayuttake² kāraṇe payogakotṭhāsabhūtaṃ paññā³, sambhatassā⁴ 'ti rāsikatassa anurakkhaṇaṃ⁵, tāni tvaṃ ti etāni ca dve purimāni ca mayā vuttakāraṇāni⁶ 5 sabbāni tāta sevassu, mayā vuttaṃ ovādaṃ hadaye katvā attano ghare dhanāni rakkha, mā⁷ akammāya randhayitī⁸ ayuttena akāraṇena mā randhayi, taṃ dhanāni mā jhāpayi mā nāsayi, kiṃkāraṇā⁹: akammaṇā⁹ hiti ayuttakammakāraṇena¹⁰ dummedho puggalo sabbaṃ¹¹ dhanāni nāsetvā pacchā dugato naḷāgāraṃ va sīdatitī¹² yathā naḷāgāraṃ mūlato paṭṭhāya jīramānaṃ 10 appatitṭhaṃ patati evaṃ akāraṇena dhanāni nāsetvā apāyesu nibbattatī.

Evam pi Bo. ettakena ṭhānena pañca balāni vaṇṇetvā paññābalaṃ ukkhipitvā candamaṇḍale¹³ paharanto¹⁴ viya ka-thetvā idāni dasahi gāthāhi rañño ovādaṃ deti:

38. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya, (IV p. 421.) 15
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 38.
39. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.
40. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.
41. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.
42. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42. 20
43. Dhammaṃ cara mahārāja ratṭhe¹⁵ janapadesu ca -pe-. 43.
44. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca -pe-. 44.
45. Dhammaṃ cara mahārāja miḡapakkhisu khattiya -pe-. 45.
46. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo¹⁶ sukhāvaho¹⁷,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 46. 25
47. Dhammaṃ cara mahārāja Indo¹⁸ devā sabrahmakā
suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo¹⁹ ti. 47.

Tattha paṭhamagāthāya tāva dhammaṃ ti mātupatṭhānaṃ pitupatṭhānaṃ, dhammaṃ kālass' eva vuṭṭhāya mātāpitunnaṃ mukhodakadantakatṭhadānaṃ ādiṃ katvā sabbaṃ sarīrapariharaṇaṃ²⁰ karonto ca²¹ pūrehitī vadati, putta- 30 dāresū 'ti puttadhitaro tāva pāpā nivāretvā kalyāṇe nivesento²² sippaṃ

¹ Cks vipajja-. ² Cks yoga -- ko, Bđ yoga -- tabbake, omitting yutta, Bs yoge-.
³ Cks paññā. ⁴ Bs sambhū-. ⁵ Bds -ṇaṃ. ⁶ Cks -kara-. ⁷ Bđ adds naṃ.
⁸ Bđ raddha-. ⁹ Bđ -unā. ¹⁰ Cks -kara-. ¹¹ Bds sakaṃ. ¹² Cks sīdati. ¹³ Bds -laṃ.
¹⁴ Bds samha-. ¹⁵ Bđ ratthesu. ¹⁶ Bđ suciṇṇo. ¹⁷ Bđ sukhāmāvahā.
¹⁸ Ck Bđ indā. ¹⁹ read pamādo, cfr. IV p. 422. ²⁰ Bđ sabba sarīrapaṭijagga-haraṇaṃ.
²¹ Bđ va. ²² Bđ nisevanto.

- āharitvā adamsu. Sā tassa pātheyyaṃ saṃvidahitvā āraṇisa-
hitam ādiṃ katvā¹ sabbaṃ upakaraṇaṃ ca baddhasattuādikam²
pātheyyaṃ ca sammabhastāyaṃ pakkhipi, tam sabbam pi
kumbhabhāramattaṃ ahosi. Sonuttaro pi attano parivacchaṃ
5 katvā sattame divase āgantvā deviṃ vanditvā aṭṭhāsi. Atha
nam sā „niṭṭhitam te samma³ panthūpakaraṇam⁴, imam⁵ tāva
pasibbakaṃ gaṇhā“⁶ 'ti āha. So pana mahāthāmo pañcannaṃ
hatthinaṃ balaṃ dhāreti, tasmā tam⁷ pūpapasibbakaṃ⁷ viya
ukkipitvā upakacchantare ṭhapetvā rittahāttho viya aṭṭhāsi.
10 Cullasubhaddā⁸ luddassa dāraṇānaṃ paribbayaṃ datvā rañño
ācikkhitvā Sonuttaram uyyojesi. So pi rājānaṃ ca deviṃ ca
vanditvā rājanivesanā oruyha rathē ṭhapetvā mahantena pari-
vārena nagarā nikkhamitvā gāmanigamaparamparāya⁹ paccan-
tam patvā jānapade⁹ nivattetvā paccantavāsīhi saddhīm
15 araṇṇānaṃ pavisitvā mānussapathaṃ atikkamma paccantavāsino
pi nivattetvā ekako va gacchanto timsayojanikaṃ maggaṃ¹⁰
dabbagahanaṃ kāsagahanaṃ tināgahanaṃ¹¹ tulasigahanaṃ¹²
saragahanaṃ¹³ tirivacchagahanaṇādiṇi¹⁴ chakaṇṭakagumbaka-
gahanaṇi vettagahanaṃ omisakagahanaṃ naḷavanasaravana-
20 gahanasadisam¹⁵ uragena pi dubbinivijjhaṃ ghanavanagahanaṃ
rukkhagahanaṃ velugahanaṃ¹⁶ kalalagahanaṃ udakagahanaṃ
pabbatagahanaṃ ti aṭṭhārasagahanaṇi paṭipāṭiyā patvā¹⁷ dabb-
gahanaṇādiṇi asitena lāyitva¹⁸ tulasigahanaṇādiṇi veṇugumbacche-
danasatthena chinditvā rukkhe pharasunā koṭṭetvā¹⁹ atimāhante
25 nikkhādena vijjhitvā²⁰ maggaṃ kāranto veluvane nissenim katvā
velugumbaṃ²⁰ āruyha velum chinditvā aparassa velugumbassa
upari pādetvā velugumbamatthaken²¹ eva gantvā kalalagahane

¹ Bā āharitvā. ² Ck -satturu-, Bā bandhasattuādikaditvā. ³ Bā omits sa-. ⁴ Bā sabbūpa-. ⁵ Bā idam. ⁶ Ck puppasimbakam, Bā tampulapasappa-. ⁷ Bā omits culla. ⁸ Bā -nigama janapadamparamparāya. ⁹ Bā ja-. ¹⁰ Ck timsayojana, C timsayojanikaṃ maggaṃ corr. to timsayojanaṃ. ¹¹ Bā ādā sara-gahanaṇi. ¹² Bā tū-. ¹³ Ck sarasiga-. ¹⁴ Bā -dīnaṃ vasena-. ¹⁵ Bā naḷagahanaṇi sara-. ¹⁶ C omits rukkagahanaṃ velugahanaṃ. ¹⁷ Bā paṭiyā upa-gantvā. ¹⁸ Bā palā-. ¹⁹ Ck koṭṭhe-, Bā koṭe-. ²⁰ Bā veluvane gumbam.

uggaṇhāpento vāyappattakāle patirūpakulavasena¹ āvāhavihāraṇ karonto samaṇ-
 vaṣena² dhanāṇ dento puttesu dhammaṇ carati nāma, bhariyaṇ samānento³
 anaticaranto issariyaṇ⁴ vossajjanto alaṅkāraṇ anuppādento dāresu dhammaṇ
 carati nāma, mittāmaṇcessu⁵ 'ti mittāmacce catūhi saṅghavattthūhi saṅgaṇ-
 5 hanto⁶ avisaṇvādentu⁷ tesu⁸ dhammaṇ carati nāma, vāhaṇesu baḷesu
 cā 'ti hatthiassādinaṇ vāhanānaṇ balakāyassa⁹ dātabbayuttakaṇ dento sakkā-
 raṇ karonto¹⁰ hatthiassādayo mahallakakāle kamme¹¹ ayojento tesu dhammaṇ
 carati nāma, gāmesu nigamesu cā 'ti gāmanigamavāsino dandabalihi api-
 lento va tesu dhammaṇ carati nāma, ratṭhe¹² janapadesu cā 'ti ratṭhaṇ
 10 ca janapadaṇ ca akāraṇa kīlamanto hitacittāṇ accupattāpento¹³ tattha adham-
 maṇ carati nāma apilento pana hitacittena pharanto¹⁴ tattha dhammaṇ carati
 nāma, samaṇabrahmaṇesu cā 'ti tesu cattāro paccaye dento va tesu
 dhammaṇ carati nāma, miḡapakkhiṇu¹⁵ 'ti sabbacatuppadasakuṇṇānaṇ abhayaṇ
 dento tesu dhammaṇ carati nāma, dhammo ciṇṇo¹⁶ 'ti samacariyadhammo
 15 ciṇṇo nisammacariyadhammo ciṇṇo¹⁷, sukhāvaho¹⁸ 'ti tiṣu kusalasampadāsu¹⁹
 chasu kāmāsaḡgesu sukhaṇ āvabati²⁰, sucinṇeṇā²¹ 'ti idha ciṇṇeṇa kāyasu-
 caritādinaṇ sucinṇeṇa, divaṇ pattā 'ti devalokabrahmalokasaṅkhātāṇ divaṇ
 gatā, tattha dibbayasapaṭilābhino jātā, mā dhammaṇ rāja paṇādo ti
 tasmā tvaṇ mahārāja jīvitaṇ jahanto pi dhammaṇ mā paṇajjīti.

20 Evaṇ dāsa dhāmmacariyagāthā²² vatvā uttarim pi ova-
 danto osānagātham āha:

„Tatth' ev' ete²³ vattapadā esā ca anusāsani

sappaṇṇe²⁴ sevi²⁵ kalyāṇi²⁶ samattaṇ sāmattaṇ²⁷ vidū ti. 48.

Tattha tatthevete²⁸ vattapadā ti idaṇ purimanayaṇ eva yojetabaṇ,
 25 sappaṇṇe sevi kalyāṇi²⁹ samattaṇ³⁰ sāmattaṇ³¹ vidū ti mahārāja
 taṇ mayā vuttaṇ ovādaṇ tvaṇ niccakāle sappaṇṇo³² puggalasevi kalyāṇaguna-
 samantūgato hutvā samattaṇ paripuṇṇaṇ sāmāṇ vidū attapaccakkhato va
 jānitvā yathānusitṭhaṇ³³ paṭipajjā 'ti.

Evaṇ M. ākāsaḡgaṇ otārento viya Buddhalībhāya dh.
 30 d. Mahājano mahāsakkāraṇ akāsi sādhuḡkārasahassāni adāsi.
 Rājā tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho amaccā mama

¹ Bd -kusala-. ² so Cks for samena? Bd samaye. ³ Bd adds anavamānento.

⁴ Cks -rāyaṇ. ⁵ Bd omits saṇ. ⁶ Bd omits avi-. ⁷ Bd etesu. ⁸ Bd adds ca.

⁹ Bd omits s. k. ¹⁰ Bd -esu. ¹¹ Bd -esu. ¹² Cks apaccupa-. ¹³ Ck pa-, Bd
 ramanto. ¹⁴ Bd suc-. ¹⁵ Bd sucacittadhammo in the place of sama - - - ciṇṇo.

¹⁶ Cks sukhāvahati, Bd sukhāmahavati. ¹⁷ Bd adds ca. ¹⁸ Bd -titi. ¹⁹ Bd

-āyo. ²⁰ Bd tattheva te, Cks tattthe. ²¹ so Cks for sappaṇṇa? Bd sabbāṇṇu?

²² so all three MSS. ²³ Bd samanttaṇ corr. to sāmāṇ, B sāmāṇ. ²⁴ Ck

tattthe, Bd tattheva te. ²⁵ Bd adds ti. ²⁶ Pd sāmattaṇ. ²⁷ Pd sāmāṇ taṇ.

²⁸ so Cks for sappaṇṇa? Pd sappaṇṇu-. ²⁹ Pd -sethaṇ.

sukkhapadaram¹ attharivā tena gantvā aparam attharivā
 itaram khipivā puna purato attharanto tam atikkamivā
 dopim katvā tāya udakagahanam tarivā pabbatapāde t̥hatvā
 ayasimghāṭakam yottena bandhitvā uddham khipivā pabbate
 laggāpetvā yottenāruyha vajiraggena lohadanḍena pabbatam⁵
 vijjhivā khāṇukam koṭṭetvā tattha t̥hatvā simghāṭakam
 ākadḍhitvā puna upari laggāpetvā tattha t̥hito cammayottam
 olambetvā tam ādāya otarivā heṭṭhimakhāṇuke bandhitvā
 vāmahatthena yottam gahetvā dakkhiṇahatthena muggaram
 ādāya yottam paharivā khāṇukam niharivā puna abhirūhati,¹⁰
 eten' upāyena pabbatamatthakam āruyha parato' otaranto'³
 purimanayen' eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukam koṭṭetvā
 cammapasibbake yottam⁴ bandhitvā khāṇuke⁵ veṭhetvā⁶ sayam
 antopasibbake nisīditvā makkaṭakānam makkaṭasuttavissajjanā-
 kārena yottam viniveṭhento otari⁷, cammachattena vātā⁸ gāhā-¹⁵
 petvā sakunō viya otaratīti⁹ pi vadanti yeva. Evaṃ tassā
 Subhaddāya vacanam ādāya nagarā nikkhamivā sattarasa-
 gahanāni atikkamivā pabbatagahanam patvā tatrāpi cha
 pabbate atikkamivā Suvannapassapabbatamatthakam abhirūha-
 bhāvam¹⁰ ācikkhanto¹⁰ S. ā.:

20

18. Tatth' eva so uggaḥetvāna vākyam
 ādāya tūṇi ca dhanu ca luddo
 vitureyyati¹¹ satta giri¹² brahante
 Suvannapassam nāma girim¹³ ulāram. 114.
 19. Āruyha selam bhavanam¹⁴ kinnarānam
 olokayī¹⁵ pabbatapādamūlam,
 tatth' addasā meghasamānavannam
 nigrodharājānam atṭhaṣaḥassapādam¹⁶. 115.

25

¹ Bā sukharukkha-; ² Bā pu-; ³ Bā adda itare; ⁴ Bā yottakam; ⁵ Bā
 -kam; ⁶ Bā pavedhitvā; ⁷ Bā -riti; ⁸ Bā otarantiti; ⁹ Bā abhirūya; ¹⁰
 Bā āyikaranto; ¹¹ so Ck; Bā vitariyati; ¹² all three MSS. -i; ¹³ so all
 three MSS. for pi? ¹⁴ so all three MSS. for bhavam? ¹⁵ all three MSS. -yi;
¹⁶ so Ck; Bā -poram; read pi for atṭha?

puttena taruṇajambuphalasamānatuṇḍena¹ Jambukapaṇḍitena
 evaṃ kathentena kena kattabbakiccaṃ katan² ti. „Senāpatinā
 devā³ ti. „Tena hi 'ssa senāpatitṭhānaṃ dammīti⁴ Jambukaṃ
 ṭhānantare ṭhapesi, so tato paṭṭhāya⁵ senāpatitṭhāne ṭhatvā
 pitukammāni akāsi. Tiṇṇaṃ sakunaṇaṃ mahanto sakkāro 5
 ahosi, tayo pi janā⁶ atthaṇ ca dhammaṇ ca anusāsimsu.
 Mahāsattass' ovāde ṭhatvā rājā dānādīni puññāni katvā sagga-
 parāyano ahosi. Amaccā rañño sarīrakiccaṃ kāretvā⁷ sakuna-
 naṃ ārocetvā „sāmi Jambusakuna rājā tumhākaṃ chattaṃ
 ussāpetabbaṃ akāsīti⁸ vadiṃsu. M. „na mayhaṃ rajjen' 10
 attho, tumhe appamattā r. kārethā⁹ 'ti mahājanaṃ sīlesu
 patitṭhāpetvā „evaṃ vinicchayaṃ pavatteyyāthā¹⁰ 'ti viniccha-
 yadhammaṃ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā araṇṇaṃ pāvisi. Tass'
 ovādo cattālīsa vassasahassāni pavatti¹¹.

S. rañño ovādavasena imaṃ dh. desetvā j. s.: „Tadā rājā 15
 Anando ahosi, Kuṇḍalinī Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambu-
 kasakuna aham evā¹² 'ti. Tesakuna jātakaṃ.

2. Sarabhaṅgajātaka.

Alaṃkatā kuṇḍalino suvatthā ti. Imaṃ S. Veḷuvane
 v. Mahāmoḅgallānattherassa parinibbānaṃ ā. k. Sāriputtathero¹ 20
 T-taṃ² J. viharantaṃ³ parinibbānaṃ anujānāpetvā gantvā Nālagāmake
 jātovara⁴ parinibbāyi. Tassa parinibbutabhāvaṃ sutvā S. Rāja-
 gahaṃ gantvā Veḷuvane vihaṇsi. Tadā thero Iḍigilipasse Kālasilāyaṃ
 viharati, so pana iddhibalena⁵ koṭṭipattabhāvena devacārikaṇ ca
 ussadacārikaṇ ca gacchati, devaloke Buddhasāvakaṇaṃ mahantaṃ 25
 issariyaṃ ussadanirayesu ca titthiyasāvakaṇaṃ mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhavantaṃ disvā manussalokaṃ āgantvā „asukaupāsako asuka-
 upāsikā ca¹⁰ asukasmim nāma devaloke nibbattitvā mahāsampattiṃ
 anubhavanti¹¹ titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca¹² nirayādisu

¹ Ck -pala - - tuccena, Cs -pala - - tudhena. ² Bā adds tuṭho. ³ Bā adds rañño.

⁴ Bā katvā. ⁵ Bā -ttayī. ⁶ Bā adds hi. ⁷ Bā -tena. ⁸ Cs -vāraka. ⁹ Cks
 -le. ¹⁰ Bā asukā va upasikā. ¹¹ Cks -vatī. ¹² Ck -ko ca, Cs omits asukā ca.

asukaapāyesu¹ nāma nibbattā² ti manussānaṃ katheti³. Manussā
 sāsane pasīdanti titthiye parivajjenti⁴. Buddhasāvakanāṃ sakkāro
 mahanto ahosi, titthiyānaṃ parihāyati. Te there āghātaṃ bandhitvā
 „imasmim̐ jīvante amhākaṃ upatthākā bhijjanti, sakkāro parihāyati,
 5 mārāpessāma nan⁵ ti therassa māraṇatthaṃ samaṇaguttakassa⁶ nāma
 corassa sahaṃsaṃ adāmsu. So „theraṃ māressāmiti⁷ mahantena pari-
 vārena Kālasilaṃ agamāsi. Thero taṃ āgacchantaṃ disvā iddhiyā
 uppatitvā pakkāmi. Coro taṃ divasaṃ therāṃ adisvā nivattitvā
 punadivase pi punadivase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tath'
 10 eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kataṃ aparā-
 pariyaḍḍaniyakammaṃ okāsaṃ labhi⁸, so kira pubbe bhariyāya va-
 canaṃ gahe tvā mātāpitāro māretukāmo yānakena araṇṇaṃ netvā
 corānaṃ utthitākāraṃ katvā mātāpitāro potheti paharati, te cakkhu-
 dubbalatāya rūpadassanarahitā⁹ puttaṃ asaṇṇānanta¹⁰ „corā evā¹¹ ti
 15 saṇṇāya „tāta asukā¹² nāma corā no mārenti, tvaṃ pakkamā¹³ ti
 etass' eva paridevimsu, so cintesi: „ime mayā va¹⁴ pothiyamānā¹⁵
 mayhaṃ űeva atthāya paridevanti, ayuttaṃ karomiti¹⁶, atha ne assā-
 setvā corānaṃ palātākāraṃ katvā hatthapāde sambāhitvā¹⁷ „amma
 tāta, mā bhāyittha, corā palātā¹⁸ ti vatvā puna attano gehaṃ eva
 20 ānesi. Taṃ kammaṃ ettakaṃ kālāṃ okāsaṃ alabbhitvā bhasmā-
 paṭicchanno aggirāsi¹⁹ viya ṭhatvā²⁰ imaṃ antimasariraṃ upadhāvitvā
 gaṇhi, thero tassa nissandena ākāse uppatitum̐ nāsakkhi, Nando-
 pananda-Damana-Vejayantassa²¹ kampanasamatthā²² pi²³ ssa iddhi kamma-
 balena dubbalattaṃ pattā²⁴. Coro therassa atthiṇi saṇṇetvā
 25 palālapitthikakāraṇaṃ²⁵ nāma katvā „mato²⁶ ti saṇṇāya saparivāro²⁷
 pakkāmi. Thero pi²⁸ satim̐ labhitvā²⁹ jhānavetthana³⁰ sariraṃ
 vetthetvā³¹ uppatitvā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā „bhante āyu-
 samkhāro me ossattho, parinibbāyissāmiti³² parinibbānaṃ anujānāpetvā
 tatth' eva parinibbāyī. Taṃ khaṇaṃ űeva chadevalokā ekakolāhalaṃ
 30 ahesum̐³³, „amhākaṃ kirācariyo³⁴ parinibbuto³⁵ ti dibbagandhamālā-
 vāsadhūpe³⁶ c' eva³⁷ nānādārūni³⁸ c' eva gahe tvā āgamiṃsu, ekūna-

¹ B^d -niraye. ² B^d nippatto. ³ B^d -si. ⁴ B^d -vajjanti. ⁵ so Cks; B^d -rattassa.

⁶ B^d -ati. ⁷ Cks -tāya. ⁸ Bds etā. ⁹ Cks -ka. ¹⁰ Cks -mī, B^d pakkamā corr. to pakkamā. ¹¹ Cks ca, B^d omits va. ¹² B^d adds ca. ¹³ B^d a. me katan ti. ¹⁴ B^d -etvā. ¹⁵ B^d angārasi. ¹⁶ P^d adds sinerurājaṃ vijhitvā pathavi nimmujjitvā.

¹⁷ C^s B^d -ta. ¹⁸ Ck -ttham. ¹⁹ Ck patta, C^s pattaṃ. ²⁰ B^d -pitakaraṇaṃ.

²¹ B^d adds yasaparivāro. ²² B^d omits pi. ²³ B^d patila-. ²⁴ B^d -vedhanena.

²⁵ B^d vedhitvā. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ B^d kira ā-. ²⁸ B^d gandha - - dhumeli, omitting dibba. ²⁹ B^d adds manussā. ³⁰ Ck -dāru, B^d -dārūni.

hatthīsu nahānatthāya gatesu tassa ṭhānokāse¹ mahākuddālena
 caturassam āvāṭam khaṇitvā uddhaṭapaṃsum² bijaṃ vapanto viya
 uduke vikiritvā udukkhalapāsāṇānam upari thambhe patiṭṭhā-
 petvā tulā ca kāce³ ca datvā padarāṇi attharitvā kaṇḍappa-
 māṇaṃ chiddaṃ katvā upari paṃsuṃ ca kacavaraṇ ca pakkhi- 5
 pitvā ekena passena attano pavisanatṭhānaṃ katvā evaṃ
 niṭṭhite āvāṭe paccūsakāle yeva paṭisīsakam paṭimuñcitvā
 kāsāvāni paridahitvā 'saddhiṃ visapītena⁴ sallena dhanuṃ
 ādāya āvāṭam otaritvā atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S.⁵:

10

22. Katvāna⁶ kāsūṃ phalakehi chādayi
 attānaṃ odhāya dhanuṃ ca luddo,
 passāgataṃ puthusallena nāgaṃ
 samappayī dukkatakamakārīti vatvā⁷ 119.

24. Viddho ca nāgo⁸ koṇcam anādi ghoram⁹,
 sabbe va¹⁰ nāgā niṇṇadam¹¹ ghorarūpaṃ,
 tiṇaṃ ca kaṭṭhaṃ ca cuṇṇaṃ¹² karontā
 dhāvimsu te atṭhadisā samantato. 120.

15

26. Vadhissam etan ti¹³ parāmasanto
 kāsāvam¹⁴ addakkhi dhajam isinaṃ,
 dukkhena phuṭṭass' udapādi¹⁵ saṇṇā:
 arahaddhajo¹⁶ sabbhi avajjharūpo¹⁷ ti ā. 121.

20

Tattha odhāyā 'ti odahitvā pavesetvā, passāgataṃ ti attano¹⁸ āvāṭassa
 passam āgataṃ, so kira dutiyadivase āgantvā nahātvā¹⁹ uttīṇo²⁰ tasmim
 mahāvīṇāmalake nāma padese atṭhāsi, ath' assa sarīrato uḍakam²¹ nābhippa- 25
 desena ogalitvā²² tena chiddena²³ luddassa sarīre pati, taya saṇṇāya so M-assa
 agantvā thitabhāvaṃ ṇatvā taṃ²⁴ passāgataṃ puthunā sallena samappayī²⁵ vijjhi,
 dukkatakamakārīti tassa M-assa²⁶ kāyikacetasikassa dukkhassa uppā-
 danena dukkatassa kammassa kāraṇo, koṇcamanaḍḍīti koṇcanādaṃ kari, tassa
 kira taṃ sallam²⁷ nābhiyā pavisitvā pihakādīni samcuṇṇitvā antāni chiḍitvā 30

¹ Bā vāsanokāsaṃ. ² C* -su, Bā uddhatarūpaṃsu. ³ Bā -je. ⁴ Bā adds ca. ⁵ Bā adds āha. ⁶ Bā khaṇitvā. ⁷ C* Bā omīti vatvā. ⁸ so all three MSS. for so? ⁹ C* ku-. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ so all three MSS. for naduṃ? ¹² C* ranaṃ. ¹³ Bā vadhissāminantī. ¹⁴ C* -yaṃ. ¹⁵ C* puṭṭh-, Bā puṭṭh-. ¹⁶ Bā aharad-
 dhajo. ¹⁷ C* avejja-, Bā apajja-. ¹⁸ Bā add ca. ¹⁹ Bā nhatvā. ²⁰ C* -e.
²¹ C* Bā -ha. ²² Bā ogalitvā. ²³ C* omīti chiddena. ²⁴ Bā omīti taṃ. ²⁵
 C* samappayī, C* sampayī. ²⁶ Bā omīti m-assa. ²⁷ Bā sallena.

sataratanacandanacitakā ahoṣi, S. therassa santike t̥hatvā sarīra-
 nikkhepaṃ kāresi, ālāhanassa samantā yojanamatte pupphavassam
 vassi, devānaṃ antare manussā manussānaṃ antare devā aṭṭhami¹,
 sattadivasāni sādhuḷiṇaṃ kiḷiṃsu. S. therassa dhātum gāhāpetvā
 Veluvanadvārakotṭhake cetiyaṃ kārāpesi. Tadā dh. k. s. „āvuso 5
 Sāriputtathero T-assa santike aparinibbutattā Buddhānaṃ² santikā
 mahantaṃ sammānaṃ na labhi, Mahāmoggallānatthero pana³ samīpe
 parinibbutattā mahāsammānaṃ labhīti⁴“. S. āgantvā „kāya nu t̥tha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāma“ ti vutte „na bhik-
 khave Moggallāno idān“ eva mama santikā sammānaṃ labhi⁵ pubbe 10
 pi labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaṇiyā kucchimhi paṭi-
 sandhiṃ gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kuc-
 chimbā nikkhami. Tasmim̐ khaṇe dvādasayojanike Bārāṇasi-
 nagare sabbāvudhāni pajjalīṃsu. Purohito puttassa jātakkhaṇe 15
 bahū nikkhamitvā ākāsaṃ olovento nakkhattayogaṃ disvā⁶
 „iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dha-
 nuggahānaṃ aggo bhavissatīti“ nātvā kālāssa eva rājakulaṃ
 gantvā rājānaṃ sukhasayitabhāvaṃ pucchitvā „kuto me ācariya
 sukhā“, ajja sakalanivesane āvudhāni pajjalitānīti⁷ vutte „mā 20
 bhāyi deva, na tumbhākaṃ nivesane yeva sakalanagare pi⁸
 pajjalīṃsu yeva, ajja⁹ amhākaṃ gehe kumārassa jātattā etad
 ahoṣīti“. „Ācariya evaṃ jātakumārassa pana kiṃ bhavissa-
 tīti“. „Na kiñci mahārāja¹⁰, so pana sakala-Jambudīpe agga-
 dhanuggaho bhavissatīti“. „Sādhu ācariya, tena hi naṃ¹¹ 25
 paṭijaggitvā vayappattakāle amhākaṃ dasseyyāsīti“ vatvā
 khīramūlaṃ¹² saḥassaṃ dāpesi. Purohito taṃ gahetvā nive-
 sanaṃ gantvā puttassa nāmagahaṇadivase jātakkhaṇe āvudhāni¹³
 pajjalitattā Jotipālo ti nāmaṃ akāsi. So¹⁴ mahantena pari-
 varena vadḍhamāno soḷasavassakāle uttamarūpadharo ahoṣi. 30
 Ath' assa pitā sarīrasampattiṃ olovento¹⁵ „tāta Takkaṣilaṃ

¹ Bā ahesuṇ. ² Bā -assa. ³ Bā omits pana. ⁴ Bā labhatīti. ⁵ Bā labhati.

⁶ Bā oloketvā. ⁷ Bā omits su-. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā omits a-. ¹⁰ Bā -jāti.

¹¹ Bā taṃ. ¹² Bā adds tāva. ¹³ so all three MSS. for -naṃ? ¹⁴ Bā adds
 pana. ¹⁵ Bā -etvā.

pitthibhāgaṃ pharasunā phālentāṃ¹ viya uggantvā ākāse pakkhandi, bhinnarajatakumbhato rajatāṃ² viya pahāramukkhena lohitaṃ pagghari, balavavedanā uppajji, so vedanāṃ adbhivāsetuṃ asakkonto vedanāmatto sakalapabbataṃ eka minnādaṃ karonto tikkhattuṃ mahantaṃ koṇcanādaṃ nadi, sabbeva³ 'ti te
 5 pi sabbe aṭṭhasaṃsā nāgā taṃ saddaṃ sutvā maraṇabhayaabhūtā ghorarūpaṃ minnadam⁴, cunnaṃ⁵ karontā ti tena saddenāgantvā⁶ chaddantavāraṇaṃ vedanāmatteṃ disvā paccamittaṃ ganhiṣṣāma⁷ 'ti tinaṃ kaṭṭhaṃ ca cuṇnavi-
 cunṇaṃ karontā dhāvissu, vadhiṣṣametaṃ ti⁸ bhikkhave so chaddanta-
 vāraṇo disā pakkhantesu nāgesu Subhaddāya kaneruyā⁹ passe thatvā sandhāretvā
 10 samassāsayaṃānāya vedanāṃ adbhivāsetvā kaṇḍasa āgatatthānaṃ sallakkhento¹⁰ sace imaṃ¹¹ puratthimadisādhi āgataṃ bhaviṣsa¹² kumbhādhi pavisitvā pacchi-
 makāyādhi nikkhamissati imaṃ¹³ pana nābhim¹⁴ pavisitvā ākāsaṃ pakkhantaṃ
 taṃ paṭhaviyaṃ thitena vossatthāṃ¹⁵ bhaviṣṣatīti upadhāretvā thitatthānaṃ
 upaparikkhitukāmo ko jānāti kim bhaviṣṣati Subhaddaṃ. apanetuṃ vatthi¹⁶
 15 cīnetvā bhadde aṭṭhasaṃsānāgā mama paccamittaṃ pariyesatīti disā pakkhantā
 tvaṃ idha kiṃ karosīti vatvā deva ahaṃ tume sandhāretvā samassāseṃti¹⁷
 thitā khamatha me ti tikkhattuṃ padakkhināṃ katvā catūsu thānesu vanditvā
 tāya ākāsaṃ pakkhantāya bhūmiṃ pādanakkena pahāti, padaraṃ uppatitva
 gataṃ, so¹⁸ chiddena olokeno Sonuttaraṃ¹⁹ disvā vadhiṣṣametaṃ ti²⁰ cittaṃ
 20 rajatadāmaṇaṃ sonḍaṃ pavesetvā parāmasanto Buddhādinaṃ isinaṃ dhaṇaṃ
 kāsāvaṃ addakkhi, luddo kāsāvaṃ M-assa hatthe thapesi, so taṃ ukkhipitvā
 purato thapesi, ath' assa tena²¹ tatharūpenāpi dukkhena phutthassa²² ara-
 haddhajo²³ nāma sabbhi²⁴ paṇḍitehi avajjharūpo²⁵ aññadattu²⁶ sakkātabbo
 25 garukātabbo yevā ti ayaṃ saññā udapādi, so tena saddhiṃ, sallapanto gātha-
 dvayaṃ ā.:

26. Anikkasāvo kāsāvaṃ yo vatthaṃ paridahessati²⁷

apeto damasaccena na so kāsāvaṃ arahati. 122. (Dhp. 9-11.

Jāt. II. $\frac{108}{\mu}$. Therag. v. 900.)

27. Yo ca vantakāsāv' assa silesu susamāhito

30 upeto damasaccena sa ve kāsāvaṃ arahahīti. 123.

Tassa' attho: samma luddaputta yo puriso rāgādhi kāsāvehi anikkasāvo
 indriyadamaṇa²⁸ c' eva vacīsaccena ca²⁹ anupagato tehi guṇehi kāsāyasa-
 pitaṃ kāsāvavattaṃ paridahati so³⁰ taṃ kāsāvaṃ arahati, ananucchaviko³¹ so

¹ Ck pāl-, C' phāl-, Bā padāl-. ² Ck Bā -naṃ. ³ Bā -eā. ⁴ Bā minnādam.

⁵ Bā cuṇṇaṃ, Ck ranarā. ⁶ Bā -na-. ⁷ Bā vadhiṣṣamānanti. ⁸ I'd kaneruyā.

⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā idaṃ. ¹¹ Bā abba-. ¹² Bā -iyā. ¹³ Bā viṣatthāṃ. ¹⁴ Ck

-santi. ¹⁵ Bā adda taṃ. ¹⁶ C' soṇ-. ¹⁷ Bā omiṭṭa tena. ¹⁸ Ck pu-. ¹⁹ Bā

arahattadhajo. ²⁰ Ck sabba. ²¹ Bā abajha-. ²² Bā aññatidattuṃ. ²³ read

paridahassati? ²⁴ Bā -damaṇa. ²⁵ Bā adda apeto. ²⁶ Bā yo. ²⁷ Bā nānu-

- gantvā disāpāṃmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ uggaṇhā¹“
 ‘ti āha. So „sādhū“ ‘ti ācariyabhāgaṃ gahetvā mātāpitaro
 vanditvā tattha gantvā sahaṣṣaṃ datvā sippaṃ paṭṭhāpetvā²
 sattāhen’ eva nipphattiṃ pāpuṇi. Ath’ assa ācariyo tussitvā
 5 attano santakaṃ khaggaratanāṃ sandhiyuttamenḍakasiṅga-
 dhanuṃ³ sandhiyuttatunhīraṃ⁴ attano sannāhakāṇcukaṃ⁵
 unhīsaṇ ca datvā „tāta Jotipāla, ahaṃ mahallako, idāni tvaṃ
 ime māṇavake sikkhāpehīti“ pañcasatē māṇavake pi tass’ eva
 niyyādesi. Bo. sabbaṃ gahetvā ācariyaṃ vanditvā Bārāṇasim
 10 eva āgantvā mātāpitaro passi. Atha naṃ vanditvā tṭhitāṃ pitā
 avoca: „uggahītaṃ te tāta sippaṃ“ ‘ti. „Āma tāta“ ‘ti. So
 tassa vacanāṃ sutvā rājakulaṃ gantvā „putto me deva sippaṃ
 sikkhitvā⁶ āgato, kiṃ karotīti“⁷ āha. „Ācariya amhākaṃ⁸
 upaṭṭhahatū“ ‘ti. „Paribbayaṃ assa jānātha’ devā“ ‘ti.
 15 „Devasikaṃ⁹ sahaṣṣaṃ labhatū“ ‘ti. So „sādhū“ ‘ti śampa-
 ticchitvā gehaṃ gantvā kumāraṃ pakkosāpetvā „tāta rājānaṃ
 upaṭṭhahā“ ‘ti āha. So tato paṭṭhāya devasikaṃ sahaṣṣaṃ
 labhitvā rājānaṃ upaṭṭhahi¹⁰. Rājapādamūlikā ujjhāyimsu¹¹:
 „mayāṃ Jotipālena katakammaṃ na passāma, devasikaṃ sa-
 20 haṣṣaṃ gaṇhati¹², mayāṃ assa sippaṃ passitukāma¹³“ ‘ti.
 Rājā tesāṃ vacanāṃ sutvā purohitassa kathesi. Purohito
 „sādhū devā“ ‘ti puttassārocesi. So „sādhū tāta, ito sattame
 divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggahe sannipātāpetū“
 ‘ti āha. Purohito gantvā tam atthaṃ raṇṇo ārocesi. Rājā
 25 nagare bheriṇ carāpetvā dhanuggahe sannipātāpesi¹⁴. Saṭṭhi-
 sahaṣṣā dhanuggahā sannipatimsu. Rājā tesāṃ sannipātita-
 bhāvaṃ nātvā va¹⁵ „nagaravāsino Jotipālassa sippaṃ passantū“
 ‘ti¹⁶ bheriṇ carāpetvā rājāṇaṃ sajjāpetvā mahājanaparivuto

¹ Bā gaṇhāhi. ² C* -ap-, Bā upaṭṭha-. ³ Bā sandhimenḍika-. ⁴ C* -tunhī-
 raṃ, Bā -yuttaṃ tunhīraṃ or tunhīraṃ. ⁵ C* -hamukhaṃ, Bā -hakaecukaṃ.
⁶ Bā sikkhāpetvā. ⁷ Bā -tūti. ⁸ Bā amhe. ⁹ so Bā; C* jānāpa, C* jāna.
¹⁰ Bā so de-. ¹¹ Bā -ahati. ¹² C* upajjhā-, Bā ujjhāyisu. ¹³ Bā -āti. ¹⁴ Bā
 -manhā. ¹⁵ Bā -pātesī. ¹⁶ Bā omits va. ¹⁷ Bā add nagare.

tassa vatthassa, yo pana tesam kāsāvaṇaṃ¹ vantattā² vanttakassāvo³ assa silesu
susamāhito suppatthito paripunnasiḷācāro so etaṃ kāsāvaṇaṃ arahaṃ nāmā 'ti

Evam vatvā M. tasmim cittaṃ nibbāpetvā „samma ki-
matthaṃ tvaṃ maṃ vijjhi⁴ attano atthena⁵ udāhu aññena
payojito sīti“ pucchi. 5

Tam attham āvikaronto S.⁶

28. Samappito puthusallena nāgo
aduṭṭhacitto luddakaṃ ajjhabhāsi⁷:
kimatthiyaṃ kissa vā samma hetu
mamaṃ vadhī kassa vāyaṃ payogo ti. 124. 10

Tattha kimatthiyaṃ ti āyatim kiṃ patthento, kissa va ti kissa hetu
kena kūraṇena, kiṃ nāma tava mayā saddhim veran ti adhippāyo, kassa vā
ti kassa vā aññassa ayam payogo, kena payojito maṃ vadhīti attho.

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

29. Kāsissa rañño mahesī⁸ bhadante, 15
sā pūjitā rājakule Subhaddā
[sā] taṃ addasā sā ca mamaṃ asaṃsi,
dantehi attho ti⁹ ca maṃ avocā 'ti. 125.

Tattha pūjitā ti aggamahesītthānena¹⁰ pūjitā, addasā ti sā kira tam
supinena addasa, asaṃsīti sā ca mama sakkāraṃ karetvā Himavantaṇḍese 20
evarūpo nāma nāgo asukasmim nāma thāne vasīti ācikkhi, dantehīti tassa
nagassa chabbaggarasiṃ samujjaladantā¹¹ tehi maṃ attho¹² pilaḍḍhaṇaṃ
kātukāmo¹³ mhi te me āharā 'ti maṃ av. ca.

Taṃ sutvā „idaṃ¹⁴ Cullasubhaddāya kamman“ ti ñatvā
M. vedanaṃ adhivāsetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi, 25
māretukāmatāya pana pahīṇīti“ dipento gāthadvayam ā.:

30. Bāhū hi me dantayugā ulārā
ye me pitunnam pi pitāmahānaṃ,
jānāti sā kodhanā rājaṇḍī,
vadhathikā veram akāsi bālā. 126. 30

¹ Ck^s -vaṇa. ² Ck^s vantatā. ³ B^d -kā-. ⁴ B^d vijjasi, adding kiṃ. ⁵ B^d omits
atthena. ⁶ B^d adds āha. ⁷ so all three MSS. for ajjhabhāsi luddaṃ? ⁸ all
three MSS. -ī. ⁹ B^d te. ¹⁰ B^d -thāne thapetvā. ¹¹ Ck^s -lantā. ¹² B^d adds
atthi. ¹³ B^d kāretukāma. ¹⁴ B^d imaṃ.

pallamkavare nisīditvā dhanuggahe pakkositvā¹ „Jotipālo
 āgacchatū“² 'ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutunhīra-
 sannāhakañcukauphīsāni³ nivāsanantare t̥hapetvā khaggaṃ gāhā-
 petvā pakativesen' eva⁴ rañño santikaṃ gantvā⁵ ekamantaṃ
 at̥thāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanusippaṃ dassetuṃ 5
 āgato, dhanuṃ agahetvā⁶ pana āgatattā amhākaṃ hatthato
 dhanuṃ gahetukāmo bhavissati, nāssa⁷ dassāmā“⁸ 'ti katikaṃ
 karimsu. Rājā Jotipālaṃ āmantetvā „sippaṃ dassehīti“ āha.
 So sāniṃ parikkhipāpetvā antosāniyaṃ t̥hito sātakaṃ apānetvā
 sannāhaṃ sannayha kañcukaṃ pavisitvā⁹ unhīsaṃ sīse paṭi- 10
 muñcitvā meṇḍakasiṅgadhanumhi pavālavaṇṇaṃ jiyāṃ āropetvā
 tunhīraṃ¹⁰ piṭṭhe bandhitvā khaggaṃ vāmato katvā vajiraggaṃ
 nārācaṃ nakhapīṭṭhe parivattento¹¹ sāniṃ vivaritvā paṭhaviṃ
 bhinditvā alaṃkatanāgakumāro viya nikkhamitvā¹² rañño apa-
 citiṃ dassetvā at̥thāsi. Taṃ disvā mahājano vaggati nadati 15
 appoṭheti¹³. Rājā „dassehi Jotipāla sippaṃ“ ti āha. „Deva
 tumhākaṃ dhanuggaheṣu akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisara-
 vedhino, caturo dhanuggahe pakkosāpehīti“. Rājā pakkosā-
 pesi. M. rājaṇgaṇe caturassaparicchadabbhantare maṇḍapaṃ¹⁴
 katvā catūsu kaṇṇesu cattāro dhanuggahe t̥hapetvā ekekassa 20
 tiṃsa tiṃsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍa-
 dāyake t̥hapetvā sayāṃ vajiraggaṃ nārācaṃ gahetvā maṇḍala-
 majje t̥hatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahārena¹⁵
 sare khipitvā maṃ vijjhantu¹⁶, etehi khittakaṇḍāni vāressā-
 mīti“ āha. Rājā „evaṃ karoṭhā“¹⁷ 'ti āṇāpesi. „Mahārāja, mayaṃ 25
 akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇa-
 dārako, na mayaṃ vijjhissāmā“¹⁸ 'ti. M. „sace sakkoṭha vijjhatha
 maṃ“ ti āha. Te „sādhū“¹⁹ 'ti²⁰ ekappahārena²¹ kaṇḍāni khi-
 pimsu. M.²² tāni nārācena paharitvā paharitvāna²³ yathā vā

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā -tunhīsarassannāhakaccukauphīssādini. ³ Bā -na. ⁴ Bā āg-.

⁵ Cā āg-. ⁶ Bā -tīti na. ⁷ Bā kaccukaṃ pavesetvā. ⁸ Bā tunhīsarani. ⁹ Bā

parivatte galitvā. ¹⁰ Bā add āgantvā. ¹¹ Bā vagganti nadanti appoṭenti. ¹²

Bā maṇḍalaṃ. ¹³ Bā -neva. ¹⁴ Bā add ahaṃ. ¹⁵ Bā adds sampatiṇṇitvā.

¹⁶ Bā bodhisatto. ¹⁷ so Cā; Bā omits paharitvā pa.

31. Uṭṭhehi tvaṃ ludda, khuraṃ¹ gahetvā
dante ime chinda purā marāmi,
vajjāsi taṃ kodhanaṃ rājaṇṇaṃ:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 127.

5 Tattha ime ti² tassa kira pitupitāmahanāṃ dantā mā vinassinissā 'ti
guhāya sannicetā, te sandhāya evaṃ āha, jānātīti bahunnaṃ vāraṇānaṃ idha
sannicetā dante jānāti, vadhatthikā ti kevalaṃ pana sā maṃ māretukāma
appamattā³ dosaṃ hadaye ṭhapetvā attano veraṃ akāsi, evarūpena pharusa-
kammena matthakaṃ pāpesi, khuraṃ¹ ti kakacaṃ, purā marāmiti yāva na
10 marāmi⁴, vajjāsīti⁵ vadeyyāsi, handa imassa dantā ti hato so mayā
nāgo, manoratho te matthakam patto, gaṇha ime tassa dantā ti.

So tassa vacanaṃ sutvā nisinnatṭhānā uṭṭhāya⁶ kakacaṃ
ādāya „dante chindissāmiti“ tassa santikaṃ upagato. So pana
ubbedhato atṭhāsītihattho pabbato viya⁷ apaviddho, ten' assa
15 so dantaṭṭhānaṃ na pāpuṇi⁸. Atha M. kāyaṃ upanāmento
hetṭhāsīsako⁹ nipajji, tadā nesādo M-assa rajatadāmasadisam
soṇḍaṃ maddanto abhirūhitvā Kelāsakūte viya kumbhe ṭhatvā
mukhakoṭṭimaṃsaṃ jāounā¹⁰ paharivā anto pakkhipitvā kum-
bhato oruṇha kakacaṃ antomukhe pavesesi. M-assa balava-
20 vedanā uppajji, mukhaṃ lohiteṇa pūri. Nesādo ito c' ito ca
sañcārento¹¹ kakacena chinditum na¹² sakkhi. Atha naṃ M.
mukhato lohitaṃ chaḍḍetvā vedanaṃ adhiṇvāsetvā „kiṃ samma
chinditum na sakkosīti“¹³ pucchi. „Āma sāmīti“¹⁴ vutte¹⁵ M.
satiṃ paccupatṭhāpetvā „tena hi samma mama soṇḍaṃ ukkhi-
25 pitvā kakacakoṭṭiyaṃ¹⁶ gaṇhāpehi, mama sayam soṇḍaṃ ukkhi-
pitum balaṃ n' atthīti“ āha. Nesādo tathā akāsi. M. soṇ-
ḍāya kakacaṃ gahetvā aparāparaṃ cālesi, dantā kaṭṭhā viya
chijjimsu. Atha ne āharāpetvā gaṇhitvā „samma luddaputta,
ahaṃ ime dante tuyhaṃ dadamāno n' eva „mayhaṃ appiyā“

¹ Bā kha-. ² all three MSS. ime hi. ³ Bā appamattakaṃ. ⁴ Bā adds tāva
ime dantā kacchaṃ kakacaṃ pūretvā chinda te gahetvā kāsīpurāṇaṃ gaṇhitvā de-
viyā datvā taṃ kodhanaṃ rājaṇṇaṃ. ⁵ Bā vajjāsīti, Cā vajjeyyāsīti. ⁶ Bā vu-
thāya. ⁷ Bā adds atthāsi. ⁸ Bā -pūti. ⁹ Bā hatthā-. ¹⁰ Bā jaounā. ¹¹ Cā
sañcārente, Bā sañcaranto. ¹² Cā Bā rā. ¹³ Bā nāsakkhīti. ¹⁴ Bā omits vu-
¹⁵ Bā -ti.

tathā vā pātesi, Bodhisatto koṭṭhakaṃ¹ parikkhipanto viya tālena²
 tālaṃ³ daṇḍakena daṇḍakaṃ vājena vājaṃ anatikkamanto⁴
 khipitvā⁵ saragabbhaṃ akāsi, dhanuggahānaṃ kaṇḍāni khīṇāni,
 so tesam khīṇabbhāvaṃ ñatvā saragabbhaṃ avināsento va⁶
 5 uppatitvā⁷ rañño santike aṭṭhāsi. Mahājano unnadanto vag-
 ganto⁸ appoṭhento⁹ mahākolāhalaṃ katvā vatthābharāṇāni¹⁰
 khipi¹⁰, evaṃ rāsibhūtaṃ aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam ahoṣi.
 Atha naṃ rājā pucchi: „kiṃ sippaṃ nāṃ’ etaṃ Jotipālā“ ’ti.
 „Sarapaṭibāhanaṃ nāma devā“ ’ti. „Aññe p’ etaṃ jānanta¹¹
 10 atthīti“¹². „Sakala-Jambudīpe maṃ ṭhapetvā n’ atthi devā“
 ’ti. „Aparaṃ dasshehi tātā“ ’ti¹³. „Deva¹³, ete tāva catusu
 kaṇṇesu ṭhatvā cattāro pi janā maṃ vijjhituṃ nāsakkhiṃsu,
 ahaṃ pana te catūsu¹⁴ kaṇṇesu ṭhite¹⁵ eken’ eva sareṇa
 vijjhissāmīti“¹⁶. Dhanuggahā ṭhātuṃ na ussaḥiṃsu¹⁶. M. catūsu
 15 kaṇṇesu catasso kadaliyo ṭhapetvā¹⁷ nārācapuṃkhaḥke¹⁸ ratta-
 suttakaṃ¹⁹ bandhitvā ekaṃ kadaliṃ sandhāya²⁰ khipi, nārāco
 taṃ²¹ vijjhi²² tato dutiyaṃ tato tatiyaṃ tato catutthaṃ, tato
 paṭhamam²³ viddham²⁴ eva vijjhittvā puna hatthe yeva paṭiṭ-
 ṭhahi²⁵, kadaliyo suttaparikkhittā²⁶ aṭṭhaṃsu. Mahājano
 20 nādasahassāni²⁷ pavattesi. Rājā „kiṃ sippaṃ nāṃ’ etaṃ²⁸
 tātā“ ’ti. „Cakkaviddhaṃ nāma devā“ ’ti. „Aparaṃ pi dasse-
 hīti²⁹“³⁰. M. saralaṭṭhiṃ nāma sararajjuṃ nāma saraveṇiṃ³⁰
 nāma dassesi, sarapāsādaṃ nāma saramaṇḍapaṃ³¹ saraso-
 pānaṃ nāma sarapokkharāṇiṃ nāma akāsi, sarapadumaṃ nāma
 25 pupphāpesi, saravassaṃ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

¹ Ck^s bodhi koṭṭhakaṃ. ² Ck^s ta-. ³ B^d adds vālena vālaṃ. ⁴ B^d ati-
⁵ B^d repeats khipi-. ⁶ B^d omits va. ⁷ B^d adds gaṇitvā. ⁸ Ck^s omit va-. ⁹ B^d
 -ento selento accharaṃ paharanto. ¹⁰ B^d khipiṃsu. ¹¹ B^d añño eva jānanto.
¹² B^d adds vadati. ¹³ B^d so. ¹⁴ Ck^s pana te catusu, C^s pana te casu. ¹⁵ B^d
 panetesu catūsu kaṇṇesu ṭhitesu. ¹⁶ B^d -hanti. ¹⁷ C^s ṭhapāpetvā. ¹⁸ B^d
 nārācapokke. ¹⁹ Ck^s rattasuttaka. ²⁰ B^d kadaliḥkhandhaṃ. ²¹ B^d adds kadali.
²² Ck^s vijjhittvā. ²³ Ck^s B^d paṭha-. ²⁴ B^d vijjham. ²⁵ B^d paṭṭhati. ²⁶ B^d suttam
 parikkhipitvā. ²⁷ B^d unnāda-. ²⁸ B^d nāmetam sippaṃ. ²⁹ B^d dasshehi tātā ti.
³⁰ so Ck^s; B^d sarapavedhani. ³¹ B^d adds sarapākāraṃ nāma.

raṇāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aññehi asādhā-
 rane yeva satta mahākāye padālesi, aṭṭhaṅgulabahalaṃ udum-
 barapadaraṃ vijjhi, caturaṅgulabahalaṃ asanapadaraṃ duvaṅ-
 gulabahalaṃ tambapaṭṭaṃ¹ ekaṅgulabahalaṃ ayapaṭṭaṃ¹ ekā-
 baddhaṃ phalakasataṃ vinivijjhitaṃ² palālasakaṭavālukasakaṭa-
 padarasakaṭānaṃ purimabhāge saraṃ khipitvā pacchima-
 bhāgena nikkhāmesi³, pacchābhāge⁴ khipitvā purimabhāgena⁵
 nikkhāmesi³, uḍake catuṣsabhaṃ thale aṭṭhausabhaṃ ṭhānaṃ⁶
 kaṇḍaṃ⁷ pesesi, vātiṅgaṇasaññāya usabhamatthake vālaṃ
 vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriyo atthaṃ-
 gato⁸. Ath' assa rājā senāpatitṭhānaṃ paṭijānitvā „Jotipāla,
 ajja vikālo, sve senāpatisakkāraṃ⁹ gaṇhissasi, massuṃ¹⁰ kāre-
 tvā nahātvā ehīti“ taṃ divasaṃ paribbayatthāya sataśahassaṃ
 adāsi. M. „iminā me¹¹ attho n' atthīti“ aṭṭhārasakoṭṭidhanaṃ¹²
 sāmikānaṃ ñeva datvā mahantena parivārena nahāyituṃ¹³
 gantvā massuṃ¹⁰ kāretvā nahātvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito
 anopamāya siriyā nivesanaṃ pavisitvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā sirisayanaṃ abhiruyha nipanno, dve yāme sayitvā
 pacchimayāme pabuddho¹⁴ pallaṃkaṃ ābhuñjitvā¹⁴ sayana-
 piṭṭhe nisinno, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṃ olokento
 „mama sippaṃ¹⁵ ādito¹⁶ param maraṇaṃ¹⁷ paññāyati, majjhe
 kilesaparibhogo pariyosāne nirayamhi paṭisandhi¹⁸, pāṇātipāto
 hi¹⁹ kilesaparibhogesu ca adhimattappamādo²⁰ niraye paṭi-
 sandhiṃ deti, raññā mayhaṃ senāpatitṭhānaṃ dinnāṃ, mahan-
 taṃ me issariyaṃ bhaviṣṣati, bhariyā ca puṭṭadhītaro ca bahū
 bhaviṣṣanti, kilesavatthuṃ kho pana vepullagataṃ duccajam
 hoti, idān' eva nikkhamitvā ekako va²¹ araññaṃ pavisitvā isi-

¹ Bā -paṭṭanaṃ. ² Bā -vijjhi. ³ Bā nikkhamāpesi. ⁴ Cks -gena, Bā adds saraṃ. ⁵ Bā -ge. ⁶ Cks -bhaṭṭhānaṃ. ⁷ Cks kaṇḍhaṃ, Bā omits ka-. ⁸ Bā atigamito. ⁹ Bā -tiṭṭhānaṃsakkāraṃ. ¹⁰ Bā kesamassuṃ. ¹¹ Bā mayhaṃ. ¹² Bā -koṭṭisāṇkhyadhaṇaṃ. ¹³ Bā adds uṭṭhāya. ¹⁴ Cks ābhuj-. ¹⁵ Cks -assa. ¹⁶ Bā adds va. ¹⁷ Cks paramma-, Bā paramā-. ¹⁸ Cks -dhiṃ, Bā adds param-
 parānaṃ, Bā paravaparā. ¹⁹ Bā omits hi. ²⁰ Cks -dā, Bā adhimattippamādo.
²¹ Cks ekena.

- Tehi¹ saddhiṃ Subbhaddāpi āgatā, te sabbe tattha roditvā
kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānaṃ² santikaṃ gantvā
„bhante tumbākaṃ paccayadāyako visasallena³ viddho kāla-
kato, sīvathikadassanaṃ assa āgacchathā“⁴ 'ti vadiṃsu.
5 Pañcasatāpi⁵ paccekabuddhā⁶ ākāsenāgantvā mālake⁶ otariṃsu.
Tasmiṃ khane dve taruṇanāgā nāgarañño sarīraṃ dantehi
ukkhipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakaṃ āropetvā⁷ jhā-
payiṃsu. Paccekabuddhā sabbarattiṃ ālāhane⁸ sajjhāyam
akaṃsu. Aṭṭhasahassā⁹ nāgā ālāhanaṃ¹⁰ nibbāpetvā nahātvā
10 Subhaddaṃ purato katvā attano vasanaṭṭhānaṃ gamiṃsu¹¹.

Etam atthaṃ pakāsento S.

34. Te tattha kanditvā roditva¹² nāgā
sīse sake¹³ paṃsukaṃ okiritvā
agamaṃsu¹⁴ te sabbe sakaṃ niketaṃ
15 purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddaṃ¹⁵ ti ā. 130.

Tattha paṃsukaṃ ti ālāhanapaṃsukaṃ.

Sonuttaro¹⁶ pi appatte yeva sattame divase dante ādāya
Bāraṇasiṃ pāvisi¹⁷.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹⁸

- 20 35. Ādāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā
suvanṇarājīhi samantamodare
so luddako Kā-īpuraṃ upāgami,
upanesi so rājakaññāya dante:
25 nāgo hato, paṇḍa im' assa dantā ti. 131.

Tattha suvanṇarājīhīti suvanṇaraṇṇīhi¹⁹, samantamodare ti sa-
mantato obhāsento²⁰, sakalavanasandāraṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ viya karonte²¹,
upanesīti Chuddantaṇṇāraṇṇassa chabbanṇaraṇṇī viya viassaṇṇamāne yamakadante

¹ Cks tena hi. ² Bā -kānaṃ; ac-. ³ Bā visapitena sa-. ⁴ Bā omits pi. ⁵ Bā
adds pi. ⁶ Cks māl-, Bā visālamālako ⁷ Ck citāṃ āpetvā, Bā cittakāṃ-.
Ck Bā ālā-, Bā adding dhammaṃ. ⁸ Bā -a ⁹ Ck ālā-. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Cks
-tvā, Bā tvāna. ¹² Ck sisakena, Ck sisakena ¹³ Bā āgamiṃsu. ¹⁴ read: katvā
pure sabbabhaddaṃ mahesiṃ? ¹⁵ Ck soṇ- ¹⁶ Bā -ṇasiyaṃ sampāpuṇi ¹⁷
Bā adds āha ¹⁸ Cks -rājīhi. ¹⁹ Bā -sante, Cks -sento ²⁰ Cks -to.

- pabbajjam pabbajitum yuttam mayhan¹ ti M. sayanato¹ ut-
 thāya kañci² ajānāpetvā pāsādā oruyha aggadvārena nikkha-
 mitvā ekako va araṇṇam pavisitvā Godhāvaritīre³ tiyojanikam
 Kaviṭṭhavanam⁴ sandhāya pāyāsi⁵. Tassa nikkhantabhāvam
 5 nātvā Sakko Vissakamma⁶ pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo
 abhinikkhamanam nikkhanto⁷, mahāsamāgamo bhavissati, Go-
 dhāvaritīre Kaviṭṭhavane⁸ assamam māpetvā pabbajitaparik-
 khāre paṭiyādehīti⁹ āha. So tathā akāsi. M. tam thānam
 patvā ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānam vasanaṭṭhānena
 10 bhavitabban¹⁰ ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto
 paṇṇasālāṃ pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko deva-
 rājā mama nikkhamanabhāvam¹¹ aññāsi, maññe¹² ti cintetvā
 sātakaṃ apanetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārupitvā¹³ ca
 ajinacammaṃ ekamsagataṃ¹⁴ akāsi, jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 15 khārikājam amse katvā kattaradaṇḍam gahetvā paṇṇasālato
 nikkhamitvā caṃkamaṃ āruyha katipayavāre¹⁵ aparāparam
 caṃkami¹⁶. Pabbajjāsiriyaṃ vanam upasobhayamāno so kasiṇa-
 parikammaṃ katvā pabbajjato¹⁷ sattame divase aṭṭha samā-
 pattiyo pañca abhiññā ca¹⁸ nibbattetvā uñchacariyāya vana-
 20 mūlaphalāhāro¹⁹ eko²⁰ va vihāsi. Mātāpitumittasuhajjañāti-
 vago²¹ pi 'ssa tam apassanto rodanto carati²². Ath' eko
 vanacarako²³ Kaviṭṭhaka-assamapade²⁴ M-am disvā sañjānitvā
 tassa mātāpitunnam ārocesi, te raṇṇo ārocayimsu. Rājā „etha,
 nam passissāmā²⁵ 'ti mātāpitaro tassa²⁶ gahetvā mahājana-
 25 parivāro vanacarakadesitena maggena²⁷ Godhāvaritīraṃ pāpuṇi.
 Bo. nadītīraṃ āgantvā ākāse nisinno dh. desetvā te sabbe

¹ Bḍ mahāsatto sayanato, Ck² mahāsayanapitṭham. ² Bḍ kiñci. ³ Bḍ -rinadi-
 tire. ⁴ Ck² kapittha-, Bḍ kapithanavanam. ⁵ Bḍ vāsiyapāvisi, B⁶ pāvāsi. ⁶ Bḍ
 visu-. ⁷ Ck² nikkhamanto. ⁸ Bḍ kapittha-, cfr. vol. III p. 463. ⁹ Bḍ nikkhanta-
¹⁰ Bḍ omits maññe. ¹¹ Bḍ pārump-. ¹² Bḍ ekamsam. ¹³ Bḍ -pāye-. ¹⁴ Bḍ
 -itvā. ¹⁵ Bḍ pappaji tato. ¹⁶ Bḍ -āyo, omitting ca. ¹⁷ Bḍ omits vana. ¹⁸
 Bḍ ekako. ¹⁹ Bḍ -jjā - - vaggā. ²⁰ Bḍ -tā rodantā paridevantā viveranti. ²¹
 Bḍ adds araṇṇam pavisitvā. ²² Bḍ kapitṭhaka - - de nisinnam. ²³ Bḍ omits ta-
²⁴ Bḍ vanacarikena maggadesakena.

ādāya āgacchāmi¹ nagaraṃ alaṃkārapetū 'ti deviyā sāsaṇaṃ pesetvā taye 'rañño
ārocetvā² devanagare³ viya nagare alaṃkārapite Sonuttaro⁴ pi nagaraṃ pavi-
sītvā pāsādani āruya⁵ dante upanesi.

Upanetvā⁶ ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakaṃ⁷
dosam hadāye karittha⁸ so nāgo mayā⁹ hato mato“ ti¹⁰. „Mata- 5
bhāvam me āroceyyāsīti“ āha. „Tassa matabhāvaṃ jānātha,
ime tassa¹¹ dantā“ ti dante adāsi. Sā M-assa chabbaṇṇa-
raṃsivicitte dante maṇḍitālavapaṇṇena¹² gahetvā ūrusu ṭhapetvā
purimabhāve¹³ attano piyasāmikassa dante oloketi „evārūpaṃ
vāma sobhaggappattaṃ vāraṇaṃ visapītena sallena jīvitakkha- 10
yaṃ pāpetvā¹⁴ dante chinditvā¹⁵ āgato“ ti M-am¹⁶ anussaranti
sokaṃ uppādetvā adhivāsetuṃ 'nāsakkhi, ath' assā tatth' eva
hadayaṃ phali¹⁷, taṃ divasaṃ eva kālam akāsi¹⁸.

Tam atthaṃ-ppakāsento S.¹⁹

26. Divāna dantāni gajuttamassa 15
bhattu-ppiyassa purimāya jātiyā
tatth' eva tassā hadayaṃ aphāli,
ten' eva sā kālam akāsi bālā ti āha. 132.
27. Sambodhipatto va²⁰ mahānubhāvo
sitam akāsi parisāya majjhe, 20
pucchimsu bhikkhū suvimuttacittā,
nākarāṇe pātukaronti buddhā. 133.
28. Yam addasātha²¹ daharim kumārīm
kāśāya vatthaṃ anagāriyaṃ²² carantiṃ
sā kho tadā rājakaṇṇū ahoṣi, 25
ahaṃ tadā nāgarājā ahoṣim. 134.
29. Adāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā

¹ Ck^s ga-. ² B^d -cāpetvā. ³ B^d -rañ. ⁴ C^s son-. ⁵ Ck^s oruya, B^d āruyhitvā.

⁶ B^d upanāmesi upanāmetvā. ⁷ B^d -ka. ⁸ B^d -tthā ti vadati. ⁹ Ck^s omīti mayā.

¹⁰ Ck^s omīti matoti. ¹¹ B^d jānāthā ti handa tassa ime ¹² so Ck^s; B^d maṇḍi-

lālahatthavaṇṇe, B^s maṇḍitālahatthavaṇṇe ¹³ B^d porāṇaka, B^s porāṇakassa. ¹⁴

B^d add ime. ¹⁵ B^d add sonuttaro. ¹⁶ B^d mahāsuttaṃ. ¹⁷ B^d phalitvā. ¹⁸

B^d -siti. ¹⁹ B^d adds āha. ²⁰ B^d ca ²¹ B^d -ssatha ²² B^d anagāriyaṃ.

assamaṁ pavesesi¹, tatrāpi tesam ākāse nisinno va kāmesu
 ādinavaṁ pakāsetvā dh. d. Rājānaṁ ādiṁ katvā sabbe va
 pabbajimsu. Bo. isigaṇaparivuto tatth' eva vasi. Ath' assa
 tattha vasanabhāvo sakala-Jambudīpe pākato ahosi. Rājāno²
 ratthavāsīhi saddhiṁ āgantvā tassa santike pabbajanti³, sam- 5
 āgamo mahā ahosi, anupubbena anekasahassā⁴ parisā. Yo
 kāmavitakkaṁ vā⁵ vyāpādavitaṁ vā⁵ vihiṁsāvitakkaṁ vā⁵
 vitakketi M. gantvā tassa purato ākāse nisīditvā dh. deseti⁶,
 kaṣiṇaparikkammaṁ ācikkhati. Tass' ovāde tathā samāpattim⁷
 uppādetvā nipphattim patta Sālissaro Meṇḍissaro Pabbato 10
 Kāḷadevalo Kisavaccho Anusisso Nārado ti satta jeṭṭhante-
 vāsino ahesuṁ. Aparabhāge Kavittḥassamo⁸ paripūri, isigaṇassa
 vasanokāso n' atthi⁹. Atha M. Sālissaraṁ āmantetvā „Sālissara,
 ayaṁ assamo isigaṇassa na-ppahoti, tvaṁ imaṁ isigaṇaṁ¹¹
 gahetvāna¹¹ Caṇḍapajjotaraṇṇo¹² vijite Lambacūlakaṁ¹³ ni- 15
 gamaṁ upanissāya vasā¹⁴“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti tassa
 vacanaṁ sampatiṇṇetvā anekasahassaṁ isigaṇaṁ gahetvā¹⁵
 tattha gantvā vasaṁ kappesi. Manussesu āgantvā pabba-
 jantesu puna assamo pūri¹⁶. Bo. Meṇḍissaraṁ āmantetvā¹⁷
 „imaṁ isigaṇaṁ ādāya Surattḥajanapadassa¹⁸ sīmantare Sāto- 20
 dikā¹⁹ nāma nadī atthi, tassā tīre vasā²⁰“ 'ti uyyojesi²¹. Eten'
 eva upāyena tatiyavāre Pabbataṁ „mahāaṭṭaviyaṁ²² Añjana-
 pabbato nāma atthi, taṁ upanissāya vasā²⁰“ 'ti pesesi. Ca-
 tutthavāre Kāḷadevalaṁ „Dakkhiṇāpathe Avantirattḥe Ghana-
 selapabbato nāma atthi, taṁ upanissāya vasā²⁰“ 'ti pesesi. 25
 Puna Kavittḥassamo pūri²³, pañcasu tḥānesu anekasahasso²⁴
 isigaṇo ahosi. Kisavaccho pana M-aṁ āpucchitvā Daṇḍakī-

¹ Ck^s -setvā. ² B^d aññepi rā-. ³ B^d -jimsu. ⁴ B^d anekasatasahassa. ⁵ B^d omits vā. ⁶ B^d -si. ⁷ B^d -lyo. ⁸ B^d kaṭṭhakassa ārāmo. ⁹ B^d nappahoti.
¹⁰ B^d omits isi. ¹¹ B^d -tvā. ¹² B^d tattha gantvā Mejhakaraṇṇo. ¹³ B^d ka-
 lamba-. ¹⁴ B^d vasissāhi. ¹⁵ C^s -tvāna. ¹⁶ B^d paripūri. ¹⁷ B^d adds meṇḍis-
 sara tvaṁ. ¹⁸ B^d suratta-. ¹⁹ Ck^s se-, B^d sātodakā. ²⁰ B^d vasūhi. ²¹ B^d
 adds puna kaṭṭhaassamo paripūri. ²² B^d pappatamāha aṭṭa-, B^s pabbataṁ
 māha aṭṭa-. ²³ B^d kaṭṭha ka ārāmo paripūri. ²⁴ B^d -a.

- yo¹ luddako Kāsipuram upāgami
so kho tadā Devadatto ahoṣi. 135.
40. Anāvasūram cirarattasamsitān²
uccāvacam³ caritam idaṃ purāṇam
5 vītaddaro vītasoko visallo
sayam abhiññāya abhāsi Buddho. 136.
41. Aham vo tena kālena ahoṣim tattha bhikkhavo
nāgarājā tadāhoṣim, evaṃ dhāretha jātakan ti 137.
imā gāthā Dasabalassa guṇe vaṇṇentehi dhammasaṃgāyikattherehi
10 thapitā.

Tattha sitaṃ akāṣīti āvuso⁴ sambodhippato S. mahānubhāvo⁵ alaṃ-
katadhammāsane paṇṇasamajje nisinnā ekadivasam sitaṃ akāṣi, na akāraṇe ti
bhante buddhā nāma akāraṇe sitaṃ na keronti tumhehi⁶ ca sitaṃ kena nu
kho kāraṇena taṃ katan ti mahākhīṇāsavā bhikkhū pucchimsu, yamadda-
15 sāthā⁷ ti evaṃ puṭṭho āvuso S attano sitakāraṇaṃ ācikkhanto ekaṃ dahara-
bhikkhuniṃ dassetvā evaṃ āha: bhikkhave yaṃ etaṃ⁸ daharam yobbanap-
pattam kumārīṃ kāsāyavattham anagāriyaṃ upetaṃ pabbajitvā imasmiṃ sāsaṇe
carantiṃ addasātha⁹ passatha sā tadā visapītasallena¹⁰ nagaṃ¹¹ gantvā¹²
vadhehīti Sonuttaraṇi¹³ pesetvā¹⁴ rājakaṇṇā ahoṣi tena gantvā jīvitakkhayaṃ
20 pāpito aham tadā¹⁵ nāgarājā ahoṣin ti attho, Devadatto ti bhikkhave idāni
Devadatto tadā so luddo¹⁶ ahoṣi, anāvasūraṃ ti na avasuraṃ anattam
gata-urīyaṃ ti attho, cirarattasamsitān¹⁷ ti ito ciraratte anekavassakoṭi-
matthake samsitān¹⁸ caritam¹⁹ anuciṇṇam, i. v. h: āvuso ito anekavassakoṭi-
matthake samsaritān²⁰ pi pubbaṇhe katan taṃ divasaṃ eva sāyaṇhe saranto
25 viya attano caritavasena uccāṃ taya rājadhītaya ca²¹ Sonuttarassa²² ca carita-
tavasena nīcattā uccānīcacaritam²³ idaṃ purāṇam rāgādīnaṃ darānaṃ²⁴ vigata-
tāya²⁵ vītaddaro nātīdhanasokādīnaṃ²⁶ abhāvena vītasoko rāgasallādīnaṃ
vigatattā²⁷ visallo attanā²⁸ jānitvā Buddho abhāsi²⁹, aham vo t. ettha vo ti
nīpātamattham, bhikkhave aham tena kālena tattha Chaddantadahe ahoṣin ti
30 attho, nāgarājā ti bhonto³⁰ va³¹ na aṇṇo kori tadā homi, atha kho
nāgarājā homīti attho, evaṃ dhārethā³² ti tumhe etaṃ³³ jātakam evaṃ dhā-
retha³⁴ pariyāpuṇātha.

¹ Ck^o so, Bā ya. ² Bā -rattam samsitān. ³ Ck^o uccāni, C^o uccānīcam. ⁴ Bā
so. ⁵ Bā adds alaṃkatasabāyān. ⁶ Ck^o tumhe. ⁷ Bā -ssathā. ⁸ Bā ekaṃ,
omitting yaṃ. ⁹ Bā adassatha. ¹⁰ Bā -pitena. ¹¹ Bā nāgarājāni, adding
vijhitvā. ¹² Bā gantvā, Ck^o hantvā. ¹³ C^o son-, Bā sonuttarassa. ¹⁴ Ck^o
pesitā. ¹⁵ Bā adds so. ¹⁶ Bā -ako. ¹⁷ Bā -rattiyamsitān. ¹⁸ Bā samsari-
tān. ¹⁹ Bā omits ca. ²⁰ Bā sitān. ²¹ Bā omits ca. ²² Ck^o Bā son-. ²³
Bā -nīcamca-. ²⁴ Ck^o dā-, Bā purāṇa, B^o arīṇānaṃ. ²⁵ Bā vigatāya, Ck^o viha-
tatāya. ²⁶ Bā adds pana. ²⁷ Bā omits dhana, Ck^o sokadhanasokā-. ²⁸ C^o
viha-. ²⁹ Bā -no ca. ³⁰ Bā -siti. ³¹ Ck^o homto, Bā hontā. ³² Bā ca. ³³
Bā taṃ. ³⁴ Bā upadhāretha, adding gantvātha.

rañño vijite Kumbhavatīnagare senāpatim upanissāya uyyāne
 vihāsi, Nārado Majjhimadese¹ Arañjaragirināmake² pabbata-
 jālantare vihāsi, Anusisso pana M-assa santike va³ ahosi. Tas-
 mim kāle Daṇḍakirājā ekaṃ laddhasakkāraṃ gaṇikam ṭhānā
 5 cāvesi. sā attano dhammatāya vicarantī uyyānaṃ gantvā Kisa-
 vacchatāpasam disvā „ayaṃ kālakaṇṇī bhavissati, imassa
 sarīre⁴ kalim pavāhetvā nahātvā gamissāmīti“ dantakaṭṭham⁵
 khāditvā sabbapaṭhamam tassa⁶ baṇhalakheḷam niṭṭhubhanti
 Kisavacchatāpasassa jaṭantare niṭṭhubhivā dantakaṭṭham⁷ pi
 10 'ssa sīse yeva khipitvā sayam sīsam⁸ nahāyivā gatā⁹, rājāpi
 tam saritvā⁹ pākatikam eva akāsi, sā mohamūlā hutvā „kāḷa-
 kaṇṇisarīre kalim pavāhetvā mayā yaso laddho“ ti saññam
 akāsi. Tato nacirass' eva rājā purohitam ṭhānato cāvesi, so
 tassā santikaṃ gantvā „tvam kena kāraṇena puna ṭhānam
 15 labhīti¹⁰“ pucchi. Ath' assa sā „rājuyyāne kālakaṇṇisarīre
 kalissa pavāhitattā“ ti ārocesi. Purohito gantvā tath' eva
 tassa sarīre kalim pavāhesi, tam pi rājā puna ṭhāne ṭhapesi.
 Ath' assa aparabhāge paccanto kuppi¹¹, so senāṅgaparivuto
 yuddhāya nikkhami. Atha naṃ mohamūlho purohito „mahā-
 20 rāja tumhe jayam icchatha parājayan“ ti pucchitvā „jayan,
 ti vutte „tena hi rājuyyāne kālakaṇṇī vasati, tassa sarīre
 kalim¹² pavāhetvā yāhīti“. So tassa katham¹³ gaṇetvā „mayā
 saddhim gacchantā uyyāne kālakaṇṇisarīre kalim pavāhentū“
 'ti vatvā¹⁴ uyyānam pavisitvā dantakaṭṭham⁸ khāditvā sabba-
 25 paṭhamam sayam eṇa tassa jaṭantare khelaṇ ca dantakaṭṭhaṇ
 ca khipitvā sīsam nahāyi, balakāyo pi 'ssa tathā akāsi. Tasmin
 pakkante senāpati¹⁵ gantvā tāpasam disvā dantakaṭṭhāni ni-
 haritvā sādhuḥkam nahāpetvā¹⁶ „rañño kim¹⁷ bhavissatīti“
 pucchi¹⁸. „Āvuso mayham manopadoso n' atthi, devatā pana

¹ Bā pacchima-. ² Bā añcanagiri-. ³ Ck ca, Bā yeva. ⁴ Bā imassupari. ⁵
 Bā daṇḍakoṭṭham. ⁶ Bā tassupari. ⁷ Bā omits sī-. ⁸ Bā gami. ⁹ Bā adds
 puna. ¹⁰ Bā labhasiti. ¹¹ Bā kupito. ¹² Cks -lim. ¹³ Bā adds sutvā. ¹⁴
 Cks -hetū ti gantvā. ¹⁵ Cks -tiṃ. ¹⁶ Bā nhāyitvā bhante. ¹⁷ Bā ki rañño.
¹⁸ Ck: pucchitvā.

Imaṃ ca pana desanaṃ sutvā bahū sotāpannādayo ahesuṃ, sā pana bhikkunī pucchā vipassitvā arahattaṃ pattā ti. Chaddanta-jātakaṃ.

5. Saṃbhava-jātaka.

Rajjaṇca paṭipannasmā 'ti. Imaṃ S. J. v. paññāpāramiṃ 5
ā. k. Paṇḍupannavattūṃ Mahāumaggajātaka āvibhavissati.

Attē pana Kururāṭṭhe Indapattana-gare Dhanañ-jayakora byo nāma¹ rajjaṃ kareti². Tassa Sucīrato nāma brāhmaṇo purohito atthadhammānusāsako ahoṣi. Rājā dānādini puññāni karonto dhammena rajjaṃ anusāsi. So ekā- 10
divasaṃ dhammayāgaṃ nāma pañhaṃ abhisamkharitvā Sucī-rataṃ brāhmaṇaṃ āsane nisīdāpetvā sakkāraṃ katvā pañhaṃ pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjaṇ ca paṭipann' asmā adhipaccaṃ Sucīrata,
mahattaṃ³ pattum icchāmi vijetum paṭhaviṃ imaṃ 138. 15
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicco va⁴ dhammo carito rañño hoti Sucīrata, 139.
3. Idha c' evāninditā⁵ yena pecca⁶ yena aninditā
yasaṃ devamanussesu yena pappomu brāhmaṇa. 140.
4. Yo 'haṃ⁷ atthaṇ ca dhammaṇ ca kattum icchāmi brāhmaṇa 30
taṃ tvaṇ atthaṇ ca dhammaṇ ca
brāhmaṇ' akkhāhi pucchito ti. 141.

Tattha rajjan ti ācariya mayam imasmiṃ sattamojanike Indapattana-gare rajjaṇ ca tiyojanasatike Kururāṭṭhe issariyabhāvasamkhātāṃ adhipaccaṇ ca paṭipannā adhigatā, mahattaṇ⁸ ti idāni mahantabhāvaṃ pattum icchāmi, 25
vijetun ti imaṃ paṭhaviṃ dhammena abhivhavitum ajjhottharituṃ icchāmi, kicco⁹ va¹⁰ 'ti avasesajanehi rañño va¹¹ dhammo kicco¹² karaniyataro, rājā-nuvattako hi loko. so tasmiṃ dhammike sabbo¹³ dhammiko hoti, tasmiṃ esa dhammo¹⁴ rañño va kicco ti, idha c' evāninditā ti yena mayam idhaloke

¹ Bds add rājā. ² Bds -si. ³ Ck Bds mahantaṃ, Cs mahattaṃ? ⁴ Bds ca. ⁵ Ck idha vevā-. ⁶ Bds pecca. ⁷ Cks sohaṃ. ⁸ Bds mahantaṃ ⁹ Cks kiso. ¹⁰ Bds cā. ¹¹ Bds carito. ¹² Bds adds ca. ¹³ Bds add pi. ¹⁴ Bds add nāma.

kapitā, ito sattame divase sakalaratṭhaṃ aratṭhaṃ bhavissati,
 tvaṃ sīghaṃ palāyitvā aññattha yāhiti¹. So bhītatasi to
 gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ agaṇhi². So
 nivattitvā attano gehaṃ gantvā puttadāraṃ ādāya palāyitvā
 aññaṃ ratṭhaṃ agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṃ kāraṇaṃ 5
 natvā dve taruṇatāpase pesetvā Kisavacchaṃ mañcasivikāya
 ākāsenā ānāpesi³. Rājā yujjhितvā core gahetvā nagaram eva
 paccāgami. Tasmim āgate devatā paṭhamaṃ devaṃ vassa-
 pesuṃ, vassoghena sabbakuṇapesu avahātesu⁴ suddhavāluka-
 matthake dibbapupphavassaṃ vassi, pupphamatthake māsaka- 10
 vassaṃ, māsakamatthake kahāpaṇavassaṃ, kahāpaṇamatthake
 dibbābharaṇavassaṃ vassi. Manussā somanassappattā hirañña-
 suvaṇṇābharaṇāni gaṇhituṃ ārabhiṃsu. Atha nesaṃ sarīre
 pajjalitaṃ⁵ nānappakāraṃ⁶ āvudhavassaṃ vassi, manussā
 khaṇḍākhaṇḍikaṃ chijjiṃsu⁷. Atha nesaṃ upari mahantā 15
 vītaccikaṅgārā patiṃsu, nesaṃ upari mahantāni pajjalita-
 pabbatakūṭāni, tesāṃ upari satṭhihatthattṭhānaṃ pūrayantaṃ
 sukhumavālukaṇḍavassaṃ vassi. Evaṃ satṭhiyojanattṭhānaṃ araṭ-
 thaṃ ahosi, tassa⁸ evaṃ vinattṭhabhāvo⁹ sakala-Jambudīpe
 paññāyi¹⁰. Ath' assa ratṭhassa antararatṭhādhipatino Kaliṅgo¹¹ 20
 Atṭhako Bhīmaratho¹² tayo rājāno cintayimso: „pubbe Bārāṇa-
 sīyaṃ Kalābo¹³ Kāsīrājā Khantivādītāpase aparajjhितvā paṭhaviṃ
 pavittṭho ti sūyati, tathā Nālikīro¹⁴ tāpase sunakhehi khādā-
 petvā saḥassabāhu Ajjuno ca Aṅgīrase aparajjhितvā idāni
 Daṇḍakīrājā Kisavacche aparajjhितvā saḥ ratṭhena vināsaṃ 25
 patto ti sūyati, imesaṃ¹⁵ catunnaṃ rājūnaṃ nibbattattṭhānaṃ
 mayā na jānāma, taṃ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ
 añño kathetuṃ samattho¹⁶ n' atthi, taṃ upasaṃkamitvā¹⁷

¹ Bā adds āha. ² so Cks; Bā nagaṇhi. ³ Bā ānehiti ānāpesi. ⁴ Bā apaharantesu
 suddhavālukaṃ vassaṃ vassāpesuṃ. ⁵ Bā sampajjalikaṃ. ⁶ Bā -naṃ. ⁷ Bā
 chijjiṃsu. ⁸ Bā omits tassa. ⁹ Bā omits na. ¹⁰ Bā -yati. ¹¹ Bā ka-. ¹²
 Bā bhīmaratho. ¹³ Bā -pu. ¹⁴ Bā nālikīrarājā. ¹⁵ Bā adds pana. ¹⁶ Bā
 adds nāma. ¹⁷ Bā adds ime pañhe.

ca¹ paraloke ca anūdita, yena pappomū² 'ti yena mayam³ nirayādisu
anibbattitvā devesu ca manusse⁴ yasmā⁵ issariyaṃ sobhaggaṃ pāpuṇey-
yāma taṃ⁶ kāraṇaṃ kathehi. yo haṃ ti brāhmaṇo yo ahaṃ phalavipākasaṃ-
khātāṃ atthaṃ ca tassa⁷ atthassa herubhūtaṃ dhammaṃ ca kattum samādāya
5 vattitum uppādetuṃ ca icchami, taṃ tvaṃ ti⁸ taṃ⁹ tassa¹⁰ mayham tvaṃ
sukheṃ eva nibbānagāminaggam āruya appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ patthentassa taṃ
atthaṃ ca dhammaṃ ca pucchito akkhāhi me pākataṃ, katvā kathehi brah-
maṇaṃ dhammayagapaṇhaṃ pucehi.

Ayaṃ pana paṇho gambhīro Buddhavisayo, sabbaññu-
10 buddham ev' etaṃ¹¹ pucchitum yuttaṃ, 'tasmiṃ asati sabbaññu-
tañānapariyesakaṃ Bodhisattaṃ. Sūcīrato pana attano abodhi-
sattatāya paṇhaṃ kathetum nāsakkehi asakkonto ca paṇḍita-
mānaṃ akatvā attano asamatthabhāvaṃ kathento

5. Nāññatra¹² Vidhurā¹³ rāja etad akkhātum¹⁴ arahati
15 yaṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho¹⁵: avīsayo esa mahārāja paṇho madisaṇaṃ, ahaṃ hi ti' ev'
assa ādin na pariyoṣṇaṃ passami. andhakāraṃ¹⁶ pavattho viya homi, Bārānasi-
rañño pana purohito Vidhuro nama brahmaṇo atthi so etaṃ ācikkheyya,
20 taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca kātum icchasi etad¹⁷ akkhātum
na añño arahatīti

Rājā tassa vacanaṃ sutvā „tena hi brāhmaṇa khippaṃ
tassa santikam gacchā¹⁸ 'ti paṇṇākāraṃ datvā taṃ pesetukāmo

6. Ehi kho pahito gaccha Vidhurassa upantikaṃ,
25 nikkham imaṃ¹⁹ suvaṇṇassa haram gaccha Sūcīrata,
abhihāraṃ imaṃ dajjā atthadhammānusatthiyā ti g. ā. 143.

Tattha upantikaṃ ti santikaṃ, nikkham ti paṇḍasasuvannā²⁰ eko
nikkho. ayaṃ pana rattasuvannassa nikkhasahassam datvā evam āha, imaṃ
dajjā ti tena imasmim dhammayagapaṇhe kathite tassa²¹ atthadhammānu-
30 satthiyā abhihāraṃ pūjāṃ karonto imaṃ nikkhasahassam dadeyyāsīti²².

¹ B^d omits ca ² B^d pappe-. ³ B^d mayā ⁴ B^d ma. ⁵ C^k yaṃ ⁶ B^d taṃ
no. ⁷ C^k cassa ⁸ C^k omits taṃ tvaṃ ti ⁹ B^d omits taṃ. ¹⁰ C^k omits
tassa. ¹¹ C^k evenam, B^d buddhametaṃ. ¹² C^k naa-. ¹³ B^d vidhūrā. ¹⁴ C^k
akko-, C^k akkho-. ¹⁵ C^k has etadakkhātum na añño arahatīti in the place of
khattiyā - attho. ¹⁶ B^d -ra ¹⁷ B^d etaṃ. ¹⁸ B^d nikkhañci-. ¹⁹ C^k -e,
C^k -o. ²⁰ B^d tassa. ²¹ C^k dadeyyāti

pucchissāmā“ 'ti tayo pi mahantena parivārena pañham
 pucchanatthāya nikkhamimsu. Te¹ pana² „asuko pi nikkhanto“
 ti³, „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti⁴, ekeko „aham eva
 gacchāmīti“ maññati, tesam Godhāvarīto avidūre samāgamo
 5 ahosi, te rathehi otarivā tayo pi ekam eva ratham abhiruyha
 Godhāvarītīram sampāpuṇimsu. Tasmiṃ khaṇe Sakko Paṇḍu-
 kambalasilāsane nisinno satta pañhe cintetvā „ime pañhe
 ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāram añño sadevake loke kathetum
 samattho nāma n' atthi, tam pañham⁵ pucchissāmi, ime pi
 10 tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāram pañham pucchitum Godhā-
 varītīram pattā, etesam pañhe pi aham pucchissāmīti“ dvīsu
 devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Tam divasam
 eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarīrakiccaṃ kātum catūsu
 ṭhānesu anekasahassā⁶ isigaṇā Kisavacchassa candanacitakam
 15 katvā sarīram jhāpesum, ālāhanassa samantā addhayaḥjanamatte
 ṭhāne⁷ dibbakusumavassam vassi. M. tassa sarīranikkhepaṃ
 kāretvā⁸ assamaṃ pavisitvā tehi isigaṇehi parivuto nisīdi.
 Tesam pi rājūnam nadītīram⁹ āgatakāle mahāsenāvāhanaturī-
 yasaddo¹⁰ ahosi. M. tam sutvā Anusissatāpasam āmantetvā
 20 „tāta gantvā tāva jānāhi: kiṃsaddo nāma¹¹ eso“ ti āha. So
 pāṇiyaghaṭam ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchā-
 vasena paṭhamam g. ā.:

1. Alamkatā kuṇḍalino suvatthā

veluriyamuttā tharukhaggabaddhā

25 rathesabbhā tiṭṭhatha, ke¹² nu tumhe,

katham vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamanīhi c' eva
 muttolambakehi¹³ ca alamkatatharūhi khaggaratanehi samannāgatā, tiṭṭhathā
 'ti ekasmim rathe tiṭṭhatha, ke¹² nū 'ti ke¹² nu tumhe, katham vo sañjānanti.

¹ C^s tesam. ² C^k omits te pana. ³ C^s omits ti, but add tesam pana. ⁴ C^s
 jānāti. ⁵ B^d tam ime pañhe. ⁶ B^d adds issayo tattheva gantvā pañcasu ṭhā-
 nesu maṇḍappaṃ kāretvā anekasahassā. ⁷ C^s omits ṭhāne. ⁸ B^d -rāpetvā. ⁹
 B^d -re. ¹⁰ C^k -am, B^d adds mahā. ¹¹ B^d kiṃ nāmeso saddo. ¹² C^s ko.
¹³ B^d muttā.

Evañ ca pana vatvā pañhavissajjanassa likhanatthāya
 satasahassagghanikaṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ¹ gamanatthāya yānaṃ
 parivāratthāya² balakāyaṃ³ tañ ca paṇṇākāraṃ datvā tañ
 khaṇaṃ ñeva uyyojesi. So⁴ Indapattanagarā nikkhamitvā
 ujukam eva Bārāṇasīṃ agantvā⁵ yattha yattha paṇḍitā vasanti
 sabbāni tāni tñānāni upasaṃkamitvā sakala-Jambudīpe pañ-
 haṃ⁶ vissajjetāraṃ⁷ alabhitvā anupubbena Bārāṇasīṃ patvā
 ekasmiṃ tñāne nivāsaṃ gahetvā katipayehi⁸ saddhiṃ pātara-
 saṃ⁹ bhuñjanavelāya Vidhurassa¹⁰ nivesanaṃ gantvā āgata-
 bhāvaṃ ārocāpetvā tena pakkosāpito taṃ sake ghare bhuñja-
 mānaṃ addasa.

Tam atthaṃ pakāsento S. sattamaṃ gātham āha:

7. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Vidhurassa upantikaṃ,

tam addasa mahābrahmā asamānaṃ sake ghare ti. 144.

Tattha svādhippāgā¹² ti so Bhāradvājagotto Sucirato adhippāgato¹³ 15
 ti attho, mahābrahmā ti mahābrāhmaṇo, asamānaṃ ti bhuñjamānaṃ.

So pana tassa bālasahāyako ekācariyakule ugghatisippo,
 tasmā tena saddhiṃ ekato bhuñjitvā bhattakiccapariyosāne
 sukhānisinno „saṃma kimatthaṃ āgato sīti“ puṭṭho āgamana-
 kāraṇaṃ ācikkhanto aṭṭhamaṃ g. ā. 20

8. Rañño 'haṃ pahito dūto Korabyassa¹⁴ yasassino,

'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,

taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca

Vidhur' akkhāhi¹⁵ pucchito ti. 145.

Tattha rañño ti ahaṃ rañño Korabyassa¹⁶ yasassino dūto. pahito¹⁷ ti 25
 tena pesito idhāgaminī, pucchasi ti so Yudhiṭṭhilagotto Dhanañjayaṛājā maṃ
 dhammayāgapañhaṃ nāma pucchā, ahaṃ kathetum asakkonto tvaṃ¹⁸ sakkhiṣsa-
 sīti ñatvā tassārohesiṃ¹⁹, so paṇṇākāraṃ datvā pañhaṃ pucchanaatthāya maṃ
 tava santikaṃ pesento Vidhurassa²⁰ santikaṃ gantvā imassa pañhassa arthaṃ ea
 palidhammaṃ ca puccheyyāsīti iti abravi. taṃ tvaṃ idāni mayā pucchito akkhāhīti. 30

¹ Bā - paṭṭaṇṇa. ² Bā - raṇatthāya. ³ Bā - yaṇa. ⁴ Bā adds pana. ⁵ Ck Bā
 āg- ⁶ Ck -a. ⁷ Bā paṇhassa viṣajjanākāraṃ. ⁸ Bā adds jānehi. ⁹ Bā -a. ¹⁰
 Bā -dhū-. ¹¹ Ck svādhippākāgā, C -ppagākā ¹² Ck svādhippākā. ¹³ Ck
 adhippāgāhato, B adhippāgā āgato? ¹⁴ Bā korabbassa. ¹⁵ Bā vidūra-. ¹⁶ Ck
 -vyassa. ¹⁷ C pahī-. Bā pahī-. ¹⁸ Ck taṃ. ¹⁹ Bā tassa ā- ²⁰ Bā vidhūra

Te tassa vacanaṃ sutvā rathā otaritvā vanditvā atṭhaṃsu.

Tesu Atṭhakarājā tena saddhiṃ sallapanto dutiyaṃ g. ā.:

1. Aham Atṭhako, Bhīmaratho pañāyaṃ,
Kālīṅgarājā¹ pana uggato ayaṃ,
susaññātān² isinaṃ³ dassanāya
idhāgatā pucchitāyēṃha pañhe ti. 50.

5

Tattha uggato ti cando viya suriyo viya ca pākato paññāto, susaṇṇātānaṃ⁴ isinaṃ⁵ ti bhante, na mayaṃ⁶ idha vanakīlādīnaṃ atthāya āgatā, atha kho kāyādīhi susaṇṇātānaṃ silasampannānaṃ isīnaṃ dassanattāya idhāgatā, pucchitāyēṃha pañhe ti Sarabhaṅgasattthāraṃ pañhe pucchitum emha 10 āgat' amhā 'ti attho, yakāro vyañjanasandhikaro ti vedītabbo.

Atha te⁷ tāpaso „sādhū mahārāja, āgantabbatṭhānaṃ nēva āgat' attha, tena hi nahātvā vissamitvā assamapadaṃ pavisitvā isigaṇaṃ vanditvā sattthāraṃ⁸ pañhaṃ pucchathā“ 'ti tehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā uda- 15 kaccheve⁹ puñjanto¹⁰ ākāsaṃ oloketvā Sakkaṃ devarājānaṃ devagaṇaparivāraṃ Erāvaṇakkhandhagataṃ otarantaṃ disvā tena sallapanto tatiyaṃ g. ā.:

2. Vehāsayaṃ tiṭṭhati antalikkhe
pathaddhuno paṇṇarase va cando, (IV $\frac{304}{20}$)
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
kathaṃ naṃ jānanti manussaloke ti. 51.

20

Tattha vehāsayaṃ ti¹¹ antalikkhe¹², pathaddhuno ti pathaddhagato, addhapathe gaganamajjhe tīhito ti attho.

Taṃ sutvā Sakko catutthaṃ g. ā.:

25

3. Yam āhu devesu Sujampatīti (IV $\frac{303}{27}$)
Maghavā ti naṃ¹³ āhu manussaloke,
sa devarājā idam ajja¹⁴ patto
susaññātān¹⁵ isinaṃ¹⁶ dassanāyā 'ti. 52.

¹ Bḍ ka-. ² Ck -te, Bḍ -tānaṃ. ³ C isīnaṃ. ⁴ Ck -te. ⁵ Ck isī-. ⁶ Bḍ adds idha. ⁷ Bḍ ne. ⁸ Bḍ sarabhaṅga-. ⁹ so Ck; C udaccheve, Bḍ udacatheve. ¹⁰ Bḍ muñcanto. ¹¹ Bḍ adds abbhuggamitvā. ¹² Bḍ adds ākāse tīṭhasi. ¹³ Bḍ taṃ. ¹⁴ Ck idhamajja. ¹⁵ Ck -te isinā, C -te isīnaṃ.

Tadā pana so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṃ gaṇhissā-
mīti“ Gaṇḡgaṃ pidahanto viya vinicchayaṃ vicāreti, nāssa
pañhavissajjane okāso atthi¹.

So tam atthaṃ ācikkhanto navamaṃ gātham āha:

9. Gaṇḡgaṃ me pidahissanti, na naṃ² sakkomi brāhmaṇa
apidhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kathaṃ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātūṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 146.

Tass³ attho: brāhmaṇa mayhaṃ⁴ mahājanassa nānūcittagatisaṃkhātāṃ
10 zaiṅgaṃ pidahissanti, vyāpāro uppanno, tam ahaṃ mahāsindhuṃ apidhetuṃ na
sakkomi⁵, tasamā kathaṃ so okāso bhavissati yaṃmīṃ⁶ te ahaṃ pañhe⁷ vissaj-
jeyyaṃ, iti cittakaggataṃ c⁸ eva⁹ okāsaṃ ca alabhanto na te sakkomi akkhātūṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti.

Evaṃ ca pana vatvā „putto me paṇḍito mayā ũṇṇavanta-
15 taro, so te vyākarissati¹⁰, tassa santikaṃ gacchā“¹¹ 'ti vatvā
dasamaṃ gātham āha:

10. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atrajo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā¹² 'ti. 147.

20 Tattha oraso ti ure saṃvaddho, atrajo ti attāno jāto.

Taṃ sutvā Sucīrato Vidhurassa¹³ gharā nikkhamitvā Bha-
drakārassa bhuttapātarāsassa attano parisāya majjhe nisinna-
kāle nivesanaṃ agamāsi¹⁴.

Tam atthaṃ pakāsento S. ekādasamaṃ g. āha:

- 25 11. Sv-ādhippagā¹⁵ Bāradvājo Bhadrakārass¹⁶ upantikam,
tam addasa mahābrahmā nisinnaṃ samhi vesmanīti. 148.

Tattha vesmanīti ghare.

So tattha gantvā Bhadrakāramāṇavena katāsanaṃbhihāra-
sakkāro nisīditvā āgamanakāraṇaṃ puṭṭho dvādasamaṃ g. āha:

¹ Bā tassa pañhassa vi - - natthi. ² Bā taṃ. ³ Bā pañham. ⁴ Bā na taṃ
sakkomi brahmaṇa apidhetuṃ mahāsindhuṃ. ⁵ Bā yaṃmā. ⁶ Bā -am. ⁷ Bā
tava. ⁸ Bā -titi. ⁹ Ck -nā. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Ck -ādhippakā

Tattha sa devarājā ti so ahaṃ Sakko devarājā, idamajja¹ patto ti idam thānaṃ ajja āgato, dassanāyā ti dassanattāya vandanattāya Sara-bhaṅgasattāraṇ ca paṇhaṃ pucchanattāya ti āha.

Atha naṃ Anusisso „sādhu mahārāja tumhe pacchā-
5 gacchathā²“ ti vatvā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assamaṃ pavisitvā
pāṇiyaghaṭaṃ paṭisāmetvā tiṇṇaṃ rājānaṃ devarājassa ca
paṇhe³ pucchanattāya āgatabhāvaṃ M-assa ārocesi. So isi-
gaṇaparivuto mahāvisālamālake nisīdi. Tayo rājāno gantvā⁵
isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Sakko pi otaritvā
10 isigaṇaṃ upasaṃkamitvā aṇjaliṃ pagayha⁶ isigaṇaṃ vaṇṇetvā
vandamāno pañcamaṃ g. ā.:

5. Dūre sutā no isayo samāgatā
mahiddhikā iddhiguṇūpapaṇṇā,
vandāmi te ayire⁷ pasannacitto
15 ye jīvalok’ ettha manussasetṭhā ti. 53.

Tattha dūre sutā no ti bhante amhehi tumhe dūre devaloke thitehi
yeva sutā⁸, mamāyanto evaṃ āha, i. v. l.: ime idha samāgatā amhākaṃ isayo
dūre sutā yāva Brahmakāḷā vissutā pākātā ti, mahiddhikā ti⁹ mahānubhāva,
iddhiguṇūpapaṇṇā¹⁰ ti pañcavidhena iddhiguṇena samannāgatā, ayire⁷ ti
20 ayye¹¹, ye ti¹² ye tumhe imasmiṃ jīvaloke manussasetṭhā.

Evaṃ isigaṇaṃ vanditvā Sakko cha nisajjadose parihaaranto
ekamantaṃ nisīdi. Atha naṃ isīnaṃ adhovāte nisinnaṃ disvā
Anusisso chaṭṭhaṃ g. ā.:

6. Gandho isīnaṃ ciradakkhitānaṃ
25 kāyā cuto gacchati mālutena,
ito parakkamma¹³ sahasanetta
gandho isīnaṃ asuci devarājā ti. 54.

Tattha ciradakkhitānaṃ ti cirapabbajitānaṃ, parakkamma¹⁴ ti
parakkama¹⁵ apehi, sahasanetta¹⁶ ti ālapanam etaṃ, Sakko hi amacca-
30 sahassehi¹⁷ cintitaṃ atthaṃ¹⁸ ekako¹⁹ va passati, tasmā sahasanetta ti

¹ C* idhammajja. ² Bā pacchā āg-. ³ Bā -am. ⁴ Bā -lake. ⁵ Bā āg-. ⁶ Bā
adds thito. ⁷ Bā ayyare. ⁸ Cks sutam. ⁹ Ck omits ti. ¹⁰ Bā -guṇo-.
¹¹ Cks ayyā, Bā ayyākā. ¹² Cks yo, omitting ti. ¹³ Bā paṭikkamma. ¹⁴ Bā
patikkammā. ¹⁵ Bā -ssena. ¹⁶ Bā omits atthaṃ. ¹⁷ Bā ekameko.

14. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
Bhadrakāra brāvīhi⁷ me ti. 149.

Atha naṃ Bhadrakāro „tāta ahaṃ imesu divasesu⁵
paradārakakamme⁸ abhinivīṭṭho, cittaṃ me vyākulaṃ⁴, tena
ty-āhaṃ⁶ vissajjetuṃ na sakkhissāmi, mayhaṃ pana kaniṭṭho
Saṅjayakumāro⁹ mayā⁷ visadañāṇataro⁸, taṃ pucchā, so te
taṃ pañhaṃ vissajjessatiti“ tassa santikaṃ pesetuṃ dve
gāthā abhāsi: 10

15. Maṃsakācaṃ⁹ avahāya godhaṃ anupatāṃ⁹ ahaṃ,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 150.
14. Saṅjāyo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā¹⁰ ti. 151. , 15

Tattha maṃsakācaṃ⁹ ti yathā nāma puriso thūlanigamaṃsaṃ kācena-
dāya¹⁰ gacchanto antaramagge godhapotakaṃ diṣvā maṃsakācaṃ⁹ chaḍḍetvā taṃ
anubandheyya evaṃ evaṃ¹¹ attano ghare vasantiṃ¹² bhariyaṃ chaḍḍetvā parassa
rakkhitagopitaṃ¹³ itthiṃ anubandhanto homiti dipento evaṃ āha.

So tasmīṃ yeva khaṇe Saṅjayassa nivesanaṃ gantvā tena¹⁰
katasakkāro āgamanakāraṇaṃ puṭṭho ācikkhi.

Taṃ utthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

15. Sv-adhippāgā¹⁴ Bhāradvājo Saṅjayassa upantikaṃ,
taṃ addassa mahābrāhmā nisiṇṇaṃ sa[mhi] parisati¹⁵. 152.
16. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino, 25
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca Saṅjay' akkhāhi pucchito ti. 153.

Saṅjayakumāro pi pana tadā paradāraṃ eva sevati, ath'
assa „so ahaṃ tāta paradāraṃ sevāmi, sevanto ca¹⁶ Gaṃgaṃ

¹ Bā -byassa. ² Bā pabrūhi. ³ Ck^s pā-. ⁴ Bā byā-. ⁵ Bā kyāham. ⁶ Bā sañceyya-. ⁷ Bā mahā. ⁸ Bā ativiyañāṇavantatara. ⁹ Bā -jaṃ. ¹⁰ Bā kāje-.
¹¹ Bā eva. ¹² Bā vasavattanīṃ. ¹³ Bā -taṃgo-. ¹⁴ Ck^s -ppakā. ¹⁵ Ck^s Bā
parisati, C^s parisatīṃ. ¹⁶ Bā adda pana.

vuccati, asu'e'ti sedamalādi-paribhāvitattā duggandho, tumhe ca sucikāmā, tena vo esa gandho khādatīti¹.

Tam sutvā Sakko itaram g. ā.:

7. Gandho isīnam ciradakkhitānam

kāyā cuto gacchatu mālutena,

5

vicitrapuppham² surabhim va mālam

gandham etam pāṭikamkhāma bhante,

na h' ettha dewā paṭikkūlasaṇṇino ti. 55.

Tattha gacchatū 'ti yathāsukham pavattatu, nāsāpuṭam no paharatū 'ti attho, pāṭikamkhāmā 'ti icchāma patthema, etthā 'ti etasmim gandhe devā jegucchasaṇṇino³ na honti, dussile⁴ yeva hi devā jigucchanti na sīlavante ti. 10

Evañ ca pana vatvā „bhante Anusissa, aham mahantena ussāhena pañham pucchitum āgato, okāsam me karohiti“ āha. So tassa vacanam sutvā utthāyāsana isigamam okāsam karonto gāthadvayam āha:

15

8. Purindado bhūtapatī yasassī

devānam indo Maghavā Sujampati

sa devārājā Asura[gaṇa]ppamaddano⁵

okāsam ākamkhati⁶ pañha⁷ pucchitum. 56.

9. Ko n' ev' imesaṃ⁸ idha paṇḍitānam

20

pañhe puṭho⁹ nipuṇe vyākarissati,

tiṇṇam ca rañṇam manujādhipānam

devānam indassa ca Vāsavassā 'ti. 57.

Tattha purindado ti ādini Sakkass' eva gaṇanāmāni, so hi pure dānam dinnattā purindado, bhūtesu¹⁰ jeṭṭhakattā bhūpati, paṇḍarasampadāya yasassī¹¹, 25 paramissaratāya devānam indo, sattannaṃ vatasamādānānam suṭṭhakatattā Sakko, purimajātivasena Maghavā, Sujāya¹² patibhāvena Sujampati, rañjanatāya¹³ rājā, ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇe ti saṇhasukhumapañhe¹⁴, rañṇam ti rājūnam, imesaṃ catunnam janānam¹⁵ manam gaheva ko imesaṃ paṇḍitānam isi-

30

¹ C^s khādha-? B^d badha-. ² B^d vicittam-. ³ B^d jigucchi-. ⁴ B^d -lino. ⁵ B^d asūrānappa-. ⁶ C^s -si. ⁷ C^s -he, B^d pañam. ⁸ C^s novimesam, B^d neva-tesam. ⁹ C^s puṭṭho. ¹⁰ C^s santesu. ¹¹ C^k -dāya ssī, C^s -resampadāya sassī, B^d -rasampadāya yassi. ¹² B^d sujātāya asukaṇṇāya. ¹³ C^k rañjantāya. ¹⁴ C^s -ham. ¹⁵ B^d rājūnam. ¹⁶ B^d -ham.

taritvā paratīraṃ gacchāmi, taṃ maṃ sāyaṃ ca pāto ca nadim̐
tarantaṃ maccu gilati nāma, tena me cittaṃ vyākulaṃ, na
ty-āhaṃ ācikkhituṃ sakkhissāmi¹, kaniṭṭho pana me² Sam-
bhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavassiko mayā sata-
5 guṇena saḥassaguṇena³ adhikaṇāṇo⁴, so te ācikkhissati, gaccha
taṃ⁵ pucchā⁶ “ ‘ti.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. dve gāthā abhāsi:

17. Sadā maṃ gilati⁷ maccu sāyaṃ pāto Suciṛata,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 154.
10 18. Sambhavo nāma me bhātā kaniṭṭho me Suciṛata.
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā ‘ti. 155.

Taṃ sutvā Suciṛato „ayaṃ pañho imasmiṃ loka abbhuto
bhavissati, imaṃ vissajjetuṃ samattho nāma n’ atthi, maññe-
15 ti cintetvā dve gāthā abhāsi:

19. Abbhuto vata bho dhammo, nāyaṃ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te su paññāya no vidu. 156.
20. Na taṃ sakkotha akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchitā,
kathan nu daharo jaññā atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 157.
20 Tattha nāyaṃ ti ayaṃ pañhadhammo⁸ abbhuto, imaṃ kathetuṃ sa-
matthena⁹ nāma na bhavitabbāmi, tasmā yaṃ tvaṃ kumāraṃ kathessatīti vadesi¹⁰
nāyaṃ ambhākaṃ ruccati, te sū ‘ti ettha sukāro nīpātamattāṃ, pitā Vidhuro¹¹
putto Bhadrakāro ca Saṅjayo eā ‘ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṃ
dhammaṃ no vidu na vijānanti¹², aṇño ko jānissatīti attho, na taṃ ti tumhe
25 tayo janā pucchitā etaṃ akkhātuṃ na sakkotha daharo sattavassikakumāro puc-
chito nu jaññā, kena kārāṇena jānituṃ sakkhissatīti attho.

Taṃ sutvā Saṅjayakumāro „tāta Sambhavakumāraṃ
daharo ti mā maññāsi, sace pi pañhaṃ¹³ vissajjane n’ atthi
ko¹⁴ gaccha taṃ pucchā¹⁵ “ ‘ti atthadīpanāhi upamāhi kumā-
30 rassa vaṇṇam pakāseto dvādasa gāthā abhāsi:

¹ Bđ -miti. ² Ck^s omit me. ³ Bđ adds sataḥassaguṇena. ⁴ Bđ -nāpataro.
⁵ Bđ tvaṃ. ⁶ Bđ pucchāhi. ⁷ Bđ -te. ⁸ Bđ -hā-. ⁹ Ck^s -itto. ¹⁰ Bđ vada-
¹¹ Bđ -dhū-. ¹² Ck^s viditanti, Bđ vidu ti. ¹³ Bđ pañhā. ¹⁴ so all three MSS.
for koei? ¹⁵ Ck^s gacchā, omitting taṃ pucchā, Bđ gaccha naṃ pucchā.

Taṃ sutvā isigaṇo „mārisa Anusissa, tvaṃ paṭhaviyaṃ
thaṭvā paṭhaviṃ apassanto viya kathesi, ṭhapetvā Sarabhaṅga-
satthāraṃ ko añño ete pañhe kathetuṃ samattho“ ti vatvā

10. Ayaṃ isī Sarabhaṅgo tapassī
5 yato jāto¹ virato methunasma
ācariyaputto suvinītarūpo
so nesaṃ pañhāni viyākarissatīti g. ā. 58.

Tatha² Sarabhaṅgo ti sare khpitvā ākāse sarapāsādā³ni⁴ katvā puna
ekena sarena te sare pātentō bhaggavibhagge⁵ akāsīti Sarabhaṅgo. methu-
10 nasmā ti methunadhammato, so kira methunaṃ asevitvā va pabbajito, ācari-
yaputto ti rañño ācariyassa purohitassa putto.

Evaṃ ca pana vatvā isigaṇo Anusissaṃ āha: „mārisa
tvam eva satthāraṃ vanditvā isigaṇassa vacanena Sakkena
pucchitapañhaṃ kathanāya okāsaṃ karohīti⁶“. So „sādhū“
15 'ti sampatichhitvā satthāraṃ vanditvā okāsaṃ karonto anan-
taraṃ g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
yācanti taṃ isayo sādhurūpā,
Koṇḍañña eso manujesu dhammo
20 yaṃ vaddham⁷ āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍañña 'ti taṃ gottenālapati, dhammo ti sabhāvo, yaṃ
vaddham⁷ ti yaṃ paññāya vuddhaṃ⁸ purisaṃ esa pañhaṃ⁹ vissajjanabhāvo¹⁰
nāma āgacchati, esa¹¹ manujesu sabhāvo, tasmā candasuriyasahassaṃ¹² utthā-
pento viya pākataṃ katvā devarañño pañhaṃ kathehitū.

25 Tato Mahāpuriso okāsaṃ karonto anantaraṃ g. ā.:

12. Katāvakāsā pucchantu bhonto
yaṃ kiñci pañhaṃ manasābhipatthitaṃ,
ahaṃ hi taṃ taṃ vo viyākarissam
ñatvā sayam lokaṃ imaṃ paraṃ cā 'ti. 60.

¹ read: jāto yāto. ² Bā adds bhante anusissa. ³ Cks -pāsādini. ⁴ Cs -ggo,
Bā bhaṅgavibhaṅgo. ⁵ Bā kare-. ⁶ Bā buddham. ⁷ Bā buddhan. ⁸ Bā
buddhaṃ. ⁹ Bā -hānam. ¹⁰ Bā -bhāro. ¹¹ Bā eso. ¹² Bā candima-.

21. Mā nañ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavañ,
pucchitvā Sambhavañ jaññā
atthañ dhammañ ca brāhmaṇa. 158.
22. Yathāpi cando vimalo gacchañ ākāśadbātuyā
sabbe tārāgaṇe³ loke ābhāya atirocati 159. 5
23. Evam pi dahar' ūpeto⁴ paññāyogena Sambhavo,
mā nañ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavañ,
pucchitvā Sambhavañ jaññā
atthañ dhammañ ca brāhmaṇa. 160.
24. Yathāpi rammako⁵ māso gimhānañ hoti brāhmaṇa 10
at' ev' aññehi māsehi dumaṇṇaphehi sobhati 161.
25. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 162.
26. Yathāpi himavā brahme pabbato Gandhamādana
nānārukkhehi sañchanno⁶ mahābhūtagaṇālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca 163. 15
27. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
28. Yathāpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno carañ kacche⁷ analo⁸ kaṇhavattanī 165.
29. Ghatāsano⁹ dhumaketu uttamāhevanandaho¹¹
nisīthe¹¹ pabbataggasmim pahūtedho¹² viroceti 166. 20
30. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
31. Javena bhadrañ jānanti balivaddaṇ ca vāhiye¹³
dohena dhenuñ jānanti bhāsamānañ ca paṇḍitañ, 168.
32. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā nañ daharo [ti] uññāsi apucchitvāna² Sambhavañ, 25
pucchitvā Sambhavañ jaññā
atthañ dhammañ ca brāhmaṇa 'ti. 169.

Tattha jaññā ti jāññāsi¹⁴, cando ti punnācando, vimalo ti abbhā-
dimalarabito, evam pi dahar' ūpeto ti evam Sambhavaṇṇamāro daharabhāvena

¹ Bḍ maññāsi. ² Bḍ āp-. ³ Ck tarāgāṇā, Bḍ tārāgaṇe. ⁴ Cks ūpe- ⁵ Ck
rammāko. ⁶ Ck sañjanno, Cs sañjatto, Bḍ sañchanno. ⁷ Ck varañ kacche, Cs
varañ kaccho, Bḍ vane gacche. ⁸ Ck atalo yathā pi pāvako - - - analo wanting in
Bḍ. ⁹ Ck -ne. ¹⁰ Ck -hemañācaho, Cs -hevanandaho, Bḍ -hevandaneho. ¹¹
Ck -te, Bḍ nīsiye. ¹² Bḍ bahutejo. ¹³ Cks -se, Bḍ vāhiye. ¹⁴ Cks -ti.

Tattha yaṃ kiñcīti na kevaḷaṃ tumbhākam eva sadevakassa lokassa yaṃ manasābhipatthitaṃ taṃ maṃ bhavanto pucchantu ahaṃ hi¹ idhalokaṇissitaṃ vā paralokaṇissitaṃ vā² sabbapaṇhaṃ³ imaṃ ca paraṇ ca⁴ lokāṃ sayāṃ abhiññāya snechikatvā kathessāmi ti sabbāññū pavāraṇaṃ pavāresi⁵.

Evam tena okāse kate Sakko attano⁶ abhisamkaṭaṃ pañ- 5
haṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

13. Tato ca Maghavā Sakko atthaddassī purindado
apucchi paṭhamāṃ pañhaṃ yañcāsi abhipatthitaṃ: 61.
14. Kiṃ sū vadhivā na kadāci socati, 10
kissa-ppahānaṃ⁷ isayo⁸ vaṇṇayanti,
kass' idha vuttaṃ pharusaṃ khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etaṃ atthaṃ ti. 62.

Tattha yañcāsīti yaṃ tassa manasā abhipatthitaṃ āsi taṃ pucchīti
attho, etaṃ ti etaṃ mayā pucchitaṃ atthaṃ akkhāhi me ti ekagāthāya tayo 15
pañhe pucchi.

Tato⁹ pañhaṃ vyākaraṇto

15. Kodhaṃ vadhivā na kadāci socati,
makkhappahānaṃ isayo vaṇṇayanti,
sabbesaṃ vuttaṃ pharusaṃ khametha, 20
etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodhaṃ vadhivā ti socanto hi paṭighacitten¹⁰ eva¹¹ socati, kodhā-
bhāva kuto soko, tena vuttaṃ na kadāci socatīti, makkhappahānaṃ ti
pucchi attano¹² katagūṇamakkhaṇassa akataññūbhāvasamkhātassa makkhassa pa-
hānaṃ isayo vaṇṇayanti, sabbesaṃ ti hīnamajjhimokkappaṭṭhānaṃ¹³ sabbesaṃ 25
pharusavacanaṃ khametha, santo ti porāṇakapaṇḍitā evaṃ kathenti.

16. Sakkā hi dvinnāṃ¹⁴ vacanaṃ titikkhituṃ
sādisassa vā seṭṭhanarassa vāpi,
kathan nu hīnassa vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etaṃ atthaṃ¹⁵. 64. 30
17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
sārambhahetu¹⁶ pana sādisassa¹⁷,

¹ Bd adds vo. ² Cks omit para- vā. ³ Bd sabbāṃ-. ⁴ Cks para. ⁵ Bd sampa-

⁶ Bd -nā. ⁷ Bd kiṃsu-. ⁸ so all three MSS. for isi? ⁹ Bd tatoparaṇaṃ. ¹⁰

Bd -mukka-. ¹¹ Bd sakkā ubhinnaṃ. ¹² Bd adds: sarabhangho aha. ¹³ Cs Bd

sārabbha-. ¹⁴ Bd sa-.

yo c' idha hīnassa vaco kametha

etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti 65.

evamādināṃ gāthānaṃ vacanapaṭivacanavasena sambandho
veditabbo.

- 5 Tattha akkhāhīti bhante Koṇḍañña tumhehi¹ dve pañhā sukathitā, eko
cittāṃ me² na gaṇhāti kathāṃ sakkā attano³ hīnatarassa vacanāṃ adbhivāsetuṃ tam
me akkhāhīti pucchanto evam āha, etaṃ khantiṃ ti yam p' etaṃ jātigottādihi
hīnassa vacanāṃ khamā nāṃ, etaṃ khantiṃ uttamam ti porāṇakapaṇḍitā va-
danti, yaṃ paṇ' etaṃ jātiādihi seṭṭhassa bhayena sadisassa kāraṇuttariya-
10 lakkhaṇe sārāmbhe ādinavaddassanena khamanāṃ n' eṣā adbhivāsanaḥkanti nāma
'ti attho.

- Evam vutte Sakko M-aṃ āha⁴: „bhante paṭhamam tumhe
'sabbesaṃ vuttaṃ pharusam khametha etaṃ khantiṃ uttamam
āhū⁵ ti vatvā idāni 'yo c' idha hīnassa vaco khametha etaṃ
15 khantiṃ uttamam āhū⁶ ti vadatha, na vo purimena pacchimaṃ
sametīti“. Atha naṃ M. „Sakka, pacchimaṃ mayā ayaṃ
hīno ti ñatvā pharusavacanāṃ adbhivāsentassa vasena vuttaṃ,
yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānaṃ seṭṭhādi-
bhāvo ñātuṃ tasmā purimaṃvuttan“ ti vatvā sattānaṃ aññatra
20 samvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādibhāvassa duviññeyyatam
pakāseṇto

19. Kathaṃ vijaññā catumaṭṭharūpaṃ
seṭṭhaṃ sarikkhaṃ athavāpi hīnaṃ,
virūparūpena caranti santo,
25 tasmā hi sabbesaṃ vaco khamethā 'ti g. ā. 66.

Tattha catumaṭṭharūpaṃ ti catuhi iriyāpathehi paṭlechanasabhāvaṃ,
virūparūpenā 'ti virūpānaṃ lāmakapuggalaṇaṃ rūpena uttamaguṇā⁶ santo
pi caranti, imasmiṃ paṇ' atthe Majjhantikatherassa vatthuṃ kathetabbam.

- Tam sutvā Sakko nikkamkko hutvā „bhante etāya no
30 khantiyā ānisaṃsaṃ kathethā“ 'ti yā. i. Ath' assa⁷ M.:

19. Na h' etaṃ atthaṃ mahatī pi senā
sarājikā yujjhamānā labhetha

¹ Cks -he. ² Cks omit ne. ³ Bā -nā. ⁴ Cks omit āha. ⁵ Bā adds santo. ⁶
Bā -ṇena. ⁷ Ck atha.

yaṁ khaṁtimā sappuriso labhetha,
khaṁtibalass' ūpasamanti¹ verā ti g. ā. 67.

Tattha etamattathan ti etaṁ veravūpasamanāṁ nippaṭṭighabhāvasaṁ-
khātaṁ atthaṁ.

Evam M-ena khaṁtiguṇe kathite te rājāno cintayimsu: 5
„Sakko attano pañhaṁ² pucchati, amhākaṁ pucchānokāsaṁ
na dassatīti“. Atha nesaṁ ajjhāsayāṁ viditvā³ attanābhisaṁ-
khaṭṭe⁴ cattāro pañhe ṭhapetvā va tesāṁ kaṁkhā⁵ pucchanto

20. Subhāsitan te anumodiyānaṁ
aūñāṁ taṁ pucchāmi, tad imgha brūhi, 10
yathā ahū Daṇḍakī Nālikīro
ath' Ajjuno Kalābu cāpi⁶ rājā
tesāṁ gatiṁ brūhi supāpakammināṁ
katth' ūpapannā isinaṁ viheṭṭhakā ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānaṁ ti idaṁ mayā puṭṭhānaṁ tiṇṇaṁ pañhānaṁ 15
vissajjanasāṁkhātaṁ tava subhāsitaṁ anumoditvā, yathā ahū ti yo nāma
ahosi⁷, Kalābu cā 'ti Kalābu ca rājā⁸.

Ath' assa vissajjento⁹ M. pañca gāthā abhāsi:

21. Kisam pi¹⁰ Vacchaṁ avakiriya Daṇḍakī
ucchinnamūlo sajano saraṭṭho 20
Kukkulanāme¹¹ nirayamhi paccati,
taṣsa pulliṅgāni¹² patanti kāye. 69.

22. Yo saññate pabbajite avañcasi¹³
dhammaṁ bhaṇante samaṇe adūsake
taṁ Nālikīraṁ sunakhā parattha 25
saṁgamma khādanti viphandamānaṁ. 70.

23. Ath' Ajjuno niraye sattisūle¹⁴
avaṁsiro patito addhāpādo

¹ so Cks for ūpasamanti? Bđ upamanti. ² Bđ -e. ³ Bđ adds sakko. ⁴ Bđ
attano abhisaṁkhāte. ⁵ Bđ -ani. ⁶ read: cāpi kalābu? ⁷ Bđ cattāro janā ca
abesaṁ in the place of yo - ahosi. ⁸ Cks omit rājā. ⁹ Bđ visajja-. ¹⁰ Bđ
kissāṁhi? Cks kissāṁhi. ¹¹ Cks -a. ¹² Ck puli-, Bđ phulli-. ¹³ so Cks; Bđ
acchedayi. ¹⁴ Bđ satta-.

- Angīrasaṃ Gotamaṃ heṭṭhayitvā
khaṇṭiṃ tapassīṃ cirabrahmacāriṃ. 71.
24. Yo khaṇḍaso pabbajitaṃ achedayi
khaṇṭiṃ vadantaṃ samaṇaṃ adūsakaṃ
5 Kalābu vīcim upapajja paccati
mahābhitāpaṃ¹ kaṭukaṃ bhayaṇakaṃ. 72.
25. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpiṭṭhataraṇi² c' ettha
dhammaṃ care samaṇabrāhmaṇesu,
10 evaṃkaro saggaṃ upeti tṭhānaṃ ti. 73.

- Tattha kisaṇ ti appamaṇisaḥhitattā kisasarīraṇi, avakīriyā¹ 'ti avakiritvā
nutṭhubhanadantakaṭṭhapātanaena² tassa sarīre kaḷiṃ pavāhetvā, ucchinna-
mūlo ti chinna-mūlo hutvā, sajano ti sapariṣo, Kukkulanāme³ nira-
yamhīti yojaniasatappamāṇe kappena saṇṭhite uṇhachārikaniraye, pulliṅgā-
15 nīti⁴ vitaccikaṃgārā⁵ tassa kira tattha uṇhakukkule nimuggassa navahi vaṇa-
mukhehi uṇhachārikā pavisanti⁶. sīse mahantamahantā aṅgārā patanti yesaṃ⁷
patanakāle sarīraṃ⁸ dīparukkho viya jalati, balavedanā vattanti, taṃ⁹ adhi-
vāsetuṃ asakkonto mahāravaṃ ravati, Sarabhaṅgasatthā paṭhaviṃ bhinditvā taṃ
tathā¹⁰ paccamānaṃ dassesi, mahājano bhayaśantāsam āpajji, tassa atīta-
20 bhavaṃ¹¹ űatvā M. taṃ nirayaṃ antaradbāpesi, dhammaṃ bhaṇante ti
dasakusalakammapaṭṭhādhammaṃ bhāṣante, samaṇe ti samitapāpe, adūsake
niraparādhe, Nālikīraṇ ti evaṃnāmakarājānaṃ, paratthā¹² 'ti paraloke niraye
nibbattaṃ. saṃgaṃmā¹³ 'ti ito c' ito ca samāgantvā¹⁴ mahantā sunakhā khā-
danti, tasmiṃ kira Kālīṅgaraṭṭhe Dantapurāṇagare Nālikīre rajjaṃ kārāyamāṇe
25 eko mahatāpaso pañcasatātāpasaparivuto Himavanta āgama rāḡuyyāṇe vāsaṃ
kappetvā mahājanassa dhammaṃ desesi, dhammikātāpaso uyyāṇe vasatīti raṇṇo
ārocayīṃsu, rājā paṇa adhammiko adhammena rajjaṃ kārēti, so amaccesu
paṇaṇṇantesu ahaṃ pi dhammaṃ suṇissamīti uyyāṇaṃ gaṇtvā tāpasam vanditvā
nisīdi, tāpaso raṇṇā saddhīṃ paṭisaṇṭhāraṃ karonto kiṃ mahārāja dhammena
30 rajjaṃ kārēsi jaṇaṃ¹⁵ na¹⁶ pīṇesīti āha, so tassa kujjhītvā ayaṃ kūṭajatiḷo
ettakaṃ kālaṃ nāgarānaṃ santike mamaṃ neva aggaṃ kathesi maṇṇe hotu
jaṇissamīti ciṇṭetvā sva ambhakaṃ gharadvaram āgaccheyyāthā¹⁷ 'ti nimantetvā
punadvase purāṇagūṭhassa cātiyo pūrāpetvā tāpasesu āgatesu tesam bhikkhā-
bhājanāni gūṭhassa pūrāpetvā dvāraṃ pīḍāpetvā musalāni ca lobhaṇḍe ca

¹ Bḍ mahāpa-. ² Bḍ nutṭhabhitadanta-. ³ Cks -ma. ⁴ Cks pulli-, Bḍ phulli-.
⁵ Bḍ vitaccitāṅgārā. ⁶ Cks -sati. ⁷ Bḍ tesam. ⁸ Bḍ sakalasarīre. ⁹ Bḍ so.
¹⁰ Bḍ tattha. ¹¹ so Ck for atibhāta-? Bḍ ativiyabhitābhāvaṃ, C anibhāta-
bhāvaṃ. ¹² Bḍ adds chinditvā. ¹³ Cks jaṇa. ¹⁴ Bḍ na rāṭhaṃ in the place
of jaṇana

gahāpetvāna isinam sīsāni bhindāpetvā jaṁghāsū¹ gahetvā kaḍḍhāpetvā suna-
khehi khādāpetvā bhinnam paṭhaviṃ pavisitvā Sunakhamahāniraye nibbatti, tatr'
assa tigāvutikam sarīram ahoṣi, atha naṃ mahantaṃ hatthikucchippamāṇā pañca-
vannasunnakhā² anubandhitvā ḍasitvā navayojanāya jalitaayapaṭhaviyaṃ pādetvā
mukhapūram³ luṇcantā vipphandamānam khādimsu, M. paṭhaviṃ dvidhā 5
bhetvā⁴ tam nirayaṃ dassetvā mahājanassa bhūtabbhavaṃ ṇatvā puna antara-
dhāpesi; atha jjuṇo ti sahasasābhurājā, Aṅgīrasaṃ ti aṅgehi raṃsīnam
niccharapato evaṃ laddhanāmaṃ, heṭhayitvā ti viheṭhetvā visapītakaṇḍena
vijjhivā jīvitaḥkhayaṃ pāpetva, so kira⁵ Mahimsakaratthe Kekarājadhāniyaṃ⁶
rajjam karento migavaṃ gantvā mige vadhitvā aṅgāramasam⁷ khādanto vicari, 10
ath' ekadivasam migānam agamanattāne koṭṭhakaṃ katvā mige olokayamāno
attāsi, tadā so tāpaso tassa raṇṇo avidūre ekaṃ kāraruḁkhāṃ abhirūhitvā
phalāni ocinanto ocitaphalaṃ⁸ sākhāṃ muñci, tassā vissattāyā⁹ tam thānam
pattā migā palāyimsu, rājā kujjhivā tāpasam visena sallena vijjhi, so patitvā
galanto¹⁰ matthakena khadirakhāṇum¹¹ āsādetvā sūlagge yeva kalam akāsi, rājā 15
tam khāṇam ṇeva dvidhābhinnam paṭhaviṃ pavisitvā Sattisulaniraye nibbatti,
tigāvutappamānam sarīram ahoṣi, tatra tam¹² nirayapālā jalitehi āvudhehi
koṭṭetvā¹³ jalitam ayapabbataṃ āropenti, pabbatamatthake thitakale¹⁴ vāto
paharati, so vāṭappahārena patitvā paṇigalati¹⁵, tasmim khāṇe heṭṭhā nava-
yojanāya jalitaayapaṭhavitto¹⁶ mahātālakkhandhappamāṇam¹⁷ jalitam¹⁸ aya- 20
sulam utthahati, so sūlaggaṃ matthaken' eva āsādetvā sūlavuto tiṭṭhati, tasmim
khāṇe paṭhavi jalati, sūlam jalati¹⁹, sarīram²⁰ jalati, so tattha mahāravam
ravanto paccati, M. paṭhaviṃ dvidhā katvā nirayaṃ²¹ dassetvā mahājanassa
bhūtabbhavaṃ ṇatvā antaradhāpesi, khaṇḍaso ti cattāro²² cattāro hatthapāde
kaṇṇasam eka khaṇḍākhāṇam katvā, adūsakaṃ ti niraparādhāṃ, tatha che- 25
dāpetvā dvīhi kasāpahārasahashehi²³ tālāpetvā jaṭṭasu gahitam²⁴ ākaḍḍhāpetvā
paṭikujjāṃ nipajjāpetvā piṭṭhiyaṃ paṇhiyā paharitvā mahādukkhasamāppitam
akāsi, Kalābuvicin ti Kalābuvicin, kaṭukan ti tikkhāpavedanam, evaṃ²⁵
nirayaṃ upapajjīva chaṇṇam jāḷanam antare paccati, vitthārato pana Kalābu-
taṇṇo vatthum Khantivādajātaka kathitam eva, pāpiṭṭhatarāṇi cetthā²⁶ ti 30
eteḥ nirayehi pāpiṭṭhatarāṇi ca añṇāni nirayaṃ sutvā, dhammaṃ care ti
Sakka devarāja paṇḍito kulaputto na kevalam ete²⁶ cattāro nirayā ete yeva ca
rajjano nerāyikā atha kho añṇe pi nirayā añṇe pi rajano nirayesu npapaṇṇā ti
viditva catupaccayadānadharmikarakkhāvarasamvidhānasamkhātāṃ samāṇa-
brahmanesu dhammaṃ careyya. 35

¹ Bds -ghadisū. ² Bd -ṇṇā-. ³ Ck repeats mukha-, C^s mukhapurāṇamuka. ⁴ Ck hetvā, Bd bhinditvā. ⁵ Bd adds ajjuṇo nāma rājā. ⁶ Bd kevaka. ⁷ Bds aṅgārapakkamamsam. ⁸ C^s ocati-, Bds ocinaphala. ⁹ Bd adds saddena. ¹⁰ Bd paṇi- ¹¹ Bds khadirakhāṇuke, C^s khārahāṇum. ¹² C^s tatrāyam. ¹³ Ck koṭṭhe-, Bd kote-. ¹⁴ Bd patitakāle. ¹⁵ C^s -ṇeti. ¹⁶ Bd -pathaviyā. ¹⁷ Ck -ṇā, C^s -ṇa. ¹⁸ Ck jal-, C^s jalintam, Bd jalitam. ¹⁹ Bd sūlāni jalanti. ²⁰ Bd tassa sa-. ²¹ Bd tam ni-. ²² Ck varo, Bd omits cattāro. ²³ Bd kasāhi pa-. ²⁴ Bd gahitvā corr. to gahetvā. ²⁵ Bds evarūpaṃ. ²⁶ Bd adds yeva.

Evam M-ena catunnam rājūnam nibbattatṭhāne dassite
tayo rājāno nikkamkhā ahesum. Tato Sakko avasese cattāro
pañhe pucchanto g. ā.:

26. Subhāsitan te anumodiyānam
5 aññam taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi,
kathamvidham sīlavantaṃ vadanti,
kathamvidham paññavantaṃ vadanti,
kathamvidham sappurisaṃ vadanti,
kathamvidham no¹ siri no jahātīti. 74.
- 10 Tattha kathamvidham no¹ siri no jahātīti kathamvidham nu
purisaṃ paṭiladdhasiri² na jahātī.

Ath' assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsi:

27. Kāyena vācāya ca yo³ ca⁴ saññato
manasā ca kiñci na karoti pāpaṃ
15 na attahetu⁵ alikaṃ bhaṇāti
tathāvidham sīlavantaṃ vadanti. 75.
28. Gambhīrapañham manasābhicintayam⁶
nācāhitam kamma⁷ karoti luddam (IV ^{4.6}/₂₄)
kālabhataṃ⁸ atthapadam na riñcati
20 tathāvidham paññavantaṃ vadanti. 76.
29. Yo ve kataññū⁹ katavedi dhīro
kalyāṇamitto dāḥabhatti¹⁰ ca hoti¹¹
dukkhitassa¹² sakkacca karoti kiccaṃ
tathāvidham sappurisaṃ vadanti. 77.
- 25 30. Etehi sabbehi guṇeh' upeto¹³
saddho mudū samvibhāgī vadaññū —
saṃgāhakaṃ sakhilaṃ¹⁴ saṇhavācam (IV ^{11.9}/₁₉)
tathāvidham no siri no jahātīti. 78.

¹ Bā nu. ² Bā -siri, Ck -siriṃ. ³ C s. so. ⁴ E ds dha. ⁵ so all three MSS. for -tū? ⁶ Bā -tiyam. ⁷ Bā -am. ⁸ Bds -gataṃ. ⁹ all three MSS. -n. ¹⁰ Ck -bhanti, Bā -bhitti. ¹¹ so all three MSS. for hoti ca? ¹² Bā dukkhi-, Ck dukkhī- corr. to -dukkhī-. ¹³ Ck -hipeto. ¹⁴ Ck sakhī-.

Tattha kāyenā 'ti ādini tividhasucaritadvāravasena vuttāni, na attahetu
 ti¹ desanāsīsam, etaṃ attahetu vā parahetu vā yasahetu vā dhanahetu vā lābha-
 hetu vā alikaṃ na kathetīti attho, kāmaṃ c'esa² attho vacāsaññato ti iminā va
 siddho, musāvādino pana akattabbam pāpakammam nāma n' atthīti garuka-
 bhavadīpanattham puna evam āhā 'ti veditabbo³, gambhīrapañhan ti⁴ 5
 atthato ca palito ca gambhīram gūlham paññehannam Sattubhastajātaka-
 Immaggajātakesu āgatasadisam pañham, manasābhicitayan ti manasābhi-
 cintento atthapadam⁵ pativijjhīva candasahassam utthāpento viya pākaṃ
 katvā yo kathetum sakkoṭīti attho, nācchītan ti na atihītam⁶ hitātikkanam
 luddam pharusam sahasikakammam ca yo na karotīti attho, imassa ca pan'¹⁰
 atthassa vibhāvanattham

Na paññitā attasukhassa hetu

pāpāni kammāni samācaranti⁷,

dukkhena phutthā khalitāpi santa⁸

chandā ca dosā na jahanti dhamman ti

15

Bhūripaṇho kathetabbo, kālabhatan⁹ ti tattha dānam dātabbakāle sīlam
 rakkanakāle¹⁰ uposathavasakāle saranesu patitthāpabbajjakāle¹¹ samapa-
 dhammakarapakāle vipassanācārasmim yujjanakāle¹² ca imāni¹³ dānādini sam-
 padento¹⁴ kālabhatan⁹ atthapadam na rīncati na galāpeti nāma, tathā-
 vidhan ti sabbaññu Buddhā ca Paṇḍitabuddhā ca Bodhisattā ca paññavantaṃ 20
 kathenti evarūpaṃ puggalaṃ kathenti, yo ve ti gāthāya parena attano kata-
 gunam janatīti kataññu evarūpaṃ natvā pana yen' assa guṇo kato tassa guṇam
 paṇḍitonto katavedi nāma, dukkhitaṃ¹⁵ 'ti attano sahayassa dukkhappattassa
 dukkham attani āropetvā yo tassa uppannam kiccaṃ sahatthā sakkaccaṃ karoti
 Buddhado evarūpaṃ sappurisaṃ kathenti, api ca sappurisa nāma kataññu 25
 katavedino hotīti Satapattajātaka-Cullahamisa-Mahāhamisajātakādini¹⁶ katha-
 tabbāni¹⁷, etehi sabbehi Sakka yo etehi heṭṭhāvuttehi silādhi sabbehi pi
 guṇehi upeto okappanasaddhāya samannāgato mudu¹⁸ piyabhāni¹⁹ samvibhāgā-
 bhigatattā samvibhāgi yācakanam vacanam natvā²⁰ dānavasena vadaññu catuhi
 saṅgahavattūhi tesam tesam saṅgahanato²¹ saṅgahakam madhuravacanatāya 30
 sakkilam matṭavacanatāya saṅghavācam tathāvidham no puggalaṃ²² adhigata-
 yasasobhaggasamikhāta siri no jahatī, nassa siri vinassatīti.

¹ mitto dajha - - na attahetu ti wanting in Cs. ² Bā ceva. ³ Bā adds tam
 puggalam silavantaṃ vadanti. ⁴ Bā adds bho sakka yo gambhīrapañham. ⁵
 Bā attham. ⁶ Ck* atihitam. ⁷ Ck samāha-, Bā sammāca-. ⁸ Bā pīlitāpi-, Ck
 khalinantānisannā? Ck balitatattānisantā? ⁹ Bā kālāga-. ¹⁰ Ck Bā -na-. ¹¹
 Bā patitthānakāle pabbajitakāle. ¹² Ck puñjana-, Bā yujjana-. ¹³ Ck idāni.
¹⁴ Bā samādento. ¹⁵ Ck Bā dukkhi-. ¹⁶ Ck -dīhi. ¹⁷ Ck -bbam. ¹⁸ Bā
 mudu ti. ¹⁹ Bā adds samvibhāgi ti silasamvibhāgādāna. ²⁰ Bā sutvā. ²¹
 Bā -gaṇhato. ²² Bā tathāvidhanti tathāvidham mudupuggalam.

Evam M. gaganatale candam utthāpento viya cattāro pañhe vissajjesi. Tatoparam sesapañhānam pucchā ca¹ vissaj-janañ ca hoti:

31. Subhāsitan te anumodiyānam
 5 aññam tañ pucchāmi, tad imgha brūhi,
 sīlam sirī² cāpi satañ ca dhammā³
 paññā ca⁴ — kam setthatarā vādanti. 79.
32. Paññā hi setthā kusalā vadanti (III ³⁴⁸/₁₈)
 10 nakkhattarājā-r-iva tārakānam,
 sīlam sirī⁵ cāpi satañ ca dhammā⁶
 anvāyikā paññavato bhavanti. 80.
33. Subhāsitan te anumodiyānam
 aññam tañ pucchāmi, tad imgha brūhi,
 kathamkaro kintikaro kiñ ācaram (IV ³³⁹/₂₅)
 15 kiñ sevamāno labhatīdha paññam,
 paññāya dāni paṭipadam vadehi,
 kathamkaro paññavā hoti macco. 81.
34. Sevetha vaddhe⁷ nipuṇe bahussute,
 uggāhako vā⁸ paripucchako siyā,
 20 suṇeyya sakkacca sabhāsītāni,
 evamkaro paññavā hoti macco. 82.
35. Sa paññavā kāmagaṇe avekkhati
 aniccato dukkhato rogato ca,
 evamvipassī pajahāti chandam
 25 dukkhesu kāmesu mahabbhayesu. 83.
36. Sa vītarāgo pavineyya⁹ dosam,
 mettañ¹⁰ cittañ bhāvaye¹¹ appamānam,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍam (IV ⁴⁵²/₂₃)
 anindito Brahmam upeti thānan ti. 84.

¹ Cks omit ca. ² Ck sirim, C* Bd sirin. ³ Bd -am. ⁴ Cks paññā vā, Bd paññāna. ⁵ Cks -riñ, Bd -riñ. ⁶ Bd -o. ⁷ Bd buddhe. ⁸ Bd -hato ca. ⁹ Bd pavineyya. ¹⁰ Bd -a. ¹¹ Bd -veyya.

Tattha sīlan ti ācārasīlan¹ vā issariyasīlan¹ vā sappurisdhamman¹ vā
 paññān¹ vā ti imesaṃ dhammānaṃ kataradhamman¹ seṭṭhataraṃ vadantīti pucchati,
 paññā hīti Sakka etesu catūsu dhammesu yā esā paññā nāma sā² va seṭṭhā
 iti Buddhādayo kusalā vadanti, yathā³ hi tārakā candaṃ parivārenti cando va⁴
 tnesaṃ⁵ uttamo evaṃ sīlan⁶ siri⁶ cāpi sataṃ ca dhammo ti ete tayo pi anvā- 5
 yikā⁷ paññavato bhavanti paññāvantaṃ eva anugacchanti⁸, paññāya eva parivārā
 hoṇṇīti attho, kathaṃkaro ti ādīni aññamaññāvevacanān⁹ eva⁹, kathaṃ
 karonto¹⁰ kiṃ nāma kamman¹⁰ karonto kiṃ ācaranto kiṃ sevamāno bhajamāno¹¹
 idhaloke paññān¹² labhati, paññāyam eva paṭipadaṃ vadehi, jānitukāmo 'mhi,
 kathaṃkaro macco paññavā nāma hotīti pucchati, vaddhe¹³ ti paññāya vud- 10
 dhippatte paṇḍite nipuṇe sukhumakāraṇajānanasamatthe, evaṃkaro ti¹⁴ yo
 puggalo evaṃvuttappakāre puggale sevati bhajati payirupāsati pāḷim uggaṇhāti
 punappuna atthaṃ pucchati pāsāne lekhaṃ khaṇanto viya kaṇḍanāṇāyā siha-
 vasaṃ paṭicchanto¹⁵ viya obhitasoto sakkaccaṃ subhāsītāni supāti ayaṃ evaṃ-
 karo macco paññavā hotīti evaṃ M. pācīnalokadhātuto suriyaṃ uṭṭhāpento viya 15
 paññāya paṭipadaṃ kathetvā idāni tassā paññāya guṇaṃ kathento sa paññavā
 ti ādim āha, tattha kāmāguṇe ti kāmakoṭṭhāse hutvā abhavaṭṭhena¹⁶ aniccato
 diṭṭhadhammikasamaparāyikānaṃ dukkhānaṃ vatthubhāvena dukkhato atṭha-
 navuttiyā rogamukhānaṃ kāme nissāya uppattisambhāvena rogato avekkhati¹⁷
 oloketi, so evaṃvipassī¹⁸ etehi kāraṇehi kāmānaṃ aniccāditāni passantō kāme 20
 nissāya uppajjanakadukkhānaṃ¹⁹ anto n' atthi kāmānaṃ pahānaṃ eva sukhaṃ
 ti viditvā dukkhesu kāmesu mahabbhāyesu chandaṃ pajahati, sa vītarāgo ti
 Sakka so puggalo evaṃ vītarāgo navaḡhatavattuvasena uppajjanakabhāvaṃ²⁰
 dosaṃ vinetvā²¹ mettacittān²¹ bhāveyya, appamānasattā rammaṇattā appamānaṃ
 taṃ²² bhāvetvā aparihīṇajjhēno agarahito Brahmaloce uppajjati. 25

Evam M-e kāmānaṃ dose²³ kathente yeva tesam tiṇṇam
 pi rājūnaṃ²⁴ sabalakāyānaṃ tadaṅgappahānena kāmāguṇarāgo²⁵
 pāhīno. Taṃ natvā M. tesam pahānsanavasena

37. Mahiddhiyaṃ āgamaṇaṃ ahosi

tava-m-Atṭhakā²⁶ Bhīmarathassa cāpi

Kālīṅgarājassa ca uggaṭassa,

sabbesaṃ vo kāmārāgo pāhīno ti g. ā. 85.

¹ Bā -yasiri. ² Bā nāmesā. ³ Ck^s tathā. ⁴ Bā ca. ⁵ Bā te- ⁶ all three MSS. siriñ.

⁷ Ck^s -ko. ⁸ Bā omits paññā - - - gacchanti. ⁹ Ck^s aññamaññānamevamānāneva.

¹⁰ Bā -karoti. ¹¹ Bā omits bha-. ¹² Ck^s -ā. ¹³ Bā vuddhe ¹⁴ Ck^s omit ti.

¹⁵ Ck^s -channo, C^s vaṭicchanto, Bā sampaticchanto ¹⁶ Bā -tthēna ¹⁷ Ck^s ape-,

C^s āve-, Bā avekkhatti. ¹⁸ Bā -ssati. ¹⁹ C^s uppajjanadu-, Bā uppajjamānaka-

²⁰ Bā^s -kasabhāvaṃ. ²¹ Bā viditvā. ²² Bā -naṃ, omitting taṃ. ²³ Bā -am.

²⁴ Ck^s -nampi. ²⁵ Bā paṇḍakā-. ²⁶ all three MSS. -ka.

Tattha mahiddhiyaṃ ti mahattham mahāvippahāraṃ mahājutikaṃ, tava maṭṭhakā ti tava Atṭhakā¹, pahīno ti tadaṅgappahānena pahīno.

Taṃ sutvā mahārājāno M-assa thutiṃ karontā²

38. Evam etaṃ³ paracittavedi:

5 sabbesaṃ no kāmarāgo pahīno,
karohi okāsaṃ anuggahāya

yathā gatiṃ te abhisambhavemā⁴ 'ti g. āhaṃsu. 86.

Tattha anuggahāya⁵ 'ti pabbajjathāya⁶ no okāsaṃ karohi yathā mayāṃ
pabbajitvā tava gatiṃ nipphattiṃ abhisambhavema pāpuṇeyyāma tayā paṭi-
10 laddhaṃ⁷ guṇaṃ paṭivijjheyamā⁸ 'ti vadhiṃsu.

Atha nesaṃ okāsaṃ karonto M. itaraṃ g. ā.:

39. Karohi okāsaṃ anuggahāya

tathā hi vo kāmarāgo pahīno,
pharātha⁹ kāyaṃ vipulāya pītiyā

15 yathā gatiṃ me¹⁰ abhisambhavethā¹¹ 'ti. 87.

Tattha pharāthā¹² 'ti jhānapītiyā vipulāya kāyaṃ pharathā¹³ 'ti.

Taṃ sutvā te¹⁴ saṃpaṭicchantā¹⁵.

40. Sabbāṃ karissāma tavānusāsaniṃ

yaṃ yaṃ tuvaṃ¹⁶ vakkhasi bhūripaṇṇa,
20 pharāma kāyaṃ vipulāya pītiyā

yathā gatiṃ te abhisambhavemā¹⁷ 'ti g. āhaṃsu. 88.

Atha nesaṃ balakāyānaṃ¹⁸ M. pabbajjāṃ dāpetvā isi-
gaṇaṃ uyyojento

41. Katāyaṃ Vacchassa Kisassa pūjā,

25 gacchantu bhonto isayo¹⁹ sādhurūpā,

jhāne ratā bhotha sadā samāhitā,

esā ratī²⁰ pabbajitassa seṭṭhā²¹ ti g. ā. 89.

Tattha gacchantū²² 'ti attano attano vasanaṭṭhānēni gacchantu.

¹ Cks -ka. ² all three MSS. -to. ³ so all three MSS. for evam pi etaṃ?

⁴ Bd paṭividdha ⁵ Bd -viddhe-. ⁶ Bd phara-. ⁷ Ck gatimeva, Bd gati me.

⁸ Bd omits te. ⁹ Bd taṃ - corr. to saṃ-. ¹⁰ Cks yaṃ tuvaṃ. ¹¹ Bd sabbaba-

¹² so all three MSS. for isi? ¹³ Ck -tiṃ, C² Bd -ti.

Isayo tassa¹ vacanaṃ sirasā sampatiṇṇhitvā² vanditvā
ākāsaṃ uppatitvā sakatṭhānāni³ gamiṃsu. Sakko pi utṭhā-
yāsanaṃ M-assa thutiṃ katvā añjalim paggayha suriyāṃ na-
massanto viya M-aṃ namassamāno sapaṇiso pakkāmi.

Etam atthaṃ viditvā S. imā gāthā āha⁴:

5

12. Sutvāna gāthā paramatthasamhitā⁵

subhāsītā isinā paṇḍitena

te vedajātā anumodamānā

pakkāmu devā⁶ devapurāṇaṃ yasassino. 90.

13. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā

10

subhāsītā isinā paṇḍitena,

6

yo koc' imā atṭhikavā suṇeyya

labbhettha pubbāpariyāṃ viṣesaṃ,

laddhāna pubbāpariyāṃ viṣesaṃ

adassanaṃ maccurājassa gacche ti. 91.

15

Tattha paramatthasamhitā⁷ ti⁸ aniccādini dīpanena nibbānanissitā,
gāthā imā ti idaṃ S. Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakaṃ subhāsitaṃ
vannento āha, tattha atthavatīti nibbānadāyikatthena paramatthanissitā, su-
vyañjanā ti superisuddhavyañjanā⁹, subhāsītā ti sukathitā, atṭhikavā ti
attano atthikabhāvaṃ katvā atthiko hutvā sakkaccaṃ suṇeyya, pubbāpariyaṃ
ti paṭhamajjhānaṃ pubbaviṣeso dutiyajjhānaṃ aparaviṣeso tatiyajjhānaṃ apar-
viṣeso ti evaṃ atṭhasamāpatticatummaggavasena pubbāparabhāvena tṭhitā¹⁰
viṣesaṃ, adassanaṃ ti pariyoṣāne aparaviṣesaṃ arahattaṃ labhitvā nibbānaṃ
papuṇeyya, nibbānappatto hi puggalo maccurājassa adassanaṃ gato nāma hotīti.

Evam S. arahattena desanākūṭaṃ gaṇhitvā „na bhikkhave idāṃ” 25
eva pubbe pi Moggallānassa ālāhaṇe pupphavassaṃ vassīti” vatvā
8. p. j. samodhānento

14. Sāliṣsaro Sāriputto Meṇḍissaro ca Kassapo

Pabbato Anuruddho ca Kaccāyano ca Devalo

Anusisso ca Anando Kisavaccho ca¹¹ Kolito¹²

30

Sarabhaṅgo Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti āha. 92.

Sarabhaṅgajātakaṃ.

¹ Bds sarabhaṅgasatthuno. ² Cks paṭicch-. ³ Bd sakāni vasaṇathānāni. ⁴ Bd
gāthāyo abhāsi. ⁵ Bd -saññitā. ⁶ so Ck Bd for te? ⁷ Ck -mattham-, Bd
-saññitā. ⁸ subhāsītā - - ti wanting in Cs. ⁹ Bd omits su. ¹⁰ Bd tam.

¹¹ Cks pana. ¹² Bds add nārado udāyitthero.

3. Alambusajātaka.

Atha bravīti. Idam S. J. v. purāṇadūtiyikapalobhanam¹ ā. k. Vatthum Indriyajātake vitthāritam eva. S. pana tam bhikkhum „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti² pucchitvā
 5 „saccam bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“³ purāṇadutiyaikāyā 'ti vutte „bhikkhu esā itthi tuyham anattakārikā, tvaṃ etam nissāya jhānam nāsetvā tīpi samvaccharāni mūlho visaṇṇī“⁴ nipajjitvā uppannāya saṇṇāya mahāparidevaṃ paridevīti⁵ vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiratthe⁶ brāhmaṇakule nibbat-
 10 titvā vayappatto sabbasippesu⁷ nipphattiṃ patvā isipabbajjam pabbajitvā araṇṇāyatane vanamūlaphalāhāro yāpesi. Ath' ekā migī⁸ tassa passāvattthāne sambhavamissakam tiṇaṃ khādī⁹ udakam pivi, ettaken' eva tasmiṃ paṭibaddhacittā gabbham paṭilabhitvā tato paṭṭhāya tattha āgantvā¹⁰ assamasāmate¹¹
 15 yeva carati. M. parigaṇhanto tam kāraṇaṃ aṇṇāsi. Sā aparabhāge manussadāraṇaṃ vijāyi, M. tam puttasiṇehena paṭijaggi, Isisiṅgo ti 'ssa nāmaṃ ahoṣi. Atha naṃ viññūbhāvaṃ pattam¹²
 pabbājetva attano mahallakakāle tam ādāya Nārivaṇaṃ nāma gantvā „tāta imasmiṃ Himavante imehi pupphehi sadisā itthiyo
 20 nāma honti, tā“¹³ attano vasagate mahāvināsaṃ pāpenti, tasmaṃ vasaṃ nāma gantum na vatṭatīti“¹⁴ ovaditvā aparabhāge Brahma-
 lokaparāyano ahoṣi. Isisiṅgo pi jhānakīlaṃ kīlanto Himavanta-
 padese vasaṃ kappesi ghoratapo, parimāritindriyo' ahoṣi. Ath'
 25 kāraṇaṃ ṇatvā „ayaṃ maṃ Sakkattā cāveyyā“¹⁵ 'ti „ekam accharaṃ pesetvā sīlam assa bhindāpessāmīti“¹⁶ sakaladevalokaṃ upaparikkhanto attano addhateyyakoṭisaṃkhānaṃ¹⁷ paricārikā-
 naṃ majjhe ekam Alambusaṃ nāma accharaṃ ṭhapetvā aṇṇaṃ tassa sīlaṃ bhinditum samatthaṃ adisvā tam pakkosāpetvā
 30 tassa sīlabhedam kātum āṇāpesi.

¹ B^d ukkaṇṭhitaḥbhikkhum. ² B^d sīti. ³ C^k sī. ⁴ B^d -o. ⁵ C^k -e. ⁶ B^d -ā. ⁷ B^d -itvā. ⁸ B^d katthaci agantvā, adding tattheva tiṇaṃ khādī. ⁹ B^d assamassa-. ¹⁰ B^d viññūṭappattam. ¹¹ C^k tam. ¹² C^k cāpe-. ¹³ C^k -sami-khātānaṃ, C^s -sami-kānaṃ, B^d -sami-khātānaṃ.

Etam¹ attham āvikaronto S. imam² g. ā.:

1. Ath' abravī brahā Indo Vatrabhū³ jayatam pitā
devakaññam parābhetvā Sudhammāya Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā ti mahū, Vatrabhū ti Vatrassa nāma asurassa abhi-
bhavitā, jayatampitā ti jayantānam sesānam tettiṃsāya devaputtānam piti- 5
kiccaśādhana⁴ pitā, parābhetvā ti hadayaṃ bhinditvā olokeno viya taṃ
paṭibala ayaṃ ti natvā ti attho, Sudhammāyaṃ ti Sudhammāya devasabhāya
Paṇḍukambasīlāsane nisinnō taṃ Alambusan pakkosāpetvā idam āha:

2. Misse devā taṃ⁵ yācanti Tāvatiṃsā saindakā:
isiṃ palobhike gaccha Isisiṅgaṃ Alambuse ti. 94.

Tattha Misse ti taṃ ālapati, idan⁶ tassā nāman, sabbāpi pana itthiyo
purise⁷ kilesamissanena⁸ missanato missā ti vuccanti, tena sādharmaṇa nāme-
nālapanto⁹ evam āha, isiṃ palobhike ti isiṇaṃ palobhanasamatthe,
Isisiṅgaṃ ti tassa kira matthake migasiṅgākārena dve cūlā utṭhahiṃsu, tasmā 15
evam vuccati.

Sakko¹⁰ „gaccha Isisiṅgaṃ upasaṃkamitvā attano vasaṃ
ānetvā sīlam assa bhindā“ ti Alambusan ānāpesi.

3. Purāyaṃ amhe acceti¹¹ vatavā brahmacariyavā
nibbānābhirato vaddho¹²
tassa maggāni ācara¹³ iti vacanaṃ ā. 95.

Tattha purāyaṃ ti ayaṃ tāpaso vattasampanno ca brahmacariyavā ca, so
kho paṇ' esa dīghāyukatāya nibbānasamkhāte magge abhirato guṇavuddhiyā ca
vaddho¹⁴, tasmā yāva esa amhe nātikkamati na abhibhavitvā imamhā thānā
cāveti¹⁵ tāvad, eva tvaṃ gantvā tassa devalokagamanāni maggāni ācara¹⁶, yathā
idha nāgacchati evam karohīti attho. 25

Taṃ sutvā Alambusā gāthadvayaṃ āha:

1. Devarāja kim eva tvaṃ, mam' eva tuvaṃ¹⁷ s' ikkhasi¹⁸:
'isiṃ palobhike¹⁹ gaccha', santi aññāpi accharā 96.
2. Mādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane,
tāsam pi hotu pariyāyo, tāpi yantu palobhikā ti. 97.

¹ Bā tam. ² Bā pathamaṃ. ³ so all three MSS. and Abhidhānappadīpikā
for -hū =hā? ⁴ Ck^s pīti-, Bā pitukiccasā- ⁵ Ck^s naṃ. ⁶ Bā idaṇca. ⁷ Bā
-sena. ⁸ Bā -missena. ⁹ Bā guṇanāmenā-. ¹⁰ Bā iti sakko. ¹¹ Bā nāceti.
¹² Bā buddho. ¹³ Bā āvara. ¹⁴ Bā vu-. ¹⁵ Ck^s cāpesi, Bā cāvesi. ¹⁶ Bā ava.
¹⁷ Ck^s tvaṃ. ¹⁸ so all three MSS. for yikkhasi? ¹⁹ Bā -bhake, B^s -bhane.

Tattha kimeva tvaṃ ti kiṃ nāma¹ etaṃ tvaṃ karosīti dīpeti, mameva tuvaṃ¹ sikkhasīti² imasmiṃ sakaladevaloke maṃ eva tuvaṃ ikkhasi² aññaṃ na passasīti adhippāyena vadati, sakāro⁴ paṇ' ettha vyanjanasandhikaro, isiṃ palobhike gacchā 'ti kimkāraṇa maṃ nēva evaṃ vadasīti adhippāyo, pavarā
5 cevā 'ti mayā uttaritarā c' eva, asoke ti sokarahite, nandane ti nandijanake, pariyaṃ ti vāro.

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

6. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi, santi aññāpi accharā,
tādisiyo pavarā c' eva asoke Naṇḍane vane. 98.
- 10 7. Na tā evaṃ pajānanti pāricariyaṃ pumaṃ gatā
yādisaṃ tvaṃ pajānāsi nāri sabbaṅgasobhane⁵. 99.
8. Tvaṃ eva gaccha kalyāṇi, itthiṇaṃ pavarā c' asi,
tam eva vaṇṇarūpena vasam ānāmayissasīti⁶. 100.

Tattha pumaṃ gatā ti purisaṃ upasaṃkantā samānā purisapalobhani-
15 pāricariyaṃ na jānanti, vaṇṇarūpenā 'ti sarīravāṇnen' eva ca rūpasampattiya
ca, ānāmayissasīti⁷ tam tāpasam attano vasaṃ ānessasi.

Taṃ sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

9. Na v' āhaṃ na gamissāmi devarājena pesitā,
vihemi⁸ c' etaṃ āsādum, uggatejo hi brāhmaṇo. 101.
- 20 10. Aneke nirayaṃ pattā isiṃ āsādiyā⁹ janā
āpannā¹⁰ mohasaṃsāraṃ, tasmā lomāni haṃsaye ti. 102.

Tattha na vāhaṇ ti na ve ahaṃ, vihemīti¹¹ bhāyāmi, āṣādun ti āsāditum, i. v. h.: nāhaṃ deva tayā pesitā na gamissāmi, na v' āhaṃ taṃ isiṃ silabhedanattāyā alliyitum¹² bhāyāmi, uggatejo hi so ti, āsādiyā ti āsādetvā
25 mohasaṃsāraṃ ti mohena¹⁴ saṃsāraṃ, mohena isiṃ palobhetvā saṃsāraṃ
āpannā¹⁵ vattadukkhe paṭṭhitā sattā gaṇanapathaṃ atikkantā, tasmā ti tena kāraṇenāhaṃ lomāni haṃsaye ti lomāni utthāpemi, tassa kirāhaṃ silaṃ bhindissāmi¹³ cintayamānāya me lomāni haṃsantīti vadati.

11. Idam vatvāna pakkāmi accharā nāma vaṇṇinī
30 missā missetum icchantī Isisīṅgaṃ Alambusā, 103.

¹ Cks tvaṃ. ² so all three MSS. for yikkha-? ³ Cks sikkhasi. ⁴ Cks yakāro.
⁵ Bd -ne. ⁶ Bd ānayissasīti. ⁷ Cks anā-. ⁸ so Cks for bibhemi? Bd viromi.
⁹ Bd -ya ¹⁰ Cks -a ¹¹ Bd viromiti. ¹² Bd api cāhaṇ in the place of na vāhaṃ. ¹³ Ck illi-. ¹⁴ Cks moha. ¹⁵ Ck Bd -a, C' -a corr. to -ā.

12. Sā ca nam¹ vanam ogayha Isisiṅgena rakkhitam
bimbijālakaśaṅchannam samantā adḍhajojanam 104.
13. Pāto va pātarāsamhi udanhasamayam² pati
aggittham parimajjantam Isisiṅgam upāgamīti 105.

imā abhisambuddhagāthā.

5

Tattha pakkāmīti tena hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayana-
gabbham pavisitvā alamkaritvā Isisiṅgam kilesena missetum icchānti pakkāmi,
bhikkhave sā accharā tassa assamam gatā ti³, bimbijālakaśaṅchannam ti
rattakuravakavanena⁴ saṅchannam, pāto va pātarāsamhīti bhikkhave pātarā-
savelāya pāto va page yeva kīvapage⁵ ti udanhasamayam⁶ patīti⁷ suri- 10
yuggamanavelāyam eva, aggittham ti aggisālām rattipadhānam⁸ anuyunjitvā
pāto va nahātvā udakakīccam katvā paṇṇasālāya thokam jhānasukkhena vītina-
metvā nikkhamitvā aggisālām sammajjantam⁹ isiṁ sā upāgami, itthivīlāsam
dassenti¹⁰ tassa purato atthāsi.

Atha nam tāpaso pucchamāno āha:

15

14. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā
vicitrahatthābharaṇā¹¹ āmuttamanikunḍalā 106.
15. Ādiccavaṇṇasamkāsā hemacandanagandhani
saṇṇatūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vīlākā mudukā suddhā, pādā te suppatiṭṭhitā, 20
kamanā¹² kamanīyā te haranti¹³ nēva me mano. 108.
17. Anupubbā va¹⁴ te ūrū nāganāsasamūpamā,
vimaṭṭhā tuyham sussoṇī akkhassa phalakaṁ yathā¹⁵. 109.
18. Uppalassēva kiṇjakkhā nābhi te sādhusaṇṭhitā
purā kaṇhañjanassēva dūrato patidissati. 110. 25
19. Duvidhā jātā urajā avanṭā¹⁶ sādhupeccudā¹⁷
payodharā appatītā addhalābusamā¹⁸ thanā. 111.
20. Dīghā kambutalābhāsā¹⁹ gīvā eṇeyyakā yathā
paṇḍarāvaraṇā vaggu catutthamanasannibhā. 112.

¹ Bd tam. ² Bd unhesa-. ³ Bd omits ti. ⁴ Bd -vaṇṇena. ⁵ Bd atipage. ⁶
Bd udanhe-. ⁷ Cks pati. ⁸ C rattim-, Bd rattipatanam. ⁹ Bd adds tam. ¹⁰
all three MSS. -i. ¹¹ Bd vicitta-. ¹² Bd gamanā. ¹³ Bd -ti, Cks -tim. ¹⁴
Bd ca. ¹⁵ Bd adds atha nam tāpaso pucchamāno. ¹⁶ Bd avanṭā? ¹⁷ Cks
paṇḍu-. ¹⁸ Bd adaphālu-. ¹⁹ Bd kappukalā.

21. Uddhaggā ca adhaggā ca dumaggaparimajjitā
duvijā nelasambhūtā dantā tava sudassanā. 113.
22. Apaṇḍarā lohitantā jīṇjukaphalasannibhā¹
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
- 5 23. Nātidīghā susammatthā² kanakaggāsamocitā³
uttamaṅgaruhā tuyham kesā candanagandhikā⁴. 115.
24. Yāvatā kasigorakkhā vaṇijānaṃ ca yā gati
isīnaṃ ca parakkantaṃ saññatānaṃ tapassinaṃ — 116.
25. Na te samasamaṃ passe asmiṃ puthuvimaṇḍale⁵,
10 ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānenu taṃ mayan ti. 117.

Tattha vicitrahaththābharanā⁶ ti vicitrehi⁶ hatthābharāṇehi samannā-
gatā, hemaṇḍanagandhinīti suvaṇṇavaṇṇacandanagandhavilepanā, saññā-
tūrū ti suvatthitaḥḥanaūru sampannaūrulakkhaṇa⁷, vilākā ti saṅkhittamajjhā⁸,
mudukā ti mudusukhumalā⁹, suddhā ti nimmalā, suppatitthitā ti samam
15 pathaviṃ phussantā sutthu patitthitā, Kamanā¹⁰ ti gacchamānā¹¹, kamanīya
ti kantā kāmatabbayuttakā, haranti¹² āeva me mano ti ete evarūpā¹³
paramena itthivilāsena caṇḍakamantiyā tava pādā mama cittaṃ haranti yeva,
vimaṭṭhā ti visālā, sussonīti sundarasonī, akkhassā¹⁴ ti suvaṇṇaphalakam¹⁴
viya visālā te sonīti vadati, uppalasseva kiṇṇakkhā¹⁵ ti nīluppalakaṇṇikā
20 viya, kaṇḍhāṇjanassevā¹⁶ ti sukhumakaṇḍhalomacitattā evam āha, duvidhā
ti gāthā thāne vaṇṇaṃ vadanto¹⁷ āha, te hi dve hutvā ure jātā vaṇṇassa abhāva
avaṇṇā ure laggā eva hutvā sutthu nikkhantattā sādhipaccudā¹⁸ payassādhā-
ranato¹⁹ payodharā, appatitā ti na-ppatitā amillātātāyā²⁰ vā anabbhunnatātāyā²¹
vā na anto²² pavitthā ti appatitā, suvaṇṇaphalake thāpitasuvaṇṇamayavattā-
25 lābuno²³ addhena sadisātāyā addhalābusamānā thanā, eṇeyyakā yathā ti
eṇimigassa hi²⁴ dīghā ca vattā ca gīvā sobhati evam tava gīvā²⁵ thokaṃ dīghā
kaṇḍalābhāsā²⁶ suvaṇṇāliṅgatalasannibhā gīvā ti attho, paṇḍarāvaranā
ti dantavarānā, catutthamanasannibhā ti catutthamano vuccati catuttha-
vatthubhūtā²⁷ jivhā, abhīrattabhāvena jivhāsadisān te otthapariyosānen ti vadati,
30 uddhaggā ti hetthimadantā, addhaggā ti uparimadantā, dumaggapari-

¹ Ck jīṇjuka-, Cs jīndhuka-. ² Cks susama-, Bd susamapathā. ³ Bds -kabyā?
⁴ Bd -itā. ⁵ Bd pathavī-. ⁶ Bd vicitt-. ⁷ Cks -ne. ⁸ Cks -majjhe, Bd -majhā.
⁹ Cks -e. ¹⁰ Cs kāmānā, Bds gamanā. ¹¹ so all three MSS. ¹² Cks garahantim.
¹³ Bd -pena. ¹⁴ Bd sundaravaṇṇasasuvavṇassapalakam. ¹⁵ Bd kiṇṇikkhā. ¹⁶
Ck kaṇḍhāja-, Cs kaṇḍabhāja-. ¹⁷ Ck gāthā ne vaṇṇaṃ-, Bd kathaṃ thāne
vaṇṇayanto. ¹⁸ Cks paṇḍudā. ¹⁹ Bd -ssa-. ²⁰ Cks amiyāmānatāyā. ²¹ Ck
-tatayā, Bd anubbhannatātāyā. ²² Cks add na. ²³ Cks -mayācubundo. ²⁴ Cks
omit hi. ²⁵ Cks omit gīvā. ²⁶ Bd adds ti. ²⁷ Ck catutthabhūtā, Bd catuttha-
manavathubhūtā.

majjitā ti dantaḥṭṭhaparimajjitā¹ parisuddhā, duvijā ti dvijā, nelasam-
bhutā ti niddosesu hanumanisapariyosānesu sambhūtā, apaṇḍarā ti kaṇhā,
lohitantā² ti rattapariyantā, jīṇjuka phalasannibhā ti rattatṭṭhāne jīṇjuka-
phalasadisā, sudassanā ti passantānaṃ atittakarā³ paṇcappasadasamannāgatā,
nātidighā ti pamāṇayuttā, susammatṭhā ti suṭṭhu sammattṭhā, kana- 5
kaggā⁴ samocitā ti kanakaggā⁴ vuccati suvaṇṇaphaṇikā taya⁵ gaudhatelam⁶
ādāya paharitā⁷ suracitā⁸, kasigorakkhā ti iminā kasiṇ⁹ ca gorakkhaṇ ca
nissāya jīvanasatte¹⁰ dasseti, yā gatitī¹¹ yattika¹² nipphatti, parakkantaṃ
ti yattakaṃ isīnaṃ parakkantaṃ¹³, vitthārikatā¹⁴ imasmim Himavante yattakā
isayo vasantitī attho, na te samasamaṃ ti tesu sabbesu ekam pi rūpalilā- 10
vilasādisamatāya¹⁵ tayā¹⁶ samaṃ na passāmi, ko vā tvaṃ ti idaṃ tassā itthi-
bhavaṃ na jānanto pi purisavohārasena pucchi.

Evam pādato paṭṭhāya yāva kesā attano vaṇṇaṃ bhāsante
tāpase Alambusā tuṇhī hutvā tassa kathāya yathānusandhiṃ
gatāya tassa sammūlhabhāvaṃ ñatvā 15

26. Na pañhakālo bhaddan te Kassap' evaṃ gate sati,
ehi samma ramissāma ubho amhākaṃ assame,
ehi¹⁷ taṃ upagūhissaṃ ratīnaṃ kusalo bhavā 'ti g. ā. 118.

Tattha Kassapevaṃ gate satitī Kassapagotta evaṃ¹⁸ tava citte
pivatte sati pañhakālo na hoti, sammā 'ti vayasā¹⁹, ratīnaṃ ti pañca- 20
kamagūṇaratīnaṃ.

Evam vatvā Alambusā cintesi: „nāyaṃ mama ṭhitāya²⁰
hatthapassaṃ²¹ āgamissati, gacchantī viya bhavissāmīti²²“ sā
itthimāyā²³ kusalatāya tāpasāṃ kampetvā āgatamaggābhi-
mukhi²³ pāyāsi. 25

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā:

27. Idaṃ vatvāna pakkāmi accharā kāmavaṇṇinī
missā missetum icchantī Isisīṅgaṃ Alambusā ti g. ā. 119.

¹ Bā dantaḥṭṭhapari-. ² Bā lohitaṇ. ³ Bā atitti-. ⁴ Bā -kabyā. ⁵ Ck -phaṇi-
kāya, Bā -palikatāya. ⁶ Ck -tela, C -kelam, Bā -tesam. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā
sucaritā. ⁹ Ck -ī, C -ī. ¹⁰ Bā jivanakasatte. ¹¹ Ck gati, C gaṇī. ¹² Bā
yatta. ¹³ Ck -ta. ¹⁴ Bā -ritakatvā? ¹⁵ Bā -līlā. ¹⁶ Bā tassa. ¹⁷ C
adds ca, Ck ma. ¹⁸ ehi samma - - evaṃ wantiṃ in Bā. ¹⁹ Ck vayasā,
Bā piyavacanaṃ mā lapanametam. ²⁰ Ck ṭhitassa, Bā mayi ṭhitāya. ²¹ Bā
-pasam. ²² Bā gamissāmīti. ²³ Bā -khami.

Atha nañ tāpaso gacchantiñ disvā „ayañ gacchatīti“
attano dandhaparakkamañ¹ mandagamañ chinditvā vegena
dhāvitvā kesesu hatthena parāmasi.

Tam atthañ pakāsento Satthā āha:

- 5 28. So ca vegena nikkhamma chetvā dandhaparakkamañ²
tam uttamāsu veñisu ajjhāpatto parāmasi. 120.
29. Tam udāvattañ kalyāṇī palissajjī³ susobhanā⁴
cavi tamhi⁵ brahmacariyā⁶ yathā tañ aha tositā. 121.
30. Manasā⁷ āgamā Indaṇ vasantañ Nandane vane,
10 tassā saṅkappam-ānāya Maghavā devakuñjaro
pallamañ paliñ khippaṇ sovaṇṇaṇ sopavāhanañ 122.
31. Sauttaracchadapañnāsam⁸ sahasapaṭiyatthatañ⁹,
tañ enaṇ tattha dhāresi ure katvāna sobhanā. 123.
32. Yathā ekamuhuttañ va tiñi vassāni dhārayi
15 vimado tihi vassehi paṭibujjhivāna¹⁰ brāhmaṇo. 124.
33. Addasāsi harirukkhe¹¹ samantā¹² aggiyāyanañ
navapattavanañ phullañ kokilagaṇaghositañ¹³. 125.
34. Samantā paviloketvā¹⁴ rudam assūni vattayi,
na juhe na jape mante, aggihuttañ a hāpitañ. 126.
20 35. Ko nu me pāricariyāya pubbe cittañ palobhayi
araññe me viharato yo me tejā ha sambhatañ¹⁵
nānāratanaparipūram nāvañ va gaṇhi añṇave ti. 127.

- Tattha ajjhāpatto ti saupatto, tamudāvattañ¹⁶ kalyāṇīti tañ
kese parāmasitvā tñitañ isiñ udāvattitvā nivattitvā kalyāṇadassanā sā suṭṭhu
25 sobhanā, palissajjīti ālīngī, cavi tamhi¹⁷ brahmacariyā yathā tañ
atha tositā ti bhikkhave tassa isiño tāvad eva jhānañ antaradhāyi, tasmiñ
tambā jhānā brahmacariyā cavite yathā tañ Sakkena patthitañ¹⁸ tath' eva
ahosi, atha Sakkassa patthanāsamiddhabhāvañ¹⁹ viditvā sā devakaññā tositā,
tassa tena brahmacariyavināsa²⁰ sañjanitapīti pamojjakatā²¹ ti attho, manasā
30 āgamā ti sā tañ ālīngitvā tñitā aho vata Sakko pallamañ peseyyā²² 'ti eva²³
pavattena manasā Indaṇ āgamā, Nandane ti nandijanasamasatthatāya
Nandanavanasaṅkhatē Tāvatiṇsabhaṇe vasantañ, devakuñjaro ti Deva-

¹ Bā daddhu-. ² Bā daddha-. ³ Ck palissapi, Bā palissajji. ⁴ Bā ssusobhani.

⁵ Bā tehi. ⁶ Ck -yāya. ⁷ Ck sā ma-. ⁸ Bā -sa. ⁹ Ck -sattatañ, Ck -yatta-
tañ, Bā yatthakañ. ¹⁰ Bā parivijjhivāna. ¹¹ Bā haritaru-. ¹² Bā samanna.

¹³ Ck -lā-. ¹⁴ Ck paṭi-. ¹⁵ so Ck; Ck tejābhasam-, Bā tejāhasambhū-. ¹⁶
all three MSS. -tta. ¹⁷ Bā tehi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā -nāyasami-.

²⁰ Bā -yāvanāsa-. ²¹ Bā -mejjā, omitting katā. ²² Ck eva.

settho, pahīṇīti¹ pesesi, pāhīṇīti² pi pāṭho, sopavāhanan ti sapari-
vāraṇ, sauttaracchadapaññāsan ti paññāsāya uttaracchadehi paṭicchaditāṇ,
sahassapaṭṭiyatthatan ti sahassadibbakojavatthataṇ³, tamenaṇ tatthā 'ti
taṇ Isisingaṇ tattha dibbapallāṇke nisinnā sā ure⁴ katvā dhāresi, tiṇi
vassāṇīti⁵ ekaṇ⁶ muhuttaṇ viya manussagananāya tīṇi vassāṇi taṇ ure 5
nipajjāpetvā tattha nissinnaṇ⁷ dhāresi, vimado ti nimaddo vigatavisaññabhāvo,
so hi tīṇi samvaccarāṇi visañño sayitvā pacchā paṭiladdhasañño pabujjhi⁸,
tasmiṇ pabujjhamāne hatthādhiphandanaṇ disvā va Alambusā tassa pabujjhana-
bhavaṇ ṇātvā pallāṇkaṇ antaradhāpetvā sayam pi antarahitā⁹ aṭṭhāsi,
addasāsīti¹⁰ assamapadaṇ olokeno kena nu kho 'mhi silavināsaṇaṇ¹¹ 10
pāpito ti cintevā mahantena saddena paridevamāno addasa¹², harirukkhe¹³
ti aggīyāyatanasamkhātāṇ¹⁴ aggisālāṇ samantā parivāretvā tīthe haritapatte¹⁵
rukkhe, navapattavanān ti taruṇehi navapattehi samchannaṇ vanaṇ,
rudan ti paridevanto, na juhe na jape¹⁶ mante¹⁷ ti ayam assa pari-
devanagāthā, ahapitan ti hāpitāṇ, akāro¹⁸ upasaggamattaṇ, pāricariyāyā 15
'ti ko nu kilesapāricariyāya ito pubbe mama cittaṇ palobhayīti paridevati,
yo¹⁹ me tejahasambhutaṇ²⁰ ti hakāro²¹ nipātaṇ²² yo mama samaṇa-
tejena sambhutaṇ²³ jhānagunaṇ nanāratanaṇ²⁴ mahāṇṇave nāvāṇ viya
paṇhi vināsaṇ pāpesi ko nāṇ eso ti paridevi²⁵.

Taṇ sutvā Alambusā cintesi: „sac' āhaṇ na kathessāmi 20
ayaṇ me abhisapissati, haṇ' assa kathessāmīti“ sā dissa-
mānena²⁵ kāyena tathavā

36. Ahaṇ te pāricariyāya devarājena pesitā

avadhi²⁶ cittaṇ cittena, pamādā tvaṇ na bujjasīti g. ā. 128.

So tassā kathaṇ sutvā pitarā dinnaovādaṇ²⁷ saritvā 25
pitu vacaṇaṇ akatvā mahāvināsaṇ patto 'mhi²⁸ paridevanto
catasso gāthā abhāsi:

37. Imāṇi kira maṇ tātō Kassapo anusāsate²⁸:

kamalāsaris' itthiyo²⁹, tāyo bujjhesi māṇava, 129.

38. Ure gaṇḍāyo bujjhesi, tāyo bujjhesi māṇava, 30

icc-ānusāsi maṇ tātō yathā maṇ anukampako. 130.

¹ Bd pā-, Cks pahīṇīti. ² Ck pahīṇīti, Cs pahīṇīti. Bd pahīṇīti. ³ Bd -kaṇ.

⁴ Bd uttare. ⁵ Cks omit vassāṇīti. ⁶ Bd eka. ⁷ Bd -nnā. ⁸ Bd -itvā adda-

sāsīti. ⁹ Bd -itvā. ¹⁰ Bd adds so. ¹¹ Bd -nāsaṇ. ¹² Bd -sāsi. ¹³ Bd

haritaru-. ¹⁴ Cks aggīyāyana-. ¹⁵ Bd -tta. ¹⁶ Bd jappe. ¹⁷ Cks -to. ¹⁸

Bd ā-. ¹⁹ Cks ye. ²⁰ Cks -bhasamahatan, Bd -hasambhutaṇ. ²¹ Cs bhākarō.

²² Bd -bhūtaṇ. ²³ Bd -pari puṇṇaṇ mahantaṇ. ²⁴ Bd -vati. ²⁵ Ck disasa-,

mānena, Ck disassamānena, Bd disamānena. ²⁶ so C for -dhiṇ? Ck Bd -dhi.

²⁷ Bd dinnaṇ-. ²⁸ Bd -ti. ²⁹ Cks kamma-, Bd kamalāsiripittāso.

39. Tassāhaṃ vacanaṃ nākaṃ pitu vaddhassa¹ sāsanaṃ,
araññe nimmanussamhi sv-ājja-jjhāyāmi²-ekako. 131.
40. So 'haṃ tathā karissāmi, dhi-r-atthu jīviteṇa me,
puna vā tādiso hessaṃ, maraṇaṃ³ me bhavissatīti. 132.
- 5 Tattha imānīti imāni vacanāni, kamalāsarisitthiyo⁴ ti kamalā⁵
vuccati nārī phullatāya⁶, pupphasadisā itthiyo, tāyo bujjhesiti⁷ mānava
tāyo jāneyyāsī, űatvā dassanapathaṃ agantvā⁸ palāyeyyāsī⁹, yāni evarūpāni
vacanāni tadā maṃ tāto anusāsati imāni kira tānīti¹⁰, 'ure gaṇḍāyo ti
uramhi dvīhi dvīhi¹¹ gaṇḍehi samannāgatāyo, tāyo bujjhesiti¹² tāyo attano
10 vasagata¹³ vināsaṃ pāpentīti jāneyyāsī¹⁴, nākaṃ ti nākariṇi, jhāyāmīti
pajjhāyāmi¹⁵ paridevāmi, dhiratthu jīviteṇa me ti dhi-r-atthu garahitaṃ
mama jīvitaṃ¹⁶, jīviteṇa me ko attho, puna vā ti tathā karissāmi yathā puna
tādiso¹⁷ na bhavissāmi, natthajjhānaṃ¹⁸ uppādetvā vītaraḡo bhavissāmi,
maraṇaṃ¹⁹ me bhavissatīti.

- 15 So kāmarāgaṃ²⁰ pahāya²¹ jhānaṃ uppādesi. Ath' assa
samaṇatejaṃ disvā jhānassa ca uppāditabhāvaṃ űatvā Alam-
busā bhītā khamāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā dve gāthā²² abhāsī:

41. Tassa tejaṃ ca viriyaṃ ca dhītīṃ ca űatvā avatthitaṃ
20 sirasā aggahi pāde Isisiṅgaṃ Alambusā. 133.
42. Mā me kujjhi²³ mahāvira, mā me kujjhi²³ mahāsi²⁴,
mahā attho mayā ciṅṇo tidasānaṃ yasassināṃ,
tayā pakampitaṃ āsi sabbāṃ devapuraṃ tadā ti. 134.

- Atha naṃ so „khamāmi te bhadde, yathāsukhaṃ gacchā"
25 'ti vissajjento

43. Tāvatimsā ca ye devā tidasānaṃ ca Vāsavo
tvaṃ ca bhaddo sukhī hohi,
gaccha kaññe yathāsukhaṃ ti g. ā. 135.
- Sā taṃ vanditvā ten' eva suvaṇṇapallaṅkena deva-
30 puraṃ gatā.

¹ Bđ vuḍḍh-. ² Bđ svajjajjhā-. ³ Cks add vā. ⁴ Cks kamma-, Bđ kamalāsirisitthiyo.
⁵ Cks kammalā. ⁶ Ck phalla, Bđ phullatātāsaṃ. ⁷ Bđ bujjha-. ⁸ Bđ ā-. ⁹ Bđ
malāpeyyāsīti. ¹⁰ Bđ tāni ¹¹ Bđ omits one dvīhi. ¹² Bđ bujhasiti mānava.
¹³ Bds vasāni-. ¹⁴ Bđ omits jā-. ¹⁵ Ck omits pa-, Bđ has sajjhā-. ¹⁶ Cks
omit ji-. ¹⁷ Bđ adds vā ¹⁸ Bđ natthajjhā-. ¹⁹ Bđ adds vā. ²⁰ Cks -gaṃ.
²¹ Bđ adds puna. ²² Bđ -āyo. ²³ Bđ -a. ²⁴ Bđ -e.

Tam attham pakāsento S. tisso gāthā abhāsi:

14. Tassa pāde gahetvāna katvā ca nam padakkhiṇam
aṇjalim¹ paggahetvāna tamhā thānā apakkami. 136.
15. Yo ca tassāsi² pallaṅko sovaṇṇasopavāhano³
saṭṭaracchadapaṇṇāso⁴ saḥassapaṭiyatthato⁵
tam eva pallaṅkam āruyha agā devāna santike. 137.
16. Tam okkam iva āyantim⁶ jalantaṁ vijjutam yathā
patito sumano vitto devindo⁷ adadā varan ti. 138.

Tattha okkamivā 'ti dipam⁸ viya, patito ti ādhi pi tuṭṭhākaro va
dassito⁹, adadā varan ti āgantvā vanditvā thitāya tuṭṭho varam adasi.

Sā tassa santikā¹⁰ varam gaṇhantī osānagātham ā:

17. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
na isipalobhiyam¹¹ gacche, etaṁ¹² Sakka varam vare ti. 139.

Tass' attho: Sakka devarāja sace me tvaṁ varam ado puna isipalobhikāya
na gaccheyyam mā maṁ etadattāya pahineyyāsi etaṁ varam varemīti.

S. tassa bhikkhuno i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu
sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi): „Tadā Alambusā purāṇadutiyaikā ahoṣi,
Isisīṅgo ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā mahāisi aham evā“ 'ti. Alam-
busajātakam.

4. Samkhapāla-jātaka.

Ariyāvekāso sīti. Idam S. J. v. uposathakammaṁ ā. k.
Tadā hi S. „uposathike upāsake sampahamsetvā porāṇakapaṇḍitā
mahatim¹³ nāgasampattim¹⁴ pahāya uposatham upavasimsu yevā“ 'ti
vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa rañño
aggamahesiyā kucchinihi nibbatti, Duyyo dhanō ti 'ssa nāmaṁ
karimsu. So vayappatto Takkaśilāya¹⁵ sippam¹⁶ uggaṇhitvā
āgantvā pitaram addasa. Atha naṁ pitā rajje abhisīñcitvā isi-

¹ Bd -i. ² Bd tassābhi. ³ Cs -ṇṇāso-, Bd -ṇṇoso-. ⁴ Bd sam-. ⁵ Bd -ko. ⁶
Cs Bd -ti. ⁷ Ck cino, Cs citto. ⁸ Bds dipakam. ⁹ Cks va ssito. ¹⁰ Bd -ke.
¹¹ Bds -itam. ¹² Cks evam. ¹³ 4. Cfr. B. & Cariyāp. by R. Morris p. 91. ¹⁴
Cks -ti, Bd -ti. ¹⁵ Ck -ī, Bd -i. ¹⁶ Bds sabbasippāni.

pabbajjam pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa¹ tikkhattum
 pitu santikam agamāsi², mahālābhasakkāro udapādi. So tena³
 palibodhena kaṣiṇaparikkammamattam pi kātum asakkonto cin-
 tesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena
 5 imam jaṭam bhinditum, puttassa anārocetvā va aññattha ga-
 missāmīti“ so kañci⁴ ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadha-
 rattham atikkamitvā Mahimsakaratthe⁵ Saṃkhapāladahato
 nāma nikkhantāya Kaṇṇapennāya⁶ natthi⁷ nivattane Candaka-
 pabbatam nissāya⁸ paṇṇasālam katvā tattha⁹ vasanto kaṣiṇa-
 10 parikkammam katvā jhānābhinnā¹⁰ nibbattetvā uñchācariyāya
 yāpesi. Tam enam Saṃkhapālo nāma nāgarājā mahantena
 parivārena Kaṇṇapennanadito¹¹ nikkhamitvā antaranāgarā upa-
 samskamati, so tassa dhammam deseti¹². Ath' assa putto
 pitaram datthukāmo gatattthānam ajānanto anuvijjāpetvā¹³
 15 „asukattthāne nāma vasatīti“ natvā tassa dassanattthāya
 mahantena parivārena tattha gantvā ekamante¹⁴ khandhāvāram
 nivesetvā¹⁵ katipayehi amaccehi saddhim assamapadābhimukho
 pāyāsi. Tasmim khaṇe Saṃkhapālo mahantena parivārena dh.
 sunanto nisīdi, so tam rājānam āgacchantam disvā isim van-
 20 ditvā utthāya¹⁶ pakkāmi. Rājā pitaram vanditvā paṭisanthāram
 katvā nisīditvā pucchi: „bhante katararājā nām' esa tumhākam
 santikam āgato“ ti. „Tāta Saṃkhapālanāgarājā nām' esu“
 ti. So tassa sampattiṃ nissāya nāgabhave lobham
 katvā katipāham vasitvā pitu bhikkhāhāram nibaddham dā-
 25 petvā¹⁷ attano nāgarāma eva gantvā catūsu dvāresu dānasālam¹⁸
 kāretvā¹⁹ sakala-Jambudīpam khobhento²⁰ dānam datvā sīlam
 rakkhitvā uposathakammam²¹ katvā nāgabhavanam patthetvā
 āyupariyosāne nāgabhave nibbattitvā Saṃkhapālanāgarājā

¹ B^d divase divase. ² B^d ā-. ³ B^d teneva. ⁴ B^d kiñci. ⁵ C^k mahiseka-.
 B^d kaṇṇapennāya. ⁶ C^k B^d upani-. ⁷ C^k omitt tattha. ⁸ B^d -ññā. ⁹ B^d -tam.
 kaṇṇapennāya. ¹⁰ B^d -si. ¹¹ C^k -vijjhā-, B^d anuvicārāpetvā. ¹² B^d -tam.
 B^d nivā-. ¹³ B^d utthāyāsana. ¹⁴ C^k nibaddhāpetvā, C^k nioddhāpetvā, B^d
 nibandham dā-. ¹⁵ B^d -lāyo. ¹⁶ B^d kārāpetvā. ¹⁷ B^d saṃkhobbhanto. ¹⁸
 B^d -thavāsaka-.

ahosi. So gacchante¹ kāle tāya sampattiyaṃ vipattiyaṃ hutvā
 tato paṭṭhāya manussayoniṃ patthento uposathavāsaṃ vasi,
 ath' assa nāgabhavane vasantassa uposathavāso na sampajjati,
 silavināsaṃ pāpuṇāti, so tato paṭṭhāya nāgabhavanā nikkha-
 mitvā **Kaṇṇapennāya**² avidūre mahāmaggassa ca ekapadika-
 maggassa ca antare ekaṃ vammikaṃ parikkhipitvā uposatham
 adhiṭṭhāya samādinnaṃ silaṃ „mama cammena atthikā³ camma-
 maṃsādīhi⁴ atthikā maṃsādini⁵ harantū“ 'ti attānaṃ dāna-
 mukhe vissajjettvā vammikamatthake nipanno samānadharmam
 karonto cātuddase⁶ pannarase vasitvā paṭipade⁷ nāgabhāvanam
 gacchati. Tasmīṃ ekadivasaṃ evaṃ silaṃ samādiyitvā ni-
 panne⁸ paccantaḡāmaṃvāsino soḷasa janā „maṃsaṃ āharissāmā“
 'ti āvudhahatthā araṇṇe carantā⁹ kiñci alabhitvā nivattā¹⁰ taṃ
 vammikamatthake nipannaṃ disvā „mayam aḡa godhapotakaṃ
 pi na labhimha, imam nāḡarājānaṃ vadhitvā khādissāmā“ 'ti
 cintetvā „mahā kho pan' esa, gayhamāno palāyeyyāpi¹¹, yathā
 nipannaṃ eva taṃ¹² bhogesu sūlehi vijjhittvā dubbalaṃ katvā
 gaṇhissāmā“ 'ti sūlāni ādāya upasaṃkamimsu. B-assāpi
 sarīraṃ mahantaṃ ekadoṇikaṃ āvappamānaṃ vattetvā¹³ ṭhapita-
 sumanapupphadāmaṃ viya jīṇḡukaphalasannibhehi akkhīhi
 jayasumanapupphasadisena sīsena samannāgataṃ¹⁴ ativiya so-
 bhati, so tesam soḷasannaṃ janānaṃ padasaddena bhoganta-
 rato sīsam nīharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe
 āgacchante disvā cintesi: „aḡa mayham manoratho matthakaṃ
 pāpuṇissati, aham attānaṃ dānamukhe •niyyādetvā viriyaṃ
 adhiṭṭhahitvā nipanno, ime me sarīraṃ sattīhi koṭṭetvā¹⁵
 chiddavichiddam karonte kodhavasena akkhīni ummīletvā na
 olokessāmīti¹⁶“ attano silabhedabhayena dāham adhiṭṭhānaṃ¹⁷

¹ C^s B^d repeat ga-. ² C^k -piṇṇāya, B^d -vaṇṇāya. ³ B^d omits cammena atthikā.

⁴ C^k cammaṃ-. ⁵ B^d cammamamaṃsā-. ⁶ C^k -sī. ⁷ C^s -pāde, B^d paṭipade.

⁸ C^k -o. ⁹ B^d vicaranto. ¹⁰ B^d nikkhamantā. ¹¹ B^d -ti, B^s palāyeyyāte. ¹²

C^k evam nahi. ¹³ C^s vaṭṭe-. ¹⁴ B^d -to. ¹⁵ C^s B^d koṭṭe-. ¹⁶ B^d -eyyāmīti.

¹⁷ B^d omits adhi-.

adhitthāya sīsam bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha
 nam te upagantvā naṅgutthe gahetvā kaḍḍhantā bhūmiyaṃ
 pātetvā tikhinasūlehi¹ atthasu thānesu vijjhitvā sakaṇṭakā²
 kālavettayattṭhiyo pahāramukhehi pavesetvā atthasu thānesu
 5 kāceh' ādāya³ maggaṃ paṭipajjimsu. M.⁴ sūlehi vijjhanato
 paṭṭhāya ekaṭṭhāne pi kodhavasena akkhīni ummīletvā te na
 olokesi, tassa atthahi kāceh' ādāya⁵ niyyamānassa sīsam olam-
 bitvā bhūmiyaṃ pahari. Atha nam assasam assa olambatīti⁶
 mahāmagge nipajjāpetvā taruṇasūlena nāsāpuṭe⁷ vijjhitvā
 10 rajjukam pavesetvā sīsam ukkhipitvā ca koṭiyaṃ⁸ laggetvā
 puna⁹ ukkhipitvā maggaṃ paṭipajjimsu. Tasmim khaṇe Vide-
 haratthe Mithilānagaravāsī Ālāro nāma kuṭumbiko pañca sa-
 kaṭasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhoja-
 putte B-am tathā gaṇhitvā gacchante disvā tesam soḷasannam
 15 pi soḷasahi vāhagonehi saddhim pasatam pasatam suvaṇṇa-
 māsake sabbesam nivāsanaṇṇapāṇāni bhariyānam pi tesam
 vatthābharaṇāni datvā vissajjāpesi. So nāgabHAVANAM gantvā
 tattha papañcam akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā
 Ālāram upasamkamitvā nāgabHAVANASSA vaṇṇam kathetvā tam
 20 ādāya nāgabHAVANAM gantvā tīhi¹⁰ nāgakaṇṇāsatehi saddhim
 mahantam assa yasaṃ datvā dibbehi kāmehi santappesi.
 Ālāro nāgabHAVANE ekaṃ¹¹ vassaṃ vasitvā dibbe¹² kāmē
 paribhuñjitvā „icchāmi ahaṃ samma pabbajitun“ ti nāgarā-
 jassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gahetvā nāgabHAVANATO
 25 Himavantapadesam gantvā pabbajitvā tattha ciraṃ vasitvā
 aparabhāge cārikaṃ caranto Bārāṇasim patvā¹³ rājuyyāne va-
 sitvā punadvase bhikkhāya nagaram pavisitvā rājadvāram aga-
 māsi¹⁴. Atha nam Bārāṇasirājā disvā iriyāpathe pasīditvā
 pakkosāpetvā paññattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabhojanam

¹ Ed tikkhi. ² Bd -ka. ³ Cs kacehā ādāya, Bds kājenādaya. ⁴ Cks -a. ⁵

Bds kājehi ā-. ⁶ Bds nāsapūṭam. ⁷ Bds kājako. ⁸ Bds addu pl. ⁹ Cks tīpi.

¹⁰ Bds -a. ¹¹ Bds dippa. ¹² Bds gantvā. ¹³ Bds -ā.

bhojetvā aññatarasmiṃ nīce āsane nisinno vanditvā tena sad-
dhiṃ sallapanto paṭhamam̐ g. ā.:

1. Ariyāvākāso si pasannanetto
maññe bhavam̐ pabbajito kulamhā,
kathan nu vittāni¹ pahāya bhoge
pabbaji² nikkhamma gharā sapañña³ 'ti. 140.

Tattha ariyāvākāso sīti niddosasundarasañirāvākāso abhirūpo sīti attho⁴
pasannanetto ti pañcahi pasādehi yuttanetto, kulamhā ti khattiyabrāh-
maṇakulā vā seṭṭhikulā vā pabbajito sīti maññāmi, kathan nū 'ti kena nu
kāraṇena kiṃ ārammaṇam̐ katvā dhanaṃ ca upabhoge ca pahāya gharā nikkha- 10
mitvā pabbajito si sapañña⁴ paṇḍitapurisā⁵ 'ti pucchati.

Tatoparam̐ tāpasassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena
gāthānam̐ sambandho veditabbo:

2. Sayam̐ vimānam̐ naradeva disvā
mahānubhāvassa mahoragassa 15
disvāna puññānam̐ mahāvipākam̐
saddhāyāham̐ pabbajito 'mhi rāja. 141.
3. Na kāmakāmā na bhayā na dosā
vācam̐ musā pabbajitā bhaṇanti,
akkhāhi me pucchito etam̐ attham̐, 20
sutvāna me jāyihiti-ppasādo⁶. 142.
4. Vāṇijja⁷ raṭṭhādhipa gacchamāno
pathe addasāsim hi milācaputte⁸
pavaṭṭakāyam̐⁹ uragāṃ mahantaṃ
ādāya gacchante pamodamāne¹⁰. *143. 25
5. So 'ham̐ samāgama janinda tehi
saṃhaṭṭhalomo¹¹ avacasmi¹² bhīto:
kuhiṃ ayaṃ nīyati bhīmākāyo,
nāgena kiṃ kāhatha bhojaputtā. 144.

¹ Bā cl-. ² Ck^s pabbajja ³ Bā -o. ⁴ Bā -o ti ⁵ Ck^s mehi jāyihiti-, Bā me
jāyiti. ⁶ Bā vāṇijjam̐. ⁷ C^s bhilāca- corr. to calāca, Bā bhojana pu-. ⁸ Bā
pavaḍha-. ⁹ Bā -o. ¹⁰ Bā^s pah-. ¹¹ Bā avacasī, Ck^s avacasmiṃ.

6. Nāgo ayaṃ nīyati bhojanattham
pavattakāyo¹ urago mahanto,
sāduṃ ca thūlaṃ ca muduṃ ca maṃsaṃ
na tvaṃ ras' amñāsi Videhaputta. 145.
- 5 7. Ito mayaṃ gantvā sakaṃ niketanam²
ādāya satthāni vikopayitvā
maṃsaṃ bhokkhāma pamodamānā,
mayaṃ hi vo sattavo pannagānam. 146.
- 10 8. Sace ayaṃ nīyati bhojanattham
pavattakāyo¹ urago mahanto
dadāmi vo balivaddāni solasa,
nāgaṃ imaṃ muñcatha bandhanasmā. 147.
- 15 9. Addhā hi no bhakkho ayaṃ manāpo
bahū³ ca no uragā⁴ bhuttapubbā⁵,
karoma te taṃ vacanam Aḷāra,
mittaṃ ca no hohi Videhaputta. 148.
- 20 10. Tad assu⁶ te bandhanā mocayimsu
yaṃ natthuto paṭimokkh' assa pāse,
mutto ca so bandhanā nāgarājā
pakkāmi pācīnamukho muhuttaṃ. 149.
- 25 11. Gantvāna pācīnamukho muhuttaṃ
puṇṇehi nettehi palokayī maṃ,
tad ass' ahaṃ piṭṭhito anvagañchim
dasaṅgulim añjaliṃ paggahevā. 150.
- 30 12. Gacch' eva⁷ kho tvaṃ taramānarūpo,
mā taṃ amittā punar aggahesum,
dukkho hi luddehi punā samāgamo,
adassanam bhojaputtāna⁷ gaccha. 151.
13. Agamāsi so rahadam vippasannam
nīlobhāsam ramaṇīyam sutittham

¹ Bd pavaḍha-. ² Bd niketaṃ. ³ Cks -uñ. ⁴ Bd -o. ⁵ so all three MSS.
Cks gaccheca. ⁷ C² Bd -naṃ, Ck -naṃna

samotataṃ¹ jambuhi vetasāhi²,
pāvekkhi nittinṇabhayo³ patīto. 152.

14. So taṃ pavissa⁴ nacirassa nāgo
dibbena⁵ me pātur ahū janinda,
upaṭṭhahī maṃ pitaraṃ va putto
hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇanto. 153.

15. Tvaṃ me si mātā ca pitā ca Alāra⁶
abbhantaro pāṇadado sahāyo,
sakaṃ ca iddhiṃ paṭilābhito smi,
Alāra passa me nivesanāni
pahūtabhakkhaṃ bahuannapanāṃ
Masakkasāraṃ⁷ viya Vāsavassā⁸ 'ti. 154.

Tattha vimānaṃ ti Saṅkhapālanāgarañño anekasatanātakasampatisam-
pannaṃ kañcanamanivimānaṃ, puññānaṃ ti tena katanāṃ puññānaṃ ma-
hantaṃ vipākaṃ disvā kammaṃ ca phalaṃ ca paralokaṃ ca saddahitvā pavattūya
saddhāya ahaṃ pabbajito, na kāmakāmā ti na vatthukāmena na pi bhaya-
dosehi⁹ musā bhaṇanti, jāyihitī¹⁰ bhante tumbhākāṃ vacanaṃ sutvā mayham
pi pasādo somanassaṃ jāyissati, vaṇijjan ti vaṇijjakammaṃ karissāmiti gac-
chanto, pathe addasāsi ti pañcannaṃ sakatasatānaṃ purato sukhayānake
nisīditvā gacchanto mahāmagge janapadamanusse addasaṃ, pavaṭṭakāyaṃ¹¹
ti vaḍḍhitakāyaṃ, ādāya 'ti atṭhahi kacehi¹² gahetvā, avacasmiṃ¹³ ti abhāsīṃ,
bhīmakāyo ti bhayajanakakāyo, bhojaputtā ti luddake piyasamudācarenāla-
pati, Vedehaputtā¹⁴ ti Vīdeharatṭhavāsītāya¹⁵ Alāraṃ¹⁶ ālapīmsu, vikopa-
yitvā ti chinditvā, mayam hi vo sattavo ti mayam pannaganāṃ verino
nāma, bhoja-atṭhā ti¹⁷ khādanatthāya, mittaṃ ca no hohīti tvaṃ ambhākāṃ
mitto hohi, katagūṇaṃ jāna, tadassu te ti mahārāja tehi bhojaputtehi evaṃ
vutte ahaṃ tesam solasavāhagone¹⁸ nivāsanaṃ pārupanāni pasatam pasataṃ su-
vaṇṇamāsake bharīyānaṃ ca tesam¹⁹ vatthālankāraṃ ādāsīṃ, atha Saṅkhapāla-
nāgarājānaṃ bhūmiyaṃ nippajjāpetvā attano kakkhalaṭṭhāya kaṇṭakacitā kālavetta-
latā²⁰ koṭṭiyaṃ gahetvā ākaḍḍhituṃ ārabhiṃsu, athāhaṃ nāgarājānaṃ kilamantaṃ
disvā akilamanto va asinā tā latā [chinditvā] dārakānaṃ kaṇṇavedhato vaṭṭi-
harāṇanīyāmena²¹ adukkhaṃ pento saṅkhaṃ nīharīṃ, tasmiṃ kāle te bhojaputtā
yaṃ bandhanaṃ assa natthuto pavesetvā pāse paṭimokkhaṃ tasmā bandhanaṃ

¹ Bā sammonataṃ. ² Cks ceta-, Bā vedisāhi. ³ Ck -yā, Cs -ye. ⁴ Cks -issati, Bā -issati. ⁵ Cks -ehi. ⁶ so all three MSS. for c' Alāra? ⁷ Bā pasakkāraṃ-sāraṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā bhayena pi dosena pi. ¹⁰ Bā jāyihiti, Cks jāyihiti, Cs jāyihiti. ¹¹ Bā pavaḍḍha --. ¹² Bā kacehi. ¹³ so all three MSS. = avacaṃ asmiṃ? ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā ve. ¹⁶ Bā ā-. ¹⁷ Bā adds bhojanatṭhāya. ¹⁸ Cks -gonena. ¹⁹ Bā ne-. ²⁰ so Cks; Bā sakaṇḍakacitakālavettalatāya. ²¹ Bā atthihāra.

tañ uragañ mocayimsu, tassa nāsato saha pāsena nañ rajjukañ nīharimsū 'ti
 dīpeti, iti te uragañ vissajjetvā thokañ gantvā ayañ urago dubbalo matakāle
 nañ¹ gahetvā va gacchissāmā² 'ti nilīyimsu, punñehīti so pi muhuttañ pā-
 cīnamukho³ gantvā assupunñehi nettehi mañ palokayi, tadassahan⁴ ti tadā
 5 assa ahañ, gacchevā 'ti evañ tañ avacan ti vadati, rahadan ti Kaṇṇa-
 peṇṇadahañ⁵, samotatan⁶ ti ubhayatīresu jamburukkhavetasarukkhehi⁷ ota-
 tañ⁸ vitatañ⁹, nittipñabhayo patīto ti so kira tañ rahadañ¹⁰ pavisanto.
 Alārassa¹¹ nipaccākārañ dassetvā yāva nañguṭṭhā otari, udae pavitṭhapa-
 vitṭhatthānam¹² ev' assa nibbaṇaṇ¹³ ahoṣi, tasmā nittipñabhayo patito haṭṭha-
 10 tutṭho pāvekkhi¹⁴, pavissā 'ti pavisitvā, dibbena me ti nāgabhave pa-
 mādañ anāpajjitvā mayi Kaṇṇapennatīrañ¹⁵ anatikkamante¹⁶ yeva dibbena
 parivārena mama purato pātur ahoṣi, upaṭṭhaṇṭi upāgami, abbhantaro ti
 hadayamañsasadiṣo. passa me ti tvañ mama bahūpakāro sakkārañ te kaṭṭi-
 sāmi passa me nivesanāni¹⁷ mama nāgabhavevañ passa, Masakkasārañ
 15 viyā 'ti Masakkasāro vuccati osakkanaparisakkanābhāvena ghanasāratāya¹⁸ va
 Sinerupabbatarājā, ayañ pana tattha mūṇṭaṇ Tēvatimsabbhavevañ sandhāy'
 evaṇ āha.

Mahārāja evaṇ vatvā so nāgarājā uttarim attano bha-
 vanam vaññento gāthadvayam āha:

- 20 16. Tañ bhūmibhāgehi upetarūpañ,
 asakkharā¹⁹ c' eva mudū subhā ca
 nīcātiṇā²⁰ apparajā²¹ ca²² bhūmi
 pāsādikā yattha jahanti sokañ 155.
 17. Anāvakuḷā²³ veluriyūpanilā,
 25 catuddisañ ambavanañ surammañ,
 pakkā ca pesī²⁴ ca phalā suphullā²⁵,
 niccotukā dhārayantī phalanīti. 156.

30 Tattha asakkharā ti²⁶ yā tattha bhūmi pāsāpasakkharahitā²⁷, mudu
 subhā kañcanarajataṇṇamāyā sattaratanaṇṇikākiṇṇā, nīcātiṇā²⁸ ti indago-
 pakapitṭhisadisavaññehi nīcātiṇe²⁹ samannāgatā, apparajā ti paṇsurahitā,
 yattha jahanti sokañ ti yattha pavitṭhamattā va nissokā honti, anāva-

¹ Bā phamsaṇ. ² Bā gami-. ³ Bā pācinābhi-. ⁴ Cks tassahan. Bā tadassahan.
⁵ Bā -veṇṇadahañ. ⁶ Bds -natan. ⁷ Ck -rukkehe-, Cs -rukkebe-, Bā jam-
 buka -rukkhavedisā-. ⁸ Cks -ta, Bds onatan. ⁹ Bā vinatan. ¹⁰ Bā daham.
¹¹ Bā a-. ¹² Bā omits one pavitṭha. ¹³ Bā nippanṇaṇ. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Bā
 -vanṇa-. ¹⁶ Bā -kknte. ¹⁷ Bā -nanti. ¹⁸ Cks -tā. ¹⁹ Cks -ārā. ²⁰ Cks
 -nañ, Bds nicca-. ²¹ Cks -jam. ²² Cks va. ²³ so all three MSS. for anuk-
 kulā? ²⁴ Cks keṣi, Bā pesi. ²⁵ Cks du-. ²⁶ Bā adds paṇsurahitā. ²⁷ Bā
 omits sakkhara. ²⁸ Bā nicca-.

kulā ti na avakulā¹ akhanimā² ukkulabhāvarahitā³ va⁴ samasaṇṭhitā, veḷuri-
yupanīlā ti veḷuriyena upanīlā, tasmīm nāgabhave ne veḷuriyamayā pasanna-
salilā nīlobhāsā anekavaṇṇakamaluppalaśāñṇanā pokkharanīti attho, catuddi-
saṇ ti tassā pokkharanīyā catūsu disāsu, pakkā cā 'ti tasmīm ambavane am-
barukkhe⁵ pakkaphalā ca addhapakkaphalā⁶ ca taruṇaphalā ca phullitā yevā 5
'ti attho, niceotukā⁷ ti channam pi utūnam anurūpehi pupphaphalehi
saṁannagatā ti.

18. Tesam vanānam naradeva majjhe
nivesanam bhassarasannikāsam
rajaṭaggaḷam sovaṇṇamayam ulāram 10
obhāsati vijjur iv' antalikkhe 157.
19. Maṇimayā⁸ sovaṇṇamayā⁹ ulārā¹⁰
anekacittā¹¹ satatam sunimmitā¹²
paripūra¹³ kaññāhi alamkatāhi
suvāṇṇakāyūradharāhi rāja. 158. 15
20. So Saṅkhapālo taramānarūpo
pāsādam āruya¹⁴ anomavaṇṇo
sahassathambham atulānubhavam
yatth' assa bhariyā mahesī ahosi. 159.
21. Ekā ca nārī taramānarūpā 20
ādāya veḷuriyamayam mahaggham
subham maṇim jātīmantūpapannam
acoditā āsanam abbhīhāsi. 160.
22. Tato mam urago hatthe gahetvā¹⁵
nisīdayī pamukhamāsanasmim¹⁶: 25
idam¹⁷ āsanam atrabhavam nisīdatu,
bhavam hi me¹⁸ aññatara garūnam. 161.
23. Aññā ca nārī taramānarūpā
ādāya vārim upasaṅkamitvā
pādāni pakkhālayi¹⁹ me janinda 30
bhariyā ca²⁰ bhattū patino piyassa. 162.

¹ Cks ā-. ² so C; Ck akkhamā, Bđ akhānuni. ³ Bds ukkulavikkula-. ⁴ Bds
va. ⁵ Bđ apparukkhā. ⁶ Bđ aḍḍha-. ⁷ Cks -dukā. ⁸ so all three MSS. for
-am? ⁹ Bđ -ā. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Cks -tvāna. ¹² Bđ -namhi. ¹³ Bđ
imam. ¹⁴ Bđ ve. ¹⁵ Cks -si. ¹⁶ Bđ va.

21. Aparā ca nārī taramānarūpā
 paggayha sovaṇṇamayā¹ pātiyā
 anekasūpaṇṇaṃ vividhaṃ viyañjanam
 upanāmayī bhatta manuññarūpaṇṇaṃ. 163.
- 5 25. Turiyehi maṃ Bhārata² bhuttavantaṃ
 upaṭṭhahumaṃ bhattu mano viditvā
 tatuttariṃ maṃ nipati mahantaṃ
 dibbehi kāmehi anappakehīti. 164.

Tattha nivesanaṃ ti pāsādo, bhassarasannikāsaṃ ti pabhassara-
 10 dassanaṃ, rajataggaḷaṇ ti rajatadvārakavāṭaṃ, maṇimayā ti evarūpā tattha
 kūṭāgārā ca gabbhā ca, paripūrā ti sampunṇam³, so Saṃkhaṇḍapālo ti mahā-
 rāja ahaṃ evaṃ tasmīṃ nāgabavanaṃ vaṇṇente taṃ daṭṭhukāmo ahoṣiṃ, atha
 maṃ⁴ tattha netvā so Saṃkhaṇḍapālo hatthe gahe tvā taramāno veluriyathambhehi
 saḥassathambhaṃ pāsādaṃ āruya⁵ yasmiṃ thāne assa mahesī ahoṣi taṃ thānaṃ
 15 isīti⁶ dīpeti, ekā cā 'ti mayi pāsādaṃ abhirūḷhe ekā itthi aññehi pi⁷ maṇi
 jātimantehi upetaṃ sabbam veluriyāsanaṃ tena nāgarājena avuttā va, abbhīhā-
 sīti⁸ abbhīhari, attharīti vuttaṃ hoti, pamukhaṃ āsanasmaṃ ti pamukha-
 sanasmaṃ, uttamasane nisīdāpesīti attho, garūṇaṃ ti mātāpīṭhanaṃ me tvaṃ
 aññataro ti vatvā nisīdāpeti, vividhaṃ viyañjanaṃ ti vividhavyañjanaṃ,
 20 bhattamanuññarūpaṇṇaṃ ti bhattaṃ manuññarūpaṇṇaṃ, Bhārata⁹ 'ti rājānaṃ
 ālapati, bhuttavantaṃ ti bhuttavāṇi¹⁰ katabhattakiccaṃ upaṭṭhahanti, anekasa-
 tehi turiyehi gandhabbaṃ kurumāṇā upaṭṭhahiṃsu, bhattumano viditvā ti
 attano patino cittaṃ jānitvā, tatuttariṃ ti tato gandhabbakaraṇato uttariṃ.
 maṃ nipatīti so nāgarājā maṃ¹¹ upasaṃkami, mahantaṃ dibbehīti¹²
 25 mahantehi tūḷāhehi dibbehi kāmehi tehi ca pana na appehi na appakehi¹³.

Evam upasaṃkamitvā ca pana

26. Bhariyā maṃ' etā tisaṭā Aḷāra
 sabb' atthamajjhā padumuttarābhā,
 Aḷāra etā¹⁴ su te kāmakāro¹⁴
 30 dadāmi te tā paricārayassū¹⁵ 'ti gātham āha. 165.

Tattha sabb' atthamajjhā ti sabbā atthamajjhā¹⁶, pāṇinā gahitappa-
 mānamajjhā ti attho, aṭṭhakathāyaṃ pana sumajjhā ti pāṭho, padumutta-

¹ Bā su-. ² Bā -tha. ³ Bā sappannā. ⁴ Ck omīti maṃ. ⁵ Bā abhirūya.
⁶ so Ck; Bā netīti. ⁷ Bā omīti pi. ⁸ Ck abbhīhāsīti, Bā mabbhiyāsīti.
⁹ Bā -thā. ¹⁰ Bā gantabbaṃ. ¹¹ Bā maṃ. ¹² Ck add mahantaṃ dibbehi. ¹³
 Bā anappakehi in the place of na appehi. ¹⁴ so Bā for -rā? Ck -karo. ¹⁵
 Bā -cāri-, Ck -vāra-. ¹⁶ Bā attā.

rābha ti padumavaṇṇanuttarābhā, padumavaṇṇacchaviyo¹ ti attho, paricāra-
yassu 'ti² pādapariṇāṇikā karohīti vatvā tūhi itthisatehi saddhiṃ mahāsam-
pattim³ mayham adāsi.

So āha⁴:

27. Saṃvaccharaṃ dibbaras' ānubhuvā⁵ 5
tadass' ahaṃ⁶ uttarim paccabhāsim⁶:
nāgass' idaṃ kinti⁷ kathaṃ ca laddhaṃ
kath' ajjhagamāsi vimānasetṭhaṃ. 166.
28. Adhicca⁸ laddhaṃ pariṇāmajan te
sayamkataṃ udāhu⁹ devehi dinnam, 10
pucchāmi te¹⁰ nāgarāja¹¹ tam atthaṃ,
kath' ajjhagamāsi¹² vimānasetṭhan ti. 167.

Tattha dibbarasānubhuvā ti dibbakāmaguṇarase¹³ anubhavitvā, ta-
dassahan¹⁴ ti tadāssa¹⁵ ahaṃ, nāgassidan ti bhadrāmukhassa Saṃkha- 15
pālanāgassa idaṃ sampattijātān, kin ti kiṃ nāma kammaṃ katvā laddhaṃ
katham etaṃ vimānasetṭhaṃ tvam¹⁶ ajjhagamāsi¹⁷, iti naṃ ahaṃ pucchim,
adhicca laddhan ti ahetunā laddhaṃ, pariṇāmajante ti kenaci tava
atthāya pariṇāmitattā pariṇāmato jātān, sayamkataṃ ti kārake pakkosittvā
ratanāni datvā kārītan ti. 20

Tatoparā dvinnam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

29. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajan me
na sayamkataṃ na pi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idaṃ vimānam. 168. 25
30. Kin te vataṃ¹⁸ kiṃ pana brahmacariyaṃ
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
akkhāhi me nāgarājaṃ tam atthaṃ:
kathan nu te laddhaṃ idaṃ vimānam. 169.
31. Rājā ahoṣim Magadhānam issaro 30
Duyyodhano nāma mahānubhāvo,

¹ Bd -iko. ² Bds add tā attano. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks ahaṃ. ⁵ Bd tada-
sutehaṃ. ⁶ Cks paccabhāsim, Bd pajhabhāsi. ⁷ Cks kiṃel. ⁸ Bd avicca. ⁹ so
all three MSS. for ādu? ¹⁰ Bd tam. ¹¹ Bd -je. ¹² Cks tadajjha-. ¹³ Bd
dibbe-guṇe-. ¹⁴ Bd tadāsuhān, Bs tadassuhān. ¹⁵ Bd tadāsu, Bs tadāssu. ¹⁶
Cks taṃ. ¹⁷ Bd pajha-. ¹⁸ Bd vattaṃ.

- so¹ ittarāṃ jīvitāṃ saṃviditvā
asassataṃ vipariṇāmadhammaṃ 170.
32. Annaṃ ca pānaṃ ca pasannacitto
sakkacca dānaṃ vipulaṃ adāsi¹,
5 opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā² ca³. 171.
33. Tam me vataṃ⁴ taṃ pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāḷo,
ten' eva me laddham idaṃ vimānaṃ
10 pahūtabhakkhaṃ⁵ bahuannapānaṃ 172.
34. Naccehi gītehi upetarūpaṃ
ciraṭṭhitikaṃ⁶, na ca⁷ sassat' āyaṃ,
appānubhāvā taṃ mahānubhāvāṃ
tejassināṃ hanti atejavanto,
15 kim eva dāṭhāvudha⁸ kiṃ paṭicca
hatthattham āgañchi⁹ vanibbakānaṃ. 173.
35. Bhayaṃ nu te anvagataṃ mahantaṃ
tejo nu te nānvagaṃ dantamūlam,
kim eva¹⁰ dāṭhāvudha¹¹ kiṃ paṭicca
20 kilesaṃ āpajji vanibbakānaṃ. 174.
36. Na me bhayaṃ anvagataṃ¹² mahantaṃ
tejo na sakkā mama tehi hantuṃ,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 175.
- 25 37. Cātuddasjīṃ pannarasiṇ c' Alāra¹³
uposathaṃ niccam upāvasāmi,
athāgamuṃ soḷasa bhojaputtā
rajjum gahetvāna dāhaṃ ca pāsāṃ. 176.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. for -ṇā brā-? ³ Bds add mālañca
gandhañca vīlepanaṃ pacipayaṃ yānaṃ upasayañca acchādanāṃ sayanamathanna-
pānaṃ sakkacca dānāni adamma tattha ⁴ Bd vattaṃ. ⁵ Bd bahūta. ⁶ so
Bds; Cs -tikā, Ck -tikā. ⁷ Cks va. ⁸ Cks kimmeva-, Bd kimeva dhāvudha.
⁹ Bd āgacchi. ¹⁰ Cs kameva, Bd kiṃ meva. ¹¹ Bd dhāvudha. ¹² Cks anvaga-
maṃ. ¹³ Ck ca ulāra, Cs calāra, Bd cālāra.

38. Bhetvāna nāsaṃ atikassa¹ rajjūṃ
 nayimsu maṃ sampatiggayha² luddā,
 etādisaṃ³ dukkham ahan titikkhiṃ
 uposathaṃ appaṭikopayanto. 177.
39. Ekāyane taṃ pathe addasāsiṃ⁴ 5
 balena vaṇṇena upetarūpaṃ,
 siriya⁵ ca⁶ paññāya ca bhāvito si,
 kimatthiyaṃ nāga⁷ tapo karosi. 178.
40. Na puttahetu na dhanassa hetu (= IV ⁴⁶⁶ 11)
 na āyuno cāpi Alāra hetu, 10
 manussayoniṃ abhipatthayāno
 tasmā parakkamma tato karomi. 179.
41. Tvaṃ lohitakkho vihatantaraṃso
 alaṃkato kappitakesamassu
 surosito⁸ lohitaandanena 15
 gandhabbarājā va disā pabhāsasi⁹. 180.
42. Deviddhipatto si mahānubhāvo
 sabbehi kāmehi samañgibhūto,
 pucchāmi taṃ nāgarāje taṃ atthaṃ:
 seyyo ito kena manussaloko. 181. 20
43. Alāra nāññatra¹⁰ manussalokā
 suddhi¹¹ ca¹² saṃvijjati saññamo vā,
 ahañ ca laddhāna manussayoniṃ
 kāhāmi jātīmarapaṇassa antaṃ. 182.
44. Saṃvaccharo me vusito¹³ tav¹⁴ anti¹⁵ke, 25
 annena pānena upaṭṭhito 'smi,
 āmantayitvāna palemi¹⁶ nāga,
 cirappavuttho 'smi ahaṃ janinda. 183.
45. Puttā ca dārā c' anujīvino¹⁷ ca 30
 niccānusiṭṭhā upatiṭṭhate taṃ,

¹ Bḍ anti-. ² Bḍ samparipaggayha. ³ Cks -iṃ. ⁴ Bḍ addasaṃsu. ⁵ Cks -yāya,
 Bḍ siriya, omitting ca. ⁶ Ck sure-, Bḍ surohi-. ⁷ Ck -sasiṃ, C^s pabhassi, Bḍ
 -āsi. ⁸ Cks na añ-. ⁹ Ck -iñca, C^s -iññca, Bḍ suddhiṃ. ¹⁰ Bḍ -ro va me
 vasato. ¹¹ Cks pha-, Bḍ pale-. ¹² Cks ca anu-, Bḍ ca manu-.

kaccin' nu te nābhisaṃsittha² koci,
piyaṃ hi me dassanaṃ tuyh' Aḷāra. 184.

46. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre³
putto piyo paṭivihito va seyyo
5 tato pi mayhaṃ idha-m-eva seyyo
cittaṃ hi te nāga mayī pasannaṃ. 185.

47. Maṇī mama⁴ vijjati lobhitaṃko⁵
dhanāhāro⁶ maniratanāṃ uḷāraṃ,
ādāya taṃ gaccha sakaṃ niketaṃ
10 laddhā dhanāṃ taṃ maṇim ussajassū⁷ 'ti. 186.

Tattha kinte vatan ti kiṃ tava vatasamādānaṃ, brahmacariyaṃ ti
seṭṭhacariyaṃ, opānabhūtaṃ ti catumahāpathe khatapokkharapaṇi⁸ viya dham-
mikasaṃapabrāhmaṇānaṃ yathāsukhaṃ paribhuñjitabbavibhavaṃ, na ca sassa-
tāyaṃ ti ciraṭṭhittikaṃ samānaṃ pi kataṃ⁹ mayhaṃ sassataṃ na hotīti me
15 kathesi, appānu bhāvaṃ ti bhojaputte sandhāyāha, hantīti aṭṭhasu ṭhānesu
sūlehi vijjhantā kiṃkāraṇā hantīsu, kiṃ p'aticecā¹⁰ 'ti kiṃ sandhāya tvaṃ tadā
tesaṃ hatthathāṃ¹¹ āgāñchi¹² vasaṃ upagato, vanibbakānaṃ ti bhojaputtā
idha vanibbakā ti vuttā, tejo nu te nānvagaṃ dantaṃ mūlaṃ ti kiṃ nu tava
te¹³ bhojaputte disvā tadā bhayaṃ mahantaṃ anvagataṃ¹⁴ udāhu viṣaṃ danta-
20 mūlaṃ na anvagataṃ¹⁵, kilesaṃ ti dukkhaṃ, vanibbakānaṃ ti bhoja-
puttānaṃ santike, bhojaputte nissāyā¹⁶ 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi
hantun ti mama visatejo aññassa tejena abhihantun ti na sakkā, satan ti
Buddhādīnaṃ dhammāni silasamādhīpaṇṇākkhantīnuddayaṃ mettābhāvanāsaṃ-
khātadhammā¹⁷, sukittitānīti suvaṇṇitāni sukathitāni, kiṃ ti katvā ti samudda-
25 velā¹⁸ va¹⁹, tāni hi²⁰ tehi samuddavelā viyā²¹ sappurisehi jivikatthaṃ²² pi duracca-
yānīti vaṇṇitāni, tasmā ahaṃ silabhedabhayaṇa khantimettāsamannāgato hutvā
mama kopassa²³ silavelaṃ²⁴ atikkamitun nādāsiṃ ti āha, imissā pana Saṅkha-
pāladhammadesanāya dasa pāramīyo labbhanti, tadā hi M-ena sarīrassa paric-
cattabhāvo dānapāramīṇāma hoti, tathārūpeṇa pi visatejēna silassa abhinnaṭṭā
30 silapāramī, nāgabhavanato nikkhamitvā samāpadhammakaraṇaṃ²⁵ nekkhamma-
pāramī²⁶, idaṃ c' idaṃ ca kātum vaṭṭatīti saṃvidahanaṃ paññāpāramī, adhivā-
sanaviriyaṃ viriyāpāramī, adhivāsanakhanti khantipāramī, saccasamādānaṃ
saccapāramī, mama silaṃ na bhindissāmi adhiṭṭhānaṃ²⁷ adhiṭṭhānapāramī.

¹ Bā kiñci. ² Ck - siḍha, Bā - saṃbhittā. ³ Bā cā agāre. ⁴ Bā mayhaṃ, Ck mama. ⁵ Bā - taṅgo. ⁶ so all three MSS. for -haro? ⁷ Cā maṇimusa-, Bā maṇimassa-. ⁸ Ck Bā khaṇa-. ⁹ Bā cetāṃ. ¹⁰ Bā - ttaṃ? ¹¹ Bā - acchi. ¹² Bā tejo. ¹³ Bā anva-. ¹⁴ Bā - tāni dhammāni. ¹⁵ so Bā; Ck kiṃkatvā samuddavelaṃ, C - - velava. ¹⁶ Bā duraccayā ti in the place of tāni hi. ¹⁷ Ck - samuddena velāya-. ¹⁸ so Bā; Ck jivitaṃ. ¹⁹ Bā kopathassa, Bā gopayasa? ²⁰ Bā - dantāni. ²¹ Ck - dhammāni-. ²² Bā nikkhama-. ²³ Bā omīte adhi.

anuddayabhāvo mettāpāramī, vedanāya majjhatabhāvo upekkhāpāramī, athā-
 gamun ti ath' ekadivasam vammikamatthake nipannam disvā solasa bhojaputtā
 khararajjuṇ ca dalhapāsaṇ ca sūlāni ca gahetvā mama santikam āgatā, bhet-
 vūnā 'ti mama sarīraṁ aṭṭhasu thānesu bhinditvā kapṭakalatā pavesetvā, nā-
 sam atikassa¹ rajjun [ti thokaṁ gantvā sisam² olambantam disvā mahā-
 magge nipajjāpetvā puna nāsam pi me bhinditvā rajjun³ atikassa¹ kāra-
 yaṁ⁴ laggetvā samantato pariggahetvā maṁ nayimisu, addasaṁsū 'ti samma
 Saṃkhopāla te bhojaputtā ekāyane ekagamane⁵ jaṇghapadikamagge tam balena⁶
 vāpene⁶ upetarūpaṁ passimsu, tvaṁ pana issariyasobhaggasiriyā ca paññāya ca
 bhāvito vaḍḍhito, so tvaṁ evarūpo samāno⁷ kimattham tapam karosi⁸, kim icchanto
 uposathāvāsam vasasi⁹, silam rakkhasīti¹⁰ pi pātho, aham ekāyane mahāmagge
 tam addasaṁ ti attho, abhipatthayāno ti patthento, tasmā ti yasmā
 manussayonim patthemī tasmā viriyena parakkamitvā tapokammaṁ karomīti,
 surosito ti suanulitto¹¹, ito ti imambā nāgabhanā mama manussaloko
 kena uttaritaro ti¹², suddhīti maggaphalanibbānasamkhātā¹³ visuddhi, sam-
 yamo ti silam, idam so manussaloko va¹⁴ Buddhapacekebuddhānam upattim
 sandhāyāha, kāhāmīti attano appāṭisandhikabhāvaṁ¹⁵ karonto jātimaṇassa
 antam¹⁶ karissāmīti¹⁷, evaṁ mahārāja so Saṃkhopālo manussalokaṁ vāpne-
 sīti¹⁸, samvāccharo me ti evaṁ mahārāja tasmim manussalokaṁ vāpente
 aham pabbajjāya sineham katvā etad avocaṁ, tattha upaṭṭhito 'smīti¹⁹
 annapānehi²⁰ c' evaḍḍibhehi ca kāmāgūnehi paricinnā manito²¹, paḥemīti²²
 paremī gacchāmi, cirappavuttho 'smīti²³ aham manussalokato cirappavuttho.
 nābhisaṁsitthā²⁴ 'ti kacci²⁵ nu²⁶ mama puttādisu koci tam nu akkosi
 paribhāsīti pucchati²⁷, nābhisaṁjjetthā²⁸ 'ti pātho, na kopesīti attho, paṭi-
 hito ti paṭijaggito, maṇi mām ti sace samma²⁹ Aḷāro³⁰ gacchasi yeva
 evaṁ sante mama lohitamko³¹ dhanāharano³² sabbakāmadado maṇi samvijjati,
 tam ulāraṁ maṇiratanam ādāya tava geham gaccha, tattha imassānubhāvena
 yāvadicchakaṁ laddhā dhanam puna imam maṇim ossajassu³³ ossajanto³⁴ ca
 aññattha anussajjivā³⁵ attano udakacāṭiyam ossajeyyāsīti³⁶ vatvā mayham
 maṇiratanam upanesīti vadati.

Evaṁ vatvā Aḷāro³⁰ „athāham mahārāja tam³⁵ nāgarā-
 jānam³⁶ 'samma nāham dhanen' atthiko,⁹ pabbajitum pana

¹ Bā antikassa. ² Bā siramme. ³ Bā vaṭṭarajjuṇ. ⁴ Bā kāja-. ⁵ Bā omits
 aka-. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā adds ti. ⁹ Ck vassī, Bā vasi. ¹⁰
 Bā -asi addasāsīnti. ¹¹ Bā suṭhu-. ¹² Bā omits ti. ¹³ Ck -lānibbānana-,
 Ck -lān nibbānaṁ-. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵ Ck -tikasaṁ-. ¹⁶ Bā jātijārāmaranassan-
 tam. ¹⁷ Ck -māti. ¹⁸ Bā -esi. ¹⁹ Ck -smīnti, Bā -sminti. ²⁰ Bā -pēna. ²¹
 Ck mānato, Bā hanito. ²² Ck phale-. ²³ -smīnti. ²⁴ Ck nāhisamsībha, Ck
 nābhisaṁsīcā. ²⁵ Bā kañci. ²⁶ Bā adds kho. ²⁷ Bā pucchī. ²⁸ Ck abhiya-
 jethā, Ck -tā, Bā nābhisaṁjjetā. ²⁹ Ck mama. ³⁰ Bā ā-. ³¹ Bā -taṅgo. ³²
 Bā -ko. ³³ Bā uas-. ³⁴ Bā manussajjivā. ³⁵ Bā omits tam. ³⁶ Bā adds
 etadvoca.

icchāmīti' pabbajitaparikkhāre yācitvā ten' eva saddhiṃ nāga-
bhavanā nikkhamitvā taṃ¹ nivattetvā Himavantaṃ pavisitvā
pabbajito² ti vatvā rañño dhammakathaṃ kathento gātha-
dvayam ā.:

- 5 48. Dittā mayā mānusikāpi kāmā
asassatā vipariṇāmadhammā,
ādīnavaṃ kāmagaṇesu disvā
saddhāy' ahaṃ pabbajito 'mhi rāja. 187.
49. Dumapphalān' eva³ patanti mānavā⁴
10 daharā ca vuddhā⁵ ca sarīrabhedā,
etam pi disvā⁶ pabbajito 'mhi rāja
apaṇṇakaṃ sāmāññaṃ eva seyyo. 188.

Tattha saddhāyā⁷ ti kammaṇ ca phalaṇ ca nibbānaṇ ca saddahitvā. du-
mapphalāneva⁸ ti yathā rukkhaphalāni pakkāni pi apakkāni pi patanti tathā
15 daharā ca vuddhā ca patanti, apaṇṇakaṃ ti aviruddhaṃ niyyāntikaṃ, sā-
māññaṃ eva seyyo ti pabbajjā va uttamā ti pabbajjāya guṇaṃ disvā pab-
ajito 'mhi mahārājā⁹ ti.

Taṃ sutvā rājā anantaraṃ gātham āha:

50. Addhā have sevitabbā sapaññā
20 bahussutā ye bahuṭṭhānacintino,
nāgaṇ ca sutvāna tavaṇ c' Alāra
karomi⁶ puññāni anappakānīti. 189.

Tattha ye bahuṭṭhānacintino ti ye ca⁷ bahūni kārāṇāni⁸ jānanti,
nāgaṇ⁹ ti tathā appamādavibhāriṇ¹⁰ nāgarājānaṃ ca tava ca¹¹ vacanaṃ sutvā.

- 25 Ath' assa ussāhaṃ janento tāpaso osānagātham ā.:

51. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭṭhānacintino,
nāgaṇ ca sutvāna mamaṇ ca rāja
karohi puññāni anappakānīti. 190.

¹ Cks omitt taṃ. ² so all three MSS. for -nīva? ³ Cks -pa-. ⁴ Bđ vuḍḍhā. ⁵
so all three MSS. for disvāpi taṃ? ⁶ Bds kāhāmī. ⁷ Ck va, Bđ omitt ca. ⁸
C* kārāṇakārāṇāni, C* karāṇākārāṇāni. ⁹ Bđ nāgañcā. ¹⁰ Bđ -rīnaṃ. ¹¹
Cks tava, Bđ taṃ, all three MSS. omitting ca.

Evam so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassāna-
māse vasitvā¹ puna Himavantam gantvā yāvajivam cattāro
brahnavihāre bhāvetvā Brahmaloṅkūpago ahoṣi. Saṅkha-
pālo pi yāvajivam uposathavāsam vasi², rājā ca dānādini puññāni
karitvā yathākammaṃ gato.

5

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā pitā tāpaso Kassapo ahoṣi, Bārāṇasirājā
Anando, Alāro Sāriputto, Saṅkha-
pālo jātakaṃ.

5. Cullasutasomajātaka.

Amantayāmi nigaman ti. Idam S. J. v. nekkhammapāramiṃ 10
ā. k. Paccuppannavatthum Mahānārada-kassapa-jātakasadisam eva.

A. pana Bārāṇasī³ Sudassanam nāma nagaram ahoṣi, tam
Brahmadatto nāma rājā ca⁴ ajjhāvasi. B. tassa aggamaheṣiyā
kucchimhi nibbatti, tassa⁵ puṇṇacandasassirikaṃ⁶ mukhaṃ
ahoṣi, ten' assa Somakumāro ti nāmaṃ karimṃsu. So viññū- 15
tam patto⁷ sutavitto⁸ savanasilo ahoṣi, tena nam Sutasoma
ti sañjānimṃsu. So vayappatto Takkaṣilāya⁹ sippaṃ¹⁰ uggahetvā
āgato pitu santikā setacchattaṃ labhitvā dhammena r. kāresi,
mahantaṃ issariyaṃ ahoṣi, tassa Candadevi-pamukhāni soḷasa
itthiṣasahassāni ahesuṃ. So aparabhāge puttadhītāhi vaḍḍhento 20
gharāvāse anabhirato araṇṇaṃ pavisitvā pabbajitukāmo ahoṣi.
So ekadivasam kappakaṃ āmantetvā „yadā me samma siras-
siṃ phaliṃ¹¹ passeyyāsi atha me āroceyyāsi“ āha. Kap-
pako tassa vacanaṃ sampañcchitvā aparabhāge phaliṃ¹¹
disvā ārocetvā „tena hi nam samma kappaka uddharitvā 25
mama hatthe patitthāpehīti“ vutto¹² suvaṇṇasaṇḍāsena ud-
dharitvā hatthe ṭhapesi. Tam disvā M. „jarāya me sarīraṃ
abhibhūtaṃ“ ti bhīto tam phaliṃ gahetvā va¹³ pāsādā otaritvā

¹ Bā pavīsetvā. ² Bā -itvā. ³ Ck^s -siyam. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Bā adds pana.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā -tappatto ⁸ Ck^s -citto? ⁹ Bā -yam. ¹⁰ Bā sabba-
sippaṃ. ¹¹ Bā pa-. ¹² Bā -e. ¹³ Bā pi.

mahājanassa dassanaṭṭhāne paññattarājapallamke¹ nisīditvā
senāpatipamukhāni asītiarmacasahassāni purohitapamukhāni
saṭṭhibrahmaṇasahassāni aññe ca² raṭṭhikanegamaḍayo bahū
pakkosāpetvā „sirasmim me phalitam jātam³, mahallako 'smi,
5 mama pabbajjabhāvam⁴ jānāthā“ 'ti paṭhamam g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamam mittāmacce parisaje⁵:

sirasmim phalitam jātam, pabbajjam dāni roc' ahan⁶ ti. 191.

Tattha āmantayāmi jānāpemi, rocahan⁶ ti rocemi āhan, tassa me
bhonto pabbajjabhāvam⁴ jānāthā 'ti.

10 Tam sutvā tesu ekeko visāḍappatto⁷ hutvā

2. Abhumme kathan nu bhaṇasi

sallam me deva urasi kampesi,

sattasatā te bhariyā

kathan nu te tā bhavissantiti g. ā. 192.

15 Tattha abhumme ti avaddhim⁸, urasikampesīti urasmim nisitam⁹
sattim cāresi¹⁰, sattasatā ti samajātikā khattiyakāñña sandhā' etam vuttam,
kathan nu te tā bhavissantiti tāta tava bhariyāyo¹¹ taya pabbajite anāthā
nippaccayā katham bhavissantī¹², etā anāthā katvā tumhākam pabbajjā nāma
yuttā¹³ ti.

20 Tato M. tatiyam gātham āha:

3. Paññāyihinti etā,

daharā, aññam pi tā gamissantī,

saggañ ca¹⁴ paṭṭhayāno¹⁵

tena-m-aham¹⁶ pabbajissāmīti. 193.

25 Tattha paññāyihintīti attano kammena paññāyissantī, aham etāsam kim
homi, sabbā p' etā daharāyo, añño¹⁷ rājā bhavissati, tam etā gamissantīti.

Amaccā¹⁸ B-assa paṭivacanam dātum asakkontā¹⁹ tassa
mātu santikam gantvā tam attham ārocesum. Sā turitaturitā

¹ C^s -ttam-, B^d -tte-. ² C^s añña. omittim ca. ³ B^d adds aham. ⁴ B^d
pappajita-. ⁵ C^s parisajje ca, B^d parisajje ⁶ B^d rocahan. ⁷ B^d visāḍappatto.
⁸ C^s -ī, B^d avuḍhi. ⁹ B^d sunissitatetaṃ. ¹⁰ C^s vā-. ¹¹ B^d -riyā. ¹² B^d -tīti.
¹³ B^d nayuttā. ¹⁴ B^d cassa. ¹⁵ B^d payaṭṭhayamāno. ¹⁶ B^d tena aham. ¹⁷ C^s B^d
-e. ¹⁸ B^d -ccādayo. ¹⁹ all three MSS. -to.

āgantvā „saccam kira tvaṃ tāta pabbajitukāmo“ ti vatvā dve
gāthā¹ abhāsi:

4. Dulladdham me āsi²

Sutasoma yassa te ahaṃ³ mātā

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 194.

5. Dulladdham me āsi⁴

Sutasoma yaṃ tām ahaṃ vijāyissam

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 195.

Tattha dulladdhan ti yaṃ etaṃ mayā⁵ labhantiya puttāṃ jammaṃ
laddhan ti dulladdhaṃ, yaṃ me ti yena kāraṇena mayi nānappakāraṃ⁶ vila-
pantiyā tvaṃ pabbajitum icchasi tena kāraṇena tādisassa puttassa labhanam
mama⁷ dulladdhaṃ nāma.

B. evaṃ paridevamānāya pi mātārā⁸ saddhiṃ kiñci na
kathesi. Sā roditvā sayam eva ekamantaṃ ahosi. Ath' assa
pitu ārocesum. So āgantvā⁹ ekaṃ tāva g. ā.:

a. Ko nām' eso dhammo

Sutasoma kā¹⁰ nāma pabbajjā

yaṃ no amhe jīṇṇe¹¹

anapekho pabbajasi devā 'ti. 196.

Tattha yaṃ no amhe ti yaṃ tvaṃ amhākaṃ putto samāno amhe¹²
jīṇṇe paṭijaggitabbakāle apaṭijaggitvā papāte silaṃ¹³ pavaṇṇento viya chaḍḍetvā
anapekho pabbajasi, tena taṃ vadāmi: ko nām' eso tava dhammo ti adhippāyo.

Taṃ sutvā M. tuṇhī ahosi. Atha naṃ pitā „tāta Suta-
soma sace pi te mātāpitisineho¹⁴ n' atthi puttadhītaro te bahū
taruṇā, ne¹⁵ tayā vinā vattitum na sakkhissanti, tesam vuddhip-
pattakāle¹⁶ pabbajissasīti“ sattamaṃ g. ā.:

¹ Bā -āyo. ² C^s Bā asi. ³ Bā homahaṃ. ⁴ Bā asi, C^s ādī. ⁵ C^s adds taṃ
etaṃ. ⁶ Bā -raṇaṃ. ⁷ Bā omits mama. ⁸ C^s -rāya. ⁹ Bā ga-. ¹⁰ Bā adds
ca. ¹¹ C^s -o. ¹² C^s add hi. ¹³ all three MSS. sī-. ¹⁴ Bā -tūsu si-. ¹⁵
Bā omits ne. ¹⁶ Bā vuḍhi.

7. Puttāpi tuyhaṃ bahavo
dahaṛā appattayobbanā,
mañjū te¹ taṃ apassantā
maññe dukkhaṃ nigacchantīti². 197.

5 Tattha mañjū ti madhuravacanā nigacchantīti nigacchissanti kāyika-
cetasikaḍḍukhaṃ paṭilabbhissantīti maññāmi.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

8. Puttehi ca me etehi
daharehi appattayobbanehi
10 mañjūhi sabbehi pi tumhehi
ciram pi katvā vinābhāvo³ ti. 198.

Tattha sabbehi pi tumhehi tōta na kevalaṃ⁴ puttehi⁵ eva atha kho
tumhehi pi⁶ sabbasaṃkhārehi ciram pi katvā⁷ dīgham addhānaṃ thatvāpi vinā-
bhāvo⁸ va niyato, sakalasamim pi⁹ lokasannivāse ekasaṃkhāro pi nicco nāma
15 n' atthīti.

Evam M. pitu dh.⁹ kathesi. So tassa dhammakathaṃ¹⁰
suvā tuṇhī ahosi. Ath' assa sattasatānaṃ bhariyānaṃ āroca-
yimsu, tā pāsādā oruyha tassa santikam āgantvā goppakesu¹¹
gahetvā paridevamānā

- 20 9. Chinnaṃ nu tuyhaṃ hadayaṃ
ādu karunā ca n' atthi amhesu
yaṃ no pi¹² kantiyo
anapekko pabbajasi devā¹³ ti g. ā. 199.

Tass' attho: sāmi Sutasoma amhe hi¹⁴ vidhavā katvā gacchantassa appa-
25 mattakassa pi sinehassa¹⁵ abhāvena chinnaṃ nu tava amhesu hadayaṃ udāhu
karunāya abhāvena kāruṇīyaṃ vā n' atthi yaṃ no evaṃ kantiyo¹⁶ pahāya
pabbajasīti

M. tasmaṃ pādamūle pavattetvā paridevamānānaṃ taṃ¹⁷
paridevaṃ¹⁸ sutvā anantaraṃ g. ā.:

¹ Cks add pi. ² Cks dukkhānigacch-. ³ Bds thatvā vināsbhāvo. ⁴ Cks
-lañca. ⁵ Bds add aññehi pi. ⁶ Bd omits cirampi katvā. ⁷ Bd vināsa-. ⁸
Cks add hīve. ⁹ Bds dhammakathaṃ. ¹⁰ Bd omits dhamma. ¹¹ all three
MSS goppa-. ¹² Cs Bd vi. ¹³ Bd omits hi. ¹⁴ Bd vik-. ¹⁵ Bd omits taṃ.
¹⁶ Bd -vasaddaṃ.

10. Na ca mayhaṃ chinnaṃ hadayaṃ
atthi karuṇāpi mayhaṃ tumhesu,
saggaṇ ca patthayāno¹
tena-m-ahaṃ² pabbajissāmiti. 200.

Tattha saggaṇcā 'ti ahaṃ saggaṇ ca patthayāno³ yasmā cāyaṃ⁴ pab-
bajjā nāma Buddhādihi vaṇṇitā tasmā pabbajissāmi tumhe mā cintayitthā 'ti
tā assāsesi.

Ath' assa aggamahesiyā ārocesuṃ, sā garubhārā pari-
puṇṇagabbhāpi samānā āgantvā M-aṃ vanditvā ekamante
thitā tisso gāthā⁵ abhāsi:

11. Dulladdham me āsi⁶
Sutasoma yassa⁷ te ahaṃ bhariyā
yam me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi⁶
Sutasoma yassa te ahaṃ bhariyā
yam maṃ kucchimatim⁸ santim⁹
anapekho pabbajasi deva. 202.

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva naṃ vijāyāmi
māhaṃ ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhin ti. 203.

Tattha yamme ti yasmā manā vilapantiyā tvam anapekho pabbajasi
tasma yaṃ mayā tava santikā aggamahesiṭṭhānaṃ laddhaṃ taṃ dulladdhaṃ me
dutiya-gāthāya⁹ yasmā maṃ tvam kucchimatim¹⁰ santim¹¹ pahāya anapekko pabba-
jasi tasmā yaṃ mayā tava bhariyattaṃ taṃ dulladdham me ti attho, yāva naṃ
ti yāva ahaṃ¹¹ taṃ gabbhaṃ vijāyāmi tava adhivāsehitī.

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, imgha naṃ vijāyassu

¹ Bā paṭhayamāno. ² Ck tena mayhaṃ, Bā tena ahaṃ. ³ Bā paṭhayanto. ⁴
Bā ayaṃ. ⁵ Bā -āyo. ⁶ Bā asi. ⁷ Ck sassa, Bā passa. ⁸ Bā me kucchipaṭi-
sandhi. ⁹ so Ck; Bā -kathaya? ¹⁰ Bā kucchipaṭisaudhi. ¹¹ Bā yāvāhaṃ.

puttaṃ anomavaṇṇaṃ,
taṃ hitvā pabbajissāmīti. 204.

Tattha puttaṃ ti bhadde tava gabbho paripakko ti jānāmi, tvaṃ pana vijāyānānaṃ puttaṃ vijāyissasi na dhītaraṃ, sā tvaṃ sotthinā vijāyassu puttaṃ,
3 ahaṃ pana saddhiṃ taya taṃ puttaṃ hitvā pabbajissāmi yevā 'ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonti
„ito dāni paṭṭhāya deva amhākaṃ siri nāma n' atthīti“ ubho hi
hatthehi hadayaṃ dhārayamānā¹ assūni puñjanti mahasaddena
paridevi. Atha naṃ samassāsento M.:

10 15. Mā tvaṃ Candē rudi²
mā soci vanatimiramattakkhi, (IV ²⁸⁵/₂₄)
āroha³ ca pāsādaṃ,
anapekho ahaṃ gamissāmīti g. ā. 205.

Tattha mā tvaṃ Candē rudīti⁴ bhadde Candā devī tvaṃ mā rodi
15 mā soci, vanatimiramattakkhīti⁵ girikaṇṇikasamānanette⁶, Pāliyaṃ pana
kovīlaratambakkhīti likhitaṃ, tassa⁷ kovīlārapupphaṃ⁸ viya tambanette ti attho.

Sā tassa vacanaṃ sutvā ṭhātuṃ asakkonti pāsādaṃ āruya
rodamānā nisīdi. Atha naṃ B-assa jeṭṭhaputto disvā „kin
nu kho me mātā rodanti nisinnā“ 'ti taṃ pucchanto:

20 16. Ko taṃ amma kopesi,
kim rodasi pekkhasi⁹ ca maṃ bālhaṃ,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ
ñātinaṃ udikkhamānānaṃ ti g. ā. 206.

Tattha kopesīti amma ko nāma taṃ kopesi, ko te appiyaṃ akasi,
25 pekkhasi⁹ cā 'ti maṃ bālhaṃ pekkhanti¹⁰ kimkāraṇā rodasīti adhippāyo.
ghātemi kaṃ avajjhaṃ¹¹ ti aghātetabbhaṃ pi kaṃ attano ñātinaṃ udikkha-
mānānaṃ¹² nēva akkhāhi me ti pucchati.

Tato devī gātham āha:

17. Na hi so sakkā hantuṃ
30 jivitāvī yo¹³ maṃ [tātā¹⁴] kopesi,

¹ Bā vāra-. ² Cks rucci. ³ Cks -haṇ, B -hiṃ. ⁴ Cks ruccīti. ⁵ Cks -netta,
Bā -nnakapuppasa-. ⁶ Bā -rarattakkhīti. ⁷ so Cks; Bā -ā. ⁸ Cks -ā. ⁹
Ck -siri, Cs -sī. ¹⁰ Bā -taṃ. ¹¹ Bā taṃ avajjhaṃ ghātemi. ¹² Cks ude-
¹³ Cks so. ¹⁴ Bā tāta.

pitā te maṃ tātā avaca:

anapekkho ahaṃ gamissāmīti. 207.

Tattha vijitāvīti tātā yo maṃ imissā paṭhaviyā vijitāvī kopesi appiya-samudacārena me hadaye kopaṇ ca sokaṇ ca paveseṣi so tayā haṇṭum na sakkā, maṃ hi tātā tava pitā ahaṃ rajjasirīṇ ca taṇ ca pahāya araṇṇaṃ pavisitvā 5 pabbajissāmīti avaca, idaṃ me rodanakāraṇaṃ ti.

So tassā vacanaṃ sutvā va' „amma, kin nāma tvaṃ kathesi, nanu evaṃ sante mayaṃ anāthā² bhavissāmā“ 'ti paridevanto

18. Yo 'haṃ pubbe niyyāmi 10

uyyānaṃ mattakuṇjare³ ca yodhemi

Sutasome pabbajite

kathan nu dāni karissāmīti g. ā. 208.

Tass' attho: yo ahaṃ pubbe caturājaṇṇayuttaṃ⁴ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ rathaṃ abhiruḍha uyyānaṃ gaḇchāmi mattakuṇjare yodhemi aññehi ca 15 assakīlādīhi kīlāmi sv-āhaṃ idāni Sutasome pabbajite kathaṃ karissāmīti.

Ath' assa kaniṭṭhabhātā sattavassiko te ubho pi⁵ rodante disvā mātaraṃ upasaṃkamitvā „amme⁶ kimkāraṇā⁷ rodathā“ 'ti pucchitvā tam atthaṃ sutvā „tena hi mā rodatha, ahaṃ tāt' assa“ pabbajitum na dassāmīti“ ubho pi te assāsetvā 20 dhātiyā saddhiṃ pāsādā oruḍha pitu santikaṃ gantvā „tātā tvaṃ kira amhe akāmake pahāya 'pabbajāmīti' vadasi, ahan te pabbajitum na dassāmīti“ pitaraṃ gīvāya dāhaṃ gaḇetvā

19. Mātuc ca⁸ me rudatyā¹⁰

jeṭṭhassa ca bhātuno akāmassa

25

hatthe pi te gaḇessaṃ,

na hi gaṇchisi¹¹ no akāmānaṃ ti g. ā. 209.

M. cintesi: „ayaṃ me paripanthakaro ti, kena nu kho naṃ upāyena paṭikkamāpeyyaṃ“ ti, tato dhātīm oloketvā „amma dhāti hand' imaṃ maṇikkhandhapālandhanaṃ¹² tav' eso 30

¹ Ck ca, Bđ omits va. ² Bđ adds nāma. ³ Cks omit matta. ⁴ Cks -ā, Bds catuāj-. ⁵ Cks ml. ⁶ Cs -a, Bđ amhe. ⁷ Bds add tumhe. ⁸ Bđ tāpassa, Bs tāvassa. ⁹ Bđ -tuṇca. ¹⁰ Ck rudantiyā, Bđ rudatyāsi. ¹¹ Bđ gaḇchasi, Cks gaṇjisi. ¹² Cks -āmpil-.

hoti¹. puttam apanehi, mā me antarāyam karīti² sayam puttam
hatthe gahetvā apanetum asakkonto tassā lañcam paṭijānitvā

20. Uṭṭhehi tvaṃ dhāti,

imaṃ kumāraṃ ramehi aññattha,

5 mā me paripantham akā

saggaṃ mama patthayānassā 'ti g. ā. 210.

Tattha imaṃ kumaraṃ ti amma dhāti tvaṃ uṭṭhehi, imaṃ kumaraṃ
apanetvā āgantvā imaṃ maṇiṃ gahetvā aññattha naṃ abhiramehi.

Sā lañcam labhitvā² kumāraṃ saññapetvā ādāya aññattha
10 gantvā paridevamānā

21. Yan nūn' imaṃ jaheyyaṃ³

pabhaṃkaraṃ, ko nu me n' attho⁴,

Sutasome pabbajite

kin nu me naṃ karissāmiti g. ā. 211.

15 Tass' attho: yan nuna ahaṃ imaṃ lañcatthāya gahiṃ taṃ pabhaṃkaraṃ
suppabhāsaṃ maṇiṃ jaheyyaṃ³, ko nu mayhaṃ Sutasomanarinde⁵ pabbajite
iminā attho, kin nu me taṃ⁶ karissāmi⁷, ahaṃ tasmīṃ pabbajite imaṃ⁸
labhissāmi, labhanti pi ca kin nu etaṃ karissāmi, passatha me kamman ti.

Tato mahāsenagutto cintesi: „ayaṃ rājā 'gehe me dhanam'⁹
20 mandan' ti saññaṃ karoti maññe, bahubhāvam assa¹⁰ kathessā-
mīti¹¹“ so uṭṭhāya vanditvā

22. Koso ca tuyhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṃ ca tuyhaṃ paripūraṃ¹¹,

paṭhavī ca tuyhaṃ vijitā¹²,

25 ramassu mā pabbaja¹³ devā 'ti g. ā. 212.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

23. Koso mayhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṃ ca mayhaṃ paripūraṃ,

paṭhavī ca mayhaṃ vijitā,

30 naṃ¹⁴ hitvā pabbajissāmiti. 213.

¹ B^d -tu. ² B^d gahetvā. ³ B^d dadeyyaṃ. ⁴ so C^k for me ten' attho? B^d
me imina attho, B^s -iminattho. ⁵ B^d -me-. ⁶ C^s naṃ, B^d na. ⁷ B^d -miti.
⁸ C^k add na. ⁹ B^d vana? C^s danam. ¹⁰ B^d bahutāpassa. ¹¹ C^k add sam.
¹² C^k -ta, B^d -tavi. ¹³ B^d -ji. ¹⁴ C^s B^d taṃ.

Taṃ sutvā tasmiṃ apagate Kulavaddhanasetṭhi nāma
uttahāya vanditvā g. ā.

24. Mayham pi dhanam pahutaṃ
saṃkhātuṃ no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbam¹,
ramassu mā pabbaja⁴ devā 'ti. 214.

5

Taṃ sutvā M. gātham āha:

25. Jānāmi dhanam pahutaṃ
Kulavaddhana pūjito tayā c' asmi,
saggañ ca patthayāno
tena aham³ pabbajissāmiti. 215.

10

Taṃ sutva Kulavaddhane apagate⁴ Somadattaṃ nāma
kaṇiṭṭhabhātaraṃ āmantetvā „tāta aham pañjaraparikkhitto⁵
vanakukkuṭo viya ukkaṇṭhito, maṃ gharāvāse arati⁶ abhi-
bhavati, ajj' eva pabbajissāmi⁷, tvaṃ imaṃ r. paṭipajjā“ 'ti⁸ 15
r. niyyādentō

26. Ukkaṇṭhito smi bālham,
arati maṃ Somadatta āvisati⁹,
bahukāpi¹⁰ antarāyā¹¹,
ajj' ev' aham¹² pabbajissāmīti g. ā. 216.

20

Taṃ sutvā so pi pabbajitukāmo taṃ¹³ dīpento itaraṃ g. ā.

27. Idañ ca tuyham rucitaṃ
Sutasoma ajj' evā dāni tvaṃ¹⁴ pabbaja¹⁵,
aham pi pabbajissāmi,
na ussahe tayā vinā aham ṭhātun¹⁶ ti. 217.

25

Atha naṃ so paṭikkhipitvā upaddhag. ā.

- 28^a. Na hi sakkā pabbajitum,
nagare na hi paccati janapade vā¹⁷ ti. 218.

¹ Bd -mipi. ² Bd -ji. ³ Cks mayham ⁴ Bd adds mahāsatto. ⁵ Bds -pak-
khitto. ⁶ Bd anabhirati. ⁷ Cks -mīti. ⁸ Bd paṭiccādihi. ⁹ Bd āgissati, B^s vis-
sati. ¹⁰ Bds add me ¹¹ Cks -ya. ¹² Bds āham. ¹³ Cks -kāmaṃ. ¹⁴ Cks
omīti tvaṃ. ¹⁵ Cks pabbajjāni, Bds pabbajja ¹⁶ Bd kātun. ¹⁷ Bds cā.

Tattha na hi paṇḍitā idam n' eva tāva¹ mama pabbajjādhippāyāni
sutva va imasmiṃ dasayojanike² Sudassananagare ca sakalajanapade ca na
paṇḍitā, koci uddhane aggim na jāleti³, amhesu pana dvīsu pabbajitesu anātha
ca raṭṭhavāsino bhavissanti, tasmā na hi sakkā tayā pabbajitum, aham eva
5 pabbajissāmi.

Tam sutvā mahājano M-assa pādamūle pavattitvā⁴ pari-
devanto

28^b. Sutasome pabbajite

kathan nu dāni karissāmā⁵ 'ti āha. 218.

10 Tato M. „alam, mā socittha, aham ciram pi ṭhatvā tum-
hehi vinā bhavissāmi, uppannasamkhāro hi nicco nāma n'
atthi⁶“ mahājanassa dh. desento⁷

29. Upanīyat' idam maññe (IV ²⁸⁴/₉)

parittam udakam va camgavāramhi⁸,

15 evam suparittake jivite

na-ppamajjitukālo⁹. 219.

30. Upanīyat' idam maññe

parittam udakam va camgavāramhi⁸,

evam suparittake jivite

20 atha bālā pamajjanti. 220.

31. Te vaddhayanti¹⁰ nirayam

tiracchānayaniṃ ca pettisayaṃ ca,

taṇhābandhanabaddhā¹¹

vaddhenti asurakāyaṃ ti āha. 221.

25 Tattha upanīyatidam maññe ti tāta idam jīvitam upanīyatīti aham
maññāmi, aññesu sutteru upasamharanatto upanayanatto¹² idha pana pari-
yādānatto, tasmā yathā parittam udakam rajakānam khāracaṅgavāre¹³ pak-
khittam sīgham pariyaḍiyati tathā jīvitam pi, evam suparittake jivite tam
parittakam āyusamkhāram gahetvā vicarantānam sattānam na puññakiriya
30 pamajjitum¹⁴ kālo, appamādo va¹⁵ kātum vaṭṭatīti ayam ettha attho, atha
bālā pamajjantīti ajarāmarā viya hutvā gūṭhakalale sūkarā viya kāmapiṃke

¹ so B^d; C^k idam nevatava. ² B^d dvādaśa-. ³ B^d jālehi, C^k jāleti. ⁴ B^d
pavattetvā. ⁵ B^d kathento. ⁶ B^d camka-. ⁷ B^d na ca papajjitu-. ⁸ B^d
vaḍḍhanti. ⁹ B^d taṇhāyabandhanam-. ¹⁰ B^d -niyya-. ¹¹ B^d -camka-. ¹² B^d
papajj-. ¹³ B^d ca.

nimujjantā¹ pamajjanti, asurakāyaṃ ti² kālakañjakaasurayoniṃ ca³ vadḍhen-
tīti⁴ attho.

Evam M. mahājanassa dh. desetvā Pupphakaṃ nāma
pāsādaṃ āruyha sattamāya bhūmiyā t̥hito khaggena cūlaṃ
chinditvā „ahaṃ tumhākaṃ kiñci na homi, attano rājānaṃ 5
gaṇhathā“⁵ 'ti savethanacūlaṃ mahājanassa antare khipi. Taṃ
gahetvā mahājano bhūmiyaṃ pavattento⁶ vippavattento⁶ pari-
devi, tasmiṃ thāne mahaantaṃ rajaggaṃ ut̥thahi, paṭikkamitvā
t̥hitajano taṃ oloketvā „raññā⁷ cūlaṃ chinditvā savethanacūlā⁸
mahājanantare khittā bhavissati, tenāyaṃ pāsādassa avidūre 10
rajavattī uggatā“ ti paridevanto

32. Uhaññate rajaggaṃ

avidūre Pupphakaṃhi⁹ pāsāde,

maññe no kesā¹⁰ chinṇā

yasassino dhammarājassā 'ti g. ā. 222.

15

Tattha uhaññate ti ut̥thahati, rājaggaṃ ti rajakkhandho, avidūre
ti ito amhākaṃ t̥hitat̥thānato avidūre, Pupphakamhīti Pupphakapāsādassa
samīpe, maññe no ti amhākaṃ dhammarājassa kesā chinṇā bhavissantīti
maññe.

M. pi paricārakaṃ¹¹ pesetvā pabbajitaparikkhāre āharā- 20
petvā kappakena kesamassuṃ oharāpeivā alaṃkāraṃ sayana-
pit̥the pādetvā rattapaṭṭānaṃ¹² dasāni chinditvā tāni kāsāyāni
nivāsetvā mattikāpattaṃ¹³ vāmaṃsakūṭe¹⁴ laggetvā kattara-
daṇḍaṃ ādāya mahātale aparāparaṃ caṃkamitvā pāsādā ota-
ritvā antaravithiṃ paṭipajji, gacchantāṃ pana taṃ¹⁵ na koci 25
sañjāni. Ath' assa sattaṣaṭṭā khattiyakaññā pāsādaṃ abhirū-
hitvā taṃ adisvā ābharaṇabhaṇḍaṃ eva disvā otaritvā avase-
sānaṃ soḷasasahassānaṃ itthīnaṃ santikaṃ gantvā „tumhā-
kaṃ piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito“ ti mahā-
saddena paridevamānā¹⁶ bahi nikkhamimsu. Tasmiṃ khāne 30

¹ Bā adds viya. ² Cks omit asu-. ³ Bā -kañcika-. ⁴ Cks vadḍhanti-, Bā
vadḍhanti-. ⁵ Bā -tt-. ⁶ Bā omits vi-. ⁷ Bā -o. ⁸ Bā -nā-. ⁹ Bā adds ca.
¹⁰ Cks -e. ¹¹ Bā -ikaṃ. ¹² Ck -t̥t̥ha, Bā -paṭā-. ¹³ Bā -ka-. ¹⁴ Bā vāma-
maṇḍa-. ¹⁵ Bā omits taṃ. ¹⁶ Bā adds va.

mahājano tassa pabbajitabhāvaṃ aññāsi, sakalanagaraṃ saṃ-
 khubhitvā „rājā kira no pabbajito“ ti¹ rājadvāre sannipati,
 mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatīti“ pāsāda-
 dīni² paribhogatṭhānāni gantvā rājānaṃ adisvā

- 5 33. Ayam assa pāsādo
 suvaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 223.
- 10 34. Ayam assa pāsādo
 sovaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 224.
- 15 35. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 225.
- 20 36. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 226.
- 25 37. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā ramma
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 227.
- 30 38. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā ramma
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 228.
- 30 39. Idam assa uyyānaṃ
 supupphitaṃ sabbakālīkaṃ rammaṃ

¹ B^d adds tadā. ² C^k -e, B^d -a. ³ C^s -e, B^d -a.

yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 229.

40. Idam assa uyyānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 5
parikiṇṇo nātisaṃghena. 230.
41. Idam assa kaṇikāravanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 10
parikiṇṇo itthāgārehi. 231.
42. Idam assa kaṇikāravanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo nātisaṃghena. 232. 15
43. Idam assa pāṭalivanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 233.
44. Idam assa pāṭalivanaṃ 20
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo nātisaṃghena. 234.
45. Idam assa ambavanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ 25
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 235.
46. Idam assa ambavanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 30
parikiṇṇo nātisaṃghena. 236.
47. Ayam assa pokkharāṇī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

yamhi-m-anuvaricari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 237.

18. Ayam assa pokkharanī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

5 yamhi-m-anuvaricari rājā
parikiṇṇo nātisaṃghenā 'ti 238.

imāhi gāthāhi paridevanto vicari.

Tattha vītikiṇṇo ti sovaṇṇapupphehi¹ ca nānāmalyehi ca samokiṇṇo,
parikiṇṇo ti parivārito, itthāgārehīti² dāsiyo upādāya itthiyo itthāgāro
10 nāma, nātisaṃghenā 'ti amaccāpi idha nātiyo eva, kūṭāgāran ti sattara-
tanavacitto sayanakūtāgāragabbho. asokavanikā ti asokavanabhūmi, sabbā-
kālikā ti sabbakālaparibhogakkhamā nīccapupphitā vā, uyyānan ti Nandana-
vana-Cittalatāvana-sadisaṃ uyyānaṃ, sabbakālikan ti tisu³ pi utūsu up-
pajjanakapupphaphalasampannaṃ kaṇikāraṇādisu sabbakālikan ti sabbakāle
15 pupphitaphalitam eva, sañchannā ti nānāvidhehi jalajakusumehi⁴ suṭṭhu
sañchannā, aṇḍajehi vītikiṇṇā ti sakunasaṃghehi okiṇṇā.

Evam tesu tesu thānesu paridevitvā mahājano puna rājān-
gaṇaṃ āgantvā

40. Rājā kho pabbajito

20 Sutasomo rajjāṃ imaṃ pahatvāna

kāsāyavatthavasano

nāgo va ekako caratīti 239.

gātham vatvā attano gharavibhavaṃ pahāya puttadhītaro
hatthesu gahetvā nikkhamitvā B-ttass' eva santikaṃ aga-
25 māsi, tathā mātāpitaro puttadaharā⁴ soḷasasahassā ca nāta-
kitthiyo ti sakalanagāraṃ tucchāṃ viya ahosi, janapadavāsino
pi tesam pacchato⁵ agamaṃsu. B. dvādasayojanikaṃ⁶ parisam
gahetvā himavantābhimukho pāyāsi. Ath' assa abhinikkha-
manam nātvā Sakko Vissakammaṃ⁷ āmantetvā „tāta Vissa-
30 kamma⁷, Sutasomarājā abhinikkhamanaṃ nikkhanto⁸, vasa-

¹ Cks -enā ti. ² Bds chasu. ³ Bd jalajathalajaku-. ⁴ Bd -dārā, Cks -daharo.

⁵ Bd repeats pa-. ⁶ Ck -ke, Bd -niyam. ⁷ Bd visu-. ⁸ Bd adds ca.

natthānaṃ laddhuṃ¹ vattati, samāgamo mahā bhaviṣṣati,
 gaccha Himavantapadese Gaṅgātīre tiṃsayojanāyāmaṃ pañca-
 yojanavittthataṃ assamapadaṃ māpehīti² pesesi, so tathā
 katvā tasmiṃ assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā
 ekapadikamaggaṃ nīharitvā devalokaṃ eva gato. M. tena³
 maggena⁴ taṃ assamaṃ⁵ pavisitvā paṭhamāṃ sayāṃ pabha-
 jitvā pacchā sese pabbājesi, aparabhāge bahū pabbajimsu,
 tiṃsayojanikatthānaṃ⁶ paripūri. Vissakammena⁷ paṇ' assa
 assamaṃ māpitaniyāmo ca⁸ bahunnaṃ pabbajitaniyāmo ca
 B-assa assamapadaṃ saṃvidahananiyāmo⁹ ca Hatthipāla-
 jātaka āgatanāyena¹⁰ eva veditabbo. Tattha M. yassa yass'
 eva kāmavitakkādīmicchāvitakko uppajjati taṃ taṃ ākāseṇa
 upasaṃkamitvā ākāse pallaṃkena nisīditvā ovaḍanto¹¹ gātha-
 dvayaṃ abhāsi:

50. Māssu¹² pubbe ratikīlītāni
 hasitāni anussaritto¹³,
 mā vo kāmā haniṃsu
 rammaṃ hi Sudassanaṃ nagaraṃ. 240.
51. Mettaṃ ca cittaṃ ca bhāvētha
 appamāṇaṃ divā ca ratto ca,
 atha gaṇchittha¹⁴ devaṃ puraṃ
 āvāsaṃ puñṇakammānaṃ¹⁵ ti. 241.

Tattha ratikīlītānīti kāmaraṭṭhiyo ca kāyavācākilāvasena¹⁶ pavatta-
 kilītāni ca, mā vo kāmā haniṃsū 'ti mā tumhe¹⁷ vatthukāmakkilesakāmā
 haniṃsu, rammaṃ hīti Sudassananagaraṃ nāma ramaṇīyaṃ. taṃ mā anussa-
 rittha, mettaṃ ti idaṃ desanāmatam eva, so paṇa cattāro pi brahmavihāre
 āeikkhi, appamāṇaṃ ti appamāṇasattārammaṇaṃ, gacchitthā 'ti gamissa-
 tha¹⁸, devapuraṃ ti Brahmaḷokaṃ.

¹ Bā adds ca. ² Bā adds gaṇitvā. ³ Bā -mapadaṃ. ⁴ Bā -kaṇ thā-, Ck
 -kathā-. ⁵ Bā visu-. ⁶ Bā -dahita-. ⁷ Bā ovāde-. ⁸ Bā māsu. ⁹ Bā
 -ittha. ¹⁰ Ck gaṇji-, Bā gacchi-. ¹¹ Bā -minan. ¹² Bā -khiḍā-. ¹³
 Ck -issam.

So pi isigaṇo tassa ovāde tthatvā Brahmaloḥa-parāyano
aṇosīti sabbam Hatthipālaajātakayanen' eva kathetabbam.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkham-
mam nikkhami yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitaro mahārāja-
5 kulāni ahesum. Candā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto Sāriputto. kaṇiṭṭha-
putto Rāhulo, dhātī Khujjuttarā, Kulavaddhanaseṭṭhi Kassapo, mahā-
senagutto Moggallāno, Somadattakumāro Anando, Sutasomarājā aham
evā" 'ti. Cullasutasomajātakam. • Cattālisaniṭṭapaṭṭavannaṇā
niṭṭhitā.

XVIII. PAÑÑASANIPATA.

1. Naḷinikājataka.

Udḍayhate janapado ti. Idam S. J. v. purāṇadutiya-
palobhanam ā. k., kathento ca tam bhikkhum „kena ukkaṇṭhā-
pito sīti“ pucchitvā „purāṇadutiya-kāyā“ 'ti vutte „esā kho bhikkhu tava 5
anattakārikā, pubbe tvaṃ etam nissāya jhānā parihāyitvā mahāvi-
nāsam patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udicca brāhmaṇamahāsālakule nib-
battitvā vayappatto uggahitasippo isipabbajjam pabbajitvā
jhānābhiññam¹ nibbattetvā Himavantapadese vāsam kappesi. 10
Alambusājātake vuttanayen' eva tam paṭicca ekā migā gab-
bham paṭilabhitvā puttam vijāyi, Isisiṅgo t' ev' assa nāmam
ahosi. Atha nam pitā vayappattam pabbājetvā kaṣinapari-
kammam² uggahāpesi. So nacirass' eva jhānābhiññam nib-
battetvā³ Himavantapadese⁴ jhānasukhena⁵ kīlī⁶, ghoratapo 15
parimāritindriyo ahosi, tassa silatejena Sakkabhavanam kampi.
Sakko āvajjanto tam kāraṇam űatvā „upāyen' assa silam
bhindissāmīti“ tīpi samvaccharāni sakala-Kāsiratṭhe vuṭṭhim
vāresi, ratṭham aggidaḍḍham viya ahosi, sasse asampajjamāne
dubbhikkhapīṭitā manussā sannipatitvā rājanigāṇe upakkosimsu. 20
Atha ne rājā vātapāne tṭhito „kim etan“ ti pucchi. „Mahārāja

¹ Bd -ā. ² Bd adds vatvā. ³ Bd -ā uppādetvā. ⁴ Bd omits hi. ⁵ Bd adds so.

tīṇi samvaccharāṇi devassa avassantassa sakalaratṭham¹ ud-
 dayhati, manussā dukkhitā, devaṃ² vassāpehi devā³ 'ti. Rājā
 silaṃ samādiyitvā uposathaṃ upavasanto vassāpetum nāsakkhi.
 Tasmim kāle Sakko aḍḍharattasamaye tassa sirigabbhaṃ pavi-
 5 sitvā ekobhāsaṃ katvā vehāsaṃ atṭhāsi. Rājā taṃ disvā „ko
 si tvaṃ“ ti pucchi. „Sakko 'ham asmīti“. „Ken' atthenā-
 gato sīti“. „Vassati te mahārāja rajje³ devo“ ti. „Na vassa-
 tīti“. „Jānāsi pan' assa avassanākāraṇaṃ“ ti. „Na jānā-
 mīti“. „Mahārāja Himavantapadese Isisiṅgo nāma tāpaso
 10 vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṃ deve vassante
 kujjhivā ākāsaṃ olokesi, tasmā devo na vassatīti“. „Idān'
 ettha kiṃ katabban“ ti. „Tassa tape bhinne devo vassatīti“.
 „Ko pan' assa tapaṃ bhinditum samattho“ ti. „Dhītā te
 mahārāja Naḷinikā⁴ samatthā, taṃ pakkositvā⁵ 'asukatṭhānaṃ
 15 nāma gantvā tāpasassa tapaṃ bhindā' 'ti pesehīti“. Evaṃ so
 rājānaṃ anusāsivā sakatṭhānaṃ eva agamāsi. Rājā puna-
 divase amaccehi saddhiṃ mantetvā dhītaraṃ pakkosāpetvā
 paṭhamāṃ g. ā.:

1. Uḍḍayhate janapado ratṭhaṇ cāpi vinassati,
 20 ehi Naḷinike gaccha, tam me brāhmaṇaṃ ānayā 'ti. 1.

Tattha tamme ti taṃ mama anattakārīṇaṃ brāhmaṇaṃ attano vasaṇ
 ānehi, kilesarativasen' assa silaṃ bhindā 'ti.

Taṃ sutvā sā dutiyaṃ g. ā.:

2. Nāhaṃ dukkhakkhamā rāja, nāhaṃ addhānakovidā,
 25 kathaṃ ahaṃ gamissāmi vanaṃ kuṇjarasevitaṃ ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṃ mahārāja dukkhassa khamā na homi.
 addhānaṃ pi na jānāmi, sāhaṃ kathaṃ gamissāmiti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

3. Phītaṃ janapadaṃ gantvā hatthinā ca rathena ca
 30 dārusaṃghāṭayānena evaṃ gaccha Naḷiniye. 3.

¹ Bā adds pi. ² Bā vassaṃ. ³ Bā rathe. ⁴ Bā milikā. ⁵ Bā pakkosāpetvā.

4. Hatthī assarathā patti — gacch' evādāya khattiye
tav' eva' vaṇṇarūpena vasaṃ taṃ ānayissasīti. 4.

Tattha dārusaṃghāṭayānenā 'ti amma Naḷinike tvaṃ padasā na
gamissasi, phītaṃ pana subhikkhaṃ khemaṃ attano janapadaṃ hatthivāhanehi²
gantvā tatoparam pi ajjhokāse paṭicchannena vayhādina udakaṭṭhāne nāvasaṃ- 5
ghāṭena³ dārusaṃghāṭayānenā gaccha, vaṇṇarūpenā 'ti evaṃ akilamamānā⁴
gantvā tava⁵ vaṇṇena c' eva rūpasampadāya ca taṃ⁶ brāhmaṇaṃ attano vasaṃ
ānayissasīti.

Evaṃ so dhītara saddhiṃ akathetabbam pi raṭṭhapari-
pālanam nissāya kathesi. Sāpi „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi. Ath' 10
assā sabbaṃ dātabbayuttakaṃ datvā amaccehi saddhiṃ uyyo-
jesi. Amaccā paccantaṃ gantvā tattha khandhāvāraṃ nivā-
setvā rājadhītaraṃ ukkhipāpetvā vanacarakadesitena maggena
Himavantaṃ pavisitvā pubbaṇhasamaye tassa assamasamīpaṃ⁷
pāpuṇṇiṃsu. Tasmim khaṇe Bo. puttaṃ assamapade nivattetvā 15
sayam phalāphalattāya araṇṇaṃ pavittṭho hoti. Vanacarakā
sayam assamaṃ āgantvā tassa pana dassanaṭṭhāne ṭhatvā
Naḷinikāya taṃ dassetvā⁸ dve gāthā vadiṃsu:

a. Kadalidhajapaṇṇāṇo ābhujiparivāraṇo'

eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo¹⁰. 5.

20

a. Eso aggi 'ssa saṃkhāto, eso dhūmo padissati,
maññe no aggiṃ hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadalisaṃkhātā dhajā paṇṇāṇaṃ¹¹ assā 'ti kadalidhajapaṇṇāṇo,
ābhujiparivāraṇo¹² ti bhūjapattavanaparikkhito, saṃkhāto ti eso aggi
assa Isisiṅgassa ṇāṇena¹³ saṃkhāto paccakkhato jalati, maññe no aggin ti 25
na aggiṃ hāpeti juhati¹⁴ paricaratīti¹⁵ maññe¹⁶.

Amaccāpi¹⁷ B-assa araṇṇaṃ pavittṭhavelāyam eva assa-
maṃ parivāretvā ārakkhaṃ ṭhapetvā rājadhītaraṃ isivesaṃ

¹ Ck tadveva. ² Bd adds ca raṭṭhavāhanehi ca. ³ Cks -nā. ⁴ Bd akilimānā.

⁵ Ck taṇca. ⁶ Ck tu, Cs ta. ⁷ Bd assamāpadassasa-. ⁸ Bd dassanto. ⁹

Cks -jiṃ-, Bd -javārito. ¹⁰ Cks -e. ¹¹ Ck -nā. ¹² Bd ābhujiparivārito,

Cks ābhujipariharāṇo. ¹³ Bd jhānena. ¹⁴ so Bd; Cks duggatīti. ¹⁵

Cks -hara-. ¹⁶ Bd -āmi. ¹⁷ Bd adds kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakam¹ nivāsanapārūpanam² katvā sab-
 bālamkārehi alamkaritvā tantubaddham³ cittabheṇḍukam⁴ gāhā-
 petvā assamapadam pavesetvā sayam bahi rakkantā atṭhamsu.
 Sā tena bheṇḍukena⁵ kilantī camkamanakoṭim⁶ otari. Tasmin
 5 khaṇe Isisiṅgo paññasāladvāre paññasālaphalake⁷ nisinno hoti,
 so tam āgacchantiṃ disvā bhītatasito utthāya paññasālam
 pavisitvā atṭhāsi. Sāpi 'ssa paññasāladvāram gantvā kilī yeva.

S. tañ ca tato ca uttarim attham⁸ pakāsento tisso gāthā abhāsi:

7. Tañ ca disvāna āyantiṃ āmuttamanikunḍalam⁹
 10 Isisiṅgo pāvisi bhīto assamam pañnachādanam. 7.
 8. Assamassa ca sā dvāre bheṇḍuken¹⁰ assa kilati
 vidamsayanāni āngāni gūyham pakāsītāni¹¹ ca. 8.
 9. Tañ ca disvāna kilantiṃ pañnasālam gato jaṭi,
 assamā nikkhamitvāna idam vacanam abravīti. 9.

- 15 Tattha bheṇḍukenasā 'ti assa Isisiṅgassa assamadvāre bheṇḍukena
 kilati, vidamsayanāni dassenti, gūyham pakāsītāni¹² ca 'ti gūyham ca
 rahassaṅgani pakāsītāni¹³ ca pakāṭāni mukhahatthādāni, abravīti¹⁴ so kira
 pañnasālāya thatvā cintesi: sac' āyam yakkho bhavēyya pañnasālam pavisitva
 mañ¹⁵ murumurāpetvā khādeyya, nāyam¹⁶ yakkho tāpaso bhavissatīti, tasmā¹⁷
 20 nikkhamitvā pucchissāmi nañ ti vatvā gātham¹⁸ āha.

10. Ambho ko nāma so rukkho yassa tēvaṅgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na tam ohāya gacchatīti kathesi. 10.

Tattha yassa tēvaṅgatan ti yassa tava rukkhasa evaṅgatikam
 manoramam phalam ko nāma so rukkho ti citrabheṇḍukena adiṭṭhapūbbat-
 25 rukkaphalen¹⁹; etena bhavitabban ti maññamāno evam pūcchi.

Ath' assa sā rukkham ācikkhanti:

11. Assamassa mama²⁰ brahme samīpe Gandhamādane
 bahavo²¹ tādīsā rukkha yassa tēvaṅgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na mañ²² ohāya gacchatīti g. ā. 11

¹ B^d -kena ² C^k -nam, ³ C^e -pāpuranam, B^d nivāsena pārūpanam. ⁴ B^d
 -bandham. ⁵ B^d citrage-. ⁶ B^d ge-throughout. ⁷ B^d s-sīyam. ⁸ B^d pāsānapa-
⁹ B^d -līm. ¹⁰ C^k -kāni. ¹¹ B^d adds pucchissāmi nanti, B^e pucchissāmi nant
 gāthamāha. ¹² C^k tam. ¹³ C^k nāyām. ¹⁴ B^d tasmā corr. to assamā. ¹⁵
 C^k omit pucchissāmi nanti vatvā gātham. ¹⁶ C^e ca mañ, C^k ca, omitting mañ
¹⁷ C^k -ve. ¹⁸ B^d vanam in the place of na mañ.

Tattha samīpe Gandhamādane ti Gandhamādanapabbate mama assa-
masamīpe, yassa tevaṃgatan ti yassa evaṃgatan, takāro sandhikaro¹.

Iti sā musā² abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso“
ti saññāya paṭisanthāraṃ karonto:

12. Etū bhavaṃ assaṃ³ imaṃ adetu, 5
pajjaṇ ca bhakkhaṇ ca paṭicca dammi,
idaṃ āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdatu,
ito bhavaṃ mūlaphalāni bhuñjatū⁴ ti g. ā. 12.

Tattha assamīman ti assamaṃ imaṃ bhavaṃ pavisatu, adetu⁵ ti yathā-
sannihitaṃ āhāraṃ bhuñjatū. pajjan ti pādabbañjanaṃ. bhakkhaṇ ti 10
madhuraphalāphalaṃ, paṭiccha⁶ ti paṭigaṇha. idaṃ āsanaṃ ti pavittakāle
evaṃ āha.

„Kin te idan“ ti tassā⁷ paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhatthare⁸
nisīdantiyā suvaṇṇacīrake dvidhāgate⁹ sarīraṃ appaṭicchannaṃ
ahosi, tāpaso mātugāmasarīrassa adiṭṭhapubbattā disvā „vaṇo 15
eso“ ti saññāya evaṃ āha:

13. Kin te idaṃ ūrunaṃ antarasmiṃ
supicchitaṃ kaṇha-r-iva-ppakāsati,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ,
kose¹⁰ nu te uttamaṅgaṃ pavittan¹¹ ti. 13. 20

Tattha supicchitan ti dvīnaṃ ūrunaṃ samāgamakale¹² suphassitaṃ¹³
sippimukhasaṇṭhānaṃ¹⁴ subhalakkhaṇena hi¹⁵ asamannāgatāya taṃ ṭhānaṃ
āvāṭadhātukaṃ hoti samannāgatāya abbhunnataṃ¹⁶ sippipuṭamukhasaṇṭhānaṃ.
kaṇharivappakāsatti¹⁷ ubhosu passesu kālakaṃ¹⁸ viya khāyati, kose¹⁹
nu te uttamaṅgaṃ pavittan ti tava uttamaṅgaṃ lūgasanṭhānaṃ na 25
paññāyati, kin nu taṃ tava sarīrasamkhāte kose pavittan ti pucchi.

Atha naṃ sā vañcayanti gāthadvayaṃ āha:

14. Ahaṃ vane mūlaphalesanaṃ caraṃ
āsādayiṃ acchaṃ sughorarūpaṃ²⁰,

¹ Ck -karena, C² -karona, B³ byañjanasandhikāro. ² B³ musāvādaṃ. ³ Ck B⁴
tassa. ⁴ B⁴ kaṭṭhatthare. ⁵ B⁴ -kate. ⁶ Ck⁵ -so. ⁷ Ck⁵ -ṭṭho. ⁸ B⁴ -gamana-
⁹ B⁴ -phu-. ¹⁰ B⁴ sippipuṭamukha-, B⁴ sippibalamukha-. ¹¹ B⁴ -ṇe ti. ¹²
so Ck⁵; B⁴ abbhontaraṃ. ¹³ Ck⁵ -kāṣṭi, B⁴ -kāṣanīti. ¹⁴ Ck⁵ kālakaṃ. ¹⁵
Ck⁵ omit su.

so maṃ patitvā sahas¹ ajjhapatto
panujja maṃ abbahi¹ uttamaṅgaṃ. 14.

15. Sv-āyaṃ vaṇo khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbañ ca kālāṃ na labhāmi sātaṃ,
5 paho bhavaṃ kaṇḍum imaṃ vinetuṃ,
kurute² bhavaṃ yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayin ti ghaṭṭesiṃ³, āgacchantaṃ disvā leḍḍunā paharin⁴ ti
attho, patitvā ti upadhāvitvā, sahasajjhapatto ti⁵ sahasā ajjhapatto
samppatto, panujjā⁶ ti atha maṃ pāteṭvā, abbahīti⁶ mukhena mama utta-
10 maṅgaṃ luṇcitvā pakkāmi, tato paṭṭhāya imasmiṃ thāne vaṇo jāto, svāyaṃ ti
so ayaṃ tato paṭṭhāya mayheṃ vaṇo khajjati c'eva kaṇḍuṃ ca karoti, tappac-
cayā cāhaṃ⁷ sabbakālāṃ kāyikacetasikasukhaṃ na labhāmi, paho⁸ ti pahu⁹
samattho, brāhmaṇatthan ti bhavaṃ mayā yācito idaṃ¹⁰ brāhmaṇassa
atthaṃ karotu idaṃ me dukkhaṃ harā¹¹ ti vadāti.

- 15 So tassā musāvādaṃ sabhāvo ti saddahitvā „sace vo¹²
evaṃ sukhaṃ hoti karissāmi¹³“ taṃ padesaṃ oloketvā anan-
taraṃ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūtiko pannagandho¹⁴ mahā ca,
20 karomi te kiñci kasāyayogaṃ¹⁴
yathā bhavaṃ paramasukhī bhaveyyā¹⁵ ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūtiko ti pūtimamsarahito, pan-
nagandho¹⁶ ti thokaṃ duggandho, kasāyayogaṃ¹⁷ ti ahaṃ kecikecirukha-
kasāye¹⁸ gahetvā tava ekaṃ kasāyayogaṃ¹⁷ karomīti.

- 25 Tato Naḷinikā gātham āha:

17. Na mantayogā na kasāvayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū tena¹⁹ vinehi kaṇḍukaṃ
yathā ahaṃ paramasukhī bhaveyyan ti. 17.

¹ B^d -bu-. ² B^d karutaṃ. ³ B^d ghāte-. ⁴ C^k -raṇ. ⁵ B^d adds mamaṃ. ⁶
C^k avyabīti, B^d abbubhīti. ⁷ B^d khoḥaṃ. ⁸ C^k -ū. ⁹ B^d -o. ¹⁰ B^d imaṃ.
¹¹ B^d -āhi. B^e -rāpehi. ¹² B^d te. ¹³ so C^k; B^d vaṇṇa- corr. to vaṇa-. ¹⁴
C^k kā-. ¹⁵ C^k -yyan. ¹⁶ B^d vaṇṇa corr. to vaṇa-. ¹⁷ C^k kā-. ¹⁸ so C^k;
B^d keciruk-. ¹⁹ B^d ghaṭṭena mudukena.

Tattha kamantīti bho brahmacāri imasmim mama vape n' eva manta-yogā na kasāvayogā na pupphaphalādīni osadhāni kamantī, anekavāraṃ katehi pi tehi etassa phāsubbhāvo na bhūtapubbo, yaṃ pana te etaṃ mudu aṅgajātāṃ tena ghaṭṭiyamānass' eva¹ tassa kaṇḍu na hotī, tasmāssa tena vinehi² kaṇḍun ti.

5

So „saccaṃ esā bhaṇatīti“ sallakkhetvā „methunasam-saggena sīlaṃ bhijjati jhānaṃ antaradhāyatīti“ ajānanto mātu-gāmassa adiṭṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānanabhāvena bhesajjan ti vadantiyā tāya methunaṃ patisevi³, tāvad ev' assa sīlaṃ bhijji⁴ jhānaṃ parihāyi, so dve tayo vāre sam-10 saggaṃ katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saraṃ oruḃha nahātvā paṭippassaddhadaratho āgantvā paṇṇasālāya nisīditvā puna pi taṃ tāpaso ti maññamāno vasanaṭṭhānaṃ pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,

kacci⁵ bhavaṃ abhiramasī⁶ araṇṇe,

15

kacci⁷ te mūlaphalaṃ pahūtaṃ,

kacci⁸ bhavantaṃ na vihiṃsanti vālā ti g. ā. 18.

Tattha katamenā 'ti ito katamena disābhāgena bhoto assamo, bhavaṃ ti ālapanam etaṃ.

Tato Naḷinikā catasso gāthā āha:

20

17. Ito ujum uttarāyaṃ⁹ disāyaṃ

Khemā nadī Himavantā pabhāti,

tassā tīre assamo mayha⁹ rammo,

aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ¹⁰ passe. 19.

20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IY^{4 6 6})

25

uddālakā pātaliyo ca phullā,

samantato kimpurisābhigītaṃ

aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹⁰ passe. 20.

21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mēṭṭha,

vaṇṇena gandhena upetarūpaṃ

30

¹ Bā ghaṭṭay-. ² Bā tasmā vi-. ³ Bā paṭisevati. ⁴ C^{ks} -itvā. ⁵ Bā kiñci.

⁶ Bā -uḷsaṃ. ⁷ Bā kīci. ⁸ C^{ks} ujuttarāyaṃ. ⁹ all three MSS. mayhaṃ.

¹⁰ C^s Bā -am.

taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹ passe. 21.

22. Phalā ca mūlā ca pahūta mettā²
vaṇṇena gandhena rasena³ upetā,
5 āyanti⁴ ca luddakā taṃ padesaṃ,
mā me tato mūlaphalaṃ ahaṃsū⁵ 'ti. 22.

Tattha uttarāyaṇa ti uttarāya, Khemā ti evaṃnāmikā nadi, Himavanta⁶
pabbhātīti Himavantaṭṭa pavattati, aho ti paṭṭhānatthe nipāto, uddālakā ti
vātaghātakā, kimpurisa⁷ abhigāṇa ti sabbadā⁸ parivāretvā madhurasaddena
10 gāyantehi kimpurisehi abhigāṇa, tālā ca mūlā ca phalā ca mettā⁹ 'ti
ettha mama assame pāsādikā tālarukkā ca tesam yeva vaṇṇādihi¹⁰ sampannā
kandasamkhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca¹¹ pahūtamettā¹² 'ti nānārukkha-
phalāphalā¹³ ca rukkhavallimūlā ca pahūtā ettha, mā me tato ti taṃ mama
assamapadesaṃ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā c' ettha āharitvā¹⁴ ṭhapitaṃ
15 bahū¹⁵ madhurasasāṃ mūlaphalaṃ¹⁶ atthi, te mayi cīrāyante mūlaphalāphalaṃ
hareyyuṃ, te tato mama mūlaphalāphalaṃ mā āharissu, tasmā sace mayā
saddhiṃ āgantukāmo ehi noce ahaṃ gamissāmi¹⁷ āha.

Taṃ sutvā tāpaso yāva pitu āgamanā¹⁸ adhiyāsāpetuṃ g. ā.:

23. Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato
20 idāni āgacchati sāyakāle,
ubho va gacchāmasa assamaṃ taṃ
yāva pitā mūlaphalato¹⁹ etū 'ti. 23.

Tattha ubho va gacchāmasa ti mamaṃ²⁰ pitu ārocetvā ubho va
gamissāma.

- 25 Tato sā cintesi: „ayaṃ tāva araṇṇe vaḍḍhitabhāvena
mama itthibhāvaṃ na jānāti, pitā pan' assa maṃ²¹ disvā va
jānitvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' kājakotiya²² paharitvā sīsam
pi me bhindeyya, tasmim anāgate yeva mayā gantuṃ vaṭṭati,
āgamanakammam pi me niṭṭhitaṃ²³ ti sā tassa āgamanūpāyaṃ
30 ācikkhantī itaraṃ g. ā.

¹ B^d -aṃ. ² C^k -tamattā, C^s B^d -tamattā corr. to -tāmetha. ³ so all three
MSS. for cā. ⁴ B^d samantato. ⁵ B^d vaṇṇagandhādi. ⁶ B^s phalā ca, B^d
mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā - -. ⁷ B^d only one phalā. ⁸
B^d bahū madhū rasaphalāphalaṃ. ⁹ B^d adds tāva. ¹⁰ so all three MSS for
-lāto? ¹¹ C^k maṃ. ¹² C^k mama. ¹³ C^k -yāva.

24. Aññe bahū isayo sādthurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṃ
te taṃ nayissanti mamaṃ sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cirāyituṃ, aññe pana sādhusa- 5
bhāvā brāhmaṇīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamaṃaggapasse vasanti
ahaṃ te taṃ¹ ācikkhitvā gamissāmi, tvaṃ te puccheyyāsi, te taṃ mama
santikaṃ nayissantīti.

Evaṃ sā attano palāyanūpāyaṃ katvā paṇṇasālato nikkha-
mitvā olokantam' eva „tvaṃ nivattā“ 'ti vatvā āgamana- 10
maggen' eva amaccānaṃ santikaṃ agamāsi, te taṃ gahetvā
khandhāvāraṃ gantvā anupubbena Bārāṇasīṃ saṃpāpuṇḍsu.
Sakko pi taṃ divasaṃ eva tussitvā sakalaratṭhe devaṃ
vassāpesi². Isisiṅgatāpasassāpi³ tāya pakkantamattāya sarīre⁴
dāho uppajji, so kampanto paṇṇasālaṃ pavisitvā vākacīraṃ 15
pārūpitvā socanto nipajji. Bo. sāyaṃ āgantvā puttaṃ apa-
santo „kuhin nu kho gato“ ti kācaṃ otāretvā paṇṇasālaṃ
pavisitvā⁵ nipannakaṃ disvā „tāta kiṃ karosīti“ piṭṭhiṃ pari-
majjanto tisso gāthā abhāsi:

25. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakaṃ ābhatam, (IV ²²¹/₁₉) 20
aggi pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 25.

26. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca' aggi
tapanī pi te samitā brahmacārī
piṭṭhaṃ ca mayhaṃ udakaṃ ca hoti
ramasi tvaṃ brahmabhūto puratthā. 26.

27. Abhinnakaṭṭho si' anābhatodako
ahāpitaggi si' asiddhabhojano⁶
na me tvaṃ ālapasi mam' ajja,
naṭṭhan nu kiṃ cetasi kañci¹⁰ dukkhan ti. 27.

¹ Bā te saṃ. ² Bā taṃ olokentaṃ. ³ Bā -ti. ⁴ Ck -go-. ⁵ Bā evaṃkāye.
⁶ Bā adda taṃ ⁷ Bā va. ⁸ Bā abositaggi pi. ⁹ C' asittha-, Bā āsiṭha. ¹⁰ so
C' for -kaṃ ca? Bā -ka.

Tattha bhinnānāti araṇṇato uddhaṇi, na hāpito ti na jalito, bhinnānāti pubbe tayā mamāgamanavelāya kaṭṭhāni uddhaṇa' eva honti, huto ca aggīti aggi ca huto¹ hoti², tapanīti³ visīvanaaggittasamkhātā⁴ tapanī pi te samitā va⁵ samvidahitā va hoti, pīṭhan ti mama āsanatthāya pīṭhan ca
 5 paṇṇattam eva hoti, udakaṇ cā 'ti pādadhovanodakaṇ ca upaṭṭhitam⁶ eva hoti, brahmabhūto ti tvaṃ hi⁷ ito puratthā setṭhabhūto imasmim araṇṇe abhīramasi, abhinnaṇakattṭho sīti so dāni ajja anuddhaṇakattṭho⁸, asiddha-
 bhojano⁹ ti na te kiñci amhākaṃ kandaṃulāni vā paṇṇam vā seditam, mamajjā 'ti mama putta ajja na me tvaṃ ālapasi, naṭṭhannu kin ti kin
 10 te naṭṭham, kin cetasi kadukkaṃ, akkhāhi me āpannakāraṇaṃ ti pucchati.

So pitu vacanaṃ sutvā taṃ kāraṇaṃ kathento ā.:

28. Idhāgamā jaṭilo brahmacārī
 sudassaneyyo sutanū vineti
 n' evātidigho na punātirasso
 15 sukaṇḥakaṇḥacchadanehi¹⁰ bhoto. 28.
29. Amassu jāto apurāṇavannī,
 ādhārārūpaṇ ca paṇ' assa kaṇṭhe¹¹,
 dv' āssa gaṇḍā ure¹² sujātā
 sovaṇṇapiṇḍūpanibhā¹³ pabbassarā¹⁴. 29.
- 20 30. Mukhaṇ ca tassa bhusadassaneyyaṃ¹⁵,
 kaṇṇesu¹⁶ lambanti ca kuñcitagga,
 te jotare carato māṇavassa
 suttaṇ ca yaṃ samyamanam jaṭānam. 30.
- 25 31. Aññā ca tassa¹⁷ samūamanī catasso
 nilāpi tā lohitaḥ ca satā
 tā pimsare¹⁸ carato māṇavassa
 cirīṭisaṃghā-r-iva¹⁹ pāvusaṃhi. 31.
32. Na mekhalam muñjamayaṃ dhareti,
 na santacāṃ²⁰ no²¹ pana pabbaj' assa²²,

¹ Cks add ca. ² B^s jāhāti. ³ Cks -nīyā ti. ⁴ B^d visibbana aggi saṅkhātā. ⁵ B^d adds sayameva. ⁶ B^s upaṭṭhāpi-. ⁷ B^d tuvampi. ⁸ Ck anuṭṭhava-, C^s anuddhava-. ⁹ B^d asīṭha-. ¹⁰ C^s B^d omit one kaṇḥa. ¹¹ C^s -o, B^d -kaṇṭhe. ¹² read: dv' āssa gaṇḍā urato? B^d dveyamāgandhā-. ¹³ B^d suvaṇṇapiṇḍu-. ¹⁴ Cks -bhāsare. ¹⁵ B^d bhūsaṃ-, Cks bhuja-. ¹⁶ Cks -osu, B^d -āsu. ¹⁷ sa all three MSS. ¹⁸ Cks pimsare, B^s pisare. ¹⁹ Ck virīṭi-, C^s elpīṭi, B^d tirīṭi-. ²⁰ so C^s; Ck santamam, B^s saṇhare, B^d saṇhare corr. to santare. ²¹ Cks vo. ²² Cks -ssu.

- tā¹ jotare jaghanavare² vilaggā
sateratā vijjur-iv' antalikkhe. 32.
33. Akhīlakāni³ ca avaṇṭakāni
hetṭhā nabhyā kaṭṭisamohitāni
avighaṭṭitā niccam kilim⁴ karonti, 5
han tāta kim rukkhaphalāni tāni. 33.
34. Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
parosataṃ vellitaggā sugandhā,
dvedhāsīro sādhuviḥḥattarūpo,
aho nu kho mayha tathā jaṭāssu. 34. 10
35. Yadā ca so parikati tā⁶ jaṭāyo
vaṇṇena gandhena upetarūpā
nīluppalaṃ vātasameritaṃ va
tath' eva saṃkhātī⁷ vanassamo ayam. 35.
36. Paṃko ca tassa bhusadassaneyyo⁸ 15
n' etādiso yādiso mayha kāyo,
so vāyatī erito mālutena
vanaṃ yathā aggagimhesu phullaṃ. 36.
37. Nihanti so rukkhaphalaṃ pathavyā
sucittarūpaṃ ruciraṃ⁹ dassaneyyaṃ 20
khittāṇ ca nassa⁹ punar eti hatthaṃ,
han tāta kim rukkhaphalaṃ nu kho taṃ. 37.
38. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
suddhā samā saṃkhavarūpapannā
mano pasādentī vivariyamānā, 25
na ha¹⁰ nūna so sākaṃ akhāci tehi¹¹. 38.
39. Akakkasaṃ agāṭitaṃ¹² muhuṃ muduṃ¹³
[ujum] anuddhataṃ¹⁴ acapalaṃ assa bhāsitaṃ,

¹ Cks sā. ² Bd jaṇghatane corr. to jaṇghanantare? ³ Cks abila-, Bd akhila-.
⁴ Bd kilim. ⁵ Bd bhusam-, Cks bhuja-. ⁶ Bd pakirati tā. ⁷ Bd samvāyati
corr. to -vāti; Bs -vāti. ⁸ so Bd⁵; Cks suci-. ⁹ Bd ta-. ¹⁰ Cks bha, Bd hi ¹¹
Ck kehi. ¹² Ck agala, Cks agala, Bd aggaṭitaṃ. ¹³ Cks muhuṃ. ¹⁴ Bd -taṃ.

- rudam manuññam karavīkasussaram
hadayaṅgamam rañjayat' eva me mano. 39.
40. Bindussaro nātivissatṭhavākyo
na nūna sajjhāyamatippayutto,
5 icchāmi kho tam punar eva datṭhum
mittam¹ hi me māṇav' āhū puratthā. 40.
41. Susandhi sabbattha vimatṭh' imam vaṇam
puthum² sujātam kharapattasannibham —
ten' eva mam uttariyāna³ māṇavo
10 vivariya ūrum⁴ jagghanena piḷayi. 41.
42. Tapanti ābhanti⁵ virocare va
sateratā⁶ vijjur-iv' antalikkhe
bāhā mudū añjanalomasādisā
vicitravatṭaṅgulikāssa sobhare. 42.
43. Akakkasaṅgo na ca⁷ dighalomo
15 nakhāssa⁸ dīghā api lohitaggā,
mudūhi bāhāhi palissajanto⁹
kalyāṇarūpo ramayam¹⁰ upatṭhahi. 43.
44. Dumassa tūlūpanibhā¹¹ pabhassarā¹²
20 suvaṇṇakambūtalavaṭṭasucchavi
hatthā mudū, tehi mam samphusitvā¹³
ito gato, te mam dahanti tāta. 44.
45. Na ha¹⁴ nūna so khārividham ahāsi¹⁵,
na nūna¹⁶ katṭhāni sayam abhañji¹⁷,
25 na nūna so¹⁸ hanti dume kuṭṭhāriyā¹⁹,
na pi 'ssa²⁰ hatthesu khilāni²¹ atthi. 45.
46. Accho ca²² kho tassa vaṇam akāsi,
so mam bravi: sukhitam mam karohi,

¹ Bā - o, Bā - ā. ² Cks - ū, Bā - u. ³ Cks - yāya. ⁴ Cks ūru. ⁵ Cks āhanti.
⁶ Bā - ri-. ⁷ Cks va. ⁸ Cks nagh-, Bā nakhassa. ⁹ Bā palissajanto. Cks
pajalissajanto. ¹⁰ Cā marayam, Bā ramayam, Bā ramayam? ¹¹ Cks pabhā-
sarā, ¹² Cks mamamphu-. ¹³ Bā omits ha. ¹⁴ Cks abbāsi, Bā ahoṣi. ¹⁵
Bā adds so. ¹⁶ Bā abhu-. ¹⁷ Bā kumā-. ¹⁸ Bā hīssa. ¹⁹ Bā khilāni, Cks
khiṇāni. ²⁰ Cks ajjeva.

- t' āhaṃ¹ kariṃ², tena mamāpi³ sokhyaṃ,
so ca bravī sukhito smīti brahme. 46.
47. Ayaṇ ca te mālūvapaṇṇasanthatā
vikinṇarūpā va mayā ca tena ca,
kilantarūpā udake ramitvā 5
punappunaṃ c' assa kuṭiṃ vajāma. 47.
48. Na m' ajja mantā paṭibhanti⁴ tāta
na aggihuttaṃ na pi yaṃṇa tatra,
na cāpi te mūlaphalāni bhuñje
yāva na passāmi taṃ brahmacāriṃ. 48. 10
49. Addhā pajānāsi tuvam pi tāta
yassaṃ disāyaṃ⁵ vasate brahmacārī,
taṃ maṃ disaṃ pāpaya tāta khippaṃ
mā te ahaṃ amariṃ assamamhi. 49.
50. Vicitrapupphaṃ hi vanaṃ suttaṃ mayā
dijābhigghuṭṭhaṃ⁶ dijasamghasevitaṃ,
taṃ maṃ disaṃ⁷ pāpaya tāta khippaṃ
purā te pāṇaṃ vijahāmi assame ti. 50. 15

Tattha idhāgamā ti tāta imaṃ⁸ assamapadaṃ āgato, sudassaneyyo
ti suṭṭhu dassaneyyo, sutanū ti suṭṭhu tanuko nātikiso nātithūlo, vinetīti 20
attano sarirappabhāya assamapadaṃ ekobhāsāṃ viya pūreti, sukaṇṇhakaṇ-
hacchadanehi bhoto ti tāta tassa bhoto kaṇṇhehi kaṇṇhacchadanehi bha-
maravaṇṇehi kesehi sukaṇṇhasiṃsaṃ sumajjitamaṇimayaṃ viya khāyati, amassu-
jāto ti na tāv' assa massu jāyati, taruṇo jeva, apurāṇavaṇṇitī acirapabba-
jito, ādhārarūpaṇca paṇassa kaṇṇhe ti kaṇṇhe ca paṇ' assa amhākāṃ 25
bhikkhābhājanathapanapaṇṇadhārasadisāṃ⁹ pilandhanaṃ atthīti muttābharāṇaṃ¹⁰
sandhāya vadati, gaṇḍā¹¹ ti thane sandhāyāha, uṃsu-jātā ti uramhi sujātā,
urato ti pi pāṭho, pabhassarā ti pabhāsampannā, pabhāsare ti pi pāṭho,
obhāsayaṇtīti attho, bhusadassaneyyaṃ¹² ti ativiya dassaneyyaṃ, kuṇci-
taggā¹³ ti sīhakuṇḍale¹⁴ sandhāya vadati, suttaṇcā 'ti yaṃ tassa jāṭā- 30
bandhanasuttaṃ¹⁵ tam pi jotatī¹⁶ pabhaṇ ca muṇcati, saṇṇāmaṇī¹⁷
catasso ti iminā maṇisuvapaṇṇapavālarajataṃmayāni pi cattāri pilandhanāni

¹ Cks nāham, Bd tāmahāṃ. ² all three MSS. kari. ³ Bd -si. ⁴ Cks -hanti.
⁵ read: disā? ⁶ Cks -ghuṭṭā, Bd -ghuṭṭhaṃ. ⁷ Bds vanaṃ. ⁸ Bd idam. ⁹
Bds -pattādhāra-. ¹⁰ Bds muttāhāraṃ. ¹¹ Bd kaṇṇhā. ¹² Cks bhuja-, Bd bhusaṃ-.
¹³ Bd kiñci-. ¹⁴ Bd -lam. ¹⁵ Cks -aṇisu-. ¹⁶ Bd -teti-. ¹⁷ Bd ayaṃāni.

- dasseti, tā piṇsare¹ ti tāni pilaṇḍhanāni pāvuseṇa va vaṭṭe² deve cirīti-
 saṅghā³ viya viravanti⁴, mekhale⁵ ti mekhalān, ayam eva vā pātho;
 idaṃ⁶ nivattakāñcanacīraṃ⁷ sandhāyāha, na santace⁸ ti na vāke⁹, i. v. h.
 tāta yathā mayāṃ tiṇamayaṃ vā vākamayaṃ vā vākacīraṃ¹⁰ katvā¹¹ dhārema
 5 na tathā so¹² so pana suvaṇṇacīraṃ dhāretiti, akhīlakānīti¹³ akācāni¹⁴ nik-
 kaṇṭakāni¹⁵, kaṭṭisamohitānti kaṭṭiyaṃ nibaddhāni¹⁶, niccaṃ kilīṃ¹⁷
 karontīti aghaṭṭitāni pi niccaṃ kilīkilāyanti¹⁸, ahantātā¹⁹ ti ambho²⁰ tāta,
 kiṃ rukkhaphalāni²¹ tānīti tāni tassa²² mānavassa²³ suttārūlhanī kaṭṭiyaṃ
 baddhāni katararukkhaphalāni nāmā 'ti maṇisaṅghāni²⁴ sandhāyāha, jaṭā ti
 10 jaṭamaṇḍalākāreṇa baddhā ratanamissakakesavaṭṭiyo sandhāyāha, vellitaggā ti
 kuñcitaggā²⁵, dvedhāsīro ti tassa sisāṃ dvedhā katvā baddhānaṃ jaṭānaṃ
 vasena²⁶ sutṭhu vibhattarūpaṃ, tathā ti yathā tassa mānavassa jaṭā tathā
 tumhehi mama na baddhā²⁷, aho vata mamāpi tathā assū 'ti patthento²⁸,
 upetarūpā ti upetasabhāvā, vātasameritāṃ vā ti yathā nāma nīluppalaṃ
 15 vātena samīritāṃ tath' eva ayam imasmiṃ varasaṇḍe assamo saṃvāti, neṭā-
 diso ti na eṭādiso, mama²⁹ kāye paṃko n' eṭādiso tassa, so hi dassaṇīyo c'
 eva sugandho ca, aggagimhesū 'ti vasantasamaye, nihantīti paharati, kiṃ
 rukkhaphalaṃ nu kho tan ti katararukkhassa nu kho taṃ phalaṃ, saṃ-
 khavarūpapaṇṇā³⁰ ti sudhotasamkhapaṭṭibhāgā, sākamakkhādīti³¹ nūna so
 20 mānavo mayāṃ viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni c' eva mūlaphalāni ca na
 khādi, amhākāṃ hi tāni khādantānaṃ³² sākapaṇṇavaṇṇadantā³³ ti dīpeti,
 akakkasan ti tāta tassa bhāsitaṃ aphaṇṇasāṃ agālitaṃ, punappuna vadan-
 tassāpi madhuratāya muhūṃ muduṃ³⁴ amammanatāya³⁵ ujuṃ ācikkhittatāya³⁶
 anuddhataṃ³⁷ paṭṭiṭṭhitatāya acapalaṃ³⁸, rudan ti bhāsamanassa pan' assa³⁹
 25 saraṃkhātāṃ rudam pi manoharaṃ karavikassa viya sussaṃ sumadhuraṃ,
 rañjayatevā 'ti mama mano rañjeti⁴⁰ yeva, binduseṇa ti piṇḍitassaro,
 māṇavāhū ti so hi mānavo puratthāya mama mittā⁴¹ ahū, susandhi sab-
 battha vimaṭṭhimāṃ vaṇan ti tāta tassa mānavassa ūrūṇaṃ antare ekaṃ
 vaṇaṃ atthi, taṃ susandhiṃ suphussitaṃ⁴² sippipūṭamukhasadisaṃ sabbattha vi-
 30 maṭṭhaṃ samantato maṭṭhaṃ, puthun⁴³ ti mahantaṃ, sujātan ti susaṇṭhitāṃ,

¹ Ck^s tā siṃsare, B^d tā pi sare. ² B^d pavuṭhe. ³ Ck^s cirī-, B^d tiritisaṅkhāghā,
 B^s tirati-, Ck^s -ghāti. ⁴ B^d vadanti. ⁵ B^d mikhalan, B^s makhalan. ⁶ Ck^s
 idanti. ⁷ B^d vattha-. ⁸ B^d saṅhare? B^s sandhare. ⁹ B^d nivāte. ¹⁰ C^s cīraṃ.
¹¹ B^d omits ka-. ¹² Ck^s omit so. ¹³ Ck^s abīla-, B^d akhī-. ¹⁴ Ck^s akāmāni,
 B^d akāni. ¹⁵ Ck^s nikkhaṇṭhakāni, B^d nippannāni, C^s nibaṇṭa-. ¹⁶ B^d bandhāni.
¹⁷ B^d kilāṃ. ¹⁸ B^d nicca kōlaṃ kilā-. ¹⁹ Ck^s ahantā. ²⁰ Ck^s amhe. ²¹ Ck^s
 -kkhe-. ²² Ck^s ssa. ²³ Ck^s pamāṇamassa, C^s -ṇacassa. ²⁴ so Ck^s; C^s -ni, B^d -ti.
²⁵ Ck^s kuṇḍinaggā. ²⁶ B^d bandhānaṃ vasena, omittig jaṭānaṃ. ²⁷ B^d maṇi-
 bandhā in the place of mama-. ²⁸ B^d assuti paṭthento. ²⁹ B^d to tādiso ti tāta
 yādiso mamma. ³⁰ B^d saṅkhā-. ³¹ B^d -maṅkhādītehitāna. ³² B^d -tā. ³³ B^d
 sapaṇṇapaṇṇavaṇṇadantā. ³⁴ Ck^s muhūṃ. ³⁵ so Ck^s; B^d apamussatāya, B^s
 āpamussatāya. ³⁶ so Ck^s; B^s āvi-, B^d omits u- tāya. ³⁷ B^d -taṃ. ³⁸ all
 three MSS. -phalaṃ ³⁹ B^d omits panassa. ⁴⁰ B^d -ja-. ⁴¹ B^d -o. ⁴² B^d
 -phuṇṇasitaṃ, Ck^s -passitaṃ. ⁴³ Ck^s -ū, B^d -u.

kharapattasannibhan¹ ti padumamakulasannibham, uttariyānā² 'ti uttaritvā avattharitvā, pīlayīti pīlesī³, tapantīti tassa mānavassa sarīrato niccharantā suvaṇṇavaṇṇā⁴ raṇsiyo jalanti⁵ obhāsenti⁶ virocenti⁶ ca, bāhā ti bāhā pi 'ssa mudū, añjanalomasaadisā⁷ ti añjanasadisēhi romēhi⁷ samannāgatā, vicitravattāṅgulikāssa⁸ sobhare⁹ ti hatthāpi 'ssa dhuvalakkhaṇa-
 vicitrāhi⁴ pavāṇamkurasadisāhi⁵ vattāṅgulīhi samannāgatā sobhanti, akakka-
 saṅgo ti kaccupīlakādirahitaṅgapaccaṅgo, ram'ayam upaṭṭhahīti maṁ
 ramayanto¹¹ upaṭṭhāsi paricari, tūlūpanibhā ti mudubhāvassa upamā, su-
 vaṇṇakambutalavattasucchavīti suvaṇṇamayam ādasatalam viya vattā ca succhavī
 ca parimaṇḍalā c' eva sundaracchavī cā 'ti attho, samphussitvā ti sutthū
 phussitvā attano hatthasamphassaṁ mama sarīre pharāpetvā¹², ito gato ti
 mama olokontass' eva ito gato, te maṁ dahantīti te tassa hatthasamphassā
 idāni maṁ dahanti, tathā hi tassa gatakālato paṭṭhāya mama sarīre dāho
 utthito, ten' amhi domanassappatto nipanno¹³ ti, khārividhan ti tāta nūna
 so māpavo na khāribhāram ukkhipitvā vicari, khīlānīti¹⁴ khiṇāni¹⁵, ayam
 eva vā pātho, sokhyan ti sukham, santhata ti santhāro, vikiṇṇarūpavā
 'ti tāta ayam tava māluvapaṇṇasanthāro ajja mayā ca tena ca aññamaññaṁ
 parāmasanāliṅganavasena sammā parivattantēhi vikiṇṇā viya ākulavyākulā jātā,
 punappunamēssa¹⁶ 'ti tāta ahaṇ ca so ca abhiramitvā kilantarūpā paṇṇa-
 sālato nikkhamitvā udakaṁ pavisitvā ramitvā vinitadarathā¹⁷ punappuna imam
 eva kuṭiyam¹⁸ pavisaṁā 'ti vadati, mantā¹⁹ ti ajja mama tassa gatakālato
 paṭṭhāya n' eva mantā paṭibhanti²⁰ na²¹ upaṭṭhahantīti²¹ na ruccanti, na
 aggihuttam na pi yaṁyaṁ tatrā 'ti²³ mahābrahmuno āradhanatthāya
 kattabbam havyadhūmādiyaṇṇakiriyāpi²⁴ me na paṭibhātī²⁵ na ruccati, na
 cāpi te ti tayā ābhatamūlaphalāni pi na bhuñjissāmi, yassam²⁶ disāyam²⁷
 yassan²⁸ disāyam, vanan ti tassa mānavassa assamaṁ parivāretvā ʾhitavanam.

Tass' evaṁ vilapantassa taṁ vippalāpaṁ sutvā M. „ekāya
 itthiyā imassa silaṁ bhiṇnam bhavissatīti“ ṇātvā taṁ ovadanto
 cha gāthā abhāsi:

51. Imasmā²⁹ haṁ jotirase vanamhi

gandhabbadevaccharasamghasevite

¹ Cks khura-. ² Bds paṭipī-. ³ Cs Bā -a. ⁴ Bā -tā. ⁵ Bā -anti. ⁶ Bā lo-.
⁷ Ck -kassa, Bā -tassa. ⁸ Bā -ne. ⁹ Cks -paṇṇavicitrāhi. ¹⁰ Ccs -sehi. ¹¹
 Cks add maṁ. ¹² Bā parāmasitvā. ¹³ Bā omits ni-. ¹⁴ Cks khiṇā-, Bā
 khiṇā-. ¹⁵ so Cs; Bā khiṇāni, Ck omits khiṇāni. ¹⁶ Cs vassā. ¹⁷ Bds vigata-.
¹⁸ Bā -i. ¹⁹ Bā namañjantā. ²⁰ Cks -hanti. ²¹ Cks naṁ. ²² Bā -anti.
²³ Cks piyaṇṇatantranti. ²⁴ Cks bhavyā-, Bā kattabbahopividhumanādi-. ²⁵ Bā
 adds na upaṭṭhahati. ²⁶ Cks yassa, Bā yassā. ²⁷ Cks disan for disa? ²⁸ Bā
 yassa. ²⁹ so all three MSS. for imasmi?

- isīnaṃ āvāse sanantanamhi
n' etādisaṃ aratīṃ pāpuṇetha. 51.
52. Bhavanti mittāni atha na honti,
ñātīsu mittesu karonti pemaṃ,
5 ayaṇ ca jammo kissa vā nivīṭṭho¹
yo n' eva jānāti: kuto 'mhi āgato. 52.
53. Saṃvāsena hi mittāni sandhīyanti punappunaṃ,
sā ca metti asaṅgantu² asaṃvāsena jīrati. 53.
54. Sace tuvaṃ dakkhasi brahmacāriṃ
10 sace tuvaṃ sallape brahmacāriṇā
sampaṇnasassaṃ va mahodakena
tapogūṇaṃ khippam imaṃ pahassasi³. 54.
55. Punap-pi⁴ ce dakkhasi brahmacāriṃ
punap-pi ce sallape brahmacāriṇā
15 sampaṇnasassaṃ va mahodakena
usmāgataṃ khippam imaṃ pahassasi⁵. 55.
56. Bhūtāni etāni caranti tāta
virūparūpena manussaloke.
na tāni sevetha⁶ naro sapañño,
20 āsajjanaṃ⁷ tassati⁸ brahmacārīti. 56.

Tattha imasmā⁹ ti imasmiṃ, han ti nipātamattaṃ, jotirase ti hūya-
mānassa jotino raṇsiobhāsite¹⁰, sanantanambhīti¹¹ porāṇke, pāpuṇethā¹²
'ti pāpuṇeyya, i v. h: tāta evarūpe vane vasanto yaṃ aratīṃ¹³ tvaṃ patto
etādisaṃ na pāpuṇeyya paṇḍito kulaputto. puttūṃ¹⁴ na arahatīti attho, bha-
25 vantīti imaṃ g. M. antagatam eva bhāsati, ayaṇ h' ettha¹⁵ adhippayo: loke
sattānaṃ mittāni nāma honti pi na honti pi, tattha yesaṃ honti te attano
ñātīsu ca mittesu ca pemaṃ karonti, ayaṇ ca jammo migasiṅgo kissavānī-
vīṭṭho¹⁶ ti¹⁷ kena nāma karamena tasmīṃ mātugāme mittasaññāya nivīṭṭho.
so migiyā kucchimhi nibbattitvā araṇṇe vadḍhitattā kutomhi āgato ti āgatatthā-

¹ B^d kissavānīvīṭṭho, C^k kissarivānīvīṭṭho. ² C^k yā ca metti asaggantūṃ, B^d
sveva mitto asaṅgantu. ³ C^k pabha-, B^d hessasi? B^s pahissasi. ⁴ B^d puna pi.
⁵ B^d pahissasi, C^k pabha-. ⁶ C^k na tādiso cetha. ⁷ B^d āsajja naṃ corr. to
āpa-. ⁸ B^d na-. ⁹ so all three MSS. for imasmī? ¹⁰ C^k -tena. ¹¹ C^k
sanantambhīti, B^d sanantarambhīti corr. to -tanamhīti. ¹² B^d -ñīṭṭhā. ¹³ B^d
anabbhiratīṃ. ¹⁴ B^d puttūṃ corr. to pattum, C^k vattum. ¹⁵ B^d ayaṇñettha.
¹⁶ C^k kissarini-. ¹⁷ C^k omīti ti.

nam¹ eva na jānāti pag eva nātimitte ti², punappunan ti tāni³ mittāni
 nāma punappuna saṁvāseṇa saṁsevanena sandhīyanti⁴, sā ca mettīti⁵ sā
 eva metti⁶ asaṅgantu⁷ asaṁāgacchantassa purisassa tena asaṁāgamanasaṁ-
 khātena asaṁvāseṇa jīrati vinassati, sace ti⁸ tasmā tāta sace tvaṁ puna pi
 taṁ dakkhasi tena vā sallapiassasi atha yathā nāma sunipphannaṁ sassaṁ maho- 5
 ghena hariyati evaṁ imaṁ attano tapogūṇaṁ pahassasi⁹ pahāressasīti attho,
 usmāgatan ti samaṇatejaṁ, virūparūpenā 'ti vividharūpena. i. v. h.: tāta
 manussalokasmiṁ hi etāni yakkhinisaṁkhātāni bhūtāni vividharūpapaṭicchan-
 nena¹⁰ attano rūpena attano vasaṁgate khādituṁ caranti, tāni sapaṇṇo naro na
 sevetha, tādissaṁ hi bhūtāṁ āṇḍjanam¹¹ patvā nassati brahmacārī, diṭṭho si 10
 tāya¹² yakkhiniyā na khādito ti evaṁ puttāṁ ovadi¹³.

So pitu kathaṁ sutvā „yakkhinī kira sā“ ti bhīto cittaṁ
 nivattetvā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me“ ti khamā-
 pesi. So pi naṁ samassāsetvā „ehi tvaṁ māṇava, mettaṁ
 bhāvehi karuṇaṁ“ muditaṁ¹⁴ upekkhaṇaṁ¹⁵ ti brahmavivārahāva- 15
 naṁ ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā puna jhānaṁ nibbatesi¹⁶.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-
 pattiphale patitṭhahi): „Tadā Naḷinikā purāṇadutiyyikā¹⁷ ahoṣi, Isiṁṅgo
 ukkaṇṭhitabhikkhu, piṭā ahaṁ evā“ 'ti. Naḷinijātakaṁ¹⁸.

2. Ummadantijātaka.

20

Nivesanaṁ kussa nudaṁ Sunandā 'ti. Idam S. J. v. uk-
 kaṇṭhitabhikkhuṁ ā. k. So kir' ekadivasam Sāvatthiyaṁ piṇ-
 dāya caranto ekaṁ alaṁkatapaṭiyattaṁ uttamarūpadharaṁ itthim olo-
 ketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṁ nivattetuṁ asakkonto vihāraṁ eva
 āgantvā tato paṭṭhāya sallaviddho viya rāgāturo bhantaṁigapaṭi- 25
 bhāgo¹⁹ kiso dhamanisanthataḡatto uppaṇḍuppaṇḍukajāto anabhirato
 ekiriyaṭhe cittaṁsādaṁ alaḡhanto ācariyaṁvattādīni paḡhāya uddesapari-
 pucchākammaṭṭhānānuṁyogavirahito viḡhāsi. So saḡhāyabhikkhūhi²⁰ „pubbe
 tvaṁ āvuso pasannindriyo²¹, vip̄pasannaṁukhavaṇṇo idāni, na²² tathā,

¹ B^d attano gatathā-. ² B^d hi. ³ B^d tāta. ⁴ B^d add ghaṭṭiyanti. ⁵ B^d
 siveva mitto ti. ⁶ B^d sova mitto. ⁷ B^d asagantu, C^k asaṅgantuṁ. ⁸ C^k
 omi ti. ⁹ C^k paḡha-, B^e paḡhi-. ¹⁰ C^k add ca. ¹¹ B^d āṇḍjanam. ¹² C^k B^d
 tā. ¹³ B^d -diti. ¹⁴ B^d kārūṇaṁ corr. to kārūṇaṁ, C^k karuṇā. ¹⁵ C^k -tā.
¹⁶ B^d jhānābhīṇā-, C^k jhānaṁ paḡha-. ¹⁷ C^k -ti-. ¹⁸ so all three MSS. 2.
 cfr. Th. Zachariae: Die 16te Erzähl. der Vetālap. in Beiträge z. Kunde d. ig.
 Sprachen IV. ¹⁹ B^d bhāda-. ²⁰ B^d -yobhikkhuhi. ²¹ B^e santindr-. ²² B^d no-

kin nu kho kāraṇaṇ¹ ti puṭṭho „āvuso anabhirato 'smiti' āha. Atha
 naṃ te „abhirama āvuso, Buddhuppādo nāma dullabho, tathā sad-
 dhammasavanaṃ manussapaṭilābho ca, so tvaṃ manussapaṭilābhaṃ
 labhivā dukkhassa antakiriyaṃ patthayamāno assumukhaṃ nātijanaṃ
 5 pahāya saddhāya² pabbajivā kiṃkāraṇā kilesavasaṃ yāsi, kilesā naṃ³
 ete gaṇḍupādapānaṃ⁴ upādāya sabbabālajanasādhāraṇā, ye tesāṃ
 vatthubhūtā te pi appassādā, kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo
 ettha bhiyyo, aṭṭhikaṃkalūpamā kāmā, maṃsapesūpamā kāmā⁵, tiṇukkū-
 pamā kāmā⁶, aṅgarakāsūpamā kāmā, supinakūpamā kāmā, yacitakū-
 10 pamā⁷ rukkhaphalūpamā⁸ sattisūlūpamā⁹ sappasirūpamā⁶ kāmā, tvaṃ
 nāma evarūpe sāsane pabbajivā evaṃ anattakāraṇānaṃ⁷ kilesānaṃ
 vasaṃ gato⁸ ti⁹ ovadivā attano kathaṃ⁹ gāhāpetuṃ asakkontā Satthu
 santikaṃ dhammasabhaṃ netvā „kiṃ bhikkhave aniccamānaṃ bhik-
 khuṃ ānāyithā¹⁰ 'ti vutte „ayaṃ kira ukkaṇṭhito¹¹ ti āhaṃsu. S. „sac-
 15 caṃ kirā¹² 'ti pucchitvā „saccaṃ bhante¹³ ti vutte „bhikkhu porāṇaka-
 paṇḍitā rajjaṃ anusāsantāpi kilese kilese uppanne tassa vasaṃ āgantvā
 cittaṃ nivāretvā na ayuttaṃ karimsū¹⁴ 'ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivi nāma rājā r. kāresi.
 Bo. tassa aggamaheṣiṇyā kucchimhi nibbati, Sivikumāro t'
 20 ev' assa nāmaṃ karimsu. Senāpatissāpi putto¹⁰ vijāyi, Ahi-
 pārako¹¹ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Te ubho pi sahāyakā hutvā
 abhivaddhantā soḷasavassikā hutvā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ
 uggaṇṭhitvā āgamimsu. Rājā tassa r. adāsi, so pi Ahipārakaṃ
 senāpatitṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmim yeva
 25 nagare Tirīṭavacchassa¹² nāma¹³ asītikoṭṭidhanavibhavassa seṭ-
 ṭhino dhītāpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā su-
 bhalakkhaṇena saṃannāgatā, tassā nāmagahaṇadivase Umma-
 dantīti nāmaṃ karimsu. Sā soḷasavassakāle atikkanta-
 mānusakavaṇṇā devaccharā viya abhirūpā¹⁴ ahoṣi, ye ye
 30 puthujjanā taṃ passanti te te sakabhāvena¹⁵ saṇṭhātum¹⁶ na

¹ Cks -ṇenā. ² Cks saddhā, Bā omits sa-. ³ Ck -ṇa, Bā -ṇakam. ⁴ Bā
 tiṇikkupamā kāmā, efr. M. N. 1,130; Cks omit tiṇu-. ⁵ Bā adds kāmā. ⁶ Bā
 visasappabhirū-. ⁷ Cks -raṇkānaṃ, Bā -raṇānaṃ. ⁸ Bā sīti. ⁹ Bā gātā. ¹⁰
 Cks -am. ¹¹ Bā abhi- throughout. ¹² Bā tiriva-. ¹³ all three MSS. nāmaṃ.
¹⁴ Bā abhirūpadaṣṇiṇyā pāsādikā paramāya vaṇṇāya saṃannāgatā. ¹⁵ Cks saka-
 bhā-. ¹⁶ Bā sandhāretum.

sakkonti, surāpānamadena¹ viya kilesamadena mattā hutva
 satim paccupatthāpetum samatthā nāhesum. Ath' assā pitā
 Tirītavaccho² rājānam upasamkamitvā „deva mama gehe
 itthiratanam uppannam rañño va anucchavikam, lakkhaṇa-
 pāṭhake³ pesetvā tam vīmaṃsāpetvā yathārucim karohīti“ āha. ⁵
 Rājā „sādhū“ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te setthigeham
 gantvā katasakkārasampanā pāyāsam paribhuñjimsu. Tasmim
 khaṇe Ummadantī sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitā tesam santikam
 agamāsi. Te tam disvā satim paccupatthāpetum asakkontā
 kilesamadamattā hutvā attano vippakatabhojanabhāvaṃ na ¹⁰
 jānimsu, ekacce ālopan gahetvā bhuñjāmā⁴ 'ti saññāya sīse
 ṭhapesum, ekacce upakacchantare⁵ khipimsu, ekacce bhittim⁶
 paharimsu, sabbe ummattakā ahesum. Sā te disvā „ime kira
 mama lakkhaṇam vīmaṃsantīti⁷, gīvāya ne gahetvā nīharathā“
 'ti nīharāpesi. Te maṃkubhūtā rājanivesanam gantvā Umma- ¹⁵
 dantiyā rutthā⁸ „deva sā itthi kālakaṇṇi, na tumbhakaṃ anuc-
 chavikā“ ti vadimsu. Rājā „kālakaṇṇi kirā“ 'ti tam na ānā-
 pesi⁹. Sā tam pavattim sutvā „aham kira kālakaṇṇi raññā
 na gahitā, kālakaṇṇiyo nāma evarūpā¹⁰ hontīti“ vatvā „hotu,
 sace pi tam rājānam passissāmi jānissāmīti“ tasmim āghātam ²⁰
 bandhi. Atha nam pitā Ahipārakassa adāsi, sā tassa piyā
 ahosi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena¹¹ evam abhi-
 rūpā ahosīti, rattavatthadānassa¹²: sā kira atite Bārānasiyam
 daliddakule nibbattitvā ussavadivase puññasampannā itthiyo ²⁵
 kusumbharattavattham nivāsetvā alaṃkatā kilantiyo disvā
 tādisam vattham nivāsetvā kilītukāmā hutvā mātāpitunnam
 ārocetvā tehi „amma mayam daliddā, kuto no evarūpaṃ
 vatthan“ ti vutte „tena hi maṃ ekasim aḍḍhakule bhatim
 kātum anujānātha, te mama guṇam nātvā dassantīti“ vatvā

¹ Ck omīti surā. ² Bd titiṭi-. ³ Bd adds brahmaṇe. ⁴ Ck -jamā, Bd bhuñjaha, B bhuñjamānā. ⁵ Bd adds bhattam. ⁶ Ck -i, Bd bhittiyādisu. ⁷ Bd -sissanti, B -sissantikim. ⁸ Bd kuddhā. ⁹ Bd ānā- ¹⁰ Bd add na. ¹¹ Bd adds sā. ¹² Bd add nissandena.

- tehi anuññātā ekam kulam upasamkamitvā „kusumbharattavattkena bhatim karomiti“ āha. Atha nam te „tini samvaccharāni kamme kate tava guṇāguṇam¹ natvā dassāmā“ 'ti vadimsu. Sā „sādhū“ 'ti paṭisunivā kammaṃ paṭipajji. Te
- 5 tassā guṇam natvā aparipunnesu yeva tisu samvaccharessu tassā ghanakusumbharattavattkena² saddhim aññam pi vattham datvā „tava sahāyikāhi saddhim gantvā nahāyivā nivāsehi“ tam pesayimsu. Sā sahāyikā ādāya gantvā rattavattam tīre ṭhapetvā nahāyi. Tasmim khane eko Kassapadasabalassa
- 10 sāvako acchinnacivaro sākhābhaṅgam nivāsetvā ca pārupitvā ca tam padesaṃ pāpuṇi. Sā tam disvā „ayaṃ bhadanto acchinnacivaro bhavati³, pubbe pi adinnabhāvena mama nivāsanaṃ dullabham jātan 'ti' vattham dvidhā phāletvā ekam koṭṭhāsaṃ ayyassa dassāmīti“ cintetvā uttaritvā attano nivā-
- 15 sanaṃ nivāsetvā „tiṭṭhatha bhante“ ti vatvā theram vanditvā vattham phāletvā tass' ekakoṭṭhāsaṃ⁴ adāsi. So ekamante paṭicchannaṭṭhāne ṭhatvā sākhābhaṅgam chaḍḍetvā tass' ekam kaṇṇam nivāsetvā ekam pārupitvā nikkhami, ath' assa vatthobhāseṇa sakalasarīram taruṇasuriyo viya ekobhāsaṃ ahoṣi.
- 20 Sā tam disvā „ayaṃ⁵ ayyo paṭhamam na sobhi' idāni taruṇasuriyo viya virocati, idam pi tass' eva⁶ dassāmīti“ dutiyam pi koṭṭhāsaṃ datvā „bhante aham bhava caranti uttamarūpa-dharā bhaveyyam, mam disvā koci puriso sakabhāveṇa saṇṭhātum⁷ mā asakkhi⁸, mayā abhirūpatarā nāma aññā mā hotū“
- 25 'ti patthanam ṭhapesi. Thero anumodanam katvā pakkāmi. Sā devaloke saṅcaranti⁹ tasmim kāle Ariṭṭhapure nibbattitvā tathārūpā ahoṣi. — Atha tasmim nagare kattikachanaṃ gho-sayimsu, kattikapuṇṇamāya nagaram sajjayimsu. Ahipārako attano ārakkhattānam gacchanto tam āmantetvā „bhadde

¹ Bds omit guṇā. ² Bd ghaṇanaku-. ³ Bds bhaviseati. ⁴ Bds adds tam. ⁵ Bd sū tam koṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds mayham. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd etasseva. ⁹ Bds sandhāretum. ¹⁰ Cks -īti. ¹¹ Bds saṃsaranti.

Ummadanti, ajja kattikacchaṇo¹, rājā nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam imaṃ gehadvāraṃ āgamissati, mā kho tassa attānaṃ dassesi, so hi taṃ disvā satim upaṭṭhāpetum na sakkhissatīti² āha. Sā gacchantam³ „aham jānissāmīti“. Tasmiṃ gate dāsim⁴ ānāpesi: „rañño imaṃ gehadvāraṃ āgata-
kāle mayham āroceyyāsīti“. Atha suriye atthaṃgate uggate punṇacande⁵ devanagare⁶ viya alaṃkate nagare sabbadisāsu dīpesu jālantesu⁷ rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito ājaññarathavaragato amaccagaṇaparivuto mahantena yasena nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṃ
agamāsi, taṃ pana geham manosiḷāvaṇṇapākāraparikkhittam alaṃkataṃ dvārattālakaṃ sobhaggappattaṃ pāsādikam. Tas-
miṃ khaṇe dāsi Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggaṃ gāhāpetvā kinnarilīḷhāya⁸ vātapānaṃ nissāya ṭhitā rañño pupphāni khiṇi. So taṃ ulloketvā⁹ kilesamadamatto satim¹⁰ paccupaṭṭhāpetum asakkonto „Ahipārakass’ etaṃ gehaṃ“ ti sañjānitum pi nāsakkhi. Atha sārathim āmantetvā pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṃ kassa nu ’daṃ Sunanda
pākārena paṇḍumayena guttaṃ, 20
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṃ pabbatagge va acci. 57.
2. Dhītā n’ ayaṃ kassa Sunanda hoti,
suṇisā n’ ayaṃ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id’ eva¹¹ puṭṭho: 25
avāvaṭā, yadivā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudaṃ ti kassa nu¹⁰ idaṃ, paṇḍumayenā ti rattitṭhi-
kāmayena¹¹, dissatīti vātapāne ṭhitā paññāyati, aggīti¹² analajālakkhandho¹³,

¹ C^o kattikarattikacchaṇo, B^d -rattī gāro chaṇo. ² B^d gaccha tvaṃ sāmi. ³ C^o -am. ⁴ C^o -o. ⁵ B^d -raṃ. ⁶ B^d Jalitesu. ⁷ B^d līḷāya. ⁸ B^d disvā olo-.
⁹ C^o idheva, B^d imeva. ¹⁰ C^o omīti nu. ¹¹ B^d rattitṭhakapākāramayena. ¹² C^o aggaṭi, B^d accitī. ¹³ C^o nalajā-.

dhītā nayan ti dhītā¹ nu ayaṁ, avāvaṭṭa ti apetaḥharāṇā² apariggahitā³,
bhātā ti yadivā assā sāmiko atthi, idaṁ akkhāhīti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā⁴ abhāsi:

3. Ahaṁ hi jānāmi janinda etaṁ
5 matyā ca petyā ca atho pi assā⁵,
tath' eva⁶ so puriso bhūmipāla
rattimdivaṁ appamatto tav' atthe. 59.
4. Iddho ca phīto⁷ ca subāḥhiko⁸ ca
amacco te aññataro janinda.
10 tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadantī⁹ nāmadheyyena rājā 'ti. 60.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti mātito ca pītito ca taṁ jānāmiti vadati.
atho pi assā ti atha sāmikam pi 'ssā jānāmiti vadati, iddho ti samiddho.
phīto⁷ ti vatthālamkārehi phullito¹⁰, subāḥhiko¹¹ ti suṭṭhu aḍḍho, nāma-
15 dheyyenā 'ti nāmena, ayaṁ hi¹² yo naṁ passati taṁ ummadetī satim assa
paccupaṭṭhāpetum na deti tasmā Ummadantīti vuccati.

Taṁ sutvā rājā nāmaṁ assā thomento anantaraṁ g. ā.:

5. Ambho ambho¹³ nāmaṁ idaṁ imissā
matyā ca petyā ca kataṁ susādhū,
20 tathā¹⁴ hi mayhaṁ apalokayantī
ummattakaṁ Ummadantī akāsīti. 61.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti mātara ca pītara ca, mayhaṁ ti upa-
yogatthe sampadānaṁ, apalokayantīti mayā apalokitā sayāṁ maṁ apaloka-
yantī maṁ ummattakaṁ akāsīti attho.

- 25 Sā tassa kampitabhāvaṁ ñatva vātapānaṁ thaketvā siri-
gabbhaṁ eva agamāsi. Rañño pi 'ssā¹⁵ diṭṭhakālato paṭṭhāya
nagarapadakkhiṇakaraṇe¹⁶ cittam eva nāhosi. So sārathim
āmantetvā „samma Sunanda rathaṁ nivattehīti“ vatvā „ayaṁ

¹ Bā adds kā. ² Bā -varaṇā. ³ Bā -ggahā. ⁴ Bā -āyo. ⁵ Ck^s tassā. ⁶
Bā^s taveva. ⁷ Ck^s pī-, C^s thī-, Bā phī-. ⁸ Bā suvaḍḍhito, B^s suvaḍḍhito. ⁹
Bā ummadantīti, read: ummadinī? cfr. Zschariae supra. ¹⁰ Bā puppito. ¹¹
Bā suvaḍḍhito. ¹² Bā ayaṁhi, Ck^s ahaṁhi. ¹³ so all three MSS. for aho? ¹⁴
Bā tadā. ¹⁵ Bā tassā. ¹⁶ Ck^s -ṇaṇka-, Bā -ṇakā-.

chaṇo ambhākaṃ nānucchaviko, Ahipārakasenaṇṇatiss' evānucchaviko, r. pi tass' evānucchavikaṃ⁴ ti rathaṃ nivattāpetvā pāsādaṃ abhiruḍḍha sirisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

6. Sā¹ punṇamāse migamaṇḍalocaṇā
upāvisī puṇḍarīkattacaṅgī,
dve punṇamāyo tadahū amaṇṇāṃ²
disvāna pārāpatarattavāsiniṃ. 62. 5
7. Alārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayantī⁴ maṃ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano
jātā vane kimpurisīva pabbate. 63. 10
8. Tadā hi brahatī⁵ sāmā⁶ āmuttamaṇikuṇḍalā
ekaccavasanā nārī migī bhantā⁷ v' udikkhati. 64.
9. Kadāssu maṃ tambanakhā sulomā
bāhāmudū candanaśāralittā
vaṭṭaṅgulī sannatavīrakuttiyā⁸
nārī upaṇṇissati sīsato subhā. 65. 15
10. Kadāssu maṃ kaṇcanamāluracchadā⁹
dhītā Tirīṭṭissa vilākamajjhā
mudūhi bāhāhi palissajissati¹⁰
brahāvane jātadumaṃ va māluvā. 66. 20
11. Kadāssu lākhārasarattasucchavī
bindutthanī puṇḍarīkattacaṅgī
mukhaṃ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya¹¹ thālaṃ¹². 67. 25
12. Yathāddasaṃ naṃ¹³ tiṭṭhantīm sabbagattaṃ manoramaṃ
tato sakassa cittassa nāvabodhāmi kiṇcanaṃ. 68.
13. Ummadantī¹⁴ mayā diṭṭhā āmuttamaṇikuṇḍalā¹⁵,
na supāmi divārattīm sahasaṃ va parājito. 69.

¹ Ck so, Bđ yā. ² Bđ tadahumaṇṇāhaṃ, B² akhaṇṇātaṃ. ⁴ Ck sa-, C² sā-. ⁵ Bđ brahmāhi. ⁶ C² samāsemigamandā. ⁷ Bđ phandā. ⁸ Bđ -dhira-. ⁹ Bđ -jālura-. ¹⁰ Ck² -dissati. ¹¹ Ck phu-, C² pu-. ¹² Ck phā-. ¹³ Bđ yadadda-santaṃ. ¹⁴ Ck² -tiṃ, Bđ -ti. ¹⁵ B² -laṃ.

14. Sakko ca¹ me varaṃ dajjā, so ca labbhettha me varo:
ekarattim² dirattim³ vā bhavēyyaṃ Ahipārako
Ummadantya⁴ ramitvāna, Sivirājā tato siyā ti. 70.

- Tattha puṇṇamāse ti puṇṇacandāya rattiyā, migamandalocanā ti
5 kaṇḍasantāseṇa palāyitvā vanantare thatvā luddaṃ oloketiyā migiyā viya man-
dāni locanāni assā ti migamandalocanā, upāvisīti padumavaṇṇena karata-
lena pupphāni khipitvā maṃ oloketi vātapāne nisīdi, puṇḍarikattacaṅgīti
rattapadumapattavaṇṇasarirā, dve puṇṇamāyo ti ahaṃ tadā tasmīm chaṇa-
divase taṃ pārāpatapādasamānavāṇaṃ rattavatthanivattam divā tassā mu-
10 kham⁴ oloketo ekassa pācīnalokadhātuto ekassa Ahipārakasenaṇāpatino nive-
sane ti dvīnnaṃ⁵ puṇṇacandānaṃ uggaṭṭatā dve puṇṇamāyo amāññim, aḷāra-
pamhehīti visālapakhumehi⁶, subhehīti parisuddhehi, vagguhīti madhurā-
kārehi, udikkhatīti evarūpehi nettehi yasīm khane oloketi, pabbate ti
yathā Himavantapabbate suphullitavane⁶ vīṇaṃ ādāya tantissareṇa attano saraṃ
15 saṃsantenti⁷ kimpurisā kimpurisassa manaṃ harati⁸ evaṃ harateva me
mano ti vipalapati, brahātīti⁹ ulārā, sāmā ti suvaṇṇasāmā, ekacca-
vasanā ti ekaccikavasanaṃ, ekapaṭṭanivattā ti attho, bhantā vudikkhatīti
saṇhakesā¹⁰ puthunālāṭṭā āyatabhamū visālakkhi tuṇṇanāsā rattoṭṭhī¹¹ setadantā
tikhiṇadāṭṭhā suvatṭagivā tanubāhu susaṇṇhitapayodharā karamitamajjhā visāla-
20 soṇi¹² suvaṇṇakadalisaṃanārūpā¹³ sā¹⁴ uttamitthi tasmīm khane maṃ udik-
khanāti bhayena vanaṃ pavisitvā puna nivattitvā luddaṃ udikkhanāti bhanta-
migiva¹⁵ maṃ udikkhatīti vadati, bāhāmudū ti mudubāhā, sannatavīra-
kuttīti¹⁶ ti suphasatichakakaraṇā¹⁷ upaṇṇissati man ti sā subhā nāri
kadā nu maṃ tehi tamhanakhehi sīsato paṭṭhāya sannatena vīreṇa¹⁸ karaṇeṇa
25 paritosessatīti patthento vilapati, kaṇḍanamāluraṇḍhadā¹⁹ ti kaṇḍanamāya-
uracchadālamkāraṃ, vilākamajjhā ti vilaggasarirā sā, brahāvane ti mahā-
vane, rattasucchavīti hatthapādātalaagganakhaoṭṭhamāsesu lākhāsaratta-
samānavāṇā, bindutthanīti udakabubbulaṇḍaparimaṇḍalatthani, tato ti yadā
taṃ tiṭṭhantiṃ addasaṃ tato patthāya, sakassa cītassā²⁰ ti attano cītassa
30 anissaro jāto²¹ mhitī adhippāyo, kiṇḍanaṃ²² ti kiṇḍi, ayam²³ asukā nāma
'ti na jānāmi, ummattako jāto²⁴ mhitī vadati, diṭṭhā ti dīsvāna²⁵, supāmiti
n' eva rattidivā²⁶ niddaṃ labhāmi, so ca labbhetthā²⁷ ti yam me Sakko
varaṃ dadeyya so ca me varo labheyya²⁸, labheyyaṃ c' ahaṃ varaṃ ti attho.

- Atha te amaccā²⁹ Ahipārakassāpi ārocayaṃsu: „sāmi rājā
35 nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto tumhākaṃ gharadvāraṃ gantvā³⁰

¹ Bā ce. ² Bā -am. ³ Bā dvirattam. ⁴ Bā mukhassa sukham. ⁵ Ck² -pa-
mukhehi. ⁶ Bā supuppita-. ⁷ Bā -dati. ⁸ Ck² haranti. ⁹ Bā brahāti. ¹⁰ Bā
kaṇha-. ¹¹ Ck² ratto, Bā rattāti. ¹² Ck² -soṇi, C² -yoni, Bā -yoni. ¹³ Ck²
-norayā. ¹⁴ Ck² omīti sā. ¹⁵ Bā bhanda-. ¹⁶ Bā -dhīra-. ¹⁷ Ck² supa-, Bā
suphuyita-. ¹⁸ Bā dhīreṇa. ¹⁹ Bā -jālura-. ²⁰ Bā kañci-. ²¹ Bā aññam. ²²
so Ck²; diṭṭhāti dīsvāna wanting in Bā. ²³ so Ck²; Bā rattidivā. ²⁴ so all
three MSS. ²⁵ Ck² omīti atha-. ²⁶ Bā patvā.

nivattitvā pāsādaṃ abhirūḷho“ ti¹. So attano gehaṃ gantvā
 Ummadantiṃ āmantetva „bhadde kacci² rañño attānaṃ dasse-
 sīti“ pucchi. „Sāmi, eko mahodaro mahādāthiko rathe thatvā
 āgato puriso atthi, ahan taṃ rājā³ vā rājako⁴ vā ti na jānāmi,
 eko issaro ti pana⁵ vutto⁶, vātapāne thatvā pupphāni khipim⁷,
 so tāvad eva nivattitvā gato“ ti. So taṃ sutvā „nāsito ‘mhi
 tayā“ ti punadivase pāto va rājanivesanaṃ āruya siri-
 gabbhadvāre thatvā rañño Ummadantiṃ nissāya vippalāpaṃ
 sutvā „ayaṃ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṃ alabhanto
 marissati, rañño ca mamaṃ ca aṇaṃ mocetvā imassa mayā⁸
 jīvitam dātuṃ vattatīti“ attano nivesanaṃ gantvā ekaṃ daḷha-
 mantam⁹ upatthākaṃ pakkosāpetvā „tāta asukattāhāne susira-
 cetiyarukkho atthi, tvaṃ kañci¹⁰ ajānāpetvā atthaṅgate sūriye
 tattha gantvā anto rukkhe nisīda, ahaṃ tattha balikammaṃ
 karonto taṃ thānaṃ patvā devatā namassanto yācāmi: ‘deva-
 rāja, amhākaṃ rājā nagare chaṇe vattamāne akilītvā va siri-
 gabbhaṃ pavisitvā vippalapanto nipanno, mayaṃ tattha kāra-
 naṃ na jānāma, rājā¹¹ devatānaṃ bahūpakāro anusaṃvaccharaṃ
 sahaṃsaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti¹², idaṃ¹³ nāma nis-
 sāya rājā vippalapatīti ācikkha¹⁴, rañño no jīvitadānaṃ dethā’
 ‘ti yācissāmi, tvaṃ tasmiṃ khaṇe saraṃ parivattetvā¹⁵ ‘senā-
 pati, tumhākaṃ rañño vyādhi nāma n’ atthi, so pana tava
 bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto, sace taṃ¹⁶ labhissati
 jīvissati noce marissati, sace tassa jīvitam icchasi Ummadantiṃ
 assa dehīti’ katheyyāsīti¹⁷ evaṃ taṃ uggaṇhāpetvā uyyojesi.
 So gantvā tasmiṃ rukkhe nisīditvā punadivase senāpatinā taṃ
 thānaṃ gantvā āyācite¹⁸ tathā abhāsi, senāpati „sādhū“ ‘ti
 vatvā devataṃ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṃ pavisitvā
 rājanivesanaṃ abihruya sirigabbhadvāraṃ ākoṭesi. Rājā satim

¹ Bā - rūyhatīti. ² Bā kiñci. ³ Bā adds ti. ⁴ Bā rājapurisoti, Ck rājako.
⁵ Ck omīti pana. ⁶ Ck -e. ⁷ Bā -i. ⁸ Bā -mittam, Bā duṭṭhammantam. ⁹
 Bā ki-. ¹⁰ Ck omīti rājā. ¹¹ Bā kīreti. ¹² Ck Bā imam. ¹³ Bā -atha. ¹⁴
 Bā paṭivattitvātāta. ¹⁵ Bā nam. ¹⁶ Bā vadeyyāsīti. ¹⁷ Bā -to.

upaṭṭhapetvā¹ „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva Ahipārako“
ti. Ath' assa rājadvāraṃ² vivari. So pavasitvā rājānaṃ
vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
5 āgama yakkho idam evaṃ³ abravi:
rañño mano Ummadantiyā nivittṭho,
dadāmi te taṃ, parivārayassū⁴ 'ti. 71.

Tattha namassato ti tumbhākaṃ vilāpakāraṇaṃ jānanatthaṃ balikaṃmaṇi
katvā namassantassa, taṃ ti ahaṃ taṃ Ummadantiṃ tumbhākaṃ paricārikaṃ
10 katvā dadāmi.

Atha naṃ rājā „samma Ahipāraka mama Ummadantiyā
paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṃ yakkhāpi jānantīti“ pucchi.
„Āma devā“ 'ti. So „sabbalokena kira me lāmakabhāvo ñāto“
ti lajji, dhamme patittṭhāya anantaram g. ā.:

15. Puññā⁵ ca dhamse amaro na c' amhi,
jano ca no⁶ pāpam idam ti jaññā,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adittṭhā⁷ ti. 72.

Tattha dhamse ti samma Ahipāraka ahaṃ tāya saddhiṃ kilesavasena
20 paricārayanto puññato ca dhamseyyaṃ, tāya saddhiṃ paricāritamattena amaro
ca na homi, mahājano ca me idam⁸ lāmakabhāvaṃ jāneyya, tato ayuttaṃ rañña
katan ti garaheyya, taṃ ca mama datvā pacchā piyabhariyaṃ adittṭhā⁹ tava
manaso vighāto c' assā 'ti attho.

Sesā ubhinnaṃ pi vacanapaṭivacanagāthā:

25. Janinda nāññatra tayā mayā vā
sabb' āpi¹⁰ kammasa katassa jaññā
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā vanathaṃ sajāhi¹¹. 73.
18. Yo pāpakaṃ kamma¹² karaṃ manusso
30 so maññati: mā-y-idha maññimsu aññe¹³,

¹ Ck -ahetvā. ² so all three MSS. for rājā dvāraṃ? ³ Bā idametad. ⁴ Bā
-cāra- ⁵ Ck puññāñ. ⁶ Bā me. ⁷ Ck adittṭhā. ⁸ Bā imaṃ. ⁹ Ck adittṭhā,
Cā adittṭhe, Bā adittṭhā. ¹⁰ Bā adds rājā āha. ¹¹ Bā kammaṃ. ¹² so all three
MSS. for jāni aññe?

- passanti bhūtāni karontam etaṃ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.
19. Añño nu te ko 'dha¹ naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā² piyā ti,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto 5
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā³. 75.
20. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
gacch' eva tvaṃ Ummadantiṃ bhadante
sīho va selassa guhaṃ upeti⁴. 76. 10
21. Na pīlītā attadukkhena dhīrā
sukhapphalaṃ kamma pariccajanti,
sammohitā cāpi sukhena mattā
na pāpakaṃ kamma samācaranti. 77.
22. Tvaṃ hi mātā ca pitā ca mayhaṃ 15
bhattā patī posako devatā ca.
dāso ahaṃ tuyha saputtadāro,
yathāsukhaṃ Sibba⁵ karohi kāmaṃ. 78.
23. Yo issaro 'mhīti karoti pāpaṃ
katvā ca⁶ so n' uttapate paresaṃ 20
na tena so jīvati dīgham āyu⁷,
devāpi pāpena samekkhare na⁸. 79.
24. Aññātakaṃ⁹ sāmikehi padinnaṃ
dhamme t̥hitā ye paṭicchanti dānaṃ
paṭicchakā dāyakā cāpi¹⁰ tattha 25
sukhapphalaṃ ñeva karonti kammaṃ¹¹. 80.
25. Añño nu te ko 'dha¹² naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā ti

¹ Bā aññe te koci. ² Bā name sā. ³ Ck adhi-. ⁴ Cks upehi. ⁵ Bā siva, B^s sivi. ⁶ Bā na. ⁷ Bā -um. ⁸ Bā adds athassa abhipārakassa āha. ⁹ Cks aññātakaṃ. ¹⁰ Bā vāpi, Cks cāpi. ¹¹ Bā adds rājā āha. ¹² Bā koci.

- bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
 datvā piyaṃ Ummadantiṃ aditṭhā¹. 81.
26. Addhā piyā mayha janinda esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla
 5 yaṇ te mayā Ummadanti padinnā,
 bhusehi rājā vanatham saajāhi². 82.
27. Yo attadukkhena parassa dukkhaṃ
 sukhena vā attasukhaṃ dahāti *
 yath' ev' idaṃ³ mayha tathā paresaṃ
 10 so⁴ evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ. 83.
28. Añño⁵ nu te ko dha⁶ naro pathavyā
 saddheyya etc. 84.
29. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
 15 piyena te dammi piyaṃ janinda,
 piyadāyino deva piyaṃ labhanti. 85.
30. So nūn' ahaṃ⁷ vadhissāmi attānaṃ kāmahetukaṃ,
 na hi dhammaṃ adhammena ahaṃ vadhitaṃ⁸ ussahe. 86.
31. Sace tuvaṃ mayha satiṃ janinda
 20 na kāmayāsi naraviriyasetṭha
 cajāmi naṃ sabbajanassa Sibba⁹,
 mayā pamuttaṃ¹⁰ tato nam avhayesi. 87.
32. Adūsiyaṃ ce Ahipāraka tvaṃ
 cajāsi katte ahitāya ty-āssa
 25 mahā ca te upavādo pi assa
 na cāpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
33. Ahaṃ sahissaṃ upavādam etaṃ
 nindaṃ pasaṃsaṃ garaham pi¹¹ sabbam,
 mam etaṃ āgacchatu bhūmipāla,
 30 yathāsukhaṃ Sibba¹² karoḥi kāmam. 89.

¹ C^k adhi-, adding abhipārako āha. ² C^ks -āti. ³ C^ks idā, B^d idhaṃ. ⁴ B^d yo. ⁵ C^ks -ā. ⁶ B^d koci.. ⁷ B^d so nūnāhaṃ. ⁸ C^ks vyādhi. ⁹ B^d asibbyā, B^e sibyā. ¹⁰ C^e pavuttaṃ. ¹¹ B^d -haṇ ca. ¹² B^d sivi.

34. Yo n' eva nindaṃ na puna-ppasaṃsaṃ
ādiyati garaṃ no pi pūjaṃ
sirī ca lakkhī ca apeti tamhā
āpo suvuṭṭhī va¹ yathā thalamhā. 90.
35. Yaṃ kiñci dukkhaṃ ca sukhaṃ ca etto²
dhammāṭisāraṃ va³ manovighātaṃ
urasā ahaṃ paccupadissāmi⁴ sabbhaṃ
pathavī yathā thāvarānaṃ tasānaṃ. 91.
36. Dhammāṭisāraṃ va³ manovighātaṃ
dukkhaṃ ca n' icchāmi ahaṃ paresaṃ,
eko p' imaṃ hārayissāmi⁵ bhāraṃ
dhamme t̥hito kañci na tāpayanto⁶. 92.
37. Saggūpaṃ puñṇakammaṃ janinda,
mā me tuvaṃ antarāyaṃ akāsi,
dadāmi te Ummadantiṃ pasanno
rāja va yaññe dhanāṃ brāhmaṇānaṃ. 93.
38. Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ,
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
nindeyyuṃ devā pitaro ca sabbe,
pāpaṃ ca passa⁷ abhisamparāyaṃ. 94.
39. Na h' et' adhammaṃ⁸ Sivirāja vajjuṃ⁹
sanegamā jānapadā ca sabbe
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rāja vanathaṃ saṃjāhi. 95.
40. Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ,
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 96.
41. Āhūniyo¹⁰ me si hitānukampī
dhātā vidhātā c' asi kāmapālo,

¹ Ck -ṭṭhī va, Bđ -ṭṭhīvi. ² Bđ ettho. ³ Bđ -raṇ ca. ⁴ so Cks for upa-? Bđ accuttarissāmi. ⁵ Cks kāra-. ⁶ Bds kiñci ahāpayanto. ⁷ Cks māssa. ⁸ Ck na henadh-, Bds na hetamdh-. ⁹ Bds vajje. ¹⁰ Ck āhu-, Cs ahū-, Bđ āhūneyyo.

- tayī hutā deva mahapphalā hi me,
kāmena me Ummadantiṃ paṭiccha. 97.
42. Addhā hi sabbam¹ Ahipārakā² tuvaṃ
dhammaṃ acārī mama kattaputta,
5 añño nu te ko idha sotthikattā
dipado naro aruṇe³ jīvaloke. 98.
43. Tuvan nu seṭṭho, tvam⁴ anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
so dhammagutto ciraṃ eva jīva,
16 dhammaṃ ca me desaya dhammapāla. 99.
44. Tad imgha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
dhammaṃ te desayissāmi sataṃ āsevitam aham. 100.
45. Sādhū dhammaruci rājā, sādhū paññānavā⁵ naro,
sādhū mittānaṃ adubbho⁶, pāpass⁷ akaraṇaṃ sukhaṃ. 102.
- 13 46. Akkodhanassa vijite tñitadhammassa rājino
sukhaṃ manussā āsetha sītacchāyāya saṃghare. 102.
47. Na vāham etaṃ abhirocayāmi
kammaṃ asamekkha kataṃ asādhum⁸,
ye vāpi⁹ nātvā na sayam karonti,
20 upamā imā mayham tuvaṃ suṇohi: 103.
48. Gavaṇ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṇḡavo (III ¹¹¹/₁₇)
sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate¹⁰ sati. 104.
49. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
25 sabbam raṭṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti¹¹ adhammiko. 105.
50. Gavaṇ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṇḡavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate¹² sati. 106.
51. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
30 sabbam raṭṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

¹ Cks saccam. ² all three MSS. -ka. ³ Cks -o. ⁴ Cks tav. ⁵ Bā -navā. ⁶ Bā ā-. ⁷ all three MSS. -ssa. ⁸ read: kataṃ asādhum asamekkha kammaṃ? ⁹ Ck yoyavāpi. Cs yo vāpi. ¹⁰ Bā -anigate. ¹¹ read hot'. ¹² Bā ujum-.

52. Na cāp' ahañ adhammena amarattam pi patthaye
imañ vā paṭhaviñ sabbañ vijetum¹ Ahipāraka. 108.
53. Yañ hi kiñci manussesu ratanañ idha vijjati
gāvo dāso hiraññañ ca vatthiyañ² haricandanañ 109.
54. [Assitthiyo ratanañ maṇikañca
yañ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamañ careyya,
majjhe Sivinañ usabho 'mhi jāto. 110. 5
55. Netā pitā uggato ratṭhapālo
dhammañ Sivinañ apacāyamāno
so dhamma evānucintayanto
tasmā sake cittavase na vatto. 111. 10
56. Addhā tuvañ mahārāja niccañ avyasañ³ sivañ
karissasi cirañ rajjañ, pañña hi tava tādisi. 112.
57. Etañ te⁴ anumodāma yañ dhammañ na-ppamajjasi,
dhammañ pamajja khattiyo ratṭhā cavati issaro. 113. 15
58. Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya (supra-p. 123)
idha dhammañ caritvāna rāja⁵ saggañ gamissasi⁶. 114.
59. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
60. Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya, etc. 116. 20
61. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
62. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
63. Dhammañ cara mahārāja ratṭhe janapadesu ca, etc. 119.
64. Dhammañ cara mahārāja samaṇe brāhmaṇesu ca, etc. 120.
65. Dhammañ cara mahārāja migapakkhīsu khattiya, etc. 121. 25
66. Dhammañ cara mahārāja, dhammo ciñño sukhāvaho,
idha dhammañ caritvāna rāja saggañ gamissasi. 122.
67. Idha dhammañ caritvāna saindadevā sabrahmakā⁷
sucinṇena divaṃ pattā, mā dhammañ rāja pamādo ti. 123.

¹ Cks -tu. ² Bđ vattiya. ³ Cks avyasañ, Bđ abyasañ. ⁴ Cks me. ⁵ Bđ rāja. ⁶ Cks -ti. ⁷ Bđ dhammañ cara mahārāja indo devā sabrahmakā.

- Tattha sabbāpiti janinda aham p' etaṃ ekako va paṭicchādetvā ānessāmi
 tasmā t̐apetvā taṃ ca mamaṃ ca añño sabbo pi jano¹ imassa kammassa katassa
 ākāramattam pi na jaññā na jānissanti², bhusehīti tāya saddhim abhiramanto
 attano tanhāvanatham bhussaṃ karohi vaddhehi, manoratham pūrehīti, saajāhīti
 5 manoratham pana pūretvā sace te na ruccati t̐atha naṃ saajāhi, mayham eva
 paṭicchāpehi³, kamma⁴ karan ti samma Ahipāraka yo manusso pāpakammaṃ
 karonto so pacchā mā idha aññe idaṃ pāpakammaṃ maññimsu mā jānantū 'ti
 maññe ti cinteti, duccintitam⁵ etaṃ tassa, kiṃkāraṇā: karontam eva hi naṃ
 passanti bhūtāni ye ca⁶ Buddhā Paccekabuddhā Buddhaputtā iddhiyogena yuttā
 10 te ca naṃ passantī yeva, na me piyā ti sampa Ahipāraka añño nu te koci⁷
 idha imasmiṃ sakalāya pi paṭhaviyā na me Ummadantī piyā⁸ ti evaṃ⁹ sadda-
 heyya¹⁰, siho va selassa guhaṃ ti mahārāja sace taṃ tvaṃ idha na ānesi
 atha yathā siho kilesaparilāhe uppanne sihapotikāya vasaṇat̐thānaṃ maṇiguhāṃ
 upeti evaṃ tassā vasaṇat̐thānaṃ gaccha, gantvā tattha attano paṭthanaṃ¹¹
 15 pūrehīti, sukhapphalan ti samma Ahipāraka, paṇḍitā attano dukkhena
 puṭṭhā¹² samānā na sukhavipākādāyakkammaṃ pariccajanti, sammohitā vāpi
 hutvā mohena mūlha sukhena mattā pāpakammaṃ nāma¹³ na samācaranti,
 yathāsukhaṃ Sibba¹⁴ karohi kāmaṃ ti sāmi Sivirāja, attano dāsiṃ pari-
 vārentassa¹⁵ garahā nāma n' atthi, tvaṃ yathāsukhaṃ yathāj̐jhāsayaṃ kāmāṃ
 20 karohi, attano icchaṃ pūrehīti, na tena so jīvati ti samma Ahipāraka, yo
 issaro 'mhīti pāpaṃ karoti katvā ca kiṃ¹⁶ maṃ devamanussā vakkhantīti¹⁷ na
 uttasati, na ottapati na so tena kammena dīghaṃ kālaṃ jīvati khippam eva
 marati, devatāpi ca naṃ kiṃ imassa pāparañño rajjena varam assa vālukaḡhaṭaṃ
 gale bandhitvā maraṇaṃ ti lāmakena cakkhunā olokenti, aññātakaṃ ti mahārāja
 25 aññesaṃ santakaṃ tehi sāmīkehi padinnadānaṃ ye attano dhammaṃ t̐hitā paṭi-
 cchanti te tattha¹⁸ paṭicchakā ca dāyaka ca sabbe pi sukhapphalan eva kammaṃ
 karonti, paṭiggāhake hi paṭigrahaṇte taṃ dānaṃ dāyakassa mahantaṃ vipākaṃ¹⁹
 detīti añño nu te -pe- addhā piyā -pe-, yo attadukkhena 'ti samma Ahi-
 pāraka yo attano dukkhena piḷito taṃ dukkhaṃ parassa dahati attano sarīrato
 30 parasarīre khipati parassa vā²⁰ sukhena attano sukhaṃ dahati taṃ parassa
 sukhaṃ gahetvā attani pakkhipati attano dukkhaṃ harissāmiti paraṃ dukkhitam
 karoti attānaṃ sukhessāmiti parasukhaṃ nāseti na so dhammaṃ jānāti, yo
 pana evaṃ jānāti yath'e²¹ idaṃ mayhaṃ sukhadukkhaṃ tathā paresan ti sa-vedi
 dhammaṃ so dhammaṃ jānāti nāma, ayam etissā gāthāya attho, piyena te
 35 dammīti piyena kāraṇabhūtena piyaṃ phalaṃ patthento dammīti attho, piyaṃ
 labhantīti samsāre samsarantā piyaṃ eva labhanti, kāmahetukan ti samma

¹ Bđ añña sabbāpi janā, Ck^s aññe sabbo pi jano. ² so all three MSS. for -issati? ³ Ck^s -cchādehi, Bđ paṭidehi. ⁴ all three MSS. -am. ⁵ Bđs duci-
 Ck^s ducaritam. ⁶ Ck^s va. ⁷ Ck^s konu. ⁸ Ck^s yā, C^s viyā. ⁹ Ck^s etaṃ. ¹⁰
 Ck^s -hessati. ¹¹ Bđ manam. ¹² so all three MSS. ¹³ Bđ adds manasā. ¹⁴
 Bđ sivi. ¹⁵ C^s Bđ -cā-. ¹⁶ Bđs kam. ¹⁷ Bđ ra-, B^s da-. ¹⁸ Bđ nattha. ¹⁹
 Bđs vipphāraṃ. ²⁰ Ck^s omit vā.

Ahipāraka kāmahetukam ayuttakam katvā¹ attānam² vadhissāmīti³ me pari-
 vitakko uppajjissati⁴, mayham satim ti mama santakam, mama santi⁵ pi
 pātho, mama santikāyā⁶ ti evam maññamāno, sace tvaṃ taṃ na kāmesīti attho,
 sabbajanassā 'ti sabbe⁷ seniye⁸ sannipātetvā tassa sabbajanassā 'ti⁹ ayam
 mayham ahitā ti paricajjissāmi, tato avhayesīti tato naṃ pariggahattā¹⁰ 5
 ānāpeyyāsi¹¹, adūsiyan ti anaparādhān, katte ti tam eva aparena nāmena
 ālapati, so hi rañño hitaṃ karoti tasmā kattā¹² ti vuccati, na cāpi tyāssa
 'ti evam akiecakārīti nagare tava koci pakkho pi na bhaveyya, nindan ti na
 kevalaṃ upavādam eva sace pi maṃ koci sammukhā nindissati pasānissati vā
 dosān vā pana āropento garahissati taṃ p' ahaṃ nindaṃ pasānaṃ garahaṃ 10
 ca sabbān sahiṣṣāmi, sabbam etaṃ mamāgarchatū 'ti vadati, tamhā ti yo ete
 nindādayo na gaṇhāti tamhā purisā issariyasamkhātā sirī ca paññāsamkhātā
 lakkhī ca thalaṭṭhānato suvutṭhisamkhātā āpo viya apeti na paṭiṭṭhāti, etto ti
 ito mama tassā pariccattakāraṇato, dhammātisūram vā ti dhammaṃ atikka-
 mitvā pavattam¹³ akusalaṃ vā yaṃ kiñci hoti, paccupadissāmīti sam- 15
 paṭicchissāmīti¹⁴, thāvaṃ naṃ tasānaṃ ti yathā mahāpāṭhavī khīnāsavānaṃ ca
 puthujjanānaṃ ca na kiñci na paṭicchati sabbān adhiṇvāseti tath' evāham pi
 sabbam etaṃ paṭicchissāmi adhiṇvāsessāmīti dīpeti, eko pi maṃ ti ahaṃ eko¹⁵
 va' imaṃ attano dukkhabhāraṃ hārayissāmi¹⁶ vahissāmi¹⁷, dhamme ṭhito ti
 vhiṇṇachayadhamme pavēdhamme¹⁸ tividdhasucaritadhamme ṭhito hutvā, saggū- 20
 pagan ti devaputtiṇakammaṃ naṃ' etaṃ saggūpagaṃ hoti, yaññe¹⁹ dhanan
 ti yaññadhanam, ayam eva vā pātho, Ummadantīti Ummadantī pi mama
 sahāyikā tvaṃ pi sahāyako, pitaro ti brahmāno²⁰, sabbe ti na kevalaṃ
 devabrahmuno²¹ sabbe -raṭṭhavāsino maṃ passatha bho sahāyakassa bhariyā
 sahāyikā iminā gehe katā ti nindeyyuṃ, na hetadhamman²² ti na hi etaṃ 25
 adhammikaṃ, yaṃ te mayā ti yasmā mayā sā²³ tuyhaṃ dinna²⁴ tasmā etaṃ
 adhammo ti na vadissanti²⁵, satan ti satānaṃ Buddhadīnaṃ khantimettā-
 bhāvanāsilācārasamkhātāni dhammāni suvaṇṇitāni, tāni²⁶ samuddavelā va durac-
 cayāni, tasmā yathā samuddo velaṃ nāṭiṭṭkamati evam ahaṃ pi silavelaṃ²⁷
 nāṭikkamāmīti²⁸ vadati, āhuneyyo me sīti mahārāja tvaṃ mama āhuna- 30
 pāhunasakkārassa²⁹ anucchaviko, dhātā vidhātā ca³⁰ kāmāpālo ti tvaṃ
 deva mama dhāraṇato dhātā issariyamukhassāpi³¹ dahanato vidhātā icchita-

¹ Cks akatvā, Bd ayuttam katvā. ² B adds na. ³ Bd pavissāmīti. ⁴ Bds uppa-
 jati. ⁵ so Cks for santiṃ? Bd mayhaṃ pasinti, Bs mayhaṃ seti. ⁶ so Cks; Bd
 santakāsāyā. ⁷ Bds -ā. ⁸ Ck Bd -yo, Cs seniyo. ⁹ Bds -nassa, omitting ti.
¹⁰ Bd -hitattā. ¹¹ Bd āneyyāsi, Ck anāpeyyāsi, Bs aneyyāsi. ¹² Cks kaccū. ¹³
 Cks -ā. ¹⁴ Cs sampaṭiṣṣacchissāmi, Bd paccuttarissāmīti sampaṭicchissāmi dhāra-
 yissāni, Bs paccuparissāmīti sampaṭicchā dhāressāmi. ¹⁵ Bd ekako. ¹⁶ Cks kār-
 Bs tār-? ¹⁷ Cks ehiss-, Bd vah or gah-, Bs pah-. ¹⁸ Bds -niyadh-. ¹⁹ Cks -ā.
²⁰ Ck brahmaṇo, Cs brāhmaṇo. ²¹ so Cks for -māno; Bd brahmaṇo, omitting
 deva. ²² all three MSS. hetamdh. ²³ Cks omit sā. ²⁴ Cks -am. ²⁵ Bd ne-
 vadissati. ²⁶ Bd omits tāni. ²⁷ Cks silāni-. ²⁸ Bks -mssāmīti. ²⁹ Bd omits
 pāhuna. ³⁰ Bds vasi. ³¹ Bds -sukhassāpi.

- patthitānaṃ kāmānaṃ pālanato kāmāpālo, tayi¹ hutā ti tuyhaṃ diṇṇā²,
 kāmēna me ti mama patthanāya³ Ummadantiṃ paṭṭeṭhā⁴ 'ti; evaṃ Ahīpārako
 rañño deti, rājā na mayhaṃ attho ti paṭikkhipati, gūthapattitaṃ⁵ sākuṇikaṃ⁶
 paccehiṃ piṭṭhipādena paharivā aṭaviyaṃ khipantā viya ubbo pi naṃ jahant'
 5 eva, idāni rājā punaakathanatthāya taṃ santajjento addhā hīti g. ā., tattha
 kattaputtā⁷ 'ti pitā⁸ pi 'ssa kattā va⁹ tena taṃ evaṃ ālapati, i. v. h.: addhā
 tvaṃ ito pubbe mayhaṃ sabbaṃ dhammaṃ acari hitaṃ eva¹⁰ akāsi, ajja¹¹ pana
 paṭipakkho hutvā bahuṃ¹² katheṣi, mā evaṃ vippalapi, añño nu te dīpado
 naro ko idha jīvaloke aruṇe yeva sotthiṃ kattā¹³, sace hi ahaṃ viya añño
 10 rājā tava bhariyāya paṭibaddhacitto abhavissa aṇto aruṇe yeva tava sīsaṃ chindā-
 petvā taṃ attano ghare kareyya, ahaṃ pana akusalabhayen' eva na karomi,
 tuṇhi hohi, na me tāya¹⁴ attho ti santajjesi; 'so taṃ sutvā puna pi kiñci
 vattum asakkonto rañño thutivasena tvaṃ nū¹⁵ 'ti g. ā., tass' attho mahārāja
 tvaṃ ñeva sakala-Jambudīpe sabbesaṃ narindānaṃ seṭṭho tvaṃ anuttaro tvaṃ
 15 vinicchayadhammapaveṇidhammasucaritadhammānaṃ¹⁶ gopāya tena dhammagū-
 tesāṃ¹⁷ vidahitattā dhammavidū tvaṃ sumedho¹⁸ tvaṃ yaṃ dhammaṃ gopesi
 ten' eva gutto, ciraṃ jīva dhammaṃ ca me desehi dhammapāla dhammagopaka
 rāja pavarā¹⁹ 'ti; atha rājā dh. desento tadiṅghā 'ti ādim ā., tattha iṅghā
 'ti codanatthe nīpāto, yasmā maṃ tvaṃ codesi tasmā ti attho, sataṃ ti Bud-
 20 dhādīhi sappurisehi āsevitāṃ, sādhu ti sundaro²⁰ pasattho vinicchayapaveṇi-
 sucaritadhammo rocesiti dhammaruci, tādiso hi jīvitāṃ jahanto pi akiccaṃ na
 karoti tasmā sādhu, paññāpavā ti ñāpasampanno, mittānaṃ adubbho ti
 mittassa adubbbhanabhāvo²¹, thitadhammassā 'ti paṭiṭṭhitatīvīdhadhammassa,
 āsethā 'ti āseyyum nisīdeyyum, desanāsīsaṃ ev' etaṃ²², cattāro iriyāpathe su-
 25 khaṃ kappeyyun ti ayaṃ paṇ' ettha attho, sītacchāyāyā 'ti puttadāraṇāti-
 mittānaṃ sītacchāyāya, saṃghare ti saṃghare attano gehe adhammabalidaṇḍā-
 dihi anupaddutasukhaṃ passeyyun²³ ti dasseti, na vāhametan ti samma Ahī-
 pāraka yaṃ etaṃ²⁴ asamekkhivā kataṃ asādhukammaṃ etaṃ ahaṃ na roca-
 yāmi, ye vāpi ñatvāna ti ye vā pana rājāno ñatvā tulayitvā tīretvāosayaṃ
 30 karonti tes' āhaṃ kammaṃ rocemīti adhippāyo, imā upamā ti imasmiṃ paṇ'
 atthe tvaṃ mayhaṃ imā dve upamā suṇohi, jīmhaṃ ti vaṃkaṃ, nette ti yo
 tā gāviyo neti²⁵ tasmīṃ jeṭṭhakaṃsabbe, pagevā 'ti tasmīṃ adhammaṃ
 carante itarā pajā paḍe eva carati ativiya karotīti attho, dhammiko ti
 cattāri agatigamanāni pahāya dhammena r. kareti²⁶, amarattan ti devattaṃ,
 35 ratanaṃ ti saviññāṇakarataṇaṃ²⁷, vatthiyaṃ ti kāsikavattham eva, as-
 siṭṭhiyo ti vātasamagattasse pi uttamarūpadharā itthiyo pi, ratanaṃ
 maṇikaṇḍā 'ti sattavidharatanaṃ ca māṇikkamayabhaṇḍaṇ ca²⁸, abhīpāla-

¹ Cks tayā. ² Cks -a. ³ Bs kāmēna. ⁴ Cks -a. ⁵ Bds bhūmiyaṃ pa-. ⁶ Cks
 -ka, Bd -ñinaṃ. ⁷ all three MSS. kattha-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck kattā va,
 Bd kattā ca. ¹⁰ Bd adds vaḍhimeva. ¹¹ Bd idāni. ¹² Cks -u. ¹³ Cks katvā. ¹⁴
 Bd ettāya. ¹⁵ Cks nūnā. ¹⁶ Bd -paveṇiya-. ¹⁷ Cks -guttosaṃ. ¹⁸ Bd adds so.
¹⁹ Ck carā, Cs pacarā, Bds javarā. ²⁰ Cks add tī. ²¹ Cks -bhāge. ²² Bd eva cetāni.
²³ Cks vase-. ²⁴ Bd yathā taṃ. ²⁵ Cks neneṭi. ²⁶ Bd -ento. ²⁷ Bds saviññāṇa-
 kāviññāṇakarataṇaṃ. ²⁸ Ck māni-, Bds mahagghabhaṇḍakaṇḍa.

yaṇṭīti alaṃkarontā¹ rakkhanti, na tassā 'ti tassa cakkavattirajjassāpi hetu
na visamaṃ careyya², usabho 'smīti yasmā ahaṃ Sivīnaṃ majjhe jeṭṭhakārājā
hutvā jāto tasmā cakkavattirajjakaraṇaṃ³ pi visamaṃ na carāmiṭti attho, netā
ti mahārājānaṃ⁴ kusaḷesu paṭiṭṭhapetvā devanagaraṃ netā hitakāraṇena tassa
pitā⁵ Sivirājā kira dhammarājā⁶ ti sakala-Jambudīpe nātattā uggato samena
raṭṭhaṃ pālanato⁷ raṭṭhapālo, apacāyamāno ti Sivīnaṃ porāṇakarājūnaṃ
paveṇidhammaṃ apacāyamāno, so ti so ahaṃ tam eva dhammaṃ cintemi⁸
manasikaromi, na vatte ti⁹ tena kāraṇena attano cittassa vasa na vattāmi;
evaṃ M-assa dhammakathaṃ sutvā Ahipārako thutiṃ karonto addhā hīti
ādim ā., na pamajjasīti attānā¹⁰ kathitadhammaṃ¹¹ na-ppamajjasi tatth' 10
eva vattesi, dhammaṃ pamajjā 'ti¹² dhammaṃ pamussitvā¹³ agāṇasena
gantvā¹⁴; evaṃ so tattha¹⁵ thutiṃ katvā dhammacariyāya niyojento¹⁶ uttariṃ
dasagāthā¹⁷ abhāsi, tā¹⁸ heṭṭhā Tesakuṇajātaka vaṇṇitā va.

Evaṃ Ahipārakasenaṇḍapatinā rañño dhamme desite rājā
Ummadantiyā paṭibaddhacittaṃ vinodesi. 15

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale
paṭiṭṭhahi): „Tadā Sunandasārathi ānando ahosi, Ahipārako Sāriputto,
Ummadanti Uppalavaṇṇa, sesapariṣā Buddhapariṣā, Sivirājā ahaṃ evā“
'ti. Ummadanti-jātakaṃ.

3. Mahābodhi-jātaka.

20

Kinnu daṇḍaṃ kimājinan ti. Idaṃ S. J. v. paññāpāra-
mim ā. k. Vatthum Mahāummagge āvibhavissati. Tadā pana S.
„na bhikkhave idān' eva pubbo pi T. paññavā parappavādamaddano
yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe asītikoti-vibhavassa udicca- 25
brāhmaṇamahāsālassa¹ kule nibbatti², Bodhikumāro ti
'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto Takkaṣilāya³ uggahita-
sippo paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge kāme
pahāya Himavantapadesaṃ pavisitvā paribbājakapabbajjaṃ

¹ Bds ālokaṃkarontā. ² Cks mareyyuṃ. ³ Bds -kār-. ⁴ Bds mahājanānaṃ. ⁵
Bds hitā. ⁶ Bds dhammacārī. ⁷ Bds raṭṭhapālayanaṭṭhāya. ⁸ Bds anucintayanto. ⁹
Bds yasmā in the place of manasi -- ti. ¹⁰ Bds -no. ¹¹ Bds -e. ¹² Cks
parimajjasīti. ¹³ Bds samussitvā. ¹⁴ Bds ag-. ¹⁵ Bds tassa. ¹⁶ Bds dhammañ-
carā ti uyyojento, Bds -yojento. ¹⁷ Bds uttari tassa osānagāthā. ¹⁸ Cks te. ¹⁹
Cks -la. ²⁰ Cks -itva. ²¹ Bds -yaṇṭi.

- pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṃ vasitvā vassāratta-
samaye Himavantā oruyha cārikaṃ caranto anupubbena
Bārāṇasim¹ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbāja-
kasāruppena nagare bhikkhāya caranto rājadvāraṃ pāpuṇi.
5 Tam enaṃ sihapañjare t̥hito rājā disvā tassa upasame paṣi-
ditvā taṃ attano bhavanam pavesetvā rājapallamke nisīdā-
petvā katapaṭisanthāro thokaṃ dhammakathaṃ sutvā nānagga-
rasabhojanam dāpesi. M. bhattam gahetvā cintesi: „idaṃ
rājakulam nāma bahudosaṃ bahupaccāmittam hoti², ko nu kho
10 mama uppannam bhayaṃ nittharissatīti³“ so avidūre t̥hitam
rājavallabham ekaṃ piṅgalasunakham⁴ disvā mahantaṃ⁵ bhatta-
piṇḍam gahetvā tassa dātukāmatakāram⁶ dassesi. Rājā nātvā
sunakhassa bhājanam āhārāpetvā bhattam gāhāpetvā dāpesi,
M. pi tassa datvā bhattakiccaṃ nit̥thāpesi. Rājāpi tassa⁷
15 paṭiññam gahetvā antonagare⁸ rājuyyāne paṇṇasālam kāretvā
pabbajitaparikkhāre datvā taṃ tattha vāsesi⁹, devasikaṃ c¹⁰
assa dve tayo vāre upat̥thānam agamāsi, bhojanakāle pana M.
niccam rājapallamke yeva nisīdati, rājabhojanam eva bhuñjati,
evam dvādasa saṃvaccharāni atītāni. Tassa pana rañño pañca
20 amaccā atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsanti, tesu eko ahetu-
vādi¹⁰ eko issarakāraṇavādi¹¹ eko pubbekatavādi eko uccheda-
vādi eko khattavijjavādi¹². Tesu ahetukavādi „ime sattā
saṃsārasuddhikā“ ti mahājanam uggaṇhāpesi, issarakāraṇa-
vādi „ayaṃ loko issaranimmitto“ ti uggaṇhāpesi, pubbekatavādi
25 „imesam sattānam sukham vā dukkham vā uppajjamānam¹³
pubbekaten¹⁴ eva uppajjatīti“ gaṇhāpesi, ucchedavādi „ito
paralokagatā¹⁴ nāma n¹⁵ atthi, ayaṃ loko ucchijjatīti“ gaṇhā-
pesi, khattavijjavādi¹² „mātāpitāro pi māretvā attano va attho
kāmetabbo¹⁵“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyuttā

¹ Cks iyaṃ. ² Cks -mittā honti. ³ Ck nitta-. ⁴ Bā siṅgāla-. ⁵ Bā mahāsatto.

⁶ Cks -makākāram. ⁷ Bā ssa. ⁸ Cks attano nagare. ⁹ Bā tasmim vāsāpesi.

¹⁰ Ck he-, Bā ahetukavādi. ¹¹ Cks -namittavādi. ¹² Bā khetta-. ¹³ Bā -nānam.

¹⁴ Ck -kaṇḍatā, Bā -kaṇḍato. ¹⁵ Bā kātabbo.

lañcakhādakā, hutvā assāmikam sāmikam¹ karonti. Ath' eka-
divasam eko puriso kūṭattaparājito M-am bhikkhāya rājageham
pavisantaṁ disvā vanditvā „bhante, tumhe rājagehe bhuñja-
mānā vinicchayāmacce lañcam gahetvā lokam vināsente kasmā
ajjhūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūṭattakārassa 5
hatthato lañcam gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato“
ti paridevi. So tasmim kārūññavasena vinicchayam gantvā
dhammena vinicchinitvā sāmikam ñeva sāmikam akāsi, mahā-
jano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhu-kāram adāsi. Rājā
taṁ saddam sutvā „kimsaddo nāmāyan“ ti pucchitvā tam 10
attham sutvā katabhattakiccaṁ M-am upanīṣitvā pucchi:
„bhante ajja kira vo² aṭṭo vinicchito“ ti. „Āma mahārāja“
'ti. „Bhante tumhesu vinicchinantesu mahājanassa vadḍhi³
bhavissatīti⁴ ito paṭṭhāya tumhe va vinicchinathā“ 'ti. „Mahā-
rāja, mayam pabbajitā nāma, n' etaṁ ambhākam kamman“ ti. 15
„Bhante mahājane kārūññena katum vaṭṭati, tumhe sakala-
divasam mā vinicchinatha, uyyānato pana idhāgacchantā⁵
vinicchayaṭṭhānam gantvā pāto va cattāro aṭṭe vinicchinatha,
bhutvā uyyānam gacchantā cattāro, evam mahājanassa vadḍhi³
bhavissatīti“. So tena punappuna yāciyamāno „sādhū“ 'ti 20
sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūṭattakārakā
okāsam⁶ na⁷ labhiṃsu, te pi amaccā lañcam alabhantā dug-
gatā hutvā cintayimṣu: „Bodhiparibbājakassa vinicchinana-
kāto⁸ paṭṭhāya mayam kiñci na labhāma, handa naṁ rāja-
veriko ti vatvā rañño antare paribhinditvā, mārāpemā“ 'ti te 25
rājānam upasamkamitvā „mahārāja Bodhiparibbājako tumhākam
anattakāmo“ ti asaddhahantena raññā¹⁰ „sīlavā esa ñāṇa-
sampanno, na evam karissatīti“ vutte „mahārāja, tena¹¹ sa-
kalanagaravāsino attano hatthe katā¹², kevalam amhe yeva

¹ Bā adds sāmikam assāmikam. ² Bā te. ³ Bā vadḍhi. ⁴ Bā -ssati. ⁵ Bā -o

⁶ Ck lañcam. ⁷ Ck alabh- in the place of na labh-. ⁸ Ck -ccchinakā-, Bā
-ccchanakā-. ⁹ Bā -pessāmā. ¹⁰ Ck -tenam rañño. ¹¹ Bā adds hi. ¹² Ck
kathā, Bā katvā.

pañca jane kātum na sakkoti¹, sace amhākaṃ na saddahatha
 tassa idhāgatakāle parisam olokethā² 'ti āhaṃsu. Rājā
 „sādhū“ 'ti sihapañjare t̥hito taṃ āgacchantaṃ olovento
 parivāraṃ disvā attano aññāpēna, attakāraṃ amanusse tassa
 5 parivāro ti maññamāno bhijjivā te amacce pakkosāpetvā
 „kin ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha naṃ devā“ 'ti.
 „Oḷārikaṃ aparādhaṃ apassantā naṃ³ kathaṃ gaṇhāpessamā⁴“
 'ti. „Tena hi mahārāja pakati-parihāraṃ assa hāpetha, taṃ
 parihāyantaṃ disvā paṇḍito paribbājako kassaci anārocetvā
 10 sayam eva palāyissatīti⁵. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbena
 tassa parihāraṃ hāpesi. Paṭhamadivasam tāva taṃ tucchā-
 pallaṃke yeva nisīdāpesum, so pallaṃkaṃ disvā va rañño pari-
 bhinnabhāvaṃ nātvā uyyānaṃ gantvā taṃ divasaṃ eva
 pakkamitukāmo hutvā „ekantena⁶ nātvā pakkamissāmīti⁷“ na
 15 pakkāmi, ath' assa punadivase tucchapallaṃke nisinnassa
 rañño pakkabhattaṃ ca aññāṇ ca gahetvā missakabhattaṃ
 adaṃsu, tatiyadivase mahātalaṃ pavisitum⁸ adatvā sopānasīse
 yeva t̥hapetvā missakabhattaṃ adaṃsu, so taṃ ādāya uyyā-
 naṃ gantvā bhattakiccaṃ akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde
 20 t̥hapetvā kaṇājakabhattaṃ adaṃsu⁹, taṃ pi gahetvā uyyānaṃ
 gantvā bhattakiccaṃ akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-
 Bodhiparibbājako sakkāre parihāpīte¹⁰ pi na pakkamati, kin
 ti¹¹ karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya carati chattatthāya
 pana carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase¹² yeva
 25 palāyeyyā“ 'ti. „Idāni kiṃ karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha
 naṃ mahārāja“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesam yeva hatthe khagge
 t̥hapetvā „sve antaradvāre t̥hatva pavisantass' eva sīsam
 chinditvā khaṇḍākhāṇḍikaṃ katvā kañci¹³ ajānāpetvā vacca-
 kuṭiyam pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā“ 'ti āha. Te
 30 „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā „sve āgantvā evam karissāmā“ 'ti

¹ B^d sakkā. ² B^d omits naṃ. ³ B^d -hāmā. ⁴ so C^k for ekaṃsena? B^d pi-
 kantena. ⁵ C^k -missatīti. ⁶ B^d adds so. ⁷ C^k -to. ⁸ B^d add naṃ. ⁹ B^d
 -sain. ¹⁰ B^d ki-.

aññamaññaṃ vicāretvā attano attano nivesanāni āgamiṃsu¹.
 Rājāpi sāyaṃ bhuttabhojano sirisayane nipajjitvā M-assa guṇe
 anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarīrato sedā
 muccimṃsu², sayane assādam alabhanto aparāparam parivatti.
 Atha naṃ aggamaheṣi upanipajji, so tāya saddhiṃ sallā- 5
 pamattam pi na kari, atha naṃ sā „mahārāja, kin nu
 kho sallāpamattam pi na karotha, api nu³ me koci aparādho
 atthi⁴“ pucchi. „N' atthi devīti, api ca kho Bodhiparibbā-
 jako kira amhākaṃ paccatthiko jāto ti, tassa sve ghāta-
 natthāya pañca amacce ānāpesiṃ, te taṃ hanitvā⁴ khaṇḍā- 10
 khaṇḍikaṃ katvā vaccakūpe khipissanti, so pana amhākaṃ
 dvādasa saṃvaccharāni bahuṃ dh. d., ekāparādho pi 'ssa mayā
 paccakkhato na diṭṭhapubbo, parapattiyena pana hutvā tassa
 mayā vadho āṇatto, tena kāraṇena socāmiti⁴. Atha naṃ sā⁵ „sace
 te deva so paccatthiko jāto taṃ ghātento kiṃ socasi, paccat- 15
 thikaṃ nāma puttam pi ghātetvā attano va sotthibhāvo
 kātabbo, mā cintayitthā⁶“ 'ti assāsesi. So tassā vacanena
 paṭiladdhassāso niddaṃ okkami. Tasmīṃ khape koleyyako
 piṅgalasunakho⁷ taṃ kathaṃ sutvā „sve mayā attano balena
 tassa jīvitadānaṃ dātuṃ vaṭṭatīti⁸“ cintetvā punadvase pāto 20
 va pāsādā oruyha mahādvāraṃ āgantvā ummāre sīsaṃ katvā
 M-assa āgamanamaggaṃ⁸ olokento nipajji. Te khaggahatthāpi
 amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre⁹ atthamṃsu. Bo. pi
 velaṃ sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāraṃ āgacchi¹⁰,
 atha naṃ sunakho disvā mukhaṃ vivarītva catasso dāṭhā 25
 dassetvā „kiṃ bhante Jambudīpatale aññattha bhikkhaṃ na
 labhasi, amhākaṃ rājā tava māraṇatthāya pañcāmacce khagga-
 hatthe antaradvāre¹¹ ṭhapesi, mā tvaṃ nalātena maccuṃ
 gahetvā āgami¹², sīghaṃ¹³ pakkamā⁴“ 'ti mahāsaddena viravi.
 So sabbarudaññutāya tam atthaṃ ñatvā tato nivattitvā uyyānaṃ 30

¹ Bā -amṃsu. ² Bā muñc-. ³ Bā add kho. ⁴ Bā te pana naṃ māritvā. ⁵
 Bā add āha. ⁶ Bā socittā. ⁷ Bā siṅgāla-. ⁸ C^k -mattaṃ. ⁹ so C^k for antara-
 dvāre? Bā ānantare. ¹⁰ C^s āgañchi, Bā agamāsi. ¹¹ Bā dvārantare. ¹² Bā
 agamāsi. ¹³ Bā siṅgaṃ.

gantvā pakkamanatthāya parikkhāre ādiyi. Rājāpi sīhapañjare
 ṭhito taṃ āgacchantaṃ c' adisvā „sace ayaṃ mama paccat-
 thiko¹ uyyānaṃ gantvā balaṃ sannipādetvā kammaṣajjo bha-
 vissati no ce attano parikkhāre gahevā gamanaṣajjo bhavissati,
 5 jānissāmi tāv' assa kiriyaṃ“ ti uyyānaṃ gantvā M-aṃ attano
 parikkhāre ādāya „gamiṣṣāmi“ paṇṇasālato nikkhamantaṃ
 caṃkamanakoṭiyaṃ disvā vanditvā ekamantaṃ ṭhito paṭha-
 maṃ g. ā.:

1. Kin nu daṇḍaṃ kiṃ ajinaṃ kiṃ chattaṃ kiṃ upāhanaṃ
 10 kiṃ amkusaṃ ca pattaṃ ca saṃghāṭiṃ cāpi brāhmaṇa
 taramānarūpo gaṇhāsi kin nu patthayase disaṃ ti. 124.

Tass' attho: bhante, pubbe tvaṃ amhākaṃ gharāṃ āgacchanto daṇḍādini
 gaṇhāsi, ajja pana kena kuraṇena daṇḍaṃ ca ajinaṃ ca chappupāhanaṃ ca
 mattikapaṣāṇabākolambanaṃ² amkusaṃ ca mattikapattaṃ ca saṃghāṭiṃ cā 'ti sabbe
 15 p' ime parikkhāre taramāno gaṇhāsi, katarāṃ nu disaṃ patthesi, kattha gantū-
 kāmo sīti pucchhi.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ attanā katakammaṃ na jānāti
 maññe ti, jānāpessāmi naṃ“ ti dve gāthā abhāsi:

2. Dvādas' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
 20 nābhijānāmi sonena piṅgalena³ abhinikūjitaṃ⁴. 125.
3. Sv-āyaṃ ditto⁵ va nadati sukkadāṭhaṃ vidamsayaṃ⁶
 tava sutvā sabhāriyassa vītasaddhassa⁷ mam patīti. 126.

Tattha abhinikūjitaṃ⁸ ti etena⁹ tava sunakkena evaṃ mahāvīravena
 viravitaṃ na jānāmi, ditto⁵ vā 'ti dappito¹⁰ viya, sabhāriyassā 'ti tava
 25 sabhāriyassa mama māraṇatthāya pañcannaṃ¹¹ amaccānaṃ āpattabhāvaṃ katha-
 tassa sutvā tvaṃ kiṃ¹² aññattha bhikkhaṃ na labhasi rañño¹³ te vadho āpatto
 idha māgacchīti¹⁴ ditto⁵ va nadatīti, vītasaddhassa¹⁵ mampatīti mam
 antare vīgasaddhassa¹⁶ tava vacanaṃ sutvā evaṃ nadatīti ā.

- Tato rājā attano dosaṃ sampatīcchitvā¹⁷ khamāpento
 30 catutthaṃ g. ā.:

¹ Bds add bhavēyya. ² Bd -na, Bs -ka. ³ Bd siṅgā-. ⁴ Cks abhinikūjitaṃ
 for nikūjitaṃ? Bd -nābhinikūjitaṃ. ⁵ Bd ditto. ⁶ Bd vidh-. ⁷ Ck -sabbassa,
 Cs bhītasaddhassa? Bd vīgasaddhassa. ⁸ Cks -kujji-. ⁹ Bs evaṃ. ¹⁰ Bd dippa-
 Bs dammi-. ¹¹ Cks -ānam. ¹² Bds kiṃ tvaṃ. ¹³ Bds -ā. ¹⁴ Cs -gañchīti.
¹⁵ Ck vīgasaddhasaddhassa. Cs vīnasaddhassa, Bd vīgasaddhassa. ¹⁶ Bd -saḍ-
 dassa. ¹⁷ Bds add taṃ.

4. Ahu esa kato doso yathā bhāsaṣi brāhmaṇa,
esa bhiyyo pasidāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā¹ ti. 127.

Tattha bhiyyo ti sabbaṃ etaṃ mayā¹ āpattaṃ ayaṃ me doso esa panā-
ham idāni adhikataṃ tava² pasidāmi idh' eva vasa mā aññattha gamā³ ti.

Taṃ sutvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādīsena para- 5
pattiyena apaccakkhakārīnā saddhiṃ na vasantīti“ vatvā tassa
anācāraṃ pakāseṇto ā:

5. Sabbaseto pure āsi, tato pi⁴ sabalo ahu,
sabbalo hitako dāni, kālo pakkamituṃ mama. 128.
6. Abbhantaraṃ pure āsi tato majjhe tato bahi, 10
purā niddhamanā hoti sayam eva cajāṃ⁵ ahaṃ. 129.
7. Vitasaddhaṃ na seveyya udapānaṃ v' anodakaṃ,
sace pi naṃ anukhaṇe vāri kaddamagandhikaṃ. 130.
8. Pasannaṃ eva seveyya appasannaṃ vivajjaye,
pasannaṃ payirupāseyya rahadaṃ⁶ va udakatthiko. 131. 15
9. Bhaje bhajantaṃ purisaṃ abhajantaṃ na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantaṃ na bhājati. 132.
10. Yo bhajantaṃ na bhajati sevamānaṃ na sevati
sa ve manussapāpiṭṭho⁷ migo sākhassito yathā. 133.
11. Accābhikkhaṇasaṃsaggā asamosaraṇena ca 20
etena mittā jīranti akāle yācanāya ca. 134.
12. Tasmā nābhikkhaṇaṃ gacche na ca gacche cirāciraṃ
kālena yācaṃ yāceyya evaṃ mittā na jīrare⁸. 135.
13. Aticiraṃnivāsena piyo bhavati appiyo, (IV $\frac{217}{18}$)
āmanta kho taṃ gacchāma purā te hōma appiyā ti. 136. 25

Tattha sabbaseto ti mahārāja paṭhamāṃ eva tava nivesane mama
odano⁹ sabbaseto ahoṣi, yaṃ tvaṃ bhuñjasi taṃ eva maṃ dāpesīti attho, tato
ti tato pacchā paribhedakānaṃ vacanaṃ gahetvā tava mayi virattakāle¹⁰ missako-
dano jāto, idāniti idāni sabbalo hitako jāto, kālo ti aññāpassea kho¹⁰ tava
santikā idāni mama pakkamituṃ kālo, abbhantaraṃ ti paṭhamāṃ mama 30

¹ B^d saccaṃ mayā evaṃ. ² C^k va. ³ B^d -ī. ⁴ C^k vi. ⁵ B^d dahadaṃ. ⁶
C^k -ssā-. ⁷ B^d jīyyare. ⁸ C^k -ne. ⁹ B^d adds pi sabalo. ¹⁰ B^d agūṇaṃ-
ñussa for aññ-.

abbhantaram āsi¹ alamkataṃmahātaṃ² ussitasetacchatte rājapallamke yeva
mam nisīdāpesum, majjhe 'ti sopānamattake, purā niddhamanā hotīti
yāva gīvāya gahetvā nikkaddhanā³ na hoti, anukhaṇe 'ti sace pi anūdakaṃ
udapānaṃ patto puriso udakaṃ apassanto kalalaṃ viyūhitvā anukhaṇeyya tathāpi
5 tam vāri kaddamagandhiyaṃ bhaveyya amanuññatāya na piveyya, tath' eva
vītasaddhaṃ payirupāsantena⁴ laddhapaccayāpi⁵ parittā c' eva lūkhā ca ama-
nuññā aparibhogārāhā ti attho, pasannan ti patiṭṭhitasaddhaṃ, rahadan⁶
ti gambhīraṃ mahārāhadan, bhajantan ti attānaṃ bhajantam eva bhajeyya⁷,
abhajantan ti paccatthikaṃ, na bhājaye ti na bhajeyya, na bhājatīti
10 yo puriso attānaṃ bhajantaṃ hitacittaṃ puggalaṃ na bhajati so asappurisa-
dhammo nāma 'ti, manussapāpiṭṭho ti manussalāmakko patikiṭṭho⁸ sabba-
paccimako, sākhasito ti makkako, accābhikkhaṇasaṃsāggā ti ativiya
abhiṇhasaṃsaggena, akāle ti ayuttaappattakāle parassa piyabhaṇḍaṃ yācanāya
mittā jīranti nāma, tvam pi aticiranivāsena mayi mettīm bhindi, tasmā ti
15 yasmā accābhikkhaṇasaṃsaggena asamosaraṇena ca mittā jīranti tasmā, cirā-
ciran ti cirakālāṃ vītināmetvā cirāṃ⁹ na gaccheyya na upasaṃkameyya¹⁰,
yācan ti yācītabbahaṇḍakaṃ yuttakālena yāceyya, na jīrare¹¹ ti evaṃ mittā
na jīranti, purā te homā ti yāva tava appiyā na homa.tāva¹² āmantetvā
evaṃ gacchāmā 'ti.

20 Rājā āha:

14. Evañ ce¹³ yācamānānaṃ añjaliṃ nāvabujjhasi
parivārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
evan taṃ abhiyācāma puna kayirāsi pariyañan ti. 137.

Tattha nāvabujjhasīti sace bhante imaṃ¹⁴ yācentena mayā kata-
25 añjaliṃ na jānāsi, na patigañhāsīti attho, pariyañan ti puna idhāgamanāya
ekaṃ vāraṃ kāreyyāsīti yācati

Bodhisatto āha:

15. Evañ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
tuyhaṃ cāpi¹⁵ mahārāja mayhañ ca¹⁶ ratṭhavaddhana¹⁷
30 app-eva nāma 'passemā¹⁸ ahorattānaṃ accaye ti. 138.

Tattha evañce no ti sace mahārāja evaṃ nānā hutvā viharantānaṃ am-
hākaṃ antarāyo¹⁹ na hessati, tuyhañcā²⁰ 'ti sace tuyhaṃ vā mayhaṃ vā²¹
jīvitāṃ pavattissatīti dīpeti, passemā 'ti api nāma passeyyāma.

¹ Ck asi, Bđ āsanam. ² Ck -thalam, Bds -talamhi. ³ Bđ nikkaddhamāno. ⁴ Ck
-pāsa, C' -pāsanto. ⁵ Ck laddhāyapaccayā. ⁶ Bđ dahadan. ⁷ Cks add na. ⁸
Bđ -kutho. ⁹ Cks cirā. ¹⁰ Cks -me. ¹¹ Bds jīyyare. ¹² Cks tava. ¹³ Bds
evaṃ te. ¹⁴ Bds evaṃ. ¹⁵ Bds vāpi. ¹⁶ Bds mayhaṃ vā. ¹⁷ Bđ -ḍhana. ¹⁸
Cks -āma. ¹⁹ Cks -yam. ²⁰ Bds -mivā. ²¹ Cks omīti vā, Bđ omīti mayhaṃ vā.

Evaṃ vatvā M. rañño dh. desetvā „appamatto hohi ma-
 hārājā“ 'ti vatvā uyyānā nikkhamitvā ekasmiṃ sabhāgaṭṭhāne
 bhikkhāya caritvā Bārāṇasito nikkhamma anupubbena Hima-
 vantokāsam eva gantvā kiñci kālaṃ vasitvā puna otaritvā
 ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya araññe vihāsi¹. Tassa pana 5
 gatakālato paṭṭhāya te amaccā puna vinicchaye nisīditvā vilo-
 paṃ karontā cintayimṃsu: „sace Mahābodhiparibbājako punā-
 gamissati jīvitam no n' atthi, kin nu khv-assa² anāgamana-
 kāraṇaṃ kareyyāma“ 'ti. Atha nesam etad ahosi: „ime sattā
 paṭibaddhaṭṭhānaṃ nāma jahitum na sakkonti, kin nu khv- 10
 assa² idha paṭibaddhaṭṭhānaṃ“ ti, tato „rañño aggamaheṣi“
 natvā „ṭhānaṃ kho pan' etaṃ vijjati yaṃ so imaṃ nissāya
 āgaccheyya, paṭigacc' eva³ naṃ mārāpessāma“ 'ti te rājānaṃ
 etad avocum: „deva ime divase nagare ekā⁴ kathā suyyatīti“.
 „Kīṃkathā nāma“ 'ti. „Mahābodhiparibbājako ca⁵ devī ca 15
 aññaṃaññaṃ sāsanapaṭisaṇaṃ pesessantīti“⁶. „Kin ti
 katvā“ 'ti. „Tena kira deviyā pesitaṃ: 'sakkhasi'⁷ nu kho
 attano balena rājānaṃ mārāpetvā mama setacchattaṃ dātun'
 ti, tāya pi 'ssa pesitaṃ: 'rañño māraṇaṃ nāma mama bhāro,
 khippaṃ āgacchatu' 'ti“. Rājā tesam punappuna kathentānaṃ 20
 saddahitvā „idāni kiṃ katabban“ ti pucchitvā „deviṃ māre-
 tum vaṭṭatīti“ vutte anupaparikkhitvā⁸ va „tena hi taṃ tumhe
 māretvā khaṇḍākhaṇḍiyaṃ⁹ chinditvā vaccakūpe khipathā“
 'ti ā. Te tathā karimṃsu, tassā mārītabhāvo sakalanagare pā-
 kaṭo ahosi. Ath' assā cattāro puttā „iminā no niraparādhā 25
 mātā mārītā“ ti rañño paccatthikā ahesum. Rājā mahā-
 bhayappatto ahosi. M. paramparāya taṃ pavattim sutvā
 cintesi: „ṭhāpetvā maṃ añño kumāre saññāpetvā pitaraṃ
 khamāpetum samattho nāma n' atthi, rañño ca jīvitam das-
 sāmi kumāre ca pāpato mocessamīti“ so punadivase paccanta- 30
 gāmaṃ pavisitvā manussehi dinnaṃ makkaṭamaṃsaṃ khādītva

¹ Bā vasi. ² Bā khassa. ³ Bā -kacceva. ⁴ Ck -am. ⁵ Bā adds kira. ⁶ Bā
 pesentīti. ⁷ Bā sakkā. ⁸ Ck -ttā. ⁹ Bā -kaṃ.

- tassa cammaṃ yācivā¹ assamapāde sukkhāpetvā niggandham
 katvā nivāsesi pi pārupīti² pi amse ṭhapesi, kimkāraṇā³: „ba-
 hūpakāro⁴ me“ ti vacanattthāya. So taṃ cammaṃ ādāya anu-
 pubbena Bārāṇasim gantvā kumāre upasamkamitvā „pitu
 5 ghātakammam nāma dāruṇaṃ, taṃ vo na kātābbaṃ ti,
 ajarāmaṇo satto nāma n' atthi, ahaṃ tumhe aññamaññaṃ
 samagge karissāmi⁵ c' eva āgato, tumhe mayā⁶ pahita-
 sāsanena āgaccheyyāthā“ ti kumāre ovaditvā antonagare
 uyyānaṃ pavisitvā makkaṭacammaṃ attharitvā silāpatte nisīdi.
 10 Atha naṃ uyyānapālo disvā vegena gantvā rañño ārocesi.
 Rājā sutvā va sañjātasomanasso⁷ te amacce ādāya tattha
 gantvā M-am vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṃ kātuṃ ārabhi.
 M. tena saddhiṃ asammoditvā makkaṭacammam eva parimajji.
 Atha naṃ evam āha: „bhante, tumhe maṃ apaṭṭhāpetvā⁸
 15 makkaṭacammam eva parimajjatha, kiṃ vo idaṃ mayā⁹ bahū-
 pakārataran“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro,
 ahaṃ imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṃ, ayaṃ me pāṇiyaghaṭaṃ
 āhari vasaṇattthānam sammajji abhisamācārikavattapaṭivattam
 me akāsi, ahaṃ pana attano dubbalacittatāya assa maṃsaṃ
 20 khādītva cammaṃ sukkhāpetvā attharitvā nisīdāmi c' eva
 nipajjāmi ca, evaṃ bahūpakāro esa mayhan“ ti. Iti so tesaṃ
 vādabbindanattthāya vānaracamme vānaravohāraṃ āropetvā
 taṃ pariyāyaṃ sandhāya imaṃ kathaṃ kathesi. So hi tattha⁹
 nivattapubbattā¹⁰ „piṭṭhe nisīditvā vicarin“¹¹ ti ā., taṃ amse
 25 katvā pāṇiyaghaṭaṃ¹² āhaṭapubbattā „pāṇiyaghaṭaṃ āharatīti“ ā.,
 tena cammena bhūmiyā sammatṭhapubbattā¹³ „vasaṇattthānaṃ
 sammajjatīti“ ā., nipanna-kāle tena cammena piṭṭhiyā akkanta-
 kāle pādānaṃ puttṭhapubbattā „vattapaṭivattakam“¹⁴ me akāsīti“
 ā., chātakāle pana tassa maṃsaṃ labhitvā khādītattā „ahaṃ

¹ Bā adds gahetvā. ² Bā -pesitī. ³ Bā add cammaṃ. ⁴ Bā -īam. ⁵ Cks
 mayam. ⁶ Bā adds hutvā. ⁷ Bā akathetvā. ⁸ Cks mahā. ⁹ C Bā tasca. ¹⁰ Ck
 nivatta-. Bā nivutta-. ¹¹ Bā -ran. ¹² Bā -tassa. ¹³ Bā sampajja-. ¹⁴ Ck
 vattāvattapaṭi-.

pana attano dubbalaciṭṭatāy' assa maṃsaṃ khādin¹ ti ā.
 Taṃ sutvā te amaccā „pāṇātipāto tena kato“ ti saññāya
 „passatha bho pabbajitassa kammaṃ: makkaṭaṃ kira māretvā
 maṃsaṃ khāditvā cammaṃ gahetvā vicaratīti“ paṇiṃ paharivā
 parihasam² akāṃsu. M. te tathā karonte disvā „ime attano
 vādabhedanattāya mama cammaṃ gahetvā³ āgatabhāvaṃ na
 jānanti, na jānāpessāmi te“ ti ahetukavādiṃ tava āman-
 tetvā pucchi: „āvuso tvaṃ kasmā paribhāsasīti“⁴. „Mitta-
 dūbhikammassa c' eva pāṇātipātassa ca katattā“ ti. Tato
 M. „yo pana tava c' eva diṭṭhiyā ca te saddahitvā evaṃ
 kareyya tena⁵ kiṃ dukkatan“ ti tassa vādaṃ bhindanto ā.:
 10

16. Udīraṇā ce⁶ saṃgatyā⁷ bhāvāya-m-anuvattati
 akāmā akaraṇīyaṃ vā karaṇīyaṃ vāpi kubbati
 akāmakaraṇīyasmiṃ kuv-idha⁸ pāpena lippati. 139.

17. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁹ na pāpako
 bhoto ce¹⁰ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 140.

18. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udīraṇā ti kathā, saṃgatyā 'ti saṃgatiyā, channaṃ abhi-
 jñānaṃ taṃ taṃ abhi-jñānaṃ upagamanena, bhāvāya-manuvattatīti bhāvena anu-
 vattatīti karaṇatthe sampadānaṃ, akāmā ti akāmena anicchāya, akaraṇīyaṃ
 vā karaṇīyaṃ vā ti akattabbaṃ pāpaṃ vā kattabbaṃ kusalaṃ vā, kubbatīti
 karoti, kuv-idhā⁸ 'ti ko idha, i. v. h.: tvaṃ ahetukavādi n' atthi hetu n' atthi
 paccayo sattānaṃ saṃkilesāyā 'ti ādi diṭṭhiko: ayaṃ loko saṃgatiyā c' eva
 sabhāvena ca anuvattati pariṇamati tattha sukhaṃ dukkhaṃ paṭisaṃvedeti
 25 akāmako pāpakaṃ vā puññaṃ vā karotīti vadasi, ayaṃ tava udīraṇā sace¹¹
 tathā evaṃ sante akāmakaraṇīyasmiṃ attano va dhāmmatāya pavattamāne¹²
 pāpe ko¹³ idha satto pāpena lippati, sace hi attanā¹⁴ akatena pi lippati¹⁵ na
 koci na lippeyyā 'ti, so ce ti so ahetukavādasamkhāto tava bhāsitattho¹⁶ ca
 atthajotako dhammo ca kalyāṇo ce¹⁷ na pāpako ahetuappaccayā¹⁸ sattā saṃ-
 30 kilissantīti¹⁹ vodayantīti²⁰ sukhadukkhaṃ paṭisaṃvediyantīti idaṃ bhoto vaca-

¹ Bā -dan. ² so all three MSS. for paribhā-? ³ Bā ādāya. ⁴ Ck pariha-, Bā
 -hāsatīti. ⁵ Bā adds saddhīm. ⁶ Bā te. ⁷ Cks -gacca. ⁸ Bā kvacidha? ⁹
 Cks -e for -eva? ¹⁰ Cks ve. ¹¹ Ck sāte, Ck sāce. ¹² Bā -no. ¹³ Cks papako.
¹⁴ Bā -no. ¹⁵ Bā akate pāpe na lippati. ¹⁶ Ck hā-. ¹⁷ Bā ca. ¹⁸ Bā
 ahetuka-. ¹⁹ Bā -ti. ²⁰ so B; Cks vodayantīti, Bā omits vo-.

naṃ ¹saccam ce suhato vānaro mayā, ko ettha mama doso ti attho, vijāṇiya² ti sace hi tvaṃ attano vādassa aparādhāṃ jāneyyāsi na maṃ garaheyyāsi, kim-kāraṇa: bhoto vādo hi tādiso, tasmā³ ayaṃ mama vādaṃ karotīti maṃ pa-saṃseyyāsi, attano pana vādaṃ ajānanto maṃ gaṇhaṭīti⁴.

5 Evaṃ M. taṃ niggaṇhitvā appaṭibhānaṃ⁵ akāsi. So pi rājā parisati⁶ maṃkubhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa vādaṃ bhinditvā issarakāraṇavādiṃ āmantetvā⁷ „tvam āvuso maṃ kasmā paribhāsasi yadi issaranimmanāvadaṃ⁸ sārato pacesīti“⁹ vatvā ā.:

- 10 19. Issaro sabbalokassa sace kappeti jīvitam¹⁰ iddhiviyasanabhāvaṃ ca kammaṃ kalyāṇapāpakam¹¹ niddesakārī puriso issaro tena lippati. 142.
20. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹² na ca pāpako¹³ bhoto ce vācanaṃ¹⁴ saccam suhato vānaro mayā. 143.
15 21. Attano ce hi vādassa aparādhāṃ vijāṇiya¹⁵ na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 144.

Tattha kappeti jīvitam ti sace Brahmā vā añño vā koci issaro tvaṃ ka-siya jīva tvaṃ gorakkheṇā ti evaṃ sabbalokassa jīvitam¹⁶ saṃvidahati¹⁷ vicāreti¹⁸ iddhiviyasanabhāvaṃ¹⁹ ti issariyādibhedā iddhiyo ca nātivināsādikam²⁰ vyasanabhāvaṃ ca sesaṃ ca kalyāṇapāpam²¹ kamman yadi²² issaro va²³ kappeti²⁴ karoti, niddesakārīti yadi tassa niddesaṃ āṇattim eva²⁵ yo koci puriso karoti evaṃ sante yo koci pāpakam karoti tassa issarena katattā issaro va tena pāpena lippati, sesaṃ purimanayen²⁶ eva veditabbam, yathā ca idha evaṃ sabbattha.

25 Iti so ambato va²⁷ muggaraṃ gaḥetvā ambaṃ pātentō viya issarakāraṇen²⁸ eva issarakāraṇavādaṃ²⁹ bhinditvā pubbe-katavādiṃ āmantetvā „tvam āvuso maṃ kim paribhāsasi yadi pubbekatavādaṃ saccam maññasīti“³⁰ vatvā ā.:

22. Sace pubbekatahetu³¹ sukhadukkham nigaḥchati
30 porāṇakam kataṃ pāpam tam eso muccate iṇam,
porāṇakam iṇamokkho, kuvidha³² pāpena lippati. 145.

¹ Cks kasmā. ² Ck -sīti. ³ Bā -ṇaṃ. ⁴ Bā paribhāsati. ⁵ Cks omit āmantetvā.
⁶ Cks -nimmitavādaṃ. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks omit jīvitam. ⁹ Cks -hāti. ¹⁰ Bā vitar-
¹¹ Cks -ṇaṃ. ¹² Bā add ṣabbari. ¹³ Cks ca. ¹⁴ Cks -ati. ¹⁵ Bā add seso.
¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Cks -ṇaṃ-. ¹⁸ Cks -tamhetu. ¹⁹ Bā kvainciva, Bā kociḍha.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁸ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccam⁹ suhato vānaro mayā. 146.
24. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabhāve katakammaṃ² 5
kāraṇaṃ¹ eva, tameso muccate iṇaṃ ti yo vadhabandhanādīhi dukkhaṃ pā-
puṇāti yadi so yaṃ tena porāṇakaṃ kataṃ pāpaṃ taṃ idāni iṇaṃ muccati
evaṃ sante mamāpi esa porāṇakajūṇamokkho³, anena hi makkaṭṭena pubbe paribbā-
jakena hutvā ahaṃ makkaṭṭo samāno hutvā⁴ khādite bhaviṣāmi, sv-āyaṃ idha
makkaṭṭattaṃ patto mayā⁵ paribbājakattaṃ pattena māretvā khādito bhavissati, 10
ko idha pāpena lippatīti.

Iti so tassāpi vādaṃ bhinditvā uccheda vādiṃ abhi-
mukhaṃ katvā⁶ „tvaṃ āvuso n' atthi dinnan ti ādini vatvā
idh' eva sattā ucchijjanti paralokaṃ gacchantā⁷ nāma n' atthiti
maññaṃāno kasmā maṃ paribhāsaṃti⁸“ santajjetvā ā.: 15

25. Catunnaṃ yev' upādāya⁹ rūpaṃ sambhoti paṇinaṃ
yato ca rūpaṃ sambhoti tatth' eva anupagacchati. 148.
26. Idh' eva jīvati jīvo pecca pecca¹⁰ vinassati,
ucchijjati ayaṃ¹¹ loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchijjamāne lokasmiṃ kuvidha¹² pāpena lippati. 149. 20
27. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹³ na ca pāpako
bhoto ce¹⁴ vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 150.
28. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnaṃ ti paṭhaviādīnaṃ bhūtānaṃ, rūpaṃ ti rūpakkhando, 25
tatthevā 'ti yato taṃ rūpaṃ sambhoti nirujjhanakāle tatth' eva gacchati¹⁵,
imināssa¹⁶ catumabābhūtiko hi ayaṃ puriso yadā kālaṃ karoti¹⁷ paṭhavi¹⁸
paṭhavikāyaṃ anupeti¹⁹ anupagacchati āpo tejo vāyo²⁰ vāyokāyaṃ anupeti
anupagacchati ākāsaṃ indriyāni saṃkamanti āsandipaṇḍamā purisā matani
ādāya gacchanti yāva ālāhaṇā pādāni paññāyanti kāpotakāni atthiṇi bhavanti 30

¹ Ck^s -e. ² Bā -e. ³ Bā esa porāṇakaṃ evaṃ sabbattha iṇato makkho. ⁴ Bā
add māretvā. ⁵ Ck^s mayam. ⁶ Bā thatvā. ⁷ Bā katā for gatā? ⁸ Bā -hāsiti.
⁹ Ck^s ye up-. ¹⁰ Ck^s -am. ¹¹ Ck^s -tāyaṃ. ¹² Bā kvacidha, B^s kociidha. ¹³
Ck^s -ne. ¹⁴ Ck^s te. ¹⁵ Bā anupag-. ¹⁶ Bā -nātassa. ¹⁷ Bā adds tadā. ¹⁸ Bā
omits pa-. ¹⁹ Ck^s -ehl. ²⁰ Bā omits vā.

bhasmantāhūtiyo¹ dattupaññattam² yadidaṃ dānaṃ tesam tucchā musāvīlāpo³
 ye keci atthikavādāni vadanti bālā⁴ ca paṇḍitā⁴ ca kāyassa bhedā ucchijjanti
 vinassanti na honti⁵ param maraṇā ti imāni diṭṭhiṃ patitṭhapeti, idheva⁶ 'ti
 imasmim yeva loke jīvo jīvati, pecca pecca⁶ vinassatīti paraloke nibbatta-
 5 satto gativasena idha anāgantvā tatth'eva paraloke vinassati ucchijjati, evaṃ
 ucchijjamāne lokasmim ko idha pāpena lippatī.

Iti so tassa pi vādaṃ bhinditvā khattavijjavādim
 āmantetvā „tvam āvuso 'mātāpitaro māretvā attano attho kā-
 tabbo' ti imāni laddhiṃ ukkhipitvā qaranto⁷ kasmā maṃ pari-
 10 bhāsasātī“ vatvā ā.:

29. Āhu khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:
 mātaraṃ pitaraṃ haññe attho⁸ jeṭṭham pi bhātaraṃ
 haneyya putte ca dāre ca attho ce⁹ tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattavijjā¹⁰, ayam eva vā pāṭho, khattavijjā-
 15 cariyānaṃ¹¹ etaṃ nāmaṃ¹², bālā paṇḍitamānino ti bālā samānāpi paṇḍita
 mayaṃ attano paṇḍitabhāvaṃ pakāsemā¹³ 'ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā
 evaṃ āhu, attho ce ti sace attano tathārūpo¹³ koci attho siyā na kiñci pari-
 vajjeyya sabbāni haneyya vū¹⁴ 'ti vadanti, tvam pi tesāni aññataro ti.

Evam tassa pi laddhiṃ patitṭhāpetvā attano laddhiṃ
 20 pakāsentō ā.:

30. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
 na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁵, mittadūbhi hi pāpako. 153.

31. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,
 attho me sambalenā¹⁶ 'ti¹⁶ suhato vānaro mayā. 154.

25 32. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁷ na ca pāpako
 bhoto ce¹⁸ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 155.

33. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha, ambho khattavidhā¹⁹, amhākaṃ pana ācariyā evaṃ paṇḍayanti:
 30 attanā paribhuttachāyassa rukkhassa pi sākhaṃ vā paṇṇaṃ vā na bhañjeyya²⁰,

¹ so Cks; Bā assantābhū-. ² Bā rattu-. ³ Ck tucchā-, Bā bhilāpā, Cks vilāpo.

⁴ Cks -e. ⁵ Bā adds ucchajjati. ⁶ Cks -aṇ. ⁷ Bā vic-. ⁸ Cks attho. ⁹ Cks

me. ¹⁰ Bā -vijā, Cks -vidhā. ¹¹ Cks khatti-. ¹² Ck Bā -a. ¹³ Cks -e. ¹⁴

Cks haneyyathā. ¹⁵ Bā bhindeyya. ¹⁶ Bs -si, Bā -pi. ¹⁷ Ck -e. ¹⁸ Ck me,

Cs ve. ¹⁹ Bs -pidha? Cks -vādi. ²⁰ Bā bhijjeyya.

kiṃkāraṇāṃ mittadūbho-hi pāpako, tvaṃ pana evaṃ vadesi: atha atthe sam-uppāne samūlam apī abbahe ti, mama ca¹ pātheyyena attho aho si, tasmā sace p' esa mayā hato tathāpi attho me sambalenā 'ti 'ti suhato vānaro mayā ti.

Evaṃ so tassāpi vādaṃ bhinditvā pañcaṣu pi tesu nippa-bheṣu² nippatibhānesu³ rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, tvaṃ ime pañca ratthavilopake mahācore gahetvā vicarasi, aho si⁴ bālo⁵, evarūpānaṃ pi⁶ saṃsaggena puriso diṭṭhadhammikaṃ pi samparāyikaṃ pi mahādukkhaṃ pāpuṇeyya“ 'ti vatvā rañño dh. desento ā.:

34. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko

10

bbekati⁷ ca ucchedi yo ca khattavidho naro, 157.

35. Eke asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,

kāreyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ pi kāraye,

asappurisasamsaggo dukkhanto⁸ kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā ete pañca diṭṭhigatikā tādiso puriso 15
sayam⁹ pi pāpaṃ kāreyya yo c' assa¹⁰ vacanaṃ suṇāti taṃ aññaṃ pi kāraye,
dukkhanto¹¹ ti evarūpehi asappurisehi saddhiṃ saṃsaggo idhaloke pi¹² para-
loke pi dukkhanto¹³ kaṭukudrayo va hoti, imassa paṇ' atthassa pakāsanatthaṃ
'yāni kāñci bhikkhave bhayāni uppajjanti sabbāni tāni bālato¹⁴ ti suttaṃ āhari-
tabbaṃ, Godhajātaka-Saṃjivajātaka-Akittijātakādīhi¹⁵ pi cāyaṃ attho dīpetabbo. 20

Idāni opammadassanavasena dhammadesanaṃ vaddheṇto ā.:

36. Urabbharūpena vak' āsu pubbe

asaṃkito ajayūthaṃ upeti,

hantvā urāṇiṃ¹⁶ ajiyaṃ ajaṇ ca

citrāsayaivā¹⁷ yenakāmaṃ paleti. 159.

25

37. Tathāvidh' eke samaṇabrāhmaṇāse¹⁸

chadanaṃ katvā¹⁹ vañcayanti²⁰ manusse

anāsakā thaṇḍilaseyyakā ca,

rajojallaṃ ukkuṭikappadhānam

¹ Ck cā. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ni-. ⁴ Bā nisinnesu. ⁵ Bā omits si.

⁶ Ck -a. ⁷ Ck hi. ⁸ Ck -i, Bā katavi, Bā katti. ⁹ Bā dukkhandho. ¹⁰ Bā
yāyāṃ, omitting cassa. ¹¹ Ck -loka, omitting pi. ¹² Ck -kaṇ-kaṇ-, Bā
-akatti-. ¹³ Bā urapi, Bā uraṇi. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Ck -ye. ¹⁶ all
three MSS. ¹⁷

pariyāyabhattañ ca apānakattañ
pāpācarā¹ arahanto vadānā. 160.

38. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpañ atho aññam² pi kāraye,
5 asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 161.
39. Y' āhu⁴ n' atthi viriyan ti hetuñ ca apavadanti⁵
[ye] parakāram⁶ attakārañ [ca]
ye tucchañ samavaṇṇayum, 162.
40. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
10 kareyya tādiso pāpañ atho aññam² pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 163.
41. Sace hi viriyañ nāssa⁷ kammañ kalyāṇapāpakam
na bhare vadḍhakiñ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
42. Yasmā ca viriyañ atthi kammañ kalyāṇapāpakam
15 tasmā yantāni kārenti rājā bharati⁸ vadḍhakiñ. 165.
43. Yadi vassasatañ devo na vasse na himaṃ pate
ucchiḍḍheyya ayañ loko vinasseyya ayañ pajā. 166.
44. Yasmā ca vassati devo himaṃ cānuphusiyati⁹
tasmā sassāni paccanti ratṭhañ ca pallate cirañ¹⁰. 167.
- 20 45. Gavañ ce taramānānañ jimhañ gacchati puṇḍavo (supra ²²²/₂₁)
sabbā tā jimhañ gacchanti nette jimhagate sati. 168.
46. Evam evaṃ manussesu yo hoti setṭhasammato
so ce adhammañ carati pag eva itarā pajā,
sabbam ratṭhañ dukkhañ seti rājā ce hoti adhammako. 169.
- 25 47. Gavañ ce taraṇānānañ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate sati. 170.
48. Evam evaṃ manussesu yo hoti setṭhasammato
so ce pi¹¹ dhammañ carati pag eva itarā pajā,
sabbam ratṭhañ sukhañ seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
- 30 49. Mahārukkhasa phalino āmañ chindati yo phalañ
rāsañ c' assa na jānāti bijañ c' assa vinassati. 172.

¹ Bā -cārā. ² Ck^o -e. ³ Bā dukkhandho. ⁴ Bā yamāhu. ⁵ so Ck^o. Bā
ahetuñca avindiye. ⁶ Ck^o pakā-. ⁷ Bā nassa. ⁸ Bā labhati. ⁹ Ck^o -siyyasi.
Ck^o -siyyasi, Bā cānuphusiyati. ¹⁰ Bā pāleti cirañ. ¹¹ Ck^o omīti pi.

50. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ adhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa na jānāti raṭṭhaṇ c' assa vinassati. 173.
51. Mahārukkhassa phalino pakkaṃ chindati yo phalaṃ
rasaṇ c' assa vijānāti bijaṃ c' assa na nassati. 174.
52. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ dhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa vijānāti raṭṭhaṇ c' assa na nassati. 175. 5
53. Yo ca rājā janapadaṃ adhammena pasāsati
sabbosadhīhi so rājā^{*} viruddho hoti khattiyo. 176.
54. Tath' eva negame hiṃsaṃ¹ ye yuttā kayavikkaye
ojadānabalīkare² sa kosena virujjhati. 177. 10
55. Pahāravarakhettaññū saṃgāme katanissame³
ussite hiṃsayāṃ⁴ rājā sa balena virujjhati. 178.
56. Tath' eva isayo hiṃsaṃ⁵ saññate⁶ brahmacārayo⁷
adhammacārī khattiyo so saggena virujjhati. 179.
57. Yo ca rājā adhammatṭho bhariyaṃ hanti adūsikaṃ
luddaṃ pasavate⁸ ṭhānaṃ puttehi ca virujjhati. 180. 15
58. Dhammaṃ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na hiṃseyya puttadāre samaṇ care. 181.
59. Sa tādiso bhūmipati raṭṭhapālo akodhano
sāmante sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182. 20

Tattha vakāsu⁹ pubbe ti vako āsu¹⁰ pubbe, āsu¹⁰ 'ti nipātamattaṃ,
j. v. h.: mahārāja, pubbe eko urabbharūpo vako ahosi, tassa naṅguṭṭhamattam
eva dīghaṃ, taṃ pana so antarasatthimhi¹¹ pakkhipitvā urabbharūpena asaṃ-
kito ajayūthaṃ upeti, tattha urāpikaṇ¹² ca ajikaṇ ca ajaṇ ca hantvā yena-
kāmaṃ paleti, tathāvidheke ti¹³ tathāvidhā eke samaṇabrāhmaṇā pabbajjā- 25
liṅgena chadanaṃ katvā attānaṃ chādetvā madhuravacana¹⁴ hitakāmā viya-
hutvā lokaṃ vañcenti¹⁵, anāsakā ti ādi tesaṃ chādanaṃ dassanattamaṃ vuttāṃ,
ekacce hi mayaṃ anāsakā na kiñci¹⁶ āharema 'ti manusse vañcenti¹⁵, apare
mayaṃ thaṇḍilaseyyakā ti, aññesaṃ rajojallaṃ chādanaṃ, aññesaṃ ukkuṭi-
kappadhānaṃ, te gacchantāpi uppatitvā ukkuṭikā gacchanti, aññesaṃ sattaḥa- 30

¹ Ck bhīsaṃ. Cc bhīhsaṃ. ² Cks -ne-. ³ Bds -niyame. ⁴ all three MSS.
hisayaṃ. ⁵ Cc Bds hisaṃ. ⁶ Bds saṃnyame. ⁷ Bds -riyo. ⁸ Ck pavane, Cc
pavasato. ⁹ Bds -āsu. ¹⁰ Bds assu. ¹¹ Ck -sakkhimhi. ¹² Bds ura-. ¹³ Cks
omit ta-. ¹⁴ Bds -nādhi. ¹⁵ Bds -anti. ¹⁶ Cks kañci.

dasāhādivārabhojanasamkhātā¹ pariyaṇṇabhataṃ chadanam, spare apānakattā honti, mayam pāṇiyam na pīvāmā 'ti vadanti, arahanto vadānā ti pāpācarā² hutvāpi mayam arahanto ti vadantā vicaranti, ete³ ti mahārāja ime vā pañca janā hontu aññe vā yāvanto⁴ ditthigatikā nāma sabbe pi ete asaṇṇurisa,
 5 yāhū⁵ ti ye āhu ye vadanti, sace hi viriyam nāssa⁶ 'ti mahārāja sace nāṇasampannam⁷ kāyikacetasikam viriyam na bhavēyya, nabhare ti evam sante vaḍḍhakim vā aññe vā kārake rājā na poseyya, na pi yantāniti na pi tehi sattabbhūmikapāsādādini yantāni kareyya⁸, kimkāraṇā: viriyassa c' eva kammassa ca abbhāvā, ucchijjēyyā 'ti mahārāja yadi ettakam kalam n' eva⁹
 10 devo vasseyya na himam pateyya atha kapputtānakālo viya ayam loko ucchijjēyya, ucchedavādinā kathitaniyāmena pana ucchedo nāma n' atthi, pallate¹⁰ ti pālayati¹¹, gavañce ti catasso gāthā rañño dhammadesanattam eva vuttā, tathā mahārukkhaṇṇā 'ti ādikā, tattha mahārukkhaṇṇā 'ti madhuraambarukkhassa, adhammenā 'ti agatigamanena, rasañ ca na jānātīti adhammiko
 15 rājā ratthassa rasañ ojañ na jānāti āyasampattin na labhati, vinassatīti suññam hoti, manussā gāmanigame chaḍḍetvā paccantaṃ pabbatavisamañ bhajanti, sabbāni āyamukhāni pacchijjanti, sabbosadhīhīti sabbehi mūlatacapaṇṇapuppaphalādīhi¹² c' eva sappinavanitādīhi ca osadhehi virujjhati, nāssa¹³ tāni sampajjanti, adhammikarañño hi paṭhavi uiroja hoti, tassā
 20 nirojatāya osadhānañ viriyam¹⁴ na hoti, tāni rogañ vūpasametum na sakkonti, iti so tehi viruddho nāma hoti, negame ti¹⁵ nigamavāsikuṭimbike, himsan¹⁶ ti himsanto¹⁷ pīlanto¹⁸, ye yuttā ti ye kayavikkaye yuttā āpaṇamukhathala-pathavāpijā¹⁹ te himsanto, ojadānabalikare²⁰ ti tato tato²¹ bhaṇḍāharaṇa-suñhādānavasena ojadānañ c' eva²² chabbhāgaḍasabhāgādibhedam balin ca
 25 karonte, sa kosenā 'ti so ete himsanto adhammikaṇṇā dhanadhaññā pariha-yanto kosena virujjhati nāma, pahāravarakhettaññū ti imasmiñ imasmiñ²³ thāne vijjhitum vaṭṭatīti evam pahāravarañam khettañ jānante²⁴ dhanuggahe, saṃgāme katanissame²⁵ ti yuddhesu katakamme mahāyodhe, ussite ti uggate paññāte²⁶ mahāmatte, himsan²⁷ ti evarūpe sayam vā himsanto parehi
 30 vā himsāpento²⁸, balenā 'ti balakāyena²⁹, tathāvidham hi rājānañ ayam bahūpakāre attano rajjādāyake pi himsati kimaṅga pana amhe ti avasesāpi yodhā jahanti yeva, iti so balena viruddho nāma hoti, tatheva isāyo himsan ti yathā ca negamādayo tath' eva esitaḥ³⁰ pabbajite akkosanapaharaṇā-

¹ Ck sattāham- -tā, Bd sattāhadayāhaphāṇitabho-. ² Bds pāpācarā. ³ Cks yepine. ⁴ Cks yāc-. ⁵ Bds yāmaḥ. ⁶ Bd nassa. ⁷ Bd sampayuttam. ⁸ Bds kā-. ⁹ Cks na. ¹⁰ Cks pallato, Bd pālite, Bs pālayate. ¹¹ Cks pālayati. ¹² Cks mūlenaca-, Bd mūlakacappa-. ¹³ Bds nassa. ¹⁴ Bds oja. ¹⁵ Cks omi ti, Bd reads negamehīti. ¹⁶ Ck Bd hisan. ¹⁷ Ck Bd his-. ¹⁸ Bds pīlanto. ¹⁹ Bds āyānañ mukhānaṃthalajala-. ²⁰ Bds -kāre. ²¹ Cks only one tato. ²² Bds ojanameva. ²³ Bd omits one im-. ²⁴ Cks -to. ²⁵ Bds -niyame. ²⁶ Ck omits te. ²⁷ Ck hisan, Bd hisayan. ²⁸ Ck himsāpento, Ck himsanto. ²⁹ Bds add tam. ³⁰ Ck isita-.

dīhi himsanto¹ adhammacāriko rājā kāyassa bhedā apāyam eva upeti. sagge nibbattitum na sakkotitī saggena viruddho nāma hoti, bhariyaṃ hanti adūsikaṃ ti attano bāhuchāyāya vadḍhitaṃ puttadhītāhi ca² samvaddhaṃ³ silavātibhariyaṃ mittapattirūpakānaṃ corānaṃ vacanaṃ gahetvā māreti, luddaṃ pasavate jhānaṃ ti so attano nīrayūpapattim pasavati nipphādeti, puttehi⁵ cā 'ti imasmiṃ yeva attabhāve attano puttehi saddhim virujjhatitī; evaṃ assa so tesam pañcannaṃ janānaṃ kathaṃ gahetvā deviyā māritabhāvaṃ puttānaṃ viruddhabhāvaṃ⁴ sandhimukhe⁵ coraṃ cūlāya gaṇhanto viya khesi, M-assa hi tesam amaccānaṃ niggaṇhanaṃ ca dhammaadesanaṃ ca deviyā tehi⁶ māritabhāvassa ca⁷ āvikaraṇatthaṃ ca tattha⁸ anupubbena kathaṃ āharitvā¹⁰ okāsaṃ katvā etaṃ atthaṃ khesi; rājā tassa vacanaṃ sutvā attano aparādhaṃ jāni, atha naṃ M. ito paṭṭhāya mahārāja evarūpānaṃ pāpakānaṃ kathaṃ gahetvā mā puna evarūpaṃ akāsitī vatvā ovaḍanto dhammañcare ti ā. tattha dhammañcare ti mahārāja rājā nāma janapadaṃ adhammikaena balinā apileṇto janapade dh. careyya, sāmiḷe assāmiḷe akaronto negamesu dh. careyya,¹⁵ atthāne aḷilamento balesu dh. careyya, vadhabandhanaakkosaparibhāse⁹ pariharanto¹⁰ paccaye ca tesam dento¹¹ isayo na vihimseyya. dhitaro yuttatthāne¹² patitthapento putte sippāni sikkhāpetvā samuā pariharanto bhariyaṃ issariya-vossaggaḷaṃ kārādānasammānanādihi anuggaṇhanto¹³ puttadāre samaṇā¹⁴ careyya 'ti. sa tādiso ti so tādiso rājā pavenim abhinditvā dhammena²⁰ samena r. karento rājāpāya rājatejena sāmaṇte¹⁵ sampakampeti tāseti caletī¹⁶, Indo vā 'ti idaṃ opammatthaṃ vuttaṃ, yathā asure jetvā abhigaṇhitvā¹⁷ thitakālato paṭṭhāya asurādhipo ti samkhaṃ gato Indo te¹⁸ attano sapattabhūte¹⁹ asure kampesi²⁰ tathā kampetīti

Evam M. rañño dh. desetvā cattaro pi kumāre pakko-²⁵ sāpetvā ovaḍitvā raññā katakammaṃ pakāsetvā „rājānaṃ khamāpethā“ 'ti khamāpetvā „mahārāja, ito paṭṭhāya atuletvā paribhedakānaṃ kathaṃ gahetvā mā evarūpaṃ sāhasikakammaṃ akāsi, tumhe pi kumārā mā rañño dubbhitthā“ 'ti sabbesaṃ ovādaṃ adāsi. Atha naṃ rājā ā.: „ahaṃ bhante³⁰ tumhesu²¹ ca deviyā ca aparajjhanto ime²² nissāya etesaṃ²³ kathaṃ gahetvā etaṃ pāpakammaṃ karim²⁴, ime pañcāpi

¹ Ck. Bā hisanto ² Ck. vā, Bā omits ca. ³ Bā samvaddhaṃ, Ck. savaddhaṃ.

⁴ Ck. virujjha-. ⁵ Ck. -o-. ⁶ Ck. teme, C. te. ⁷ Bā omits ca. ⁸ C. tasmā, C. tasmā. ⁹ Ck. -sā-. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Bā dadanto. ¹² Ck. putta-. ¹³ Ck. anuga-. ¹⁴ Bā dhamma. ¹⁵ Ck. samanasamante. ¹⁶ Bā jā-. ¹⁷ Bā abhithavi-. ¹⁸ Bā vā. ¹⁹ Ck. sampatibhūto, C. sammatibhūto, B. sampattabhūto sineruto. ²⁰ Ck. -ti. ²¹ Ck. -he. ²² Ck. -esaṃ. ²³ Bā omits e-. ²⁴ all three MSS. kari, Bā adds ito.

māremīti“. „Na labbhā mahārāja evaṃ kātun“ ti. „Tena hi tesam' hatthapāde chedāpemīti“. „Idam pi kātum na labbhā“ ti. Rājā „sādhū bhante“ ti sampaticchitvā te sabbaharaṇe' katvā pañcacūlākaraṇagaddūlabandhanagomayasiñcanehi³ avamānetvā ratthā pabbājesi. Bo. pi tattha katipāhaṃ vasitvā „appamatto hohīti“ rājānaṃ ovaditvā Himavantam eva gantvā jhānābhīññaṃ⁴ nibbattetvā yāvajīvaṃ Brahmavihāre bhāvetvā Brahmalo-kū-pago aho-si.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. paññavā yeva 10 paravādappamaddano yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā pañca dīṭṭhigatikā Purāṇakassapa⁵- Makkhaligosa-la- Pakudhakaccāna⁶- Ajitakesakambali-Nigaṇṭhanāthaputtā ahesum, piṅgalasunakho⁷ Anando, Mahābodhi-paribbājako aham evā“ 'ti. Mahābodhi-jātakam. Paṇṇāsani-pāta-vaṇṇanā niṭṭhitā.

¹ Cks nam. ² so Ck; Cs Bg sabbassaharaṇe. ³ so Cks; Bđ -gomayāsiñcanehi.

⁴ Bđ -ā. ⁵ so all three MSS. for pūraṇa-, see E. Müller, Pali Proper Names in J. P. T. S. 1858, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 290. ⁶ Ck kakudha-, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 291 and Alwis, Buddhism p. 11. ⁷ Bđ siṅgāla-.

XIX. CHATTHINIPĀṬA.

1. Sonakajātaka.

Kassa¹ sutvā sataṃ dammīti. Idam S. J. v. nekkhamma-
pāramim² ā. k. Tadā hi Bh. dhammasabbhāyaṃ nekkhammapāramim²
vaṇṇetānam³ bhikkhūnam majjhe nisīditvā „na bhikkhave idān' eva 5
pubbe pi T. mahābhinnikkhamanam nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggama-
hesiyā kucchisimim nibbatti, nāmagahaṇadivase c' assa Arin-
damakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa jātadivase yeva
purohitassa pi putto jāyi⁴, Sonakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. 10
Te ubho pi ekato vaḍḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā,
rūpena nibbisesā hutvā Takkasilaṃ gantvā uggahitasippā, tato
nikkhamitvā „sabbasamayasippaṇ ca desacārittaṇ ca jānissāmā“
'ti anupubbena cārikaṃ carantā Bārāṇasim patvā rājuyyāne
vasitvā punadivase nagaraṃ pavisiṃsu. • Taṃ divasaṇ ca 15
ekacce manussā „brāhmaṇavācanakaṃ karissāmā“ 'ti pāyasaṃ
paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā⁵ gacchantā⁶ te kumāre disvā
gharaṃ pavesetvā paññāttāsane nisīdāpesuṃ. Tattha B-assa
paññāttāsane suddhavattham atthaṭam ahoṣi Sonakassa ratta-
kambalaṃ. So taṃ nimittaṃ disvā „ajja' piyasahāyo Arinda- 20

1. Cfr. IV p. 37. III p. 238. ¹ Bā ta-. ² Bā nikkhama-. ³ Bā vaṇṇayan-.

⁴ Bā vij-. ⁵ Bā paññāpetvā. ⁶ Bā -g. ⁷ Bā add me.

makumāro Bārānasiyam¹ rājā bhavissati, mayham pana senā-
 patitthānam dassatīti aññāsi. Te ubho pi katabhattakiccā
 uyyānam eva āgamaṃsu. Tadā Bārānasirañño kālakatassa
 sattamo divaso hoti, aputtakam rājakulam, amaccādayo sasi-
 5 sam² nahātā sannipatitvā „rājārahassa santikam gamissasīti“³
 phussaratham vissajjesum, so nagarā nikkhamitvā anupubbena
 uyyānam gantvā uyyānadvāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā
 atthāsi. Bo. maṅgalasilāpatte sasīsam pārupitvā nipajji, Sona-
 kakumāro tassa santike nisīdi, so turiyasaddam sutvā „Arinda-
 10 massa phussaratham⁴ āgacchati, ajja ayam⁵ rājā hutvā mama
 senāpatitthānam dassati, na kho pana mayham issariyen⁶ attho,
 etasmim gate nikkhamitvā pabbajjssāmīti“ cintetvā ekamante
 paṭicchanne atthāsi. Purohito uyyānam pavisitvā M-am ni-
 pannakam disvā turiyāni paggaṇhāpesi⁷, M. pabujjhitvā pari-
 15 vattitvā thokam nipajjitvā utthāya silāpatte pallamkena nisīdi,
 atha nam purohito añjalim paggaṇhitvā ā.: „rajjan te deva
 pāpuṇātīti“. „Kim aputtakam rājakulan“ ti. „Evaṃ deva“
 ti. „Tena hi sādhu“ ti. Atha nam te⁸ tatth⁹ eva abhisin-
 citvā ratham āropetvā¹⁰ mahantena parivārena nagaram pave-
 20 sesum, so nagaram padakkhiṇam katvā pāsadam abhiruyha¹¹
 yasamahantatāya pana Sonakakumāram na sari. So pi tamim
 nagaram pavitthe¹² āgantvā silāpatte nisīdi, ath¹³ assa purato
 bandhanā¹⁴ pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsam pati, so tam
 disvā va „yath¹⁵ ev¹⁶ etam tathā mama pi sarīram jaram patvā
 25 patissatīti“ aniccādivasena vipassanam paṭṭhapetvā pacceka-
 bodhim pāpuṇi, tam khaṇam nev¹⁷ assa gihiliṅgam antaradhāyi,
 pabbajitaliṅgam pātur ahoṣi, so „n¹⁸ atthi dāni punabbhavo“
 ti udānam udānento Nandamūlakapabbhāram agamāsi. M. pi
 cattālīsamattānam samvaccharānam accayena saritvā „kahan
 30 nu kho me sahāyo Sonako“ ti¹⁹ punappuna saranto pi „mayā

¹ Bā -sī. ² Bā casī-. ³ Bā -tīti. ⁴ Bā -tho. ⁵ Bā ajjesa. ⁶ Ch turiyam
 nigg-. ⁷ Bā omīte te. ⁸ Bā abhirūhi-. ⁹ Bā -rūyiso. ¹⁰ Bā adda pucchā.

¹¹ Bā vāṇā for vāṇā. ¹² Bā add sonakam.

suto vā diṭṭho vā“ ti vattāraṃ alabhivā alaṃkatamahātale
rājapallamke nisinno gandhabbanāṭanaccakādiparivuto¹ sam-
pattim anubhonto² „yo me kassaci santike sutvā ‘asukatṭhāne
nāma Sonako vasatīti’ ācikkhissati tassa sataṃ dammi³, yo
sāmaṃ disvā ārocessati tassa sahaṣṣaṃ“ ti ekaṃ udānaṃ 5
abhisamkharitvā gītāvasena udānento paṭhamaṃ g. ā.:

Kassa⁴ sutvā sataṃ dammi sahaṣṣaṃ datṭhu⁵ Sonakaṃ,
ko me Sonakaṃ akkhāti⁶ sahāyaṃ paṃsukīlitaṃ ti⁷.

Ath' assa mukhato luṇcantī viya gahetvā ekā nāṭakitthi taṃ
gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṃ rañño piyagītaṃ“ ti 10
sabbā orodhā gāyimsu, anukkamaṇaṃ nagaravāsino pi janapada-
vāsino⁸ pi taṃ eva gītaṃ gāyimsu, rājāpi punappuna taṃ eva
gītaṃ⁹ gāyati. Paṇṇāsamattānaṃ samvaccharānaṃ accayena
tassa¹⁰ bahū¹¹ puttadhītaro ahesuṃ, jeṭṭhaputto Dīghāvuku-
māro¹² nāma ahoṣi. Tadā¹³ Sonakapaccekaḥ buddho „Arinda- 15
mārajā maṃ datṭhukāmo, gacchāmi 'ssa kāmesv-ādīnavaṃ'¹⁴
nekkhamme cānisaṃsaṃ kathetvā pabbajjanākāraṃ karomīti“
cintetvā iddhiyāgantvā¹⁵ uyyāne nisīdi. Tadā¹⁶ eko va satta-
vassiko pañcacūlakumāro mātaraṃ pahito gantvā uyyānu-
pavane¹⁷ dārūni uddharanto punappuna¹⁸ gītaṃ gāyi. Atha 20
naṃ so pakkositvā „kumāra tvaṃ¹⁹ aññaṃ agāyitvā ekaṃ
eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aññaṃ jānāsīti“ pucchi. „Jānāmi
bhante ti²⁰, amhākaṃ pana rañño idam eva piyaṃ, tena²¹
punappuna gāyāmīti“. „Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gā-
yanto koci diṭṭhapubbo“ ti²². „Na diṭṭhapubbo bhante“ ti. 25
„Ahaṃ taṃ sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṃ gantvā
paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Āma bhante“ ti. Ath' assa so paṭi-
gītaṃ ācikkhanto „mayhaṃ sutvā“ ti ādim ā., uggaṇhāpetvā ca

¹ B^d -nāṭakanaccagītādīhi pa-. ² B^d -bhavanto. ³ B^d dassāmi. ⁴ B^d ta-.

⁵ B^d diṭṭhi. ⁶ B^d -kkhāsi. ⁷ kassa sutvā -- ti wanting in C^{ks}. ⁸ B^d -dā. ⁹ B^d omits gi-. ¹⁰ B^d panassa. ¹¹ C^{ks} -u. ¹² C^{ks} -yu-. ¹³ B^d tato. ¹⁴ B^d kāmesu ād. ¹⁵ B^d -yā ākāseuāgantvā. ¹⁶ C^{ks} adds rājā, C^o rāja. ¹⁷ B^d -nap-. ¹⁸ B^d adds taṃ. ¹⁹ B^d adds kathaṃ. ²⁰ B^d omits ti. ²¹ B^d add naṃ. ²² C^{ks} omits ti.

pana taṃ uyyojesi: „gaccha kumāra, imaṃ paṭigītaṃ rañṇā
saddhiṃ gāhi¹, rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kin te
dārūhi, vegena yāhīti². So „sādhū“ 'ti taṃ paṭigītaṃ ugga-
hitvā vanditvā „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva
5 hothā“ 'ti vatvā vegena mātu santikaṃ gantvā „amma khip-
paṃ maṃ nahāpetvā alaṃkarohi³, ajja taṃ daḷiddabhāvato mo-
cessāmiti“ vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā „ayyado-
vārika, 'eko dārako tumhehi saddhiṃ gītaṃ⁴ gāyissāmīti
āgantvā rājadvāre ṭhito' ti rañño ārocehīti“ ā. So vegena
10 gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū“ 'ti pakkosāpetvā „tāta tvaṃ
mayā saddhiṃ gītaṃ⁵ gāyissasīti“ ā. „Āma devā“ ti. „Tena
hi gāyassū“ 'ti. „Deva na imasmiṃ ṭhāne gāyāmi, nagare'
pana bheriṇ carāpetvā mahājanaṃ sannipātāpetha, mahājana-
majjhe gāyissāmīti⁶. Rājā tathā kāretvā alaṃkatamaṇḍape
15 pallaṃkamajjhe nisīditvā tassa anurūpaṃ āsanaṃ dāpetvā
„idāni tava gītaṃ gāyassū“ 'ti ā. „Deva, tumhe tāva gā-
yatha, athāhaṃ paṭigītaṃ gāyissāmīti⁷. Tato rājā paṭhamam
gāyanto

1. Kassa⁸ sutvā sataṃ dammi sahaṣsaṃ daṭṭhu⁹ Sonakam,
20 ko me Sonakam akkhāti sahāyaṃ paṃsukīlitan ti g. ā. 1.

Tattha sutvā ti asukaṭṭhāne nāma te piyasahāyo Soirako vasatīti tassa
vasanaṭṭhānaṃ sutvā ārocentassa kassa⁷ sataṃ dammi⁸, daṭṭhū 'ti⁹ asu-
kaṭṭhāne nāma mayā diṭṭho ti disvā ārocentassa kassa⁷ sahaṣsaṃ dammīti.

Evam rañṇā paṭhamam udānagāthāya gītāya pañcacūḷakadārakena
25 paṭigītabhāvaṃ pakāṣento S. abhisambuddho hutvā dve pade abhāsi:

2. Atha bravī mānavako daharo pañcacūḷako¹⁰:

mayhaṃ sutvā sataṃ dehi sahaṣsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakam,

ahaṃ¹¹ Sonakam akkhissaṃ sahāyaṃ paṃsukīlitan ti. 2.

Tena vuttagāthāya pana ayam attho: mahārāja, tvaṃ¹² sutvā ārocentassa
30 sataṃ dammīti vadasi¹³, tam pi mayham eva dehi, yaṃ disvā ārocentassa

¹ Bā gāyāhi. ² Ck -kara, Bā -rotu. ³ Bā gītapaṭigītaṃ. ⁴ Bā -ramajhe.

⁵ Bā ta-. ⁶ Bā diṭṭha. ⁷ Bā ta-. ⁸ Bā -īti. ⁹ Bā diṭṭhanti. ¹⁰ Ck add ti.

¹¹ Bā ahante. ¹² Ck nām. ¹³ Bā -ti.

sahassam dammīti vadasī¹ tam pi mayham eva dehi, aham te tam piyasahāyaṃ idān' eva paccakkhato va ayaṃ so ti ācikkhissan ti, itoparam suviññeyyam, sambandhagāthā pālinayen' eva vedittabbā.

3. Katarasmim [so²] janapade ratṭhesu nigamesu ca kattha te³ Sonako diṭṭho tam me akkhāhi pucchito. 3. 5
4. Tav'⁴ eva deva vijite tav' ev' uyyānabhūmiyā ujuvamsā⁵ mahāsālā nīlobhāsā manoramā 4.
5. Tiṭṭhanti meghasamonā rammā aññoññanissitā, tesam mūlasmin Sonako jhāyati anupādāno⁶ upādānesu lokesu⁷ dayhamānesu nibbuto. 5. 10
6. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā, kārapetvā samam maggam āgamā yena Sonako. 6.
7. Uyyānabhūmim gantvāna vicaranto brahāvane āsinam Sonakam dakkhi dayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujuvamsā⁵ ti ujukhandhā, mahāsālā ti mahārukkā, megha- 15 samānā ti nīlameghasadisā, rammā ti ramanīyā, aññoññanissitā ti sakkhāhi sakkham mūlāhi ca mūlam samsibbivā⁸ thitā, tesam ti evarūpanam tava uyyānavane sālānam hotthā⁹, jhāyatīti lakkhaṇūpanijjhānārammaṇūpanijjhāna-sāṃkhātehi jhānehi jhāyati, anupādāno ti kāmupādānarahito¹⁰, dayhamānesu¹¹ ti ekādasahi aggīhi dayhamānesu sattesu, nibbuto ti te aggī nibbā- 20 petvā sītalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalarukkhamaṇe sīlāpatte nisinnō esa te sahāyo kañcanapaṭimā viya sobhamāno patimānetīti, tato cā 'ti bhikkhave tato so Arindamo rājā tassa vacanam sutvā Sonakapacceka-buddham pasissāmīti caturaṅgiyā senāya pāyāsi nikkhami, vicaranto ti ujukam eva āgantvā tasmin mahante vanasaṇḍe vicaranto tassa santikam 25 gantvā tam āsinam addakkhi, so tam avanditvā¹² ekamantaṃ nisīditvā attano¹³ kilesābhīratattā¹⁴ tam kapaṇo ti maññamāno imam g. ā.:

8. Kapaṇo vatāyam bhikkhu muṇḍo saṃghātipāruto amātiko apītiko rukkhamaṇasmin jhāyatīti. 8.

Tattha jhāyatīti nimmatāpītiko kārūññappatto jhāyatīti¹⁴.

30

9. Imam vākyam nisāmetvā Sonako etad abravi: na rāja¹⁵ kapaṇo hoti dhammā¹⁶ kāyena phassayam¹⁷. 9.

¹ B^d -ti. ² Ck^o yo. ³ Ck^o tattha so. ⁴ Ck^o tam. ⁵ Ck^o ujuvamsā. ⁶ so all three MSS. ⁷ upādānesu lokesu is wanting in Ck^o; and has been added in B^d. ⁸ Ck^o simbitvā, C^o sibbitvā, B^d samsibbivā. ⁹ B^d adds sandhāya. ¹⁰ B^d nādi-vira-. ¹¹ B^d va-. ¹² B^d -nā. ¹³ Ck^o -rattā, C^o -ratta. ¹⁴ Ck^o -sīti. ¹⁵ B^d -je. ¹⁶ Ck^o -a. ¹⁷ Ck^o pa-, B^d pu-, B^o pbu-

10. Yo ca dhanimaṇi niraṇkatvā adhammaṃ anuvattati
sa rāja kapaṇo hoti pāpo pāpaparāyano ti. 10.

Tattha imaṇ ti tassa kilesābhīratassa pabbajjāṃ arocentassa¹ imaṇ
pabbajjāgarahanavacanaṃ² sutvā, etadabravīti pabbajjāya guṇaṃ pakāseṇto
5 etaṃ abravī. phassayan³ ti phassayanto⁴, yena ariyamaggadhammo nāma kāyena
phassito⁵ so kapaṇo nāma na hotīti dassento evaṃ ā.. niraṇkatvā ti attabhāvato
niharitvā, pāpo pāpaparāyano ti sayāṃ pāpānaṃ karaṇena pāpo⁶ aññesam
pi akarontānaṃ⁷ patitthābhāvena pāpaparāyano.

- Evam so B-aṃ garahi, so attañño garahitabhāvaṃ ajānanto
10 viya hutvā nāmagottaṃ kathetvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ
karonto

11. Arindamo ti me nāmaṃ, Kāsīrājā ti maṃ vidū.

kacci⁷ bhoto sukhā seyyā idha pattassa Sonakā⁸ 'ti g. ā. 11.

- Tattha kaccīti⁷ amhākaṃ tāva na kiñci aphāsukaṃ, bhoto pana kacci⁷
15 idha pattassa imasmīṃ uyyāne vasato sukhavihāro ti pucchi.

Atha naṃ so paccekabuddho „mahārāja na kevalaṃ
dha aññatrāpi vasantassa mama aphāsukaṃ nāma n' atthīti"
vatvā tassa samaṇabhadragāthā nāma ārabhi:

12. Sadāpi⁹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
20 na tesāṃ koṭṭhe upenti⁹ na kumbhe na kaḷopiya¹⁰,
paranittḥitam esānā tena yāpenti subbatā. 12.
13. Dutiyaṃ pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
anavajjo¹¹ piṇḍo bhottabbo na ca koc' ūparodhati. 13.
14. Tatiyaṃ pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
25 nibbuto piṇḍo bhottabbo¹² na ca koc' ūparodhati. 14.
15. Catuttham¹³ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
muttassa raṭṭhe carato saṅgo yassa na vijjati. 15.
16. Pañcamaṃ¹⁴ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
nagaramhi dayhamānamhi nāssa kiñci aḍayhatha. 16.

¹ Cks ār-, Bā ār- corr. to ar-. ² Bā jjaṃgarahava-. ³ Cks pa-, Bā phu-.
⁴ Bā phussayanto, Cks passanto. ⁵ Bā add pāpa parāyano ti. ⁶ Bā ka-.
Bā kiñci. ⁷ Ck bhadra pi, read bhadram api adhanassa throughout. ⁸ Bā Ck
op-. ⁹ Ck natumhenakālo-, Ck natumhenakālo-, Bā -kumbhi-. ¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā -a. ¹²
Cks bhutt-. ¹³ Ck Bā -ampi. ¹⁴ Bā adds pi.

17. Chattham¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
raṭṭhe vilumpamānamhi nāssa kiñci ahīratha². 17.

18. Sattamam¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
corehi rakkhitam maggam ye c' aññe pāripanthikā³
pattacīvaram ādāya sotthim gacchanti subbatā. 18. 5

19. Atthamam¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
yam yam disam pakkamati anapekho va gacchatīti. 19.

10
15
20
25
30
35
40
45
50
55
60
65
70
75
80
85
90
95
100
105
110
115
120
125
130
135
140
145
150
155
160
165
170
175
180
185
190
195
200
205
210
215
220
225
230
235
240
245
250
255
260
265
270
275
280
285
290
295
300
305
310
315
320
325
330
335
340
345
350
355
360
365
370
375
380
385
390
395
400
405
410
415
420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
995
1000

ti uḥāhāraja gharāvāsaṁ pahāya anāgāriyabhāvaṁ
pattacīvaram adhanassa ahiṇṇanassa bhikkhuno sabbakālaṁ bhadram eva, na tesāṁ
ti mahāraja tesāṁ adhanānaṁ bhikkhūnaṁ na koṭṭhāgāre dhanadhaṇṇāni upenti⁴
na kumbhīyaṁ na pacchīyaṁ, te pana subbatā parinīṭṭhitāṁ paresāṁ, ghare
pakkamāhāraṁ saṁghātipārutā kapālaṁ ādāya gharapaṭipāṭiyā esantā⁵ pari-
yesantā⁶ tena tato laddhena⁷ taṁ āhāraṁ navannaṁ pāṭikulyānaṁ vasena
paccavekkhitvā paribhuñjitvā jīvitavuttiyā⁸ yāpenti, anavajjo⁹ piṇḍo¹⁰ bhut-
tabbo¹¹ ti vejjakammādikāya anesanāya vā kuhanāḥapanānemittikatānīppesi-
katālabhena lābhaṁ nijigimsanātā¹² ti evarūpena micchājīvena vā¹³ uppādītā-
pi¹⁴ cattāro paccayā dhammena samena uppādītāpi apaccavekkhitvā paribhutta¹⁵
vā¹⁶ sāvajjapiṇḍo nāma, anesanāṁ pahāya micchājīvaṁ vajjetvā dhammena
samena uppādītā paṭisaṁkhā yoniso cīvaraṁ paṭisevāmīti vutte nayena pacca-
vekkhitvā¹⁷ anavajjo¹⁸ piṇḍo nāma, yena evarūpo anavajjapiṇḍo bhuttabbo²⁰
paribhuñjitabbo yaṁ ca evarūpaṁ anavajjāṁ¹⁸ piṇḍaṁ bhuñjamānaṁ paccaye
nisāya koci appamattako pi killeso na uparodhati na pīleti tassa dutiyam pi
bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno, nibbuto ti puthujjanabhikkhuno
dhammena uppannapīṇḍo pi paccavekkhitvā paribhuñjamāno nibbutapiṇḍo
nāma, ekantato pana khīṇāsavassa piṇḍo nibbutapiṇḍo nāma, kiṁkāraṇaḥ: so hi²⁵
theyyaparibhogo inaparibhogo dāyajjaparibhogo sāmiparibhogo ti imesu ca-
tūsu paribhogesu sāmiparibhogavasena¹⁹ bhuñjati taṇhādāsavyatāṁ²⁰ atīto
sāmi hutvā paribhuñjati na taṁ tappaccayā koci appamattako pi
killeso uparodhatīti, muttassa raṭṭhe carato ti upaṭṭhākakulādisu alagga-
mānassa²¹ chinnavalāhakaassa viya Rāhumukhā mutṭavimalacandamaṇḍalassa³⁰
viya ca yassa gāmanigamādisu carantassa rāgasāṅgādisu eko pi saṅgo n' atthi,
ekacco hi kulehi²² saṁsaṭṭho viharati sahasokī sahanandi²³ ekacco mātāpitūsu
alaggamānaso vicarati eko nagaravāsīdaharo²⁴ viya, evarūpassa puthujjanassāpi

¹ Bā adds pi. ² Oks abhī. Bā ahi-. ³ Bā pariganhikā. ⁴ Oks op-. ⁵ Ck
etassa, Bā esanā. ⁶ Bā -sanā. ⁷ Bā add piṇḍena. ⁸ Oks -līn. ⁹ Bā -a. ¹⁰
Ck pa. C^o pi. ¹¹ Bā bhettabbo, Oks bhuttabbo. ¹² so C^o; Ck -nakatā, Bā
jigīsanatā. ¹³ Oks omīti vā. ¹⁴ Oks -tāhi, Bā -tāya pi. ¹⁵ Bā -tto. ¹⁶ Bā
omīti vā. ¹⁷ Bā add paribhutto vā. ¹⁸ Bā -a. ¹⁹ Bā adds taṁ. ²⁰ Bā taṇhā-
yadāsabyam. ²¹ Bā -nasassa. ²² Bā -esu. ²³ Ck -ki nandi, C^o -sokī saṁ-
ganandi, Bā sahasokī sahanandi, B^o -sokīm honandi. ²⁴ Bā nagaragāmavāsī.

bhadram eva, nāssa kiñcīti yo¹ hi bahuparikkhāro hoti so mā me² harimsū 'ti atirekatarāni³ cīvarādīni antonagare upaṭṭhākakule⁴ nikkhipati, atha nagaramhi dayhamāne asukakule nāma aggl uttūhito ti sutvā socati kīlamati, evarūpassa bhadram nāma n' atthi, yo pana mahārāja sakūnavattam pūreti
 5 kāyapaṭibaddhaparikkhāro va hoti tassa mādisassa na kiñci aḍayhatha, ten' assa pañcamam hi⁴ bhadram eva, vilumpamānamhīti viluppamānamhi ayam eva vā pātho, ahīrathā⁵ 'ti yathā pabbatagahanādīhi nikkhamitvā raṭṭham vilumpamānesu⁶ coresu bahuparikkhārassa antogāme ṭhapitam vilumpati⁶ hīrati⁷ tathā yassa adhanassa kāyapaṭibaddhaparikkhārassa na kiñci abiratha
 10 tassa⁸ chaṭṭham pi bhadram eva, ye caññe pāripanthikā⁹ ti ye pi aññe tesu tesu ṭhānesu sumkagahaṇaṭṭhāya ṭhapitā pāripanthikā⁹ tehi ca rakkhitam pattacīvaran ti corānam anupakāram sumkikānam asumkārāham mattikapaṭṭam c' eva katadaḥhikammaparibhaṇḍam¹⁰ paṃsukūlacīvaraṇ ca appagghāni kāya-bandhanaparissāvanasūcivāsisatthakāni cā 'ti sabbe pi atṭha parikkhāre¹¹ kāyapaṭibaddhe katvā maggaṃ paṭipanno kenaci avihethiyamāno¹² sotthim gacchati, subbato ti¹³ lobhaniyāni hi cīvarādīni disvā corāpi haranti sumkikāni kin nu kho etassa hatthe ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sullahukavutti tesam passantānam yeva sotthim gacchati, ten' assa sattamam pi bhadram eva, anapekkho va gacchatīti kāyapaṭibaddhato¹⁴ atirekassa vihāre paṭisāmitassa
 15 kassaci parikkhārassa abhāva vasaṇaṭṭhānam nivattitvāpi na oloketi, yaṃ disam gantukāmo hoti taṃ gacchanto anapekkho va gacchati¹⁵. Anurādhapurā nikkhamitvā thūpārāme pabbajitānam dvinnam kulaputtānam vuddhataro¹⁶ viya. (—?)

Iti Sonakapaccekabuddho atṭha samanabhadrakāni¹⁷ kathesi, tato uttarim pana satam pi sahassam pi aparimāṇāni
 25 samanabhadrakāni¹⁸ esa kathetum samattho yeva, rājā pana kāmābhīratattā taṃ¹⁹ katham paṭicchinditvā²⁰ „mayham samanabhadrakehi attho n' atthīti“ attano kāmādhivimuttitam²¹ pakāsento āha:

20. Bahū pi bhadrakā ete yo²² tvaṃ bhikkhu pasamsasi,
 30 ahañ ca giddho kāmesu katham kāhāmi²³ Sonaka. 20.
 21. Piyā me mānusa kāmā atho divyāpi me piyā,
 atha kena nu vaṇṇena ubho loka labhāmase ti. 21.

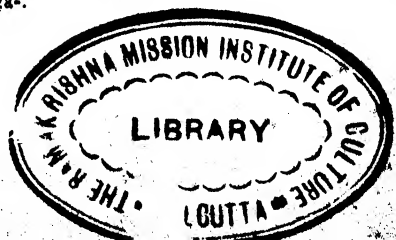
¹ Cks so. ² Bā adds coro. ³ Bā adhikāni. ⁴ Bā pl. ⁵ Bā ahinda-. ⁶ Bā viluppa-. ⁷ Ck virati, Bā harati. ⁸ Cks hīrathassa, Bā ahir-. ⁹ Bā parigañhikā ¹⁰ Bā -dalha-, Ck -dalhīcevaḥhaṇḍam, Bā -dalhikammaparidandaṇḍam. ¹¹ Cks -ra, Cs -rā. ¹² Bā -hedha-. ¹³ Ck pubbako, Cks omit ti. ¹⁴ so Cks; Bā -bandhato. ¹⁵ Bā -titi. ¹⁶ Cks bu-. ¹⁷ Bā -bhadragāthāyo. ¹⁸ Bā -bhadragāthāni. ¹⁹ Bā tassa. ²⁰ Cs Bā pacchi. ²¹ Bā -muttatam. ²² Bā bahūni samanabhadraṇi yo. ²³ Bā gāhā.

Tattha vaṇṇenā 'ti kāraṇena.

Ath naṃ paccekabuddho āha:

22. Kāme[su] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā¹
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatiṃ. 22.
23. Ye ca kāme pahatvāna² nikkhantā akutobhayaṃ
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatiṃ. 23. 5
24. Upaman te karissāmi, taṃ suṇohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce³ atthaṃ jānanti paṇḍitā: 24.
25. Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā vuyhamānaṃ mahaṇṇave
vāyaso samacintesi appapaṇṇo acetaso: 25. 10
26. Yānaṃ ca vat' idaṃ laddhaṃ bhakkho cāyaṃ anappako,
tattha rattiṃ tattha divā tatth' eva nirato mano. 26.
27. Khādaṃ nāgassa maṃsāni pipam Bhāgīrasodakaṃ⁴
sampaṇṇaṃ vanacetyāni⁵ na palittha⁶ vihaṇṇamo. 27.
28. Taṃ va otaraṇi⁷ Gaṅgā pamattaṃ kuṇape rataṃ
samuddaṃ ajjhagāhaya⁸ agati⁹ yattha pakkhinaṃ. 28. 15
29. So ca bhakkhaparikkhiṇo udāpatvā¹⁰ vihaṇṇamo
na paṇḍato na purato n' uttaraṃ no¹¹ pi¹² dakkhiṇaṃ¹³ 29.
30. Dīpaṃ so na ajjhagacchi¹⁴ agati¹⁵ yattha pakkhinaṃ,
so ca tatth' eva pāpattha yathā dubbalako tathā. 30. 20
31. Taṃ ca sāmuddikā macchā kumbhīlā¹⁶ makarā susū
pasayhakārā khādiṃsu phandamānaṃ vipakkhinaṃ¹⁷. 31.
32. Evam eva tuvaṃ rāja¹⁸ ye c' aññe kāmabhogino
giddhā¹⁹ ce²⁰ na vamiṇṇanti²¹ kākapaṇṇāya te vidū. 32.
33. Esā te upamā rāja atthasandassanī katā,
tvaṃ ca paṇṇāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33. 25

¹ Cks - celtā. ² Ck pahi-, Bđ - hantvāna. ³ Cks pi idhe-, Bđ midhe-. ⁴ Ck
pipasāhāgīrasodakaṃ, Bđ pivaṇṇikarasodakaṃ, Bs pivam gaṅgīra-, read: -tho-
dakaṃ? ⁵ Cks - vettāni. ⁶ Bđ palettha corr. to paletvā? ⁷ Bđs tañca-, Cks
ohāriṇi. ⁸ Bđ ajjhagāhāsi, Cks ajjhagāhāsi. ⁹ Cks - tiṃ. ¹⁰ so Ck; Cs udapattvā,
Bds udam patvā; read udapattva? ¹¹ Cks - ranto. ¹² Cks - ṇā. ¹³ Bđ najjhagā-
gacchi, Bs najjhagāgacchi. ¹⁴ Cks - la. ¹⁵ Cks - itaṃ, Bđ - itaṃ, Bs - ikaṃ. ¹⁶
Ck Bđ - jā. ¹⁷ Bđ gicchā. ¹⁸ Cks ve. ¹⁹ Cks ga-.

Tattha pāpānīti mahārāja tvaṃ kāmaggiddho, narā ca¹ kāme missāya kāyeduccaritādīni pāpāni katvā yattha supīnake pi dībbā ca mānusakā ca kāmā na labhanti² taṃ duggatīm upapajjanti attho, pahatvānā 'ti khelapiṇḍaṃ viya pahāya, akuto bhaya³ ti rāgādīsu kutoci anugatabhaya, ekodibhāvādhi-
 5 gatā ti ekodibhāvaṃ ekavihārikaṃ adhiḡgatā, na te ti te evarūpā pabbajitā duggatīm na gacchanti, upamante ti mahārāja dībbamānusaḡe kāme patthen-
 tassa hatthikuṇape paṭibaddhakākasadisassa tava ekaṃ upamaṃ kariessāmi, taṃ sunohīti attho, kuṇapam ti hatthikalebaram⁴, mahannaṇve ti gambhīra-
 puthule⁵ uḡade eko kira mahāvāraṇo Gaṇḡatīre caranto Gaṇḡāya patitvā utta-
 10 rituṃ asakkonto tatth' eva⁶ mato Gaṇḡāya vuyhi, taṃ sandhāy⁷ etaṃ vuttaṃ, vāyaso ti ākāseṇa gacchanto eko kāko, yānaṇca vatīdan ti so evaṃ cintetvā
 tattha niliyitvā idaṃ mayā hatthiyānaṃ laddhaṃ ettha nilīno sukhaṃ carīessāmi
 ayam eva ca me anappako bhakkho bhavissati idāni mayā aññattha gantum na
 vaṭṭatīti sanniṭṭhānaṃ akāsi, tattha rattin ti tassa⁸ rattīṇ ca divā ca tatth'
 15 eva mano abhirato aho si, na paṭitthā⁹ 'ti na uḡdetva¹⁰ pakkāmi, otaraṇīti¹¹
 samuddābhīmukhī otaramānā, ohāraṇīti pi pāṭho, sā samuddābhīmukhī ava-
 haramānā¹² ti attho, agatī yatthā 'ti samuddamajjhe sandhāyāha, bhak-
 khaparikkhiṇo ti parikkhīnabhakkho, uḡapatvā¹³ ti khīṇe camme ca māse
 ca atṭhasaṃghāte ūmivegeṇa bhīno uḡade nimujji, aha so kāko uḡade paṭitṭhā-
 20 tuṃ asakkonto uppati, evaṃ uppatitvā ti attho, agatī yattha pakkhīnaṃ
 ti yasmiṃ samuddamajjhe pakkhīnaṃ agatī tattha so evaṃ uppatito, pacchīnaṃ
 disaṃ gantvā tattha paṭitṭhaṃ alabbhitvā taḡo puratthimaṃ tato uttaraṃ tato
 dakkhiṇaṃ ti catasso pi disā gantvā attano paṭitṭhānaṃ na ajjhaḡacchīti¹⁴
 adhīgaṇḡhīti¹⁵ attho, aha vāyaso evaṃ uppatitvā pacchīmādisu¹⁶ ekekaṃ
 25 disaṃ agaṇḡhi, dīpaṃ pana na ajjhaḡānā ti evaṃ p' ettha attho daṭṭhabbo.
 pāpatthā 'ti paṭito, yathā dubbalako ti yathā dubbalako pateyya tath' eva
 paṭito, susū ti susunāmaka¹⁷ caṇḡamacchā, pasayaḡakārā ti aniccamānakaṃ
 yeva balakkāreṇa, vipakkhīnaṃ¹⁸ ti viddhaṃsatapakkhakaṃ¹⁹, giddhā ce
 vamiṣṣanti²⁰ yadi giṇḡhā hutvā kāme na vamiṣṣanti²¹ na chaḡḡessanti
 30 kākapaṇḡāya te samānapaṇḡā²² ti²³, iti te Buddhādayo paṇḡitā vidū vadanti
 jānanti attho²⁴, atthasandassanti atthapakāsikā²⁵, tvaṇca paṇḡāyase 'ti
 paṇḡāyissasi, i. v. h.: mahārāja mayā hitakāmena tava ovādo dīno, taṃ pana
 tvaṃ yadi kāhasi devātoke nibbattissasi, yadi na kāhasi kāmapaṇḡe nimuggo
 jīvitapariyosāne niraye nibbattissasi, evaṃ tvaṃ eva tena kāraṇeṇa vā akāra-

¹ Cks add me. ² so all three MSS. for labbhanti? ³ Bd -varam. ⁴ Ck re-
 puthulodake. ⁵ Cks tassā ⁶ Ck palitā, C² palitvā, B² paletvā, B³ phaletthā.
⁷ B² uppatetvā, B³ uppadhotvā. ⁸ Ck ohārāni, C² ohāraṇīti. ⁹ B² avaharaṇī.
¹⁰ so Cks; B² uḡakam patvā corr. to ndam? ¹¹ Ck ajjhabhāḡacchatīti, C²
 ajjhabhāḡaṇḡhīti, B² ajjhaḡacchīti altered to -gāṇāḡacchīti. ¹² B² nāḡbigac-
 chatī. ¹³ B² mādisāsu. ¹⁴ Ck susukānāmeka, C² -kā. ¹⁵ Cks pakkhaṇ, B² vi-
 pakkhakaṇ. ¹⁶ B² viddhaṃsatapakkhataṃ. ¹⁷ Cks ga-. ¹⁸ B² -te ti kākassa-
 māna-. ¹⁹ B² omīta ti. ²⁰ Cks omīta a-. ²¹ Cks -itā.

pena vā sagge¹ vā nīraye¹ vā paññāyissasi, ahaṃ pana bhavehi² mutto appaṭi-
sandhiko ti; imaṃ³ pana ovādaṃ dentena paccakabuddhena naḍi dassitā, taya
vuyhamānaṃ hatthikūṇapaṃ dassitaṃ, kuṇapakhādako kāko dassito, tassa⁴ kuṇa-
paṃ khādītva pāṇiyam pīvanakālo⁵ dassito, ramaṇiyavanasaṇḍadassanakālo das-
sito, kuṇapassa nadiyā vuyhamānassa samuddappaveso dassito, samuddamajjhe
kākassa hatthikūṇape paṭiṭṭhaṃ alabbhivā vināsaṃ pattakālo dassito, tattha naḍi
viya anamataggo saṃsāro daṭṭhabbo, nadiyā vuyhamānaṃ hatthikūṇapaṃ viya
saṃsāro paṇḍakāmaguṇaṃ, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kuṇapaṃ khādītva
pāṇiyam pīvanakālo viya puthujanassa kāmaguṇaṃ⁶ paribhuñjitvā somanassika-
kālo⁷, kākassa kuṇape laggasa⁸ eva ramaṇiyavanasaṇḍadassanaṃ⁹ viya puthuj-
janaṃ kāmaguṇe laggasa⁸ eva savanavasena aṭṭhatimsārammaṇadassanaṃ, ku-
ṇape samuddamā paviṭṭhe⁹ kākassa paṭiṭṭhaṃ¹⁰ labhitaṃ asakkontassa vināsaṃ
pattakālo viya bālaputhujanassa kāmaguṇagiddhassa pāpapaṇāyanaṃ kusala-
dhamme paṭiṭṭhaṃ alabbhivā mahānīraye mahāvināsaṃ pattaṃ ti¹¹.

Evam assa so imāya upamāya ovādaṃ datvā idāni tam
eva ovādaṃ thiraṃ katvā paṭiṭṭhapetuṃ g. ā.:

34. Ekavācam pi dvevācaṃ bhaṇeyya anukampako
taduttarim¹² na bhāseyya dāso ayirassa¹³ santike ti. 34.

Tattha na bhāseyyā 'ti vacanaṃ agaṇhantaṃ hi tato¹⁴ uttarim bhā-
samāno hi sāmikassa santike dāso viya hoti, dāso hi sāmike kathaṃ gaṇhante
pi agaṇhante pi katheti yeva, tena vuttaṃ taduttarim¹² na bhāseyyā 'ti.

35. Idam vatvāna pakkāmi Sónako amitabuddhimā
vehāse antalikkhasimā anusāsivāna khattiyān ti 35.
abhisambuddhagāthāyaṃ.

Tattha idam vatvāna 'ti bhikkhave so paccakabuddho amitāya lokuttara-
buddhiyā amitabuddhimā idam vatvā iddhiyā uppatitvā sace pabbajissasi tav'
eva noce pabbajissasi tav' eva diṇno te mayā ovādo appamatto hohiti evam
anusāsivāna khattiyān pakkāmi.

Bo. pi tam ākāseṇa gacchantam yāva dassanapathā¹⁵
olokento tathavā tasmim cakkhupathe atīte¹⁶ samvegān paṭi-
labhivā cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo hīnajacco¹⁷ samāno asam-
bhinnakhattiyavamse¹⁸ jātassa mama matthake attano pāda-

¹ Cks -ena. ² Bds sabbabh-. ³ Cks idam. ⁴ Ck tathassa. ⁵ Ck pīcana-, Cs pi
pana-. ⁶ Bd -pe. ⁷ Cks -itakālo. ⁸ Ck -i, Cs -nī. ⁹ Cks -o. ¹⁰ Cks
paṭiṭṭhita. ¹¹ so Cks for pattakālo? Bds paṭitidatṭhabba. ¹² Bd tat-. ¹³ Bd
ayyassa. ¹⁴ Bd adds ce. ¹⁵ Bd dissana-. ¹⁶ Bds atikkamante. ¹⁷ Cks brāh-
maṇajacco. ¹⁸ Ck -nno - so, Cs -nne - - se.

rajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi ajj' eva nik-
khamitvā pabbajitum vaṭṭatīti¹ so r. niyyādetvā pabbajitukāmo
gāthadvayam ā.:

36. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā¹,
rajaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 36.
37. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
māhaṃ² kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā³ ti: 37.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime, rājakattāro tiye rājārahaṃ⁴ abhi-
siñcitvā rājānaṃ karonti, sūtā veyyattimāgatā⁵ ti sūtā ca ye ca aññe⁶
10 veyyattabhāvaṃ⁷ āgatā mukhamaṅgalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko,
ko jaññā maraṇaṃ suve ti maraṇaṃ ajja⁸ suve vā ti idaṃ ko⁹ jānitum
samattho.

Evam r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu:

38. Atthi te daharo putto Dīghāvu ratṭhavaddhano¹⁰,
taṃ rajje abhisīncassu, so no rājā bhavissatīti. 38.
15 Tatoparaṃ raññā vuttagātham ādim katvā uttānasam-
bandhagāthā¹¹ pālinayen' eva veditabbā.
39. Khippaṃ kumāraṃ ānetha Dīghāvuṃ ratṭhavaddhanaṃ,
taṃ rajje abhisīncassu, so vo¹² rājā bhavissati. 39.
20 40. Tato kumāraṃ ānesuṃ Dīghāvuṃ ratṭhavaddhanaṃ,
taṃ disvā ālapi rājā ekaputtaṃ manoramaṃ: 40.
41. Saṭṭhi¹³ gāmasahassāni paripuññāni sabbaso —
te putta paṭipajjassu, rajaṃ niyyādayāmi¹⁴ te. 41.
42. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā. 42.
25 43. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā 43.
44. Ārūlha gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi —
te putta paṭipajjassu, rajaṃ niyyādayāmi te. 44.

¹ Cks sudā-, Bḍ sutāveyatta-. ² Ck māhaṃ, Bḍ nāhaṃ. ³ Bḍ anvagā. ⁴ Bḍ
rājā-. ⁵ Cks sudā-, Bḍ sutāveyatta- corr. to suddhāve-. ⁶ Bḍ sudā-, Cks
sutā va aññe ca. ⁷ Bḍ byatta-. ⁸ Bḍ add vā. ⁹ Bḍ adda na. ¹⁰ Bḍ -vaḍḍhano.
¹¹ Bḍ uttānatthasam-. ¹² Ck ce. ¹³ Cks saṭṭhiṇ through-out. ¹⁴ Cks -dayāmi.

45. Ajj' eva etc. 45.
46. Saṭṭhi assasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
ajāṇiyā va jāṭiyā sindhavā sīghavāhino¹ 46.
47. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi² —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 47. 5
48. Ajj' eva etc. 48.
49. Saṭṭhi rathasahassāni sannaddhā ussitaddhajā
dīpā³ attho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 49.
50. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 50. 10
51. Ajj' eva etc. 51.
52. Saṭṭhi dhenusahassāni rohaṇṇā⁴ puṅgavūsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 52.
53. Ajj' eva etc. 53.
54. Solasitthisahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
vicitrahathābharanā⁵ āmuttamaṇikuṇḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 54. 15
55. Ajj' eva etc. 55.
56. Daharass' eva me tāta mātā matā⁶ ti me sutam,
tayā vinā aham tāta jīvitum hi na ussahe. 56. 20
57. Yathā āraṇṇakam nāgam poto anveti pacchato
jessantaṃ giriduggesu samesu visamesu ca 57.
58. Evaṃ taṃ anugacchāmi pattam⁷ ādāya pacchato,
subhāro te bhavissāmi, na te hessāmi dubbhāro. 58.
59. Yathā sāmuddikam nāvaṃ vāṇijānaṃ dhaḍḍesinaṃ
vohāro tattha gaṇheyya vāṇijā vyasanī⁸ siyā⁹ 59. 25
60. Evaṃ evāyaṃ puttakali¹⁰ antarāyakaro mamaṃ¹¹,
imaṃ kumāraṃ pāpetha pāsādaṃ rativaddhanaṃ. 60.

¹ Ck dīghavāyano, C sīghavāhito, Bd sīghavāhaṇā, B sīghavāhaṇā.. ² Bd in-
driyācāpa-, Ck illiyocāpa-. ³ Bd -e. ⁴ Ck -haṇṇā. ⁵ Bd vicittavatthā-. ⁶
Ck Bd mātā. ⁷ Bds pu-. ⁸ Bd byasanam. ⁹ so all three MSS. for siyaṃ.
¹⁰ Ck -līh. ¹¹ Bd mama.

61. Tattha kambussahatthāyo¹ yathā Sakkaṃ va accharā
tā naṃ tattha ramesanti², tāhi-m-eso³ ramissati. 61.
62. Tato kumāraṃ pāpesuṃ pāsādaṃ rativaddhanaṃ,
taṃ disvā avacuṃ⁴ kaṇṇā Dīghāvuṃ raṭṭhaddhanaṃ: 62.
- 5 63. Devatā nu si gandhabbo ādu Śakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayā⁵. 63.
64. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
Kāsiraṇṇo ahaṃ putto Dīghāvu raṭṭhavaddhanaṃ. 64.
65. Mama⁶ bharatha, bhaddaṃ vo, ahaṃ bhattā bhavāmi⁷. 65.
- 10 Taṃ tattha avacuṃ kaṇṇā Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ:
kuhiṃ rājā anuppatto, ito rājā kuhiṃ gato. 65.
66. Paṃkaṃ rājā atikkanto thale rājā patitṭhito
akaṇṭakaṃ agahanaṃ paṭipanno mahāpathaṃ. 66.
67. Ahaṃ ca paṭipanno 'smi maggaṃ duggatigāmināṃ
sakaṇṭakaṃ sagahanaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 67.
- 15 68. Tassa⁸ te sāgataṃ⁹ rāja sīhassēva giribbajāṃ,
anusāsa mahārāja, tvaṃ no⁹ sabbāsaṃ issaro ti.

Tattha khippan ti tena hi taṃ sīghaṃ ānetha, ālapiti saṭṭhi gāmasa-
hassāniti ādini vadanto ālapi, sabbālaṃkārabhūsitā ti te nāgā sabbehi
20 sīsūpagādihi alaṃkārehi bhūsitā, hemakappanavāsasā ti suvaṇṇakhacitena
kappanena paṭicchannasārira, gāmaṇīyehīti haṭṭhacariyehi, ajāṇīyā vā¹⁰ ti
kāraṇākāraṇā¹⁰ jānanakā vā¹¹, jāṭiyā sindhavā ti sindhavaratṭhena¹² Sindhu-
nadītire jātā, gāmaṇīyehīti assācariyehi, illiyācāpadhārīhīti¹³ illiāvudhaṃ
ca¹⁴ cāpāvudhaṃ ca dhārentehi, dipā aṭṭho pi veyyagghā ti dīpicamma-
25 vyagghacammaparivārā¹⁵. gāmaṇīyehīti rathikehi, vammīhīti¹⁶ sannaddha-
vammehi¹⁷, rohaṇṇā ti rattavannā, puṇḍavūsabhā ti usabhasam-
khātena jeṭṭhakaṃ puṇḍavena samannāgatā, daharasseva me ti aṭṭha naṃ ku-
māro tāta mama¹⁸ daharasseva¹⁹ sato mātā matā²⁰ iti mayā sutāṃ so²¹ haṃ
tayā vinā jīvituṃ na sakkhissāmi²² a., poto ti taruṇapotako, jessantaṃ ti
30 vicarantaṃ, sāmuddikaṃ ti samudde vicarantaṃ, dhanesinaṃ ti dhanā-
pariyessantānaṃ, vohāro ti tasmīṃ ohārento²³ heṭṭhā kaḍḍhanako vālamaccho

¹ Bā kammusa-, B² kammussa-. ² Bā -issanti. ³ C³ Bā ceso. ⁴ C⁴ ālapuṃ.
⁵ Bā adde kumārōha. ⁶ Bā maṃ maṃ, B⁷ mamaṃ. ⁷ Bā tattha. ⁸ Bā svā-
⁹ C⁹ so. ¹⁰ Bā -naṃ. ¹¹ Bā vijānanakā ca, C¹¹ -ko va. ¹² Bā jāṭiyā sin-
dhuratṭhe. ¹³ Bā indriyā-. ¹⁴ Bā indriyāvu-. ¹⁵ C¹⁵ -pārā. ¹⁶ Bā cariyeh-
vammībhīti, C¹⁶ sammīhīti. ¹⁷ C¹⁷ -cammehi. ¹⁸ Bā adde tāta mama. ¹⁹ Bā
adde me. ²⁰ Bā mātā. ²¹ Bā vicitravohāro in the place of tasmīṃ --.

vā udakarakkhaso vā āvaṭṭo vā, tatthā 'ti tasmīm samudde, vāñijā vya-
 sanī siyā ti atha te vāñijā vyasanasampattā bhaveyyum, siyun¹ ti vā pāṭho.
 puttakalīti puttālāmakō puttakālakapṇī, kumāro puna kiñci vattum na visabhi²,
 atha rājā amacce āṇāpento iman ti ādim ā., tattha kambussahattbhāyo ti
 kambussam vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇābharanabhūsitahattbhāyo ti attho, yathā
 ti yathā icchanti tathā³, evaṃ vatvā M. tatth' eva tam abhiññāpetvā nagaram
 pāhesi, sayam pana ekako va uyyānā nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā rama-
 ñiye bhūmibhāge paṇṇasālāṃ māpetvā isipabbajjam pabbajitvā vanamūlaphalā-
 hāro yāpesi, mahājano pi kumārāṃ Bārāṇasīm pavasesi, so nagaram padakkhi-
 nam katvā pāsādam abhirūhi⁴, tam attham pakāsento S. tato ti ādim ā., tam
 disvā avacum kaññā ti tam mahantena sirisobhaggena āgataṃ disvā asuko
 nam' eso ti ajānantīyo va tā nāṭakīrthīyo avocum, mama⁵ bharathā 'ti maṃ
 icchatha, paññā ti rāgādikilesapaṃkam, thale ti pabbajjāya, akantakan ti
 rāgakanṭakārahitaṃ, teh' eva gahanehi agahanam, mahāpathan ti sagga-
 mokkhagaminam mahāmaggam paṭipanno, yenā 'ti yena micchāmaggena dugga-
 tim gacchan ti tam aham paṭipanno ti vadati, tato tā cintesum: rājā tāva amhe
 pahāya pabbajito, ayam pi kāmesu viharantarūpo⁶, sace naṃ nābhiramessāma
 nikkhamitvā pabbajeyya, abhiramanākāram assa karissāma 'ti, atha naṃ abhi-
 nandantiyo osānagātham āhaṃsu, tattha giribbajan ti sihapotikānam⁷ vasa-
 natthānam⁸ tañcanaguham, kesarasihassa āgataṃ viya tassa tava āgataṃ suā-
 gataṃ⁹. tvanno ti tvam sabbāsam pi amhākam issaro sāmiti.

Evañ ca pana vatvā sabbe turiyāni paggaṇhimsu, nānap-
 pakārāni naccagītāni vattayimsu⁹, yaso mahā ahoṣi, so yasa-
 matto¹⁰ pitaraṃ na sari, dhammena pana¹⁰ r. kāretvā yathā-
 kammaṃ gato, Bo. pi jhānābhīññam¹² nibbattetvā¹³ Brahmalo-
 kūpago ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhinnikkha-
 manam nikkhanto yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā paccekabuddho pari-
 nibbāyi, putto Rāhulakumāro ahoṣi, Arindamarājā aham evā" 'ti.
 Sonakajātakaṃ.

30

2. Saṃkiccajātaka.

Disvā nisinnam rājānan ti. Idam S. Jivakambavane v.
 Ajātasattussa pitughātakammaṃ ā. k. So hi Devadattaṃ nissēya

¹ Bā sīghan. ² Bā -hati. ³ Bā add karonti. ⁴ Bā -ruihi. ⁵ Bā mamaṃ.

⁶ so Ck; Bā virattacittarūpo. ⁷ Ck -ikam. ⁸ Ck omit su-. ⁹ Bā pavattimsu.

¹⁰ Bā yasasampatto. ¹¹ Bā omit pana. ¹² Bā ā-. ¹³ all three MSS. -ttitvā.

- tassa vacanena pitaraṃ ghātāpetvā Devadattassa saṃghabhedāvasāne bhinnaparisaṃsa roge uppanne „T-aṃ khamāpessāmi”¹ mañcasivikāya Sāvattim² gacchantassa Jetavanadvāre paṭhavim pavittabhāvaṃ sutvā „Devadatto Sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhavim
- 5 pavisitvā avicīparāyano jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko dhammarājā ghātito, aham pi nu kho paṭhavim pavisissāmi” bhito rajjasiriya³ cittassādaṃ alabhi⁴, „thokaṃ niddāyissāmi”⁵ niddaṃ upagatamatto navayojanabahalāya⁶ ayapaṭhaviyaṃ⁷ pāṭetvā ayasūlehi kottiyamāno⁸ viya sunakhehi luñcitvā khajjamāno viya bheravaravena
- 10 viravanto⁹ utthāsi, ath’ ekadivasam komudiya cātumāsiniya amaccaganaparivuto attano yasaṃ oloketvā „mama pitu yaso ito” mahantataro, tathārūpaṃ¹⁰ nāmahaṃ dhammarājāni¹¹ Devadattaṃ nissāya ghātesin” ti cintesi, tass’ evaṃ cintentass’ eva kāye dāho uppajji, sakalasariraṃ sedatintaṃ ahosi, tato „ko nu kho mama imaṃ bhayaṃ
- 15 vinodetīti” cintetvā „thapetvā Dasabalaṃ añño n’ atthīti”¹² cintetvā „ahaṃ T-assa mahāparādhiko, ko nu kho maṃ¹³ netvā dassessatīti” cintento „na añño koci aññatra Jivakā” ti sallakkhetvā tassa gaṇetvā gamanūpāyaṃ karonto „ramaṇiya vata bho dosinā rattiti”¹⁴ udānaṃ udānetvā „kin nu khv-ajja samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupā-
- 20 seyyamā”¹⁵ ti vatvā purāṇasāvakādīhi purāṇādinaṃ guṇe kathite tesam vacanaṃ anādiyitvā Jivakaṃ paṭipucchitvā tena T-assa guṇaṃ kathetvā „taṃ devo¹⁶ Bhagavantaṃ¹⁷ payirupāsati” ti vutte hatthiyānāni kappāpetvā¹⁸ Jivakambavanaṃ gantvā T-aṃ upasaṃkamitvā vanditvā T-ena katapaṭisaṇthāro sandiṭṭhikaṃ sāmāññaphalaṃ pucchitvā T-assa ma-
- 25 dhurasāmāññaphaladhammadesanaṃ¹⁹ sutvā suttapariyosāne upāsakattaṃ paṭivedetvā T-aṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya dānaṃ dento silaṃ rakkhanto T-ena saddhim saṃsaggaṃ katvā madhuradhammakathaṃ suṇanto kalyāṇamittasaṃsaggena pahinabhayo vigatalomahaṃso hutvā cittassādaṃ paṭilabhi²⁰, sukhena²¹ oattāro
- 30 iriyāpathe kappesi. Ath’ ekadivasam dh. k. s.: „āvuso, Ajātasattu pitughātakammaṃ katvā bhayappatto ahosi, rajjasiriṃ nissāya cittassādaṃ alabhanto sabbiriyāpathesu dukkhaṃ anubhosi, so dāni T-aṃ āgamma kalyāṇamittasaṃsaggena vigatabhayo issariyasukhaṃ anubhotīti”. S. āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave e. k. s.” ti pucchitvā

¹ B^d -mañ. ² C^k -iyam. ³ so C^k; B^d na labhi. ⁴ B^d -yam. ⁵ B^d ayamahāpaṭhaviyaṃ, C^k paṭhaviṃ. ⁶ B^d koṭi-. ⁷ B^d vihar-. ⁸ C^k add ca. ⁹ C^k -pā. ¹⁰ B^d -janaṃ. ¹¹ B^d natvā. ¹² C^k me in the place of kho maṃ. ¹³ C^k vo. ¹⁴ C^k bhavantaṃ. ¹⁵ C^k sampā-, C^o kampā-. ¹⁶ B^d madhuraṃ-. ¹⁷ B^d -itva. ¹⁸ C^k sumukhena.

„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa pitu-
ghātakammaṃ katvā maṃ nissāya sukhaṃ sayīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Brahmaddatto¹ Brahmaddattakumāraṃ nāma puttāṃ
paṭilabhi. Tadā Bo. purohitassa gehe paṭisandhiṃ ganhi,
jātassa c' assa Saṅkiccakumāro ti nāmaṃ karim̐su. Te 5
ubho pi rājanivesane ekato va vaddhimsu, aññamaññasahāyakā²
hutvā vayappattā Takkasilāṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā
paccāgamimsu. Atha rājā puttassa uparajjāṃ adāsi, Bo. pi
uparājass' eva santike ahosi. Ath' ekadivasāṃ uparājā pitu
uyyānakīlāṃ gacchantassa mahantaṃ yasaṃ disvā tasmim̐ 10
lobhaṃ uppādetvā „mayhaṃ pitā mama bhātisadisō³, sace
etassa maraṇaṃ olokessāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi,
tadā laddhena pi rajjena ko attho⁴, pitaraṃ māretvā r. kāressā-
mīti“⁵ cintetvā B-assa tam atthaṃ ārocesi. Bo. „samma,
pitughātakammaṃ nāma bhāriyaṃ nirayamaggo, na sakkā 15
etaṃ kātuṃ, mā karīti“ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā
yāvatatiyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi, te
sampaṭicchitvā rañño⁶ maraṇūpāyaṃ vīmaṃsiṃsu. Bo. tam
pavattim̐ ñatvā „nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato⁷ bhavissāmīti“
mātāpitara anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṃ 20
pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajitvā jhānābhīññaṃ⁸ nibbattetvā
vanamūlaphalāhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmim̐ gate pitaraṃ
māretvā mahantaṃ yasaṃ anubhavi. „Saṅkiccakumāro kira
isipabbajjāṃ pabbajito“ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā
tassa santike pabbajimsu, so mahatā isigaṇa parivuto tattha 25
vasi sabbehi samāpattilābhīhi⁹ yeva. Rājā pitaraṃ māretvā
appamattakaṃ yeva kālaṃ rajjasukhaṃ anubhavitvā¹⁰ tato
paṭṭhāya bhīto cittassādaṃ alabhanto niraye kammakaraṇappatto
viya ahosi. So B-aṃ anussaritvā „sahāyo me 'pitughāta-
kammaṃ bhāriyaṃ' ti paṭisedhetvā maṃ attano kathaṃ gāha- 30
petuṃ asakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi, sace so idha

¹ Bds add r. kārento. ² Bd -ññamsa-. ³ Bds bhātikasa-. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bd
gaṇhissāmīti. ⁶ Cks omīti rañño. ⁷ Bd -ko. ⁸ Bd -ā. ⁹ Ck -ihī, Bds -ino.

¹⁰ Cks anuvibh-.

abhavissa na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idam pi me
 bhayaṃ hareyya, kahaṇ nu kho¹ etarahi viharati, sac' assa² va-
 sanatṭhānaṃ jāneyyaṃ pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasa-
 natṭhānaṃ āroceyyā³ 'ti cintesi. So tato paṭṭhāya antopure ca
 5 rājasabhāyaṃ ca B-ass' eva vaṇṇaṃ bhāsati. Evaṃ addhāne gate
 B. „rājā maṃ saratīti, mayā tattha gantvā⁴ dh. desetvā taṃ⁵
 nibbhayaṃ katvā āgantuṃ vaṭṭatīti⁶ paṇṇāsa vassāni Himavante
 vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāseṇa gantvā Dāyapasse
 nām' uyyāne otaritvā isigaṇaparivuto silāpatte nisīdi. Uyyāna-
 10 pālo taṃ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāmā⁷ 'ti pucchi,
 „Saṃkiccapaṇḍito nāmā⁸ 'ti ca⁹ sutvā sayam pi sañjānitvā
 „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva hotha, amhākaṃ
 rājā tumhe daṭṭhukāmo¹⁰ ti vatvā vanditvā vegena rājakulaṃ
 gantvā tassa āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ
 15 gantvā⁶ kattabbayuttakaṃ upacāraṃ katvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseto S. ā.:

1. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ Brahmaḍattaṃ rathesabhaṃ
 ath' assa paṭivedesi yassāsi anukampako: 69.
2. Saṃkicc' āyaṃ anuppatto isīnaṃ sādhusammato,
 20 taramānarūpo niyyāhi⁷. khippaṃ passa mahesinaṃ. 70.
3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruya sandanaṃ
 mittāmaccaparibbūlho agamāsi rathesabho. 71.
4. Nikkhippa pañca kakudhāni Kāsīnaṃ ratthavaḍḍhanaṃ
 vālavijaniṃ uṇhisaṃ khaggaṃ⁸ chattaṃ upāhanaṃ⁹ 72.
5. Oruya rājā yānaṃhā ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
 25 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ Saṃkiccā upasaṃkami. 73.
6. Upasaṃkamitvā [so] rājā sammodi isinā saha,
 taṃ kathaṃ vītisāretvā ekamantaṃ upāvisi. 74.
7. Ekamantaṃ nisinno va yathā¹⁰ kālaṃ amaññatha
 30 tato pāpāni kammāni pucchitūṃ paccapajjatha. 75.
8. Isinā pucchāmi Saṃkiccaṃ isīnaṃ sādhusammataṃ
 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ isisaṃghapurakkhataṃ: 76.

¹ Bds add so. ² Bds sacetassa. ³ Bds addt tassa. ⁴ Bds omits taṃ. ⁵ Bds
 omits ca. ⁶ Ck ag-, C ag-. ⁷ Bds niyyāti. ⁸ Bds -a. ⁹ Bds chattañcup-. ¹⁰
 Bds atha.

9. Kaṃ gatiṃ¹ pecca gacchanti narā dhammācārino,
aticiṇṇo mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta. disvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṃ rājasabbhāya² nisinnaṃ
disvā, athassā³ 'ti evaṃ nisinnaṃ disvā atha tassa paṭivedeṣi yassāsīti vadanto,
ārocesīti attho, yassāsīti mahārāja yassa tvaṃ anukampako muducitto āsi⁴ 5
yassa abhinhaṃ vaṇṇaṃ payirudāhāsi so ayaṃ Saṃkicco isinaṃ antare sādhu
latthako⁵ ti sammato anuppatto tava uyyāne silāpatte isiganaparivuto kañcana-
paṭimā viya nisinno, taramāna rūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gaṇe vā
alaggā tumhākaṃ anāgacchantānaṃ eva⁶ pakkameyyuṃ⁷ tasmā taramānarūpo khip-
paṃ niyyāhi mahantānaṃ silādigūṇānaṃ esitattā⁸ gavesitattā⁹ mahesinaṃ, tato 10
ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṃ sutvā tato tassa vacanato anantaram eva,
nikkhippā¹⁰ 'ti nikkhipitvā, tassa kira uyyānadvāraṃ patvā va etad ahoṣi: pabba-
jitā nāma garuṭṭhāniyā Saṃkiccatāpasassa santikaṃ uddhatavesena gantuṃ ayuttan
ti so mañcittasuvannaḍaṇḍaṃ vālavijāniṃ kañcanamayaṃ uphisapaṭṭaṃ supari-
khittaṃ maṅgalakhaḍgaṃ setacchattaṃ sovaṇṇapādukaṃ ti imāni pañca rājaka- 15
kudhabhaṇḍāni apanesi tena vuttaṃ nikkhippā¹¹ 'ti, paṭicchadanti tad¹² eva
rājakakudhabhaṇḍaṃ thapayitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā, Dāyapassasmiṃ
ti evaṃnāmake uyyāne, atha kālaṃ amaññathā¹³ 'ti atha so idāni me pañ-
haṃ pucchitum kālo ti jāni¹⁴, Pāliyaṃ pana yathā¹⁵ kālan ti āgataṃ, tassa
kālanurūpeṇa pañhapucchanāṃ¹⁶ amaññathā¹⁷ 'ti attho, paccapajjathā¹⁸ 'ti 20
paṭipajji, peccā¹⁹ 'ti paṭigantvā, paralokassa vā nāmaṃ etaṃ²⁰, tasmā paraloke²¹
ti attho, mayā ti bhaute mayā sucaritadhammo²² atikkanto pitughātakammaṃ
kataṃ, tam me²³ akkhāhīti tasmā me²⁴ akkhāhi²⁵: kaṃ gatiṃ²⁶ pitughātakā
gacchanti katarasmiṃ niraye paccantīti pucchati, so taṃ sutvā tena hi mahārāja
suṇohīti vatvā ovādaṃ tāva adāsi.

25

S. tam atthaṃ āvikaṇṭo āha:

10. Isi avaca Saṃkicco Kāsinaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ
āsinaṃ Dāyapassasmiṃ, mahārāja suṇohi me: 78.
11. Uppathena vajantassa yo maggam anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā nāssa²⁰ maggeyya kaṇṭako. 79. 30
12. Adhammaṃ paṭipannassa yo dhammaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā na so gaccheyya duggatin ti²¹. 80.

Ta. uppathenā¹ 'ti corehi pariyutṭhitamaggena, maggamanusāsātīti
khemāṃ maggaṃ akkhāti, nāssa maggeyya kaṇṭako ti tassa ovādakārassa

¹ all three MSS. -i. ² Bds -yaṃ. ³ Bā ahoṣi. ⁴ Bā laddhako. ⁵ Bds anāgacchantā-
naññeva, Cks gac-. ⁶ Cks -eyya. ⁷ Cks mahantaṃ - - guṇaṃ esitattaṃ. ⁸ Cks
passa in the place of gavesitattā. ⁹ Bā tam. ¹⁰ Bds jānāti. ¹¹ Cks tathā. ¹²
Cks pañhaṃ-. ¹³ Cs nāmatametaṃ, Bā nāmetaṃ. ¹⁴ Cks -ko. ¹⁵ Cks add ti.
¹⁶ Cks kammaṃ, Bs yamme. ¹⁷ Ck ce. ¹⁸ Bds omit tasmā me a-. ¹⁹ all three
MSS. -i. ²⁰ Bā na-. ²¹ Cks -tīm, omitting ti.

purisassa mukhaṃ corakaṇṭako na passeyya, yo dhamman ti yo sucarita-
dhammaṃ ācikkhati, na so ti so puriso nirayādibhedam duggatiṃ na gaccheyya.
uppathasadiso hi mahārāja adhammo maggasadiso sucariṭṭadhammo, tvaṃ pana
pubbe pitaraṃ ghātetvā rājā homīti mayhaṃ kathetvā mayā paṭibāhito, mama
5 vacanaṃ akatvā pitaraṃ mēretvā¹ idāni socasi, paṇḍitānaṃ ovādaṃ akaraṇṭā
nāma coramaggaṃ² paṭipannā viya mahāvyaśanaṃ pāpuṇantīti.

Evam assa ovādaṃ datvā upari dhammaṃ desento ā.:

13. Dhammo patho³ mahārāja adhammo pana uppatho,
adhammo nirayaṃ neti
10 dhammo pāpeti suggaṭiṃ. 81. (IV $\frac{496}{16}$).
14. Adhammacārino rāja narā visamajjivino
yaṃ gaṭiṃ pecca gacchanti niraye te suṇohi me: 82.
15. Sañjīvo Kālasutto ca Saṃghāto dve ca Roruvā
athāparo Mahāvici Tapano ca Patāpano. 83.
16. Icc-ete aṭṭha nirayā akkhātā duratikkamā
ākippā luddakammehi paccekā soḷas' ussadā 84.
17. Kadariyātapanaṃ ghorā accimantā mahabbhayā
lomahaṃsanarūpā ca bhesmā⁴ paṭibhayā dukkhā 85.
18. Catukkappā catudvārā vibhattā bhāgaso mitā
20 ayopākārapariyantā ayasā paṭikujjitā. 86.
19. Tesam ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā,
samantā yojanasataṃ phuṭā tiṭṭhanti sabbadā. 87.
20. Ete patanti niraye uddhapādā avamsirā
isinaṃ ativattāro⁵ saññatānaṃ tapassināṃ. 88.
21. Te bhūnahuno⁶ paccanti⁷ macchābhilā⁸ katā yathā
saṃvacchare aṣaṃkheyye narā kibbisakārino. 89.
22. Dayhamānena gattena niccaṃ santarabāhiraṃ
nirayā nādhigacchanti dvāraṃ nikkhamanesino. 90.
23. Puratthimena⁹ dhāvanti tato dhāvanti pacchato,
30 uttarena pi dhāvanti tato dhāvanti dakkhiṇaṃ,
yaṃ yaṃ dvāraṃ gacchanti taṃ taṃ devā pithiyare¹⁰. 91.

¹ Bā ghātetvā. ² Bā -a. ³ Cā Bā pantho. ⁴ Bā bhasmā. ⁵ Cks -cattāro.

⁶ Ck guṇāhuno. ⁷ Bā paccanti. ⁸ Bā macchābhilā, Cks -bila. ⁹ Cks add pi.

¹⁰ Bā pidhiyyare.

24. Bahūni vassasahassāni¹ janā nirayavāsino²
bāhā paggayha kandanti patvā dukkhaṃ anappakam. 92
25. Āsīvisam va kupitam tejasim³ duratikkamaṃ
na sādthurūpe⁴ āside⁵ na saññātānaṃ tapassinam. 93.
26. Atikāyo mahissāso Ajjuno Kekakādhipo
sahassabāhu ucchinno isim āsajja Gotamaṃ. 94. 5
27. Arajam⁶ rajasā Vacchaṃ Kisam avakiriya Daṇḍakī
tālo va mūlato⁷ chinno, sa rājā vibhavaṃ gato. 95.
28. Upahacca⁸ manam⁹ Mejjo¹⁰
Mātaṅgasimī yasassine¹¹ (IV ³⁸⁹/₂₇) 10
29. Apārisajjo ucchinno, Mejjhāraññaṃ¹² tadā ahu. 96.
30. Kaṇhadipāyan' āsajja isim Andhakaveṇhuyo¹²
aññaññaṃ¹³ musale hantvā sampattā Yamasādanaṃ¹⁴. 97.
31. Athāyaṃ isinā satto¹⁵ antalikkhacaro¹⁶ pure (III ⁴⁶⁰/₁)
pāvekkhi paṭhaviṃ Cecco hīnatto patta pariyāyaṃ¹⁷. 98. 15
32. Tasmā hi chandāgamaṇaṃ na-ppasaṃsanti paṇḍitā,
adutṭhacitto bhāseyya giram saccupasaṃhitam, 99. (III ⁴⁶⁰/₃)
33. Manasā ce padutṭhena yo naro pekkhate¹⁸ munim
vijjācaraṇasampannaṃ gantā¹⁹ so nirayaṃ adho. 100.
34. Ye vaddhe²⁰ paribhāsenti²¹ pharusūpakkamaṃ janā
anapaccā adāyādā tālavatthu²² bhavanti te. 101. 20
35. Yo ca pabbajitam hanti katakiccaṃ mahesinaṃ
sa Kālasutte niraye cirarattāya paccati. 102.
36. Yo ca rājā adhammatṭho ratṭhavidhamsano mago
tāpayitvā janapadaṃ Tapane²³ pecca, paccati. 103. 25
37. So²⁴ ca vassasahassāni sataṃ divyāni paccati²⁵
accisaṃghapareto so dukkhaṃ vedeti vedanaṃ. 104.

¹ Cks sataśahassāni. ² Bds -gāmiṇo. ³ Bā -si. ⁴ Cks -po. ⁵ Cks āside, Bā nāsīde. ⁶ Cks -jā. ⁷ Bā samūlo. ⁸ Ck -gaccha, Cs -gacca. ⁹ Bā mā-. ¹⁰ Bā ma-. ¹¹ Ck Bā -no. ¹² Bds -vīndayo, Cs -venāhuyo, Ck -venhuso. ¹³ Ck aññañña, Bds aññamañña. ¹⁴ all three MSS. -sādhanaṃ. ¹⁵ Cks santo. ¹⁶ Cks -kkhe-. ¹⁷ so all three MSS. for patva pariyayam. ¹⁸ Cks -to. ¹⁹ Cks hantā, Bā gantvā. ²⁰ Bā vudhe, Bds buddhe. ²¹ Bā -santi. ²² Bā tāla-. ²³ Bā tā-. ²⁴ Cks yo. ²⁵ Bā pucati.

37. Tassa aggisikhā kāyā niccharanti pabhassarā
tejobhakkhassa gattāni lomageghi¹ nakhehi ca. 105.
38. Dayhamānena gattena niccam santarabāhiram
dukkhābhitunno nadati nāgo tuttaddito² yathā. 106
- 5 39. Yo lobhā pitaram hanti dosā vā purisādhamo
sa Kālasutte niraye cirarattāni³ paccati. 107.
40. Sa tādiso paccati lohakumbhiyā⁴,
pakkañ ca sattīhi hananti nittacam
andham karitvā muttakarīsabhakkham,
10 khāre nimujjanti⁵ tathāvidham naram. 108.
41. Tattam pakatṭhitam⁶ ayogulañ ca
dīghe ca phāle⁷ cirarattatāpīte
vikkhambham ādāya vibhajja rajjuhi⁸
vatte⁹ mukhe saṁsavayanti rakkhasā. 109.
- 15 42. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā¹⁰
kākolasaṁghā ca dijā ayomukhā
saṁgamma khādanti vipphandamānam
jivham vibhajja vighāsam¹¹ salohitam¹². 110.
43. Tam daḍḍhakoḷam¹³ paribhinnagattam
20 nippothayantā¹⁴ [anu]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesam¹⁵, dukhino pan' itare,
etādisasmiṁ niraye vasanti
ye keci¹⁶ loke idha pettighātino¹⁷. 111.
44. Putto ca mātaram hantvā¹⁸ ito gantvā Yamakkhayaṁ
25 bhusam āpajjate¹⁹ dukkham attakammaphalūpago. 112.
45. Amanussā atibalā hantāram janayantiyā
ayomayehi phālehi²⁰ piḷayanti punappunam. 113.

¹ Bā lomehi ca. ² Bā tuṇḍatṭito. ³ Bā -āya. ⁴ Bā -yam. ⁵ Ck na - -, Bā nīsi- corr. to nīsu-. ⁶ Bā pakkatthitam, Ck jākamkāthim. ⁷ Ck phalo, Bā pāle. ⁸ Bā rajjati. ⁹ so Ck; Bā vivate, Bā vivate. ¹⁰ Bā 'abalā corr. to sa-balā? Ck giddhā. ¹¹ Ck vigha-. ¹² Ck vilobhi-. ¹³ so Ck; Bā vadhakālam, Ck daṇḍakolaṁ. ¹⁴ Ck nippoṭa-. ¹⁵ Bā te-. ¹⁶ Ck yo keci. ¹⁷ Bā pitti-. ¹⁸ Bā hatvā. ¹⁹ Ck āsajjate. ²⁰ Ck pā-, Bā vā-.

46. Taṃ passutaṃ sakā gattā¹ ruhiraṃ attasambhavaṃ
tambalohavilinaṃ va tattaṃ pāyenti² mattighaṃ. 114.
47. Jighaṇṇāṃ³ kuṇapaṃ pūti⁴ duggandhaṃ gūthakaddamaṃ
pubbalohitasamkāsāṃ rahadam ogayha tiṭṭhati. 115.
48. Taṃ enaṃ kimayo⁵ tattha atikāyā ayomukhā⁶
chaviṃ chetvāna⁷ khādanti pagiddhā⁸ māmsalohite. 116.
49. So ca taṃ nirayaṃ patto nimuggo Sataporisaṃ
pūtinaṃ⁹ kuṇapaṃ vāti¹⁰ samantā satayojanaṃ. 117.
50. Cakkhumāpī hi¹¹ cakkhūhi¹² tena gandhena jiyati,
etādisaṃ Brahmadatta mattigho¹³ labhate dukhaṃ. 118. 10
51. Khuradhāraṃ anukkamma tikkhaṃ durabhisambhavaṃ
patanti gabbhapātiniyo¹⁴ duggaṃ Vetaraṇīnaṃ. 119.
52. Ayomayā simbaliyo soḷasaṃgulakaṇṭakā
dubhato-m-abhilambanti¹⁵ duggaṃ Vetaraṇīnaṃ nadim. 120.
53. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā,
ādittā jātavedena uddhaṃ yojanaṃ uggatā. 121. 15
54. Ete¹⁶ sajanti niraye tatte tikhiṇakaṇṭake
nāriyo ca aticāriyo¹⁷ narā ca parādāragū. 122.
55. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihatā¹⁸ puthū,
sayanti vinividdhaṅgā, dighaṃ jagganti saṃvarim¹⁹. 123. 20
56. Tato ratyā vivasane mahatiṃ pabbatūpamaṃ
lohakumbhiṃ pavajjanti²⁰ tattaṃ aggisamūdakaṃ. 124.
57. Evaṃ divā ca ratto ca dussilā mohapārutā
anubhonti²¹ sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 125.
58. Yā ca bhariyā dhanakkītā sāmikaṃ, atimaññati
sassum vā sasuraṃ vāpi jetṭhaṃ²² vāpi nanandaraṃ²³
tassā vāmekena jivhaggāṃ nibbahanti sabandhanaṃ. 126. 25

¹ Bā taṃ passavaṃ pakkā gattā. ² Bā pāyanti. ³ Bā jighacchaṃ. ⁴ so Cks; Bā puti. ⁵ Bā -iyo. ⁶ Cks adho-. ⁷ Bā tetvāna. ⁸ Bā saṃgiddhā, Bā saṃ-
viddhā. ⁹ Bā putikaṃ. ¹⁰ Cks pāti. ¹¹ so Cā; Cā Bā pi hi. ¹² Cks -ūti.
¹³ Bā mātugho. ¹⁴ Bā gabbhapātayo, Cks gabbhāpatiniyo. ¹⁵ Ck duhatom-
hilambanti, Bā ubhato abhilampanti. ¹⁶ Bā etaṃ te. ¹⁷ Bā -cāriyo. ¹⁸ Cks
vigatā. ¹⁹ Bā sabbadā. ²⁰ so all three MSS. for pabbajanti? ²¹ Cks -oti.
²² Cks setṭhaṃ. ²³ Bā nandanaṃ.

59. Sa¹ vyāṃamattaṃ kiminaṃ jivhaṃ passati attani,
viññāpetuṃ na sakkoti, Tapane pecca paccati. 127.
60. Orabbhikā sūkarikā macchikā migabandhikā
corā goghātakā luddā avanṇe vaṇṇakārakā² 128.
- 5 61. Sattīhi lohakūṭehi nettimsehi usūhi ca
haññamānā khāranadim³ papatanti avamsirā. 129.
62. Sāyaṃ pāto kūṭakārī ayokūṭehi haññati,
tato vantaṃ durattānaṃ paresaṃ bhunṇate sadā. 130.
63. Dhamkā⁴ bheraṇḍakā gijjhā kākoḷā ca⁵ ayomukhā
10 vipphandaṃamānaṃ⁶ khādanti naraṃ kibbisakārinaṃ⁷. 131.
64. Ye migena migam hanti pakkhimā vā pana pakkhinā
asanto rajasā⁸ channā⁹ gantā¹⁰ te nirayaṃ adho¹¹ ti. 132.

Ta. patho¹² ti dasakusalakammapatho¹³ dhammo, khemo ti¹⁴ appaṭi-
bhayo sugatimaggo, viśamañivino ti adhammena kappitajivikā¹⁵, niraye
15 te ti te etesaṃ nibbattaniraye kathamī, supohi me ti M. raññā pitughātakā-
naṃ nibbattananirayaṃ¹⁶ pucchito pi paṭhamam taṃ adassetvā¹⁷ aṭṭha mahāni-
raye soḷasa ca ussadaniraye¹⁸ dassetuṃ evaṃ ā., kimkāraṇā: paṭhamamhi tas-
sīm dāssiyamāne rājā phalītena hadayena tatth' eva mareyya īmesu pana nira-
yesu paccanasatte disvā diṭṭhānugatikā hutvā ahaṃ viya aññe pi bahupāpa-
20 kammino atthi ahaṃ etesaṃ antare paccissāmiti sañjātupatthambho ārogo¹⁹
bhavissatīti, te pana niraye dassento M. paṭhamam iddhibalena paṭhaviṃ dvidhā
katvā pacchā dassesi, tesaṃ vacanatto: nirayapālehi²⁰ pajjalitāni nānāyudhāni
gahetvā khaṇḍākhāṇḍikāni chipṇā²¹ nerayikasattā punappuna sañjīvanti etthā 'ti
Sañjīvo, nirayapālā pana nadantā vaggantā jalitāni nānāyudhāni gahetvā jali-
25 tāya lohapaṭhaviyaṃ nerayike²² aparāparam anubandhitvā pabaritvā jallapaṭha-
viyaṃ patite jalitaṃ kālasuttaṃ pādetvā jallitapharasuṃ gahetvā sayam unna-
dantā mahantena aṭṭassarena²³ viravante aṭṭhamse soḷasamse karontā²⁴ ettha
tacchautīti Kālasutto, mahantā jalitā²⁵ ayapabbatā saṃghāteṃti²⁶ etthā
'ti Saṃghāto, tattha kira satte²⁷ navayojanāya jallitayapaṭhaviyā yāva

¹ so all three MSS. ² Ck apanevanakārakā, C^s apanevaṇa-. ³ Ck khārā-. ⁴ Cks taṃkā. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Ck -na, C^s -nā. ⁷ B^d -kārakam. ⁸ B^ds rajjuyā. ⁹ B^ds chandā. ¹⁰ B^d gatā. ¹¹ Cks ayo, B^ds nirayussadan. ¹² B^d paṇho, C^s patho. ¹³ B^d -tha. ¹⁴ Cks omit ti. ¹⁵ Cks kappika-. ¹⁶ Cks -ye, B^d nīp-
patta nirayaṃ. ¹⁷ Cks apassetvā. ¹⁸ B^d mahāni-. ¹⁹ C^s B^d a-. ²⁰ Cks -lohi. ²¹ B^d chindāchindam. ²² B^d adds satte. ²³ Ck aṭṭha-. ²⁴ Cks -to, B^d -to corr.
to -tā. ²⁵ B^d -a. ²⁶ Cks ghāteṃti, B^d saṃghāteṃti. ²⁷ Cks sante.

kaṭṭito pavesetvā niccale¹ karonti, atha puratthimato² ayapabbato samuṭṭhāya
 asani viya viravanto³ āgantvā te satte saṃhakarāṇi⁴ tilam⁵ piṃsanto viya
 gantvā pacchimadisāya tiṭṭhati, pacchimadisato samuṭṭhite pi tath' eva gantvā
 puratthimadisāya tiṭṭhati, dve pana ekato samāgantvā ucchuyante⁶ ucchukhaṇ-
 ḍāni⁷ viya piṇenti, evaṃ ta. bahūni vassasatasahassāni dukkhaṃ anubhonti, dve
 ca Roruvā ti Jālaroruvo Dhūmaroruvo cā⁸ 'ti dve, ta. Jālaroruvo kappena
 saṇṭhitāhi rattalohitajālāhi⁹ puṇṇo Dhūmaroruvo khāradhūmena¹⁰, nesu¹¹ Jāla-
 roruve¹² paccantānaṃ¹³ navahi vaṇamukhehi jāla pavisitvā sarīraṃ dahanti¹⁴,
 Dhūmaroruve¹⁵ navahi¹⁶ vaṇamukhehi khāradhūmo parisitvā piṭhaṃ viya sarī-
 raṃ sedeti, ubhayathāpi¹⁷ paccantā sattā mahāviraṇaṃ viravanti¹⁸ dve pi¹⁹
 Roruvā ti vuttā, jālānaṃ vā²⁰ pana sattānaṃ vā²¹ tesāṃ dukkhassa vā²² vicī-
 antaraṃ n' atthi etthā 'ti Avīci, mahanto Avīciṃ Mahāavīci, ta.²³ hi pu-
 ratthimādihi bhittūhi jāla uṭṭhāritvā pacchimādisu paṭihaṇṇati tā ca bhittiyo
 vinivijjhivā²⁴ parato²⁵ yojanasataṃ gaṇhāti, heṭṭhā uṭṭhitāpi²⁶ upari paṭihaṇṇati
 upari uṭṭhitā heṭṭhā paṭihaṇṇati, evaṃ tāv' ettha jālānaṃ vīci nāma n' atthi,
 tassa pana anto yojanasataṃ ṭhānaṃ khīravallipitṭhassa pūritanāli viya satthehi
 nīrantaraṃ pūrītaṃ, catūhi iriyāpathehi paccantānaṃ pamāṇaṃ n' atthi, na ca
 āṇṇamaṇṇaṃ²⁷ bādhenti²⁸ sakasakaṭṭhāne²⁹ yeva paccanti³⁰, evaṃ ettha sattā-
 naṃ vīci nāma n' atthi, yathā pana jīvhaḡge cha madhubindūni sattamassa tam-
 balohabinduno anuḍaḡabābalavatāya³¹ abboḡhārikāni honti tathā ta. anuḍaḡa-
 balavatāya³² sesā cha akusalavipākupekḡā abboḡhārikā³³ honti, dukkhaṃ eva
 nīrantaraṃ paṇṇāyati, evaṃ ettha dukkhassa vīci nāma n' atthi, sv-āyaṃ saha
 vibhatti³⁴ vikkhambhato³⁵ aṭṭhārasādhikayojanasato³⁶ āvaṭṭato catupaṇṇā-
 sādhikeyojanasato³⁷ saha ussadehi dasayojanasahasso ti³⁸ evaṃ assa mahantatā
 veditabbā, niccalasatte tapatīti Tapano³⁹, ativiya tāpetīti Patāpano⁴⁰, ta.
 Tapanasmīm⁴¹ tāva satte⁴² tālakkhādhappamāṇe⁴³ jalitaayasūle nisidāpenti,
 tato heṭṭhā paṭhavi jalati sūlaṃ⁴⁴ jalati, evaṃ so nirayo⁴⁵ niccale⁴⁶ satte tapati,
 itarasmīm pana sabbasatte⁴⁷ jalantehi āvudhehi paharivā jalitaṃ ayapabbataṃ
 āropenti, tesāṃ pabbatamatthake ṭhitakāle kammappaccayo vāto paharati, te ta.
 saṇṭhāturaṃ asakkontā uddhapādā adhosirā papatanti, atha heṭṭhā paṭhaviyā⁴⁸
 jalitāni ayasūlāni uṭṭhahanti, te tāni matthaken' eva āsādetvā tesu vinividdha-

¹ Ck -lo, Bā -lam. ² Bā adds jalito ³ Bā viravanto. ⁴ Cks -ya, Bā saṇṭhā-?
⁵ Ck -tilo, Cs tile. ⁶ Cks -to, Bā ucchayante ⁷ Bā uccha-. ⁸ Cks omit cā. ⁹ Cks
 -rohiraḡjālehi. ¹⁰ Ck -dhūpena, Cs -dūpena. ¹¹ Bā tesu. ¹² Cks -o. ¹³ Cks
 -nañca. ¹⁴ Cks dayh-. ¹⁵ Bā paccantānaṃ navahi ¹⁶ Ck -tāpi, Bā -ttāpi.
¹⁷ Cks add ca. ¹⁸ Cks pā. ¹⁹ Bā tatra. ²⁰ Bā vavajhi-, Bā pavijjhi-. ²¹ Bā
 purato. ²² Bā omits pi. ²³ Cks -ññehi. ²⁴ Bā byāpādhenti. ²⁵ Bā only one
 saka. ²⁶ Cks -enti. ²⁷ Bā -da-. ²⁸ Cks -kāni. ²⁹ Bā -bhittīhi. ³⁰ Bā
 -bhanato. ³¹ Bā -katiyo-. ³² Bā kanavayo-, Bā -kanavayo-. ³³ Bā -hassāni.
³⁴ all three MSS. tā-. ³⁵ Bā mahātā-. ³⁶ Bā tā-. ³⁷ Bā tāpente satte, Bā
 only tāpente for tāva satte. ³⁸ Ck -ṇo. ³⁹ Bā sūlāni. ⁴⁰ Cks -e. ⁴¹ Cks -o.
⁴² Bā nibbattasatta. ⁴³ Bā ayapathavīto pappatāni.

sarirā jalantā paccanti, evaṃ esa¹ ativiya tūpetitī, B. pana ete niraye dassento
 paṭhamāṃ Sañjīvaṃ dassetvā ta. paccante nerayikasatte disvā mahājanassa
 mahābhaye uppanne taṃ antaradhāpetvā puna paṭhavim dvīdhā katvā Kāla-
 suttaṃ dassesi, ta. pi parcamāne satte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne
 5 tam pi antaradhāpesitī, evaṃ paṭipāṭiyā dassesi, tato rājānaṃ āmantetvā mahā-
 rāja tayā imeṣu aṭṭhasu mahānirayesu paccamāne satte disvā appamādaṃ kātum
 vaṭṭatīti vatvā puna tesāṃ yeva mahānirayānaṃ kiccaṃ kathetum iccete ti
 ādim ā, ta. akkhātā ti mayā² tuyhaṃ kathitā porāṇakehi ca kathitā yeva,
 ākiṇṇā ti paripunṇā³, paccakā soḷasussadā ti etesaṃ nirayānaṃ ekekassa
 10 catūsu dvāresu ekekasmim cattāro cattāro katvā soḷasa soḷasa ussadanirayā ti
 sabbe pi satam⁴ aṭṭhaviṣaṭi⁵ ussadanirayā aṭṭha ca mahānirayā ti chattiṃsa-
 nirayasataṃ, kadariyātapana⁶ ti sabbe p' ete kadariyānaṃ tapanā⁷, balava-
 dukkhatāya ghorā, kappanibbattānaṃ⁸ accīnaṃ atthitāya accimanto, bha-
 yassa mahantatāya⁹ mahabbhaya, diṭṭhamattā vā¹⁰ sutamattā vā¹¹ lomāni
 15 haṃsentitī¹² lomahaṃsanarūpā vā¹³, bhīṃsanatāya bhesmā¹⁴, bhayajana-
 tāya paṭibhaya, sukhābhāvena dukkhā, catukkaṇṇā ti sabbe pi caturāssa¹⁵
 mañjūsasadiṣā, vibhattā ti catudvārasena vibhattā, bhāgasō mitā ti dvāra-
 vīthīnaṃ vasena koṭṭhase¹⁶ tṭhetvā mitā, ayaṣā paṭikujjita¹⁷ ti sabbe¹⁸
 pi navayojanikena ayakapālena paṭicchanaṃ hutvā¹⁹, tiṭṭhanti ti sabbe pi
 20 ettakaṃ thānaṃ anupharitvā tiṭṭhanti, ete ti²⁰ tesu nirayesu samparivattitvā
 punappuna patamāne sandhāyāha, ativattāro ti pharusavācāhi atikkamitvā
 vattāro²¹, mahānirayesu kira yebhuyyena dhammikasamaṇabrāhmaṇesu katā-
 parādhā²² paccanti, tasmā evaṃ āha, te bhūnahuno ti te isīnaṃ ativattāro
 attano vadḍhiyā hatattā bhūnahuno koṭṭhāsakatattā²³ macchā viya²⁴ paccanti,
 25 asaṃkheyye²⁵ ti gaṇetum asakkuṇheyye, kibbisakārino ti dāruṇakamma-
 kārino, nikkhamanesino ti nirayānikkhamanaṃ esantāpi gavesantāpi nikkha-
 manadvāraṃ nādhigacchanti, puratthimenā²⁶ ti yadā taṃ dvāraṃ apārutaṃ
 hoti aha tadabhimukhā dhāvanti²⁶, tesāṃ ta. chaviādīni jhāyanti, dvārasamīpaṃ²⁷
 pattānaṃ pi²⁸ etesaṃ²⁹ taṃ pithiyati³⁰, paccimaṃ apārutaṃ viya khāyati,
 30 esa nayo sabbattha, na sādhurūpe ti vuttappakāraṃ sappāṃ viya sādhu-
 rūpe isayo nāsīde³¹ na pharusavacanehi³² kāyakammena vā ghaṭṭento upa-
 gaccheyya, kīṃkāraṇā: saññātānaṃ tapassīnaṃ āsāditattā³³ aṭṭhasu mahānirayesu
 mahādukkhassa anubhaviṃbbattā³⁴, idāni ye rājāno tathārūpe āsādetvā taṃ dukkhaṃ
 pattā te dassetum atikāyo ti ādim ā, ta. atikāyo ti balasampannamahākāyo,

¹ Cks etarā. ² Bā adds ca. ³ Bā parikiṇṇā. ⁴ Cks yantaṃ. ⁵ Bā adds ca. ⁶ Bā -tā-. ⁷ Bā tā. ⁸ Bā kammani-. ⁹ Cks mahantāya. ¹⁰ Cks omīti vā. ¹¹ Cks pā. ¹² Bā haṃsanti. ¹³ Bā ca. ¹⁴ Bā bhasmā. ¹⁵ Bā -raṃ. ¹⁶ Bā adds gaṇetvā. ¹⁷ Cks omīti pa-. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Bā putā, Bā phutā. ²⁰ Bā uddham-pādā avasīrā ti evaṃ for ete ti. ²¹ Cks catt-. ²² Cks -rayā, Bā -parādhāva. ²³ Bā -katā. ²⁴ Bā adds ca. ²⁵ Cks Bā -yyā. ²⁶ Cks yā-. ²⁷ Bā -pe. ²⁸ Bā -naīca. ²⁹ Bā te-. ³⁰ Cks -yanti. ³¹ Cks nāsīde, Bā nāsīde. ³² Bā -nena. ³³ all three MSS. asā-. ³⁴ Cks -vitattā.

mahissāso ti mahādhanuggaho, sahas=abāhū 'ti pañcāhi dhanuggahasatehi
 bāhusahassena¹ āropetabbam dhanum āropanasamatthabāhu, Kekādhīpo² ti
 Kekarāṭṭhādhipati³, vibhavam gato ti vināsappatto, vatthūni Sarabhaṅgajātaka
 vitthāritāni, upahacca manan⁴ ti attano cittaṃ padūsetvā, Mātaṅgasmin ti
 Mātaṅgapaṇḍite, vatthum Mātaṅgajātaka vaṇṇitaṃ, Kaṇhadīpāyanāsajja⁵ ti
 Kaṇhadīpāyanam āsajja, Yamasādhanaṃ ti nirayaṃ⁶, vatthum Ghatajātaka⁷
 vitthāritam, isinā ti Kapilātāpasena, pāvekkhīti pavitttho, Cecco ti Cetiya-
 rājā, hīnatto ti parihīnatrabhāvo antarahitaiddhi, pattapariyāyan ti pari-
 yāyam maranakālam patvā, vatthum Cetiya-jātaka kathitaṃ, tasmā ti yasmā
 cittavasiko hutvā isisu aparajjhivā aṭṭhasu mahānirayesu paccati tasmā, chan-
 dāgamān ti chandādicatubbidham pi agatigamanam, paduṭṭhenā 'ti kud-
 dhenā gantā⁸ so nirayaṃ adho ti so tena adhogamaniyena kammena adho
 nirayaṃ eva gacchatī. Pāliyaṃ pana nirayassudan ti likhitaṃ, tam tassa ussa-
 danirayaṃ gacchatī a., vaddhe⁹ ti yayovaddhe ca guṇavaddhe ca, anapaccā
 ti bhavante pi apacraṃ vā dāyādaṃ vā na labhanti a., tālavatthū¹⁰ ti ditṭha-
 dhamme pi chinnamūlatālo viya mahāvīnāsaṃ patvā niraye nibbattanti, hantīti
 māreti, cīrarattāyā 'ti ciraṃ, evaṃ M. isivīheṭṭhākaṇaṃ paccananiraye dassetvā
 upari addhammarājānaṃ paccananiraye dassento yo eā 'ti ādim ā., ta. ratṭha-
 viddham sāno ti chandādivasena gantvā ratṭhasa viddham sāno, accisaṃgha-
 pareto ti accisaṃghaparikkhito, tejobhakkhassā 'ti aggim eva khādan-
 tassa, gattānti tigāvute¹¹ sarīre sabbaṅgapaccaṅgāni lomehi ca nakhehi eā 'ti
 etehi saddhīm sabbāni ekajālān' eva honti, tūttaddito¹² ti ānañjakāraṇam¹³
 kāriyamāno tuttehi¹⁴ viddho nāgo yathā nadati, idāni pitughātikādīnaṃ paccana-
 niraye dassetuṃ yo¹⁵ lobhā ti ādim ā., ta. lobhā ti yasadhanalobhena, dosā
 ti dūṭṭhacittatāya, nittacaṃ ti lohakumbhiyaṃ bahūni vassasahassāni pakkam
 niharitvā tigāvutam assa sarīraṃ nittacaṃ katvā jalitāya lohapaṭṭhaviya¹⁶ pātetvā
 tikkiṇehi¹⁷ āyasūlehi koṭṭetvā¹⁸ cūṇavacūṇaṃ karonti, andham karitvā ti
 mahārāja tam pitughātakaṃ nirayapālā lohapaṭṭhaviyaṃ uttānaṃ pātetvā jalitehi
 āyasūlehi akkhūni bhinditvā¹⁹ andham karitvā mukhe upam muttakarisaṃ
 pakkhipitvā palālapīthaṃ viya²⁰ saṃvatṭetvā kappena saṇṭhite khāralohaudake
 nimujjāpenti, tattaṃ pakkatṭhitam²¹ ayogulaṃ eā 'ti puna pakkatṭhita-
 gūṭhakalalā²² c' eva jalitāyogulaṃ ca khādāpenti, so pana tam āhāriyamānaṃ
 disvā mukhaṃ pidheti²³, ath' assa dīge cīratāpīte²⁴ jālamāne phāle²⁵ ādāya
 mukhaṃ vikkhambhetvā²⁶ vivaritvā rajjubaddham ayabalisaṃ khipitvā jivham

¹ Bā -ohi. ² Bā kotak-. ³ Ck upahacca manan, Bā upahacca mānan. ⁴ Bā
 nirayapālakarājānaṃ. ⁵ Ck ghata-. ⁶ all three MSS. gantvā. ⁷ Bā vuḍhe.
⁸ Ck nālā-, Bā tālavatthun. ⁹ Ck gāvasarīre, C' gāvute-, Bā tigāvutte. ¹⁰ Bā
 tuṇḍatṭito, B' tuṇḍatṭito? ¹¹ Bā ānañjanakā-. ¹² Bā tuṇḍ-. ¹³ Ck ye. ¹⁴
 Bā -yam. ¹⁵ Bā tikkihehi. ¹⁶ Bā -entā. ¹⁷ Ck -dantā. ¹⁸ Bā add nam. ¹⁹
 Bā pakkudhitaṃ, Ck chakamkathim. ²⁰ Ck pakkatṭhigūṭhakalalā, Bā pakkadhitam
 gudhakalalā, B' pakkatṭhitamgūṭhakalalā. ²¹ Ck pideti. ²² Ck cīrarattāpīte.
²³ Bā hale, Ck thāle. ²⁴ Bā -itva.

- niharitvā tasmiṃ vatte¹ vivaṭṭe mukhe taṃ ayogulaṃ saṃsavayanti pakkhipanti,
 rakkhassā ti nirayapālā, sāmā cā 'ti mahārāja tassa pītughātakassa taṃ² ba-
 līṣeṇa nikkadḍhitvā ayasamkūhi³ paṭhaviyaṃ vitataṃ⁴ jivhaṃ sāmasoṇā sabala-
 vaṇṇā sunakhā ca lohatuṇḍā⁵ gijjhā ca kākasaṃghā ca aññe ca nānappakārā
 5 sakūṇā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākkarena koṭṭhāse
 katvā vipphandanānaṃ vissandanānaṃ⁶ salohitaṃ⁷ vighāsaṃ⁸ khādanti⁹ vigha-
 santā¹⁰ bhakkhayanānti attho, taṃ daḍḍhakoḷan¹¹ ti taṃ pītughātakaṃ jhā-
 yamānaṃ tālaṃ¹² viya jalitasarīraṃ, paribhinnaḡattān ti ta. ta. bhinna-
 gattāṃ¹³, nippothayantā ti jalitehi ayamuggarehi paharantā, ratī hi nesaṇ
 10 ti tesāṃ nirayapālānaṃ sā ratī kilā hoti, duḡhino paṇitāre ti itare pana
 nerayikasattā dukkhitā honti, pettighātino ti pītughātikā¹⁴, iti imaṃ pītū-
 ghātikānaṃ paccanānirayaṃ disvā rājā bhūtasato ahoṣi, atha naṃ M. samassā-
 setvā mātughātikānaṃ paccanānirayaṃ dassesi, Yamakkhayan ti Yamanīve-
 sanāṃ, nirayaṇ ti a., attakammaphalūpago ti attano kammaphaleṇa upa-
 15 gato, amanussā ti nirayapālā, hantāraṃ janayantiya¹⁵ ti mātughātikāṃ,
 vālehi¹⁶ ayamakacivālehi¹⁶ veḡhetvā ayayantena pīḡenti, taṇ ti taṃ mātū-
 ghātikāṃ pāyenti¹⁷ tassa pīḡyamānassa ruhiraṃ galitvā ayakapallaṃ pūreti.
 atha naṃ yantato nīharanti, tāvad ev' assa sarīraṃ pākātikaṃ hoti, taṃ paṭha-
 viyaṃ uttānaṃ nīpajjāpetvā vilīnaṃ tambaloḡaṃ viya pakkatṭhitaṃ¹⁸ lohitaṃ
 20 pāyenti¹⁹, oḡayha tiṭṭhatīti bahūni vassasahassāni ayayantena²⁰ pīḡetvā Je-
 gucchaduggandhapatikkūle mahante gūthakaddamaāvāte khipanti, so taṃ rahadaṃ
 oḡayha oḡayhitvā tiṭṭhati, atikāyā ti ekadonīkanāvappamāṇasarīrā²¹, ayomaḡhā
 ti ayasūcimukhā, chaviṃ chetvānā²² ti chaviṃ ādīm katvā yāvattīm pi
 bhetvā²³ aṭṭhimiṇṇaṃ khādanti, pagiddhā²⁴ ti gadhitā²⁵ mucchitā, na kevalāṃ
 25 ca khādant' eva adhomaggādīhi²⁶ pana pavisitvā mukhādīhi nikkhamanti, vāma-
 passādīhi pavisitvā dakkhiṇapassādīhi nikkhamanti, sakalasarīraṃ²⁷ chiddā-
 vacchiddaṃ karonti, so ta. atidukkhapareto viravanto paccati socati, so mātū-
 ghātako taṃ Sataporisaṃ nirayaṃ patto sasīsako nimuggo va hoti, taṇ ca kūpa-
 paṃ²⁸ samantā yojanasataṃ pūti²⁹ hutvā vāyati, mattigho ti mātighātiko,
 30 Khuradhāraṇaṃ ukkammā 'ti Khuradhāranirayaṃ atikkamitvā ta.³⁰ niraya-
 pālā mahantamahante khure uparidhāre katvā³¹ santharanti³², tato yā hi gab-

¹ Bā omits vatte. ² Bā jivhaṃ. ³ Ck' ayaṃ samkūhi, C' ayaṃ samūhi. ⁴ Ck' vi, Bā vivaṭṭa. ⁵ Ck' -taṇḍi, C' -tuṇḍa, Bā -kuṇḍā. ⁶ Bā omits vi-. ⁷ Cks omī sa. ⁸ Cks vighaṇṇaṃ. ⁹ Bā -tā. ¹⁰ Bā viyasatte. ¹¹ Bā -tālan. ¹² so Cks; Bā kālaṃ. ¹³ Bā paribhi-. ¹⁴ Ck' adds viya. ¹⁵ so Bā; Cks vāla-bhīti. ¹⁶ so Ck' Bā; C' avama-? ¹⁷ Bā pāya-. ¹⁸ Cks pakkatṭhantaṃ. Bā pakkudhitaṃ. ¹⁹ Bā -anti. ²⁰ Bā -ehi. ²¹ Cks -pīkaṃ nā-. ²² Bā bhe-tvāna. ²³ Ck' yāva vaṭṭhīmhi hetvā, C' yāvattīmhetvā, Bā yāva aṭṭhi vibhetvā, Bā yāva aṭṭhi pi bhetvā. ²⁴ Bā saṃgi-. ²⁵ C' gathitā, Ck' gamitā. ²⁶ Bā -mukhādīhi. ²⁷ Cks -rā. ²⁸ Ck' kūpaṃ, Bā vaccaḡupaṃ in the place of taṇca -. ²⁹ Bā putikaṃ. ³⁰ Bā add kira. ³¹ Ck' urasārekavā, Bā upadhāritvā, Bā upari-dhāretvā? ³² Bā saṇṭha-, Ck' tattharattī.

bhāpātānāni¹ khārabhesajjāni² pivitvā gabbhapātītā³ gabbhapātīniyo itthiyo
jalitehi āvudhehi pothentā anubandhanti tā tikkhāpakhuradhārā sukhaṇḍākhāṇḍikā
hutvā punappuna uṭṭhāya taṃ durabbhisambhavaṃ Khuradhāranirayaṃ atikka-
mantiyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā⁴ duggaṃ duggamaṃ⁵ visamaṃ
Vetaraṇiṃ patanti, ta. kammakāraṇaṃ Nimijātaka āvibhavissati, evaṃ gabbha- 5
pātīniṃ nirayaṃ dassetvā yattha paradārakā ca aticārīniyo ca paccanti taṃ
Koṭṭisimbalinirayaṃ⁶ dassento ayomayā ti ādīm ā., ta. dubhato-m-abhi-
lambhantīti⁷ Vetaraṇiṃ ubhosu tīresu tāsaṃ simbalinaṃ sākā olambanti,
te accimanto ti te pajjalitasarīrā sattā accimanto hutvā tiṭṭhanti, yojanaṃ
ti tigāvutaṃ tesāṃ⁸ sarīrato uṭṭhitaḷāya pana saddhīm te⁹ yojanaubbedhā 10
honti, ete sajanṭīti te paradārīkā sattā nānāvīdhehi āvudhehi koṭṭhiyamānā¹⁰
ete Simbaliniraye abhirūhanti, te patantīti te bahūni vassasahassāni rukkhā-
vīṇāsu lagga jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi¹¹ vihatā vivattā hutvā pari-
vattā adhosāsakā patanti, puthū ti bahū, vinivīdhaṅgā ti tesāṃ tato
patanākāle heṭṭhā ayapaṭhavito sūlāni uṭṭhahitvā tesāṃ matthakaṃ paṭicchanti, 15
tāni tesāṃ adhomaggena¹² nikkhamanti, te evaṃ sūlesu viddhā viravantā¹³
sayanti, dighan ti supine pi niddaṃ alabbhantā digharattaṃ jaggantīti, tato¹⁴
ratyā vīvasane ti rattīnaṃ accayena, cīrakālātikkaṃenā¹⁵ ti ā., pavajjantīti
satthiyojanikaṃ jalitaṃ lohakumbhīṃ kappena saṇṭhitaṃ jalitatambaloharasa-
puṇṇaṃ lohakumbhīṃ nirayapālehi khittā¹⁶ pavisanti¹⁶, dussīlā ti paradārīkā, 20
itoparam¹⁷ sāmikavattasassuvattādīni¹⁸ apūrentīnaṃ¹⁹ paccanaṭṭhānaṃ pakā-
sento yā cā²⁰ ti ādīm ā., ta. atīmaṇṇatīti Bhisaḷātaka kathitaṃ²¹ sāmika-
vattaṃ akarontī atikkamitvā maṇṇati, jeṭṭhan ti sāmikassa jeṭṭhabhātaraṃ,
nanandaraṇ²² ti sāmikassa bhagīniṃ, etesaṃ pi aññatarassa batthapāda-
piṭṭhiparikkammaṇahāpanabhojanādiḍbheḍaṃ vattaṃ apūrentī tesu hīrottappaṇi 25
anupaṭṭhapentī te atīmaṇṇati nāma, sāpi niraye nibbattati, vaṃkenā²³ ti
tassā sāmikavattādīnaṃ aparipūrikāya sāmikādayo: akkositvā paribhāsitvā
niraye nibbattāya lohapaṭhavīyaṃ nīpajjāpetvā ayasaṃkunā mukhaṃ vi-
varitvā balīseṇa jīvhaḡgaṃ nibbahanti rajjubandhanena saṃbandhanaṃ²⁴
ākaḍḍhanti, kimīnaṃ ti kimibharitaṃ, i. v. h. mahārāja so nerayikasatto 30
evaṃ nikkāḍḍhitaṃ attanā vyāmena vyāmamattaṃ²⁵ jīvhaṃ āvudhehi koṭ-
ṭhitakoṭṭhitatṭhāne²⁶ saṇṭhehi mahādonippamaṇehi²⁷ kimīhi²⁷ bharitaṃ
passati viññāpetum na sakkotīti nirayapāle yācītukāmo lpi kiñci vattum
na sakkoti. Tapane²⁸ ti evaṃ sā ta. bahūni vassasahassāni paccitvā puna
Tapanamahāniraye²⁹ paccati, idāni sūkarikādīnaṃ paccananiraye dassento 35

¹ Bds -nāhi. ² Bd kha-. ³ Ck -pa-, Bd adds kā. ⁴ Ck -bandhā, Bd -bandhantā.

⁵ Bd dukkhamāṇa. ⁶ Ck koṭa-, Bd kaṇhakāṇsippali-. ⁷ Ck -tomhila-, Ck toma-
hila-. ⁸ Ck add sarīraṃ. ⁹ Bd omits te. ¹⁰ Bds koṭi-. ¹¹ Bd -dhe gahetvā.

¹² Ck -e. ¹³ Bd cīrattā. ¹⁴ Bds attho. ¹⁵ Ck khittāṃ. ¹⁶ Bd paccanti.

¹⁷ Bd tatopa-. ¹⁸ Ck -vantassuravanta-, Ck -vattassuravattā-. ¹⁹ Ck -tīti. ²⁰

Ck vā. ²¹ Bd vutta. ²² Bds -dan. ²³ so Ck; Bd sab-. ²⁴ Ck -mettā, Ck

-mattā. ²⁵ Bd koṭi-. ²⁶ Bd -nika-. ²⁷ Bd omits ki-. ²⁸ Bd tā-.

orabbhikā ti ādimā, ta. avanne vaṇṇakārikā¹ ti pesuññakārakā, khāra-
 nadān ti ete orabbhikādayo etehi saṭṭhiādihi haññamānā Vetaraṇiṃ patantīti a.,
 sesāni orabbhikādināṃ paccanaṭṭhānāni Nimiṇṇātake āvibhavissanti, kūṭakārīti
 kūṭavinicchayassa c' eva tulakūṭadīnaṃ ca kārake² sandhāy' eteṃ vuttam, ta.
 5 kūṭavinicchayakūṭaṭṭakārakakūṭa agghāpanikānaṃ paccanānirayāni Nimiṇṇātake āvi-
 bhavissanti, vantaṃ ti vamiṭakam, durattānaṃ ti duggatattabhāvānaṃ, i. v. h.:
 mahārāja, te durattabhāvā satta³ ayakūṭehi matthake bhijjamāne vamaṇti⁴, tato
 taṃ vantaṃ jalitakapālehi tesu ekaccānaṃ mukhe pakkhipanti, iti te paresaṃ
 vantaṃ bhuñjanti nāma, bheraṇḍakā ti sigālā, vipphandamānaṃ ti, ayo-
 10 mukhaṃ⁵ nīpajjāpitaṃ nikkadḍhitaṃ⁶ ito e' ito ca phandamānaṃ⁷, mi-
 genā⁸ ti okacaramigena⁹, pakkhinā¹⁰ ti tathārūpen' eva, gantā¹¹ te ti gan-
 tāro¹² te, nirayussadan ti ussadanirayaṃ, Pāḷiyam pana nirayaṃ adho
 ti likhitaṃ, ayaṃ pana nirayo Nimiṇṇātake āvibhavissati.

Iti M. ettake niraye dassetvā idāni lokavivaraṇaṃ¹³ katvā
 15 rañño devaloke dassento ā.:

es. Santo ca¹⁴ uddhaṃ gacchanti suciṇṇeṃ¹⁵ idha kammanā¹⁶,
 suciṇṇassa phalaṃ passa: saindadevā¹⁷ sabrahmakā. 133.

es. Taṃ taṃ brūmi mahārāja: dhammaṃ raṭṭhapatī cara,
 tathā tathā rāja carāhi dhammaṃ

20 yathā taṃ suciṇṇaṃ¹⁸ nānutappeyya peccā¹⁹ 'ti. 134.

Ta. santo ti kāyādihi upasanta, uddhaṃ ti devalokaṃ, saindā¹⁷ ti ta.
 ta. indehi saddhiṃ, M.¹⁸ hi 'ssa cātummahārājike deve ca dassento mahārāja
 cātummahārājādike hi deve passa cattāro mahārāje passa tāvatimse passa
 Sakkaṃ passā¹⁹ ti evaṃ sabbe pi indake²⁰ deve dassetvā idam pi suciṇṇassa
 25 phalaṃ ti dassesi, taṃ taṃ brūmi ti tasmā taṃ bhaṇāmi, dhammaṃ ti ito
 paṭṭhāya pāpātipatādini pañca verāni pahāya dānādini puññāni karohi²¹, yathā
 taṃ suciṇṇaṃ nānutappeyya²² 'ti yathā taṃ dānādi puññakammaṃ suciṇṇaṃ
 pitughātakammappaccayaṃ²³ vipaṭṭisāraṃ paṭicchadetum samatthātāya taṃ nānu-
 tappeyya tathā taṃ suciṇṇaṃ cara, bahuṃ puññaṃ karohi ti a.

¹ Ck avanne vaṇa-, C' avanevaṇa-. ² Cks omīti kā-. ³ Cks -ve. ⁴ Ck vama-
 tantī, C' vamananti, B' vapanti. ⁵ so Cks for -khā? Bds adhomukhaṃ. ⁶
 Ck B' -hā. ⁷ B' vipa-. ⁸ B' otacāra-, Ck okatara-. ⁹ B' gatā. ¹⁰ B'
 gantvā. ¹¹ B' devaloka-. ¹² va. ¹³ Bds -unā. ¹⁴ B' sahindā-. ¹⁵ Cks
 omīti su. ¹⁶ Cks gacchā, B' peccā, read: yathā na taṃ anutappeyya pecca?
¹⁷ B' sahindā. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bds sahindake sabrahmake ca. ²⁰ B' karothā ti.
²¹ Cks -kammaṃpa-.

So M-ssa dhammakathaṃ sutvā tato paṭṭhāya assāsaṃ
paṭilabhi. B. pi kiñci kālaṃ ta. vasitvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ
yeva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mayā assāsito
yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ajātasattu ahosi, isigaṇo Buddha- 5
parisā, Saṃkiccapaṇḍito aham evā" 'ti. Saṃkiccajātakaṃ.
Saṭṭhinipāta vaṇṇanā niṭṭhitā.

XX. SATTATINIPĀTA.

1. Kusajātaka.

Idante raṭṭhan ti. Idam S. J. v. ukkaṇṭhitabikkhūm
ā. k. So kira Sāvattvivāsi-kulaputto sāsane uraṃ datvā pabbajito,
5 ekadivasam Sāvatthiyaṃ piṇḍāya caranto ekaṃ alamkātaithim su-
bhanimittaggāhasena oloketvā kilesābhibhūto anabhirato vihāsi
dīghakesanakho kisasarīro kiliṭṭhacīvaro uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhama-
nisanthatagatto, yathā hi devaloke cavanadhammānaṃ devaputtānaṃ
pañca pubbanimittāni paññāyanti mālā milāyanti vatthāni kilissanti
10 sarīre dubbaṇṇiyaṃ okkamati ubhohi kacchehi sedā muccanti¹ devo
devāsane nābhiramati evam evam sāsanaṃ cavanadhammānaṃ ukkaṇṭhi-
tabhikkhūnaṃ pañca pubbanimittāni² paññāyanti saddhāpupphāni
milāyanti silavatthāni kilissanti maṃkubhāvatāya c' eva ayasavasena
ca dubbaṇṇiyaṃ okkamati kilesasedā muccanti¹ araṇṇarukkhamūla-
15 suññāgāresu nābhiramanti, tassa pi tāni³ paññāyimsu. Atha naṃ
Satthu santikaṃ netvā „ayaṃ bhante ukkaṇṭhito“ ti dassesum. S.
saccaṃ „kirā“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „mā bhikkhu
kilesavasiko aho si, mātugāmo nāṃ' esa' pāpo, tasmim paṭibaddha-
cittataṃ vinehi⁴, sāsane abhirama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi
20 tejavanto pi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayavyasanaṃ pāpupimsu“
'ti vatvā a. ā.:

A. Mallaratthe Kusāvatiṛājadhāniyaṃ⁵ O k k ā k o nāma rājā
dhammena r. kāresi. Tassa soḷasannaṃ itthisaḥassānaṃ jeṭ-

¹ Bā muñc-. ² Bā omits pubba. ³ Bā tassapitānimitāni. ⁴ Cks -esā. ⁵ Bā
vinodehi. ⁶ Bā -yā.

thikā Silavatī nāma aggamahesī ahosi, sā n' eva puttañ na
 dhītarañ labhati, nāgarā c' eva raṭṭhavāsino ca rājanive-
 sanadvāre¹ sannipatitvā „raṭṭhañ² nassissati vinassissatīti“
 upakkosimsu. Rājā sīhapañjarañ ugghāṭetvā „mayi r. kārente
 adhammakāro nāma n' atthi, kasmā upakkosathā“³ 'ti pucchi. ⁵
 „Saccañ deva adhammakāro⁴ n' atthi⁵, vaṃsānurakkhako pana⁶
 vo putto na vijjati, añño r. gahetvā raṭṭhañ nāsessati, tasmā
 dhammena r. kāretuñ samatthañ puttañ patthethā“⁷ 'ti. „Put-
 tañ patthento kiñ karomīti“. „Paṭhamañ tāva ekañ⁸ sattā-
 hañ cullanāṭakañ dhammanāṭakañ katvā vissajjetha, sace ¹⁰
 tañ⁹ puttañ labhissati⁷ sādhu, noce atha majjhimanāṭakañ
 vissajjetha, tato jeṭṭhanāṭakañ vissajjetha, avassañ ettikāsu
 itthisu ekā puññavatī puttañ labhissatīti“. Rājā tesañ va-
 canena⁸ tathā katva sattame sattame divase yathāsukhañ
 abhiramitvā āgatāgatā⁹ pucchi: „kacci¹⁰ vo putto laddho“¹⁵ ti.
 Sabbā „na labhāma devā“¹¹ 'ti āhaṃsu. Rājā „na me putto
 uppajjissatīti“ anattamano ahosi. Nāgarā puna tath' eva
 upakkosimsu. Rājā „kiñ upakkosatha, mayā tumbhākañ va-
 canena nāṭakāni viṣaṭṭhāni, ekāpi puttañ na labhi, idāni kiñ
 karomīti“ ā. „Deva etā dussilā bhavissanti nippuññā, n' atthi ²⁰
 etāsañ¹¹ puttālābhāya puññañ¹², tumhe etāsu puttañ alabhan-
 ti su mā appossukkatañ āpajjatha, aggamahesī vo¹³ Silavatī
 devī sīlasampannā, tañ viṣajjetha, tassā putto uppajjissatīti“.
 So „sādhū“¹⁴ 'ti sampaṭicchitvā „ito kira sattame divase rājā
 Silavatīm devīm dhammanāṭakañ katvā viṣajjessati, purisā ²⁵
 sannipatantū“¹⁵ 'ti bheriñ carāpetvā sattame divase devīm alaṃ-
 kāraṭvā rājanivesanā otāretvā viṣajjesi. Tassā sīlatejena
 Sakkabhavanañ uphākārañ dassesi. Sakko „kin nu kho“ ti
 āvajjanto¹⁴ deviyā puttapaṭṭhanabhāvañ¹⁵ ñatvā „etissā mayā

¹ Ck omī rāja. ² Bā add te. ³ Bā add nāma. ⁴ Bā add api ca. ⁵ Ck
 etañ. ⁶ Ck tā sace nañ. C' sace tha, Bā sace tā. ⁷ all three MSS. -nti. ⁸
 Bā vacanañ sutvā. ⁹ Bā -tānañ. ¹⁰ Bā kiñci. ¹¹ Bā -su. ¹² Ck -ā. ¹³
 Bā te. ¹⁴ Ck -ento. ¹⁵ Ck puttañ-.

- puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti¹, atthi nu kho devaloke etissānucchaviko² putto³ ti upadhārento B-aṃ addasa, so kira tadā Tāvatiṃsabhavane āyurū khetvā uparidevaloke nibbattitukāmo⁴ ahosi. Sakko tassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ pakkosāpetvā
- 5 „mārisa⁵ tayā manussalokaṃ gantvā Okkākaraṇṇo⁶ aggama-hesiya⁷ kucchismiṃ⁸ paṭisandhiṃ gaṇhituṃ vaṭṭatīti⁹ sam-paṭicchāpetvā aparaṃ pi devaputtaṃ „tvam pi tassā yeva¹⁰ putto bhavissasīti¹¹“ vatvā „mā kho pan' assā¹² koci sīlaṃ bhindīti¹³“ mahallakabrāhmaṇavesena raṇṇo nivesanadvāraṃ
- 10 agamāsi. Mahājano pi nahātālaṃkato „aham devīṃ gaṇhissā-mīti¹⁴“ rājadvāre sannipati Sakkaṃ ca pana disvā „tvam kasmā āgato sīti¹⁵“ parihāsaṃ akāsi. Sakko pi „kiṃ maṃ¹⁶“ garahatha, sace pi me sarīraṃ jīṇaṃ rāgo pana na jīrati, sace Sīlavatiṃ labhissāmi ādāya naṃ gamissāmi āgato 'mhīti¹⁷“ vatvā attano
- 15 ānubhāvena sabbesaṃ purato atṭhāsi, aṇṇo tassa tejena purato bhavituṃ nāsakkhi, so taṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ¹⁸ nivesanā nikkhamantiṃ yeva hatthe gahetvā pakkāmi. Atha naṃ ta. ta. ṭhitā garahimsu: „passatha bho, mahallakabrāhmaṇo evaṃ uttamarūpadharaṃ devīṃ ādāya gacchati, attano yuttaṃ na
- 20 jānātīti¹⁹. Devī pi „mahallako maṃ gahetvā gacchatīti²⁰“ atṭhiyati²¹ harāyati jigucchati²². Rājāpi vātapāne ṭhatvā „ko nu kho devīṃ gahetvā gacchatīti²³“ olovento taṃ disvā anattamano ahosi. Sakko taṃ ādāya nagaradvārena nikkhamitvā dvārasaṃpe ekaṃ gharaṃ māpesi²⁴ vivaṭṭadvāraṃ paññattakapṭhattharikaṃ²⁵. Atha paṃ sā „idaṃ vo²⁶“ nivesanan²⁷ ti pucchi. So „āma bhadde, pubbe pana ahaṃ eko, idāni 'mbā dve janā, ahaṃ bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvam imissā katṭhattharikaṃ nipajjā²⁸“ ti vatvā²⁹ naṃ mudunā hatthena

¹ Bā vaṭṭatī. ² Bā etissā anu-. ³ Cks nibbattidhammo. ⁴ Cks -sā. ⁵ Bā uk-.
⁶ Bā -lmbhī. ⁷ Bā etissā eva. ⁸ all three MSS. -tīti. ⁹ Cks -a. ¹⁰ Bā -da-
tuhl. ¹¹ Bā adds tumhe. ¹² Cks -kāraṃ-. ¹³ Bā na atṭhiyati na. ¹⁴ Bā
omits ji-. ¹⁵ Ck mānesi, Cc manesi. ¹⁶ Bā adds katvā. ¹⁷ Bā to. ¹⁸ Bā
-āhl. ¹⁹ Bā adds so.

parāmasi¹, dibbasamphassaṃ pharāpetvā² ta. nipajjāpesi, sā
 dibbasamphassapharanena saññaṃ vissajjesi. Atha naṃ attano
 ānubhāvena Tāvatisabbhavanāṃ netvā alaṃkatavimāne dibba-
 sayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā taṃ sam-
 pattiṃ disvā „na so brāhmaṇo³ manusso, Sakko bhavissatīti“ 5
 aññāsi. Sakko pi tasmīṃ samaye pāricchattakamūle dibbanā-
 takaparivuto nisinno hoti. Sā sayanā utthāya tassa santikaṃ
 gantvā vanditvā ekamantaṃ atthāsi. Atha naṃ Sakko „varam
 te devi demī⁴, gaṇhāhīti“ ā. „Tena hi me deva puttaṃ de-
 hīti“. „Devi, tiṭṭhatu eko⁵, ahaṃ te dve putte dassāmi, tesu 10
 pana eko paññavā bhavissati na⁶ rūpavā eko rūpavā na
 paññavā, tesu⁷ paṭhamāṃ kataraṃ icchasīti“. „Paññavantaṃ
 devā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti vatvā tassā kusatiṇaṃ dibbaṃ ca
 vatthaṃ dibbacandanaṃ pāricchattakapupphaṃ Kokanadaṃ ca
 nāma viṇaṃ datvā taṃ ādāya rañño sayanagharaṃ pavisitvā 15
 raññā saddhiṃ ekasayane nipajjāpetvā aṅgutthaken⁸ assā
 nābhiṃ parāmasi, tasmīṃ khane B. tassā kucchimhi paṭisan-
 dhiṃ gaṇhi. Sakko pi sakatthānam eva gato. Paṇḍitā devī
 gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ jāni. Atha naṃ pabuddho rājā
 disvā „kena nītāsīti“ pucchi. „Sakkena devā“ 'ti. „Ahaṃ 20
 paccakkhato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ taṃ ādāya gacchan-
 taṃ addasaṃ, kasmā maṃ vañcesīti“. „Saddaha deva, Sakko
 maṃ gaṇetvā devalokaṃ nesīti“. „Na⁹ saddahāmi devīti¹⁰“.
 Ath' assa sā Sakka-dattiyaṃ kusatiṇaṃ dassetvā „saddahā“
 'ti ā. Rājā „kusatiṇaṃ nāma yato kutoci labbhatīti“ na sad- 25
 dahi. Ath' assa sā dibbavatthāni dassesi¹¹. Rājā tāni disvā
 saddahitvā „bhadde, Sakko tāva taṃ netu, putto pana te
 laddho“ ti pucchi. „Laddho mahāraja, gabbho me patiṭṭhito“
 ti. So tuṭṭho tassā gabbhaparihāraṃ adāsi. Sā dasamā-
 saccayena puttaṃ vijāyi, tassa aññaṃ nāmaṃ akatvā kusa- 30

¹ Bā -santo. ² C* phā-. ³ taṇḍulādini - - brāhmaṇo wanting in C. ⁴ Bā
 dadāmi. ⁵ Bā adda putto. ⁶ Bā vi. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā pādaṅg-. ⁹ Bā adda
 na saddahi. ¹⁰ Bā omits na suddahāmi - -. ¹¹ Bā -ti.

tiṇaṇāmaṃ eva akaṃsu. Kusakumārassa padasāgamanakāle
 itaro devaputto tassā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi, tassa
 Jayampatīti nāmaṃ karim̐su. Te mahantena yasena vadḍhim̐su.
 B. paññavā ācariyassa santike kiñci¹ anuggahetvā attano pañ-
 5 nāya sabbasippesu nipphattim̐ pāpunī. Ath' assa soḷasavassa-
 kāle rājā r. dātukāmo devim̐ āmantetvā „bhadde puttassa te
 r. datvā nāṭakāni upatṭhapessāma², jīvantā yeva naṃ rajje
 paṭiṭṭhitam̐ passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa
 raṇṇo dhītaraṃ icchasi tam̐ assa³ ānetvā aggamaheṣim̐ karissāma,
 10 cittam̐ assa jānāhi kataraṃ rājadhītaraṃ rocetūti⁴. Sā „sādhū“
 'ti sampatīcchitvā „kumārassa ca imam̐ pavattim̐ ārocetvā cit-
 tam̐ jānāhīti“ ekaṃ paricārikam̐ pesesi. Sā gantvā tassa tam̐
 pavattim̐ ārocesi. Tam̐ sutvā M. cintesi: „aham̐ na rūpavā,
 rūpasampannā rājadhītā ānītāpi maṃ disvā 'kim̐ me iminā
 15 virūpenā' 'ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kim̐
 me gharāvāsena, dharamāne⁵ mātāpitaro upatṭhahitvā tesam̐
 accayena nikkhamitvā pabbajissāmīti“ so „mayham̐ n' eva
 rajjen' attho na nātakehi, aham̐ mātāpitunnam̐ accayena pabba-
 jissāmīti“ ā. Sā gantvā tassa katham̐ deviyā ārocesi. Rājā
 20 anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsanaṃ pesesi, so pi
 paṭibāhi yeva. Evam̐ yāvatatiyaṃ paṭibāhitvā catutthavāre
 cintesi: „mātāpitūhi saddhim̐ ekantena paṭipakkhabhāvo⁶ na
 yutto, ekaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so kammārajettṭhakaṃ pak-
 kosāpetvā bahuṃ suvaṇṇam̐ datvā „ekaṃ itthirūpakaṃ⁷ karo-
 25 hīti“ uyyojetvā tasmim̐ pakkante aññaṃ suvaṇṇam̐ gahetvā
 sayam̐ itthirūpakaṃ⁸ akāsi. B-ttānaṃ adhippāyā⁹ nāma ijjhanti¹⁰.
 Tam̐ rūpaṃ jivhāya avaṇṇaniyasobham̐ ahosi. Atha naṃ M.
 khomaṃ nivāsāpetvā sirigabbhe ṭhapāpesi¹¹. So kammāra-
 jettṭhakena ābhatarūpaṃ disvā¹² tam̐ garahitvā „gaccha am-
 30 hākaṃ sirigabbhe¹³ ṭhapitarūpakaṃ āharā“ 'ti ā. So gabbham̐

¹ B^d has added sippam̐. ² B^d has added mayam̐. ³ B^d tassetaṃ. ⁴ B^d -no.

⁵ B^d adde nāma. ⁶ C^k -rūpaṃ. ⁷ B^d -yo. ⁸ B^d samijhasi. ⁹ C^k ta-, C^k pāpesi.

¹⁰ C^k ābhate rūpake, C^k aham̐te rūpake, both omitting disvā. ¹¹ B^d adde gantvā.

pavittho tam disvā „kumārena saddhim abhiraṃitum ekā devaccharā āgatā bhavissatīti“ hattham pasāretum avisahanto nikkhamitvā „deva sirigabbhe ayyā ekikā devadhītā 1, upagantum na sakkomīti“ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṃ etaṃ āharā“ 2 ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ 3 5 suvaṇṇagabbhe khipāpetvā 4 attanā 4 kataṃ 1alamkārapetvā rathe 1hapāpetvā „evarūpaṃ labhanto 1gaṇhāmīti“ mātu santikaṃ pahīni. Sā, amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṃ putto mahāpuṇṇo sakkadattiyo, anucchavikaṃ kumārikaṃ 5 labhissati, tumhe 6 imaṃ rūpakaṃ 1 paṭicchannayāne 1hapāpetvā 7 sakala- 10 Jambudīpaṃ carantā yassa raṇṇo evarūpaṃ dhītaṃ passatha tass’ etaṃ datvā ‘Okkākarājā tumhehi saddhim āvāhaṃ karissatīti’ divasaṃ vavatthapetvā 8 āgacchathā“ 9 ti ā. Te „sādhū“ 10 ti tam ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā yaṃ yaṃ 11 rājadhāniṃ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahā- 15 janassa samosaraṇaṭṭhāne tam rūpakaṃ vatthapupphālamkārehi 10 alamkaritvā suvaṇṇasivikaṃ āropetvā titthamagge 1hapetvā 11 sayam paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanattham ekamante titthanti. Mahājano tam oloketvā „suvaṇṇarūpaṃ“ ti saṇṇāma 12 akatvā „ayaṃ manussitthisamānā devaccharapaṭibhāgā ativiya 30 sobhati, kin nu kho ettha 1hitā kuto vā āgatā, amhākaṃ nagare evarūpā n’ atthīti“ vaṇṇentā 13 pakkamanti 14. Tam sutvā amaccā „sace idha evarūpā dārikā bhaveyya ‘asukā 15 rājadhītā viya asukā 16 amaccadhītā 16 viyā’ ti vadeyyum 16, addhā idha evarūpā n’ atthīti“ tam ādāya aṇṇāma nagaraṃ gacchanti. 25 Te 18 evaṃ vicarantā Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṃ 19 sampāpuṇṇīsu, ta. Maddaraṇṇo satta dhītaro uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, tāsāṃ sabbajetthikā Pabhāvatī nāma, tassā

1 Bā ekikā devadhītā, Ck ekikā va 1hitā. 2 Ck rūpaṃ. 3 Bā nikkhi- corr. to nikkhi-. 4 Bā -no. 5 Bā omits ku-. 6 Bā adds evarūpaṃ labhantā gaṇhissatha. 7 Bā 1hapa-. 8 Ck 1ha-. 9 Bā only one yaṃ. 10 Ck vanta-, Ck vatta-, Bā vatthālaṅk-. 11 Bā adds amaccā. 12 Ck samānāya. 13 Bā -to. 14 Bā -ti. 15 Ck -a. 16 Ck Bā -kā-. 17 Ck -yya. 18 Bā etc. 19 Ck sāgalam.

- sarīrato bālasuriyassa viya pabhā va niccharanti, kālandhakāre pi catuhatthagabbhe¹ padīpakeccam nāma n' atthi, sabbo gab-bho ekobhāso va hoti. Dhātī paṇ' assā khujjā, sā Pabhāvatim bhojetvā tassā sīsam nahāpanattham atṭhahi vaṇṇadāsīhi atṭha-
- 5 ghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye udakatthāya gacchanti tittha-magge tṭhitam tam rūpakam disvā „Pabhāvatitī“ saññāya „ayam dubbhūtā 'sīsam nahāyissāmīti' amhe udakatthāya pe-setvā paṭhamataram āgantvā titṭhamagge tṭhitā“² ti kujihitvā „are kulalajjāpanike“, purimataram āgantvā idhā tṭhitāsi, sace
- 10 rājā jānissati nāsessati no“ ti vatvā³ hatthena gaṇḍapasse⁴ pahari, hatthatalam bhijjanappamānam⁵ jātam, tato „suvaṇṇa-rūpakam“ ti ūatvā hasamānā⁶ vaṇṇadāsīnam santikam gacchanti „passatha' me kammam, 'mama dhītā' ti⁷ saññāya⁸ pahāram adāsīm, ayam mama dhītu sautike kiṃ agghati, kevalam mama
- 15 hattho dukkhāpito“ ti ā. Atha nam rājadūtā gahetvā „tvam 'mama dhītā ito abhirūpatarā' ti vadanti kam¹⁰ nāma kathe-sīti“. „Maddarañño dhītaram Pabhāvatim¹¹, idam rūpaṃ¹² tassā soḷasam pi kalam nāgghatīti¹³“. Te tuṭṭhamānasā rāja-dvāram gantvā „Okkākarañño dūtā dvāre tṭhitā“ ti rañño
- 20 paṭihāresum. Rājā āsanā vuṭṭhāya tṭhitako va „pakkosathā¹⁴“ ti ā. Te pavisitvā rājānam vanditvā „mahārājā amhākam rājā tumhākam ārogyam pucchatīti“ vatvā katasakkārasammānā „kimattham āgatā¹⁵“ ti vutte „amhākam rañño putto sihas-saro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhākam
- 25 santikam pahīni, tumhākam kira dhītaram Pabhāvatim tassa detha, imaṃ ca¹⁶ suvaṇṇarūpakam¹⁷ deyyadhammam gaṇ-hathā“ ti tam rūpakam tassa adamsu. So pi „evārūpena mahārājena saddhim vivāhamaṅgalam bhavissatīti“ tuṭṭhacitto

¹ Bā adds anto gabbhe.² Bā adds ambehi.³ Bā gantvā.⁴ Ck gaddha-

Bā gaṇḍa- corr. to kaṇḍa.

⁵ Bā -nam corr. to -nam viya.⁶ Bā adds tāsam.⁷ Bā -thetam.⁸ Bā ya.⁹ Bā saññāti.¹⁰ Ck kiṃ.¹¹ Bā -kīti.¹² Bā

-pakam.

¹³ Bā na ag-¹⁴ Bā -sāpetthā.¹⁵ Bā -tatthā.¹⁶ Ck idamā.¹⁷ Ck -rūpaṃ.

sampaticchi. Atha nam dūtā āhaṃsu: „mahārāja amhehi na
sakkā papañcetum¹, kumārikāya laddhabhāvaṃ gantvā rañño
ārocessāma, atha² so āgantvā ādāya gamissatīti“. So „sādhū“
'ti vatvā tesam sakkāraṃ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño
ca deviyā ca ārocesum. Rājā mahantena parivārena Kusā- 5
vatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṃ sampāpuni³.
Maddarājā paccuggantvā nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkā-
ram akāsi. Silavatī devī paṇḍitattā⁴ „ko jānāti kim bhavissa-
tīti“ ekāhadvihaccayen⁵ eva Maddarājānaṃ ā.: „mahārāja
supisaṃ datṭhukāṃ⁶ amhā⁷“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā 10
pakkosāpesi, Pabhāvatī sabbālaṃkārapatimaṇḍitā dhātigaṇa-
parivātā āgantvā sassum⁸ vandi. Sā taṃ disvā va cintesi:
„ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ putto virūpo, sace esā
taṃ passissati ekāhaṃ pi avasitvā palāyissati, upāyaṃ karissā-
mīti“ sā Maddarājānaṃ āmantetvā „mahārāja, sunisā me 15
puttassa anucchavikā, api ca kho paṇ' amhākaṃ kule paveniyā⁹
āgatacārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmīṃ cāritte vattissati nes-
sāma naṃ“ ti ā. „Kim pana vo cārittaṃ“ ti. „Amhākaṃ
vaṃse yāva ekassa gabbhassa patiṭṭhānā divā sāmikaṃ pas-
situm na labhanti¹⁰, sace esā tathā karissasi nessāma naṃ“ ti. 20
Rājā „kiṃ amma sakkhissasi evaṃ vattitun“ ti dhītaraṃ puc-
chi. Sā „āma tātā“ 'ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño
bahum vibhavaṃ¹¹ datvā taṃ¹² ādāya pakkāmi. Maddarājāpi
mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi. Okkāko Kusāvatīm
gantvā nagaraṃ alaṃkārapetvā sabbabandhanāni mocāpetvā 25
puttassa abhisekaṃ datvā¹³ Pabhāvatīm aggamaheśim kāretvā¹⁴
„Kusarājassa āṇā“ ti bheriṃ carāpesi. Jambudīpatale rājāno
yesaṃ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro pahiniṃsu yesaṃ

¹ C^o papañcetum, B^d papañcaṃ kātum, C^k vañcetum. ² B^d adds nam. ³ B^d pāpuni. ⁴ C^k -ḍittā, B^d paṇḍipattā. ⁵ B^d -hi. ⁶ B^d sassuraṃ. ⁷ C^k pame-, C^o pavame-, B^d kulapave-. ⁸ B^d patiṭṭhānaṃ hoti tāva divā taṃ sāmikaṃ p. na labbhati. ⁹ B^d dhanaṃ. ¹⁰ C^k omits datvā taṃ, C^o omits taṃ. ¹¹ B^d -kaṃ abhisekaṃ rajjānaṃ datvā. ¹² B^d adds nagare.

puttā¹ atthi te ten' eva saddhim mittabhāvaṃ akamkhantā
 putte upatthāke katvā paṇiṃsu. B-assa nātakaparivāro
 mahā ahoṣi, mahantena yasena r. kāresi. Pabhāvatim² pana divā
 passitum na labhati, sāpi tam divā passitum na labhati, ubhin-
 5 nam pi rattim dassanam eva hoti. Tattha Pabhāvatiyā sarīrap-
 pabhā abbohārikā ahoṣi. B. pi sirigabbhato rattim yeva
 nikkhamati. So katipāhaccayena Pabhāvatim divā daṭṭhukāmo
 mātu ārocesi. Sā „mā te³ rucci, yāv' ekaṃ puttam labhi'
 tāva āgamehīti⁴“ paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha
 10 nam⁵ ā.: „tena hi hatthisālāṃ gantvā hatthimenḍavesena tiṭṭha,
 ahaṃ tam ta. ānessāmi, atha naṃ akkhīni pūretvā olokeyyāsi,
 mā ca attānaṃ jānāpesīti⁷. So „sādhū“⁸ ti sampatiṇṇhitvā
 hatthisālāṃ agamāsi. Rājamātā hatthimaṇḍalaṃ kāretvā
 Pabhāvatim „ehi sāmikassa te hatthino passissāmā⁹“ ti tattha
 15 netvā „ayaṃ hatthi asuko nāma ayaṃ asuko nāmā“¹⁰ ti das-
 sesi. Ta. naṃ rājā mātu pacchato gacchantim¹¹ hatthiccha-
 kanapiṇḍena piṭṭhiyaṃ pahari, sā kuddhā „raññā¹² te hattham
 chindāpessāmīti“¹³ vatvā devim ujjhāpesi, sā naṃ saññāpetvā
 piṭṭhim parimajji. Puna pi rājā daṭṭhukāmo hutvā assasālāya
 20 assagopakavesena disvā tath' eva assacchakanapiṇḍena pahari,
 tadāpi naṃ kuddham sassū saññāpesi. Pun' ekadivasam
 Pabhāvatī M-aṃ passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā „alam
 te mā¹⁴ ruccīti“¹⁵ paṭikkhittāpi¹⁶ punappuna yāci, atha naṃ
 sā ā.: „tena hi sve mama putto nagaraṃ padakkhiṇaṃ ka-
 25 rissati¹⁷, tvaṃ sihapañjaraṃ vivaritvā passeyyāsīti“¹⁸, evaṃ ca
 pana vatvā punadivase nagaraṃ alamkārapetvā Jayampati-
 kumāraṃ rājavesaṃ gāhāpetvā hatthipasse nisīdāpetvā nagaraṃ
 padakkhiṇaṃ kārapesi. Pabhāvatim¹⁹ ādāya sihapañjare thatvā
 „passa²⁰ tava sāmikassa sirisobhaggaṃ²¹“ ti ā. Sā „anuccha-

¹ Bā -o. ² Bā so pa-. ³ Bā adds tāta. ⁴ Ck -ati. ⁵ Bā -māhīti. ⁶ Bā
 adds sā. ⁷ Bā -hīti. ⁸ Bā passāmā. ⁹ Bā adds disvā. ¹⁰ Bā raññā kathetvā.
¹¹ Bā mā te. ¹² Bā paṭikkhipetvāpi. ¹³ Ck Bā -ssāti. ¹⁴ Bā sā pa. ¹⁵ Bā
 passatha. ¹⁶ Bā -ggappatten.

viko me sāmiko laddho“ ti attamanā ahosi. Tam divasaṃ
 pana M. hatthimēḍavesen' eva Jayampatissa pacchimāsane
 nisīditvā yathādhippāyena Pabhāvatim oloketvā¹ hatthavikārādi-
 vasena cittaruciyaṃ kilāṃ² dassesi. Hatthimhi atikkante rāja-
 mātā Pabhāvatim pucchi: „diṭṭho te amma sāmiko“ ti. „Āma³
 ayye, pacchimāsane⁴ pan' assa nisinno hatthimēḍo ativiya
 dubbiniṭo mayham hatthavikārādini dassesi, kasmā evarūpaṃ
 alakkhikaṃ rañño pacchimāsane⁵ nisīdāpesun“ ti. „Amma
 rañño pacchāsane rakkhā nāma icchitabbā“ ti. Sā cintesi:
 „ayaṃ hatthimēḍo ativiya nibbhayo rājānaṃ rājā ti pi na⁶
 maññati, kacci⁷ nu kho eso va⁸ Kusarājā, addhā hi so virūpo
 bhavissati, ten' eva maṃ na dassenti“ sā khujjaṃ kaṇṇa-
 mūle ā.: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṃ purimāsane nisinnako
 rājā udāhu pacchimāsane“ ti. „Kathaṃ panāhaṃ jānissāmīti“.
 „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṃ hatthipiṭṭhito ota-⁹
 rissati, imāya saññāya jānāhīti“. Sā gantvā ekamante ṭhitā
 paṭhamam M-am otarantaṃ addasa pacchā Jayampatikumāraṃ.
 M. pi ito c' ito ca olokeno khujjaṃ disvā „iminā¹⁰ kārāṇena
 esā āgatā bhavissatīti“ nātvā¹¹ pakkosāpetvā „imaṃ antaraṃ¹²
 mā kathehīti“ dāhaṃ vatvā¹³ uyyojesi. Sā gantvā „purimā-¹⁴
 sane nisinno paṭhamam otarīti“ ā. Pabhāvatī tassā vacanaṃ¹⁵
 saddahi. Puna rājā¹⁶ dāṭṭhukāmo hutvā mātaraṃ yāci. Sā
 paṭikkhipitum asakkonti „tena hi aññātakavesena uyyānaṃ
 gacchāhīti“ ā. So uyyānaṃ gantvā pokkharaniyaṃ galappa-
 mānaṃ udakaṃ pavisitvā paduminipaṇṇena¹⁷ sisam chādetvā¹⁸
 pupphitapadumena mukhaṃ avattharivā¹⁹ atṭhāsi. Mātāpi
 'ssa Pabhāvatim uyyānaṃ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukkhe
 passa, sakūṇe passa, mige passā“ ti palobhayamānā pokkharani-
 tīraṃ pesesi²⁰. Sā pañcavidhapadumasañchannaṃ pokkha-

¹ Bā -ento. ² Bā kelām. ³ Bā pacchāsane. ⁴ Bā -pesun niharāpehinam. ⁵
 Ck pacca, Bā kiṃ. ⁶ Ck ca. ⁷ Bā adds nāma. ⁸ Bā adds tam. ⁹ Bā adds
 pabhāvatīyā. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā adds sutvā. ¹² Bā saddahi M. pi naṃ puna.
¹³ Bā -ppattena. ¹⁴ Bā avāritvā. ¹⁵ Bā pāyāsi.

raṇiṃ disvā nahāyitukāmā paricārikāhi saddhiṃ pokkharaniṃ
 otaritvā kīlanti taṃ padumaṃ disvā gahetukāmā¹ hatthaṃ pa-
 sāreti², atha naṃ rājā paduminipannaṃ apanetvā „ahaṃ Kusa-
 rājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṃ disvā „yakkho maṃ
 5 gaṇhatīti“³ viravitvā tatth' eva visaññitaṃ pattā, ath' assā
 rājā hatthaṃ muñci. Sā saññaṃ paṭilabbhitvā „Kusarājā kira
 maṃ hatthe gaṇhi, iminā c' ahaṃ⁴ hatthisālāyaṃ hatthicca-
 kaṇena assasālāyaṃ ca assacchakaṇakena pahatā, ayaṃ c' eva
 maṃ⁵ hatthissa pacchāsane nisīditvā uppaṇdesi, kim me eyaṃ-
 10 virūpena⁶ dummukhena patinā, ahaṃ jīvaṃtī aññaṃ patiṃ la-
 bhissāmīti“ cintetvā attanā saddhiṃ āgate amacce pakkosā-
 petvā „mama yānavāhanaṃ sajjaṃ karotha, ajj' eva gamissā-
 mīti“ ā. Te raṇño ārocesuṃ. Rājā cintesi: „sace gantuṃ na
 labhissati hadayam assā⁷ phalissati, gacchatu, puna taṃ attano
 15 balena ānessāmīti“⁸. Ath' assā gamanaṃ anujāni. Sā pitu
 nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaraṃ pavisitvā
 alaṃkatapāsādaṃ abhirūhi. B-aṃ hi sā pubbepatthanāvāsena
 na icchi, so pubbakammavasen' eva⁹ virūpo ahoṣi. — A. kira
 Bārāṇasidvāragāme uparimavithiyā ca heṭṭhimavithiyā ca dve
 20 kulāni vasiṃsu, ekassa kulassa dve puttā ekass' ekā va dhītā
 ahoṣi, dvīsu puttesu B. kaniṭṭho, naṃ kumārikaṃ jeṭṭhassa
 ānesuṃ¹⁰, kaniṭṭho ādārāharaṇe¹¹ bhātu santike yeva vasi.
 Ath' ekadivasaṃ tasmīṃ ghare atirasakapūve paciṃsu, B.
 araṇṇaṃ gato hoti, tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasesā¹² bhājetvā
 25 khādiṃsu. Tasmīṃ khaṇe paccekabuddho bhikkhāya ghara-
 dvāraṃ agami¹³, B-assa bhātujāyā¹⁴ „cūlapatino aññaṃ pūvaṃ
 paciṃsāmīti“ taṃ gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi taṃ
 khaṇaṃ ñeva araṇṇato āgacchi¹⁵, atha naṃ sā ā.: „sāmi
 cittaṃ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno“ ti.

¹ Bā vicinītu-. ² C* Bā -resi. ³ Bā gaṇhīti. ⁴ Bā vāhaṃ. ⁵ Bā ayameva ca mayhaṃ. ⁶ Bā evarūpena. ⁷ Ck* assa. ⁸ Bā adde cintetvā. ⁹ Ck* pubbe-.
¹⁰ Bā jeṭṭhakassa adāsi. ¹¹ so Ck; Bā dārakabhāvena. ¹² Bā -se. ¹³ Bā
 agamāsi. ¹⁴ Ck jāyatu. ¹⁵ Ck ag-.

So „tava koṭṭhāsaṃ khāditvā mama koṭṭhāsaṃ desi, aññaṃ
 kiṃ karissasīti“¹ kuddho gantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā
 mātu gharaṃ gantvā navavilīnaṃ campakapupphavaṇṇaṃ sap-
 piṃ āharitvā pattaṃ pūresi², taṃ obhāsaṃ muñci³. Sā taṃ
 disvā patthanaṃ ṭhapesi: „bhante⁴, nibbattanibbattaṭṭhāne me
 sarīraṃ obhāsajātaṃ⁵ hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṃ⁶,
 iminā ca me asappurisena saddhiṃ ekaṭṭhāne vāso mā ahoṣīti“⁷.
 Iti sā imissā pubbapatthanaṃ⁸ vasena⁹ taṃ na icchi. B. pi
 taṃ pūvaṃ tasmim patte¹⁰ osīdāpetvā patthanaṃ¹¹ ṭhapesi:
 „bhante imaṃ yojanasataṃ¹² vasantim pi ānetvā mama pāda-
 paricārīkaṃ kātuṃ samattho bhaveyyaṃ“¹³ ti. Ta. yaṃ¹⁴ so
 kuddho hutvā¹⁵ pūvaṃ gaṇhi tassa pubbakammassa vasena
 virūpo ahoṣi¹⁶. — So Pabhāvatīyā gatāya sokappatto ahoṣi,
 nānākārehi paricaramānāpi naṃ sesitthiyo¹⁷ oloketum¹⁸ pi na
 sakkhimso, Pabhāvatirahitam assa sakalam pi nivesanaṃ tuc-
 chaṃ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṃ pattā bhaviṣsa-
 tīti“¹⁹ paccūsamaye mātu santikaṃ gantvā „amma, ahaṃ Pa-
 bhāvatim ānessāmi, tumhe r. anusāsathā“²⁰ 'ti²¹ paṭhamāṃ g. ā.:

¹. Idan te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ

sakāyuraṃ sabbakāmūpapannaṃ

idan te rajjaṃ²² anusāsa amma,

gacchāmi²³ ahaṃ yattha piyā Pabhāvatīti. 1.

Ta. sayoggaṃ ti hatthiyoggādisahitaṃ, sakāyuraṃ ti sapañcārājakaku-
 dhabhaṇḍaṃ, anusāsa amma 'ti so kira purisassa r. datvā puna gaṇhanaṃ
 nāma me ayuttan ti pitu vā bhātu vā aniyyādetvā mātu niyyādetto evaṃ ā.

Sā tassa kathaṃ sutvā „tena hi tāta appamatto bha-
 veyyāsi, mātugāmo nāma asuddhāsāyo²⁴“ ti vatvā nānaggara-
 sabhojanassa²⁵ suvaṇṇakaroṭim pūretvā „idaṃ antarāmagge

¹ Bā -ssāmīti. ² Bā -ritvā patte paccekabuddhassa pūresi. ³ Bā muccl. ⁴
 Bā adde iminā dānapalena. ⁵ C* Bā -samjātān. ⁶ Bā -yyuṃ, C* -yya. ⁷ Bā
 adde na. ⁸ Bā sappipa-. ⁹ C* -nañca. ¹⁰ C* -te. ¹¹ Bā adde kārapaṇ. ¹²
 Bā gantvā. ¹³ Bā adde sā ca taṃ na icchīti. ¹⁴ Bā -cāriyamānā nisinnase-
 sitthiyo. ¹⁵ Bā -kāpetum. ¹⁶ Bā adde vadanto. ¹⁷ Bā raṭṭhaṃ. ¹⁸ Bā aparī-
 suddhahadāyo. ¹⁹ Bā -rasaggassa bho-.

bhuñjeyyāsīti“ vatvā uyyojesi. So taṃ ādāya mātaraṃ vanditvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā „jīvanto puna passissāmīti“ sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhithā bhattakaroṭiyā saddhiṃ kahāpaṇasahassaṃ pasibbake katvā² Kokanadam³ vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā paṇṇāsayaṇāni gantvā bhattaṃ bhuñjitvā sesena divasabhāgena puna paṇṇāsayaṇāni gantvā ekāhen' eva yojanasatikāṃ maggaṃ khepetvā sāyaṇhasamaye nahātvā⁴ Sāgalanagaraṃ pāvisi. Tasmīṃ pavitṭhamatte yeva tassa tejena Pabhāvatī sayanapiṭṭhe saṇṭhātum asakkontī otaritvā bhūmiyaṃ nipajji. B-am pi kilantindriyaṃ vīthiyaṃ gacchantāṃ aññatarā itthī⁵ disvā pakkosāpetvā⁶ nisidāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṃ dāpesi⁷, tasmīṃ niddūpagate bhattaṃ sampādetvā pabodhetvā bhattaṃ bhojesi, so tuṭṭho tassā saddhiṃ karoṭiyā kahāpaṇasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tatth' eva ṭhapetvā „gantabbatṭhānaṃ⁸ no atthīti“ vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālaṃ gantvā „ajja me idha vasitum detha, gandhabbaṃ vo⁹ karissāmīti“ vatvā hatthigopakehi anuññāto ekamante nipajjitvā¹⁰ paṭippassaddhadaratho utthāya vīṇaṃ muñcitvā „sakalanagaravāsino imaṃ saddaṃ suṇantū“¹¹ ti vīṇaṃ vādeto gāyi. Pabhāvatī bhūmiyaṃ nipannā taṃ saddaṃ sutvā¹² „ayaṃ na aññassa vīṇāya“ saddo, nissam-sayaṃ Kusarājā mam' atthāya āgato“ ti aññāsi. Maddarājāpi taṃ saddaṃ sutvā „atīviya madhuraṃ vādeti, sve etaṃ pakkosāpetvā mama gandhabbaṃ kāressāmīti“ cintesi. B. „na sakkā idha vasamānena Pabhāvatīṃ datṭhuṃ, atṭhānaṃ etaṃ“ ti pāto va nikkhamitvā sāyaṃ¹³ bhuttagehe yeva pātarāsaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivaseṇ evaṃ gharaṃ mattikāya

¹ Ck passe-. ² hadayamassaphalissati - - - - katvā wanting in C. ³ Bā nudañca. ⁴ Bā patvā. ⁵ Ck itti, C. Bā itthim. ⁶ Bā adds so kilantāsiya nipajjitvā niddaṃ okkamaṃ athassā. ⁷ Bā gandhabba-. ⁸ Bā te gītā. ⁹ Bā adds sokaṃ niddāyitvā. ¹⁰ Bā adds va cintesi. ¹¹ Bā vīṇā. ¹² Bā sayam.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“ 'ti vatvā „āma karohīti“
 vutte ekaṃ mattikāpiṇḍam cakke ṭhapetvā cakkam āvijjhi¹,
 sakim āviddham² eva yāva majjhantikā tikkam āgami³ yeva.
 So nānāvāṇṇāni khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabhā-
 vatiyā atthāya bhājanam karonto nānārūpāni samutṭhapesi. 5
 B-tānam hi adhippāyā ijhanti⁴. „Tāni pana rūpāni Pabhā-
 vatī yeva passatū“ 'ti⁵ adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhā-
 petvā pacitvā geham pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni ga-
 hetvā kulaṃ agamāsi. Rājā disvā „ken' imani katānti“
 pucchi. „Mayā devā“ ti. „Aham tayā akatāni jānāmi, ka- 10
 thehi kenā katānti“. „Antevāsina me devā“ 'ti. „Na te
 antevāsī, ācariyo te so, tassa santike sippam sikkha, ito paṭ-
 ṭhāya ca mama dhītānam bhājanāni karotu, imam c' assa
 sahasam dehīti“ sahasam dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni
 mama dhītānam dehīti“ ā. So tāni tāsam santikam haritvā⁶ 15
 „imāni kilanattāya khuddakabhājanānti“ ā. Tā sabbā āga-
 mimsu. Kumbhakāro M-ena Pabhāvatiyā atthāya katabhājanam
 eva tassā adāsi. Sā bhājanam gahetvā tattha attano ca
 ca khujjāya ca rūpam passitvā „imam na aññena kataṃ,
 Kusarājen' eva katan“ ti nātvā kujjhitvā „iminā mayham 20
 attho n' atthi, icchantānam dehīti“ ā. Ath' assa bhaginiyo
 kuddabhāvam' nātvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idam
 tena kataṃ, kumbhakārena kataṃ, gaṇhāhi nan“ ti avaha-
 simsu. Sā tena katabhāvam tassa ca āgatabhāvam tāsam na
 kathesi. Kumbhakāro sahasam B-assa datvā „tāta rājā te 25
 tuttho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānam bhājanāni kareyyāsi,
 tātāham tāsam harissāmīti“ ā. So „jdhāpi vasantena na sakkā
 Pabhāvatim datthun“ ti tam sahasam tass' eva datvā rāju-
 paṭṭhākassa nalakārassa santikam gantvā tass' antevāsiko
 hutvā Pabhāvatiyā⁷ tālavaṇṇam katvā tatth' eva setacchattam 30

¹ Cks av. Bc āvijjhi yeva. ² so Cks; Bc ābhāmi. ⁴ Bc -yo nāma samijjhanti.

⁵ Bc -titi. ⁶ Bc netvā. ⁷ Cks kujjha- for kujjhana-? ⁸ Bc adde atthāya.

āpānabhūmiṃ ca vattham¹ gahetvā t̥hitaṃ Pabhāvatim cā 'ti
 nānārūpāni dasseti². Naḷakāro tañ ca aññañ ca tena kata-
 bhaṇḍam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni
 katānīti“ pucchitvā purimanayen' eva sahaṣṣam datvā „imāni³,
 5 naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānam dehīti“ ā. So pi B-ena
 Pabhāvatiyā atthāya katatālavanṭam tassā yeva⁴ adāsi, tatrāpi
 rūpāni añño jano na passati, Pabhāvatī pana disvā rañña
 katabhāvaṃ nātvā „gaṇhitukāmā gaṇhantū“ 'ti kuddhā bhūmi-
 yaṃ khipi. Atha naṃ sesā hasimsu. Naḷakāro sahaṣṣam
 10 āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayham avasanat̥thānan“
 ti sahaṣṣam tass' eva datvā rājamālākārassa santikam gantvā
 antevāsikabhāvaṃ upagantvā nānāvidham mālāvikatiṃ bandhitvā
 Pabhāvatiyā atthāya nānārūpacitraṃ ekaṃ cumbaṭakam akāsi.
 Mālākāro taṃ sabbaṃ ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā
 15 „ken' imāni ganthitānīti“ pucchi. „Mayā devā“ 'ti. „Aham
 tayāganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānīti“. „Antevā-
 sinā me devā“ 'ti. „Na so antevāsī, ācariyo te so, tassa
 santike sippam sikkha, ito pat̥thāya mama dhītānam pupphāni
 ganthatu, imaṃ c' assa sahaṣṣam dehīti“ sahaṣṣam datvā
 20 „imāni pupphāni mama dhītānam dehīti“ ā. B-ena Pabhāva-
 tiyā atthāya kataṃ mālācumbaṭakam tassā yeva adāsi. Sā
 tatth' eva attano ca rañño ca rūpehi saddhiṃ nānārūpāni
 disvā tena katabhāvaṃ nātvā kujjhitvā bhūmiyaṃ khipi.
 Sesā bhaginiyo taṃ tath' eva avahasimsu⁵. Mālākāro pi sa-
 25 hassam haritvā⁶ B-assa datvā taṃ pavattim ārocesi. So
 „idam pi mayham avasanat̥thānan“ ti sahaṣṣam tass' eva
 datvā rañño sūdassa santikam gantvā antevāsibhāvaṃ⁷ upa-
 gacchi. Ath' ekadivasam sūdo rañño bhojanavikatiṃ haranto
 attano atthāya pacitum B-assa at̥thimaṃsam adāsi. So taṃ
 30 tathā sampādesi yathāssa⁸ gandho sakalanagaram avatthari.

¹ Bđ vatthum. ² Bđ -si. ³ Cks iminā. ⁴ Cks eva. ⁵ Cks apa. Bđ avasa-
 himsu. ⁶ Bđ āha-. ⁷ Bđ -sika-. ⁸ Bđ athassu.

Rājā naṃ ghāyitvā „kiṃ no' mahānase aññam pi maṃsaṃ pacasīti“¹ pucchi. „N' atthi deva, api' kho pana me antevāsi-kassa aṭṭhimaṃsaṃ pacanatthāya dinnam, tass' eso' gandho bhavissatīti“². Rājā taṃ' āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge ṭhapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisahassāni khobhetvā³ phari. 5
Rājā rasatanhāya bajjhivā⁴ saḥassaṃ datvā „ito paṭṭhāya tava antevāsinā mamaṃ ca⁵ dhītānaṃ ca me bhattaṃ pacāpetvā tvaṃ mayhaṃ āhara, so manā dhītānaṃ haratū“⁶ 'ti ā. Sūdo gantvā tassārocesi. So taṃ sutvā „idāni me manoratho mat-thahaṃ patto, idān' āhaṃ Pabhāvatim datṭhum labhissāmīti“⁷ 10
tuṭṭho taṃ saḥassaṃ tass' eva datvā punadivase bhattaṃ saṃ-pādetvā rañño bhattachājanāni pesetvā rājadhītānaṃ ca bhattachākaṃ⁸ 10
sayam gahetvā Pabhāvatiyā vasanapāsādaṃ abhirūhi. Sā taṃ kācaṃ ādāya pāsādaṃ abhirūhantaṃ disvā cintesi:
„ayam attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattabbaṃ 15
karoti“⁹, sace panāhaṃ¹⁰ tuṇhi bhavissāmi 'idāni maṃ esā rocetīti' saññī hutvā katthaci agantvā¹¹ 15
maṃ olokento idh' eva vasissati, idān' eva naṃ akkositvā paribhāsivā muhuttam pi idha vasitum adatvā palāpessāmīti“¹² sā dvāraṃ addhavi-
vaṭaṃ katvā ekaṃ hatthaṃ kavāṭe laggetvā ekena aggalaṃ 20
uppiḷetvā dutiyaṃ g. ā.:

2. Anujjubhūtena haraṃ mahantaṃ

divā ca ratto ca nisīthakāle

paṭigaccha tvaṃ khippaṃ¹³ Kusāvatim Kusa¹⁴

na icchāmi¹⁵ dubbannaṃ ahaṃ vasantaṃ ti. 2. 25

T. a.: mahārāja tvaṃ bhattachāro hutvā ujukena cittaṃ yo pi te sīsaṃ bhindeyya tassa p' etaṃ kammaṃ na karosī, anujjukena¹⁷ pana cittaṃ¹⁸ maṃ' atthāya evaṃ¹⁹ taṃ mahantaṃ kācaṃ haranto²⁰ divā ca ratto ca nisīthakāle

¹ Ck ko, Bđ te. ² Ck -tīti. ³ Bđ adda ca. ⁴ Bđ tassevaso. ⁵ Bđ omit taṃ.

⁶ Bđ khobhantaṃ. ⁷ Ck bandhitvā. ⁸ Bđ mama. ⁹ Bđ māha-. ¹⁰ Ck

-kāvaṃ, Bđ -kājaṃ. ¹¹ Bđ dāsakammaṃ karoti akattabbaṃ kammameva karoti.

¹² Bđ adda katipāhaṃ. ¹³ Ck Bđ āg-. ¹⁴ read: khippaṃ tvaṃ? ¹⁵ Bđ kuse,

Ck -saṃ, Ck -sau. ¹⁶ Ck -ma; read n'. ¹⁷ Ck -ke, Bđ anujjubhūtena. ¹⁸ Ck

citta. ¹⁹ Ck evaṃkaṃ, Bđ etaṃ. ²⁰ Bđ āha-.

mahantaṃ dukkhaṃ anubhavesasi, kiṃ tena anujjubhūtena¹, tvaṃ attano na-
garam Kusāvatim eva paṭigaccha, aññam attanā sadisiṃ² atirasapūvasaṇṭhāna-
mukhiṃ yakkhiṃ aggamahesiṃ katvā r. kārehi, na icchāmi dubbaṇṇam
aham vasantaṃ ti aham pana taṃ dubbaṇṇam dussaṇṭhiṃ idha vasantaṃ na
5 icchāmiṭi.

So „Pabhāvatiyā me santikā kathā laddhā“ ti tuṭṭhacitto
tisso gāthā abhāsi:

3. Nāhaṃ gamissāmi ito Kusāvatim,
Pabhāvatī³ vaṇṇapalobhito tava⁴
10 ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna ratṭhaṃ tava dassane rato. 3.
4. Pabhāvatī⁴ vaṇṇapalobhito tava
sammūlharūpo vicarāmi mediniṃ,
disaṃ jānāmi kuto 'mhi āgato,
15 tay' amhi matto migamandalocane. 4.
5. Suvannaṇacīravasane jātārūpasumekhale
sussoṇi tava kāmāhi⁵ nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta. ramāmiṭi abhīramāmi na ukkaṇṭhāmi, sammūlharūpo ti kilesa-
sammūlho hutvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā vā matto 'mhi
20 suvaṇṇacīravasane ti suvaṇṇakhacitavattavasane, rajjenamatthiko ti
rajjena atthiko.

Evam vutte sā cintesi: „aham etaṃ 'vipparisāri bhavissa-
tīti' paribhāsāmi, ayam pana rañjivā va kathesi, sace kho pana
mam 'aham Kusarājā' ti vatvā hatthe gaṇheyya ko naṃ vāreyya
25 koci⁶ no imaṃ kathaṃ suṇeyyā“ 'ti dvāraṃ thaketvā sucim
datvā⁷ anto⁸ atṭhāsi. So pi bhattakācam āharitvā rājadhītaro
bhojesi. Pabhāvatī „gaccha Kusarājena pakkabhataṃ āharā“
'ti khujjā pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā“ 'ti ā. „Nāhaṃ tena
pakkabhataṃ bhuñjāmi, tvaṃ bhuñjitvā attano laddhanivāpam
30 gahetvā bhataṃ pacitvā āhara, Kusarañño pana āgatabhāvaṃ
mā kassaci ārocesiṭi“ ā. Khujjā tato patthāya tassā kotṭhā-
saṃ āharitvā sayam bhuñjati, attano kotṭhāsaṃ tassā upaneti⁹.

¹ C^k anubhūtena, C^s anububbhūtena. ² C^k -saṃ. ³ C^k -tiṃ, B^d -ti. ⁴ C^k -ti,
B^d -ti? ⁵ B^d kāmāna. ⁶ C^k koci. ⁷ C^s danto. ⁸ B^d adda gabbhe. ⁹ B^d -si.

Kusarājāpi tato paṭṭhāya taṃ passituṃ alabhanto cintesi:
 „atthi nu kho Pabbhāvatiyā mayi sineho udāhu n' atthīti, vi-
 maṃsissāmi naṃ“ ti so rājadhītarō bhojetvā bhattakācaṃ ādāya
 nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādatalaṃ pādehi paharitvā
 bhājanāni ghaṭṭetvā¹ nitthanitvā² visaññī hutvā avakujjo pati. 5
 Sā tassa nitthanitasaddena³ dvāraṃ vivaritvā taṃ bhattakācena
 otthaṭaṃ disvā cintesi: „ayaṃ rājā sakala-Jambudīpe agga-
 rājā maṃ nissāya rattindiyāṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumāla-
 tāya bhattakācena avatthaṭo pati⁴, jīvati nu kho“ ti sā gab-
 bhato nikkhamitvā tassa nāsāvātaṃ upadhāretuṃ gīvaṃ pasā- 10
 retvā mukhaṃ olokesi. So mukhapūraṃ⁵ kheḷaṃ gaheṭvā⁶
 tassā sarīre pātesi. Sā taṃ paribhāsivā gabbhaṃ pavisitvā
 dvāraṃ addhaviṭaṃ katvā ṭhitā:

6. Abbhū hi tassa bho hoti yo anicchantam icchati,
 akāmaṃ rāja kāmehi akanto kantam⁷ icchasīti g. ā. 6. 15
 Tattha abbhū ti abhūti avaḍḍhīti⁸ attho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno
 pi vipphaṭṭisāraṃ anuppādetvā va anantaraṃ g. ā.:

7. Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā yo naro labhate piyaṃ
 lābham ettha paṃsaṃsāma alābho tattha pāpako ti. 7. 20
 Sāpi tasmaṃ evaṃ kathente pi anosakkitvā thaddhava-
 canaṃ⁹ vatvā palāpetukāmā itaraṃ g. ā.:

8. Pāsānasāraṃ khaṇasi kaṇikārassa dārunā
 vātaṃ jālena bādhesi¹⁰ yo anicchantam icchasīti¹¹. 8.
 Ta. kaṇikārassa dārunā ti kaṇikārakattṭhena, bādhesīti¹² bandhasi. 25

Taṃ sutvā rājā ṭisso gāthā abhāsi:

9. Pāsāno nūna te hadaye ohito mudulakkhaṇe,
 yo te sātaṃ na vindāmi tiro janapadaṃ¹³ gato. 9.

¹ Bā vatte-. ² Bā nitthu-. ³ Bā nikkhunitassa sa-. ⁴ Bā seti. ⁵ Ck Bā mukhaṃ-. ⁶ Bā adde khunanti corr. to niṭhunanti. ⁷ Bā akantaṃ kantam. ⁸ Ck avaḍḍhati, Cc aḍḍhīti, Bā abbhutīti avuḍḍhīti. ⁹ Ck thaddhataṃ na, Cc thaṇḍataṃ na. ¹⁰ Ck bādheti, Bā pādhesi. ¹¹ Ck -ṭīti. ¹² Cc bhā-, Bā phā-. ¹³ Bā -dā.

10. Yadā mañ bhūkuṭim katvā rājaputti udikkhasi
ālāriko tadā homi rañño Maddassa thūpure. 10.

11. Yadā umhayamānā¹ mañ rājaputti udikkhasi
nālāriko tadā homi rājā homi tadā Kusō ti. 11.

5 Ta. mudulakkhaṇe ti mudunā itthilakkaṇena samannāgate, yo² ti yo
aḥam tiro raṭṭham³ āgato tava santike vasanto paṭisanthāramattam pi sātāṃ⁴ na
labhāmi so⁵ evaṃ maññāmi: mayi sinehuppattinivāraṇāya⁶ nūna tava bādāye
pāsāṇo ṭhapito, bhūkuṭim katvā ti kodhena valivisamaṃ⁷ nalātam katvā,
ālāriko ti bhattakārako, tasmim khaṇe ahañ⁸ Muddarañño antepure bhattakāra-
10 dāso viya homi ti vadati, umhayamānā⁹ ti paṭṭhākāraṃ dassetvā hasamānā,
rājā homi ti tasmim khaṇe ahañ Kusāvatinagare r. karento rājā viya homi,
kasmāsi evaṃ pharusā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṃ kari bhadde ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya alliyitvā
katheti¹⁰, musāvādaṃ katvā upāyena taṃ ito palāpessāmīti“ g. ā.:

15 12. Sace hi vacanaṃ saccaṃ nemittānaṃ bhavissati
n' eva me tvaṃ pati assa kāmaṃ chindantu sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayhaṃ pati bhavissati na bhavissatīti¹¹
bahunimittapāṭhakā pucchitā te kāmaṃ kira mañ saddadhā chindantu n' eva
me tvaṃ pati bhavissasīti vadimsū¹² ti.

20 Taṃ sutvā rājā taṃ paṭibāhanto „bhadde mayāpi attano
raṭṭhe nemittikā¹⁰ pucchitā te 'aññatra sīhassara-Kusarājato
tava pati nāma n' atthīti' vyākariṃsu, ahaṃ pi attano nāna-
mimittena evaṃ evaṃ¹¹ kathemīti“ vatvā anantaraṃ g. ā.:

13. Sace hi vacanaṃ saccaṃ aññesaṃ yadi vā mamaṃ¹²
25 na c' eva te¹³ pati atthi añño sīhassarā Kusā ti. 13.

T. a.: yadi hi¹⁴ aññesaṃ nemittānaṃ vacanaṃ yadi vā mama vacanaṃ
saccaṃ tava añño pati nāma n' atthīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā imaṃ lajjāpetuṃ, pa-
lāyatu vā mā vā kim me iminā“ ti dvāraṃ pidhāya attānaṃ
30 na dassesi. So pi kācaṃ gaḥetvā otari. Tato paṭṭhāya taṃ
daṭṭhuṃ na labhi¹⁵, bhattakārakakammaṃ karonto ativiya kila-

¹ Ck -naṃ. ² Bā rathā. ³ Bā kītuṃ. ⁴ Ck yo. ⁵ Bā -pā. ⁶ Ck valici-
⁷ Ck -nan. ⁸ Bā -si. ⁹ Ck -ati. ¹⁰ Bā -akā. ¹¹ Bā eva. ¹² Bā mama. ¹³
Ck nevamete, Bā na cevatte. ¹⁴ Ck omīti hi. ¹⁵ Bā labhati.

mati, bhuttapātarāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kācena
 udakaṃ āharati, sayanto ammaṇapitṭhiyaṃ sayati, pāto vutṭhāya
 yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgaṃ nissāya atidukkhaṃ
 anubhoti. So ekadivasam bhattagehadvārena gacchantim¹
 khujjam disvā pakkosi. Sā Pabbhāvatiyā bhayena tassa san- 5
 tikam gantum na visahanti² turitā³ viya gacchati. Atha naṃ
 javena⁴ upagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā tṭhitā „ko
 eso“ ti vatvā „tumahākaṃ saddaṃ na suṇāmi“ ā. Atha naṃ
 „khujje“ tvaṃ pi sāminī⁵ pi te⁶ ativiya thaddhā, ettakaṃ kalam
 tumhākaṃ santike vasantā ārogyasāsanamattam⁷ pi na labhāma⁸, 10
 deyyadhammaṃ pana kiṃ dassatha⁹, tiṭṭhatu tāv' etaṃ api
 me Pabbhāvatim mudum katvā dassetuṃ sakkhissasīti¹⁰ ā. Sā
 „sādhū“ ti sampaticchi. Atha naṃ „sace me taṃ dassetuṃ
 sakkhissasi khujjabhāvaṃ te ujukaṃ katvā gīveyyakaṃ dassā-
 mi“ palobhanto pañca gāthā ā.:

14. Nekkham gīvaṃ te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatim
 sace maṃ nāganāsūru olokeyya Pabbhāvatī. 14.
15. Nekkham gīvaṃ te kāressaṃ -pe- ālapeyya Pabbhāvatī. 15.
16. Nekkham gīvaṃ te kāressaṃ -pe- umhāpeyya¹⁰ Pabbhāvatī. 16.
17. Nekkham gīvaṃ te kāressaṃ -pe- pamhāpeyya Pabbhāvatī. 17. 20
18. Nekkham gīvaṃ te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatim
 sace maṃ nāganāsūru pañhi¹¹ upasamphase ti. 18.

Ta. nekkham gīvaṃ te ti tava gīvaṃ sabbasuvannamayaṃ¹² eva kāressā-
 mīti attho, nekkham gīvaṃ te karessāmi¹³ pi pātho, tava gīvāya nekkhassa
 piḷandhanam bandhessāmi¹⁴ a., olokeyyā 'ti sace tava vacanena maṃ Pabbhā- 25
 vatī olokeyya sace maṃ tāya¹⁵ olokāpetuṃ sakkhissasīti a., ālapeyyā 'ti
 pi eso va nayo, ettha pana umhāpeyyā¹⁶ 'ti hasitavasena¹⁷ parihāseyya¹⁸,
 pamhāpeyyā 'ti mahāhasitavasena parihāseyya¹⁹.

¹ Ck -taṃ. ² Bā visahati. ³ Bā turitaturitā. ⁴ Bā vegena. ⁵ Bā -ni, Ck
 sāmi. ⁶ Bā adde ubho pi. ⁷ Ck -yaṃ sā-. ⁸ so all three MSS. for -mā
 ti? ⁹ so all three MSS. for -thā ti vutte? ¹⁰ Bā ummā-. ¹¹ Bā pañinā.
¹² Bā sabbam. ¹³ Ck kāressāmi. ¹⁴ Bā piḷaddhissāmi. ¹⁵ Bā tassa.
¹⁶ Bā umhā. ¹⁷ Bā māndaha-. ¹⁸ Ck -ha-. ¹⁹ C
 -bhā-.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „gacchatha tumhe deva, kati-
pāhena¹ taṃ tumhākaṃ vase karissāmi, passatha me parakka-
man“ ti vatvā taṃ karaṇiyaṃ tīretvā Pabhāvatīyā santi-
kaṃ gantvā tassā vasanagabbhaṃ sodhentī viya paharaṇa-
5 yoggaṃ leddukhaṇḍam pi asesetvā antamaso pādukāpi nīharitvā
sakalaṃ² gabbhaṃ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṃ antaraṃ
katvā uccāsanaṃ³ paṇḍāpetvā Pabhāvatīyā ekaṃ nīcāpīṭha-
kaṃ attharitvā „ehi amma, sīse te ūkā vicinissāmīti“ taṃ
tattha nisidāpetvā attano ūruantare tassā sīsaṃ ṭhapetvā tho-
10 kaṃ kaṇḍuyitvā „aho imissā sīse ūkā bahū“ ti sakasīsato ūkā
gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sīse ūkā“ ti piya-
kathaṃ kathetvā M-assa guṇakathaṃ kathentī

19. Na hi nūnāyaṃ rājaputtī Kuse sātamaṃ pi vindati
ālārike bhate⁴ pose vetanena⁵ anattihike⁶ ti g. ā. 19.

15 T. a.: ekaṃsenāyaṃ⁷ rājaputtī pubbe Kusāvatinagare Kusanarindassa
santike mālāgandhaviḷepanavattahālamkāravasena⁸ appamattakam pi sātamaṃ na
vindati na labhati⁹, tambūlamattam pi¹⁰ etissā¹¹ dinnapubbam na bhavissati,
kiṃkāraṇā: itthiyo nāma ekaṃ divasam pi amkaṃ¹² avattharitvā nipannasāmi-
kamhi¹³ hadayaṃ bhinditum na sakkonti, ayaṃ pana ālārike bhate¹⁴ pose ālāri-
20 kattaṇ ca bhatakattaṇ¹⁵ ca upagata etasmiṃ¹⁶ purise mūlena anattihike¹⁷ ke-
valaṃ imaṃ¹⁸ yeva nissāya r. pahāya āgantvā evaṃ dukkhaṃ anubhavante
paṭisanthāramattam pi na karoti¹⁹, sace pi te²⁰ amma tasmiṃ sineho n' atthi
sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nissāya kilamatīti²¹ tassa kiṃcid eva dātum
arahasīti.

25 Sā khujjāya kujjhi²². Atha naṃ khujjā gīvāya gahetvā
anto gabbhe khipitvā²³ bahi hutvā dvāraṃ pidhāya āvinjana-
rajjumi²⁴ olambantī atthāsī. Pabhāvatī naṃ gahetum asakkonti
dvāramūle ṭhatvā akkosantī itaraṃ g. ā.:

¹ Bā -haccayena. ² Bā -a. ³ Ck^s uccāsayaṇaṃ. ⁴ Ck^s gate. ⁵ Ck^s vetanena,
Bā vetanena. ⁶ Ck^s atthihike, Bā anattihiko. ⁷ Ck^s ekāye-, C^s ekāse-. ⁸ Bā -ra-
divasena. ⁹ Ck^s omīti na-. ¹⁰ Bā adda tena. ¹¹ Bā etassā. ¹² so Ck^s, Bā
agāre. ¹³ Ck^s -kamhi, Bā -kampi. ¹⁴ Ck^s gato. ¹⁵ Bā bhattaṇ. ¹⁶ Ck^s
ekasmiṃ. ¹⁷ C^s -ko. ¹⁸ Bā taṃ. ¹⁹ Bā karoti. ²⁰ Bā omīti te. ²¹ Ck^s
-ati. ²² Ck^s -itvā, C^s kujjītvā. ²³ Bā adda sayāṃ. ²⁴ Ck^s āvinjana-, Bā āvic-
chana-.

20. Na hi nūnāyaṁ sã¹ khujjā labhati jivhāya chedanāṁ
sunisitena satthena evaṁ dubbhāsitaṁ bhaṇaṁ ti. 20.

Ta. sunisitenā 'ti suṭṭhu nisitena tikhiṇena satthena, evaṁ dubbhā-
sitan ti evaṁ asotabbayuttakaṁ dubbhāsitaṁ bhaṇaṁ ti.

Atha khujjā āviñjanarajjūṁ² gahetvā ṭhitā va „nippuññe“³ 5
dubbinṭe tava rūpaṁ kassa⁴ kiṁ karissati, kiṁ⁵ mayāṁ tava
rūpaṁ khāditvā yāpessāma⁶ “ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa
guṇaṁ pakāsentī khujjāgaḥḥitaṁ nāma gajji:

21. Mā naṁ rūpena pāmesi⁷ ārohena Pabbhāvati,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyaṁ. 21. 10
22. Mā naṁ rūpena pāmesi⁸ ārohena Pabbhāvati,
mahādhano ti katvāna —pe— 22.
23. Mā — — mahabbalo ti katvāna —pe— 23.
24. Mā — — mahāraṭṭho ti katvāna —pe— 24.
25. Mā — — mahārājā ti katvāna —pe— 25. 15
26. Mā — — sīhassaro ti katvāna —pe— 26.
27. Mā — — vaggussaro ti katvāna —pe— 27.
28. Mā — — bindussaro ti katvāna —pe— 28.
29. Mā — — mañjussaro ti katvāna —pe— 29.
30. Mā — — madhussaro ti katvāna —pe— 30. 20
31. Mā — — satasippo ti katvāna —pe— 31.
32. Mā — — khattiyo⁹ ti pi¹⁰ katvāna —pe— 32.
33. Mā naṁ rūpena pāmesi ārohena Pabbhāvati,
Kusarājā ti katvāna¹¹ karassu rucire piyaṁ ti. 33.

Ta, mā naṁ rūpena pāmesi ārohena Pabbhāvati¹² are Pabbhāvati 25
mā tvaṁ etaṁ Kusanarindaṁ attano rūpena ārohepariñāhena¹³ pamiṇi¹⁴,
māssu¹⁵ evaṁ pamāṇaṁ gaṇhi, mahāyaso ti mahānubbhāvo so ti evaṁ hadaye
katvā rucire piyadassane karassu tassa¹⁶ piyaṁ, ānubbhāvo yeva hi 'ssa¹⁷ rūpaṁ
ti vadati, esa nayo sabbattha, api ca¹⁸ mahādhano ti mahābhogo, mahab-

¹ Ck omit sã. ² Bā āvicchana-. ³ Bā nippaṇṇe. ⁴ Bā omit kassa. ⁵ Bā
omits kiṁ. ⁶ Bā pāpasi. ⁷ Ck -yāyo. ⁸ Ck omit pi. ⁹ Ck vatvāna. ¹⁰ Ck
-pariñāha mahā thāma mahārahena, Bā āropena pariñāhena. ¹¹ Ck pameṇi.
¹² Bā pāssa. ¹³ Ck -ssa. ¹⁴ Bā yenamahiṭ. ¹⁵ Bā adds mahāyaso ti mahā-
parivāro.

balo ti mahāthāmo¹, mahārattḥo ti vipularattḥo, mahārājā ti sakala-Jambudīpe aggarājā, sīhassaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggussaro ti līlāyuttasaro², bindussaro ti sampiṇḍitaghanassaro, mañjussaro ti sundarassaro, madhussaro ti madhu viya³ yuttassaro⁴, sataṣippo ti paresaṃ
 5 santike asikkhivā attano balen' eva nipphannaanekasatasippo, khattiyo ti Okkākapaveniyaṃ⁵ jātaasambhinnakhattiyo, Kusarājā ti Sakkadattiyakusatiṇa-samānanāmo rājā, evarūpo hi añño rājā nāma n' atthīti jānitvā etassa piyaṃ karohīti, ettikāhi gāthāhi tassa guṇaṃ katthesi.

Sā tassā vacanaṃ sutvā „khujje ativiya gajjasi, hatthena
 10 pāpuṇantī⁶ sassāmikabhāvaṃ te⁷ jānāpessāmīti⁸“ khujjaṃ tajesi. Sāpi naṃ „ahaṃ taṃ rakkhamānā pituno te Kusarājassa āgatabhāvaṃ nārocemi⁹, hotu ajja rañño ārocessāmīti¹⁰“ mahantena saddena taṃ bhāyāpesi. Sā „kocid eva na suṇeyyā“¹¹ 'ti khujjaṃ saññāpesi. B. pi naṃ passitum alabhanto sattamāse
 15 dubbhojanena dukkhaseyyāya kilamanto cintesi: „ko me etāya attho, sattamāse pi vasanto etaṃ passitum pi na labhāmi, ativiya kakkhaḷā sāhasikā¹², gantvā mātāpitara passeṣṣāmīti¹³. Tasmim̐ khaṇe Sakko āvajjanto tassa ukkaṇṭhitabhāvaṃ ñatvā, rājā sattamāse Pabhāvatim̐ datṭhum pi na labhati, labhana-
 20 kāraṇaṃ assa karissāmīti¹⁴“ Maddarañño dūte katvā sattannaṃ rājūnaṃ dūte¹⁵ pāhento¹⁶ „Pabhāvatī Kusarājānaṃ¹⁷ chaddetvā āgatā, āgacchantu Pabhāvatim̐¹⁸ gaṇhantū“ 'ti ekekassa visum̐ visum̐ sāsanaṃ pahīni. Te mahāparivārena gantvā nagaraṃ pattā aññaṃaññaṃ āgatakāraṇaṃ na jānanti¹⁹, te „tvam̐
 25 kasmā āgato“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ ñatvā kujjhitvā „ekaṃ²⁰ kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passath' assa anācāraṃ, uppandeti no, gaṇhatha naṃ“ ti „sabbesaṃ²¹ pi amhākaṃ Pabhāvatim̐ vā detu yuddhaṃ vā“ ti sāsanaṃ pahīnitvā nagaraṃ parivārayimsu. Maddarājā sāsanaṃ sutvā bhittatasito
 30 amacce āmantetvā „kiṃ karomā“ 'ti pucchi. Atha naṃ amaccā

¹ Bā omits mahabbalo - - - . ² Bā -ssaro corr. to -saro. ³ Ck mādhuriya. ⁴ madhu - - - wanting in C. ⁵ Ck -me-. ⁶ so C; Ck -nantī, Bā hatthe mā ve gupanti. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā jānissāmīti. ⁹ Ck nārocemī, Bā nārocesī. ¹⁰ Bā omits na. ¹¹ Bā adds ti. ¹² Bā -am̐. ¹³ Ck -tā, C -to. ¹⁴ Ck -jā, C -jā corr. to -jaṃ. ¹⁵ Bā omits pa-. ¹⁶ Ck -tā. ¹⁷ Ck etam̐. ¹⁸ Ck sabbe.

„deva satta p' ime¹ Pabhāvatim nissāya āgatā, 'sace na dassasi pākāram bhinditvā nagaram pavisitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā r. gaṇhissāmā' 'ti vadanti, pākāre abhinne yeva tesam Pabhāvatim pesemā"² 'ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammitā³,
purā maddanti pākāram ānent' etaṃ Pabhāvatin ti 34.
g. āhaṃsu.

Ta. upatthaddhā ti atitthaddhā dappitā⁴, ānentetan ti ānentu etaṃ Pabhāvatin ti sāsanāni pahīṇiṃsu, tasmā yāva⁵ ete nāgā pākāram na maddanti tāva nesaṃ Pabhāvatim pesehi mahārājā 'ti. 10

Rājā taṃ sutvā „sac' āhaṃ ekassa Pabhāvatim pesessāmi sesā yuddham karissanti, na sakkā ekassa dātum, sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ chaḍḍetvā⁶ āgamanassa phalaṃ labhatu', vadhitvā naṃ sattakhaṇḍāni katvā sattannaṃ pesessamīti"⁷ vadanto anantaram g. ā.: 15

35. Satta khaṇḍe karitvāna ahaṃ etaṃ Pabhāvatim
khattiyānaṃ padassāmi ye maṃ hantum idhāgatā ti. 35.
Tassa sā kathā sakalanivesane pākāṭa ahoṣi, paricārikā gantvā „rājā kira taṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ rājūnaṃ pesessatīti"⁸ Pabhāvatiyā ārocesuṃ. Sā maraṇabhaya- 20
bhītā āsanā vuṭṭhāya bhaginīhi parivutā mātu sirigabbhaṃ agamāsi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

36. Aputṭhahi⁹ rājaputtī sāmā koseyyavāsini
assupunṇehi nettehi dāsigaṇapurakkhatā ti. *36. 25

Ta. sāmā ti suvaṇṇavaṇṇā, koseyyavāsini ti suvaṇṇakhacitakoseyyanivāsanaṃ.

Sā mātu santikaṃ gantvā mātaraṃ vanditvā parideva-mānā ā.:

¹ Bā satta rājāno pl. ² Bā pesissāmā. ³ Bā -ikā. ⁴ Bā dappitā corr. to gabbitā? ⁵ Bā adds yāva. ⁶ Bā adds āgatā. ⁷ so all three MSS. for labhantu? ⁸ Bā adds khattiyānaṃ. ⁹ Bā āvutṭhahi corr. to av-.

37. Tan nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ
ādasadantātharupaccavekkhitaṃ
subhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṅgaṇaṃ
chuddhaṃ vane ṭhassati khattiyehi. 37.
- 5 38. Te nūna me asite vellitagge
kese mudū candanasāralitte
samākule sīvathikāya majjhe
pādehi gijjhā parikaḍḍhayanti. 38.
39. Tā¹ nūna me² tambanakhā sulomā
10 bāhā mudū candanasāralittā
chinnā vane ujjhitā khattiyehi
gayha vako³ gacchati yenakāmaṃ 39.
40. Te nūna tālūpanibhe alambe
nisevite kāsikacandanena
15 thanesu me lambahīti⁴ sigālo
mātū va putto taruṇo tanūjo. 40.
41. Tan nūna soṇiṃ puthulaṃ sukoṭṭhitaṃ⁵
nisevitaṃ kañcanamekhalāhi⁶
chiinnaṃ vane khattiyehi avatthaṃ
20 gayhā vako⁷ gacchati yenakāmaṃ 41.
42. Soṇā vakā sigālā ca ye c' aññe santi dāṭhino
ajarā nūna hessanti bhakkhayitvā Pabhāvatim. 42.
43. Sace maṃsā⁸ hariyimsu⁹ khattiyā dūragāmino
atṭhīni amma yācitvā anupathe¹⁰ dahātha naṃ¹¹. 43.
- 25 44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār' ettha ropaya¹²,
yadā te pupphitā assu¹³ hemantānaṃ himaccaye
sareyyātha mama amma: evaṃvaṇṇā Pabhāvatīti. 44.

Ta. kakkūpanisevitaṃ ti sāsapakakkulopakkumattikakakkuttilakku-
haliddikakkū mukhacuppakā¹⁴ ti imehi pañcabi kakkūhi upanisevitaṃ,

¹ C^{ks} tā. ² C^{ks} maṃ. ³ B^d vaūko. ⁴ so C^{ks} for lambihīti, B^d lambiseati?
⁵ B^d -kotitaṃ. ⁶ B^d -fehī. ⁷ B^d dhaṃko. ⁸ C^{ks} B^d -āni. ⁹ C^{ks} hari-, B^d
harisu. ¹⁰ C^{ks} -patthe. ¹¹ so C^{ks} for nā = nēni? B^d maṃ. ¹² B^d -ye. ¹³
B^d āsum. ¹⁴ B^d -ke, C^{ks} omit kakku after loṇa.

ādāśadantātharupaccavekkhitan ti dantamayatharumhi ādāśe paccavekkhitaṃ katvā¹ oloketvā maṇḍitaṃ, subhan ti subhamukhaṃ, virajan ti vigataraṃ nimmalaṃ, anaṇḍaṇaṃ ti vaṇḍepilakādidosarahitaṃ², chuddhaṃ³ ti amma evarūpaṃ mama mukhaṃ addhā idāni khattiyehi chaḍḍitaṃ araṇṇe vane thassatīti paridevi, asite ti kālāke, vellitagge ti natagge, sīvathī- 5 kāyā⁴ ti susānamhi, parikaḍḍhayantīti⁵ evarūpe mama keśe manussamaṃsakhāḍakagijjhā pādehi paharivā nūna parikaḍḍhissanti⁶, gayhā vako⁶ gacchatī yenakāmaṃ ti amma mama evarūpaṃ bāhaṃ nūna vako⁶ gahetvā luṇcitvā khādanto yenakāmaṃ gacchatī, tālūpanibhe ti suvaṇṇatālaphalasadise, kāsikacandanena⁷ ti sukhumacandanena sevite⁷ nisevite, thanesu me ti 10 amma mama susāne patitāya evarūpe thane disvā mukhena ḍasitvā tesu me thanesu attano tanujo mātu taruṇaputto viya nūna sigālo lambissatī, soṇin ti kaṭiputhulakaṃ⁸, sukoṭṭhitaṃ⁹ ti gohanukena paharivā sukoṭṭhitaṃ¹⁰, avatṭhaṃ ti chaḍḍitaṃ, bhakkhayitvā ti amma ete ettakā nūna mama maṃsaṃ khādītva ajarāmarā bhavissanti¹¹, hariyimsū¹² ti¹² amma sace 15 khatvā mayi paṭibaddhacittā mama maṃsāni hareyyuṃ atha tumhe aṭṭhāni yācīti anupathe¹³ dahātha naṃ¹⁴ jaṃghamaggamahāmaggaṇaṃ¹⁵ antare dāheyyātha¹⁶ ti vadatī, khettānīti amma mama jhāpitaṭṭhāne mālāvattṭhūni karetvā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya, himaccaye ti himapātāṭṭhake phaggumāse¹⁶, sareyyāthā¹⁷ ti tesāṃ pupphānaṃ caṅgo- 20 takāṃ¹⁷ pūretvā urūsu thapetvā mama dhītā Pabhāvatī evaṃvaṇṇā ti sareyyāthā¹⁸ ti.

Iti sā maraṇabhayatajjitā mātu santike vilapi. Madda-
rājāpi pharasuṇ ca gaṇṭhikaṇ¹⁹ ca gahetvā „coraghāto¹⁹ idh’
eva āgacchatu²⁰” ti āṇāpesi. Tassa āgamaṇaṃ sakalarājagehe 25
pākataṃ²⁰ ahosi. Ath’ assa²¹ āgatabhāvaṃ sutvā Pabhāvatiyā
mātā²² utṭhāyāsanaṃ sokasamappitā raṇṇo santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

45. Tassā mātā udatṭhāsi²³ khattiyā devavaṇṇini

disvā asiṇ²⁴ ca sūnaṇ²⁵ ca raṇṇo Maddassa thūpure ti. 45. 30

¹ Bā tattha. ² Bā kaṇḍapi-. ³ Bā su-. ⁴ Bā -kaḍḍhissanti. ⁵ Bā ākaḍḍhi-

⁶ Bā dhaṇko. ⁷ Cks -taṃ, Bā -ta. ⁸ Ck kaṭiphalakaṃ. ⁹ Bā -ti-. ¹⁰ Bā

suvaḍḍhi-. ¹¹ Bā -issanti. ¹² Ck hariyimsuci, Ck hariyimsucitī, Bā harisuti.

¹³ Cks -patthe. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā jaṃghamagge jaṃghamagga-. ¹⁶ Bā

paggaṇa-. ¹⁷ Bā suvaṇṇacaṇko-. ¹⁸ Ck -taṇ, Bā bhaṇḍikaṇ. ¹⁹ Bā -ghāṭako.

²⁰ Cks -to. ²¹ Bā sā tassa. ²² Cks -tu. ²³ Cks utṭhāsi. ²⁴ Cks ā-. ²⁵ Cks

sutaṇ, Bā sūniṇ.

Ta. udaṭṭhāsīti¹ āsanā vutthāya rañño santikaṃ gantvā aṭṭhāsī, asiñcā²
'ti antepuramhi alamkatamahātale rañño parato nikkhittam pharasuṃ ca gaṇ-
thikaṃ³ ca disvā vilapantī.

46. Iminā nūna asinā⁴ susaṇṇānaṃ tanumajjhimaṃ
5 dhītaraṃ Maddo hantvāna khattiyānaṃ padassatīti g. ā. 46.

Ta. asinā ti pharasuṃ sandhāyāha, so hi imasmim thāne asi nāma jāto,
susaṇṇānaṃ tanumajjhimaṃ ti suṭṭhu saṇṇātaṃ tanumajjhimaṃ.

Atha naṃ rājā saṇṇapento āha.⁵ „devi, kiṃ kathesi, tava
dhītā sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ virūpo ti chaḍḍetvā gata-
10 magge padavalañje avinatthe yeva maccum⁶ nalātenādāya āgatā,
idāni attano rūpan nissāya issāsaphalaṃ⁷ labhatu“⁸ ti. Sā tassa
vacanaṃ sutvā dhītu santikaṃ gantvā vilapantī ā.:

47. Na me akāsi vacanaṃ atthakāmāya puttaki⁹,
sājja⁹ lohitasañchannā gañchisi¹⁰ Yamasādanaṃ¹¹. 47.
15 48. Evam āpajjati¹² poso pāpiyaṃ ca nigacchati (III ³²³/₂₄)
yo ve¹² hitānaṃ vacanaṃ na karoti atthadassināṃ. 48.
49. Sace tvaṃ ajja vāresi kumāraṃ cārudassanaṃ
Kusena jātaṃ khattiyāṃ suvaṇṇamaṇimekhalam
pūjitā nātisaṃghehi na gañchisi¹³ Yamakkhayaṃ. 49.
20 50. Yatth' assu bheri nadati kuñjaro ca¹⁴ nikuñjati¹⁵
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhataraṃ tato. 50.
51. Asso ca siṃsati¹⁶ dvāre kumāro c' uparodati
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhataraṃ tato. 51.
52. Mayūrakoṇḍābhīrude kokilābhīnikuñjite¹⁷ etc. 52.

- 25 Ta. puttakīti¹⁸ fām ālapati, i. v. h.: amma kiṃ idha karissasi¹⁹ sāmī-
kassa santikaṃ gaccha mā rūpamadena gajjīti²⁰ evaṃ yācantiyāpi me vacanaṃ
na²¹ akāsi sā²² ajja lohitasañchannā²³ gañchisi²⁴ Yamasādanaṃ²⁵ maccu-

¹ Ck uṭṭh-, C^o vutth-. ² Cks omit a-. ³ Cks sut-, C^o sun-, B^d su-. ⁴ B^d gaṇḍi-. ⁵ Ck mayinā, C^o masinā. ⁶ Ck -u, C^o macca. ⁷ B^d ādisaṃ-. ⁸ B^d puttike. ⁹ B^d svājja. ¹⁰ C^o gañjisi, B^d gacchasi. ¹¹ all three MSS. -sā-dhanaṃ. ¹² B^d ge. ¹³ Ck gacchisi, C^o gañjisi, B^d gacchasi. ¹⁴ Cks va. ¹⁵ B^d nikuñj-. ¹⁶ so Ck; C^o siṃsati, B^d sisati; read hīmsati? ¹⁷ B^d -kuñjite. ¹⁸ B^d -iketī. ¹⁹ Ck -ssati, C^o -ssati. ²⁰ B^d majjiti. ²¹ Ck naṃ, C^o tam. ²² Cks omit sā. ²³ Cks -aṃ. ²⁴ C^o gañjisi, B^d gacchasi. ²⁵ all three MSS. -dha-

bhavanam¹ gamissasīti, pāpiyañcā 'ti ito pāpatarañ ca nigacchati, sace ca
ajja vāresīti amma sace tvañ cittavaśam āgantvā Kusanarindam paṭiccalad-
dham attano rūpena sadisañ cārudassanañ kumārañ ārādhayissa², Yamak-
khayañ ti evaṃ sante Yamanivesanañ na gaccheyyāsi, tato ti yamhi khatti-
yakule ayañ vibhūti tamhā nānābherisaddena c' eva mattavāraṇakuñcanādena ca
ninnāditā Kusāvatiṛājakulā kiñ nu kho sukhataṛaṇaṃ disvā idhāgatāsīti a.,
hiṃsatīti³ hesati⁴, kumāro ti susikkhito so gandhabbakumāro⁵, uparo-
datīti nānāturīyañi gahetvā⁶ upahārañ karoti, kokilābhinikuñjite⁷ ti
Kusarājakule sāyapātañ⁸ pavattañ gītavāditūpahārañ paṭippharanti⁹ viya ko-
kilāhi abhinikuñjite¹⁰.

10

Iti sā ettikāhi gāthāhi¹¹ taya saddhim sallapitvā „sace ajja
Kusanarindo idha assa ime satta rājāno palāpetvā mama dhī-
tarañ dukkhā mocetvā ādāya gaccheyyā“ 'ti cintetvā

53. Kahan nu sattudamano¹² pararatṭhappamaddano

Kuso soḷārapaṇṇāno¹³, so¹⁴ no dukkhā pamocaye ti g. ā. 53. 15

Tattha soḷārapaṇṇāno¹⁵ ti uḷārapaṇṇo.

Tato Pabhāvatī „mama mātu Kusassa vaṇṇaṃ bhaṇantiyā
mukhañ na-ppahoti, ācikkhissāmi tāv' assā¹⁶ tassa idh' eva
ālārikakammañ katvā vasanabhāvanā“ ti cintetvā

54. Idh' eva no¹⁷ sattudamano¹⁸ pararatṭhappamaddano 20

Kuso soḷārapaṇṇāno¹⁹, so no²⁰ sabbe vadhissatīti g. ā. 54.

Ath' assā mātā „ayañ maraṇabhayabhītā vilapatitī²¹“
cintetvā

55. Ummattikā nu bhaṇasi ādu²² bālā va bhāsasi,

Kuso ce²³ āgato assa kiñ na jānemu tañ mayan ti g. ā. 55. 25

Ta. bālā ti mūhā aññāpā hutvā, kiñ na jānemū 'ti kena kāraṇena na
jāneyyāma, so hi antarāmagge thito va amhākañ sāsanañ peseyya samussita-
dhaṇassa caturāṅgiñi senā paṇṇāyetha²⁴ tvañ pana maraṇabhayena kathesīti.

¹ Ck -nā, C^o macca-, B^d maccurājānañ bhavanam. ² B^d atarayissasi. ³ so
Ck^s; B^d sīsatīti corr. to hasīsa-. ⁴ so all three MSS. for hesati? ⁵ Ck^s -amba-,
B^d -appa-. ⁶ Ck^s add tā. ⁷ Ck^s -lāhi-, all three MSS. -kujite. ⁸ Ck^s sāyana-
pānañ, B^d sāyampātañ. ⁹ C^o -tī; read -tīhi? ¹⁰ Ck^s B^d -kujite. ¹¹ Ck^s omit
gā-. ¹² B^d sattumaddano. ¹³ B^d so uḷā-, C^o sālūra-. ¹⁴ B^d yo. ¹⁵ Ck^s sālūra-,
C^o sālura-. ¹⁶ Ck^s tāvassa, C^o sāvassa, B^d tassā. ¹⁷ B^d so. ¹⁸ B^d -maddano.
¹⁹ Ck^s sālā-. ²⁰ B^d yo te. ²¹ Ck^s vilapanti, C^o vilapantīti. ²² B^d andha. ²³
Ck^s ca. ²⁴ Ck^s -petha.

Sā evaṃ vutte „na me mātā saddahati, tassa idhāgantvā
sattamāse vasanabhāvaṃ na jānāti¹, dassessāni nan“ ti cin-
tetvā mātaraṃ hatthe gahetvā sīhapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ
pasāretvā dassenti:

- 5 56. Eso ālāriko poso kumārīpuramantare
dalhaṃ katvāna saṃvelliṃ² kumbhī³ dhovati onato ti g. 56.

Ta. kumārīpuramantare ti tava dhītānaṃ kumārīnaṃ vasanaṭṭhā-
nantare⁴ olokehi, saṃvelliṃ⁵ ti kacchaṃ bandhitvā⁶ kumbhaṃ⁷ dhovati.

- 10 So kira tadā „ajja mama manoratho matthakaṃ pā-
puṇissati, addhā maraṇabhayaatajjitā Pabhāvatī mamāgata-
bhāvaṃ⁸ kathessati, bhājanāni dhovitvā paṭisāmessāmīti“ uda-
kaṃ āharitvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha⁹ naṃ mātā
paribhāsanti:

- 15 57. Veṇī¹⁰ tvaṃ asi caṇḍālī adū si kulagatthinī¹¹,
kathaṃ Maddakule jātā dāsaṃ kayirāsī¹² kāmukaṃ ti g. ā. 57.

Ta. veṇīti¹³ tacchikā¹⁴, adū si kulagatthinīti¹⁵ udāhu tvaṃ kula-
dūsikā, kāmukaṃ ti kathaṃ nāma tvaṃ evarūpe kule jātā attano sāmikaṃ
dāsaṃ¹⁶ kareyyāsīti.

- 20 Tato Pabhāvatī¹⁷ „mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ-
vasanabhāvaṃ na jānāti, maññe“ ti cintetvā itaraṃ g. ā.:

58. N' amhi veṇī¹⁸ na caṇḍālī, na c' amhi kulagatthinī¹⁹,
Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasīti. 58.

Ta. Okkākaputto ti amma esa Okkākaputto tvaṃ pana dāso ti maññasi
kasuṃ naṃ ahaṃ dāso ti kathessāmīti.

- 25 Idāni 'ssa yasaṃ²⁰ vaṇṇentī āha:
59. Yo brāhmaṇasahassāni sadā bhojeti vīsatiṃ
Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 59.

¹ Bā jānāmi. ² Bā -am. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā -an. ⁶ Cks
taccham, omitting bandhitvā. ⁷ Bā -bhi. ⁸ Bā maṃ āg-. ⁹ Cks -āds ca. ¹⁰
Ck venu, Ck venī, Bā veṇī. ¹¹ Bā -vaddhinī. ¹² Cks -asi. ¹³ Cks venīti,
Bā veṇīti. ¹⁴ Ck -ukā. ¹⁵ Bā -viddhinīti. ¹⁶ Ck dāsikaṃ, Bā dāsaṃ katvā.
¹⁷ Ck -tīti, Ck pabhātī, Bā pabhāvatī. ¹⁸ Cks venī, Bā veṇī. ¹⁹ Bā -viddhinī.
²⁰ Bā saṃ.

60. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 60.

61. Yassa assasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 61.

62. Yassa rathasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 62.

63. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc.¹ 63.

64. Yassa dhenusahassāni sadā duyhanti² vīsati³ etc. 64.

Evam tāya chahi⁴ gāthāhi M-assa yaso vaṇṇito. Ath' assā⁵ mātā „ayaṃ asaṃbhūtā katheti⁶, addhā evam etan“ ti saddahitvā rañño santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesi. So vegena Pabhāvatīyā santikaṃ āgantvā⁷ „saccaṃ kira amma 10 Kusarājā idhāgato“ ti. „Āma tāta⁸, ajja⁹ sattamāsā¹⁰ tava dhītānaṃ ālārikattaṃ karontassā“ ti. So tassa asaddahanto khujjaṃ pucchitvā yathābhūtaṃ sutvā dhītaraṃ garahanto:

65. Taggha te dukkataṃ¹¹ bāle yaṃ khattiyaṃ mahabbalaṃ nāgaṃ¹² maṇḍūkavaṇṇena 15 na taṃ akkhās' idhāgatan¹³ ti g. ā. 65.

Tattha tagghā 'ti ekaṃse nipāto va¹⁴.

Evam dhītaraṃ garahitvā vegena tassa santikaṃ gantvā katapaṭṭisanthāro añjalim paggayha attano accayaṃ dassento:

66. Aparādhaṃ mahārāja tvaṃ no khama rathesabha 20 yaṃ taṃ aññāta-vesena na nāsīmā¹⁵ idhāgatan ti g. ā. 66.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ pharusāṃ vakkhāmi idh' ev' assa hadayaṃ phalissati, assāsessāmi nan“ ti cintetvā bhā-janantare ṭhito itaraṃ g. ā.:

67. Mādisassa na taṃ channaṃ yo 'haṃ ālāriko bhava, 25 tvaṃ nēva me paṣīdassu, n' atthi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭṭisanthāraṃ labhitvā pāsādaṃ āru-ya¹⁶ Pabhāvatīṃ pakkositvā khamāpanatthāya pesetum:

¹ this verse is wanting in Bā. ² Bā duhanti. ³ Cks -tiṃ. ⁴ Bā pañcahi. ⁵ Cks assa. ⁶ Bā -eti. ⁷ Bā gantvā. ⁸ Bā tātāti. ⁹ Bā ajjassa. ¹⁰ Bā -so. ¹¹ Bā -taṃ. ¹² Ck -a, Bā -o. ¹³ Bā -siāg-. ¹⁴ Bā -seneva. ¹⁵ Cks -ha. ¹⁶ Bā abhīrūyhitvā.

68. Gaccha bāle khamāpehi Kusarājam mahabbalam,
khamāpito Kusarājā so te dassati jīvitān ti g. ā. 68.

Sā pitu vacanaṃ sutvā bhaginīhi c' eva paricārikāhi ca
parivutā tassa santikaṃ agamāsi. So pi kammakāra-vesena¹
5 ṭhito va tassā attano santikaṃ āgamaṇaṃ ṇatvā „ajja Pabbhā-
vatiyā mānaṃ bhinditvā pādamūle naṃ kalale nipajjāpessāmiti“
sabbhaṃ attanā² ābhataudakaṃ³ chaḍḍetvā khalamaṇḍalamattaṃ
ṭhānaṃ madditvā ekakalalaṃ akāsi. * Sā tassa santikaṃ gantvā
tassa pādesu patitvā kalalapiṭṭhe nipannā taṃ khamāpesi.

10 Tam atthaṃ āvikaṇṭo⁴ Satthā:

69. Pitussa vacanaṃ sutvā devavaṇṇī Pabbhāvati
sirasā aggahi pāde Kusarājam mahabbalaṃ ti g. ā. 69. .

Ta. sirasā ti sirasā nipattitvā, Kusarājan ti Kusarājam⁵ pāde aggahe-
si, gahetvā ca pana khamāpentī tisso gāthā ā.:

15 70. Yā imā⁶ ratyā atikkantā imā⁷ deva tayā vinā,
vande te sirasā pāde, mā me⁸ kujjhi rathesabha. 70.

71. Saccaṃ te paṭijānāmi, mahārāja suṇohi me,
na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 71.

72. Evaṃ ce yācamānāya vacanaṃ me na kāhasi
20 idāni maṃ tato hantvā khattiyānaṃ padassatīti. 72.

Ta. ratyā ti rattiyo, tā imā ti⁹ tā¹⁰ imā sabbāpi tayā vinā va atikkantā,
saccaṃ¹¹ te paṭijānāmiti mahārāja ettakaṃ kalamā mayā tava appiyam eva
kataṃ idāni te ahaṃ saccaṃ¹¹ paṭijānāmi, aparaṃ pi suṇohi me¹² ito paṭṭhā-
yāhaṃ pana tuyhaṃ appiyaṃ na karissāmi, evaṃ ce¹³ ti sace evaṃ yācamānāya
25 mama tvaṃ vacanaṃ na karissasīti¹⁴.

Taṃ sutvā rājā „sac' ahaṃ imaṃ 'tvaṃ ñeva jānissasīti'
vakkhāmi hadayaṃ assā phalissati assāsesāmi naṃ“ ti
cintetvā ā.:

73. Evaṃ te yācamānāya kiṃ na kāhāmi te vaco,
30 vikuddho ty-asmi¹⁵ kalyāṇi, mā tvaṃ bhāyi Pabbhāvati. 73.

¹ B^d -vaseṇa, C^k kammavegena, C^s kammavesena. ² B^d -no. ³ B^d -taṃ-. ⁴ B^d pakāseṇto. ⁵ B^d -jaṃ corr. to -jassa. ⁶ B^d mā. ⁷ B^d kāmā. ⁸ B^d maṃ. ⁹ C^k nī, C^s tī? B^d kāmā ti in the place of tā imā ti. ¹⁰ C^s ti. ¹¹ C^s sabbhaṃ. ¹² B^d adds ti. ¹³ C^s evaṃ me. ¹⁴ C^s -si. ¹⁵ C^k B^d -asmīti.

74. Saccam te paṭijānāmi rājaṇṇaṃ suṇohi me:

na cāpi appiṇṇaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 74.

75. Tava kāmāhi¹ sussoṇi bahum dukkhaṃ titikkhissam²

bahū Maddakule³ hantvā nayitum taṃ Pabhāvatīti. 75.

Ta. kim na kāhāmīti kimkāraṇā tava vacanaṃ na karissāmīti, vi- 5
kuddho tyasmīti⁴ vikuddho nikkopo te asmi, saccam te ti⁵ vikuddhabhāvaṃ
ca idāni appiṇṇakāraṇaṃ ca ubhayaṃ te idaṃ saccam eva paṭijānāmi, tava
kāmaṃ ti tava kāmena taṃ icchamāno, titikkhissam ti adhiṇṇasmi, bahūni⁶
Maddarājakulāni⁷ hantvā balakkārena tam netum samatto pi⁸.

So Sakkassa⁹ devaraṇṇo paricārikam¹⁰ viya taṃ attano 10
parivāram disvā khattiyamānaṃ uppādetvā „mayi kira dhara-
māne yeva mama bhariyam aññe¹¹ gahetvā gamissantīti“ siho

viya rājaṇṇaṃ vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgata-
bhāvaṃ jānantū“ 'ti vagganto nadanto appoṭhento¹² „idāni te
jīvagāhaṃ gahessāmi, rathādayo yojentū“ ti anantaram g. ā.: 15

74. Yojayantu rathe asse nānācitte samāhite,

atha dakkhatha me vegaṃ vidhamentassa sattavo ti. 74.

Ta. nānācitte ti nānālamkāracitte, samāhite ti asse sandhāya vuttaṃ,
susikkhite nibbisevane ti attho, atha dakkhatha me vegaṃ ti atha me
parakkamaṃ passissatha. 20

„Sattūnaṃ gaṇhanam nāma mayhaṃ bhāro, gaccha tvaṃ
nahātvā alamkaritvā pāsādam abhirūha“ 'ti taṃ uyyojesi.
Maddarājāpi 'ssa parihārakaraṇatthaṃ amacce paṇiṇi. Te tassa
mahānasadvāre yeva sāṇiṃ parikkhipitvā kappake upaṭṭha-
pesum. So katamassukammo sīsam nahāto sabbālamkārapati- 25

maṇḍito amaccādi-parivuto „pāsādam abhirūhissāmīti“ disā
viloketvā appoṭhesi¹³, olokitolokitaṭṭhānaṃ¹⁴ pakampittha¹⁵.

So „idāni me parakkamaṃ passathā“ 'ti ā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā anantaram g. ā.:

77. Taṃ ca tattha udikkhimsu raṇṇo Maddassa thūpure¹⁶

vijambhamānaṃ sīhaṃ va pothentaṃ¹⁷ diguṇaṃ¹⁸ bhūjan ti. 77. 30

¹ C^s kāmāma, C^k kāhāmī. ² C^s titikkhiyam, C^k tidukkhiyam. ³ B^d -lam. ⁴
C^k -inti, B^d intī. ⁵ B^d adds ti. ⁶ B^d bahunti. ⁷ B^d -kulaṃ. ⁸ B^d ti. ⁹
B^d aha so sakka. ¹⁰ B^d -vā-. ¹¹ C^s -o. ¹² B^d -ṭento. ¹³ B^d -ṭesi. ¹⁴
C^s sabbalokitaṭṭhāne. ¹⁵ B^d kampitvā. ¹⁶ B^d maddassantepure. ¹⁷ B^d
appoṭe-. ¹⁸ B^d dvi-.

T. a.: tañ ca ta. vijambhantañ appoṭhentañ¹ rañño antepura² vāta-
pānāni vivaritvā itthiyo idikkhimsū 'ti.

Ath' assa Maddarājā kataānañjakāraṇaṃ alaṃkatavāraṇaṃ
pesesi. So³ samussitasetacchattaṃ hatthikkhandhaṃ āruya
5 „Pabhāvatim ānethā“ 'ti tam pi pacchato nisīdāpetvā catu-
raṅginiyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parase-
naṃ oloketvā „ahaṃ Kusarājā, jīvatatthikā⁴ udarena nipajjantū“
'ti tikkhattuṃ sīhanādaṃ naditvā satṭumathanāṃ⁵ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

- 10 78. Hatthikkhandhaṃ ca āruya āropetvā Pabhāvatim
saṅgāmaṃ otarivāna sīhanādaṃ nadī Kuso. 78.
79. Tassa taṃ nadato sutvā sihassēv' itare migā
khattiyāpi palāyimsu Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 79.
80. Hatthāruhā⁷ anikattā rathikā pattikārikā
15 aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ Kusasaddabhayaṭṭhitā⁹. 80.
81. Tasmim saṅgāmasīsamim passitvā haṭṭhamānaso⁹
Kusassa rañño devindo adā Verocanaṃ maṇim. 81.
82. So taṃ vijitvā¹⁰ saṅgāmaṃ laddhā Verocanaṃ maṇim
hatthikkhandhagato rājā pāvekkhi Nagaraṃ puraṃ. 82.
20 83. Jīvagāhaṃ gahetvāna bandhitvā sattukhattiye¹¹
sasurass'¹² upanāmesi: ime te deva sattavo. 83.
84. Sabbe va te vasaṃ gatā¹³ amittā vihatā¹⁴ tava,
kāmaṃ karohi te tayā, muñca vā te¹⁵ hanassu vā ti. 84.

Ta. palāyimsū¹⁶ 'ti satim paccupaṭṭhāpetuṃ asakkontā vipallatthacittā
25 bhijjimsu, Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶ ti Kusarañño saddaṃ nissāya jātena
bhayena upaddutā mūḥacittā, aṇṇamaṇṇassa khundantī⁸ aṇṇamaṇṇaṃ
chindanti, chindimsū¹⁷ 'ti pi pāṭho, tasmim ti evaṃ B-assa saddasaṇṇaṃ¹⁸ eva¹⁸
bhinne tasmim saṅgāmaṇṇe taṃ M-assa parakkamaṃ passitvā tuṭṭhahadayo
Sakko¹⁹ Verocanaṃ nāma maṇikkhandhaṃ tassa adāsi, Nagaraṃ puraṃ ti
30 Nagarasamkhātāṃ puraṃ, bandhitvā ti tesam yeva uttarisāṭakena pacchā-
bāhaṃ bandhitvā, kāmaṃ karohi te tayā ti tvaṃ attano kāmaṃ icchaṃ
rucim karohi, ete hi tayā dāsakatāpi sukata yevā²⁰ 'ti.

¹ Bā appoṭe-. ² Bā anto-. ³ Cks omit so. ⁴ Cks jīvika-. ⁵ Bā -maddanaṃ.
⁶ Bā -yaṭṭhitā, Ck -yamṭhitā. ⁷ Bā -rohā. ⁸ Ck bundan-, Bā chindan-. ⁹ Ck
paṭṭha-, Bā tuṭṭha-. ¹⁰ Ck viditvā, Bā jītvāna. ¹¹ Cks satta. ¹² Cks -ssa. ¹³
Cks vasagataṃ, Bā vasaṃ katvā corr. to vasaṃ gantvā? ¹⁴ Ck vihatā, Bā vigatā.
¹⁵ Cks ne. ¹⁶ Bā vipā-. ¹⁷ Bā bhindisu. ¹⁸ Ck saddaṃvan-, Bā -nēneva
saṅgāme. ¹⁹ Cks omit sakko. ²⁰ Bā dāsakatā yevā.

Rājā āha:

85. Tuyh' eva' sattavo ete, na h' ete' mayham sattavo,
tvañ ñeva no mahārājā³, muñca vā te⁴ hanassu vā ti. 85.

Tattha tvaññeva no ti mahārāja tvañ yeva amhākañ issaro.

Evam vutte M. „kiñ imehi mārītehi, mā nesañ āgamanam 5
niratthakam hotu⁵, Pabhāvatīyā kaniṭṭhā satta Maddarañño
dhītaro atthi tā nesañ dāpessāmīti“ cintetvā:

86. Imā⁶ te dhītaro satta⁷ devakaññāsamā subhā,
dadāhi tesam ekekañ, hontu jāmātaro tavan⁷ ti g. ā. 86.
Atha nañ rājā āha: 10

87. Amhākañ c' eva tāsāñ ca tvañ no sabbesañ issaro,
tvañ ñeva no mahārājā⁸, dehi nesañ yad icchasīti. 87.

Ta. tvanno sabbesañ ti mahārāja Kusanarinda kiñ vadasi tvañ etesañ
ca sattannañ rājūnañ mama ca imāsañ ca sabbesañ no issaro, yadicchasīti
yadi icchasi yassa vā yañ⁹ icchasi tassa tañ dehīti. 15

So¹⁰ tā sabbāpi alamkārapetvā ekekassa rañño ekekañ adāsi.

Tam attham pakāsento S. pañca gāthā abhāsi:

88. Ekamekassa ekekañ adā sīhassaro Kuso
khattiyānañ tadā tesam rañño Maddassa dhītaro. 88.
89. Pīṇitā¹¹ tena lābhena tuṭṭhā sīhassare Kuse
sakarattāhāni¹¹ pāyimsu khattiyā satta tāvade. 89. 20
90. Pabhāvatīñ ca ādāya mañim Verocanañ tadā
Kusāvatīñ Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.
91. Ty-assu ekarathe yantā pavisantā Kusāvatīñ
samānavanṇarūpena n' aññamaññātirocisu¹³. 91. 25
92. Mātā puttana saṅgañchi¹⁴, ubhaya ca jayampatī
samaggā te tadā āsum, phītañ dharanīm āvasun ti. 92.

Ta. pīṇitā¹⁵ ti santappitā, pāyimsu¹⁶ 'ti idāñi appamattā bhavēyyāthā
'ti Kusanarindena ovaditā¹⁶ agamañsu, agamañsīti katipāhañ vasitvā amhākañ

¹ Ck tuyhevattā. ² Bđ hite. ³ C^s Bđ -ja. ⁴ Cks no. ⁵ Bđ hotūti. ⁶ Cks
ime. ⁷ Bđ tavā. ⁸ all three MSS -ja. ⁹ Ck yasvāyam, C^s sassavāyam, Bđ
yasa yañ dātum tava. ¹⁰ Bđ evam vutte so. ¹¹ Bđ paṇitā. ¹² Cks sakā-. ¹³
C^s na añ-, Ck Bđ omit n, Bđ aññamaññam paṭirocisu. ¹⁴ C^s -ñji, Bđ -cchi.
¹⁵ Ck pīṇita, C^s pīṇā, Bđ paṇitā. ¹⁶ Cks -itvā.

raṭṭhañ gamiṣṣāmīti sasurañ āpucchitvā gato, ekarathe yantā ti dve pi ekarathañ abhiruya gacchantā, samānavannaṇarūpenā 'ti vanna ca rūpena ca samānā hutvā na¹ aññamaññātirocisun ti eko ekañ nāttikkamī², maniratanānubbāvena kira M. abhirūpo ahosi suvaṇṇavanno sobhaggappatto, sam-
 5 gañchīti³ M-assa āgamañ sutvā bahun paṇṇākārañ ādāya paccuggamañ katvā samāgañchī⁴, so pi mātārā saddhīm yeva nagarañ padakkhiñ katvā alaṃkatapāsādalañ abhirūhi, jayampatīti te pi ubho⁵ jayampatikā samaggā ahesun, tato paṭṭhāya ca pana yāvajīvañ samaggā sammodamānā phitañ dharañ ajjhāvasiṃsū 'ti.

10 S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosān ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale paṭiṭṭhaḥ): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesun, kaṇiṭṭho Anando, khujjā Khujjuttarā, Pabbāvati Rāhulamātā, parisā Buddha-parisā, Kusarājā aham evā“ 'ti. Kusajātakam.

2. Sona-Nanda-jātaka.

15 Devatā nu sīti. Idam S. j. v. mātīposakabhikkhum ā. k. Vatthum Sāmajātake vatthusadisam. Tadā pana S. „mā bhikkhave imam bhikkhum ujjhāyatha⁶, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. labhamānāpi agahetvā mātāpitāro posimsū⁷“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Bārāṇasī Brahnavaddhanañ nāma nagarañ ahosi. Ta.
 20 Manojo nāma rājā r. kāresi. Ta. aññataro asītikoṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahosi, tassa brāhmaṇī ten' eva „bhoti puttam patthehīti“ vuttā⁸ patthesi. Atha B. Brahma-
 lokā cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi, jātassa c' assa Sonakumāro ti nāmañ karimsu. Tassa padasāgama-
 25 kālā añño pi satto Brahmaloḥ cavitvā tassā yeva kucchimhi⁹ paṭisandhim gaṇhi, tassa jātassa¹⁰ Nandakumāro ti nāmañ karimsu. Tesam uggahitavedānañ sabbasippe nipphattim pattā-
 nam¹¹ rūpasampadam disvā brāhmaṇo brāhmaṇim āmantetvā „bhoti puttam Sonakumārañ gharabandhanena bandhissāmā“
 30 'ti ā. Sā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā puttassa tam atthañ

¹ Bā omits na. ² Bā -isu. ³ C^s -ñjīti, C^k Bā -cchiti. ⁴ C^s -ñjī, Bā -cchi.

⁵ C^k ubhayo. ⁶ N-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. ⁷ Bā -yittha. ⁸ Bā adds yevā. ⁹ Bā -e. ¹⁰ Bā -imhi. ¹¹ Bā adds vaya-

pattānañ.

ācikkhi. So „alam amma mayham gharāvāsena, aham hi
 yāvajīvam tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena Himavantam
 pavisitvā pabbajissāmīti“. Sā brāhmaṇassa tam¹ attham āro-
 cesi. Te punappuna khathentāpi² tassa cittaṃ alabhitvā
 Nandakumāraṃ āmantetvā „tāta tena hi tvaṃ kuṭumbaṃ paṭi- 5
 pajjā³“ ‘ti vatvā „nāhaṃ bhātarā chaḍḍitakilesaṃ⁴ sīseṇa
 ukkhipāmi, aham pi tumhākaṃ accayena bhātarā va saddhiṃ
 pabbajissāmīti“ vutte „ime evaṃ taruṇāpi⁵ kāme jahanti, ki-
 maṅga⁶ pana mayaṃ sabbe va⁷ pabbajissāmā“ ‘ti cintetvā
 „tātā⁸, kiṃ vo amhākaṃ accayena pabbajjāya⁹, sabbe yeva¹⁰ 10
 pabbajissāmā“ ‘ti rañño ārocetvā sabbaṃ dhaṇaṃ dānamukhe
 vissajjetvā dāsajanaṃ bhujissaṃ katvā nātīnaṃ dātabbayuttakaṃ
 datvā cattāro pi janā Brahmavaddhananagarā nikkhamitvā
 Himavantapadese pañcapadumasañchannaṃ saraṃ nissāya ra-
 maṇīye vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā pabbajitvā ta. vasiṃsu. 15
 Ubho pi bhātaro mātāpitāro paṭijaggiṃsu, pāto va tesam danta-
 katṭhaṇ ca mukhadhovaṇaṇ ca datvā paṇṇasālāṇ ca pariveṇaṇ
 ca sammajjitvā pāṇīyaṃ upaṭṭhāpetvā araṇṇato madhura-
 phalāni āharitvā mātāpitāro khādāpenti uṇhena vā sītena vā
 vāriṇā¹¹ nahāpenti, jaṭā sodhenti, pādaparikammādīni tesam 20
 karonti. Evaṃ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhata-
 phalāphalān’ eva mātāpitāro khādāpessāmīti¹²“ hiyyo ca para-
 mahā¹³ ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā
 mātāpitāro khādāpeti, te tāni khādītva mukhaṃ vikkhāletvā
 uposathikā bhavanti. Sonapaṇḍito pana dūraṃ gantvā ma- 25
 dhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha naṃ te¹⁴ „tāta,
 kaṇiṭṭhena te ābhatāni mayaṃ pāto va khādītva uposathikā
 jātā, idāni no attho n’ atthīti“ vadanti, iti tassa phalāphalāni
 paribhogam na labhanti vinassanti, punadivasādīsu¹⁵ pi tath’

¹ Bā etam. ² Bā kathetvāpi. ³ Bā -āhi. ⁴ Ck -kileṃ, Bā -kheṇaṃ. ⁵ Bā
 -vi, Ck omīti pi. ⁶ Bā -aṇ. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā adds idāneva. ¹⁰
 Ck -saheva, Ck saheva. ¹¹ Bā pāṇīyena. ¹² Ck -mi, Bā -mitti pūrato gantvā.
¹³ so Ck; Bā parabhito, Ck bhīyyo ca paramato? ¹⁴ Bā omīti te. ¹⁵ Bā -sesu.

evā 'ti, evaṃ so pañcaabhiññatāya¹ dūraṃ gantvāpi² āharati,
 te puna³ na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitāro me su-
 khumālā, Nando ca yāni vā⁴ tāni va apakkaduppakkāni⁵ phalā-
 phalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na⁶ ciraṃ pa-
 5 vattissanti, vāremi⁷ nan“ ti, atha naṃ āmantetvā „Nanda ito
 paṭṭhāya phalāphalāni āharitvā mamāgamanāni patimānehi,
 ubho ekato va khādāpessāmā“ 'ti ā. So evaṃ vutte pi attano
 va puññaṃ⁸ paccāsiṃsanto na tassa vacanam akāsi. M.
 „Nando mama vacanāni akaranto ayuttaṃ karoti, paṇapessāmi“
 10 nan“ ti, tato „ekato va mātāpitāro paṭijaggissāmi“¹⁰ cin-
 tetvā „Nanda, tvaṃ anovādako, paṇḍitānaṃ vacanāni na ka-
 rosi, ahaṃ jeṭṭho, mātāpitāro mamam eva¹¹ bhārā¹², ahaṃ eva
 ne paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasitum na lacchasi, aññattha
 yāhīti“ tassa accharaṃ pahari. So tena paṇāmito¹³ tassa
 15 santike ṭhātum asakkonto taṃ vanditvā mātāpitāro upasaṃ-
 kamitvā taṃ atthaṃ ārocetvā attano paṇṇasālāni pavisitvā
 kaṣiṇāni oloketvā taṃ divasaṃ eva pañcābhiññā¹⁴ atṭha samā-
 pattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṃ Sinerupādato ratanavālikam
 āharitvā mama bhātu paṇṇasālāpariveṇe okiritvā bhātaraṃ
 20 khamāpetum pahomi, evaṃ pana na sobhissati Anotattodakam¹⁵
 āharitvā khamāpessāmi, evaṃ pi na sobhissati sace me
 bhātā¹⁶ devatānaṃ vasena (add na?) khaṃeyya¹⁷ cattāro ma-
 hārājāno Sakkaṇ ca ānetvā¹⁸ khamāpeyyaṃ, evaṃ pi me¹⁹
 na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojam aggarājānaṃ ādim
 25 katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṃ sante mama bhātu
 guṇo sakala-Jambudīpaṃ²⁰ avattharitvā gamissati, cāndasuriyo
 viya paññāyissatīti“ so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahma-
 vaddhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā²¹ „eko

¹ Bā -ātāya. ² Bā gantvā patitā. ³ Cks pana. ⁴ Bā omits vā. ⁵ Ck Bā -dupa-
 Cs omits aduppakk. ⁶ Ck va. ⁷ Bā vāressāmi. ⁸ Cks -ā. ⁹ so Ck; Cs pañā-
 Bā palā-, read pañāmessāmi? ¹⁰ Cks -ssanti. ¹¹ Bā me va. ¹² Bā -o. ¹³ so
 Cs; Ck pañāmite, Bā palāpito. ¹⁴ Bā -āyo. ¹⁵ Bā anotattato uda-. ¹⁶ Bā
 bhātaraṃ. ¹⁷ Bā khamāpeyyaṃ. ¹⁸ Bā āharitvā. ¹⁹ so Cks for ce? Bā omits
 me. ²⁰ Bā -pe. ²¹ Bā adds ṭhito.

kira vo tāpaso datṭhukāmo¹ ti rañño ārocāpesi. Rājā „kim pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhavissatīti“ bhattaṃ² pahīni, bhattaṃ na icchi, taṇḍulaṃ pahīni³, vatthāni pahīni⁴, mūle⁵ pahīni, mūlaṃ⁶ na icchi, atha tassa santike dūtaṃ pesesi⁷, „kimatthaṃ kirāgato sīti“⁸ so dūtena puṭṭho⁹ „rājānaṃ upatṭhāhituṃ āgato 'mhīti“ ā., rājā¹⁰ sutvā „bahū mama upatṭhākā, attano tāpasadhammaṃ¹¹ karotū“ 'ti pāhesi¹², so taṃ sutvā „ahaṃ tumhākaṃ rañño attano balena sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassāmīti“ ā., taṃ sutvā rājā cintesi: „pabbajitā nama paṇḍitā, kañci¹³ upāyaṃ jānissantīti“ taṃ¹⁴ pakkosāpetvā āsanaṃ dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira mayhaṃ sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“ 'ti pucchi¹⁵. „Āma mahārājā“ 'ti. „Kathaṃ gaṇhissathā“ 'ti. „Mahārāja antamaso khuddamakkhihāya pivanamattam pi lohitaṃ kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanaṃ¹⁶ akatvā attano¹⁷ iddhiyā va gahetvā dassāmi¹⁸, kevalaṃ papañcaṃ akatvā ajj' eva nikkhamituṃ vaṭṭatīti“. So tassa¹⁹ saddahitvā senāṅga-parivuto nikkhami, sace senāya uṇhaṃ hoti N-to attano iddhiyā chāyaṃ katvā sītaṃ karoti, deve vassante senāya upari vassituṃ na deti, uṇhaṃ vātaṃ²⁰ nivāreti²¹, magge khāṇukaṇṭa-²² kādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggaṃ kasiṇamaṇḍalaṃ viya samaṃ²³ katvā sayāṃ ākāse cammaṃ²⁴ pattharitvā pallaṃ-kena nisinno senāya purato²⁵ gacchati. Evaṃ senaṃ ādāya paṭhamāṃ Kosalaratṭhaṃ gantvā nagarassa avidūre khandhā-vāraṃ nivesetvā²⁶ „yuddhaṃ vā no detu, vase vā vattatū“²⁷ 'ti²⁸ Kosalarañño dūtaṃ pāhesi, so kujjhivā²⁹ „kim ahaṃ na rājā ti, yuddhaṃ dammīti“ senaṃ purakkhatvā³⁰ nikkhami³¹,

¹ Bā so bha-. ² Bā adds t. na icchi. ³ Bā adds v. na icchi. ⁴ Bā taṇḍulaṃ.

⁵ Bā pahīni. ⁶ Cks omitt sī. ⁷ Bā adds taṃ. ⁸ Bā tāpasassa kammaṃ. ⁹

Bā pesesi. ¹⁰ Bā ki-. ¹¹ Bā pucchanti. ¹² Bā -cchedaṃ. ¹³ Bā adds api

ca. ¹⁴ Bā adds vacanaṃ. ¹⁵ Cs vā na, Bā sītaṃ vā uṇhaṃ vā. ¹⁶ Bā vāreti.

¹⁷ Cks visamasamaṃ. ¹⁸ Bā campakhaṇḍaṃ. ¹⁹ Bā parivutō. ²⁰ Bā nivā-.

²¹ Bā detuṃ setacchattaṃ vā no detuṃ ki. ²² Bā adds āha. ²³ Bā rūpakkhivā.

²⁴ Bā . itvā.

- dve senā yujjhitum¹ ārabhiṃsu, N-to dvinnam pi antare attanā² nisinnam ajinacammaṃ³ mahantaṃ katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen⁴ eva sampaticchi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānaṃ pana kaṇḍānaṃ
- 5 khayena dve pi senā nirupāyā⁵ aṭṭhaṃsu. N-to pi⁶ „mā bhāyi mahārājā“ 'ti assāsetvā Kosalassa santikaṃ gantvā „mahārāja mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhavissati, kevalaṃ Manojarañño vasavattī⁷ bohiṭi“ ā. So tassa vacanaṃ⁸ saddahitvā „sādhū“ 'ti sampaticchi, atha naṃ Mano-
- 10 jassa santikaṃ netvā⁹ „mahārāja, Kosalarājā te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“ 'ti, so¹⁰ „sādhū“ 'ti sampaticchitvā taṃ attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgaratṭhaṃ gantvā Aṅgañ¹¹ ca gahetvā Magadharatṭhe Magadhan ti eten' upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto
- 15 Brahmavaddhananagaram eva gato, r. gaṇhanto pan' esaṃ¹² sattannaṃ saṃvaccharānaṃ upari sattadivasādhikehi sattamāsehi gaṇhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojjaṃ āharāpetvā ekasataṃ rājāno gahetvā tehi saddhiṃ sattāhaṃ mahāpānaṃ pivi. N-to „yāva rājā sattāhaṃ issariyasukhaṃ anu-
- 20 bhoti tāv' assa attānaṃ na dassessāmiti¹³“ Uttarakurumhi piṇḍāya caritvā Himavati¹⁴ Kañcanaguhadvāre sattāhaṃ vasi. Manojo pi sattame divase¹⁵ attano mahantaṃ sirivibhavaṃ oloketvā „ayaṃ yaso na¹⁶ mayhaṃ mātāpitūhi na¹⁷ aññehi dinno, Nandatāpasam¹⁸ nissāya uppanno, taṃ kho pana me
- 25 apassantassa ajja, sattamo divaso, kahaṃ nu kho me yasadāyako sahāyo“ ti N-taṃ sari. So tassa anussaraṇabhāvaṃ ñatvā āgantvā purato ākāse aṭṭhāsi. So cintesi: „ahaṃ imassa tāpasassa devabhāvaṃ vā manussabhāvaṃ vā na jānāmi, sace

¹ Bā yujhi-, Ck^s yuddhi-. ² Bā -no. ³ Ck^s asina-, Bā ajinna-. ⁴ C^s nirupānāya corr. to -pāyā, Bā nirupassāhā, Ck^s nirupāya. ⁵ C^s adds manojain, Bā manojassa santike gantvā. ⁶ Ck^s -i, Bā vasevatti. ⁷ Bā omits va-. ⁸ Bā -ke ānetvā. ⁹ Ck^s te, C^s omits so. ¹⁰ Ck^s ahañ, C^s agañ, Bā aṅgaratṭhaṃ, omitting ca. ¹¹ Bā panase. ¹² Bā dassāmiti. ¹³ Bā -vante. ¹⁴ Bā -ena, C^s -ena corr. to -e. ¹⁵ Bā omits na. ¹⁶ C^s naṃ. ¹⁷ Bā nanda tassa puññaṃ.

hi esa manusso sakala-Jambudīpe r. etass' eva dassāmi, atha devo ce hoti¹ devatāsakkāram assa² karissāmīti³ so tam vīmaṁsanto paṭhamam g. ā.:

1. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhimā, katham jānemu tam mayan ti. 93. 5
So tassa vacanam sutvā sabhāvam eva kathento duti-
yam g. ā.:

2. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto idhimā, evam jānāhi Bhāratā³ 'ti. 94.

Tattha Bhāratā⁴ 'ti ratṭhabhāradhāritāya nam⁵ evam ālapi. 10

Tam sutvā rajā „manussabhūto kirāyam, mayham evam bahūpakāro, mahantena yasena tam santappessāmīti⁶“ cintetvā ā.

3. Katarūpam idam bhotā⁶ veyyāvaccam anappakam:
devamhi vassamānamhi anvāvassam⁷ bhavam akā. 95. 15

4. "Tato vātātāpe ghore sītacchāyam bhavam akā,
tato amittamajjhesu suratānam⁸ bhavam akā. 96.

5. Tato phītāni⁹ ratṭhāni vasino te bhavam akā,
tato ekasatam khatte anuyutte¹⁰ bhavam akā. 97.

6. Patit' assu mayam bhoto, vara tam¹¹ bhañ ñam¹² icchasi, 30
hatthiyānam assaratham nāriyo ca alamkatā
nivesanāni rammāni mayam bhoto dadāmase. 98.

7. Atha [vā] Añge vā Magadhe [vā]¹³ mayam bhoto dadāmase,
atha vā Assakāvanti¹⁴ sumanā damma te mayam. 99.

8. Upaddham vāpi rajassa mayam bhoto dadāmase 25
sace te attho rajjena, anusāsa yad icchasīti. 100.

Ta. katarūpamidan ti katajānīyam¹⁵ katasabhāvam, veyyāvaccan ti kāyaveyyāvatikakammam¹⁶, anvāvassan¹⁷ ti anuvassam, yathā devo na

¹ ce hoti wanting in Cks. ² Cks -ā. ³ Ck Bā -thā, C -tā corr. to -thā. ⁴ all three MSS. -thā. ⁵ Bā -radhāratāyanam. ⁶ Bā -to. ⁷ Bā anovassam. ⁸ so Bā; Cks -majjhesaratānam. ⁹ Ck pi-, C Bā phi-. ¹⁰ Bā -yaute. ¹¹ Cks cara tā. ¹² Cks haññam, Bā bhuñjam. ¹³ in Bā corr. to atha aṅge vā magadhe. ¹⁴ C -vanti, Bā kassakāvanti. ¹⁵ Bā omits ka-. ¹⁶ C kāyāvatika-, Bā kāya-veyyāvatikammam. ¹⁷ Bā anovassan.

vassati tathā katan ti a., sīracchāyan ti sātalacchāyaṃ, vassino te ti te ratthavassino amhākaṃ vasavattino¹, khatte² ti khattiye, atthakathāyaṃ pana ayam eva vā pāṭho, patitassu mayan ti tuṭṭhā mayāṃ, vara taṃ bhañña-micchasi³ bhā ti⁴ ratanass' etaṃ nāmaṃ, varan te dadāmi yaṃ ratanaṃ
 5 icchasi taṃ varehīti⁵ a., hatthiyānan ti ādhi sarūpato taṃ ratanaṃ dasseti, Assakāvanti⁶ ti Assakaraṭṭhaṃ vā⁷ Avantiraṭṭhaṃ vā⁸, rajjena 'ti sace hi sakalena Jambudīparajjena attho taṃ pi te datvā ahaṃ phalakāyudhahattho⁹ tumbhākaṃ rathassa purato dhāvissāmiti dīpeti, yadicchasi¹⁰ etesu mayā vuttappakāresu yaṃ icchasi taṃ anusāsa āṇapehi.

10 Taṃ sutvā N-to attano adhippāyaṃ āvikaronto ā.:
 9. Na me attho hi¹⁰ rajjena nagarena dhanena vā,
 attho pi janapadena attho mayhaṃ na vijjatīti. 101.
 „Sace tava mayi sineho atthi¹¹ ekaṃ me vacanaṃ karo-hīti“ vatvā:

15 10. Bhoto ca¹² ratthe vijite araṇṇe atthi assamo,
 pitā mayhaṃ janettī ca ubho sammanti assame. 102.
 11. Tes' āhaṃ pubbacariyesu puññaṃ na labhāmi kātave,
 bhavantaṃ ajjhācāraṃ¹³ katvā
 Sonam yācāmu¹⁴ samvaran ti. 103.

20 Ta. ratthe ti rajje, vijite ti āṇāpavattitṭhāne, assamo ti Himavanta-raṇṇe eko assamo atthi, sammantīti tasmiṃ assame vassanti, tesāhaṃ ti tesu ahaṃ, kātave ti vattapaṭivattaphalāharanasaṃkhatāṃ puññaṃ kātunā na labhāmi, bhātā me S-to nāma mam' ekasmiṃ aparādhe mā idha vassīti maṃ papāmesi¹⁵, ajjhācāraṃ¹³ ti¹⁶ te mayāṃ bhavantaṃ adhiācāraṃ parisaṃ¹⁷
 25 parivāraṃ katvā S-taṃ samvaran yācemu, āyatini¹⁸ yācāma 'ti a., yācemu samvaran¹⁹ ti pi pāṭho, mayāṃ tayā saddhīṃ Sonam yāceyyāma khamāpeyyāma, imaṃ varaṃ tava santikā gaṇhāmīti a.

Atha naṃ rājā āha:

12. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi brāhmaṇa,
 30 etaṃ ca kho no akkhāhi kīvanto bhontu yācakā ti. 104.

¹ Cks -tti, Cs -tta. ² Cks kkhette, Bā khatye. ³ Bā bhuñjam-. ⁴ Ck bhātītibhā, Cs bhāsītībhā corr. to bhātītibhā, Bā omits bhāti. ⁵ Bā vade. ⁶ Ck -vantītan, Bā -vantī. ⁷ Ck va. ⁸ Ck omits avanti-. ⁹ Cks -tthehi. ¹⁰ Cs bhi, Bā pi. ¹¹ Cks attho. ¹² Bā tava. ¹³ Bā ajjhāvar-. ¹⁴ Bā yācemu. ¹⁵ Bā palāpesi. ¹⁶ Bā adds avivaraṃ. ¹⁷ Ck pharisa, Bā sa. ¹⁸ Bā -tisamvaran.
¹⁹ Ck syevaran.

Ta. karomīti ahañ sakala-Jambudīpe r. dadamāno ettakañ kiñ na karissāmi, karomīti vadati, kīvanto ti kittakā.

Nandapaṇḍito āha:

13. Parosatañ jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino 5
bhavañ ca rājā Manojō alaṃ hessanti yācakā ti. 105.

Ta. jānapadā ti gahapati¹, mahāsālā ca brāhmaṇā ti sārappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alaṃ hessantīti antāpariyantā² bhavissanti, yācakā ti mam' atthāya S-tassa khamāpakā.

Atha rājā āha: 10

14. Hatthī asse ca yojentu ratham sannayha nañ rathī³,
ābandhanāni gaṇhātha pādās' ussārayaṃ dhaje,
assaman tañ gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentū 'ti hatthārohā hatthī assārohā ca asse kappentu, ratham sannayhanañ rathīti⁴ samma rathika⁵ tvam pi ratham sannayha⁶, 15
ābandhanānīti hatthiassarathesu ābandhitabbāni bhaṇḍakāni gaṇhatha, pādā-
ussārayaṃ dhaje ti rathe ṭhapitadhaje⁷ ussārayantu ussāpentu, Kosiyo
ti yasmīñ assame Kosiyaḡotto vasaṭīti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅginī,
āgamā⁸ assamañ rammañ yattha sammati Kosiyo ti 107. 20
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Ta. tato cā 'ti bhikkhave evaṃ vatvā tato so rājā ekasatañ⁹ khattīye
gahetvā mahatīyā senāya parivuto N-taṃ purato katvā nagarā nikkhami, ca-
turaṅginīti caturaṅginīyā¹⁰ āgamāsi¹¹, antarāmagge vattamāno pi avassa-
gāmitāya evaṃ vutto, catuvīsatiakkbhoḷipisamkkhena¹² balakāyena saddhiṃ 25
maggapaṭipannassa tassa N-to¹³ iddhānubhāvena aṭṭhasabhavittathataṃ maggañ
samañ māpetvā ākāse cammañ pattharittvā ta. pallamkena nisīditvā senāya pari-
vuto alaṃkatahatthikkhandhe nisīditvā gacchantena¹⁴ raññā saddhiṃ dhamma-
yuttakañ kathento sītuphādiparissaye¹⁵ haranto¹⁶ āgamāsi.

Ath' assa assamañ pāpuṇanadivase S-to „mama kaniṭṭha 30
ṭhassa atirekasattadivasādhikāni¹⁷ sattamāsādhikāni¹⁸ satta-

¹ all three MSS. -i. ² so Cks; Bḍ pariyattā, omitting antā. ³ Cks rathī, Bḍ ratham saṇhayasārathī. ⁴ Bḍ ratham saṇhaya sārathīti. ⁵ Cks rathikā, Bḍ sārathī. ⁶ Bḍ saṇhayittha. ⁷ Cks ṭhapitadhajapādesudhaje. ⁸ Ck āgamā, Bḍ āgamā. ⁹ Bḍ -te, Ck -ta. ¹⁰ Bḍ -giyā senāya. ¹¹ Bḍ āgamāti. ¹² Bḍ -sañ-khātena. ¹³ Bḍ -tassa. ¹⁴ Cks -te. ¹⁵ Bḍ sītup-. ¹⁶ Bḍ vārento. ¹⁷ Cks -sattamāsādhī-. ¹⁸ Cks satta ca divasāni.

vassāni nikkhantassā“ ‘ti āvajjitvā „kahan nu kho so etarahīti“ dibbena cakkhunā olokeno „catuvīsatiakkhohiniparivārena¹ ekasataṃ rājāno gahetvā maṃ yeva khamāpetuṃ āgacchatīti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c’ eva parisāhi’ ca
 5 mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamānubhāvaṃ ajānitvā ayaṃ kūṭajaṭilo attano pamāṇaṃ na jānāti, amhākaṃ ayyena saddhiṃ payojetīti maṃ vambhetvā³ kathento avīci-parāyanā bhavēyyuṃ, iddhipāṭihāriyaṃ nesam dassessāmīti“ so caturaṅgulamattena aṃsaṃ⁴ asaṃphusaṃ aṅkāse kācaṃ
 10 ṭhapetvā Anotattodakaṃ⁵ āharitum rañño avidūre ākāseṇa pāyāsi. N-to pana taṃ āgacchantam disvā attānaṃ dassetuṃ avisahanto nisinnatṭhāne yeva antarādhāya⁶ palāyitvā Himavantaṃ pāvīsi. Manojarājā pana naṃ ramaṇīyena isivesena⁷ tathā āgacchantam disvā:

- 15 16. Kassa kādambayo⁸ kāco vehāsaṃ caturaṅgulaṃ
 aṃsaṃ asaṃphusaṃ eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta. kādambako⁸ ti kadambarukkhamaṃ, asaṃphusaṃ⁹ etīti aṃsaṃ¹⁰ asaṃphusanto sayam eva gacchati, udahārassā ‘ti udakaṃ āharitum āgacchantassa esa¹¹ kāco evaṃ eti, ko nāma tvaṃ kuto vāgacchasi.

- 20 Evaṃ vutte Mahāsatto gāthadvayaṃ āha:
 17. Ahaṃ Sono mahārāja tāpaso sahitaṃvato¹²,
 bharāmi mātāpitara rattindivam atandito. 109.
 18. Vane¹³ phalaṃ ca mūlaṃ ca āharitvā disampati
 posemi mātāpitara pubbekatam anussaran ti. 110.

- 25 Ta. sahitaṃvato¹² ti sahitaṃvato¹³ sīlācārasampanno, eko tāpaso ahaṃ ti vadati, bharāmiṃti posemi, atandito ti analaso hutvā, pubbekatan ti tehi pubbe kataṃ mayhaṃ guṇaṃ anussaranto.

Taṃ sutvā rājā tena saddhiṃ viśāsaṃ kattukāmo anantaram g. ā.:

¹ Bā adds saddhi. ² Cks -sāsu. ³ Cs vambhe-, Bā -bhento. ⁴ Cks autaraṃ Bā asaṃ. ⁵ Bā anotattathato ud-. ⁶ Bā -yi. ⁷ Bā issariyena. ⁸ Bā kadampā-mayo. ⁹ Cks e asaṃ-, Bā asaṃ-, Bā asaṃ asaṃphusaṃ. ¹⁰ Bā asakuṭaṃ. ¹¹ Bā kassa eka. ¹² Bā sahappato. ¹³ Cks etaṃ.

19. Icchāma assamañ gantum yattha sammati Kosiyo,
maggam no Sona akkhāhi yena gacchemu assaman ti. 111.
Tattha assaman ti tumhākañ assamapadam.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāmimaggañ
māpetvā: 5

20. Ayañ ekapadī rāja yen' etañ meghasannibham
koviḷārehi sañchannañ, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayañ ekapadiko jainghamaggo iminā gacchatha yena disā-
bhāgena tañ meghavaṇṇaṃ supupphitakoviḷārasañchannañ kānañ dissati
ettha mama pitā Kosiyagotto vasati esa so assamo ti. 10

21. Idam vatvāna pakkāmi taramāno mahāsi
vehāse āntalikkhasmiñ anusāsivāna khattiye. 113.

22. Assamañ parimajjitvā¹ paññāpetvāna āsanañ
paṇṇasālañ pavisitvā pitarañ paṭibodhayi: 114.

23. Ime āyanti rājāno abhijātā yasassino,
assamā nikkhamitvāna nisīda tvañ mahāise. 115. 15

24. Tassa tañ vacanañ sutvā taramāno mahāsi
assamā nikkhamitvāna paṇṇadvāramhi² upāvisīti 116.

imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmiti Anotattañ³ agamāsi, parimajjitvā⁴ ti bhikkhave so 20
isi vegena Anotattañ gantvā⁵ pāṇiyañ ādāya tesu rājesu⁶ assamañ asampattesu
yeva āgantvā pāṇiyaghaṭe pāṇiyamūlake ṭhapetvā mahājano pivissatīti vana-
kusumehi⁷ vāsetvā⁸ sammujjanañ⁹ ādāya assamapadam sammajjitvā paṇṇa-
sāladvāre pītu āsanañ paññāpetvā pavisitvā pitarañ jānāpesīti a., upāvisīti
uccāsane nisīdi, B-ssa mātā pana tassa pacchato nīcatare¹⁰ āsane nisīdi, B. 25
nīcāsane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pāṇiyañ ādāya assamañ āgata-
kāle¹¹ rañño santikañ āgantvā assamassa avidūre khandhā-
vārañ nivesāpesi¹². Atha rājā nahātvā sabbālaṃkārapati-
maṇḍito ekasatarājaparivuto N-taṃ gahetvā mahantena siri- 30
sobhaggena B-ttañ khamāpetuñ assamañ pāvīsi. Atha nañ
tathā āgacchantañ B-assa pitā disvā B-añ pucchi, so pi
'ssa ācikkhi.

¹ all three MSS. -jjetvā. ² Cks padvāramhi. ³ Bā anotattathato. ⁴ Bā -jjetvā.
⁵ Bā -tthañ āg-. ⁶ Bā -āsu. ⁷ Bā nava-. ⁸ Cks māse-. ⁹ C² sammañj-, Bā
samañja-. ¹⁰ Bā nice. ¹¹ Bā -magata-. ¹² -re nivāsesi.

Tam attham pakāsento S. ā.:

25. Tañ ca disvāna āyantaṃ jalanta-r-iva¹ tejasā
khattasamghaparibbūḥhaṃ Kosiyo etad abravi: 117.
26. Kassa bherī mutiṅgā ca saṃkhā paṇavadeṇḍimā
5 purato paṭipannāni hāsayaṇtā² rathesabhaṃ. 118.
27. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jaḷam. 119.
28. Ukkāmukhe³ pahaṭṭhaṃ va khadiraṅgārasannibhaṃ
mukhaṃ cāru r-ivābhāti⁴, ko eti siriyā jaḷam. 120.
- 10 29. Kassa paggabitaṃ chattaṃ sasalākāṃ manoramaṃ
ādiccaramsāvaraṇaṃ, ko eti siriyā jaḷam. 121.
30. Kassa aṃkaṃ pariggayha vālavijjanim uttamaṃ
carati varapaṇṇassa hatthikkhandhena āyato. 122.
31. Kassa setāni chātāni ājāniyā ca vanmitā
15 samantā parikiranti⁵, ko eti siriyā jaḷam. 123.
32. Kassa ekasataṃ khatyā anuyuttā⁶ yasassino
samantā anupariyanti⁷, ko eti siriyā jaḷam. 124.
33. Hatthiassarathapattisenāya⁸ caturaṅginī⁹
samantā anupariyāti¹⁰, ko eti siriyā jaḷam. 125.
- 20 34. Kass' esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhaṇi¹¹ apariyaṇtā sāgarassēva ūmiyo. 126.
35. Rājābhiraṇā Manojo¹² Indo va jayataṃ pati
Nandass' ajjhāvaraṃ eti assamaṃ brahmacāriṇaṃ. 127.
36. Tass' esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
25 akkhobhaṇi¹³ apariyaṇtā sāgarassēva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalantarivā 'ti jalantaṃ viya paṭipannānīti etāni turiyāni kassa
purato āgacchantīti a., hāsayaṇtā 'ti tosentā, kañcanapaṭṭenā 'ti tāta
kass' eso kañcanamayena vijjuvaṇṇinā uṇhisapaṭṭena nalātante¹⁴ parikkhitto ti
pucchati, yuvā ti taruṇo kalāpasannaddho ti sannaddhasaratuphiro, ukkā-
30 mukhe pahaṭṭhaṃ vā 'ti kammārānaṃ uddhane pahaṭṭhasuvaṇṇaṃ viya.
khadiraṅgārasannibhaṃ ti vitaccekakhadiraṅgāraṇṇaṃ¹⁵, ādiccaramsā-
varaṇaṃ ti ādiccaramsīnaṃ āvaraṇaṃ, aṃkaṃ pariggayhā 'ti aṃkaṃ pa-
riggahetvā¹⁶ parikkhipitvā ti a., vālavijjanimuttamaṃ¹⁷ ti vālavijjanīm¹⁸

¹ Bā -taṃriva. ² Bā -o. ³ Bā -aṃ. ⁴ Cā -vā-, Bā mukhañcarucirā-. ⁵ Ck
-renti. ⁶ Bā -yanta. ⁷ Bā -parikiranti. ⁸ Bā -rathā-, Ck -assārathāpatti-, C
-assārathāpatti-. ⁹ Ck -ṇim, Bā -ni. ¹⁰ Bā -yāyanti. ¹¹ Ck -bbhani, Bā
-bbhani. ¹² Ck -rājamānojo, Bā -rājamānujo. ¹³ Ck -bbhaniṃ, Cā -bbhani. ¹⁴
so Ck; Bā nalātante. ¹⁵ Bā vitacchita-. ¹⁶ Cā adde passaṃ, Bā parisam.
¹⁷ all three MSS. -mā. ¹⁸ Bā maṇivālavijani.

uttamam¹, caratīti sañcarati, chattānīti ājānīyapīṭṭhe nisinnānaṃ dhārita-
chattādhichattāni, parikirantīti² kassa samantā sabbadisābhāgesu parikiri-
yanti³, caturaṅginīti etehi hatthiādīhi catūhi aṅgehi samannāgatā⁴,
akkhobhanīti khobhetum na sakkā, sāgarassevā⁵ 'ti sāgarassa ūmiyo viya
apariyantā, rājābhīrājā⁶ ti ekasatānaṃ rājūnaṃ pūjito⁷ tesam vā adhiko 5.
rājābhīrājā⁸, jayataṃ patīti jayappattānaṃ tāvatimsānaṃ jeṭṭhako, ajjhā-
varan ti mama khamāpanatthāya Nandassa parisabbhāvaṃ upagantvā eti.

Satthā āha:

37. Anulittā candanena kāsikavatthadhārino

sabbe pañjalikā hutvā isīnaṃ ajjhupāgamun ti. 129.

10

Te isīnaṃ ajjhupāgamun ti bhikkhave sabbe pi te rājāno surabhi-
candanena anulittā uttamakāsikavatthadhārino sīrasī patīṭṭhāpitañjalī hutvā
isīnaṃ santikaṃ upagatā.

Tato Manojarājā vanditvā ekamantaṃ nisinno paṭisanthāraṃ
karonto:

15

38. Kacci⁹ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁹ bhoto anāmayaṃ,
kacci⁹ uñchena⁸ yāpetha, kacci⁹ mūlaphalā bahū. 130.

39. Kacci dāmsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimsapā¹⁰,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti 131.

gāthadvayaṃ ā.

20

Tatoparaṃ tesam vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā¹¹
honti.

40. Kusalaṃ c' eva no rāja atho rāja anāmayaṃ,
atho uñchena⁸ yāpema, atho mūlaphalā bahū, 132.

41. Atho dāmsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimsapā¹⁰,
vane vālamigākiṇṇe himsā amhaṃ na vijjati. 133.

25

42. Bahūni c' assa¹² pūgāni assame sammataṃ idha¹³,
nābhijānāmi uppannaṃ ābādhaṃ amanoramaṃ. 134.

43. Svāgatan te mahāraja atho te adurāgataṃ, (IV ⁴³⁴/₅)
issaro si anuppatto, yaṃ idh' atthi¹⁴ pavedaya: 135.

30

¹ Cks -mā. ² Cks -kīrentīti. ³ Bā -kīranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bā pū-
rato. ⁶ Bā rājādhī-. ⁷ Bā kiñci. ⁸ Cks uñj-, Bā ucch-. ⁹ Bā omits ca. ¹⁰
Bā sarisapā. ¹¹ Bā saṃgītīgāthā. ¹² so Ck for cassu? Cā Bā vassa. ¹³ Bā
sappato mama. ¹⁴ Bā idhatti, Cks idhanti.

44. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṃ varaṃ¹. 136.
45. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 137.
- 5 46. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ ca² sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Nandassāpi nisāmetha vacanaṃ yaṃ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar' amha Nandassa bhoto santikaṃ āgatā,
suṇātu bhavaṃ vacanaṃ Nandaṃsa parisāya cā 'ti. 139.

Imā³ yebhuyyena pākātā⁴ sambandhā⁵ yeva, yaṃ pan' ettha apākaṭaṃ
10 tad eva vakkhāma, pavedayā 'ti yaṃ imasmiṃ thāne tava abhirucitaṃ atthi
taṃ no kathehīti vadati, khuddakappāni⁶ ti etāni nānārukkaphalāni⁷ khudda-
madhupaṭibhāgāni⁸ madhurāni. varaṃvaraṃ⁹ ti ito uttamamāni¹⁰ gahetvā
bhuñja, girigabbharā ti Anotattato, sabbassa agghiyaṃ ti yenā mayā
āpucchitā taṃ ambehi paṭiggahitaṃ nāma tumhehi ca dinnam eva nāma ettāvata
15 imassa janassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ, Nandassāpīti amhākaṃ
tāva sabbāṃ kataṃ idāni N-to kiñci vattukāmo tassāpi¹⁰ tāva¹¹ vacanaṃ suṇotha,
ajjhāvaramhā 'ti mayā hi na aññena kammena āgatā, Nandassa pana parisā
hutvā tumhākaṃ khamāpanatthāya āgatā ti vadati, bhavaṃ ti bhavaṃ S-to suṇātu.

Evam vutto N-to utthāyāsanaṃ mātāpitara ca bhātaraṇ ca
20 vanditvā parisāya¹ saddhiṃ sallapanto ā:

48. Parosataṃ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyaṃ sabbe abhijātā yasassino
bhavaṃ ca rājā Manojō anumaññantu¹³ me vaco. 140.
49. Ye hi santi samitāro¹⁴ yakkhāni¹⁵ idha assame
25 araññe bhūtabhavyāni suṇantu vacanaṃ mama. 141.
50. Namō katvāna bhūtānaṃ isim vakkhāmi subbataṃ:
so ty-āhaṃ dakkhiṇo¹⁶ bāhu¹⁷ tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janettiṃ¹⁸ ca bhattukāmassa me sato
vīra puññaṃ idaṃ thānaṃ¹⁹, mā maṃ Kosiya vāraya. 143.

¹ B^d varāvaraṃ. ² B^d omits ca. ³ C^k omits imā. ⁴ C^k -ṭa. ⁵ B^d sam-
pandhā, C^k -dhi. ⁶ C^k na in the place of etāni nānā. ⁷ so C^k; B^d
khuddakkhamadhu-. ⁸ B^d varaṃvaren. ⁹ B^d uttamamāni u-. ¹⁰ B^d tassa pi.
¹¹ all three MSS. tā. ¹² B^d sakapa-. ¹³ C^k amanuññantu. ¹⁴ so C^k = sa-
mitāro? B^d yevasantisamittāro. ¹⁵ C^k yakkarāni, C^s yakkhārāni. ¹⁶ B^d -ṇā,
C^k -ṇe, C^s -ṇo corr. to -ṇe. ¹⁷ C^s bahu, B^d bāhuṃ. ¹⁸ C^k janetti, C^s janenetti,
B^d janetti. ¹⁹ B^d dhtramapuñña pidaṃ thānaṃ, C^k cara puññaṃ mīdaṃ thānaṃ.

52. Sabbhi h' etaṃ upaṇṇātaṃ, mam' etaṃ upanissaja',
uttāhanapāricariyāya dīgharattaṃ tayā kataṃ,
mātāpitusu puṇṇāni mama lokadado bhava. 144.
53. Tath' eva santi manujā dhamme dhammapadaṃ vidū
maggo³ saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṃ ise. 145. 5
54. Uttāhanapāricariyāya mātāpitusukkhāvahaṃ
taṃ maṃ puṇṇ' ābhivāreti³ ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumaṇṇantū¹ 'ti anubujjhantu, sādhukaṃ katvā paccakkhaṃ ka-
rontū 'ti a., samitāro² ti samāgatā, araṇṇe bhūtabhavyānīti asmiṃ
Himavanta³ araṇṇe yāni bhūtāni c' eva buddhimariyādā⁴ pattāni bhavyāni ca taruṇa-
devatāni, tani pi⁵ sabbāni mama vacanaṃ supantū 'ti a., namo katvānā 'ti
idaṃ so parisāya saṇṇaṃ datvā tasmīṃ vanasaṇḍe nibbattadevatā namakkāraṃ
katvā va ā., t. a.: ajja bahūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavanatthaṃ
āgatāhi bhavitabbaṃ, ayaṃ vo namakkāro, tumhe pi mayaṃ sahāyā hothā 'ti
so devatānaṃ añjaliṃ paggaṇhitvā parisāṃ saṇjānapetvā isiṃ vakkhāmīti ādiṃ
ā., ta. isiṃ ti S-taṃ sandhāya vadati, sammato ti bhātaro nāma aṅgasamā
honti tasmā so te ahaṃ dakkhino⁶ bāhū ti sammato tena⁷ khamitum arahathā
'ti dīpeti, vīra 'ti viriyavanta mahāparakkama, puṇṇamidaṃ thānaṃ ti
idaṃ mātāpituppaṭṭhānaṃ nāma puṇṇaṃ saggasaṃvattanikakāraṇaṃ taṃ karo-
naṃ maṃ mā vāyā 'ti vadati, sabbhihetan ti etaṃ mātāpituppaṭṭhānaṃ
nāma paṇḍitehi upaṇṇātaṃ upagantvā nātaṃ c' eva vaṇṇitaṃ ca, upanissajā
'ti idaṃ mayhaṃ nissaja vissaṇhehi dehi, uttāhanapāricariyāyā¹⁰ 'ti uttāhena
c' eva pāricariyāyā¹¹ ca katan ti, dīgharattaṃ tayā kusalaṃ kataṃ, puṇṇānīti
idāni ahaṃ mātāpitusu puṇṇāni kattukāmo, lokadado¹² hohi¹³, ahaṃ hi tesāṃ
vattaṃ upaṭṭhānaṃ katvā devaloke aparimāṇaṃ yasaṃ labhissāmi, tassa me
tvaṃ dāyako hohiti vadati, tathevā 'ti yathā tvaṃ jānāsi tath' eva araṇṇe pi
manujā imissā parisāya santi ye¹⁴ nānappakāre dhamme idaṃ jeṭṭhāpacāyibhā-
vasaṃkhātāni dhammakotṭhāsaṃ vidanti¹⁵ kin ti maggo saggassa¹⁶ lokassa 'ti,
sukkhāvahaṃ ti uttāhena ca pāricariyāyā¹⁷ ca mātāpitunnaṃ sukhāvahaṃ,
taṃ maṃ ti taṃ maṃ etaṃ samuṇāpaṭipannaṃ pā bhātā S-to tamhā puṇṇā
ābhivāreti nivāreti, ariyamaggavaro¹⁸ ti¹⁹ so evaṃ vārento ayaṃ naro
mama piyadasanātāya ariyasaṃkhātassa devalokassa maggāvarano²⁰ nāma
hotīti.

¹ Bā -sajju. ² so all three MSS.. ³ Bā puṇṇānivāreti. ⁴ Ck amanuṇṇantū. ⁵
Bā sapitāro. ⁶ Bā vuddhipari-. ⁷ Ck -devatātānīpi, Bā -tāni ca tāni pi. ⁸ Bā
adds me. ⁹ Bā -ṇa. ¹⁰ Bā -pādacari-. ¹¹ Bā pāda-. ¹² Bā -do ti tassa
mama tvaṃ saggāṃ lokaṃ dādo. ¹³ all three MSS. hoti. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵
Bā va-. ¹⁶ Bā sadevakassa. ¹⁷ Bā pādaca-. ¹⁸ Bā -āvaro. ¹⁹ Bā adds ariya-
maggassa āvaro ²⁰ Ck -vāraṇo. Bā -varaṇaṃ.

Evam N-ena vutte M. „imassa tāva tumhehi vacanam
sutam, idāni mama pi supāthā“ 'ti sāvento ā.

56. Supantu bhonto vacanam bhātur' ajjhāvarā mama:
kulavaṃsaṃ mahārāja poraṇaṃ pariḥāpayaṃ
6 adhammacāri jeṭṭhesu' nirayaṃ so upapajjati. 147.
58. Ye ca dhammassa kusalā poraṇassa disampati
cārittena ca sampannā na te gacchanti duggatim. 148.
57. Mātāpitā ca bhātā ca bhagini nācibandhavā
sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evam jānāhi Bhārata'. 149.
10 58. Ādiyivā garuṃ bhāraṃ nāviko viya ussahe,
dhammaṃ ca' na-ppamajjāmi,
jeṭṭho c' asmi rathesabhā 'ti. 150.

- Ta. bhāturajjhāvarā⁶ ti mama bhātu parisā hutvā āgatā bhavanto
sabbe pi rājāno mama pi tā⁶ vacanam supantu, pariḥāpayan ti pariḥāpento,
15 dhammassā 'ti jeṭṭhāpacāyadhammapavepidhammassa, kusalā ti chekā, cū-
rīttena cā 'ti ācārasīlena sampannā, bhārā ti sabbe ete jeṭṭhena vaḥitabbā paṭi-
jaggitabbā ti tassa bhātārā nāma, nāviko viyā 'ti yathā nāvāgarubhāraṃ⁷
ādiyivā samuddamajjhe nāvaṃ sotthinaṃ netum nāviko ussahe ti vāyamatī saha
nāvāya sabbabhaṇḍaṃ jano ca tass' eva bhāro hoti tathā mam' eva sabbe
20 nātakā bhāro ahaṃ c' ete ussahāmi paṭijaggitum sakkomi, taṃ ca jeṭṭhāpacāya-
nadhammaṃ na-ppamajjāmi, na kevalaṃ ca etesaṃ űeva sakalassa pi lokassa
jeṭṭho c' asmi, tasmā aham eva saddhim Nandena paṭijaggitum yutto ti.

- Taṃ sutvā sabbe pi rājāno attamanā hutvā „jeṭṭhabhā-
tikassa kira avasesā bhārā⁸ ti ajja amhehi nātan“ ti N-taṃ
25 pahāya M-assa nissitā⁹ hutvā tassa thutim karontā¹⁰ dve gāthā
abhāsimsu:

59. Adhigat' amha¹¹ tame nāṇaṃ jālaṃ va jātavedato¹²
evam eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamsayi. 151.
60. Yathā udadhim ādicco vāsudevo pabhaṃkaro
30 pāṇinaṃ pavidamseti rūpaṃ kalyāṇapāpakam
evam eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamsayīti. 152.

¹ Ck -tar. ² Ck jeṭṭho. ³ Ck -tha. ⁴ Bā dhammassa. ⁵ Ck -tar-. ⁶ read
tāva? ⁷ Bā nāvāya. ⁸ Bā -o. ⁹ Bā -ttaṃ sannissitā. ¹⁰ Ck Bā -o. ¹¹ so
Ck; Bā adhigamā. ¹² Bā jātavedato.

Ta. adhigatamhā¹ 'ti mayam ito pubbe jetthāpacāyanadhammapa-
ticchādake tame vattamānā² ajja jātavedato³ jālam va ñāpaṃ⁴ adhigatā, eva-
eva no ti yathā mahandhakāre pabbatamatthako jalito jātavedo samantā ālokaṃ
pharanto rūpāni dasseti tathā no bhavaṃ Kosiyagotto dhammaṃ pavidaṃsayiti
a., vāsudevo ti vasudevo⁵ vasujotano⁶ dhammappakāsano ti a.

5

Iti M. ettakaṃ kalam N-tassa pāṭihāriyāni disvā tasmim
pasannacitte te rājāno ñānabalena tasmim pasādaṃ bhinditvā
attano kathaṃ gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi.
Atha naṃ N-to „bhātā⁷ me paṇḍito vyatto dhammakathiko,
sabbe p' ime rājāno bhinditvā attano pakkhe kari⁷, ṭhapetvā 10
imaṃ aṇṇo⁸ mayhaṃ paṭisaraṇaṃ n' atthi, imaṃ eva yācissā-
mīti⁹ cintetvā g. ā.:

Evam me yācamānassa añjalim nāvabujjhasi⁹,
tava baddhañcaro¹⁰ hessaṃ vutthito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evaṃ yācamānassa khamāpanatthāya paggaḥitaṃ 15
añjalim nāvabujjhatha na paṭigaṇhatha tumhe va mātāpitāro upaṭṭhahatha ahaṃ
pana tumbhakaṃ baddhañcaro¹⁰ veyyāvaccakaro hessaṃ rattimdivaṃ analasa-
bhāvena vutthito¹¹ ahaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.

M-assa pakatiyāpi N-te¹² roso¹³ vā veraṃ vā n' atthi
atithaddhaṃ¹⁴ kathentassa pan' assa mānahāpanatthaṃ¹⁵ nig- 20
gahavasena¹⁶ tathā katvā idāni 'ssa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto
tasmim pasādaṃ uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpitāro ca
paṭijaggitum labhissasīti¹⁷“ tassa guṇaṃ pakāsento ā.:

92. Addhā Nanda vijānāsi saddhammaṃ sabbhi desitaṃ,
ariyo ariyasamācāro, bālhaṃ tvaṃ mama ruccasi. 154. 25

93. Bhavantaṃ vadāmi bhotiṇ ca¹⁸ suṇottha vacanaṃ mama:
nāyaṃ bhāro bhāramato ahu¹⁹ mayhaṃ kudācanaṃ. 155.

94. Taṃ maṃ upaṭṭhitaṃ santaṃ mātāpitusukhāvahaṃ
Nando ajjhāvaraṃ²⁰ katvā upaṭṭhānāya yācati. 156.

¹ Bā adhigamā. ² Bā -ne. ³ Bā jātadevato. ⁴ Bā jātaṃ laṃ paññānaṃ. ⁵
Ck vā. ⁶ Ck sujātano. ⁷ Bā karavaṭha. ⁸ Bā rañño. ⁹ Bā -bujjhatha. ¹⁰
Bā paṭhacaro. ¹¹ Bā adde paricārako. ¹² bhaginī nātibandhanā v. 57 - - - -
nandapaṇḍite wanting in C. ¹³ Bā doso. ¹⁴ Ck anitabbaṃ? ¹⁵ Bā -pahā-
natthaṃ. ¹⁶ Bā adde vā. ¹⁷ Bā -tīti. ¹⁸ Ck va. ¹⁹ Ck āhu. ²⁰ Ck -caraṃ.

65. Yo ve icchati kāmēna¹ santānaṃ brahmacāriṇaṃ
Nandaṃ² vo³ vadatha⁴ eke kam Nando⁵ upatitṭhatū⁶ ti. 157.

Ta. ariyo ti sundaro, ariyasamācāro suṇḍarācāro si jāto, bālhan ti idāni tvaṃ mama ativiya ruccasi, suṇoṭhā⁷ 'ti amma tāta tumhe mama vacanaṃ
5 suṇoṭha, nāyaṃ bhāro ti ayaṃ tumbhakaṃ paṭijagganabhāro na kadāci mama bhāramato ahu, tamman ti taṃ bhāro ti amaññitvā va maṃ tumhe upaṭṭhi-
taṃ samānaṃ, upaṭṭhānāyā⁸ 'ti tumhe upaṭṭhātūṃ maṃ yācati, yo ve ic-
chatīti mayhaṃ hi tvaṃ me mātaraṃ vā pītaraṃ vā upaṭṭhahā⁹ 'ti vattuṃ na
yuttaṃ, tumbhakaṃ pana santānaṃ brahmacāriṇaṃ¹⁰ yo¹¹ eko icchati taṃ vadāmi
10 kāmāṃ¹² Nandaṃ vo vadatha¹³ taṃ¹⁴ mama kaniṭṭhaṃ Nandaṃ rocatha¹⁵
tumhesu kaṃ esa upatitṭhati¹⁶ ubho pi hi mayaṃ tumbhakaṃ puttā yevā¹⁷ 'ti.

Ath' assa mātā āsanā vutṭhāya „tāta S-ta ciravippavuttho
te kaniṭṭho, evaṃ cirāgataṃ pi taṃ yācituṃ na visahāmi,
mayaṃ hi tan nissitā idāni pana tayā anuññātā, ahaṃ etaṃ
15 brahmacāriṇaṃ bāhāhi upagūhitvā sīse upagghāyituṃ¹⁸ la-
bheyyaṃ“ ti imam atthaṃ pakāsentī:

66. Tayā tāta anuññātā Sona taṃ nissitā mayaṃ,
upaghātūṃ labhe Nandaṃ
muddhani brahmacāriṇaṃ ti g. ā. 158.

20 Atha nam M. „tena hi amma anujānāmi, tvaṃ¹⁹ gaccha
puttaṃ Nandaṃ āliṅgitvā sīsaṃ²⁰ ghāyitvā cumbitvā tava
hadaye sokaṃ nibbāpehīti“ ā. Sā tassa santikaṃ gantvā
N-taṃ parisamajje²¹ yeva āliṅgitvā sīsaṃ ghāyitvā cumbitvā
hadaye sokaṃ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapanti ā.:

25 67. Assatthassēva taruṇaṃ pavālaṃ māluteritaṃ
cirassaṃ Nandaṃ disvāna hadayaṃ me pavedhati. 159.

68. Yadā suttāpi²² suppante Nandaṃ passāmi āgataṃ
udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṃ. 160.

69. Yadā ca paṭibujjhivā Nandaṃ passāmi nāgataṃ
30 bhiyyo āvisatī soko dōmanassaṃ cānappakaṃ. 161.

¹ Cks kāmānaṃ. ² Ck -do, Cs -da. ³ Cs ve. ⁴ Cks caratha. ⁵ Bā -dā maṃ.
⁶ Cks omīti maṃ. ⁷ Ck upaṭṭhitū. ⁸ Ck -riṇaṃ, Bā -ri. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā
-oua. ¹¹ Cks ratha. ¹² Cks omīti taṃ. ¹³ Bā rodetha. Cs nanda rocetha. ¹⁴
Bā upaṭṭhātū. ¹⁵ Bā upasaṃghāyitū. ¹⁶ Cks taṃ. ¹⁷ Bā -e. ¹⁸ Bā
suttāmaḥi.

70. Sāhaṃ ajja cirassam¹ pi Nandaṃ passāmi āgataṃ,
bhattuc-ca³ mayhañ ca piyo Nando no pāvisi gharaṃ. 162.
71. Pitu pi Nando suppiyo, yaṃ³ Nando pāvisi gharaṃ
labhatu tāta Nando taṃ: maṃ Nando upatiṭṭhatū 'ti. 163.

Ta. māluteritan ti yathā vātāhataṃ assatthapallavaṃ kampaṭi evaṃ ci- 5
rassāṃ Nandaṃ dissāna ajja mama hadayaṃ kampaṭi, soppante⁴ ti tāta
Sona yadāhaṃ suttā⁵ supīnena Nandaṃ āgataṃ passāmi tadāpi udaggā homiṭi,
bhattuṇṇā² 'ti sāmikassa ca mayhañ ca piyo, Nando no pāvisi gharan
ti tāta putto no Nando paṇṇasālaṃ pavisatu⁶, yaṃ ti yasmā pitu⁷ suttu piyo
tasmaṃ puna imamaḥ gharā na vippavaseyya⁸ Nando taṃ ti Nando yaṃ icchati 10
taṃ labhatu, maṃ Nando ti tāta Sona tava pitarāṃ tvaṃ upaṭṭhaha Nando
maṃ upatiṭṭhatu.

M. „evaṃ hotū“ 'ti mātu vacanaṃ sampatiṇṇhitvā „Nanda
tayā jetṭhakakotṭhāso laddho, mātā nāma atigunaṇṇikā, appa-
matto hutvā paṭijaggeyyāsīti“ ovaditvā mātu guṇaṃ pakāśento 15
dve gāthā abhāsi:

72. Anukampakā patitṭhā ca pubbe rasadadī ca no⁹
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate ise. 164.
73. Pubbe rasadadī gottī mātā puññūpasamhitā
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate¹⁰ ise ti. 165. 20

Ta. anukampakā ti muduhadayā, pubbe rasadadīti paṭhamam eva
attano khīrasamkhātassa rasassa dāyikā, mātā taṃ ti mama mātā maṃ na¹¹
icchati taṃ varati¹², gottīti gopāyikā, puññūpasamhitā ti puññānisīti
puññadāyikā.

Evam M. dvīhi gāthāhi mātu guṇaṃ kathetvā punāgantvā 25
tassā āsane nisinnakāle „Nanda tvaṃ dukkarakārikāṃ mātā-
raṃ labhi, ubho pi mayāṃ mātaraṃ dukkheṇa samvaddhitā,
taṃ dāni tvaṃ appamatto paṭijaggāhi¹³, amadhurāni phalā-
phalāni mā khādāpesīti¹⁴“ vatvā parisamajjhe yeva mātu duk-
karakārikattaṃ pakāśento ā.: 30

¹ Cks -ssā. ² Bā -uñca. ³ Ck saṃ. ⁴ Bā suttā. ⁵ Cks suttā. ⁶ so all three
MSS. ⁷ Cks omit yaṃti yasmā pitu. ⁸ Ck Bā vippavaseyya. ⁹ Bā ja no. ¹⁰
Bā vadate. ¹¹ Bā yaṃ. ¹² Bā vadati, Cks add icchati. ¹³ Ck -ggo, Cs -ggi.

74. Ākaṃkhamānā puttaphalaṃ devatāya paṃassati
nakkhattāni ca pucchati utusamvaccharāni ca. 166.
75. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo,
tena dohaḷiṇi hoti, suhadā tena vuccati. 167.
- 5 76. Samvaccharaṃ vā ūnaṃ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayantī (add ti), janettī tena vuccati. 168.
77. Thanakhīrena gitena¹ aṅgapāpuraṇena ca
rodantaṃ (add: eva) toseti, tōsentī tena vuccati. 169.
78. Tato vātātape ghore mamimkatvā (add: va) dāraṃ
appajānantaṃ (add: poseti), posentī tena vuccati. 170.
- 10 79. Yaṇ ca mātu dhaṇaṃ hoti yaṇ ca hoti pitū dhaṇaṃ
ubhayam etassa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
80. Evaṃ putta adū putta iti mātā vihaññati,
paṃattaṃ paradāresu nisīthe pattayobbane
15 sāyaṃ puttaṃ anāyantaṃ iti mātā vihaññati. 172.
81. Evaṃ kicchā bhato poso mātu aparicārako
niātari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 173.
82. Evaṃ kicchā bhato poso pitu aparicārako
pitari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 174.
- 20 83. Dhan' āpi² dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutāṃ,
mātaraṃ aparicaritvāna kicchaṃ vā so nigacchati. 175.
84. Dhanam pi dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutāṃ,
pitaraṃ aparicaritvāna kicchaṃ vā so nigacchati. 176.
85. Ānando ca paṃādo ca sadā hasitakīḷitaṃ
25 mātaraṃ paricaritvāna labbhaṃ etaṃ vijānato. 177.
86. Ānando ca paṃādo ca sadā hasitakīḷitaṃ
pitaraṃ paricaritvāna labbhaṃ etaṃ vijānato. 178.
87. Dānaṃ ca peyyavāsaṇ³ ca atthacariyā ca yā idha
samānattā⁴ ca dhammesu tattha tattha yathārahaṃ, 179.
- 30 88. Ete kho saṅgahā loke rathassāṇīva yāyato,
ete va⁵ saṅgahā nāssu na mātā puttakāraṇā. 180.

¹ so both MSS. for gītena? ² so both MSS. ³ so both MSS. for -vajjaṇ? ⁴ so both MSS. for -ttaṃ? ⁵ so both MSS. for ca, read ce?

89. Labhetha mānaṃ pūjaṃ ca pitā va puttakāraṇā,
yasmā ca saṅghā eṭe samavekkhanti paṇḍitā 181.
90. Tasmā mahattaṃ papponti pāsamsā ca bhavanti te,
Brahmā hi nātāpitāro pubbācariyā ti vuccare. 182.
91. Āhuneyyā ca puttānaṃ pajāya anukampakā¹,
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183. 5
92. Annena-m-atho² pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nahāpanena pādānaṃ³ dhovanena ca, 184.
93. Tāya naṃ paricariyāya mātāpitusu paṇḍitā⁴
idha c' eva [naṃ⁵] pasamsanti pecca sagge ca modatīti. 185. 10

Ta. puttaphalaṃ ti puttasaṃkhātānaṃ phalaṃ, devatāya⁶ namassatīti
putto me appajjatū⁷ 'ti devatāya namakkāraṃ karoti āyati⁸, pucchati⁹ kata-
rena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṃ nak-
khattāni ca pucchati, utusamvaccharāni cā¹⁰ 'ti chaṇṇaṃ utūnaṃ kata-
rasmiṃ¹¹ utumhi jāto dīghāyuko hoti katarasmiṃ¹² utumhi appāyuko kativassāya 15
vā mātu jāto putto dīghāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṃ utusam-
vaccharāni ca pucchati, utusinātāya¹³ ti pupphe uppanne utumhi nahātāya,
avakkamo¹⁴ ti tiṇṇaṃ sannipātā¹⁵ gabbhāvakkaman ti hoti kucchīyaṃ gabbho
patitthāti, tenā¹⁶ 'ti tena gabbhena sā dohaṇī hoti, tenā¹⁷ 'ti tadā tassā kucchimhi
nibbattapajāya¹⁸ sneho uppajjati¹⁹ tena kāraṇena suhādā ti vuccati, tenā²⁰ 'ti 20
tena kāraṇena sā janayanti janetti ca vuccati, aṅgapāpuraṇena²¹ cā²² 'ti
thanantare²³ nipajjāpetvā sarīrasamphassaṃ pharāpentī aṅgasamkhātē²⁴ eva
pāpuraṇena²⁵, tosetīti saṇḍāpeti hāseti, mamim²⁶ katvā ti agaṇḍuputtassa
me²⁷ upari vāto paharati ātapo²⁸ pharati²⁹ evaṃ mamaṃkāraṇaṃ³⁰ katvā si-
niddhena hadayena udikkhati, ubhayametassā³¹ 'ti ubhayam pi taṃ dhaṇaṃ 25
etassa puttassa atthāya aññesaṃ adassetvā sārāgabbhādisu mātā gopeti, evaṃ
putta adu puttā³² 'ti andhabāla putta evaṃ rājakulādisu appamatto hohi³³
aduñ c' aduñ ca³⁴ kammaṃ karohi ti sikkhāpentī iti mātā vihaṇṇati kilamati,
pattayobbane ti putte pattayobbane taṃ puttaṃ³⁵ nisīthe³⁶ paradāresu pamattānaṃ
sāyaṃ anāgacchantaṃ natvā assupunnehi nettehi maggaṃ oloketi vihaṇṇati 30
kilamati, kiechā bhato ti kiechena bhato paṭijaggito, micchā caritvānā³⁷
'ti mātaraṃ apaṭijaggitvā, dhanā pīti³⁸ dhanampi³⁹, ayam eva vā pātho, i. v. h.:

¹ tassā utu (v. 75) - - - anukampakā wanting in B^d. ² B^d omits m. ³ C^k - na.

⁴ C^k - tā. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d - yaṃ. ⁷ B^d āyati. ⁸ C^k katamāni. ⁹

B^d - sanhātāya? ¹⁰ so C^k; B^d - tāya. ¹¹ C^k - ttampa-. ¹² B^d jāyati. ¹³ B^d - vu-.

¹⁴ B^d tadanantare. ¹⁵ B^d mapa. ¹⁶ C^k agaddhiputtasame, C^s agaṇḍiputtasame,

B^d adhituputtassa me. ¹⁷ B^d ātā-. ¹⁸ B^d dhammakā-. ¹⁹ B^d hotiti. ²⁰ C^k

duduñcaduñca, B^d aduñ ca aduñ ca. ²¹ C^k nisītha, B^d nisīve. ²² B^d - nāstīti.

²³ B^d adds adāsi.

dhanakāmānaṃ uppannadhanam pi mātaraṃ apaṭṭijaggantānaṃ nassatīti me sutan
ti, kiccham vā so ti iti dhanam vassa nassati dukkham vā so¹ nigacchati,
labbhāmetan ti tam idhaloke ca devaloke ca ānandādisukham mātaraṃ pari-
caritvā vijānato paṇḍitassa labbhā², sakkā laddhum tādisenā 'ti a., dānañcā
5 'ti mātāpitunnaṃ dānaṃ dātābbaṃ piyavacanāṃ bhaṇṭabbaṃ uppannakicca-
sādhanaśasena attho caritabbo jeṭṭhāpacāyanadhammesu ta. ta. parisamajjhe vā
rahogatānaṃ vā abhivādanādivasena samānattatā³ kātābbā na raho abhivādanādini
katvā parisatiṃ na kātābbāni⁴ sabbattha samānen⁵ eva bhavitābbaṃ. ete ca
saṅgahā nassū 'ti sace ete cattāro saṅgahā na bhavēyyuṃ, samavekkhan-
10 tīti sammānayena kāraṇena pekkhanti, maḍḍattan ti seṭṭhāntaṃ, brahmā ti
puttānaṃ⁶ brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbācariyā ti paṭhamācariyā, āhu-
neyyā ti āhunapaṭiggāhaka yassa kassaci sakkāssa anucchavikā, annena-
matho ti annena atho pānena, peccā 'ti kālākiriyyā pariyośāne ito gantvā
sagge ca modatī pamodatīti.

15 Evaṃ M. Sineruṃ pavattento viya desanaṃ niṭṭhāpesi.
Tam sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasīdimāsu. Atha
ne pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā „dānādisu appamattā hothā“
'ti ovaḍitvā uyyojesi, te sabbe pi dhammena r. karetvā āyu-
pariyośāne devanagaraṃ pūrayimsu. S-to N-to pi yāvata-
20 yukam mātāpitāro paricaritvā Brahmaloḥa-parāyaṇā ahesuṃ.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyośane mātīposakabhikkhu sotā-
pattiphalo patṭṭhāsi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, N-to
Anando, Manojarājā Sāriputto. ekasatarājā⁶ asīti mahātherā ca aṇṇa-
taratherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhapaṇḍita, Sonapaṇḍito pana
25 aham evā 'ti. Sona-Nanda-jātakam. Sattatinipāta-
vaṇṇanā niṭṭhitā⁷.

¹ Bā adds puriso ² Bā labbham. ³ so all three MSS. for samānatā? ⁴ Ck
-ti? ⁵ Ck na. ⁶ C -ja. ⁷ Bā -pātājātakam niṭṭhitam-Kusajātakam Sona
dve jātakāni Sattatinipātamhi therehi saṅgahakārehi saṅgitā.

XXI. A'SĪTINIPĀTA.

1. Cullahaṃsajātaka.

Sumukhā ti. Idam S. Veḷuvane¹ v. āyasmato Ānandassa² jīvitapariccāgamā k. Devadattena hi T-assa jīvītā voropetum payojitesu dhanuggaḥesu paṭhamam³ pesitena āgantvā „nāhaṃ bhante sakkomi⁴ 5 Bhagavantaṃ jīvītā voropetum, mahiddhiko so Bhagavā mahānubhāvo“ ti vutte Devadatto⁵ „alam āvuso, mā tvaṃ samaṇaṃ Gotamaṃ jīvītā voropehi⁶, ahaṃ eva s-am G-am jīvītā voropessāmi⁷“ vatvā T-e⁷ Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyāya⁸ caṃkamante⁹ Gijjhakūṭam¹⁰ pabbataṃ abhirūhitvā¹¹ yantavegena mahatiṃ¹² silaṃ pavijjhi, 10 „imāya silāya s-am G-am jīvītā voropessāmi¹³“ dve pabbatakūṭāni¹⁴ samāgantvā taṃ silaṃ paṭicchimsu¹⁵, tato papaṭikā¹⁶ uppatitvā Bhagavato pādaṃ paharitvā ruhiraṃ¹⁷ uppādesi. Balāvavedanā pavatimsu. Jīvako T-assa pādaṃ satthakena phāletvā duṭṭhalohitaṃ vāmetvā¹⁸ pūtimamsaṃ apanetvā¹⁹ bhesajjaṃ ālimpitvā²⁰ nīrogaṃ²¹ 15 akāsi. S. purimadivasam²² eva bhikkhasaṃghaparivuto²³ mahatiyā²⁴ Buddhalīlāhāya²⁵ vicari²⁶. Atha naṃ disvā Devadatto cintesi: „s-assa G-assa rūpaggappattaṃ²⁷ sariraṃ disvā koci maṇussabhūto upasaṃkamituṃ na sakkoti, raṇṇo kho pana Nālāgiri nāma hatthi²⁸ caṇḍo

¹ Cks jetavane. ² Sdr -dattherassa. ³ Bđ Sdr sabbapatha-. ⁴ Sdr adds taṃ.

⁵ Bds add āha, Sdr has so d. āha. ⁶ Bds -esi. ⁷ Cks -tassa. ⁸ Sdr pacchima-.

⁹ Sdr adds sayam. ¹⁰ Sdr -a. ¹¹ Sdr -ruyhi-. ¹² all three MSS. -ti. ¹³

Bds add vatvā, Sdr tathā. ¹⁴ Bđ -tā, Sdr -tādhā. ¹⁵ so Cks; Bds Sdr sampaṭi-.

¹⁶ Bđ pabbatikā. ¹⁷ Sdr rudhi-. ¹⁸ Sdr -ta mopetvā. ¹⁹ Sdr adds chovitvā? ²⁰

Bđ -etvā, Sdr -ppetvā. ²¹ all four MSS. ni-. ²² Cks purimasadisam, B* puna

divasam, Sdr purisadisā. ²³ Sdr mahābhi-. ²⁴ Sdr adds va. ²⁵ Bđ Sdr

-lilāya. ²⁶ Sdr nagaraṃ pāvisi. ²⁷ Bds rūpasobhagga-, Sdr rūpasobhaga-.

²⁸ Bđ Sdr mahāha-.

- pharuso¹ Buddha-Dhamma-Saṃgha-guṇe na jānāti², so nam jīvitakkhayaṃ pāpessatīti³ so gantvā taṃ atthaṃ raṇṇo ārocesi. Rājā „sādhū“⁴ 'ti sampatiṇṇhitvā hatthācariyaṃ pakkosāpetvā „samma sve Nālāgiriṃ mattaṃ katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavithiyaṃ
- 5 vissajjehīti⁵ ā Devadatto pi nam⁶ „aṇṇesu divasesu hatthi kittakaṃ suraṃ pivatīti⁷ pucchitvā „attha ghaṭe“⁸ ti vutte „sve⁹ soḷasa ghaṭe pāyevā s-ena G-ena paṭipannavithim¹⁰ abhimukhaṃ kareyyāsīti¹¹ ā. So „sādhū“¹² 'ti sampatiṇṇhi. Rājā nagare bheriṃ carāpessi¹³: „sve Nālāgiriṃ mattakaṃ katvā nagare viṣṣajjessanti, nāgarā pāto va
- 10 sabbakiccāni katvā antaravithim mā paṭipajjimsū“¹⁴ 'ti. Devadatto pi rājaniवेशanā¹⁵ oruyha hatthisālāṃ gantvā hatthigopake āmantevā „mayāṃ bhane uccaṭṭhāniyaṃ¹⁶ nicaṭṭhāne¹⁷ kātuṃ samatthā¹⁸, sace vo yasena attho sve pāto va Nālāgiriṃ tikhīṇasurāya soḷasa ghaṭe pāyevā s-assa G-assa āgamanavelāya tuttatomarehi¹⁹ vijjhivā²⁰ kujjhā-
- 15 petvā hatthisālāṃ bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavithim abhimukhaṃ²¹ katvā s-am G-am jīvitakkhayaṃ pāpethā²² 'ti ā. Te „sādhū“²³ 'ti sampatiṇṇhimsu. Sā pavatti sakalanagare vitthārikā²⁴ ahoṣi. Budha-Dhamma-Saṃgha-māmakā upāsakā taṃ sutvā S-raṃ upasaṃkamitvā „bhante, Devadatto raṇṇā saddhim ekato hutvā sve
- 20 tumhehi paṭipannavithiyaṃ Nālāgiriṃ viṣṣajjāpessati, sve piṇḍāya apavisitvā idh' eva hotha, mayāṃ vihāre yeva Buddhapamukhassa saṃghassa²⁵ bhikkhaṃ dassāmā²⁶ 'ti vadimsu. S. „sve piṇḍāya²⁷ pavisissāmiti²⁸ avatvā „ahaṃ sve Nālāgiriṃ dametvā paṭihāriyaṃ katvā²⁹ titthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya acaritvā³⁰ va bhikkhu-
- 25 saṃghaparivuto nagarā nikkhamitvā Veluvanam eva gamissāmi³¹, Rājagahavāsino pi bahūni³² bhattabhājanāni gahetvā Veluvanam eva āgamiṣṣanti, sve vihāre bhattaggaṃ bhavissatīti³³ iminā kārāṇena tesāṃ adhiyāsesi. Te T-assa³⁴ adhiyāsanāṃ viditvā bhattabhājanāni āharitvā³⁵ „vihāre yeva dānaṃ dassāmā³⁶ 'ti pakkamimsu. S-āpi paṭhamayāme
- 30 dh. desetvā majjhimayāme³⁷ paṇhe³⁸ viṣṣajjetvā pacchimayāmassa paṭhamakoṭṭhāse³⁹ sihaseyyaṃ kappetvā dutiyakoṭṭhāse phalasamā-

¹ Bā Sdr add manussagghātakā. ² Sdr ajānanto, omitting so. ³ Cks na. ⁴ Bā Sdr add bhante. ⁵ Bā adds tvaṃ, Sdr taṃ. ⁶ Bā Sdr -iyaṃ. ⁷ Sdr -petvā. ⁸ Sdr -nato. ⁹ Bā Sdr -nato. ¹⁰ Sdr adds pi nicaṭṭhānato uccaṭṭhāne. ¹¹ Bā adds nicaṭṭhānato vā uccaṭṭhāne kātuṃ samatthā. ¹² Bā kuṭato-, Sdr tutthato-. ¹³ Bā vijjhantā vijjhantā, Sdr vijjhanto vijjhantā. ¹⁴ Bā Sdr -iyaṃ. ¹⁵ Bā Sdr -itā. ¹⁶ Bā Sdr bhikkhussa-. ¹⁷ Bā Sdr add na. ¹⁸ Sdr paṭihāriyaka. ¹⁹ Sdr caritvā. ²⁰ Bā āgamiṣṣāmiti. ²¹ Ck -u, Cs -ū. ²² Bā -rāpetvā. ²³ Sdr adds devadatāya. ²⁴ Bā Sdr -am. ²⁵ Sdr path-.

pattiyā vītināmetvā¹ tatiyakotṭhāse mahākaruṇāsamāpattim samāpajjitvā bodhaneyyabandhave² olokeno Nālāgiridamane³ caturāsītiyā pāṇasahasānam dhammābhisamayam disvā pabhātāya rattiyā katasarīrapaṭijaggano⁴ āyasmantaṃ Ānandaṃ āmantetvā „Ānanda ajja Rājagahaparivattakesu⁵ aṭṭharasasu vihāresu⁶ sabbesam⁷ bhikkhūnam mayā saddhim Rājagaham pavisitum ārocehīti“ ā. Thero tathā akāsi. Sabbe bhikkhū Veluvane sannipatiṃsu. S. mahābhikkhusaṃghaparivāro⁸ Rājagaham⁹ pāvisi, hatthimeṇḍā¹⁰ yathānusiṭṭham paṭipajjiṃsu¹¹, mahanto samāgamo ahosi. Saddhāpasannā¹² manussā „ajja kira Buddhanāgassa¹³ tiracchānanāgena¹⁴ saṅgāmo bhavissati, anopamāya¹⁵ Buddhalīhāya¹⁶ Nālāgiridamanam passissāmā“¹⁷ ti pāsādahammiyagelacchadanāni abhiruyha aṭṭhaṃsu. Assaddhā pana micchādīṭṭhikā¹⁸ „Nālāgiri caṇḍo pharuso¹⁹, Buddhādīnam guṇam na jānāti²⁰, so ajja s-assa G-assa suvaṇṇavaṇṇam rūpam²¹ viddhamsetvā²² jīvitakkhayam pāpessati, ajja²³ paccāmittassa piṭṭhim passissāmā“²⁴ ti pāsādādisu²⁵ aṭṭhaṃsu. Hatthi²⁶ pi Bhagavantam āgacchantam disvā manusse tāsentō gehāni viddham-sento sakatāni saṃcunento soṇḍam ussāpetvā pahatṭhakannaṇvālo pabbato viya ajjhottharanto yena Bh. tenābhidhāvi, tam disvā bhikkhū Bh-am etad avocum: „ayam bkante Nālāgiri caṇḍo pharuso manussa-ghātako²⁷ imam raccham paṭipanno, na kho paṇāyam Buddhādīnam²⁸ guṇam jānāti, paṭikkamatu bhante Bh., paṭikkamatu Sugato“²⁹ ti. „Mā bhikkhave bhāyatha³⁰, paṭibalo³¹ aham Nālāgirim dametum“³² ti. Athāyasmā Sāriputto S-ram yāci: „bhante pitu uppannakiccam³³ nāma jetṭhaputtassa bhāro, aham etam³⁴ damemīti“. Atha nam S. „Sāriputta, Buddhabalam nāma aññam, sāvakabalam aññam, tiṭṭha³⁵ tran“³⁶ ti paṭibāhi. Evaṃ³⁷ yebhuyyena asitimahātherā yāciṃsu. S. sabbe pi paṭibāhi. Athāyasmā Ānando S-ri balavasinehena addhivāsetum asakkonto „ayam hatthi paṭhamam mam māretū“³⁸ ti T-tass’ atthāya jīvitam pariccajivā³⁹ Satthu purato aṭṭhāsi. Atha nam S. „apehi Ānanda, mā me purato aṭṭhāsīti“ ā. „Bhante, ayam hatthi⁴⁰

¹ Ck yo vīti-, Sdr -yo samāpajjitvā. ² Bds -dhujaṇe. ³ Bd Sdr -nena, B^s damena. ⁴ Bd Sdr adds hutvā. ⁵ Cks -ko. ⁶ Bd Sdr mahāvi-. ⁷ Bd Sdr add pl. ⁸ Bd Sdr -parivutto. ⁹ Sdr adds piṇḍiya. ¹⁰ Cks -ḍo, Sdr atha ha-. ¹¹ Cks paṭijaggim. ¹² Sdr -sammānā. ¹³ Sdr buddhamahānā-. ¹⁴ Sdr adds saddhim. ¹⁵ Bd anu-. ¹⁶ Sdr adds ayam. ¹⁷ Bd Sdr adds manussagghātakā. ¹⁸ Cks -titi. ¹⁹ Bd Sdr sariram. ²⁰ Cks -itvā. ²¹ Sdr ajjeva. ²² Sdr rukṣhapā-. ²³ Bd Sdr -tako. ²⁴ Bds Sdr -ittha. ²⁵ Ck Sdr -le. ²⁶ so Bds; Cks pitunnam kiccā, Sdr uppannakiccam omitting pitu. ²⁷ Bds aham eva tam, Sdr aham meva. ²⁸ Cks e. ²⁹ Bd Sdr add gantvā.

caṇḍo pharuso manussaghāta¹ kappuṭṭhānaggisadiso, paṭhamam maṁ
 māretvā pacchā tumhākaṁ santikaṁ āgacchatu² 'ti thero avaca,
 yāvattatīyaṁ vuccamāno pi ca tath' eva atṭhāsi³ na paṭikkamati⁴.
 Atha naṁ Bh.⁴ iddhibalena paṭikkamāpetvā bhikkhūnaṁ antare tha-
 6 pesi⁵. Tasmim khaṇe ekā itthi Nālāgiriṁ disvā maraṇabbhayaabhīta
 palāyamānā⁶ amkena gahitadārakaṁ hatthino ca T-tassa ca antare
 chaḍḍetvā palāyi, hatthi taṁ anubandhitvā⁷ dārakassa santikaṁ āgami⁸.
 dārako mahāravaṁ ravi. S. Nālāgiriṁ odissakamettāya⁹ pharitvā
 sumadhuraṁ brahmassaraṁ nicchāretvā „ambho Nālāgiri, taṁ soḷasa-
 10 surāghaṭe¹⁰ pāyetvā mattaṁ karontā¹¹ na aññaṁ gaṇhissatīti ka-
 riṁsu, maṁ gaṇhissatīti¹² kariṁsu, mā akāraṇena jaṁghāyo kilamento¹³
 vicari, ito ehitī¹⁴ pakkosi. So Satthu vacanaṁ sutvā akkhīni ummi-
 letvā Bh-to rūpasiriṁ oloketvā paṭiladdhasamvego Buddhatejena
 pacchinnasurāmado¹⁴ soḍaṁ olambetvā¹⁵ kaṇṇe cāleno¹⁶ gantvā
 15 T-tassa pādesu pati. Atha naṁ S. „Nālāgiri, tvaṁ tiracchānahaṭthi,
 ahaṁ Buddhavāraṇo, ito paṭṭhāya mā caṇḍo mā¹⁶ pharuso mā ma-
 nussaghāta¹⁷ bhava, mettacittaṁ paṭilabbhā¹⁸ 'ti vatvā dakkhiṇa-
 hatthaṁ pasāretvā kumbhaṁ¹⁸ parāmasitvā¹⁹

Mā kuṇjara nāgaṁ āsado,
 20 dukkho hi kuṇjara nāgamāsado.
 na²⁰ hi nāgahatassa²¹ kuṇjara
 sugatī hoti itoparāyano²².
 Mā ca mado mā ca pamādo²³,
 na hi pamattā sugatim vajanti,
 25 tena tvaṁ ōeva tathā karissasi
 yena tvaṁ sugatim gamissasīti²⁴ dh. d.

Tassa sakalasarīraṁ pītiyā nīrantararaṁ phutaṁ²⁵ ahosi, sace²⁶
 tiracchānagato na²⁷ bhavissa sotāpannaphalaṁ adhigamissa²⁸. Manussā
 taṁ pāṭihāriyaṁ disvā unnadimsu appoṭhesuṁ²⁹, sañjātasomanassā
 30 nānābharaṇāni khipimsu, tāni hatthissa sarīraṁ paṭicchādayimsu, tato

¹ Bā Sār -ṭako. ² Bā akāsi, Sār thito. ³ Bā Sār -mi. ⁴ Sār satthā. ⁵
 Bā Sār tha-. ⁶ Cks -naṁ. ⁷ Bā Sār add nivattitvā. ⁸ Bā Sār agamāsi. ⁹
 Bā udissataṁ me-, Sār uddassa me-. ¹⁰ Cks -tesu. ¹¹ Bā -te. ¹² Cks
 -ssati, Bā Sār add pana. ¹³ Bā Sār -manto. ¹⁴ Cks paṭicchaṇṇa-. ¹⁵ Sār
 olabanto. ¹⁶ Cks omīti mā. ¹⁷ Bā Sār -ṭako. ¹⁸ Bā -e, Sār -bhambha. ¹⁹
 Sār adds imaṁ gāthamāha. ²⁰ Ck ti, Sār ni. ²¹ so Ck Bā; Ck -hattassa. ²²
 Cks parasiṇyato. ²³ read pamādo. ²⁴ Sār adds evaṁ. ²⁵ Sār phutṭhaṁ. ²⁶
 Bā add kira. ²⁷ Bā nā. ²⁸ Bā Sār -ssati. ²⁹ Ck appoṭhesu, Bā appoṭesu
 Sār apphotayimsu.

paṭṭhāya Nālāgiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmim kho pana Dhana-
pālakasamāgame caturāstīpāṇasahassāni amataṃ pivimsu¹. S. Dhana-
pālakaṃ pañcasu silesu * paṭiṭṭhāpesi. Soṇḍāya Bh-to pādapaṃsūni
gahetvā upari muddhani ākiritvā paṭikuṭito² paṭikkamitvā dassanūpacāre
ṭhito Dasabalaṃ vanditvā nivattitvā hatthisālaṃ pāvisi, tato paṭṭhāya 5
ca danto³ sudanto hutvā na kiñci viheṭheti⁴. S. nipannamanoratho
„yehi yaṃ dhanam khittam tesam yeva⁵ tam hotū“ 'ti adhiṭṭhāya „ajja
mayā mahantaṃ paṭihāriyaṃ kataṃ⁶, imasmim nagare piṇḍāya ca-
raṇaṃ appatirūpan“ ti tiṭṭhiye madditvā bhikkhusaṃghaparivuto ja-
yappatto khattiyo viya nagarā nikkhamitvā Veluvanam eva gato, 10
Nagaravāsino bahuannapānakhādaniyaṃ ādāya vihāraṃ gantvā mahā-
dānaṃ pavattayimsu. Tam divasaṃ sāyaṇhāsamaye dhammasabhaṃ
pūretvā nisinnā bhikkhū kathaṃsamutṭhāpesuṃ: „āvuso āyasmatā
Anandena⁸ 'T-tass' atthāya attano jīvitam pariccajantena dukkaraṃ
kataṃ, Nālāgiriṃ disvā S-rā tikkhattum paṭibāhiyamāno pi nāpagato⁹, 15
aho dukkarakārako āvuso thero¹⁰“ 'ti. S. „Anandassa guṇakathā pa-
vattati, gantabbaṃ mayā etthā“ 'ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā
„k. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. p' Anando tiracchāna-
yoniyaṃ nibbatto pi mam' atthāya jīvitam pariccajīti“ vatvā¹² a. ā.:

A.¹³ Mahimsakarattṭhe¹⁴ Sakulaṇagare¹⁵ Sakuḷo¹⁶ nāma 20
rājā dhammena r. kāresi. Tadā nagarato avidūre ekasmim
nesādagāmake aññataro nesādo pāsehi sakūṇe bandhitvā nagare
vikkiṇanto¹⁷ jīvikam¹⁸ kappesi. Nagarato ca avidūre āvaṭṭato
dvādasayojano¹⁹ Mānusiyo²⁰ nāma padumaśaro ahoṣi pañca-
vaṇṇapadumasañchanno, ta. nānappakāro sakūṇasaṃgho osari²¹, 25
so nesādo ta. aniyāmena pāse oḍḍeti²². Tasmim kāle dha-
tarattṭha h a m s a r ā j ā channavutthiṃsaṃsahassaparivuto²³ Citta-
kūṭapabbate Suvannaguhāyaṃ vasati²⁴, Sumukho²⁵ nām' assa
senāpati ahoṣi. Ath' ekadivasam²⁶ tato haṃsayūthā kati-

¹ Cks pivimsu. ² so Cks; B Sdr -iko, Bā paṭikuto. ³ B Sdr danta. ⁴ Bā Sdr
-dhesi. ⁵ Bā neva, Cks va. ⁶ Cks -tā. ⁷ Bā sannisinnā, Sdr sannipattitvā.
⁸ Cks āyasmā ānando. ⁹ Sdr anapagato. ¹⁰ Sdr āyasmā ānando. ¹¹ Sdr ti
atha nam satthā dibbasotadhātuyā sutvā. ¹² Sdr adda tuṇhi ahoṣi tehi yācīto.
¹³ Sdr adda bhikkhave. ¹⁴ Cks mahisara-, Sdr mahisaka-. ¹⁵ Bā Sdr sāgala-.
¹⁶ Bā Sdr sāgalo. ¹⁷ Ck Bā Sdr viki-. ¹⁸ Bā Sdr -taṃ. ¹⁹ Sdr -niko. ²⁰
Bā Sdr -ssiyo. ²¹ Sdr otari, Bā -ā otarimsu. ²² Bā Sdr -si. ²³ Bā C
-parivāro. ²⁴ Sdr pariva-. ²⁵ Ck sukhumo. ²⁶ Bā Sdr ekadā.

payā suvaṇṇaḥamsā Mānusiyaśaraṃ¹ āgantvā² pahūtagocare
 tasmim̐ yathāsukhaṃ caritvā³ sucitra-Cittakūṭaṃ⁴ gantvā dhata-
 ratṭhassa ārocesuṃ: „mahārāja manussāpathe Mānusiyo⁵ nāma
 padumasaro sampannagocaro, ta. gocaraṃ gaṇhituṃ gacchāma⁶“
 5 'ti. So „manussapatho nāma sāsāṃko⁶, mā vo ruccitī⁷“ pa-
 ṭikkhipitvāpi⁸ punappuna vuccamāno „sace tumhākaṃ ruccati
 gacchāma⁶“ 'ti saparivāro taṃ saraṃ agamāsi. So ākāsā⁹
 otaranto pādaṃ pāse pavesento¹⁰ yeva otari, ath' assa pāso
 pādaṃ ayasatthakena¹¹ bandhanto¹² viya ābandhitvā gaṇhi,
 10 ath' assa „chindissāmi naṃ“ ti ākaḍḍhantassa paṭhamavāre
 cammaṃ chijji¹³ dutiyavāre maṃsaṃ¹⁴ tatiyavāre nahāruṃ¹⁵,
 pāso aṭṭhim āhacca aṭṭhāsi, lohitaṃ pagghari¹⁶, balavavedanā
 pavattiṃsu¹⁷. So cintesi: „sac' ahaṃ baddharāvaṃ¹⁸ ravissāmi
 nātakā me utarā¹⁹ hutvā gocaraṃ agaṇhitvā chātajjhata²⁰ va
 15 palāyanta²⁰ dubbalatāya samudde patissantīti²¹ so vedanaṃ
 adhivāsetvā²¹ nātīnaṃ yāvadatthaṃ caritvā²² haṃsakīlaṃ²³ ki-
 ṭṭhanakāle mahantena saddena²⁴ baddharāvaṃ²⁵ ravi, taṃ sutvā
 va te haṃsā maraṇabhayaatajjitā²⁶ Citrakūṭābhimukhā²⁷ pakka-
 miṃsu²⁸. Tesu²⁹ pakkantesu Sumukho haṃsasenaṇāpati „kacci
 20 nu kho idaṃ bhayaṃ mahārājassa uppannaṃ, jānissāmi naṃ“
 ti vegena pakkhanditvā purato gacchāntassa haṃsagaṇassa
 antare M-aṃ adisvā majjhimaḥsaṃsagaṇaṃ vicini³⁰, ta. pi³¹
 adisvā „nissamsayaṃ tass' ev' etaṃ³² bhayaṃ uppannaṃ“ ti

¹ Bā -ssiyam-. ² Sār gantvā. ³ Bā Sār vica-. ⁴ Ck sucitracitrakūṭaṃ, Bā su-
 hitaṃ citta-, Sār cittaṃkutaṃ, omitting sucitra. ⁵ Bā manussi-. ⁶ Sār sa-
 patibhaya. ⁷ Sār ruccatīti, Bā ruccitthāti. ⁸ Bā Sār add tehi. ⁹ Sār -sato
¹⁰ Cks Bā Sār -santo ¹¹ Bā Sār -mattakena, Bā -patta-, cfr 259 ¹² Bā kaḍḍha-,
 Bā kaḍḍhe-, Sār ghate-. ¹³ Cks chindī. ¹⁴ Bā Sār add chijji ¹⁵ Cks omit
 mahāruṃ, Bā add chijji, Sār has nahāru chijji, adding catutthavāre so. ¹⁶
 Sār -rati. ¹⁷ Bā Sār omit pa. ¹⁸ Bā bandharavaṃ, Sār bandhanaravaṃ. ¹⁹
 Bā uttarāsā, Sār cittutrāsā. ²⁰ Cks -ti ²¹ Sār adds yava. ²² Bā khādītva,
 Sār gocaraṃ gaṇhitvā. ²³ Bā Sār haṃsānaṃ. ²⁴ Cks omit sa-. ²⁵ Bā bandhana-
 ravāṃ, Sār bandharavaṃ. ²⁶ Bā Sār add hutvā. ²⁷ Bā Sār citta- ²⁸ Sār
 pakkhandiṃsu. ²⁹ Cks pi. ³⁰ Sār -ṇassa viciniṭvā. ³¹ Sār adds taṃ. ³²
 Sār tassevatāṃ.

nivattitvā āgacchanto M-aṃ pāse baddham¹ lohitamakkhitaṃ
dukkhāturaṃ paṃkapitṭhe nipannaṃ disvā „mā bhāyi mahārāja²,
ahaṃ mama jīvitam pariccajivā tumhe pāsato mocessāmīti“
vadanto otaritvā M-aṃ assāsento paṃkapitṭhe nisīdi. Atha
naṃ vīmaṃsanto M. paṭhamam g. ā.:

5

1. Sumukha anupacinantā³ pakkamanti vihaṅgamā,
gaccha tuvaṃ pi, mā kaṃkhi, n' atthi baddhe¹⁵ sahāyatā ti. 1.

Ta. anupacinantā⁴ ti sīnehena ālayavasena⁵ anolokento⁶, pakka-
mantīti ete channavutthiṃsasahassaṃ ūtavihaṅgamā maṃ⁷ chaḍḍetvā gacchanti
tvam pi gaccha mā idha thānaṃ⁸ ākaṃkhi evaṃ hi pāsena baddhe mayi sa- 10
hāyatā nāma n' atthi na hi te ahaṃ idāni kiñci sahāyakicevaṃ katuṃ sakkhis-
sāmi kin te mayā nirupakārena papañcaṃ akatvā gacch' evā 'ti vadati.

Tatoparam⁹:

2. Gacch' evāhaṃ na vā gacche na tena amaro siyaṃ,
'sukhitaṃ taṃ upāsivā dukkhitaṃ¹⁰ taṃ kathaṃ jahe. 2. 15
3. Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ jīvitam vā tayā vinā
tath' eva¹¹ maraṇaṃ seyyo yañce jīve tayā vinā. 3.
4. N' esa dhammo mahārāja yaṃ taṃ¹² evaṃgataṃ jahe,
yā gati tuyhaṃ sā mayhaṃ ruccate vihaṅgādhipa¹³. 4.
5. Kā¹⁴ nu pāsena baddhassa¹⁵ gati aññā mahānasā,
sā kathaṃ cetayānassa¹⁶ muttassa tava¹⁷ ruccati. 5. 20
6. Kaṃ vā tvam passase¹⁸ atthaṃ mama tūyaṃ ca pakkhima
ñātinaṃ vāvasitṭhānaṃ ubhinnaṃ jivitakkhaye. 6.
7. Yan na kañcanadepiccha¹⁹ andhena tamasaṃ gataṃ²⁰
tādise sañcajaṃ²¹ paṇaṃ kam atthaṃ abhijotaye²². 7. 20
8. Kathaṃ nu patataṃ seṭṭha dhamme atthaṃ na bujjhāsi,
dhammo apacito santo atthaṃ dasseti²³ paṇinaṃ. 8.

¹ Sdr bandham disvā. ² Sdr -jā ti vatvā. ³ Ck anapavīnantā, Cs anapavīnantā,
Sdr anuvi-. ⁴ Ck napavīnantā, Cs napavīn-, Sdr anuvi-. ⁵ Cks ālapanava-.
⁶ all four MSS. -to. ⁷ Cks omit maṃ. ⁸ Bds Sdr vāsaṃ. ⁹ Sdr adds sumukho
āha. ¹⁰ Cks omit dukkhi. ¹¹ Bds Sdr tadeva. ¹² Cks etaṃ. ¹³ Sdr -pā ti
tato M. āha. ¹⁴ Bds kiṃ. ¹⁵ all four MSS. bandh-. ¹⁶ Cks cetasa-. ¹⁷
Cks ava. ¹⁸ Sdr -si. ¹⁹ Sdr dve piccha, Cks -de viñca. ²⁰ Sdr kataṃ, Bd
kathaṃ. ²¹ Sdr sañcaja, Bd sañcacaṃ. ²² Sdr adds ti sumukho āha ²³ Cks
dassati. Bd dassetaṃ.

9. So 'hañ dhammañ apekkhāno¹
dhammā c' atthañ samutthitañ
bhattiñ ca tayi sampassañ² nāvakaṃkhāmi³ jīvitañ. 9.
10. Addhā eso satañ dhammo yo mitto⁴ mittam āpade
na-ccaje jīvitassāpi hetu dhammam anussarañ⁵. 10.
11. Sv-āyañ dhammo ca⁶ te ciñño bhattī ca veditā mayi,
kāmañ⁷ karassu mayh' etañ, gacch' evānumato⁸ mayā. 11.
12. Api tv-evam⁹ gate kāle yañ kandañ¹⁰ nātinañ mayā
tayā tañ buddhisampannam¹¹ assa paramasaṃvutañ. 12.
13. Icc-eva¹² mantayantānañ ariyānañ ariyavuttinañ
paccadissatha¹³ nesādo āturānañ iv' antako. 13.
14. Te sattum abhisamikkha¹⁴ dīgharattañ hitā dijā
tuñhīm āsittha ubhayo na ca sañcesum¹⁵ āsanā. 14.
15. Dhataratthe ca disvāna samuddante¹⁶ tato tato
abhikkamatha vegena dijasattu dijādhipe. 15.
16. So ca vegen' abhikkamma āsajja parame dije
paccakampittha¹⁷ nesādo¹⁸ baddhā iti vicintayañ. 16.
17. Ekañ ca baddhañ āsīnañ abaddhañ ca punāparañ
āsajja baddham āsīnañ pekkhamānañ adīnavañ. 17.
18. Tato so vimato yeva paṇḍare ajjhabhāsatha
pavaddhakāye,¹⁹ āsīne dijasamghagañādhipe: 18.
19. Yan nu pāsena mahatā baddho na kurute desañ —
atha kasmā abaddho tvañ balī pakkhī na gacchasi. 19.
20. Kin nu t' āyañ dijo hoti, mutto baddham upāsasi, (IV⁴²⁶₁₀)
qhāya sakunār yanti, kiñ eko avahīyasi²⁰. 20.
21. Rājā me so dijāmitta²¹ sakhā pāpasamo ca me,
n' eva nañ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyañ²². 21.

¹ Ck avā-, C² avakkhāto, B² apekkhanto. ² C² S² samphassañ. ³ Cks -khāva, B² -khi. ⁴ Cks -e. ⁵ S² -ranti tato M. āha. ⁶ Cks kha. ⁷ S² kāyañ. ⁸ Cks gaccheva a-. ⁹ Ck -va. ¹⁰ so Ck; C² kandañ, B² S² khañ. ¹¹ B² vuddhi-. ¹² B² -vañ. ¹³ Cks pabbadi-, B² S² paccudi-. ¹⁴ B² ābhisam-, cikkhi, Cks abhisamcikkha. ¹⁵ Cks navasañcōpa, B² sañcalesuñ, B² sañcesuñ, S² sañcesu. ¹⁶ Cks -ddante, S² -ddente. ¹⁷ Cks paṇḍa-, B² pañca-, B² pacchā-, S² mañca-. ¹⁸ Cks -de. ¹⁹ Ck pavatthikāse, C² pavattakāye, B² pavatthā-. ²⁰ S² -sīti sumukho āha. ²¹ B² dijāmitto, Cks dijomitto, cfr. IV⁴²⁶₁₃. ²² S² -yanti nesādo āha.

22. Kathaṃ panāyaṃ vihaḡo¹ nāddasa² pāsam oḡḡitaṃ,
padaṃ h'etaṃ mahantānaṃ, bodhum³ arahanti⁴ āpadaṃ⁵. 22.
23. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasamkhaye (IV ⁴²⁵/₂₇)
atha jālaṃ ca pāsāṃ ca āsajjāpi na bujjhati⁶. 23.
24. Api tv-eva mahāpuṇṇa⁷ pāsā bahuvidhā tatā⁸ 5
gūlham āsajja bajjhanti⁹ ath' evaṃ jīvitakkhaye ti. 24.

Imāsaṃ gāthānaṃ sambandho Pāliyaṃ¹⁰ eva¹⁰ veditabbo; ta. gacchevā
'ti mahārāja ahaṃ ito gaccheyyāṃ vā na vā nāhaṃ¹¹ tena gamanena¹² vā
agamanena vā amaro siyāṃ, ahaṃ ito gato pi agato pi maraṇato¹³ amutto va.
ito pubbe pana sukhitaṃ taṃ upāsitvā idāni dukkhitaṃ kathaṃ jaheyyaṃ ti 10
vadati, maraṇaṃ vā ti mamaṃ hi āgacchantassa¹⁴ vā tayā saddhiṃ maraṇaṃ
bhaveyya gacchantassa vā tayā¹⁵ vinā jīvitaṃ, tesu dvīsu¹⁶ yaṃ tayā sad-
dhiṃ maraṇaṃ tad eva me varaṃ yaṃ pana tayā vinā jīveyyāṃ na me taṃ
varaṃ ti a., ruccate ti yā vā tava gati nippatti¹⁷ sā vā¹⁸ mayhaṃ ruccati,
sā kathaṃ ti samma Sumukha mama¹⁹ tava dāhena vālapāsena²⁰ baddhassa 15
paratthagatassa sa gati ruccatu tava pana cetayānassa²¹ sacetanassa paṇṇa-
vato muttassa²² kathaṃ ruccati, pakkhima²³ 'ti pakkhasampanna²³, ubhinnaṃ
ti amhākaṃ dvīnaṃ jīvitakkhaye 'sati tvaṃ mama vā tava vā avasiṭṭhaṇṇi-
naṃ²⁴ vā kaṃ atthaṃ passasi²⁵, yaṃ nā 'ti ettha nakāro upamāne, kaṇ-
canadēpicchā²⁶ 'ti kaṇcanadēpiccha²⁷, ayam eva vā pāṭho kaṇcanasadi- 20
ubhayapakkhā²⁸ 'ti a., tamasā ti tamasi, gataṃ ti kataṃ²⁸, ayam eva vā pāṭho.
purimassa nakārassa iminā sambandho, na kathaṃ ti kataṃ viyā 'ti a., i v. h.:
taya pāṇaṃ cājante pi²⁹ acājante pi²⁹ mama jīvitassa abhāvā yaṃ tava pāṇa-
saṇcājanam taṃ³⁰ andhena tamasi kataṃ viya kiñcid evarūpakammaṃ apaccak-
khagunaṃ, tādise tava apaccakkhagune pāṇasaṇcājane³¹ tvaṃ pāṇaṃ saṇcājanto 25
kaṃ atthaṃ joteyyāsiti³², dhammo apacito santo ti kiṃ nu dhammo pūjito
mānito³³ samāno, atthaṃ dasseti³⁴ vuddhiṃ³⁵ dasseti, apekkhāno ti
apekkhanto, dhammā catthan³⁶ ti dhammato ca³⁷ atthaṃ samuṭṭhitaṃ

¹ Bā Sār vihaṇḡo. ² Cks -sā. ³ Cks buddhum. ⁴ Bds -hati. ⁵ Sār -danti s. ā.

⁶ Sār -titi nesādo ā. ⁷ Ck apitvevamaḡaṃ maṇṇe, C apitthevamaḡaṃ maṇṇe,

Bā apitvaṃ vaṃ mahāpuṇṇa. ⁸ Ck tathā, Bā katā, Sār gatā? ⁹ Sār va-, Bā

bu-. ¹⁰ Bds Sār -nayeneva. ¹¹ Cks haṃ. ¹² Cks maggena. ¹³ Cks -na. ¹⁴

Sār ag-. ¹⁵ Cks add vā. ¹⁶ Cks omit dvī-. ¹⁷ Sār omits tava gati. ¹⁸

Cks yā ca. ¹⁹ Cks khama, Bā omits mama. ²⁰ Sār vālamayapāsana. ²¹ Sār

metayānassa, Ck metanāyassa, C cetanāyassa. ²² Cks yu-. ²³ Bds -aṃ.

²⁴ Bā Sār -tthānaṃ nā-. ²⁵ Cks passi. ²⁶ Cks depipicchā. ²⁷ Cks -dopiccha.

²⁸ Cks katā. ²⁹ Cks -tenā. ³⁰ Cks omit taṃ. ³¹ Bds Sār saṇcājanto, omitting

pāṇa. ³² Bā kimatthaṃ jāneyyāsiti, Sār kimatthaṃ mabbijjoteyyāsiti. ³³ Bds Sār

add sammānito. ³⁴ Cks dassa-. ³⁵ Bā buddhi, Sār vuddhi. ³⁶ Cks Bā vatthan.

³⁷ Ck va.

passanto, bhattin ti sineham, satam dhammo ti paṇḍitanam sabhavo, yo
 mitto ti yo mitto āpadāsu mittam na¹ caje, tassa acajantassa² esa sabhavo
 nāma addhā satam dhammo vidito³ pākaṭo jāto, kāmaṃ karassū 'ti etam
 kāmaṃ mayā icchitam mama karassu, api tvevaṃ gate kāle ti api tu evaṃ
 5 gate kāle mayi imasmiṃ thāne pāsena baddho⁴, paramasaṃvutaṃ ti parama-
 paripunnāṃ, icceva⁵ mantayantānaṃ ti gaccha na gacchāmīti evaṃ ka-
 thentanaṃ, ariyānaṃ ti ācāriyānaṃ, paccadissathā 'ti kāsāvāni vāsetvā
 rattamāle⁶ pilandhitvā muggaraṃ ādāya gacchanto⁷ va⁸ adissatha, āturaṇaṃ
 ti gilāṇaṇaṃ maccu viya, abhisamikkhā⁹ 'ti bhikkhave ti ubho pi sattum
 10 āyantaṃ passitvā, hitā ti dīgharattaṃ aṇṇamaṇṇassa hitā muducittā, na ca
 sañcesu āsanā¹⁰ ti āsanato na calimsu yathā nisinnā¹¹ paharatu 'ti cintetvā
 pana ayaṃ nesādo āgantvā paharanto¹¹ maṃ paṭhamam¹¹ paharatu 'ti cintetvā
 M-aṃ pacchato katvā nisīdi, dharaṭṭhe ti haṃse, samuddente¹² ti maraṇa-
 bhayena ito c' ito ca uppatante disvā, āsajjā 'ti itare dve jane upagantvā,
 15 paccakampitthā 'ti baddha na baddhā ti cintento upadhārento akampittha,
 vegaṃ hāpetvā saṅkamaṃ agamāsi. āsajja baddhaṃ ti nibaddhaṃ M-aṃ
 upagantvā nisinnaṃ Sumukhaṃ, ādinavaṃ ti ādinavaṃ eva hutvā M-aṃ
 olokentaṃ disvā, vimato 'ti kin nu kho abaddho baddhasa santike nisiṇno
 kāraṇaṃ pucchissāmīti vimatijāto¹³ hutvā ti a., paṇḍare ti haṃse athavā pari-
 20 suddhe nimmale samphatṭhe kañcanavaṇṇe ti a., pavaddhakāye ti vaj-
 ḍhitakāye mahāsarīre, yannū 'ti yaṃ tāva eso mahāpāse baddho pi na kurute
 disaṃ ti palāyanatthāya ekaṃ disaṃ na vajati¹⁴ taṃ yuttaṃ ti adhippāyo, baliti
 balasampanno hutvāpi, pakkhīti taṃ ālapati, ohāyā 'ti chaḍḍetvā, yaṃtiti
 sesasakuṇā gacchanti, avahiyasīti ohiiyasi, dijamittā 'ti dijanāṃ amitta
 25 yāva kālassa pariyaṇaṃ ti yāva maraṇassa vāro āgacchati, katham paṇāyaṇ
 ti tvaṃ rājā me so ti vadasi rājāno ca nāma paṇḍitā honti, iti¹⁵ paṇḍito sa-
 māno kena kāraṇena oḍḍitaṃ pāsam na¹⁶ addasa¹⁷, padaṃ hetan ti yasama-
 hattaṃ vā nānamahattaṃ vā pattanaṃ attano apadabujjhaṇaṃ¹⁸ nāma padaṃ
 kāraṇaṃ, tasmiṃ te āpadaṃ¹⁹ bodhuṃ arahanti, parābhavo ti avaḍḍhi,
 30 āsajjāpīti upagantvāpi na bujjhati, tatā ti vitatā oḍḍitā, gūḷhamāsajjā²⁰
 'ti tesu pāsasu yo²¹ gūḷho²⁰ paṭicchanno pāso taṃ²² āsajja bajjhanti, athevaṃ
 ti atha evaṃ jivitakkhaye bajjhant' evā 'ti a.

Iti so taṃ²³ kathāsallāpena muduhadayaṃ katvā M-assa
 jivitaṃ yācanto:

¹ Sdr a. ² Bds Sdr add mittassa. ³ Cks vijitāti, Bds tihividito. ⁴ so C; Ck Bd Sdr bandho. ⁵ Bd Sdr -vaṃ. ⁶ B Sdr -laṃ. ⁷ Sdr āg-. ⁸ Cks ca. ⁹ Bd abhicīṇakkhā, B Sdr abhisāṇikkhā. ¹⁰ Cks nañcañcesu, Bd nasaccelesu-. ¹¹ B Sdr nañcañcesu. ¹² Sdr nañcañcesu. ¹³ Sdr omits pa-. ¹⁴ Cks haṃsasamu-
 dente. ¹⁵ so Cks B; Sdr mati-. ¹⁶ Bds Sdr bhajati. ¹⁷ Bd Sdr add pl. ¹⁸ Bd pāsanaṃ. Cks omits na. ¹⁹ Bd adassa, Sdr addasaṃ. ²⁰ so C; Ck ap-.
 Bd apadaṃ-. ²¹ Bds ap-. ²² Sdr guyh-. ²³ Cks so. ²⁴ Cks pā naṃ, B pācā
 taṃ. ²⁵ Ck saṃtaṃso, C saṃtaṃ so, Bd so, omitting taṃ.

25. Api n' āyaṃ tayā saddhiṃ sambhāsassa¹ sukhudrayo,
api no anumaññasi², api no jīvitam dade ti g. ā. 25.

Ta. api nāyaṃ ti api nu ayaṃ, sukhudrayo ti sukhaphalo, anu-
maññasīti³ Cittakūṭam⁴ gantvā nātake passitum api no⁵ anujaneyyasi, jīvi-
tam dade ti api no imāya kathāya⁶ uppannavissāso na māreyyasīti. 5

So tassa madhurakathāya bajjhivā

26. Na c' eva me tvaṃ baddho si, na pi icchāmi te vadham,
kāmaṃ khippam ito gantvā jīva tvaṃ anigho ciraṇ ti g. ā. 26.
Tato Sumukho catasso gāthā abhāsi:
27. N' evāham⁷ etaṃ icchāmi aññatr' etassa jīvitā, 10
sace ekena tuṭṭho⁸ si muñc' etaṃ⁹ mañ ca bhakkhaya¹⁰. 27.
28. Ārohapariṇāhena¹¹ tuly' asmā vayasā ubho,
na te lābhena jīn' atthi¹², etena¹³ niminā tuvaṃ. 28.
29. Tad imgha samavekkhassu¹⁴, hotu giddhi tavāsmasu,
maṃ pubbe bandha pāsena pacchā muñca dijādhipam. 29. 15
30. Tāvad eva ca te lābho katassā¹⁵ yācanāya ca
mettī ca dhataratṭhehi yāvajjīvāya te siyā ti. 30.

Ta. etaṃ ti yaṃ aññatra etassa jīvitā mama jīvitam etaṃ ahaṃ n' icchāmi,
tulyasmā ti samānā homa, niminā tuvaṃ ti parivatthehi tvaṃ, tavāsmasu
ti tava ambesu giddhi hotu, kin te etena, mayi lobham uppādehīti vadati, 20
tavadevā 'ti tattako yeva, yācanāya cā 'ti yā mama yācanā sā katā assā 'ti a.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakkhittakappāsapicu
viya mudukatahadayo M-aṃ tassa dāsaṃ katvā dadanto āha:

31. Passantu no mahāsaṃghā tayā muttam ito gataṃ
mittāmaccā ca bhaccā¹⁶ ca puttadārā ca bandhavā. 31. 25
32. Na ca¹⁷ te tādisā mittā bahunnaṃ idha vijjati
yathā tvaṃ dhataratṭhassa pāṇasādhāraṇo sakha. 32.
33. So¹⁸ te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo,
kāmaṃ khippam ito gantvā nātimajjhe virocathā 'ti. 33.

¹ Bds Sdr saṃvā-. ² Cks -esi, Bds Sdr -āsī. ³ Bds Sdr -āsīti. ⁴ Cks citra-. ⁵
Bds Sdr tvaṃ in the place of api no. ⁶ Bds Sdr gāthāya. ⁷ Sdr. namevā-,
Cks navā-. ⁸ Ck ku-. ⁹ Cks mañ-. ¹⁰ Cs -yaṃ. ¹¹ Ck Sdr -nā. ¹² so Cks
Bds jirathi, Sdr onatā. ¹³ Cks add maṃ. ¹⁴ Bds Sdr -pe-. ¹⁵ Bds Sdr katassa
¹⁶ Cks bhattā. ¹⁷ Cks nā va. ¹⁸ Cks se.

Ta, no ti nipātamattāṃ, tayā muttan ti imāṃ hi tvaṃ nēva muñcasi
nāma tasmā imāṃ tayā muttan ito Citrakūṭapabbata-gataṃ¹ mahantā nātisaṃghā
ca² ete ca mittādayo passantu ettha, bandhavā ti ekalohitasambandhā³,
vijjatīti vijjanti, pāṇasādhāraṇo ti sādāhāraṇapāṇo avibhattajīvito⁴, yathā
5 tvaṃ etassa saṅghā etādisā aññesaṃ bahunnaṃ mittā⁵ nāma na vijjanti, tava-
nugo ti etaṃ⁶ dukkhiṃ ādāya purato gacchantassa tava ayaṃ anugo hotu.

Evam vatvā pana nesādaputto pemacittena M-aṃ upasaṃ-
kamitvā bandhanaṃ chinditvā ālīṅgitvā sarato nikkhāpetvā⁷ sara-
tīre taruṇadabbapiṭṭhe⁸ nisīdāpetvā, pāde baddhapāsaṃ mudu-
10 cittena saṅikaṃ mocetvā⁹ dūre khipitvā M-e balavasinehaṃ
paccupaṭṭhāpetvā mettacittena udakaṃ ādāya lohitaṃ dhovitvā
punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde
sirā sirāhi¹⁰ maṃsaṃ maṃsena cammaṃ cammena ghaṭṭitaṃ¹¹,
tāvad eva pādo saṃrūḷho¹² sañjātachavi¹³ sañjātalomo ahoṣi,
15 abaddhapādena nibbiseso B. sukhito pakatibhāven¹⁴ eva nisīdi.
Atha Sumukho attānaṃ nissāya M-assa sukhitaḥbhāvaṃ disvā¹⁵
jātasomanasso¹⁶ nesādaṣṣa thutim akāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

34. So paṭīto pamuttana bhaddhā bhaddhagāraṇo
20 ajjhabhāsatha vakkāṇḍo vācam kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ: 34.
35. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham ajja nandāmi muttan disvā dijādhīpan ti. 35.

Tattha vakkāṇḍo ti vanikagāro.

Evaṃ luddakā¹⁷ ti imaṃ¹⁸ thutim katvā Sumukho B-aṃ ā:
25 „mahārāja, iminā amhākaṃ mahāupakāro kato, ayaṃ hi am-
hākaṃ vacanaṃ akatvā kilāhaṃse no¹⁷ katvā issarānaṃ dento
bahuṃ dhanāṃ labheyya, māretvā¹⁸ maṃsaṃ vikkīṇanto pi
labhetha¹⁹, attano pana jīvitaṃ anoloketvā amhākaṃ vacanaṃ

¹ Bds -taṃ gantvā. ² Bd yeva, Sdr yeva. ³ Cks -taṃ-. ⁴ Bd -vako, Sdr
-viko. ⁵ Cks -ānaṃ. ⁶ Cks ettha. ⁷ so Cks for -metvā? Bds Sdr nikkhami-. ⁸
Bds -dabbatāpiṭṭhe, Sdr -dabbhatāpiṭṭhe. ⁹ Cks temetvā, Bds mocitvā. ¹⁰ so Cks;
Bds -rehi, Sdr sirāsira. ¹¹ so Sdr; Bds -kaṃ, Ck saṅikaṃ, Cs saṅikaṃ. ¹² Bd
saṃrūḷho. ¹³ Bd Sdr succhavi. ¹⁴ Sdr viditvā. ¹⁵ Bd Sdr sañjāta-. ¹⁶
Bd Sdr omīti imaṃ, Bd has imaṃ pana. ¹⁷ B -so nā. ¹⁸ Sdr adda vā. ¹⁹
Ck labheta, Bd mūlaṃ pilaāheta, Sdr bahūdhanāṃ labheteva.

kari, imaṃ raṇṇo santikaṃ netvā sukhajīvikaṃ karomā¹ 'ti. M. sampaṭicehi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhim kathento puna manussabhāsāya luddaputtaṃ āmantetvā „samma tvaṃ kimatthaṃ pāse² oḍḍesīti“ pucchitvā „dhanatthan“ ti vutte „evaṃ sante tuvaṃ³ amhe ādāya nagaraṃ pavisitvā raṇṇo⁵ dassehi, bahuṃ⁴ te dhanam dāpessāmīti“⁴ ā.

36. Ehi⁵ taṃ anusikkhāmi yathā tvaṃ api⁶ lacchase lābham yathāyaṃ⁷ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati⁸. 36.
 37. Khippam antepuraṃ netvā raṇṇo dassehi no ubho abaddhe pakatibhūte kāce⁹ ubhayato tṭhite 37. 10
 38. Dhataratṭhā¹⁰ mahārāja haṃsādhipatino ime, ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 38.
 39. Asaṃsayam imaṃ disvā haṃsarājaṃ narādhipo patīto sumano vitto¹¹ bahuṃ dassati te dhanan ti. 39.

Ta, anusikkhāmīti anusāsāmi, pāpaṃ ti lāmakam, raṇṇo dassehi¹⁵ no ti amhe ubho pi raṇṇo dassehi, B-assa pañhapabhāvadassanatthaṃ¹⁷ attano mittadhammassa āvibhāvanatthaṃ luddassa dhanalābhatthaṃ raṇṇo sile patiṭṭhāpanatthaṃ cā 'ti catūhi kāraṇehi evaṃ ā, dhataratṭhā¹³ ti netvā ca pana raṇṇo evaṃ ācikkheyyāsi¹⁴: mahārāja ime dhataratṭhakule jātā dve haṃsādhipatino¹⁵, etesu ayaṃ rājā itaro senāpatīti, itī naṃ sikkhāpesi, patīto ti ādini²⁰ tīpi pi tuṭṭhākāravacanān¹⁶ eva¹⁶.

Evaṃ vutte luddo „sāmi, mā vo rājadassanaṃ¹⁷ ruccatu¹⁸, rājāno nāma calacittā, keḷihamse¹⁹ vā vo²⁰ kareyyuṃ mārāpeyyuṃ vā“ ti vatvā „samma mā bhāyi, ahaṃ tādisaṃ kak-khalaṃ luddaṃ lohitaṇṇaṃ dhammakathāya mudukaṃ katvā²⁵ mama pādesu pātesim²¹, rājāno nāma puñṇavanta ca pañṇavanta ca subhāsita dubbhāsitaññū²² ca, khippaṃ amhe raṇṇo dassehi²³“ vutte „tena hi mā mayhaṃ kujjhittha, ahaṃ āvuso²³

¹ Bā Sār -saṃ. ² Bā Sār omītu tuvaṃ. ³ Bā bahūnaṃ. ⁴ Bā pēssāmīti. ⁵ Cks add ca. ⁶ Cks tuvaṃ hi. ⁷ Bā Sār tavāyaṃ. ⁸ Sār rakkhati. ⁹ Ck kāve, Bā koje, Sār kāje. ¹⁰ Cks Sār -a, Bā -o. ¹¹ Bā Sār citto, Ck vinto. ¹² Bā pañṇābhāva-, Sār pañṇānubhāvaṃ-. ¹³ Cks -o. ¹⁴ Cks -sīti. ¹⁵ Cks jāto vehāsādhi-. ¹⁶ Bā tuṭṭha-. ¹⁷ Cks rājā-, Sār raṇṇo evaṃ dassanaṃ. ¹⁸ Bā -ti, Sār rucci. ¹⁹ Bā kiḷa- altered to kiḷa-, Sār kiḷa-. ²⁰ Cks omītu vo. ²¹ Sār pādesi, Bā pātemi. ²² Sār -taṃ dubbhāsitaṃ jānanti. ²³ Bā Sār avassaraṃ.

tumhākaṃ ruciya¹ nemīti² ubho pi kācaṃ³ āropetvā rājakulam
gantvā rañño dassetvā raññā puṭṭho yathābhūtaṃ ārocesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

40. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā kammanā upapādayi,
5 khippam antepuraṃ gantvā rañño haṃse adassayi
abaddhe pakatibhūte kāce³ ubhayato ṭhite. 40.
41. Dhataratṭhā⁴ mahārāja haṃsādhipatino ime,
ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro⁴. 41.
42. Kathaṃ pan' ime vihaḡā⁶ tava haṭṭhattham⁷ āgataṃ,
10 kathaṃ luddo mahantānaṃ issare-m-idha-m-ajjhagā⁸. 42.
43. Vihitā sant' ime pāsā⁹ pallalesu janādhipa
yaṃ yadā yatanaṃ maññe dijanāṃ paṇarodhanāṃ. 43.
44. Tādisaṃ pāsam āsajja haṃsarāja abajjhatha,
taṃ abaddho upāsīno mamāyaṃ ajjhabhāsatha: 44.
- 15 45. Sudukkaraṃ anariyehi dahate bhāvaṃ uttamaṃ
bhattur atthe¹⁰ parakkanto dhamme yutto vihaṅgamo. 45.
46. Attan' āyaṃ cajitvāna jīvitāṃ jīvitāraho
anutthunanto āsīno bhattu yācittva jīvitāṃ. 46.
47. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam¹¹ aham ajjhagam,
20 tato taṃ pāmuñcim pāsā anuññāsim sukkena ca. 47.
48. So patīto pamuttēna bhattunā bhattugāraṃ
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācaṃ kaṇṇasukkhāṃ bhaṇaṃ. 48.
49. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham ajja paṇḍāmi muttāṃ disvā dijaḡhipaṃ. 49.
- 25 50. Ehi¹² taṃ anusikkhāmi yathā tvaṃ api lacchase
lābhaṃ yathāyaṃ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati¹³. 50.
51. Khippam antepuraṃ gantvā rañño dassehi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce¹⁴ ubhayato ṭhite. 51.
52. Dhataratṭhā¹⁵ mahārāja haṃsādhipatino ime,
ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 52.
- 30 53. Asaṃsayāṃ imaṃ disvā haṃsarajāṃ narādhipo
patīto sumano vitto¹⁶ bahūṃ dassati te dhanāṃ. 53.

¹ Bā rucayā. ² Bā Sār kājaṃ. ³ Bā kāje, Sār kājaṃ. ⁴ Bā -o, Sār -a.
⁵ Sār adds taṃ sutvā rājā āha. ⁶ Bā Sār vihaṅgā. ⁷ Sār haṭṭhattham.
Bā Sār -re idha a-. ⁸ Sār haṃsā. ⁹ Bā Sār atthe. ¹⁰ Cke pā-. ¹¹ Cke
add ca. ¹² Sār rakkhati. ¹³ Bā Sār kāje. ¹⁴ Cke Sār -o. ¹⁵ Cke citto.

54. Evam etassa vacanā ānītā 'me ubho mayā.
etth' eva hi ime assu ubho anumatā mayā. 54.
55. So 'yam evaṃgato pakkhī dijo paramadhammiko.
mādisassa hi luddassa janayeyyātha maddavaṃ. 55.
56. Upāyanaṃ hi¹ te deva nāṇaṃ passaṃi edisaṃ
sabbasākunīkagāme², taṃ passa manujādhipā 'ti. 56.

Ta. kammanā³ upapādayīti yaṃ so avaca taṃ karonto kāyakammena
sāmpādesī, gantvā ti hamsarājena nisinnakācakoṭṭim⁴ uccataraṃ senāpatinā⁵
nisinnakoṭṭim⁴ thokaṃ nīcaṃ kātva ubho pi⁶ ukkhipitvā⁷ hamsarājā ca senā-
pati ca rājānaṃ passitum gacchanti ussaratha ussarathā 'ti janaṃ ussārento
10 evarūpā⁸ sobhagappattā suvaṇṇavaṇṇahamsarājāno⁹ na diṭṭhapubbā ti¹⁰ ma-
nussesu pasamsantesu¹¹ khippam antepuraṃ gantvā, adassayīti hamsa-
rājāno tumhe daṭṭhum āgatā ti rañño ārocāpetvā tena tuṭṭhacittena āgacchantū¹²
'ti pakkosāpīte¹³ atiharitvā dassayī¹⁴, hatthattathan¹⁵ ti hatthe attham¹⁶
pattan ti vuttam hoti, mahantānaṃ ti yasamahantaṃ pattānaṃ suvaṇṇa-
15 vaṇṇaṇaṃ dhataratṭhahamsānaṃ issare¹⁷ sāmino kathaṃ tvaṃ luddo hutvā
adhigato ti pucchati, isseramidhamajjhagatā¹⁸ ti pi pāṭho, etesaṃ issariyaṃ
tvaṃ¹⁹ kathaṃ ajjhaḡa ti a, vihitā ti yojitā, yaṃ yadā yatanāṃ maññe
ti mahārāja yaṃ yaṃ samosaraṇatṭhānaṃ diṭṭhānaṃ pāṇarodhanaṃ jīvitaṃ
yakaraṃ maññāmi ta. ta. mayā pallalesu pāsā vihitā, tādisaṃ ti mānusiya²⁰
20 sare tathāvidhaṃ pāṇarodhanaṃ mayā vihitam pāsam, taṃ ti taṃ etaṃ ta.
baddham, upāsīno ti attano jīvitam āgaṇetvā upagantvā nisinnō, mamāyaṃ
ti mam āyaṃ senāpati abhāsatha²¹, mayā saddhīm khesi, sudukkarāṃ ti
tasmiṃ khaṇe esa amhādisiḥ anariyehi sudukkarāṃ akāsi, kiṃ²² taṃ ti dahate
bhāvaṃ uttamaṃ ti attano uttamaṃ ajjhāsayaṃ dahati vidahi pakāsaya²³,
25 attanāyaṃ ti attano āyaṃ, anutthunanto ti bhattu guṇe vaṇṇento tassa
jīvitam²⁴ maṃ yāci, tassā 'ti tassa tathā²⁵ yācantassa, sukhena cā 'ti yathā-
sukhaṃ Citrakūṭam²⁶ gantvā nātisaṃgham passathā 'ti ca anujānīm, etthevā
'ti mayā pana ime dve ettha²⁷ Mānusiyaṃ sare yeva Cittakūṭagamanāya anu-
matā ahesum, evaṃgato ti sattuhatthagato, janayeyyātha maddavaṃ ti
30 attani mettacittam janesi, upāyanaṃ² ti paṇṇākāyaṃ. sabbasākunīka-

¹ Bā upāyanañca, Sār upayanañca, Cks upāsanaṃ hi. ² Cks sabbe - - kāpāne.

³ Bā Sār - unā. ⁴ Bā - kājā-, Sār - kāpaṇkoṭṭim. ⁵ Bā Sār - ti. ⁶ Bā Sār pi te.

⁷ Sār pa-. ⁸ Bā Sār add nāma. ⁹ Sār - nāh-. ¹⁰ Bā Sār add muduhadāyena.

¹¹ Bā Sār hisampattesu. ¹² Bā Sār - atū. ¹³ Bā Sār - to. ¹⁴ Ck dassasi,

Bā Sār dassesi. ¹⁵ Cks hatthapattathan, Bā hatthattan, Sār hatthattathan. ¹⁶

Bā Sār hatthesu āgataṃ. ¹⁷ Bā Sār - ra. ¹⁸ Bā Sār issara - - gā. ¹⁹ Cks omit

tvaṃ. ²⁰ Bā mānussiya, Sār mānussiya. ²¹ Bā Sār ajjhabh-. ²² Sār ka,

Bā omits kiṃtanti. ²³ Bā - hati - - seti. ²⁴ Bā Sār add muñcā ti. ²⁵ Cks

tassetassa yathā. ²⁶ Bā Sār citta-. ²⁷ Cks ete in the place of dve ettha. ²⁸

Ck upāyaṃ, Bā Sār upāyanaṃ.

gāme ti sabbasimim pi sākuṇikagāme ahaṃ aññaṃ tava evarūpaṃ kenaci
sākuṇikena ābhatapubbaṃ upāyaṇaṃ¹ na passāmi, taṃ passā 'ti taṃ mayā
ābhataṃ upāyaṇaṃ¹ passa manujādhipā 'ti.

Evam so t̥hitako va Sumukhassa guṇe kathesi. Tato
5 rājā haṃsarañño mahārahaṃ āsanam Sumukhassa ca suvaṇṇa-
bhaddapīṭhakaṃ dāpetvā tesam ta. nisinnānaṃ suvaṇṇabhā-
janehi lājamadhuphāṇitādini² dāpetvā niṭṭhite pana³ bhojanakicce
aṇjalim paggayha M-aṃ dhammakatthaṃ yācivā suvaṇṇapīṭhe
nisīdi. So tena yācito paṭisanthāraṃ tāva akāsi.

10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

57. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ pīṭhe sovaṇṇaye subhe
ajjhabhāsatha vakkāṇo vācam kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ: '57.

58. Kacci⁴ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁴ bhoto anāmayam,
kacci⁴ raṭṭham idaṃ phitaṃ dhammena-m-anusissati⁵. 58.

15 59. Kusalaṃ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayam,
atho raṭṭham idaṃ phitaṃ dhammena-m-anusissati⁶. 59.

60. Kacci⁴ bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin⁴ nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁷. 60.

20 61. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho p' ime mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁸. 61.

62. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava-cchandavasānugā⁹. 62.

63. Atho. pi me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama-cchandavasānugā ti. 63.

25 Ta. rājānaṃ ti Sakulārājānaṃ¹⁰, vakkāṇo ti haṃsarājā, dhammena-
manusissatī¹¹ dhammena anusissatī¹², doso ti aparādhō, tavatthesū
'ti uppannesu tava yudhādīsu atthesu, nāvakaṃkhantīti uram¹³ datvā
pariccajantā kacci⁴ attano jīvitam na patthenti jīvitam cajitvā tav' ev' atthaṃ karonti,
sādīsīti samajātikā, assavā ti vacanaṃ¹⁴ sampatīcchikā, puttarūpayasū-

¹ Bā Sār upayānaṃ. ² Ck -pāṇiyādini, C -pāṇiyādini, Bā -pāṇitādini, Sār
-pāṇitādini, B -phāṇitā-. ³ Ck -pāna. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Bā -ssāsati, Sār
-sasati, adding rājā āha. ⁶ Bā -sāsahanti, Sār -sasissahanti, adding m. āha.
⁷ Sār jiviteri, adding rājā āha. ⁸ Sār -tanti, adding m. āha. ⁹ Sār -gati
rājāha. ¹⁰ Ck -sakuṇa-, Bā Sār sākalarā-. ¹¹ Ck -siti, Bā -sasasati, Sār
-sasasati. ¹² Ck -sasissati, Bā -sasati, wanting in Sār. ¹³ Ck udaram, C
upadaram. ¹⁴ Bā Sār -na.

petā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, tavacchandavasānugā ti kacci¹ tav' ev' ajjhāsayaṃ tava vasāṃ anuvattati na attano cittavasēnavattatīti² pucchati.

Evam B-ena paṭisanthāre kate puna rājā tena saddhim kathento ā.: 5

64. Bhavan tu kacci³ nu mahāsattuhatthathataṃ⁴ gato⁵ dukkham āpajji vipulaṃ tasmiṃ paṭhamamāpade. 64.

65. Kacci¹ yan n' āpatitvāna daḍḍena samapothayi⁶, evam etesaṃ jammānaṃ pākatikaṃ bhavati tāvade⁷. 65.

66. Khemam āsi mahārāja evam āpadi saṃsati⁸ 10 na cāyaṃ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.

67. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsatha, tadāyaṃ Sumukho yeva paṇḍito paccabhāsatha⁹. 67.

68. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam ayam ajjhaḡ, tato maṃ pāmuñci pāsā anuññāsi sukhena ca. 68. 15

69. Idam pi¹⁰ Sumukhen' eva etadatthāya cintitaṃ bhoto sakāse āgamanam etassa dhanam¹¹ icchatā¹². 69.

70. Svāgataṃ c' ev' idam bhavataṃ patito¹³ c' asmi dassanā, eso api¹⁴ bahum vittaṃ¹⁵ labhataṃ yāvat' icchīti¹⁶. 70.

Ta. mahāsattuhatthathataṃ gato¹⁷ ti mahantassa sattuno hat- 20 thatthataṃ¹⁸ gato, āpatitvānā ti upadhāvitvā, pākatikaṃ ti pakatikaṃ, ayam eva vā pātho, i. v. h. etesaṃ hi jammānaṃ tāvad eva evaṃ pakatikaṃ hoti sakuṇe daḍḍena pothetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā¹⁹ va dhanam²⁰ labhantīti²¹, kiñcīrasmasū ti kiñci amhesu²², sattū vā ti sattū viya, paccakampitthā ti mahārāja esa amhe disvā baddhā²³ ti saññāya thokaṃ osakkitha²⁴, pubbe 25 vā ti ayam eva paṭhamam²⁵ ajjhabhāsi, tadā ti tasmiṃ kāle, etadatthāyā ti etassa nesādaputtassa atthāya cintitaṃ, dhanam icchatā ti etassa dhanam

¹ Bā kiñci. ² Bā Sār -na-. ³ Ck bhavannu-. Bā bhavantaṃ kiñci, B⁶ bhagavantaṃ, Sār bhavanto-. ⁴ Cks -kaṃ, Sār hatthāṭṭha. ⁵ Cks -ā. ⁶ Cks -ṭhayi. ⁷ read: pakati hoti - ? Sār -evā ti haṃsarājā āha. ⁸ so Cks; Bā evamāpariyāseti, Sār evamāriyāseti. ⁹ Sār ajjha-. ¹⁰ Bā Sār idaṇca. ¹¹ Cks vitt-. ¹² Cks -akā, Sār -tāti rājā āha. ¹³ Ck panito, Cs piṇito, Bā Sār patito. ¹⁴ Bā Sār cāpi. ¹⁵ Bā Sār cittaṃ. ¹⁶ Bā Sār yāvadi-. ¹⁷ Bā -kaṃgato, Sār hatthāṭṭhagatā. ¹⁸ Bā hattattha, B⁶ hatthatthaṃ, Sār hattaṭṭha. ¹⁹ Bā Sār pāpento. ²⁰ Bā vettanaṃ, B⁶ Sār vetanaṃ. ²¹ Bā labhati, Sār labhissati. ²² Sār adde idam vuttaṃ hoti ete saha. ²³ Bā bandhanā, Sār bandhā. ²⁴ Bā osakkatha, Sār usakkitha. ²⁵ Cks vā pātho maṃ.

icchantena tena tava santikam ambhākam āgamanam¹ cintitam, svāgataṃ cevidan² ti mā bhonto cintayantu bhavataṃ idam idhāgamanam svāgataṃ eva, labhataṃ ti labhatu.

Evañ ca pana vatvā rājā aññataram amaccam oloketvā
 5 „kiṃ karomi devā“³ 'ti vutte „imam nesādam kappitakesa-
 massum nahātānulittam sabbālamkārapatimaṇḍitam kāretvā
 ānehīti“ vatvā tena tathā katvā ānītassa tassa samvacchare⁴
 sataśahassuṭṭhānakam⁵ gāmam dve „vīthiyo“ gahetvā ṭhitam⁶
 geham rathavaram⁷ aññañ ca bahum hiraññasuvannaṃ adāsi.

10 Tam attham āvikaronto Satthā:

71. Santappayitvā nesādam bhogehi manujādhipo

ajjhabhāsatha vakkaṅgam vācam kaṇṇasukham bhaṇan ti g. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakatham sutvā tuṭṭha-
 hadayo „dhammakathikassa sakkāram karissāmīti“ setacchattam
 15 datvā r. paṭicchāpentō ā.:

72. Yam khalu dhammam ādhīnam⁸ vaso⁹ vattati kiñcanam¹⁰
 sabb'atth'issariyam bhavataṃ pasāsatha yad icchatha. 72.

73. Dānattham upabhotthum vā yam c' aññaṃ upakappati
 etam dadāmi vo vittam issaram vissajjāmi vo ti āha. 73.

20 Ta. vaso vattatīti yatha ca mama vaso¹¹ vattati, kiñcanam¹² ti
 appamattakam pi, sabbatthissariyan ti sabbam bhavataṃ yeva issariyam
 atthu. yam caññaṃ upakappatīti puññakammātāya¹³ dānattham vā chattaṃ
 ussāpetvā r. eva upabhotthum vā yam vā aññaṃ tumhākam ruceati taṃ karotha,
 etam¹⁴ dadāmi vo vittam, saddhiṃ setacchattena mama santakaissariyam
 25 vissajjāmīti.

q

Atha M. rañña dinnam setacchattam puna¹⁵ tass' eva
 adāsi. Rājāpi cintesi: „hamsarañña tāva me dhammakathā
 sutā, luddaputtēna pana ayaṃ Sumukho madhurakatho ti

¹ Sdr ga-. ² Sdr -tantevi-. ³ Bā repeats sam-. ⁴ Bā Sdr add katvā. ⁵
 Bā itthiyo. ⁶ so Cks; Bā tamahantam, Sdr mahantam. ⁷ Bā Sdr -rañca. ⁸
 so C; Ck -dīnam, Bā -dhīnam, Sdr -pākinam. ⁹ so all four MSS. for vase?
¹⁰ Bā Sdr kiñci-. ¹¹ Cks vā-. ¹² all three MSS. kiñci-. ¹³ Bā Sdr -kāmātāya.
¹⁴ Cks evam. ¹⁵ Sdr puna.

ativiya vaṇṇito, imassāpi dhammakathaṃ sossāmīti“ so tena saddhiṃ sallapanto anantaraṃ g. ā.:

74. Yathā ca my-āyaṃ Sumukho ajjhabhāseyya¹ paṇḍito
kāmasā² buddhisampanno tam my-āssa paramappiyan ti. 74.

Ta. yathā ti yadi³ i. v. h.: yadi ca me yaṃ Sumukho paṇḍito buddhi- 5
sampanno kāmasā¹ attano ruciya ajjhabhāseyya tam me paramappiyaṃ assā 'ti.

Tato Sumukho āha:

75. Ahaṃ khalu mahārāja nāgarājā-r-iv' antaraṃ
pativattuṃ na sakkomi, na me so vinayo siyā. 75.
76. Amhākam eva⁴ yo seṭṭho tvaṇ ca uttamasattavo 10
bhūmipālo manussindo pūjā⁵ bahūhi hetubhi. 76.
77. Tesā ubhinnaṃ bhaṇataṃ vattamāne vinicchaye
nāntaraṃ pativattabbāṃ pessenā manujādhipā 'ti. 77.

Ta nāgarājārivariantaraṃ ti selāyabbhantaraṃ pavittho nāgarāja viya,
pativattun ti tumhākaṃ dvinnāṃ antare vattuṃ na sakkomi, na meso ti 15
sace vadeyyaṃ¹ na me so vinayo bhaveyya. amhākaṃ eva 'ti⁶ channavuttiya⁷
haṃsasabhassānaṃ, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā⁵ ti ubho tumhe
mayhaṃ bahūhi kāraṇehi pūjārahā c' eva pasasārahā ca, pessenā⁸ 'ti pessa-
vacanakarena⁹ sevakena.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhahadayo jāto¹⁰, nesāda- 20
putto vaṇṇesi¹¹ „aññena tumhādisena madhuradhammakathi-
kena nāma na bhavitabban“ ti vatvā ā.:

78. Dhammena kira nesādo¹²: paṇḍito aṇḍajo iti,
na h' eva akatattassa nayo¹³ etādiso siyā ti. 78.
79. Evaṃ aggapakatimā evaṃ uttamasattavo 25
yāvat' atthi mayā diṭṭhā nāññaṃ passāmi edisaṃ¹⁴. 79.
80. Tuṭṭho 'smi vo pakatiyā vākyena madhurena ca,
eso cāpi mama chando: ciraṃ passeyya vo ubho ti. 80.

¹ so all four MSS. ² Cks -yā. ³ Cks yad, Sdr omits yadi. ⁴ C^s Bā Sdr
-kañceva. ⁵ so all four MSS. for pūjā? ⁶ Bā Sdr add amhākañceva. ⁷
Bā Sdr -ti. ⁸ Bā peyenā. ⁹ Bā veyyāvaccakarena, Sdr veyyāvaccakāraṇena,
Ck pessenavacanakarena. ¹⁰ Ck thānetuṃ, C^s thātum. ¹¹ Bā Sdr -ti. ¹² Cks
te saddo. ¹³ Cks naso. ¹⁴ Sdr i-.

Ta dhammenā¹ ti sabhāvena kāraṇena, akatattassā² ti asampādita-
 attabhāvassa mittaduḃbhisā³, nayo ti paññū, aggapakatimā⁴ ti aggasabhāvo,
 uttamattavo ti uttamasatto, yāvatatthīti yavatā mayā dīṭṭhā nāma atthi,
 nāññān ti tasmiṃ mayā dīṭṭhatthāne aññaṃ evarūpaṃ na passāmi, tuṭṭho
 5 smi⁵ vo pakatiyā⁶ ti samma haṃsarāja ahaṃ pakatiyā paṭhamam eva tum-
 hākaṃ dassanena tuṭṭho, vākyenā⁷ ti idāni⁸ vo madhuravacanena tuṭṭho smi,
 ciraṃ passeyya vo ti icc-eva vasāpetvā muhuttam pi avippavasanto ciraṃ
 tumhe passeyyan ti esa me chando ti vadati.

Tato M. rājānaṃ pasamsanto āha:

- 10 81. Yam kiñci⁴ parame mitte katar⁵ asmāsu taṃ tayā,
 pattā nissamsayaṃ ty-āmhā bhattir asmāsu yā tava. 81.
 82. Aduṇ ca nūna sumahā nātisaṃghassa-m-antaraṃ,
 adassanena amhākaṃ dukkhaṃ bahūsu pakkhisu. 82.
 83. Tesāṃ sokavighātāya tayā anumatā mayāṃ
 15 taṃ padakkhiṇato katvā nātī passem⁶ arindama⁶. 83.
 84. Addhāhaṃ vipulaṃ pītiṃ bhavataṃ vindāmi dassanā,
 eso cāpi⁷ mahā attho nātivissāsana⁸ siyā ti. 84.

Ta. katarasmāsu⁸ ti kataṃ⁸ amhesu, pattā nissamsayaṃ tyamhā
 ti mayāṃ nissamsayena tayā pattā yeva, bhattirasasmāsu yā tavā⁹ ti yā tava
 20 amhesu bhatti tāya bhattiyā mayāṃ tayā asamsayena pattā yeva, na ca vip-
 yuttā vipavutthāpi sahaṃsino yeva nāma mayan ti dīpeti, aduṇ ca nūna
 sumahā ti etaṃ ca ekamsen⁹ eva sumahantaṃ, nātisaṃghassamantaraṃ
 ti amhehi dvihi janehi rahitassa mama nātisaṃghassa antaraṃ chiddaṃ, asmā-
 kan ti amhākaṃ dviniṃ adassanena bahūsu pakkhisu dukkhaṃ uppannaṃ,
 25 passeramarindamā⁹ ti⁹ passeyyāma arindama, bhavataṃ ti bhoto dassanena,
 eso cāpi¹⁰ mahā attho ti yā esā¹¹ nātisaṃghasaṃkhatā¹² nātivissāsana¹³
 siyā eso cāpi¹⁰ mahanto attho.

Evam vutte rājā tesāṃ gamanaṃ anujāni¹³. M. pi rañño
 pañcavidhe dussīle ādīnavaṃ sīle ca ānisaṃsaṃ kathetvā¹⁴
 30 „imaṃ silaṃ rakkha¹⁵, dhammena r. kārehi¹⁶, catūhi saṃ-
 gahavatthūhi janaṃ¹⁷ saṃgaṇhā¹⁸“ ti ovaḍitvā Cittakūṭaṃ agamāsi.

¹ Bā Sār -assa. ² all three MSS. smiṃ. ³ Bā Sār add pana. ⁴ Cks kieca.
⁵ so all four MSS. ⁶ all four MSS. nātī, Bā Sār -murin-. ⁷ Bā vāhi, Sār
 vāpi. ⁸ Sār katarāṃ. ⁹ Bā Sār -murin-. ¹⁰ Bā Sār vāpi. ¹¹ Cks pi yam-
 piāsāsi. ¹² Cks nātisaṃghasāsi. ¹³ Sār -nātī. ¹⁴ Sār -esi. ¹⁵ Bā Sār
 rakkhatha. ¹⁶ Sār -etha, Bā -esi. ¹⁷ Sār mahārājanaṃ

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha :

85. Idam vatvā dhatarattho haṃsarājā narādhipaṃ
uttamajavamattāya¹ nātisaṃgham upāgamuṃ. 85.
86. Te aroge anuppatte disvāna parama dije
kekā ti-m-akarum² haṃsā, puthusaddo ajāyatha. 86. 5
87. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
samantā parikarimsu aṇḍajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta upāgamun ti aruṇuggamanavelāyaṃ eva madhupānādini³ pari-
bhuñjitvā raññā ca deviyā ca dvīhi suvaṇṇatālavaṇṇehi⁴ ukkhāpitvā gandhamā-
lādīhi katasakkārā tālavaṇṇehi⁴ otaritvā rājānaṃ padakkhipaṃ katvā vehāsam 10
uppatitvā raññā anjalim paggayha gacchatha sāmino ti vutte siḥapanjarena
nikkhamitvā⁵ uttamaṇa javena gantvā nātigaṇaṃ upāgamimsu⁶, parama ti
uttame, kekā ti attano sabhāvaravena kekā⁷ ti saddam akaṃsu, bhattugāravā ti
bhattari sagāravā, parikarimsu⁸ ti bhattuno muttabhāvena tuṭṭhā taṃ bhattā-
raṇaṃ samantā parivārayimsu, laddhapaccayā ti laddhapattitthā. 15

Evam parivāretvā pana te haṃsā „kathaṃ mutto si ma-
hārājā“ ti pucchimsu. M. Sumukhaṃ nissāya muttabhāvaṃ
Sakulārājā luddaputthehi⁹ katakammaṇ ca kathesi. Taṃ sutvā
tuṭṭho⁹ haṃsagaṇo⁹ „Sumukho senāpati ca rājā ca luddaputto
ca sukhita niddukkhā ciraṃ jīvantū“ ti thutim akāsi. 20

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā osānagātham ā :

88. Evam mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
haṃsā yathā¹⁰ dhataratthā nātisaṃgham upāgamun ti. 88.

Ta mittavataṃ ti kalyāṇamittasampannānaṃ, padakkhiṇā ti sukha-
nippattino vuddhiyuttā, dhataratthā ti haṃsarājā¹¹, Sumukho raññā c' eva 25
luddaputtena cā ti dvīhi evaṃ ubho pi te dhataratthā kalyāṇamittasampannā,
yathā nātisaṃgham upāgamuṃ nātisaṃghupagamanasamkhāto nesam attho pa-
dakkhipo jāto evaṃ aññesaṃ pi mittavataṃ atthā padakkhiṇā hontīti.

¹ Bā -manvāya, Sār -mandāya, B* -maṇāya. ² Cks -nim-. ³ Bā jālāmadhu-
pānītādini, Sār madhulājapānītādini. ⁴ Bā -tālapaṇṇehi, Sār -pattehi. ⁵
Bā Sār nikkhāntā. ⁶ Sār upasaṅkamimsu. ⁷ Bā Sār keke. ⁸ Ck sakulārājā-
Bā sāgalārājā-, Sār sāgalarañña ca luddakena ca. ⁹ Sār -ā. ¹⁰ Cks add pi.
¹¹ so Bā; Cks add sumukhādīhi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Anando mam' atthāya jīvitam pariccajīti" vatvā j. s.: „Tadā nesaḍo¹ Channo² ahosi, rājā³ Sāriputto, Sumukho Anando⁴, navutihaṃsasahassā⁵ Buddha-parisā, haṃsarājā aham evā" 'ti. Cullaṃsaṃsajātakaṃ⁶.

2. Mahāhaṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veḷuvane v. therassa⁷ jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthum vuttasadisam eva, idha pana S. atītam āharanto idam āhari:

A. Bārāṇasīyaṃ Seyyassa⁸ nāma Bārāṇasirañño Khemā
 10 nāma aggamaheṣī ahosi. Tadā B. navutihaṃsasahassaparivuto
 Cittakūṭe vihāsi. Ath' ekadivasam Khemā devī paccūsa-
 samaye supinakaṃ⁹ addasa: suvaṇṇavaṇṇahaṃsā āgantvā rāja-
 pallaṃke nisīditvā madhurassarena¹⁰ dhammakatham kathe-
 sum, deviyā¹¹ sādhuḥkāraṃ datvā dh. suṇantiyā¹² dhamma-
 15 savanena atittāya eva ratti vibhāyi¹³, haṃsā dhammakatham
 kathetvā sīhapañjarena nikkhamitvā agamaṃsu, sā vegen'
 utthāya „palāyamāne haṃse gaṇhatha gaṇhatha" 'ti vatvā
 hattham pasārentī yeva pabujjhi. Tassā katham sutvā pari-
 cārikāyo „kuhiṃ haṃsā" ti thokaṃ avahasimso, sā tasmim
 20 khane supinakabhāvaṃ¹⁴ ñatvā cintesi: „aham abhūtaṃ na
 passāmi, addhā imasmim loke suvaṇṇahaṃsā bhavissanti, sace
 kho pana 'suvaṇṇahaṃsānaṃ dh. sotukāṃ' amhīti' rājānaṃ
 vakkhāmi 'amhehi suvaṇṇahaṃsā nāma na diṭṭhapubbā, haṃ-
 sānaṃ ca kathā 'nāma abhūtā yevā' 'ti vatvā nirussukko¹⁵
 25 bhavissati 'dohaḷo' ti vutte pana kenaci¹⁶ upāyena pariyesissati,
 evaṃ me manoratho ijjhissatīti" sā gilānālayaṃ dassetvā

¹ Sdr suddho. ² Sdr channatthero. ³ Sdr sāgalo rājā. ⁴ Sdr sumukhasenāpati
 ca ānandatthero ahosi ca. ⁵ Bds Sdr chana-. ⁶ Sdr -sā dhatarattho pana
 lokapātho evaṃ haretha jātaṇa ti iti jātakatthakathā asitini. 2. Su. = Sumukho.
⁷ Bds anandattherassa. ⁸ Bds saṃyamaṇassa. ⁹ Bds -naṃ. ¹⁰ Bds -saddena. ¹¹
 Ck -vīm, Cc -vīyaṃ, Bds -vīyā. ¹² Cks -tisā. ¹³ Cks vibhāyi. ¹⁴ Bds supinabh-
¹⁵ Cks nirussako. ¹⁶ Bds yena ke-

paricārikānaṃ saññaṃ katvā nipajji. Rājā rājāsane nisinno
tassā dassanavelāya taṃ adisvā „khaṃ Khemā devīti“ puc-
chitvā¹, „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṃ gantvā sayanekadesse
nisīditvā piṭṭhiyaṃ parimajjanto „aphāsukan“ ti pucchi. „Deva,
aphāsukaṃ n' atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhaṇa“² 5
devi yaṃ icchasi, sīghaṃ te upanāmessāmīti“. „Mahārāja
aham ekassa suvaṇṇahamsassa setacchatte³ rājapallāṃke ni-
sinnassa gandhamālādīhi pūjaṃ katvā sādhuḷakāraṃ dadamānā⁴
dhammakathaṃ sotuṃ icchāmi, sace labhāmi icc-etaṃ kusalaṃ
noce jīvitaṃ me n' atthīti“. Atha naṃ rājā „sace manussa- 10
loke atthi labhissasi, mā cintayīti“ assāsetvā sirigabbhā⁵ nik-
khamma amaccehi saddhiṃ mantesi: „hambho⁶, Khemā devī
‘suvaṇṇahamsassa dhammakathaṃ sotuṃ labhantī jīvissāmi,
alabhantiyā me jīvitaṃ n' atthīti’ vadati, atthi nu kho su-
vaṇṇavannaṃhamsā“ ti. „Deva amhehi n' eva diṭṭhapubbā na 15
sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyun“ ti. „Brāhmaṇā devā“
ti. Rājā brāhmaṇe pakkosāpetvā⁷ pucchi: „honti nu kho
ācariyasuvaṇṇahamsā“ ti. „Āma mahārāja amhākaṃ ‘macchā
kakkatākā kacchapā migā morā hamsā ti ete tiracchānagatā
suvaṇṇavannaṃ’ hontīti’ āgataṃ⁸, ‘ta. dhataratṭhakulahaṃsā’⁹ 20
nāma paṇḍitā nānasampannā’ iti manussehi saddhiṃ satta su-
vaṇṇavannaṃ hontīti“. Rājā attamano hutvā „kahan nu kho
ācariyadhataratṭhahaṃsā vasantīti“ pucchitvā „na jānāma
mahārāja“ ti. Atha „ke jānissantīti“ „luddaputtā“ ti vutte
sabbe attano vijite luddake sannipātetvā¹⁰ pucchi: „tātā¹¹ su- 25
vaṇṇavannaṃ dhataratṭhakule¹² hamsā nāma khaṃ vasantīti“.
Atha eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti¹³
kulaparamparāya kathentīti“ ā. „Jānāsi pana tesaṃ gahaṇū-
pāyaṃ“ ti. „Na jānāmi devā“ ti. So brāhmaṇapaṇḍite

¹ Bds pucchi. ² Bđ tena hi bha-. ³ Bđ samussitase-. ⁴ Bđ -naṃ. ⁵ Bđ
-ato. ⁶ Bđ am-. ⁷ Bđ adds sakkāraṃ katvā ⁸ Bđ -yā-. ⁹ Cks suvaṇṇā. ¹⁰
Ck āha-. Bđ āgatā. ¹¹ Cks dhataratṭhahaṃsakulā. ¹² Bđ -tāpetvā. ¹³ Bđ -a.
¹⁴ Bđ adds no.

pakkosāpetvā Cittakūṭe suvaṇṇaḥamsānaṃ atthibhāvaṃ āro-
cetvā „jānātha nu kho tesaṃ gahaṇūpāyaṃ“ ti pucchi. „Mahā-
rāja, kin tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṃ ānetvā
gahessāmā“¹ ti. „Ko pana upāyo“² ti. „Mahārāja nagarato
5 uttarena³ tigāvutappamāṇaṃ khemaṃ⁴ nāma saraṃ khanāpetvā⁵
udakassa pūretvā nānādhaññāni ropetvā pañcavaṇṇapadumaśā-
channaṃ⁶ kāretvā ekaṃ paṇḍitaṃ⁷ nesādaṃ paṭicchāpetvā
manussānaṃ upagantuṃ adatvā catūru kaṇṇesu ṭhitehi⁸ abhayaṃ
vatvā ghosāpetha, taṃ sutvā⁹ nānāsakuṇā¹⁰ otarissantīti, te pi
10 haṃsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṃ sutvā āga-
chissanti, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyāthā“ ti.
Taṃ sutvā rājā tehi vuttappadesehi¹¹ vuttappakāraṃ sāraṃ kā-
retvā¹² chekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā tassa saḥassaṃ dāpetvā
„tvam ito paṭṭhāya attano kammaṃ mā kari, puttadāraṃ te ahaṃ
15 posessāmi, tvaṃ appamatto khemaṃ saraṃ rakkhanto manusse
paṭikkamāpetvā catūsu kaṇṇesu abhayaṃ ghosāpetvā āgatā-
gatasakuṇe¹³ mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇaḥamsesu āgatesu
mahantaṃ sakkāraṃ labhissasīti“ taṃ samassāsetvā khemaṃ
saraṃ paṭicchāpesi. So tato paṭṭhāya rañña vuttanāyena¹⁴ eva
20 ta. paṭipajji¹⁵, „khemaṃ saraṃ rakkhatīti“ c’ assa Khemane-
sādo tv-eva¹⁶ nāmaṃ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā-
sakuṇā otarīmsu, „khemaṃ nibbhayaṃ saraṃ“ ti paramparā-
ghosena nānāhaṃsā āgamiṃsu: paṭhamāṃ tāva tīṇahaṃsā
āgamiṃsu¹⁷, tesaṃ ghosena paṇḍuhaṃsā¹⁸, tesaṃ gh. mano-
25 silāhaṃsā¹⁹, tesaṃ gh. setahaṃsā²⁰, tesaṃ gh. pākahaṃsā²¹.
Tesu āgatesu Khemako rañño ārocesi: „deva pañcavaṇṇa-
haṃsā āgantvā sare gocaraṃ gocaraṃ gaṇhanti, pākahaṃ-
sānaṃ āgatattā idāni katipāhena suvaṇṇaḥamsā āgamissanti,

¹ Bā avidūrena. ² Ck tigāvutamatto tigāvutappamāna-, Bā tigāvutamattotigā-
vuttappamāṇaṃ-. ³ Bā kārāpetvā. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bā -a. ⁶ Ck hi. ⁷ Ck
omit taṃ sutvā. ⁸ Bā adda dasadīsā. ⁹ Bā -se. ¹⁰ Bā kārāpetvā. ¹¹ Bā
-tesa-. ¹² Bā paṭipajgi. ¹³ Bā tevassa. ¹⁴ Bā -amsu. ¹⁵ Bā adda āgamiṃsu.
¹⁶ Ck -lā vaṇṇā, Bā adda āgamiṃsu.

inā cintayittha devā¹ 'ti. Taṃ sutvā rājā² „aññena ta. na gantabbaṃ, yo gacchissati³ hatthapādacchedaṃ ca gharavilopaṃ ca pāpuṇissatīti⁴“ nagare bheriṃ carāpesi, tato paṭṭhāya ta. koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kañcanaguḥāya pākahaṃsā vasanti, te mahabbalā, dhataratṭhakulena saddhiṃ⁵ tesam⁶ sarīravanno ca viseso, pākahaṃsarañño pana dhītā suvaṇṇavaṇṇā ahoṣi, so taṃ „dhataratṭhamahissarassa anurūpā⁷“ ti tassa pādapariṇāṇikaṃ katvā pesesi, sā tassa piyā ahoṣi manāpā, ten⁸ eva kāraṇena tāni dve haṃsakulāni añña-maññaṃ viṣṣāsikāni jātāni. Ath⁹ ekadivasaṃ B-assa parivāra-¹⁰ haṃsā pākahaṃse pucchiṃsu: „tumhe ime divase¹¹ kahaṃ gocaraṃ gaṇhathā¹²“ 'ti. „Mayaṃ Bā-ito avidūre khemasare g. gaṇhāma; tumhe pana kuhiṃ āhiṇḍatha¹³“, „asukāṃ nāmā¹⁴“ 'ti vutte „kasmā khemaṃ saraṃ na gacchātha¹⁵“, so hi saro ramaṇīyo nānāsakuṇasamākiṇṇo pañcavaṇṇapadumasañchanno¹⁶ nānādhaññaṃ phalasampanno nānappakārabhamaragaṇanikūjito¹⁷ catūsu kaṇṇesu niccappavattaabhayaghoṣano, koci naṃ¹⁸ upa-saṃkāmituṃ samattho nāma n¹⁹ atthi pag eva aññaṃ upadda-vaṃ kātum, evarūpo so saro²⁰“ ti khemaṃ saraṃ vaṇṇayīṃsu. Te tesam²¹ vacanaṃ sutvā „Bārāṇasisamīpe kira evarūpo khemo²² nāma saro atthi, pākahaṃsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi dhataratṭhamahissarassa ārocetha, sace²³ anujānāti mayam pi ta. gantvā g. gaṇheyyamā²⁴“ 'ti Sumukhassa kathesuṃ, Su-rañño ārocesi, so cintesi: „manussā nāma bahumāyā²⁵ upāya-kusalā, bhavitabbam ettha kāraṇena, ettakaṃ kālam esa²⁶ saro²⁷ n²⁸ atthi, idāni amhākaṃ gahaṇatthāya kato bhavissatīti²⁹“ so Su-am ā.: „mā te ta. gamanaṃ ruccatu³⁰“, na so saro teli sudhammatāya kato, amhākaṃ gahaṇatthaṃ kato, manussā nāma³¹ kharamantā upāyakusalā, tumhe sake³² yeva gocare

¹ Cks omit rā-. ² Bd adds tattha. ³ Cks tesam saddhiṃ. ⁴ Bd -esu divasesu.

⁵ asukāṃ - - wanting in Cks. ⁶ Cks -rarudatikujito. ⁷ Bd omits naṃ. ⁸ Cks te. ⁹ Cks omit sace. ¹⁰ Bd adds kharamanto, B kharamantā. ¹¹ Bd eso.

¹² Bds -tha. ¹³ Bds add bahumāyā. ¹⁴ Cks omit sake.

carathā“¹ ti. Suvannahaṃsā „khemam saram gantukām’
 amhā“² ti dutiyam pi Su-assa ārocesuṃ, so tesam ta. gantu-
 kāmataṃ M-assa ārocesi. Atha M. „mama nātakā maṃ’
 nissāya mā kilamantu, tena hi gacchāmā“³ ti navutisahassa-
 5 haṃsaparivuto ta. gantvā g. gahetvā haṃsakīlaṃ kīlitvā Citta-
 kūṭam eva paccāgami. Khemako tesam caritvā gatakāle gantvā
 tesam āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tuṭṭhacitto hutvā
 „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃso gaṇhituṃ vāyama’⁴,
 mahantaṃ te yasaṃ dassāmi”⁵ vatvā paribbayaṃ datvā taṃ’
 10 uyyojesi. So ta. gantvā cāṭipañjare nisīditvā haṃsānaṃ ca-
 raṇaṭṭhānaṃ vimaṃsi. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā
 M. otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṃ’⁶ sāliṃ khādanto āga-
 māsi, sesā ito c’ ito ca khādantā vicarimsu. Atha luddaputto
 „ayaṃ haṃso nilloluppacārī, imaṃ bandhituṃ vaṭṭatitī”⁷ cin-
 15 tetvā punadivase haṃsesu saram anotiṇṇesu yeva cāṭipañjare
 nisiuno taṃ ṭhānaṃ gantvā avidūre pañjare’⁸ attānaṃ paṭicchā-
 detvā chiddena olokento acchi. Tasmim̐ khaṇe M. navuti-
 haṃsasahassaparivuto’⁹ biyyo otiṇṇaṭṭhāne yeva otaritvā odhi-
 yaṃ nisīditvā khādanto pāyāsi, neṭādo pañjarachiddena’¹⁰ olo-
 20 kento tassa rūpaggappattam’¹¹ attabhāvaṃ disvā „ayaṃ haṃso
 sakatappamāṇasarīro’¹² suvaṇṇavaṇṇo tīhi rattarājīhi gīvāya
 parikkhitto, tisso rājiyo galena otaritvā udarantarena gatā,
 tisso pacchābhāgena nibbijhitvā’¹³ gatā, rattakambalasutta-
 sikkāya ṭhapitakaṇcanakkhandho viya atirocati, iminā etesaṃ
 25 raññā bhavitabbaṃ, imaṃ eva gaṇhissāmi”¹⁴ cintesi. Haṃsarā-
 jāpi bahuṃ gocaraṃ caritvā jalakīlaṃ kīlitvā haṃsagaṇa pari-
 vuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase’¹⁵ g. gaṇhi.
 Sattame’¹⁶ divase Khemako kāḷaassavālamayaṃ’¹⁷ dāhaṃ mahā-
 rajjuṃ vaṭṭetvā yaṭṭhiyā pāsāṃ katvā „ve haṃsarājā imasmim̐

¹ C^{ks} nātakānaṃ. ² B^d -atha. ³ C^{ks} omīti taṃ. ⁴ B^d sampadānacārī. ⁵ B^d pañcarena. ⁶ B^d parikkhitto. ⁷ C^{ks} -re-. ⁸ B^d rūpasobhagga-. ⁹ B^d sakata-
 nābhi-. ¹⁰ so C^{ks}; B^d nippajji-. ¹¹ B^d pañca. ¹² B^d chaṭṭhe. ¹³ C^{ks} -vāla
 dāhaṃ.

okāse otarissatīti“ tatvāto¹ nātvā anto uduke yaṭṭhipāsāṃ
 oḍḍi. Punadivase hamsarājā otaranto pādaṃ pāse pavasento yeva
 otari, ath' assa pāso pādaṃ ayapattakena bandhanto² viya
 ābandhitvā gaṇhi, so „chindissāmi nan“ ti vegāṃ janetvā kaḍ-
 dhitvā poṭhesi³, paṭhamavāre⁴ suvaṇṇavaṇṇaṃ cammaṃ chijji⁵,
 dutiyavāre kambalavaṇṇamaṃsaṃ⁶ chijji, tatiyavāre nahāruṃ
 chijji, catutthavāre pan' assa pādā chindeyyuṃ⁷, rañño pana
 hinaṅgatā⁸ nāma ananucchavikā ti na vāyāmaṃ akāsi, balave-
 danā pavattimsu, so cintesi: „sac' āhaṃ baddharavaṃ ra-
 vissāmi nātakā me utrastā⁹ hutvā g. agahetvā chātajjhata¹⁰ va
 palāyanta¹¹ samudde patissantīti“ so vedanaṃ adhivāsetvā
 pāsavase¹² vattetvā sāliṃ caranto¹³ viya hutvā tesāṃ yāva-
 dāthaṃ caritvā hamsakīlaṃ kilanākāle mahantena saddena
 baddharāvaṃ ravi, taṃ sutvā hamsā purimanayen' eva pakka-
 mimsu. Su. pi heṭṭhavuttanayen' eva cintetvā vicinitvā tisu¹⁴
 koṭṭhāsesu M-aṃ adisvā „addhā tass' eva taṃ bhayaṃ uppan-
 nan“ ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, ahaṃ mama jīvitaṃ
 pariccajitvā tūmhe mocessāmiti“ vadanto otaritvā M-aṃ assā-
 sento paṃkapiṭṭhe nisīdi. M. „navutiya¹⁵ hamsasahassesu
 maṃ chaḍḍetvā palātesu¹⁶ ayaṃ¹⁷ ekako va āgato, kin nu kho
 luddaputtassa āgatakāle maṃ chaḍḍetvā palāyissati udāhu no“
 ti vimaṃsanavasena lohitaṃ akkhitvā pāsalaṭṭhiyaṃ olambanto¹⁸
 yeva tisso gāthā abhāsi:

1. Ete hamsā pakkamanti, vakkaṅgā bhayameritā, (IV ⁴²⁴/₁₆)
 harittaca¹⁹ hemavaṇṇa²⁰ kāmaṃ Sumukha pakkama. 89.
2. Ohāya maṃ nātiganā ekaṃ pāsavasāṃ gataṃ
 anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eko avahiyyasi. 90.
3. Pat' eva patataṃ seṭṭha, n' atthi baddhe sahāyātā,
 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā 'ti. 91.

¹ C^s B^d tatthato, B^s tattato. ² B^d kaḍḍhanto. ³ C^s poṭhesi, B^d pādesi, B^s pātesi. ⁴ C^s omīti pa-. ⁵ C^s chiddi. ⁶ B^d -vaṇṇaṃ-. ⁷ so C^s for chijjeyyuṃ? B^d pādo chijjeyya. ⁸ B^s hinaṅgaṃ. ⁹ cittuttrastā. ¹⁰ C^s pāsāṃ-. ¹¹ B^d khād-. ¹² B^d -ti. ¹³ B^d palāyantesu. ¹⁴ B^d adds śumukho. ¹⁵ B^d -ento
¹⁶ C^s -ā. ¹⁷ B^d --o.

Ta. bhayameritā ti bhayena eritā bhayaṭṭitā bhayacālītā¹, tatṭhapaḍe haritī pi hemaṇṇa ti pi suvaṇṇassa² eva nāmaṇṇa, so pi harittacattāya hemavaṇṇo, tena taṁ evaṇṇa ālapi, Sumukhā³ 'ti sundaramukha, anapekkhamānā ti tava⁴ nātayo⁵ anolokentā⁶ nirālayā hutvā, patevā⁷ 'ti uppatāhi yeva. mā anighāyā
5 'ti ito gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya viriyaṇ mā hāpesi.

Taṁ sutvā Su. „ayaṁ haṁsarājā mama bhāvaṇ⁸ na jānāti, anuppiyabhāṇimitto⁹ ti maṁ sallakkheti, sassinehabhāvaṇ⁷ assa dassessāmīti¹⁰“ catasso gāthā abhāsi:

4. Nāhaṁ dukkhapareto pi¹ dhatafaṭṭha tavaṇ¹⁰ jahe,
10 jīvitaṁ maraṇaṁ vā me tayā saddhiṁ bhavissati. 92.
5. Nāhaṁ dukkhapareto pi⁹ dhataratṭha tavaṇ¹⁰ jahe,
na maṁ anariyasamūyutte¹¹ kamme yojetum arahasi. 93.
6. Sakumāro sakhā ty-asmi sacitte samite ṭhito,
nāto senāpati ty-āhaṁ haṁsānaṁ pavaruttama. 94.
- 15 7. Kathaṁ ahaṁ vikattissaṇ¹² nātimaṁjhe ito gato,
taṁ hitvā patataṁ seṭṭha kin te vakkhāṁ¹³ ito gato,
idha paṇaṁ cajissāmi, na anariyaṁ kattun¹⁴ ussahe ti. 95.

Ta. nāhaṇ ti ahaṇ mahārāja kāyikacetasikena dukkhena puttḥo pi taṁ na jāhāmi, anariyasamūyutte ti mittadūbbikehi ahirikehi kattabbatāya anariya-
20 bhāvena samūyutte, kamme ti taṁ jahitvā pakkamanakamme, sakumāro ti¹⁵ ekadivase yeva paṭisaṇḍhiṁ gabetvā ekadivase aṇḍakosaṇṇa padāletvā ekato vaddhitakumāro ti a., sakhā tyasmīti ahaṇ te dakkhiṇakkhisaṇṇa¹⁶ piyasa-
hāyo, sacitte ti tava sace citte ahaṇ ṭhito¹⁷ tava vasa vattāmi taya jīvante jīvāmiti¹⁸ a., samcittē¹⁹ ti pi pāṭho, tava citte ahaṇ saṇṭhito sutṭhito ti a.,
25 nāto ti sabbahaṁsānaṇṇa antare saṇṇāto, vikattissaṇ²⁰ ti kuhīṇ haṁsarājā ti pucchito ahaṇ kin ti kathessāmi, kinte vakkhāmiti tava pavattīṇ pucchante haṁsagane kin vakkhāmi.

Evam Su-ema²¹ catūhi gāthāhi sīhanāde nadite tassa guṇaṇṇa pakāsento M. ā.:

- 30 8. Eso hi dhammo Sumukha yaṇ tvaṇ ariyapathe ṭhito
yo bhattāraṇ sakhāraṇ maṇ na paricattum ussahe. 96.

¹ C² Bā ca-. ² C² tena. ³ Bā nātakāyo. ⁴ Bā -o. ⁵ Bā mittabhāvaṇ. ⁶ C² -e, Bā anukampiyyabhāvaṇmitto. ⁷ Bā sineha-. ⁸ Bā adds cintento. ⁹ C² ti. ¹⁰ Bā tuvaṇ. ¹¹ all three MSS. -yamaṇṇa-. ¹² so C² for vikaṭṭhi-? Bā vikittī-. ¹³ Bā adds sāmānakumāro. ¹⁴ C² -nakkhī-, Bā -naṇṇaṇṇa-. ¹⁵ Bā hito. ¹⁶ Bā -mi na jīvante na jīvāmiti. ¹⁷ C² sac-. ¹⁸ so all three MSS.

9. Taṃ hi me pekkhamānassa bhayaṃ na tv-eva¹ jāyati,
adhigacchasi tvaṃ mayhaṃ evambhūtaṃ jīvitaṃ ti. 97.

Ta. dhammo ti esa porānapaṇḍitānaṃ sabhāvo, bhattāraṃ sa-
khāraṃ² ti sāmīkaṃ ca sahāyaṃ ca samānaṃ, bhayaṃ ti cittuttrāso mayhaṃ
na jāyati, Cittakūṭapabbate haṃsaganamajjhe thito viya³ homi, mayhaṃ ti mama
jīvitaṃ maṃ labhāpessasi.

Evam tesam kathentānaṃ³ luddaputto sarapariyante thito
haṃse tīhi khaṇḍehi palāyante disvā „kin nu kho“ ti pā-
satthānaṃ olokento B-aṃ pāsalaṭṭhiyaṃ olambantaṃ disvā
sañjātasomanasso kacchaṃ⁴ bandhitvā muggaraṃ gahetvā¹⁰
kapputtānaggi viya avattharamāno paṇhiyā akkantakalale⁵
upari sīsena gantvā purato patante vegena⁶ upasaṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10. Icc-eva⁷ mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavattinaṃ⁸
daṇḍam ādāya nesādo āpadi⁹ turito¹⁰ bhusaṃ. 98. 15
11. Tam āpatantaṃ disvāna Sumukho aparibrūhayi¹¹,
atthāsi purato rañño haṃso vissāsayaṃ vyathaṃ. 99.
12. Mā bhāyi patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādīsā,
ahaṃ yogaṃ payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ
tena pariyāpadānena khippaṃ pāsā pamokkhasīti. 100. 20

Ta. ariyavattinaṃ¹² ti ariyācāre vattamānānaṃ, bhusaṃ ti dalhaṃ bala-
vaṃ, aparibrūhayīti¹³ anantaragāthāyaṃ āgataṃ¹⁴ mā bhāyīti vacanaṃ bhā-
nanto¹⁵ atibrūhesi¹⁶ mahāsaddaṃ nicchāresi, atthāsi¹⁷ sace nesādo rājānaṃ
paharissati ahaṃ pahāraṃ paṭicchissāmi¹⁷ jīvitaṃ pariccajītvā purato atthāsi,
vissāsayaṃ ti vissāsento, vyathan ti vyathitaṃ bhītaṃ¹⁸ rājānaṃ, mā²⁵
bhāyīti iminā vacanena vissāsento, tādīsā ti tumhādisā nānaviriyasampannā,
yogaṃ ti viriyayogaṃ¹⁹ yuttaṃ ti anucchavikaṃ, dhammūpasamhitaṃ ti
kāraṇanissitaṃ, tena pariyāpadānena²⁰ ti tena mayā payuttana²⁰ yogena
parisuddhena, pamokkhasīti mucchissasi.

Evam Su. M-aṃ assāsetvā luddaputtassa sāntikaṃ gantvā³⁰
madhuraṃ mānusiṃ vācaṃ nicchārento „samma tvaṃ konāmo“.

¹ Bā teva. ² Bā samman. ³ Cks omit evam --. ⁴ Bā add dalhaṃ. ⁵ Bā
-laṃ. ⁶ so Cks; Bā omits gantvā -- na. ⁷ Bā evam. ⁸ Bā -vu-. ⁹ Bā
āpādi. ¹⁰ Cks -tu-. ¹¹ Cks -si. ¹² Bā -vu-. ¹³ Cks -sīti. ¹⁴ Cks āhata. ¹⁵
Bā vadanto. ¹⁶ Bā -si. ¹⁷ Bā sampa-. ¹⁸ Bā bhi-, Cks hi-. ¹⁹ Cks -ga,
Bā nānaviriyā-. ²⁰ Bā vuttana.

ti pucchitvā „suvanṇavannahaṃsarāja ahaṃ Khemako nāmā“
 'ti vutte „samma Khema tayā odḍitavālapāse yo vā so vā haṃso
 baddho ti saññaṃ mā kari, navutiya¹ haṃsasahassānaṃ pavaro
 dhataratṭhahaṃsarājā te pāse baddho nāṇavā² silācārasampanno
 5 saṃgāhakapakkhe³ ṭhito, nāyaṃ māretuṃ yutto, ahaṃ tava
 iminā⁴ kattabbakiccaṃ karissāmi, ayam pi suvaṇṇavaṇṇo ahaṃ
 pi⁵ etass' atthāya attano jīvitam pariccajāmi⁶, sace tvaṃ
 etassa pattāni gaṇhitukāmo⁷ mama pattāni gaṇha, atho pi
 cammamamaṃsanahāruatṭhīnaṃ aññatarāṃ gaṇhitukāmo mam'
 10 eva sarīrato gaṇha, atha naṃ kilāhaṃsaṃ kātukāmo si mañ
 ñeva kara⁸ jīvantam eva vikkiṇitvā, sace⁹ dhanam uppādetu-
 kāmo maṃ¹⁰ vikkiṇitvā uppādehi, mā etaṃ nāṇadigunāyuttam¹¹
 avadhi, sace hi vadhissasi nirayādihi na muccissasīti¹² tam
 nirayabhayena santajjetvā attano madhurakathaṃ gaṇhāpetvā
 15 puna B-assa santikaṃ gantvā tam assāsento atṭhāsi. Nesādo
 tassa kathaṃ sutvā „ayam tiracchānagato samāno manussehi
 pi kātuṃ asakkarūpaṃ¹³ karoti, manussāpi hi evaṃ mitta-
 dhamme ṭhātuṃ¹⁴ na sakkonti, aho esa nāṇasampanno ma-
 dhurakatho dhammiko“ ti sakalasarīram pītisomanassapunṇam
 20 katvā pahatṭhalomo danḍam chaddetvā sirasi añjaliṃ patitṭhā-
 petvā suriyam namassanto viya Su-assa guṇam kittento
 atṭhāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

13. Tassa tam vacanam sutvā Sumukhassa subhāsitaṃ
 25 pahatṭhalomo neṭādo añjali¹⁵ ssa punāmayi¹⁶. 101.
 14. Na me sutam vā ditṭham vā: bhāsanto¹⁷ mānusiṃ dijo
 ariyam bruvāno¹⁸ vakkāṇo cajanto mānusiṃ giram. 102.
 15. Kin nu t' āyam dijo hoti, mutto baddham upāsaya,
 ohāya sakunā yanti, kim eko avahiyyasīti. 103.

¹ B^d -ti. ² B^d omitt vā. ³ B^d sambhavapakkhe, B^e sambhāvapakkhe. ⁴ B^d
 add sarīrena. ⁵ B^d add thatheva ahaṃ. ⁶ B^d -jissāmi. ⁷ B^d adda sime. ⁸
 B^d kila. ⁹ C^k omitt sace. ¹⁰ B^d add jīvantam. ¹¹ B^d add haṃsarājānaṃ.
¹² B^d asakkuṇeyyam evarūpaṃ. ¹³ B^d kātuṃ. ¹⁴ C^k ranāmayi, C^e ran-. ¹⁵
 C^k -tam. ¹⁶ B^d brūhanto.

Ta. añjalissā 'ti añjalim assa, na me ti¹ gāthāy' assa thutim karoti, ta. mānusiñ ti manussavācāñ, ariyañ ti sundarañ niddosañ, cajanto ti vissajjento, i. v. h.: samma tvañ dijo samāno ajja mayā² mānusiñ vācāñ bhāsanto niddosañ bruvāno³ mānusiñ girañ cajanto paccakkhato diṭṭho, ito pubbe pana idañ acchariyañ mayā⁴ n' eva sutāñ na diṭṭhan ti, kiñnu tāyañ 5 ti yañ etañ⁵ tvañ upāsaya kiñ nu te ayañ hoti.

Evañ duṭṭhacittena⁶ puṭṭho Su. „ayañ muduko jāto, idānim assa bhiyyosomattāya mudubhāvattāñ mama guṇāñ dassessāmīti“ cintetvā ā.:.

16. Rājā me so dijāmitta⁶, sanāpacc' assa kārayim, 10
tam āpade pariccattum n' ussahe vihaṅgādhipaṇ⁷. 104.
17. Mahāgaṇāya⁸ bhattā me mā eko vyasanañ agā,
tathā tañ samma nesāda: bhattāyañ⁹, abhito¹⁰ rame ti. 105.

Ta. nussahe ti na samattho 'mi, mahāgaṇāyā¹¹ 'ti mahato haṁsa- gaṇassa¹², mā eko ti¹³ mādisse sevaḥ vijjamāne mā ekako¹⁴ vyasanañ agā, 15 tathā tañ ti yathāhañ vadāmi tath' eva tañ, sammā 'ti vayasā, bhattāyañ¹⁵ abhito rame ti bhattā ayañ mama, ahañ assa ca abhito rame santike ramāmi na ukkaṇṭhāmi.

Tañ¹⁶ tassa dhammanissitañ madhurakathañ sutvā so-manassappatto pahaṭṭhalomo „sa¹⁷ āhañ etañ sīlādiguṇa- 20 yuttañ haṁsarājānañ vadhissāmi catūhi apāyehi na muñcissāmi, rājā mañ yad icchati tañ karotu, ahañ etañ Su- assa dāyañ katvā vissajjessāmīti“ cintetvā g. ā.:

18. Ariyavatt' asi¹⁷ vakkaṇṇa yo piṇḍam apacāyasi,
cajāmi te tañ bhattārañ, gacchatu¹⁸ bho yathāsukhañ ti. 106. 25

Ta. ariyavattasīti mittadhammarakkhanasāñkhātēna ācāraariyañ vattena samannāgato, piṇḍamapacayasīti bhattu santikā lāddhañ piṇḍam¹⁹ pūjesi, gacchatu¹⁸ bho ti dve pi janā assumukhe nāṭisamge²⁰ sahāyamānā²¹ yathāsukhañ gacchatā.

¹ Bds namassati. ² Bds add saddhim. ³ Bds brūhanto. ⁴ Cks omit yañ. ⁵ so Cks; Bds ekañ tuṭṭhacittena so. ⁶ Cks dijō. ⁷ Cks -pa, Bds vihaṅgādhipaṇ. ⁸ Bds -yañ. ⁹ Bds -rañ, Cks bhattāhañ. ¹⁰ Cks atihito, Cds abhito. ¹¹ Bds -yan. ¹² Bds add sāmi. ¹³ Cks ki. ¹⁴ Bds -to. ¹⁵ Cks bhattāhañ. ¹⁶ Bds nesādo tañ. ¹⁷ Bds -ttamasi. ¹⁸ Bds -antu. ¹⁹ Bds add senāpati. ²⁰ Cks nāti. ²¹ so Cks; Cds bhāyamānā, Bds sahāsayamānā.

Evam vatvā nesādo muducittena M-am upasamkamitvā
 yatthim nāmetvā pamkapitthe nisidāpetvā pāsayaṭṭhim¹ mocetvā
 ukkhipitvā sarato nīharitvā taruṇadabbatānapitthe nisidāpetvā
 pāde baddhapāsam saṇikam mocetvā M-tte balavasineham
 5 paccupatthāpetvā mettena² cittena udakam ādāya lohitaṁ puñ-
 jitvā³ punappuna parimajji, ath' assa mettānubhāvena sirāya
 siram⁴ māmsena māmsam cammena cammam ghaṭitaṁ, pādo
 pākatico ahosi, itarena nibbiseso B. sukhattatto hutvā pakati-
 bhāvena nisīdi. Su. attānam nissāya rañño sukhitabhāvam
 10 disvā sañjātasomanasso cintesi: „iminā amhākam mahāupakāro
 kato, amhehi etassa kataṁ⁵ nāma n' atthi, sace h' esa⁶ rāja-
 mahāmattānam⁷ atthāya amhe gaṇhi⁸ tesam santikam netvā
 bahudhanam labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe
 vikkīṇitvā dhanam labhissat' eva, pucchissāmi tāva nan⁹ ti,
 15 atha nam upakāram kātukāmatāya pucchanto ā.:

19. Sace attappayogena ohito hamsapakkhinam
 patigaṇhāma te samma etaṁ abhayadakkhiṇam. 107.

20. Noce attappayogena ohito hamsapakkhinam
 anissaro muñcam amhe theyyam kayirāsi luddakā 'ti. 108.

20 Ta. sace ti samma nesāda sace tayā attano payogena attano atthāya
 hamsānaṁ⁹ c' eva sesapakkhiṇaṁ ca pāso oddito¹⁰, anissaro ti anissaro
 hutvā amhe muñcanto yenāsi ānatto¹¹ tassa santikam gaṇhanto theyyam kayirāsi.

Tam sutvā nesādo „nāham tumhe attano atthāya gaṇhim,
 Bā-rañño¹² pana samyamena gaṇhāpito 'mhiti¹³“ vatvā deviyā
 25 ditthasupinato¹⁴ paṭṭhāya yāva raññā¹⁵ tesam āgatabhāvam
 sutvā „samma Khemaka ekaṁ vā dve vā hamse gaṇhitum
 vāyama, mahantaṁ te yasam dassāmīti¹⁶“ vatvā paribbayaṁ
 datvā uyyojitabhāvo tāva sabbam pavattim ārocesi. Tam
 sutvā Su. „iminā nesādena attano jīvitam agaṇetvā amhe

¹ Bds -iyā. ² Bā metta. ³ Bā dhovitvā. ⁴ Cks siram sirā. ⁵ Bā upakāram,
 Bs upakāro. ⁶ Bā pesa. ⁷ Cs rājārāja-, Ck rājārāja-. ⁸ Cks -hīnti. ⁹ Ck na.
¹⁰ Bds ohito. ¹¹ Ck ananto, Cs ānanto. ¹² Bā -ā. ¹³ Ck -ā, Bā ditthasi-
 supinakālato. ¹⁴ Cks -o.

vissajjentena dukkaraṃ kataṃ, sace mayaṃ ito va Cittakūtaṃ gamissāma n' eva dhataratṭharaṇṇo paññānubhāvo na¹ mayhaṃ mittadhammo pākaṭo bhavissati na luddaputto mahantaṃ yasaṃ lacchati na rājā pañcasu silesu paṭiṭṭhahissati² na deviyā manoratho matthakaṃ pāpuṇissatīti³ cintetvā „samma, evaṃ sante amhe vissajjetuṃ na labhasi, raṇṇo no⁴ dassehi, so amhe yathārucim⁵ karissatīti⁶“.

Imaṃ atthaṃ pakāsent⁷:

21. Yassa tvaṃ bhatako raṇṇo kāmaṃ tass' eva pāpaya.

tattha saṃyamāno⁸ rājā yathābhīṇāṃ karissatīti g. ā. 109. 10

Ta. tassevā. 'ti tass' eva santikaṃ nehi, tatthā 'ti tasmim nīvesane, yathābhīṇān ti yathāhippāyaṃ yathārucim.

Taṃ sutvā nesādo „mā vo bhante⁹ rājadassanaṃ rucci¹⁰, rājāno nāma sappatibhayā, keḷihamse vā vo kareyyuṃ mareyyuṃ vā“ ti ā. Atha naṃ Su. „samma ludda, mā amhākaṃ cintayi, ahaṃ tādissa kakkhaḷassa dhammakathāya maddavaṃ janesim, raṇṇo kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaññū¹¹, khippaṃ no raṇṇo santikaṃ nehi, nayanto ca mā baddho¹² nayi, pupphapañjare nisīdāpetvā nehi, pupphapañjaraṇ ca karonto dhataratṭhassa mahantaṃ setapadumasañchannaṃ mama khuddakaṃ rattapadumasañchannaṃ katvā, dhataratṭhaṃ¹³ purato maṃ pacchato nīcataraṃ katvā ādāya khippaṃ netvā raṇṇo dassehīti¹⁴ ā. So¹⁵ tassa vacanaṃ sutvā „Sumukho rājānaṃ disvā mama mahantaṃ yasaṃ dātukāmo bhavissatīti“ sañjātasomanasso mudūhi latāhi¹⁶ pañjare katvā padumehi chādetvā vuttanayena te gahetvā agamāsi. 25

Taṃ atthaṃ pakāsent¹⁷ Satthā āha:

22. Icc-eva¹⁸ vutto¹⁹ nesādo²⁰ hemavaṇṇe harittace

ubbohaththehi saṃgayha pañjare ajjhāvodahi. 110.

¹ Cks omit na. ² Cks paṭiṭṭhātī. ³ Cks add na. ⁴ Cks rucim. ⁵ Cks -siti.
⁶ Cks -mano. ⁷ Bā bhaddante. ⁸ Bā -itta. ⁹ Bā -tadubbhāsitaññū. ¹⁰ so Cks
for -e; Bā bandhana. ¹¹ Cks add maṃ. ¹² so Cā Bā; Ck to sā corr.
to sā for sāto? ¹³ Bā labhāhi. ¹⁴ Bā -vaṃ. ¹⁵ Cks -e.

23. Te pañjaragate¹ pakkhī ubho bhassaravaṇṇine
Sumukhaṃ dhataratthaṃ ca luddo ādāya pakkamīti. 111.

Ta. ajjhavodahīti odahi thapesi, bhassaravaṇṇine ti pabhāsam-
pannavāṇṇe.

- 5 Evaṃ luddassa te² ādāya pakkamanakāle dhatarattha-
haṃso pākarañjahaṃsadhītaraṃ³ attano bhariyaṃ saritvā Su-
amantetvā kilesavasena vilapi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

24. Hariyyamāno dhatarattho Sumukhaṃ etad abravi:
10 bālhaṃ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhaṇūruyā
asmākaṃ vadhāṃ aṇṇāya ath' attānaṃ vadhissati. 112.
25. Pākahaṃsā ca Sumukha Suhemā hemaṣuttacā⁴
koñci⁵ samuddatīre va⁶ kapaṇā nūna rucchatīti⁷. 113.

Ta. bhāyāmiti maraṇaṃ⁸ bhāyāmi, sāmāyā 'ti suvaṇṇavaṇṇāya, lak-
15 khaṇūruyā ti lakkhaṇasampaṇaūruyā, vadhamaṇṇāyā 'ti vadhaṃ jānitvā
māritā ti saṇṇī⁹ hutvā, vadhissatīti kim me piyasāmike¹⁰ mate jīvitena 'ti
marissati¹¹ pākahaṃsarājadhītā, Suhemā ti evaṃnāmikā, hemaṣuttacā¹² ti
hemaśadisāsundaratacā¹³, rucchatīti¹⁴ yathā loṇisaṃkhātā¹⁵ samuddaṃ
otaritva mate patimhi koñcisakuṇikā¹⁶ kapaṇā rodati evaṃ nūna sā rodissati.

- 20 Tam sutvā Su. „ayaṃ haṃso aṇṇe¹⁷ ovaditum yutto mātu-
gāmaṃ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakālo viya
vatiyā utthāya kedārahādānakālo viya ca jāto, yaṃ nūnāhaṃ
attano balena mātuḡāmassa dosaṃ pakāsetvā etaṃ saṇṇa-
peyyan“ ti cintetvā āha¹⁸:

- 25 26. Evaṃmahanto¹⁹ lokassa appameyyo mahāgaṇī
ekitthim anusoceyya, na idaṃ pañṇavato-m-iva. 114.
27. Vāto va²⁰ gandhaṃ ādeti²¹ ubhayaṃ chekapāpakaṃ
bālo āmakapakkaṃ va lolo andho va āmisāṃ. 115.

¹ Bā -re-. ² Cks taṃ. ³ Bā pākahaṃsarājā-. ⁴ Cks suvoma hemaṣuttavā. ⁵
Ck koṇci, Cks koṇci, Bā koṇci. ⁶ Cks ca. ⁷ Bā rucca-. ⁸ Ck -ā corr. to -erh,
Bā -ato. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Cks -iye. ¹¹ Bā add pākahaṃsā ti. ¹² Cks -yuttavā
¹³ Cks -rakattacā. ¹⁴ Cks rucchīti, Bā rucca-. ¹⁵ Bā loṇa-. ¹⁶ Cks kuñca-.
¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Cks omīti āha. ¹⁹ Bā mahāsatto. ²⁰ Cks ca. ²¹ Cks -hi.

28. Avinicchayaññū atthesu mando va paṭibhāsi¹ maṃ,
kiccākiccaṃ na jānāsi sampatto kālapariyāyam². 116.
29. Addhummatto udiresi yo seyyā³ maññas⁴ itthiyo,
bahū sādharāṇā h' etā soṇḍānaṃ va surāgharaṃ. 117.
30. Māyā c' esā marīci ca⁵ soko rogo c' upaddavo, (II $\frac{230}{19}$) 5
kharā ca bandhanā c' etā maccupāso⁶ guhāsayo⁷,
tāsu⁸ yo vissase poso so naresu narādhamo ti. 118.

Ta. mahanto ti mahanto⁷ samāno, lokassa 'ti haṃsalokassa, appa-
meyyo ti guṇehi metum⁸ asakkuneyyo, mahāgaṇīti mahantena gaṇeṇa
samannāgato gaṇasatthā, ekittthin ti yaṃ evarūpo bhavaṃ ekaṃ itthiṃ anuso- 10
ceyya idaṃ anusocanaṃ na paññāvato-m-iva, tenāhaṃ ajja taṃ bālo ti
maññāmi⁹ti adhippāyen' evaṃ ā, ādetīti gaṇhāti, chekapāpakaṇ ti sundarā-
sundaraṃ, āmakapakkaṇ ti āmakaṇ ca pakkaṇ ca, lolo ti rasalolo, i. v. h :
mahārāja yathā nāma vāto padumasarādīni paharitvā sugandham pi saṃkāraṭṭhā-
nādiṇi paharitvā duggandham pīti ubhayaṃ chekapāpakaṇ gaudhaṃ ādiyati 15
yathā ca bālo kumārako ambajambūnaṃ heṭṭhā nisinna hatthaṃ pasāretvā patita-
patitaṃ āmaṃ pi pakkam pi phalaṃ gaheṭvā khādati yathā ca rasalolo andho
bhatte upanīte yaṃ kiñci samakkhikam pi nimmakkhikam pi āmisam ādiyati
evaṃ itthiyo nāma kilesavasena aḍḍham pi duggatam pi kulinam pi akulinam
pi abhirūpam pi virūpam pi gaṇhenti bhaṇanti⁹, tādisānaṃ pāpadhammānaṃ 20
itthiṇaṃ kāraṇā¹⁰ vippalapasī mahārāja 'ti, atthesū 'ti' kāraṇakāraṇesu,
mando ti andhabālo, paṭibhāsi¹¹ maṃ ti mama upaṭṭhāsi, kālapariyā-
yan¹² ti evarūpaṃ maraṇakālaṃ patto jīvasmīṃ kāle idaṃ kattabbaṃ idaṃ
na kattabbaṃ idaṃ vattabbaṃ idaṃ na vattabbaṃ ti na jānāsi devā 'ti, aḍ-
dhummatto ti aḍḍhamattako¹³ maññe hutvā, udiresīti yathā suraṃ pivi- 25
tvānā 'ti matto puriso yaṃ vā taṃ vā lapati evaṃ¹⁴ lapasīti a., seyyā¹⁴ ti
varā¹⁴ uttamā¹⁴, māyā cesā ti ādisu deva itthiyo nāma¹⁵ etā vañcanaṭṭhena
māyā agayhūpaṇṭṭhena marīci sokādīnaṃ paccayattā soko, rogo cupaddavo
ti rogādi¹⁶ anekappakāro upaddavo, kodhādīhi thaddhabhāvena kharā, tā hi¹⁶
niseṣāya andubandhanādīhi bandhanato¹⁷ bandhanā cetā, itthiyo¹⁸ nāma 30
sarīraguhāyaṃ puna vāsanakamaccu¹⁹ nāma etā devā ti²⁰ kāmahetu kāmāni-
dānaṃ kāmādhikaraṇaṃ eva rājāno coraṃ gaheṭvā ti suttena p' esa attho
dipetabbo (—?).

¹ Bā -ti. ² so all three MSS. for -paryayam. ³ Bā -o. ⁴ Bā C^o va. ⁵ Bā
-ā. ⁶ Bā tyāsu. ⁷ C^o mahantattā. ⁸ Bā pame. ⁹ C^o add kāsānaṃ vā. ¹⁰
C^o kiriyāraṇā. ¹¹ Bā -ti. ¹² C^o -kiriyāyan. ¹³ Bā aḍhuma-. ¹⁴ Bā -o.
¹⁵ Bā omite cupaddavo-- . ¹⁶ so Bā; C^o tā, C^o ti. ¹⁷ Bā bajhanato. ¹⁸
C^o -i, C^o -i. ¹⁹ C^o casanakam. ²⁰ C^o etadevāti.

Tato dhatarattho mātugāme paṭibaddhacittatāya „tvam mātugamassa guṇam na jānāsi, paṇḍitā etaṃ¹ jānanti, na etaṃ² garahitabbā“ ti dīpento ā.:

31. Yam vuddhehi upaññātaṃ³ ko taṃ ninditum arahati,
5 mahābhūta⁴ itthiyo nāma lokasmiṃ upapajjisum. 119.
32. Khiddā paṇihitā tyāsu, ratī tyāsu patiṭṭhitā,
bijāni tyāsu rūhanti yadidaṃ sattā pajāyare,
tāsu ko nibbide⁵ poso pānaṃ āsajja pāṇibhi. 120.
33. Tvam eva n' añño Sumukha thīnaṃ atthesu yuñjasi,
10 tassa ty-ajja bhaye jāte bhītena jāyate mati. 121.
34. Sabbo hi saṃsayam⁶ patto bhayaṃ⁷ bhīru titikkhati,
paṇḍitā ca mahantā no⁸ atthe yuñjanti duyuyje. -122.
35. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantinaṃ
paṭibāhati yaṃ sūro āpadaṃ attapariyāyam⁹. 123.
15 36. Mā no ajja vikantiṃsu¹⁰ rañño sūdā mahānase,
tathā hi vaṇṇo pattānaṃ phalaṃ veḷum va taṃ vadhi. 124.
37. Mutto pi¹¹ na icchi¹² uddetum¹³, sayam bandham¹⁴ upāgami,
so p' ajjā¹⁵ saṃsayam patto
attham gaṇhāhi mā mukhaṃ ti. 125.

- 20 Ta. yaṃ ti yaṃ mātugāmasamkhataṃ vatthum paññāvuddhehi¹⁶ nātaṃ
tesam eva pākataṃ na bālānaṃ, mahābhūta¹⁷ ti mahāguṇa mahānisaṃsā, upa-
pajjisum¹⁸ ti paṭhamakāppikakāle itthilīngassa paṭhamam pātubhūtattā paṇi-
naṃ nibbattā ti a., tyāsū¹⁹ ti Su-a tāsu itthisu kāyavacīkhiddā ca paṇihitā
ohitā thapitā kāmagaṇarati ca patiṭṭhitā, bijāniti Buddhapacceka Buddhaariya-
25 sāvakacakkavattiā dibbijāni tāsu rūhanti, yadidaṃ ti ye ete sabbe pi sattā pajā-
yare ti sabbe tāsaṃ yeva kucchimhi saṃvaddhā ti dīpeti, nibbide²⁰ ti nib-
bindeyya, pānaṃ āsajjā²¹ pāṇibhīti attano pāpehi pi tāsaṃ pānaṃ āsādetvā
attano jīvitaṃ ca janto pi tā labhivā ko nibbindeyyā²² ti a., nañño²³ ti na
añño, Su-a mayā Cittakūṭatale hamsagaṇamañjhe nisinnena²⁴ taṃ adieva
30 khaṃ Su. ti vutte esa mātugāmaṃ gaṇetvā Kañcanaguhāyaṃ uttamaratim²⁵
anubhoti vadaṃti, evaṃ tvam eva thīnaṃ atthesu yuñjasi yuttapayutto ahoṣi

¹ Bā eva. ² Cks netam, Bā na hi tā. B² na hetā. ³ C³ sam vaddhehum tva
pamñātaṃ, C⁴ sam vaddhehupamñātaṃ, Bā yaṃ bu-. ⁴ Bā nibbije. ⁵ Bā
sayam. ⁶ Bā camabatāno, Cks mabbattāno. ⁷ Bā attha-. ⁸ Cks -katti-.
Cks si. ¹⁰ Bā icchasi. ¹¹ Cks odḍ-. ¹² Cks baddham. ¹³ Cks sajja. ¹⁴ C¹⁴
-vudhehi. ¹⁵ Bā -je. ¹⁶ Cks nā-. ¹⁷ Cks -nne. ¹⁸ all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā 'ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhītena
 maraṇabhayena¹ maññe ayaṃ mātugāmassa dosadassane nipuṇā mati jāyate
 ti adhippāyen' evam āha, sabbo hīti yo koci, saṃsayappatto ti jīvitasaṃ-
 sayappatto, bhīrū 'ti bhīru hutvāpi bhayaṃ adhivāseti², mahantā no ti ye
 pana paṇḍitā ca honti mahante³ ca thāne⁴ thitā mahantā no⁵ te dūyūñje 5
 atthe yuñjanti ghaṭanti⁶ vāyamanti, tasmā mā bhāyi dhiro hobhīti taṃ usāhento
 evam ā, āpadan ti sāmīno āgataṃ⁷ āpadaṃ esa sūro paṭibāhati etadattbhāya
 sūramantināṃ icchanti, attapariyāyan ti attaparittāṇaṃ pi ca kātuṃ sakko-
 sīti⁸ pi adhippāyo, vikantīmsu 'ti⁹ chindīmsu i. v. h.: Sum ukhatvaṃ mayā
 attano anantare thāne thapito taṇṇā ajja yathā rañño sūdā amhe maṃsatthāya 10
 na kantanti¹⁰ tathā karohīti, tādīso hi amhākaṃ pattavaṇṇo taṃ avadhīti
 sv-āyaṃ vaṇṇo yathā nāma veḷuṃ nissāya jātaṃ phalaṃ veḷuṃ eva vadhati
 tathā mā¹¹ taṃ vadhi taṃ ca mamaṃ ca mā vadhīti adhippāyen' evam ā.,
 mutto pīti¹² yathāsukhaṃ Cittakūṭapabbataṃ gacchā 'ti evaṃ luddaputtēna
 mayā saddhīṃ mutto vīsejjito samāno pi udditūṃ¹³ na icchi, sayan ti rājā- 15
 naṃ daṭṭhukāmo hutvā sayam eva bandhaṃ¹⁴ upagato ti evam idaṃ amhākaṃ
 bhayaṃ taṃ¹⁵ nissāya āgataṃ, so pajjā¹⁶ 'ti so pi¹⁷ ajja jīvitasaṃsayam
 patto, atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti idāni amhākaṃ mucanākāraṇaṃ¹⁸
 gaṇha yathā mucāma¹⁹ tathā vāyāma, vāto va²⁰ gandhamādeti²⁰ ādīni vadanto
 itthigarabhattbhāya²¹ mā mukhaṃ pasārayi. 20

Evam M. mātugāmaṃ vaṇṇetvā Su-aṃ appaṭibhānaṃ
 katvā tassa anattamanabhāvaṃ viditvā idāni naṃ paggaṇ-
 hanto g. ā.:

ss. So tvaṃ²² yogaṃ payuñjassu yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ,
 tava pariyāpadānena mama pānesanaṃ carā²³ 'ti. 126. 25

Ta so ti samma Su-a so tvaṃ, taṃ yogan ti yaṃ pubbe ahaṃ yogaṃ
 payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ ti avacāsi taṃ idāni payuñjassu,
 tava -- nēnā 'ti tava tena payogena parisuddhena, pariyodātenā²⁴ 'ti pi pāṭho
 parittānenā 'ti a., tayā katattā tava santakena²⁵ parittānena mama jīvitapari-
 yesanaṃ²⁶ carā 'ti adhippāyo. 30

¹ Bds add bhīto. ² Bd -si. ³ Cks -tā. ⁴ Cks add ca. ⁵ Bd adds atthe yuñ-
 janti dūyūje ti. ⁶ Bd -enti. ⁷ Cks -ta. ⁸ Bd -titi. ⁹ Cks vikatt-. ¹⁰ Cks
 katt-, Bds vikantīmsu. ¹¹ Bd omits mā. ¹² Cks sīti. ¹³ Cks oḍ-. ¹⁴ Bd
 dham, Ck baddham, Cs vaddham corr. to baddham or bandham. ¹⁵ Bd kaṃ.
¹⁶ Cks sajja. ¹⁷ Cks si. ¹⁸ Bd muñc-. ¹⁹ Cks ca. ²⁰ Ck -dediti, Bd -dehiti.
²¹ Bd -garahanat-. ²² Cks taṃ. ²³ Cks caran. ²⁴ Ck -dhātenā. ²⁵ Bd santi-.
²⁶ Bd -yosānaṃ

Atha¹ Su.² „ativiya maraṇabhayaabhīto, mama balaṃ na jānāti, rājānaṃ disvā thokaṃ kathaṃ labhitvā jānissāmi, assā-sessāmi tāva naṃ“ ti cintetvā g. ā.:

39. Mā bhāyi³ patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
5 ahaṃ yogaṃ payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitāṃ,
mama pariyāpapadānena khippaṃ pāsā⁴ pamokkhasīti. 127.

Ta. pāsā ti dukkhapāsato.

- Iti tesāṃ sakuṇabhāsāya kathentānaṃ luddaputto na kiñci
aññāsi, kevalaṃ pana te kācenādāya Bā - iṃ pāvīsi accha-
10 riyabbhutaajātena pañjalina mahājanena anugammamāno⁵, so
rājadvāraṃ patvā attano āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

40. So luddo haṃsakācena rājadvāraṃ upāgami,
paṭivedetha maṃ rañño: dhataṛaṭṭh' āyaṃ āgato ti. 128.
15 Ta. paṭi -- maṃ ti Khemako āgato ti evaṃ rañño maṃ vadetha⁶, dha-
taratṭhāyaṃ ti ayaṃ dh-o āgato ti ca paṭivedetha.

- Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātasomanasso „kip-
paṃ āgacchatu“ 'ti vatvā amaccagaṇaparivuto samussitase-
tacchatte rājavallāṃke nisinnō Khemakaṃ haṃsakācakaṃ
20 ādāya mahātalaṃ abhirūḷhaṃ disvā suvaṇṇavaṇṇe haṃse olo-
ketvā „sampaṇṇo me manoratho“ ti tassa⁷ kattabbakiccaṃ
amacce āṇāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

41. Te disvā puññasāṃkāse ubho lakkhaññasammate⁸
25 khalu saññamāno⁹ rājā amacce ajjhabhāsatha: 129.
42. Detha luddassa vatthāni annapānaṃ ca bhojanaṃ,
kāmaṃkaro hiraṇṇ' assa¹⁰ yāvanto eva¹¹ icchatīti¹². 130.

- Ta. puññasamkāse ti attano puññasadise, lakkhaññasammate⁸ ti
seṭṭhasammate abhiññāte, khalū 'ti nipāto, tassa te khalu disvā ti purinapadena
30 sambandho, dethā 'ti ādi rājā pasannākāraṃ karonto ā. ta. kāmaṃkaro

¹ Cks add naṃ. ² Bđ adds ayaṃ. ³ Cks -a. ⁴ Cks -se. ⁵ Ck -gammāno, Bđ -gacchamāno. ⁶ Bds nivedetha. ⁷ Bđ adds detha luddassa ti tassa. ⁸ Bds lakkhaṇa-. ⁹ Cks saññamāno, Bđ saṇyamaṇo. ¹⁰ read: kāmaṃ karohi yaṃ assa? ¹¹ Cks esa. ¹² Cks -sīti.

hiraññassā 'ti hiraññam¹ assa kāmakiriya² atthu, yāvanto ti yattakam
eva icchatī tattakam hiraññam assa dethā 'ti a.

Evam pasannākāram kāretvā pītisomanassasamussāhito³
„gacchatha, nam alamkaritvā ānethā“ 'ti ā. Atha nam
amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassum nahātānu- 5
littam sabbālamkārapatimaṇḍitam katvā rañño dassesum. Ath'
assa rājā samvacchare satasahassuttāhāke dvādasagāme
ājāññayuttam⁴ ratham alamkatamahāgehañ cā 'ti mahantañ
yasam dāpesi. So mahantañ yasam labhitvā attano kammañ
pakāsetum „na te⁵ deva mayā yo vā so vā hamso ānito, 10
ayañ pana navutihamssasatasahassānam rājā dhatarattho nāma,
ayañ pana senāpati Su. nāmā“ 'ti ā. Atha nam rājā „kathañ
te samma ete gahitā“ ti pucchi.

Tam atthañ pakāseto Satthā āha:

43. Divvā luddam pasannattam¹ Kāsirājā tadābravi²: 15
yad' āyam³ samma Khemaka puṇṇā hamsēhi tiṭṭhati 131.
44. Kathañ ruciñ majjhagatañ pāsahatto upāgami,
okiṇṇam nātisaṃghehi nimajjhimam¹⁰ kathañ gahīti. 132.

Ta. pasannattan ti pasannabhāvañ somanassappattam, yadāyan¹¹ ti
vayassa¹² Khemaka yadi ayam amhākam pokkharavi navutihamssasahasēhi puṇṇā 20
tiṭṭhati, kathañ ruciñ majjhagatañ ti evaṃ sante tvañ tesam ruciñam
piyadassanānam hamsānam majjhagatañ etañ¹³ nātisaṃghena okiṇṇam, ni-
majjhimam ti n' eva majjhimam n' eva¹⁴ kanṭṭham uttamañ hamsarājānam
kathañ pāsahatto upāgami kathañ gahīti.

So tassa kathento āha:

45. Ajja me sattamā ratti ādānāni upāsato¹⁵, 25
padam etassa anvesam appamatto bhavassito¹⁶. 133.
46. Ath' assa padam addakkhim carato ādanesanam¹⁷,
tatthāham odahim pāsam, ev' etañ dijam aggahin ti. 134.

¹ Cks -o. ² so Bā; Cks kāmam. ³ Bā piti-, Cks pīsom-. ⁴ Bā -a. ⁵ Cks kāmam.
⁶ Bā kho. ⁷ Cks -antam. ⁸ Bā tadabravi. ⁹ Bā yadyāyam. ¹⁰ so all three
MSS. for nimm-? ¹¹ Cks yantvāyan, Bā yadvāyan? Bā yadyāyan. ¹² Cks
cayassa, Bā samma. ¹³ Bā evam. ¹⁴ Cks omit neva. ¹⁵ Bā upāga-. ¹⁶
Bā ghaṭa-. ¹⁷ Bā ādānesanam.

Ta. ādānānīti ādānāni gocaragahaṇatṭhānānīti a., ayam eva vā pāṭho, upāsato¹ ti upagacchantassa, padan ti gocarabhūmiyaṃ akkautapadam, bhavassito² ti cātipaṇḍaranissito³, athassā⁴ 'ti atha chaṭṭhe divase⁵ ādanesanaṃ⁶ carantassa padam addakkhīm, evetan ti evaṃ etaṃ, dijaṃ aggahin ti sabbaṃ gahitopāyaṃ ācikkhī.

Taṃ sutvā rājā „ayam dvāre tṭatvā paṭivedento pi dhataratṭhass' evāgamanam paṭivedesi, idāni pi 'etaṃ ekam eva gaṇhin' ti vadati, kinnu kho ettha kāraṇaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

47. Ludda dve ime⁶ sakunā, atha ēko ti bhāsasi,
10 cittan nu te vipariyattham⁷ ādu kin nu jigimsasīti⁸. 135.

Ta. vipariyatthan⁹ ti vipallattham, ādu kinnu jigimsasīti¹⁰ udāhu kin nu cintesi, kim itaraṃ gahetvā aññassa dātukāmo hutvā cintesīti pucchati.

Tato luddo „na me deva cittaṃ vipallattham nāpi ahaṃ itaraṃ aññassa dātukāmo, api¹¹ kho pana mayā ohite pāse eko
15 baddho“ ti āvikaronto āha:

48. Yassa lohitaḥ tālā¹² tapaneyyanibhā¹³ subhā
uram saṃhacca¹⁴ tiṭṭhanti so me bandham¹⁵ upāgami. 136.

49. Athāyaṃ bhassaro pakkhī abaddho baddham āturaṃ
ariyaṃ bruvāno¹⁶ atṭhāsi cajanto¹⁷ mānusiṃ giran ti. 137.

20 Ta. lohitaḥ ti rattavannā. tālā ti rājiyo, uram saṃhacca¹⁸ 'ti uram āhacca, i. v. h.: mahārāja yass' etā rattasuvannasappaṭibhāgā tisso lohitaḥ rājiyo gīvaṃ parikkhipitvā uram āhacca tiṭṭhanti so eko va mama¹⁹ pāse bandham upagato²⁰ ti, bhassaro ti parisuddho pabbhāsaṃpanno, āturaṃ ti gilānaṃ dukkhitam atṭhāsīti.

25 „Dhataratṭhassa baddhabhāvāṃ ṇatvā nivattitvā etaṃ samassāsetvā mamāgāmanakāle paccuggamanam katvā ākāse yeva mayā saddhiṃ madhurapaṭisanthāraṃ katvā manussabhāsāya dhataratṭhassa guṇe kathento atṭhāsi, mama hadayaṃ mudu-

¹ Ck upāhato, Bā upāgato. ² Bā bhavi-, Bā ghaṭa-. ³ Ck cādvī-, Bā cāti-.

⁴ Bā adds etassa. ⁵ Bā ādānesaram, Ck -nessam. ⁶ Ck me. ⁷ Bā -yattam,

Ck -yatham, Ck -yatan. ⁸ Ck jibhissīti, Ck chigimsa-, Bā jigisa-. ⁹ Ck -yatan,

Bā -yattan. ¹⁰ Ck jibhī-, Ck chig-, Bā jigī-. ¹¹ Bā āpi ca. ¹² Ck kālām.

¹³ Bā -niyā. ¹⁴ Ck urasammā, Ck urasamvācca, Bā urasamvācca, Bā urasam-

hañca. ¹⁵ Ck baddham. ¹⁶ Ck brumāno, Bā brahmano. ¹⁷ Bā vadanto. ¹⁸

Ck urasambhaddā, Ck urasam-. ¹⁹ Ck mam. ²⁰ Bā upā-.

kaṃ katvā puna etass' eva purato aṭṭhāsi, athāhaṃ deva.
 Su-assa subhāsitaṃ sutvā pasannacitto dhataratṭhaṃ vis-
 sajjesiṃ, iti dhataratṭhassa pāsato makkho, ime haṃse ādāya
 mama idhāgamaṇaṃ ca Sumukhen' eva katan' ti evaṃ so
 Su-assa guṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā rājā Su-assa dhamma- 5
 kathaṃ sotukāmo ahoṣi, luddaputtassa sakkāraṃ karantass'
 eva suriyo atthagamito, dīpā pajjalitā, bahū khattiyādayo
 sannipatitā, Khemā devī pi vividhanāṭakaparivārā' rañño
 dakkhiṇapasse nisīdi, tasmim̐ khane rājā Su-am kathāpetu-
 kāmo g. ā. : 10

50. Atha kin nu dāni Sumukha hanū saṃhacca tiṭṭhasi
 adu' me parisam̐ patto bhayā bhīto no bhāsaṣīti. 138.

Ta. saṃhaccā 'ti madhurakatho kira tvam̐ atha kasmā idāni mukhaṃ
 piḍhāya tiṭṭhasi, ādū ti kaccī³, bhayā bhīto ti parisasārajjabhayena bhīto hutvā

Taṃ sutvā Sumukho abhītabhāvaṃ dassento ā: 15

51. Nāhaṃ Kāsipati bhīto oḡayha parisana tava,
 nāhaṃ bhayā na bhāsisam̐ vākyaṃ atthasmiṃ tādise ti. 139.

Ta. tādise ti api ca kho pana tathārūpe atthe uppanne vākyaṃ bhā-
 sisām̐ti vacanokāsaṃ olovento nisīno 'mbhīti a.

Taṃ sutvā rājā kathaṃ vadḍhetukāmatāya paribhāsaṃ 20
 karonto ā. :

52. Na te abhisaraṃ passe na rathe nāpi⁴ pattike
 nāssa cammaṃ vā kīṭaṃ vā vammīne ca dhanuggahe 140.

53. Na hiraññaṃ suvaṇṇaṃ vā nagaraṃ⁵ vā sumāpitaṃ
 otiṇṇaṃ⁶ parikhaṃ duggaṃ dāḷhaṃ aṭṭalakotṭhakaṃ 25
 yattha pavitṭho Sumukha bhāyitabbaṃ⁷ na bhāyasīti⁸. 141.

Ta. abhisaraṃ ti rakkhanatthāya⁹ parivāretvā tīṭaṃ āvudhabatthaṃ
 parisana te na passāmi, nāssa 'ti ettha assā 'ti nipātamattaṃ, cammaṃ ti sara-
 paritānacammaṃ¹⁰, kīṭaṃ ti kīṭakaṃ cāṭipālaṃ vuccati, cāṭikapālabatthāpi te
 santi¹¹ n' atthīti dipeti, vammīne ti vammāsannaddhe, na hiraññaṃ ti 30
 yaṃ nissāya na bhāyasi¹² taṃ hiraññaṃ pi te na passāmi.

¹ Cks devī tividhā nāṭaka-. ² Cks adā. ³ Bā adu ti kiñci. ⁴ Bā nā. ⁵ Cks
 Cks nabharaṃ. ⁶ so Cks; Bā okiṇṇaṃ. ⁷ Cks bhāsi-. ⁸ Cks bhāsa-. ⁹ Ck
 -ṇa-. ¹⁰ Cs -ṇa-. ¹¹ Cks santi. ¹² Cks bhāseyyasīti.

Evam raññā „kiṃ te abhāyanakāraṇaṃ“ ti vutte taṃ kathento ā.:

54. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena pathaṃ yāma antalikkhecarā mayam. 142.
55. Sutā ca paṇḍitā ty-amhā nipuṇā atthacintakā¹,
bhāsem' atthavatim vācam sacce² c' assa patiṭṭhito. 143.
56. Kiṃ ca tuyhaṃ asaccassa anariyassa karissati
musāvadissa luddassa bhaṇitam pi subhāsitan ti. 144.

Ta. abhisarenā 'ti ārakkhaparivārena, attho ti etena mama kiccaṃ n'
10 atthi, kasmā yasmā aparena³ tumhādisānaṃ amaggena maggaṃ⁴ māpetvā yāma
ākāsacārino mayan⁵ ti, paṇḍitā tyambhā ti tayā sut' amhā, ten' eva kāraṇena
ambhakaṃ santikā dhammasotukāmo kira no gāhāpesi, saccecassā 'ti sacce⁶
pana tvaṃ sacce patiṭṭhito assa atthavatim kāraṇanissitam vācam bhāseyyāma,
asaccassā 'ti vacīsaccarabitaṃ tava subhāsitaṃ muḍassa dantasuci⁷ viya
15 kiṃ karissati.

Taṃ sutvā rājā „kasmā maṃ musāvādi anariyo ti vadasi,
kiṃ mayā katan“ ti āha. Atha naṃ Sumukho tena hi suṇā-
hīti vatvā ā.:

57. Taṃ⁸ brāhmaṇānaṃ vācanā⁹ imaṃ Khemiṃ⁹ akārayi,
20 abhayaṃ ca tayā ghuṭṭhaṃ imāyo dasadhā disā. 145.
58. Ogayha te pokkharaniṃ vippasannodakaṃ sucim
pahūtaṃ cādanam¹⁰ tattha ahimsā c' ettha pakkhinam. 146.
59. Idaṃ sutvāna nigghosaṃ āgat' asmā¹¹ tav' antike,
te te baddh' asmā¹² pāsena, etaṃ¹³ te bhāsitaṃ musā. 147
- 25 60. Musāvādaṃ purakkhatvā icchālobhaṃ ca pāpakaṃ
ubho sandhim ātikamma asātaṃ upapajjātīti. 148.

Ta. tan ti tvaṃ, Khemiṃ¹⁴ ti evaṃnāmikaṃ pokkharaniṃ, ghuṭṭhan
ti catūsu kanhesu ṭhatvā ghosāpitaṃ, dasadhā ti imā tā dasadhā ṭhitā ti¹⁵
disāsu tayā abhayaṃ ghuṭṭhaṃ, ogayhā 'ti ogahitvā āgatānaṃ santikā, pahū.
30 tañcādanam¹⁶ ti pahūtaṃ ca padumuppasāllādikaṃ adanam¹⁷, idaṃ

¹ Ck attā-, Bā catta-. ² Cks sabbe. ³ Bds apathena. ⁴ Bds pathaṃ. ⁵ Cks vayan. ⁶ Ck sacce, Cs sacce. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -nam. ⁹ Bā -am.
¹⁰ Ck modanam, Bā khā-. ¹¹ Bā -tambhā. ¹² Bā bandhanasmā. ¹³ Bā ekan.
¹⁴ Bds -an. ¹⁵ so Cks; Bds dasadhā disā taṃ taṃ. ¹⁶ Cks -cādan-, Bds -khā-
danam. ¹⁷ Bds khādanam.

sutvānā ti tesam tava pokkharanīm ogahitvā āgatānaṃ santikā idam abhayaṃ
 sutvā tava santike tava samīpe tayā kārītapokkharanīm āgat' ambā ti a., te te
 ti te mayaṃ tava pāsena baddhā, purakkhatvā ti purato katvā, icchā-
 lobhan ti icchāsamkhātāṃ pāpakāṃ lobham, ubho sandhin ti ubhayaṃ
 devaloke ca manussaloke ca paṭisandhim, imam eva pāpadhamme¹ purato katvā 5
 caranto puggalo sugatipaṭisandhim atikkamitvā, asātan ti nirayam upapajjatīti.

Evam parisamajjhe yeva rājānaṃ lajjāpesi. Atha naṃ
 rājā „nāhaṃ Sumukha tumhe māretvā māmsakhādītukāmo"²
 gaṇhāpesiṃ, paṇḍitabhāvaṃ pana vo sutvā subhāsitaṃ sotukāmo
 gaṇhāpesiṃ ti³ pakāsento ā.: 10

61. Nāparajjhāma³ Sumukha, na pi lobhā vaṃ aggahim,
 sutā ca paṇḍitā ty-attha nipuṇā atthacintakā⁴. 149.

62. Appev' atthavatiṃ vācaṃ vyākareyyuṃ⁵ idhāgatā,
 tathā taṃ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahīti. 150.

Ta. nāparajjhāmā³ ti mārento avarajjhati⁶ nāma mayaṃ na mārema, 15
 lobhāvaṃaggahin ti māmsam khādītukāmo hutvā lobhā vaṃ⁷ tumhe na pi⁸
 aggahim, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sut' attha⁹, atthacintakā ti pa-
 tiucchannānaṃ atthānaṃ cintakā, atthavatiṃ ti kāraṇanissitaṃ, tathā ti tena
 kāraṇena, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahīti ālapati, makāro
 sandhikaro, aggahīti dhammaṃ desessatīti¹⁰ tumhe gaṇhi. 20

Taṃ sutvā Sumukho¹¹ „ayuttaṃ te kataṃ mahārājā¹² 'ti
 vatvā ā.:

63. N' eva bhīta¹³ Kāsipati upanītasmiṃ jīvite,
 bhāsem' atthavatiṃ vācaṃ sampattā kālapiyāyaṃ¹⁴. 151.

64. Yo¹⁵ migena migam hanti pakkhiṃ vā pana pakkhinā 25
 sutena vā sutam kiṇe¹⁶ ki anariyataram tato. 152.

65. Yo ca ariyarudaṃ bhāse anariyadhamm' avassito
 ubho so dhammsate lokā idha c' eva parattha ca. 153.

66. Na majjetha yasaṃ patto, na vyathe¹⁷ pattasamsayam,
 vāyameth' eva kiccesu, samvare vivarāni ca. 154. 30

¹ so Cks; Bđ imeva dhamme. ² C, Bđ māmsam. ³ Cks nāva-. ⁴ Bđ tyattha-
⁵ so Cks Bđ byāhareyyuṃ. ⁶ so Cks; Bđ avirajjhati, B' avirujjhati. ⁷ C' -vā.
 B' -va. ⁸ Bđ nāham. ⁹ Bđ sutā attham. ¹⁰ Bds desetum. ¹¹ Bds add subhāsitaṃ
 sotukāmena. ¹² Bđ bhū-. ¹³ read -paryayaṃ. ¹⁴ Cks ye. ¹⁵ Bđ kilyā, B'
 kinyā. ¹⁶ Bds byādhe.

67. Ye vaddhā abbhaticcantā¹ sampattā kālapariyāyan²
idha dhammaṃ caritvāna ev' ete tidivaṃ gatā. 155.
68. Idam sutvā Kāshipati dhammam attani pālaya
dhataratṭhaṇ ca muñcāhi haṃsānaṃ pavaruttaman ti. 156.

- 5 Ta. upanītasmin ti maraṇasantikam³ upanīte, kālapariyāyan ti
maraṇakālavāraṃ pattā samānā⁴ bhāsissāma⁵ na hi dhammakathikam bandhitvā
maraṇabbhayaena tajjetvā dhammaṃ suṇanti, ayuttan te kataṃ, migena⁶ 'ti
suṭṭhusikkhāpitena dīpakamigena, hantīti hanti pakkhinā ti dīpakapakkhinā
ca, sutena⁷ 'ti khemaṃ nibbhayan ti vissutena, dīpakamigapakkhisadisena padu-
10 masarena, sutan ti paṇḍito cittakathīti eva sutam dhammakathikam, kiṇe⁸
ti dhammaṃ sossāmiti⁹ pāsabandhanena vā yo¹⁰ kiṇeyya bādheyya, tato ti
tesam kiriyato uttariṃ aṇṇam anariyatarāṃ nāma kim atthi, ariyarudan ti
mukhena ariyavacanāṃ suṇaravacanāṃ bhāsati, dhammavassito ti kammena¹¹
anariyadhammaṃ¹² avassito, ubho ti devalokā ca manussalokā cā¹³ 'ti ubha-
15 yambā, idha cevā¹⁴ 'ti idha upapanno¹⁵ pi parattha upapanno¹⁶ pi evarūpo
dvīhi sugatīlokehi dhammitvā nirayam eva upaṇajjati, pattasamāyan ti jīvi-
tasaṃsayapamāṇam¹⁷ pi dukkham patvā na kilameyya, samvare -- cā¹⁸ 'ti attano
chiddanti randhāni¹⁹ samvareyya pidaheyya, vaddhā ti guṇavaddhā paṇḍitā,
abbhaticcantā ti imaṃ manussalokam²⁰ atikkantā, pariyāyan ti maraṇa-
20 kālapariyāyapattā hutvā, evete ti evam ete, idan ti idam mayā vuttaṃ attha-
nissitam vacanaṃ, dhamman ti pavēṇidhammam²¹ pi sucaritadhammam pi.

Tam sutvā rājā āha:

69. Āharant' udakam pajjam²² āsanaṃ ca mahārahaṃ
pañjarato pamokkhāmi dhataratṭhaṃ yasassinam 157.
- 25 70. Taṇ ca senāpatim dhiram nipunaṃ atthacintakam
yo sukhe sukhito²³ raṇṇo dukkhite hoti dukkhito. 158.
71. Etādiso²⁴ kho arahati²⁵ piṇḍam asnātu²⁶ bhattuno
yathāyaṃ Sumukho raṇṇo pāpasādhāraṇo sakhā ti. 159.

- Ta. udakan ti pādadhovanam, pajjam ti pādabbhañjanaṃ, sukhe ti
30 sukhambhi sati.

Raṇṇo vacanaṃ sutvā tesam āsanāni haritvā ta. nisinnā-
nam gandhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbañjayimsu.

¹ Cks abbhā-. ² read -pariyāyan. ³ Cks -kā. ⁴ Bds add na. ⁵ Cks -mi. ⁶ Bds kilyā, Bs kiṇyā. ⁷ Bds desessā-. ⁸ Cks so. ⁹ Cks kammanam. ¹⁰ Bds -yamdhamma. ¹¹ Cks uppa-. ¹² Bds -sayamāpannam. ¹³ Bds dvārānāni. ¹⁴ Cks omī abba --. ¹⁵ Bds -piya-. ¹⁶ Bds majjam. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Cks -anti. ²⁰ Cks asanātu, Bds bhasmātu, Cks asmātu.

Satthā tam atthaṃ pakāsento āha:

72. Piṭṭhaṇ ca sabbasovaṇṇaṃ atṭhapādaṃ manoramaṃ
matṭhaṃ¹ kāsikavatthinaṃ² dhataratṭho upāvisi. 160.
73. Kocchaṇ ca sabbasovaṇṇaṃ veyyagghaparisibbitaṃ³
Sumukbo ajja pāvekkhi dhataratṭhass' anantarā. 161. 5
74. Tesāṃ kañcanapattehi⁴ puthū ādāya Kāsiyo
haṃsānaṃ abhihāreyyūṃ aggaraṇṇo pavāsitaṃ ti. 162.

Ta. matṭhaṇ ti karaṇaparinittitaṃ, kāsikavatthinaṃ⁵ ti kāsika-
vatthena atthaṃ, kocchaṇ ti majjhe saṃkhattavyagghacammāparisibbitaṃ⁶
maṅgaladivase aggamahesiyā nisīdanapīṭhakaṃ, kañcanapattehīti suvaṇṇa- 10
bhājanehi, puthū ti bahujaṇā. Kāsiyo ti Kāsiratṭhavāsino, abhihāreyyūṃ
ti upanāmesuṃ, aggaraṇṇo pavāsitaṃ ti atṭhasatasuvaṇṇapātīṃ⁷ pakkhittaṃ
haṃsaraṇṇo paṇṇākārathāya Kāsiraṇṇo pesitaṃ nānaggarasabhojanaṃ.

Evam upanīte pana tasmīṃ Kāsirājā tesāṃ saṅghatthaṃ
sayaṃ suvaṇṇapātīṃ gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje 15
khāditvā madhurodakaṃ⁸ pivimsu, atha M. raṇṇo abhihāraṇ ca
pasādaṇ ca⁹ disvā paṭisanthāraṃ akāsi.

Tam pakāsento Satthā āha:

75. Disvā abhihaṭaṃ aggaṃ Kāsirājena pesitaṃ
kusalo khattadhammānaṃ tato pucchi anantarā: 163. 20
76. Kaccin¹⁰ nu bhoto kusalaṃ kacci¹⁰ bhoto anāmayāṃ, (IV $\frac{427}{204}$ V $\frac{348}{13}$)
kacci ratṭhaṃ idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati¹¹. 164.
77. Kusalaṃ c' eva me haṃsa atho haṃsa anāmayāṃ.
atho ratṭhaṃ idaṃ phītaṃ dhammena-m-anāsissati¹². 165.
78. Kacci bhoto amacesu doso koci na vijjati. 25
kaccin nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitaṃ. 166.
79. Atho pi me amacesu doso koci na vijjati,
atho pi te mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitaṃ. 167.
80. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā. 168.
81. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī 30
puttarūpayasūpetā mama chandavāsānugā. 169.

¹ Ck^s matṭha, B^d paṭha, B^s matthaṃ. ² B^d -vattinaṃ, B^s -vatthiṇṇaṃ Ck^s
patthiṇṇaṃ for paṭṭinaṃ? ³ B^d -parisuppitaṃ, Ck^s -sibbitā. ⁴ B^d -mattehi.
⁵ Ck^s -patṭinṇaṃ, C^s -patthiṇṇaṃ, B^d vattinṇaṃ. ⁶ Ck^s -ta. ⁷ B^d -satapalasu-,
B^s -vaṇṇapalapātīṃ. ⁸ Ck^s madhukaṃ. ⁹ Ck^s abhikārapasā. ¹⁰ B^d kiñci
throughout. ¹¹ B^d -sāsati, B^s -sāsasi. ¹² B^d -sāsāmi.

82. Kacci raṭṭhaṃ anuppiḷaṃ¹ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati². 170.
83. Atho raṭṭhaṃ anuppiḷaṃ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati³. 171.
- 5 84. Kacci santo apacitā asanto parivajjitā,
noce dhammaṃ niraṃkatvā adhammaṃ anuvattasi⁴. 172.
85. Santo ca me apacitā asanto parivajjitā,
dhamme c' evānuvattāmi⁵, adhammo me niraṃkato. 173.
86. Kacci nānāgataṃ⁶ dīghaṃ samavekkhasi khattiya,
10 kacci matto madaniye paralokaṃ⁷ na santasi⁸. 174.
87. N' ahaṃ⁹ anāgataṃ dīghaṃ samavekkhāmi pakkhima¹⁰,
ṭhito dasasu dhammesu paralokaṃ na santase¹¹: 175.
88. Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavaṃ maddavaṃ tapani
akkodhaṃ avihiṃsaṃ ca khantiṃ ca avirodhanam 176.
- 15 89. Icc-ete kusale dhamme ṭhite passāmi attani.
tato me jāyate pīti somanassaṃ c' anappakaṃ. 177.
90. Sumukho ca acintetvā vissaji pharusam giram
bhāvadosam anaññāya asmāk' āyaṃ vihaṅgamo. 178.
91. So kuddho pharusam vācam nicchāresi ayoniso
20 yān' asmāsu na vijjanti, na idaṃ¹² pañṇavatāṃ ivā 'ti. 179.

Ta disvā ti taṃ bahuaggapānabhojanam disvā, pesitan ti āharāpetva
upanītam, khattadhammānan ti paṭhamakārakesu paṭisanthāradhammānam,
tato pucchi anantarā ti tasmim kāle kacci nu bhoto ti anupaṭipāṭiyā puc-
chi, tā pana cha gāthā heṭṭhāvuttatthā yeva, anuppiḷan¹³ ti kacci raṭṭhavāsino
25 yante ucchum viya na pīlesīti pucchati, akutociupaddavaṃ ti kutoci
anupaddavaṃ, samenanamanusissatīti¹⁴ kacci tayā¹⁵ raṭṭhaṃ dhammena
samena anusāsiyati¹⁶, santo ti sīlādiguṇayuttā sappurisa, niraṃkatvā ti
chaddetvā, nānāgataṃ¹⁷ dīghan ti anāgataṃ attano jīvitapavattim kacci
dīghan ti na samavekkhasi āyusamkhārānam parittabhāvaṃ jānāsīti pucchati.
30 madaniye ti madāvāse¹⁸ rūpādīrammaṇe, na santasīti¹⁹ na bhāyasī²⁰.
i. v. h. : kacci rūpādīsu kāraṇesu amatto²¹ appamatto hutvā dānādīnam
kusalānam katattā paralokaṃ na bhāyasīti, dasasu 'ti dasasu rāja-
dhammesu dānādīsu dasavattbhukācetanādānam pañcasīladasasīlādīsilam deyya-

¹ Bā anupī-. ² Bā -sāsati. ³ Bā -sāsāmi. ⁴ Bā -ti. ⁵ Ck meva-, Bā dham-
menevamanu-. ⁶ Bā nunā. ⁷ Bā -ke. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck nāgam,
Bā aham. ¹⁰ Bā -mā. ¹¹ Bā santasi, Ck naccintase. ¹² Bā yidam. ¹³ all
three MSS. anupī-. ¹⁴ Bā -sasatīti. ¹⁵ Bā tava. ¹⁶ Bā -sāsasi. ¹⁷ Ck nāga-
tam, Bā anāgataṃ. ¹⁸ Bā madāra-. ¹⁹ Ck -taseti. ²⁰ so all three MSS. ²¹
Bā omits am-.

dhammañ cāgo pariccāgo ujubhāvo ajjavañ mudubhāvo maddavañ uposatha-
kammañ tapo mettāpubbabbhāgo akkodho¹ karuṇāpubbabbhāgo avihimsā adhi-
vāsanaṁ khanti avirodho avirodhanam, acintetvā² ti mama imañ guṇasampattim³
acintetvā, bhāvadosan ti cittadosam, anaññāyā⁴ 'ti ajānitvā, asmākam pi
cittadoso nāma n' atthi, yam esa jāneyya tañ ajānitvā pharusam kakkhalam⁵
giram vissajjesi, ayoniso ti anupāyena, yānasmāsū⁶ 'ti yāni vajjāni amhesu
na santi⁷ tāni vadati, na idan ti tasmāssa⁸ idam vacanam paññavatāmiva
na hoti ten' eva samma na paṇḍito viya upaṭṭhāti.

Taṁ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va⁹ rājā apa-
sādito, so me¹⁰ kuddho, khaṁāpessāmi nan“ ti cintetvā ā.: 10

99. Atthi me tañ atisārañ vegena manujādhipa
dhataratthe ca baddhasmiñ dukkham me vipulañ ahu. 180.
99. Tvam pitā viya⁷ puttānañ bhūtānañ dharaṇī-r-iva⁸
asmākañ adhipannānañ khamassu rājakuñjarā⁹ 'ti. 181.

Ta. atisārañ ti pakkhalitañ⁹, vegena¹⁰ 'ti ahañ etañ katham kathento¹⁵
vegena sahasā kathesiñ, dukkham ti cetasikadukkham mama vipulañ aho,
tasmā kōdhavasena -yam¹⁰ mayā vuttañ tam me khamā¹¹ mahārājā¹² 'ti, puttānañ
ti tvañ ambākañ puttānañ pitā viya, dharaṇīrivā¹³ 'ti [pāṇabhūtānañ pathavi
viya ca tvañ ambākañ avassayo, adhipannānañ ti dosena aparādhena ajjhot-
thaṭṭānañ, khamassū¹⁴ 'ti idam so āsanā oruyha pakkhehi añjalim katvā ā. 20

Atha nañ rājā āliṅgitvā ādāya suvaṇṇapīthe¹² nisīdāpetvā
accayena¹³ desanañ patigaṇhanto ā.:

99. Etan te anumodāma yañ bhāvañ na nigūhasi,
khilañ pabhindasi pakkhi, ujuko si vihāṇgamā¹⁴ 'ti. 182.

Ta. anumodāmā¹⁵ 'ti etañ te dosam khamāma, yañ ti yasmā tvañ attano²⁵
cittam paṭicchannabhāvañ na gūhasi, khilañ ti cittakhaṇukañ.

Idam vatvā pana rājā M-assa dhammakāthāya Sumukhassa
ca ujubhāve pasīditvā „pasannena nāma pasannākāro kātabbo“
ti ubhinnañ pi tesam attano rajjasiriñ niyyādentō ā.:

99. Yañ kiñci ratanañ atthi Kāsīrājanivesane¹⁶ 30
rajatañ jātarūpañ ca muttā veḷuriyā bahū 183.

¹ Bā akodho, Ck adhikkodho. ² Ck guṇam-. ³ Bā vijjanti. ⁴ Bā tasmā mama.

⁵ Ck himayā. ⁶ Ck semeke, C seme. ⁷ Ck va. ⁸ Bā -ṇiviya. ⁹ Bā adda
katham. ¹⁰ Ck tañ. ¹¹ Bā khamatha, Ck tasmā khamā. ¹² Ck puttapiṭhe,
C punnapīthe. ¹³ Bā -ya.

96. Maṇayo¹ saṅkhamuttañ ca vatthakaṃ² haricandanam
ajinaṃ³ dantabhaṇḍaṇ ca lohaṃ kālāyasaṃ⁴ bahum⁵,
etaṃ dadāmi vo vittaṃ, issaraṃ vissajāmi vo ti. 184.

Ta. atthīti nidahitaṃ, muttā ti viddhāviddhamuttā, maṇayo⁵ ti
5 maṇibhaṇḍakāni, saṅkhamuttañcā 'ti dakkhiṇavattasamkharatanañ⁶ ca
āmalavattamuttaratanañ⁷ ca, vatthakan⁸ ti sukhamakāsiyavattāni, ajinaṃ ti
ajinamigacammaṃ, lohaṃ kālāyasaṃ⁹ ti tambaloḥaṇ ca kālaloḥaṇ ca, issaraṃ
ti kaṭṭhanamālena setacchattena saddhiṃ dvādasayojanike Bārāṇasīnagare rajjāni.

Evañ ca pana vatvā ubho pi¹⁰ te setacchattena pūjetvā r.
10 paṭicchāpesi. Atha M. raññā saddhiṃ sallapanto ā.:

97. Addhā apacitā ty-amhā sakkatā ca rathesabha,
dhammesu vattamānānaṃ¹⁰ tvaṃ no ācariyo bhava. 185.

98. Ācariya samanūñātā tayā anumatā mayam,
taṃ padakkhiṇato katvā ñātī passem' Arindamā¹¹ ti. 186.

15 Ta. dhammesu 'ti kusalakammapathadhammesu, ācariyo ti tvaṃ amhehi
vyattataro tasmā no¹² ācariyo hohi, api ca dasaṇṇaṃ rājadharmānaṃ aka-
thitattā¹³ Sumukhassa dosaṃ dassetvā accayapaṭiggahaṇassa¹⁴ katvā tvaṃ
ambhakaṃ ācariyo va¹⁵, tasmā idāni pi no ācārasikkhāpadena¹⁶ ācariyo bhavā¹⁷ ti a,
passem arindamā¹¹ 'ti passemu Arindama.

20 So tesam saṃgamanam anujāni. B-ttassāpi dh. kathen-
tass' eva aruṇam utthahi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

99. Sabbarattim cintayitvā mantayitvā yathātatham
Kāsīrājā anuññāsi haṃsānaṃ pavaruttaman¹⁷ ti g. ā. 187.

25 Ta. yathātathan ti yaṃ kiñci attham¹⁸ tehi saddhiṃ cintetabbaṃ ca
mantetabbaṃ ca sabbam taṃ cintetvā ca mantetvā cā 'ti a., anuññāsi ti
gacchathā 'ti anuññāsi.

Evaṃ tena anuññāto B. rājānaṃ „appamatto dhammena
r. kārehīti“ vatvā¹⁹ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpesi. Rājāpi tesam

¹ Bā iyo. ² Cks -ikaṃ. ³ Ck apitaṃ, Bā ajinnaṃ. ⁴ Cks kālām-, Bā kālā-
⁵ Ck Bā -u. ⁶ Bā -lyo. ⁷ Bā dakkhiṇāvattatā-. ⁸ Bā āmalakavattatā-. ⁹ Cks
-iyaṇ Bā ikaṇ. ¹⁰ Ck kālā-, Bā kālāyaṇ. ¹¹ Bā vu-. ¹² Bā -murind-. ¹³ Cks sa-
māno tattha in the place of tasmā no. ¹⁴ Cks -mmākathī-. ¹⁵ Cks parigg-, Cks
periggahaṇassa, Bā paṭiggahaṇassa. ¹⁶ Cks ca. ¹⁷ Cks -patena, Bā ācariyasi-. ¹⁸
Cks -mo. ¹⁹ Cks atthī. ²⁰ Bā ovaḍitvā.

kañcanabhājanehi madhulāje madhurodakañ¹ ca upanetvā²
 niṭṭhitāhārakicce gandhamālādīhi pūjetvā B-am suvaṇṇa-
 caṅgoṭakena sayam ukkhipi³, Khemā devī Sumukham ukkhipi,
 atha ne sīhapañjaram ugghātāpetvā suriyuggamanavelāya „gac-
 chatha sāmīno“ ti vissajjesum.

5

Tam attham pakāsento Satthā āha:

100. Tato ratyā vivasane suriyuggamanam pati
 pekkhato Kāsīrājassa bhavanā te⁴ vigāhisun ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisun ti ākāsam pakkhandimsu.

Tesu M. suvaṇṇacaṅgoṭakā⁵ uppatitvā ākāse thatvā „mā¹⁰
 cintayi mahārāja, appamatto amhākam ovāde vatteyyāsīti“
 rājānam samassāsetvā Sumukham ādāya Cittakūṭam eva gato,
 tāni pi kho navutīhamśasahassāni Kañcanaguhato nikkhamitvā
 pabbatatale nisinnāni⁶ te āgacchante disvā paccuggantvā pari-
 vāresum, te nātiganaparivutā Cittakūṭatalam pavisimsu.

15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

101. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
 keke ti-m-akarum⁷ hamsā, puthusaddo ajāyatha. 189.

102. Te patitā pamuttēna bhattunā bhattugāravā
 samantā parikarimsu⁸ aṇḍajā laddhapaccayā. 190.

20

Ta. parame ti uttame, akarun ti mahāsaddam nicchāresum, keke ti
 attano sabbhāvena keke ti saddam akamsu, bh'attugāravā parikarimsu⁹ 'ti
 bhattuno pamut'abbhāvena gantvā attānam (bhattārah?) samantā parivārayimsu,
 laddhapaccayā ti laddhapatitthā.

Evam parivāretvā ca pana te hamsā „katham nutto si²⁵
 mahārāja“ 'ti pucchimsu. M. Sumukham nissāya muttabhāvam
 Saṃyamarājaputtehi katakammañ ca kathesi, tam sutvā tuṭṭhā
 hamsagaṇā „Sumukho pana senāpati ca rājā ca luddo ca
 sukhitā niddukkhā naciram jīvantū“ 'ti āhamsu.

¹ Cks madhudakañ. ² Bs -nāmetvā. ³ Bā ukkhipetvā. ⁴ Bā bhavanato. ⁵
 Bā -kato. ⁶ Bā -nnā, B° nipannā. ⁷ Ck -ti samakarum. ⁸ Cks -kiresum.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha¹:

103. Evaṃ mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
haṃsā yathā² dhataratthā nātisaṃgham upāgamun ti. 191.

Tam Cullahaṃsajātaka vitthāritam³ eva.

5 S. i. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahosi, Khemā devī
Khemā bhikkhunī, rājā Sāriputto, parisa Buddhaparisa, Sumukho
Anando, dhatarattho aham evā⁴ ti. Mahāhaṃsajātakam.

3. Sudhābhojanajātaka.

Naguttame⁵ ti. Idam S. J. v. ekaṃ dānājñāsayaṃ bhik-
10 khūṃ ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ eko kulaputto Satthu dhamma-
kathaṃ sutvā pasannacitto pabbajitvā silesu paripūrakārī⁶ dhutaṅga-
guṇasamannāgato sabrahmacārīsu pavattamettacitto divasassa tikkhat-
tum Buddhadhammasaṃghupatthāne appamatto ācārasampanno dānā-
jñāsayo ahosi, sārāṇiyadhammapūrako attanā laddhaṃ paṭiggāhakesu
15 vijjamānesu chinnabhatto hutvā deti yeva, tassa⁷ so dānājñāsayo
dānābhiratabhāvo bhikkhusaṃgho pākato ahosi. Ath' ekadivasaṃ dh.
k. s. „āvuso asuko nāma bhikkhu dānājñāsayo dānābhirato attanā
laddhaṃ pasatamattam⁸ pāṇiyam pi lobhaṃ chinditvā sabrahmacārīnaṃ
deti, Bodhisattass' ev' assa ajñāsayo⁹ ti. S. tam kathaṃ dibbāya
20 sotadhātuyā sutvā Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „ayaṃ bhikkhave bhikkhu pubbe adānasīlo
maccharī tiṇaggena telabindum pi adātā ahosi, atha taṃ ahaṃ dametvā
nibbisevanam katvā dānaphalaṃ vaṇṇetvā dāne patitthāpesiṃ, so
pasatamattam udakam pi labhitvā 'adatvā na pivissāmi' mama santike
25 varaṃ aggahesi, tassa phalena dānājñāsayo dānābhirato¹⁰ ti vatvā¹¹ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko gahapati addho ahosi asītikoti vibhavo.
Ath' assa rājā setthitthānaṃ adāsi. So rājapūjito nagara-
janapadapūjito hutvā ekadivasaṃ attano sampattiṃ oloketvā
cintesi: „ayaṃ yaso mayā atitabhaven' eva¹² niddāyantena
30 kāyaduccaritādīni karontena¹³ (add: na) laddho sucaritāni pana

¹ tattha parame - - - āha wanting in Cks. ² Bds add pi. ³ Bds vuttattham.

⁴ so Cks; Bd neva ṇipami o: neva kiṇāmi, B² na guttame girivare. ⁵ Bd paripūri-, Cks pāripūra-. ⁶ Bd tasmiṃ ⁷ Bd pasāta-. ⁸ Bds add tuṇhi ahosi tehi yācito. ⁹ Ck atibhāveneva, Bd atitaveneva. ¹⁰ Cks -to na.

pūretvā laddho¹, anāgate pi mayā mama patitṭham kātum
 vaṭṭatīti² so rañño santikaṃ gantvā „deva mama ghare asīti-
 koṭidhanaṃ atthi, taṃ gaṇhā“ ’ti vatvā „na mayhaṃ tava
 dhanena attho, bahum me dhanam, tato² pi yad icchasi gaṇhā“
 ’ti vutte „kin nu deva mama dhanam dānam³ dātum labhā- 5
 mīti“ ā. Atha raññā „yathārucim karohīti“ vutte catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā ’ti cha dāna-
 sālā⁴ kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgaṃ karonto
 mahādānam pavattesi. So yāvajīvaṃ dānam datvā „imaṃ
 mama dānavamsaṃ mā ucchinditthā⁵“ ’ti putte anusāsivā⁶ 10
 jīvitapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi ’ssa tath’ eva
 dānam datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā⁷
 tassa putto Mātali hutvā⁷ tassa putto Pañcasikho hutvā nib-
 batti. Tassa pana putto chaṭṭho seṭṭhi⁸ Maccharikoṣiyo nāma
 ahoṣi asītikotivibhavo yeva, so „mama pitupitāmahā ḷālā 13
 ahesum, dukkhena sambhataṃ dhanam chaḍḍesum, ahaṃ pana
 dhanam rakkhissāmi, kassaci kiñci na dassāmīti“ cintetvā
 dānasālaṃ viddhamsetvā agginā jhāpetvā thaddhamacchari
 ahoṣi. Ath’ assa gehadvāre yācakā sannipatitvā bāhā pag-
 gayha „mahāseṭṭhi mā attano pitipitāmahānaṃ vamsaṃ nāsayi, 20
 dānam dehīti“ mahāsaddena parideviṃsu. Taṃ sutvā mahā-
 jano „Maccharikosiyena attano vamsa⁹ ucchinno“ ti naṃ
 garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānaṃ¹⁰ ṭhānaṃ nivāre-
 tum ārakkhaṃ ṭhapesi, ṭe nippaccayā hutvā puna tassa geha-
 dvāraṃ na olokesum, so tato paṭṭhāya dhanam eva sam- 25
 gharati¹¹, n’ ev’ attanā paribhuñjati na puttadārādīnaṃ deti,
 kañjikadutiyaṃ¹² sakunḍakabhattaṃ bhuñjati, mūlaphalamatta-
 tantāni¹³ thullavatthāni nivāseti, paṇṇachattaṃ matthake kāretvā
 jaragonāyuttajajjararathakena¹⁴ yāti, iti tassa asappurissassa

¹ Cks -ā. ² Bā ito. ³ Bā omits dā-. ⁴ Bā -āyo. ⁵ Bā -dathā. ⁶ Cks
 -sāritvā. ⁷ Bā adds nibbatti. ⁸ Bā laddho seṭṭhiṭhānaṃ in the place of
 seṭṭhi. ⁹ Cks -e, Bā dānavamsa. ¹⁰ Bā add āgatānaṃ. ¹¹ Bā samhari. ¹²
 Bā kiñciyaṃ bilaṇḍadutiyaṃ. ¹³ so Cks; Bā dhūlakapamatta-. ¹⁴ Bā jaraggena
 yuttena jajjara-.

tattakam dhanam sunakhena laddhanāḷikeram viya ahosi. So ekadivasam rājupatthānam gacchanto „anusetthim ādāya gamissāmīti“ tassa geham agamāsi, tasmīn ca khaṇe anusetthi puttadhītāhi parivuto navasappipakkamadhurasakkharacunnehi
 5 samkhataṃ pāyasaṃ bhuñjamāno nisinno ahosi¹, so Macchariyakosjyam disvā āsanā vuṭṭhāya „ehi mahāsetthi imasmim pallamke nisīda² pāyasaṃ bhuñjissāmā“³ 'ti⁴ ā. So⁵ tassa pāyasaṃ disvā va mukhe kheḷo uppajji. bhuñjitukāmo ahosi, evaṃ pana cintesi: „sac⁶ āham bhuñjissāmi setthino⁷ mama geham
 10 āgatakāle paṭisakkāro katabbo bhavissati, evaṃ me dhanam nassissati, na bhuñjissāmīti“ ā., atha⁸ punappuna yāciyamāno pi „idāni me bhuttaṃ, suhito smīti“ na icchi, anusetthimhi⁹ bhuñjante pana¹⁰ olovento mukhe sañjāyamānena¹¹ kheḷena nisīditvā tassa bhattakiccāvasāne tena saddhim rājaniveśanam
 15 gantvā¹² puna¹³ attano¹⁴ geham anuppatto pāyāsatanhāya pīliyamāno cintesi: „sac¹⁵ āham 'pāyasaṃ bhuñjitukāmo 'mhitī' vakkhāmi mahājano bhuñjitukāmo bhavissati bahutaṇḍulādayo nassissanti, na kassaci kathessāmīti“ so rattindivaṃ pāyasaṃ eva cintento vītināmetvāpi dhananāsanabhayena kassaci akathetvā va pipāsaṃ adhivāsesi, anukkamena adhivāsetum asak-
 20 konto uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, evaṃ sante pi dhananāsa-bhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyam¹⁶ upagūhitvā nipajji. Atha naṃ bhariyā upasamkamitvā¹⁷ hatthena
 25 piṭṭhim parimajjānā „kin te sāmi aphāsukan“ ti pucchi, „tav¹⁸ eva sarīre aphāsukaṃ karohi“. „Mama aphāsukaṃ n' atthīti“. „Sami, panduvanno si jato, kin nu te kaci cintā atthi, udāhu raja kupito, ādu¹⁹ pūttehi avamāno kato, atha vāpi kaci tanhā uppanā“ ti. „Āma²⁰ tanhā²¹ uppanā“ ti, „kathehi sāmi“, sakkhissasi nam rakkhitun“ ti. „Rakkhitabbayuttakāme rakkhissāmīti.“ Evam

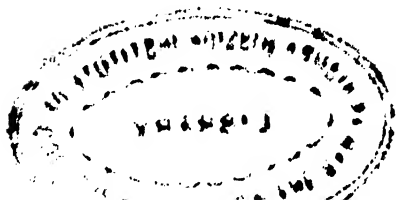
¹ Bđ hoti. ² Cks -di. ³ Bđ -mīti. ⁴ Cks omit so. ⁵ Bds anuse-. ⁶ Bđ adds nam. ⁷ Cks omit an-. ⁸ Bđ puna. ⁹ Bđ sajja-. ¹⁰ Bđ adds rājanam rājaniveśanato otarītvā. ¹¹ Bds omit puna. ¹² Bđ sayanam. ¹³ Bds -gantvā. ¹⁴ Bds a-. ¹⁵ Bđ kama. ¹⁶ Bđ add me. ¹⁷ Cks omit ti kathehi sāmi.

pi dhananāsabhayena kathetuṃ na ussahi, tāya pana punapuna pīḷiyamāno kathesi: „bhādde ahaṃ ekadivasam anu-
 setṭhiṃ sappimadhusakkharacūṇehi saṃkhataṃ pāyāsam bhuñ-
 jantaṃ disvā tato paṭṭhāya tādisaṃ pāyāsam bhuñjitukāmo
 jāto“ ti. „Asappurisa, kiṃ tvaṃ duggato, sakala-Bārāṇasi-
 vāsīnaṃ pahonakaṃ pāyāsam pacissāmīti.“ Ath' assa sīse
 daṇḍena paharaṇakālo viya ahoṣi. So tassā kujjhivā „jānaṃ'
 ahaṃ tava mahaddhanabhāvaṃ, sace te kulagharā ābhataṃ'
 atthi pāyāsam pacitvā nāgarānaṃ dehīti“ ā. „Tena hi eka-
 vīthivāsīnaṃ pahonakaṃ katvā pacāmīti“. „Kin te tehi“², 10
 attano santakaṃ khādantū“ ti. „Tena hi ito c' ito ca satta-
 gharavāsīnaṃ³ pahonakaṃ katvā“ ti. „Kin te tehi“⁵. „Tena
 hi imasmiṃ gehe pariṇassā“ ti. „Kin te tenā“⁶ ti.
 „Tena hi bandhujanass' eva' pacāmīti“. „Kin te etenā“ ti.
 „Tena hi tuyhaṃ ca mayhaṃ ca pacāmi sāmīti“. „Kāsi tvaṃ, 15
 tuyhaṃ na, vaṭṭatīti“. „Ekakass' eva' te pacāmi sāmīti“⁸.
 „Mayhaṃ ca mā paci, gehe¹⁰ pacante bahū paccāsimsanti,
 mayhaṃ pana patthaṃ¹¹ taṇḍulānaṃ ca catubhāgaṃ khīrassa
 accharaṃ sakkharāya karaṇḍakaṃ¹² madhussa ekaṃ ca pacana-
 bhājanaṃ¹³ dehi, araṇṇaṃ pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmīti“. 20
 Sā tathā akāsi. So taṃ sabbaṃ ceṭakena¹⁴ gāhāpetvā gaccha¹⁵
 „asukatṭhāne tiṭṭhā“ ti¹⁶ taṃ purato pesetvā ekako va
 oḡuṇṭhikaṃ katvā aññatakavesena¹⁷ tattha gantvā nadīti
 ekasmiṃ gacchamūle uddhanaṃ karetvā dārudakaṃ āharāpetvā
 „tvaṃ gantvā ekasmiṃ¹⁸ magge ṭhatvā tañcid¹⁹ eva disvā 25
 mama saññaṃ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsīti“
 taṃ pesetvā aggiṃ katvā pāyāsam paci. Tasmiṃ khaṇe Sakko
 devarājā dasasahassayojanaṃ alaṃkatadevanagaraṃ²⁰ satṭhi-

¹ Ck Bā ūha-. ² Bā kiṃte etehi. ³ Cks sattasatta-. ⁴ Bā adds pacāmi. ⁵
 Bā ete-. ⁶ Bā et-. ⁷ Bā add pahonakaṃ katvā. ⁸ Bā tena hi ekasseva
 pahonakaṃ katvā. ⁹ Bā adds vutte. ¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Bā piṭṭhaṃ. ¹²
 Bā add sappissa karaṇḍikaṃ. ¹³ Cks paṇabbā-. ¹⁴ Cks -ke. ¹⁵ Cks omit
 gaccha. ¹⁶ Bā -naṃ tiṭṭhāhiti. ¹⁷ Cks aññatara-. ¹⁸ so all three MSS for
 etasmiṃ? ¹⁹ Bā ki-. ²⁰ Cks -taṃdeva-.

yojanam Suvannavithim¹ yojanasahassussitam² Vejyantam
 pañcayojanasatikam Sudhammam³ satthiyojanam Paṇḍukambala-
 silāsanam pañcayojanāvattam⁴ Kañcanamālasacetthattam adḍha-
 teyyakoṭisaṃkhādevaccharāalamkatapaṭiyattam⁵ attabhāvan ti
 5 imam attano sirim oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayam
 yaso laddho“ ti cintetvā Bārānasiyam setthibhūtena pavattita-
 dānam addasa, tato „mama puttādayo kuhim nibbattā“ ti
 olokeno⁶ „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa
 putto Suriyo“ ti⁷ sabbesam nibbattim disvā „Pañcasikhassa
 10 putto kīdiso“ ti olokeno attano vaṃsassa ucchinnabhāvaṃ
 passi, ath' assa etad ahoṣi: „ayam asappuriso macchari hutvā
 n' ev' attanā paribhuñjati na paresam deti, mama tena vaṃso
 ucchinno, kālam katvā niraye nibbattissati, ovādam assa datvā
 mama vaṃsam paṭiṭṭhāpetvā etassa imasmiṃ devanagare nib-
 15 battanākāram karissāmīti“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha
 manussapatham gacchissāma⁸, Maccharikosikena⁹ amhākam
 vaṃso ucchinno: dānasālā jhāpitā n' ev' attanā paribhuñjati na
 paresam deti, idāni pana pāyāsam paribhuñjitukāmo¹⁰ hutvā
 ghare paccante aññassāpi pāyāso¹¹ dātabbo bhavissatīti araṇṇam
 20 pavisitvā ekako va pacati, etaṃ dametvā dānaphalam jānāpetvā
 āgamissāma, api¹² kho pana amhehi sabbehi¹³ ekato yāciya-
 māno tatth' eva māreyya¹⁴, mama paṭhamam gantvā pāyāsam
 yācitvā nisinnakāle tumhe brāhmaṇavaṇṇena paṭipāṭiyā āgantvā
 yāceyyāthā“ 'ti vatvā sayam tāva brāhmaṇavesena¹⁵ tam upa-
 25 saṃkamitvā „bho kataro Bārānasi gamamaggo“ ti pucchi. Atha
 nam Maccharikosiyō „kim ummatto si¹⁶, Bā-maggam pi na
 jānāsi, kim¹⁷ ito esi etto yāhīti“ ā. Sakko tassa vacanam¹⁸
 asuṇanto viya „kim kathesīti“ tam upagacchat' eva. So pi

¹ Ck -vithim, C^s -vithī, Bā vittinṇam. ² Bā -ssubbedham. ³ Bā -asabham. ⁴
 Bā -ttam. ⁵ Bā -khātā-. ⁶ Bā -etvā. ⁷ Bā adds tassa putto mātali tassa
 putto pañcasikhō ti. ⁸ Bā gami-. ⁹ Bā -yena. ¹⁰ Bā omits pari. ¹¹ Ck^s
 omits pāyāso. ¹² Bā api ca. ¹³ Ck savehi, Bā omits sabbehi. ¹⁴ so Ck^s; Bā
 pareyya, read: vāreyya? ¹⁵ Bā^s -vaṇṇena. ¹⁶ Ck^s ti, Bā omits si. ¹⁷ Bā ti.
¹⁸ Bā adds sutvā.

„are badhirabrāhmaṇa kiṃ ito esi parato yāhīti“ viravi. Atha
 naṃ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi
 paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanatthānena¹ bha-
 vitabbaṃ², aham pi brāhmaṇānaṃ bhojanakāle thokaṃ labhis-
 sāmi³, kiṃ mam nicchubhasīti“⁴ vatvā „n' atth' ettha brāh- 5
 maṇanimantanam, parato⁵ yāhīti“ vutte „tena hi kasmā kujjhasi,
 tava bhojanakāle thokaṃ labhissāmīti“ ā. Atha naṃ so
 „aham te ekasittham⁶ pi⁷ na dassāmi, thokaṃ idaṃ⁸ mama
 yāpanamattam eva, mayāpi c' etaṃ⁹ yācitvā va laddhakam⁹,
 tvaṃ aññato¹⁰ tavāhāraṃ pariyesa“¹¹ 'ti¹¹ bhariyaṃ¹² yācitvā 10
 laddhabhāvaṃ sandhāy' evaṃ vatvā:

1. N' eva kiṇāmi na pi vikkiṇāmi,
 na cāpi me sannicayo ca atthi,
 sukiccharūpaṃ vat' idaṃ parittam,
 patthodano nālam ayaṃ duvindaṃ¹³ ti g. ā. 192. 15

Taṃ sutvā Sakko „aham pi te madhurasaddena ekaṃ
 silokam kathessāmi¹⁴, suṇāhīti“ vatvā „na me tava silokena
 attho“ ti tassa¹⁵ vārentassa vārentassa

2. Appamhā appakaṃ dajjā anumajjhato majjhakaṃ,
 bahumhā bahukaṃ dajjā, adānaṃ na upapajjati. 193. 20
3. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni, bhuñja ca¹⁴
 ariyaṃ¹⁷ maggaṃ samāruha¹⁸,
 n' ekāsi¹⁹ labhate sukhaṃ ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta. anumajjhato majjhakaṃ ti appakam pi majjhe chetvā {dve koṭ- 25
 thāse karitvā ekakoṭṭhāsaiṃ datvā tato avasesato anumajjhato pi puna majjhe
 chetvā eko koṭṭhāso dātabbo yeva, adānaṃ na - - ti appaṃ vā bahum vā dāna-
 naṃ hotu²⁰, adānaṃ nāma na hoti, tam pi dānaṃ eva mahapphalaṃ eva²¹ 'ti.

¹ Bā -pānaṃ. ² Bā -anti. ³ Bā -mitti. ⁴ Bā niccharāyassīti. ⁵ Bā pū-. ⁶
 Bā -siṭṭhaṃ. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Bā mayāpacitaṃ. ⁹ so Cks; Bā va me laddham
 kiṃ. ¹⁰ Bā aññaṃ. ¹¹ Bā adds vatvā. ¹² Cks ya. ¹³ so Bā for duvinnam?
 Cks vidunnam. ¹⁴ Bā adds taṃ. ¹⁵ Cks omit tassa. ¹⁶ Bā tha. ¹⁷ Ck -yā,
 Cs -ya. ¹⁸ Bā -ya. ¹⁹ Cks -si, Bā nekālapī. ²⁰ Bā hoti.

So tassa vacanaṃ sutvā „manāpan te brāhmaṇa kathitaṃ, pāyāse pakke thokaṃ labhissasi, nisīdā“¹ ti ā. Sakko ekamante nisīdi. Tasmim nisinne Cando ten' eva nayena² upasaṃkamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vāren-

5 tass' eva

4. Moghañ c' assa hutaṃ hoti moghañ cāpi samīhitaṃ atithismim yo nisinnasmim³ eko bhuñjati bhojanaṃ. 195.
5. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: deki dānāni bhuñja ca⁴, ariyamaggaṃ samārūha⁵,
10 n' ekāsī⁶ labhate sukhaṃ ti g. ā. 196.

Tattha samīhitaṃ ti dhanuppādanaviriyaṃ.

So tassa vacanaṃ sutvā⁶ kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Sakkassa-santike nisīdi. Tato Suriyo ten' eva nayena upasaṃkamtivā tath' eva

15 kathaṃ pavattetvā⁷ tassa⁸ vārentassa vārentass' eva

6. Saccaṃ tassa hutaṃ hoti saccaṃ cāpi samīhitaṃ atithismim yo nisinnasmim n' eko bhuñjati bhojanaṃ. 197.
7. Taṃ taṃ vadāmi etc. gāthadvayam⁹ āha. 198.

20 Tassa pi vacanaṃ sutvā kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Candassa santike nisīdi. Atha naṃ Mātali ten' eva nayan' upasaṃkamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

8. Sarasaṃ ca ęo juhati¹⁰ bahukāya Gayāya ca

25 Done Timbarutitthasmim sīghasote mahāvahe 199.

- 9-10. Atra c' assa hutaṃ hoti atra c' assa samīhitaṃ atithismim yo - - sukhaṃ ti imā gāthā abhāsi. 200- 201

Tāsaṃ attho: yo puriso nāgayakkhādinaṃ baliṃ¹¹ karomīti samuddaloni-pokkharaññādisu¹² yaṃ kiñci saraṃ upagantvā juhati¹³ tattha balikammaṃ

¹ Bā niyāmena. ² Cks -amhi ³ Bā tha. ⁴ Bds -rūyha. ⁵ Cks -si, B^s -pi. ⁶ Bds add tatheva kathaṃ pavattetvā. ⁷ Cks kathetvā. ⁸ Cks omit tassa. ⁹ Bā gātham. ¹⁰ Bds add poso. ¹¹ Bā phalikammaṃ. ¹² Bā -ñādisu. ¹³ Bā -titi

karoti tathā bahukāya nadiyā Gayāya¹ pokkharaniyā Doṇanāmake ca Tim-
barūnāmake ca titthe, sīghasote mahante vārivahe², atra cassā 'ti yadi atrāpi
etesu³ sarādīsu assa purisassa hutañ c' eva samihitañ ca hoti saphalañ sukhū-
drayañ⁴ sampajjati, atithismim yo nisinnasmim neko bhuñjati bhōjanañ ettha
vattabbam eva n' atthi, tena tañ vadāmi Kosiya dānāni ca dehi sayañ ca⁵
bhuñja ariyānañ dānābhīratānañ Buddhādīnañ maggañ abhirūha na hi⁶
ekāsīti⁶ eko va bhuñjamāno sukhañ nāma⁷ labhatīti⁸.

So tassāpi⁹ vacanañ sutvā pabbatakūṭena otthaṭo¹⁰ viya
kicchena¹¹ „tena hi nisīda, thokañ labhissasīti“ ā. Mātali
gantvā Suriyassa santike¹² nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva¹³
nayena upasāmkamitvā tath' eva kathañ pavattetvā tassa
vārentassa vārentass' eva

11-12. Balisañ hi so niggilati¹² dīghasuttañ sabandhanañ

atithismim yo nisinnasmim eko¹³ - - sukhañ ti 202-3.

gāthadvayam āha.

15

Maccharikosiyō tañ sutvā dukkhayogena nitthunanto
„tena hi nisīda, thokañ labhissasīti“ ā. Pañcasikho gantvā
Mātaliṣṣa santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu ni-
sinnamattessv-eva¹⁴ pāyāso pacci¹⁵. Atha nañ Kosiyo ud-
dhanā otāretvā „tumbhākañ pattāni āharathā“ 'ti ā. Te¹⁶
yathānisinnā¹⁶ va hatthe¹⁷ pasāretvā Himavantato māluva-
pattāni āharimṣu. Kosiyo tāni disvā „tumbhākañ etesu pattesu
dātabbapāyāso n' atthi, khadirādīnañ pattāni āharathā“ 'ti.
Te tāni āharimṣu, ekekapattañ yodhaphalakappamānañ¹⁸ ahosi.
So sabbesañ dabbīyā pāyāsañ adāsi, sabbantimassa dānakāle¹⁹
pi ukkhaliyā ūnañ¹⁹ na paññāyi²⁰. Pañcannañ pi datvā
sayāñ ukkhaliñ gahetvā nisīdi. Tasmim khaṇe Pañcasikho
utthāya attabhāvañ jahitvā sunakho hutvā tesāñ purato pas-
sāvañ karonto āgamāsi²¹, brāhmaṇā attano pāyāsañ pattena
pidahiṃsu, Kosiyaṣṣa hatthapitṭhe passāvabindu²² pati, brāh-³⁰

¹ Bā gatāya. ² Cks nājīvahe, Bā vārasahe. ³ Bā ekesu. ⁴ Bā sukhindriyañ.

⁵ Bā -rūhanti. ⁶ Bā ekāpīti, Cks ekāsi. ⁷ Bā add na. ⁸ Cks -sīti. ⁹ Bā
tassa. ¹⁰ Cā ottharo, Bā ottako. ¹¹ Bā add kasirena. ¹² Cks yo, Bā nigi-.

¹³ Cks neko. ¹⁴ Cks -tṭeyeva. ¹⁵ Bā paci. ¹⁶ Cks tathā-. ¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Bā
yāvapha-. ¹⁹ Bā talañ. ²⁰ Bā paññāpiyī, Cks paññāsi-. ²¹ Ck ag-. ²²

Cks -um.

- maṇā kuṇḍikāhi udakaṃ gahetvā pāyāsaṃ abbhukkiritvā bhuñ-
 jamānā viya ahesuṃ. Kosiyo „mayham pi udakaṃ detha,
 hatthaṃ dhovitvā bhuñjissāmīti“ ā. „Tava udakaṃ āha-
 ritvā hatthaṃ dhovā“ 'ti. „Mayā tumhākaṃ pāyāso dinno,
 5 mayham thokaṃ udakaṃ dethā“ 'ti. „Mayaṃ piṇḍapatipīṇḍa-
 kammaṃ nāma na karomā“ 'ti. „Tena hi imaṃ ukkhalim
 oloketha, hatthaṃ dhovitvā āgamissāmīti“ nadim otari. Tasmiṃ
 khane sunakho ukkhalim passāvena¹ pūresi, so taṃ passāvaṃ
 karontaṃ disvā mahantaṃ daṇḍam ādāya tājento āgacchi, so
 10 assājānīyamatto hutvā taṃ anubandhanto,² nānāvaṇṇo ahoṣi,
 kālo pi hoti seto pi suvaṇṇavaṇṇo pi kabaro pi ucco pi nīco
 pi, evaṃ nānāvaṇṇo hutvā Maccharikosiyaṃ anubandhi, so
 maraṇabhayaabhīto brāhmaṇe upasaṃkami, te pi uppatitvā ākāse
 tṭhitā. So tesaṃ taṃ iddhiṃ disvā:
- 15 13. Uḷāraṇṇā vata brāhmaṇā ime,
 ayaṃ ca vo sunakho kissa hetu
 uccāvacaṃ vaṇṇanibhaṃ vikubbati,
 akkhātha no brāhmaṇā: ko nu tumhe ti. 204.
 Taṃ sutvā Sakko devarājā:
- 20 14. Cando ca Suriyo ca ubho idhāgatā,
 ayaṃ paṇa Mātali devasārathi,
 Sakko 'ham asmi tidasānam indo,
 eso ca kho³ Pañcasikho ti vuccatīti g. vatvā 205.
 tassa yasaṃ vaṇṇento:
- 25 15. Pāṇissarā mutiṅgā ca murajālambarāni ca
 suttam etaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca⁴ nandatīti g. ā. 206.
 So tassa vacanaṃ sutvā⁵ „evarūpaṃ dibbasampattiṃ kinti
 katvā labhantīti“ pucchi⁶. „Adānasilā tāva pāpadhammā mac-
 charino devalokaṃ na gacchanti, niraye nibbattantīti“ das-
 30 sento:

¹ Bā vassa. ² Ck ambandhato. ³ Ck so. ⁴ Ck va. ⁵ Bā add sakka. ⁶
 Bā add sakko

16. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
idh' eva' nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajantīti 207.

imaṃ gāthaṃ vatvā dhamme t̥hitānaṃ devalokapaṭilābhaṃ 5
dassetuṃ:

17. Ye kic' ime suggaṭṭim āsasānā²
dhamme t̥hitā saṃyamaṃ saṃvibhāge,¹
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ sugaṭṭim vajantīti g. ā. 208.

10

Ta. āsasānā³ ti āsiṃsantā, ye keci sugaṭṭim āsiṃsanti sabbe te saṃ-
yamasamkhāte dasaṭṭadhamme saṃvibhāgasamkhāte dānadhamme ca t̥hitā
hutvā idha sarīrasamkhātānaṃ dehaṃ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedaṃ sugaṭṭim
vajantīti a.

Evam vatvā ca „Kosiya, no mayaṃ tava santike pāyā- 15
satthāya āgatā, kāruṇṇena pana taṃ anukampamānā āgat'
amhā“⁴ 'ti tassa pakāsetuṃ:

18. Tvaṃ no si⁴ nāti purimāsu jātisu
so maccharī rosako⁵ pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhāgat' amhā
mā pāpadhammo nirayaṃ apatthā 'ti āha. 209.

20

Ta. so ti so tvaṃ mā pāpadhammo ti ayaṃ amhākaṃ nāti pāpadhammo
mā nirayaṃ agamā ti etadattham āgat' amhā 'ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete, maṃ nirayā
uddharitvā sagge patit̥thāpetukāmā“⁶ ti tuṭṭhacitto: 25

19. Addhā [hi] maṃ vo⁶ hitakāmā yaṃ maṃ samanūsāsatha⁷,
so 'haṃ tathā karissāmi sabbaṃ vuttaṃ⁸ hitesihi. 208.
20. Esāham⁹ ajj' eva upāramāmi¹⁰,
na cāp' ahaṃ¹¹ kiñci kareyya¹² pāpam

¹ Ck^s add te. ² Ck^s assānā, Bds^s āsiyamānā. ³ Ck^s assānā, Cs^s āssānā, Bd^s āsisa-
mānā, Bs^s āsiṃsamānā. ⁴ Ck^s omit si. ⁵ Bd^s kosiyo. ⁶ Ck^s te. ⁷ Bds^s samanū-
bhāsatha. ⁸ Ck^s utto, Cs^s vutto. ⁹ Bd^s eso-. ¹⁰ Bd^s upa-. ¹¹ Bds^s cāpā-. ¹²
Bds^s -yyam.

na cāpi me kiñci-m-adeyyam atthi
na cāpi datvā udakaṃ p' ahaṃ piye¹. 211.

21. Evañ ca me dadato sabbakālaṃ²

bhogā ime Vāsava khīyissanti³,

5 tato ahaṃ pabbajissāmi Sakka

hitvāna kāmāni yathodhikānīti āha. 212.

Ta. man ti mama, vo⁴ ti tumhe. yaṃ man ti yena mañ samanusāsatha
tena me tumhe hitakāmā, tathā ti⁵ yathā vṛdatha tath' eva karissāmi, upāra-
māmīti⁶ maccharibhāvato upāramāmi⁶, adeyyamatthīti ito patthāya mama
10 ālopatō upaḍḍham pi adeyyaṃ nāma n' atthi, na cāpi datvā ti udakapasatam
pi cāhaṃ labhītvā adatva na pivissāmi, khīyissanti⁷ vikkhīyissanti⁷, yatho-
dhikānīti vatthukāmakilesakāmaśasena yathāhitakotthāsāni yeva.

Sakko Maccharikosiyam dametvā nibbisevanam katvā
dānaphalam jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu silesu pa-
15 tiṭṭhāpetvā saddhim tehi devanagaram eva gato. Macchari-
kosiko pi nagaram pavisitvā rājānam anujānāpetvā gahita-
gahitabhājānāni pūretvā gaṇhantū ti yācakānam dhanam datvā
tasmiṃ khaṇe nikkhamma Himavato⁸ dakkhiṇapasse Gaṅgāya
c' eva⁹ ekassa jātassarassa (add ca?) antare pañnasālam katvā
20 pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciram vihāsi jaram pāpuṇi.
Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hirīti catasso dhītaro honti, tā
bahudibbagandhamālam¹⁰ ādāya udakakīlanatthāya Anotatta-
dham gantvā tattha kīlitvā Manosilātale nisīdimsu. Tasmiṃ
khaṇe Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatisabhavanam
25 divāvihāratthāya gantvā Nandavana-Cittakūṭalatāvanesu¹¹ divā-
vihāram katvā pāricchattakapuppham chattam viya chā-
yatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake¹² attano vasa-
natthānam¹³ Kañcanaguham gacchati. Atha tā tassa hatthe
tam puppham disvā yācimsu.

¹ Bds pivāmi in the place of pahanīpiye, C^s pahanīpiye. ² Bd -le ³ so all three MSS. for -yisanti. ⁴ C^s te. ⁵ C^s -kāmattā ti. ⁶ Bds upa-. ⁷ C^s omit vi. ⁸ Bds -vantato. ⁹ C^s -yameva. ¹⁰ Bds bahurū-. ¹¹ Bds omit kūṭa.
¹² Bd -kena. ¹³ C^s omit thānam.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha :

22. Naguttame girivare¹ Gandhamādane
modanti tā devavarābhipālītā²,
athāgamā isivaro sabbalokagū³
supupphitaṃ dumavarasākhā ādiya 213. 5
23. Suciṃ sugandhaṃ tidasehi sakkataṃ
pupphuttamaṃ amaravarehi sevitāṃ
aladdha maccehi⁴ vā dānavehi vā
aṇṇatra devehi tadārahaṃ h' idaṃ. 214. 10
24. Tato catasso kanakattacūpamū
uṭṭhāya nariyo⁵ pamadādhipā⁶ munin
Asā ca Saddhā ca tato Sirī Hiri
icc-abravuṃ⁷ Nārada devabrāhmaṇaṃ⁸ : 215. 15
25. Sace anuddiṭṭhaṃ tayā mahāmuni
pupphaṃ imaṃ pāriechattassa brahme
dadāhi no. sabbagatī te ijjhantu⁹.
tvam pi no hohi¹⁰ yath' eva Vāsavo. 216. 20
26. Tam yācamānābhisamekkha¹¹ Nārado
icc-abravī saṃkalahaṃ udīrayi :
na mayham atth' atthi imehi koci naṃ.
yā yeva vo seyyasi sā piḷayhathā¹² 'ti. 217. 20

Ta. girivare ti purimassa vevacanaṃ, devavarābhipālītā¹³ ti Sakkena rakkhitā, sabbalokagū ti devaloke ca manussaloke ca sabbattha gamana-samattho, dumavarasākhāmādiyā 'ti sakhāya jātattā dumavarassa Sākhā ti laddhanāmapupphaṃ¹⁴ gahetvā, sakkataṃ ti katasākkāraṃ, amaravarehī ti Sakkāṃ sandhāya vuttaṃ, aṇṇatra devehīti ṭhapetvā deve ca iddhimante ca aṇṇehi manusehi vā yakkhādīhi vā aladdhaṃ, tadārahaṃ hidan ti tesāṃ yeva hidan¹⁵ araṃ anuechavikaṃ, kanakattacūpamā ti kanakūpanattacā, uṭṭhāyā 'ti ayyo mūlāgandhavilepanādipaṭivirato¹⁶ pupphaṃ na piḷandhissati ekasmiṃ padese chaḍḍessati, etaṃ yācitvā pupphaṃ piḷandhissamā 'ti hatthe¹⁷ 30 pasāretvā yācamānā ekappahāren' eva uṭṭhahitvā, pamadādhipā¹⁸ ti pamadānaṃ uttamā, munin ti isiṃ, anuddiṭṭhaṃ ti asukassa nāma dassāmīti anuddiṭṭhaṃ¹⁹, sabbagatī te ijjhantū 'ti sabbā te cittagatī ijjhantu patthita-

¹ Ck hirivare. ² Cks varāhi-. ³ Bā omits sabba-. ⁴ Bā maññehi. ⁵ Bā nā-.
⁶ Bā pamudādhipā, Bā pamadāyīpā, Cks -paṃ. ⁷ Ck -vaṃ, Bā -vu. ⁸ Bā
-daṇḍe-. ⁹ Cks ijjha. ¹⁰ Ck Bā hoti, Cs hosi. ¹¹ Cks -nāhisam-. ¹² Bā
piḷaddeyathā, Bā yā piḷandhetha. ¹³ Cks -rāhi-. ¹⁴ Bā -nāmaṃ-. ¹⁵ Ck hitaṃ.
¹⁶ Ck -panāchavirato. ¹⁷ vāyakkhā - - - hatthe wanting in Cs. ¹⁸ Bā pamu-.
¹⁹ Bā -ā.

patthitassa lābhī hohīti¹ assa² maṅgalaṃ vadanti, yatheva vāsavo ti yathā
 amhākaṃ pitā Vasavo icchiticcitaṃ deti tath' eva no tvaṃ pi hohīti, taṃ ti
 taṃ pupphaṃ, abhisamekkhā 'ti disvā, saṃkalahaṃ ti nānāgāhaṃ kalaha-
 vaddhanaṃ kathaṃ udiresi, imehīti imehi pupphehi nāma mayhaṃ attho n'
 5 atthi, paṭivirato ahaṃ mālādharanato ti dipeti, yā yeva vo seyyasīti yā tumhākaṃ
 antare jeṭṭhikā, sā piḷayhathā³ 'ti sā etaṃ pilandhatū 'ti a

Tā catasso pi tassa vacanaṃ sutvā gātham āhaṃsu⁴:

17. Tvaṃ no 'ttamo vābhisamekkha⁵ Nārada
 yass' icchasi tassam anuppaṭvecchasu.
 10 yassā hi no Nārada tvaṃ padassasi
 sā yeva no hohīti seṭṭhasammatā ti⁶. 218.

Ta, tvaṃ nottamo⁷ ti uttamamahamuni tvaṃ eva no upadhārehīti.

Tāsaṃ vacanaṃ sutvā Nārado tā ālapanto:

18. Akallam etaṃ vacanaṃ sugatte.
 15 ko brāhmaṇo ko⁸ kalahaṃ udīraye,
 gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha
 sace na jānātha idh' uttamādhamaṃ ti g. a. 219.

T. a : bhadde⁹ sugatte, idaṃ tumhehi vuttaṃ vacanaṃ mama ayuttam,
 evaṃ hi sati mayā tumhesu ekaṃ seṭṭhaṃ sesā hīnā¹⁰ karontena¹¹ kalaho vaḍ-
 20 dhitto bhavissati, ko ca bāhitapāpo brāhmaṇo kalahaṃ udīreyya¹² vaḍḍheyya,
 evarūpassa hi kalahavaḍḍhanaṃ nāma ayuttam, tasmā ito gantvā attano pitaratū
 bhūtādhipaṃ Sakkam eva pucchatha sace attano uttamaṃ vā adhamam vā na
 jānāthā 'ti.

Tato Satthā:

25 29. Tā Nāradena paramappakopitā
 udīritā vaṇṇamadena mattā¹³
 sakāse¹⁴ gantvāna Sahassacakkhuno
 pucchimsu bhūtādhipaṃ: kā nu seyyasīti g. ā. 220.

Ta, paramappakopitā ti pupphaṃ adentena ativiya kopitā tassa kupitā
 30 hutvā, udīritā ti bhūtādhipam eva pucchathā 'ti vuttā, sahasa - - ti Sakkassa
 santikaṃ gantvā, kā nū 'ti amhākaṃ antare katarā uttamā ti pucchimsu.

¹ Cks' lābhī hohī. ² Bds tassa thuti ³ Bd pilladdheyyatā, Bs piḷandeyyathā. ⁴
 Cks omit g. ā. ⁵ Bds -mevā-. ⁶ Cks add g. ā. ⁷ Bds -mevā. ⁸ Bds omit ko.
⁹ Bd sadde. ¹⁰ Ck hīnā, Cs bhīna, Bd hīnāti, Bs bhītā. ¹¹ Bd kathentena. ¹²
 Bd uddiseyya, Bs udisseyya. ¹³ Bd pattā ¹⁴ Bds -saṃ.

Evam pucchitvā ñhitā:

80. Tā disvā¹ āyattamanā Purindado

icc-abravī devavaro katañjali:

sabbā va vo² hotha sugatte³ sādīsī,

ko n' eva⁴ bhadde kalaham udīrayīti. 221.

5

Ta. tādīsivā ti bhikkhave catasso pi attano santikam āgatā disvā, āyattamanā ti ussukkamānā⁵ vyāvaṇacittā, katañjalīti namassamānāhi devatāhi pagghitañjali, sādīsīti sabbā va⁶ tumhe sādīsīyo, koevā⁷ 'ti ko nu eva kalaham udīrayīti imam nānāgāham viggaham kathesi vadhesi.

Ath' assa tā kathayamānā:

10

81. Yo sabbalokam carako⁸ mahāmuni

dhamme ñhito Nārado saccanikkamo⁹

so no bravī girivare Gandhamādane:

gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha

sace na jānātha idh' uttamādhamam ti g. āhamasu. 222. 15

Tatha saccanikkamo¹⁰ ti tathaparakkamo.

Tam sutvā Sakko „imā catasso pi mayham dhītarō, sac' āham etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhisanti, na sakkā ayam aṭṭo vinicchinitum, imā Himavante Kosiyatāpasassa santikam pesessāmi, so etāsam aṭṭam vinicchī- 20 nissatīti“ cintetvā „āham tumhākam aṭṭam na vinicchīnāmi, Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassāham attano sudhābhojanam pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto¹¹ ca vicinitvā guṇavantānam deti, yā tumhesu tatth' assa hatthato bhattam labhissati sā uttamā bhavissatīti“ ācikkhanto: 25

82. Asu brahārāññacarō mahāmuni

nādatvā¹² bhattam varagatte bhuñjati,

viceyya dānāni dadāti Kosiyo,

yassā hi so dassati sā va seyyasīti¹³ g. ā. 223.

¹ so all three MSS. for disva. ² Cks va co, Bā ca vo. ³ Cks -ena. ⁴ Bds nedha.

⁵ Ck ussukkamānā, Cc ussukkamānā. ⁶ Ck ca. ⁷ Bds nedhā. ⁸ Bds -lokarato.

⁹ Ck -tikka-. ¹⁰ Cks -tikka-. ¹¹ Cks bhuñjanto. ¹² so all three MSS. for

-tva. ¹³ Cks sā nu-.

Ta. brahāraññācaro ti mahāraññāvāsī.

Iti so tāpasassa santikaṃ pesetvā Mātaliṃ pakkosāpetvā
tassa santikaṃ pesento anantaraṃ g. ā.:

33. Asū hi yo¹ sammati dakkhiṇaṃ disaṃ
5 Gaṇḍāya tīre Himavantapasmani²
sa³ Kosiyo dullabhapānabhojano,
tassa sudham⁴ pāpaya devasārathīti. 224.

Ta. sammataṃ ti vasati, dakkhiṇaṃ zi Himavantassa dakkhiṇāya disāya,
pasmanīti⁵ passe.

10 Tato Satthā āha:

34. Sa Mātali devavarena pesito
sahassayuttaṃ abhirūyha sandanaṃ
sa khippam eva upagamma assamaṃ
adissamāno munino sudhaṃ adā⁶ ti. 225.

15 Ta. adissamāno ti bhikkhave so Mātali devarājassa vacanaṃ sampañc-
chitvā taṃ assamaṃ gantvā adissamānakāyo hutvā tassa sudhaṃ adā, dadamāno
ca rattin padhānaṃ anuyuñjitvā paccūsasamaye aggiṃ paricaritvā vibhātāya rattiya
udentaṃ suriyaṃ namassamānaassa thitassa tassa hatthe sudhābhojanaṃ patitthāpesi.

Kosiko taṃ gahetvā thitako va gāthadvayam ā.:

- 20 35. Udaggihuttam upatitthato⁷ hi me
pabhaṃkaraṃ lokatamonud⁸ uttamaṃ
sabbāni bhūtāni aticca⁹ Vāsavo,
ko n' eva me pāṇisu kiṃsudh' odahi. 226.
36. Saṃkhūpamaṃ setam atulyadassanaṃ
25 sucin sugandhaṃ piyarūpaṃ abbhutaṃ
aditthapūbaṃ mama jātacakkhuhi
kā devatā pāṇisu kiṃsudh' odahīti. 227.

30 Ta. udaggihuttam ti udaaggihuttaṃ paricaritvā udaaggisālato nik-
khamma paṇṇasāladvāre thatvā pabhaṃkaraṃ lokatamonudaṃ uttamaṃ ādiccaṃ
upatitthato mama sabbāni bhūtāni aticca⁹ atikkamitvā vattamāno Vāsavo nu
kho evaṃ [mama pāṇisu kiṃsudhaṃ¹⁰ kiṃ nām' etaṃ odahi, saṃkhūpamaṃ
ti ādhi thitako sudhaṃ vannaṇeti.

¹ Bds so. ² Bd -tupasminī, Bs -tapasminī. ³ Bd so. ⁴ Bd sukhaṃ, Cks sudam.

⁵ Bds pasmi-. ⁶ Cks padā. ⁷ Cks -tthito, Bd upatthato. ⁸ so Cks; Bds adhicca.

⁹ Bds adhicca. ¹⁰ Cks sudhāvā.

Tato Mātali āha:

87. Ahaṃ Mahindena mahesi pesito
sudh' ābhihāsim¹ turito mahāmuni,
jānāsi maṃ Mātali² devasārathi³,
bhuñjassu bhattuttamaṃ, mā vicārayi⁴. 228. 5
88. Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake:
khudaṃ pipāsaṃ aratiṃ duraklamaṃ⁵
kodhūpanāhaṃ ca vivādapesuṇaṃ
sītunhatandiṃ ca rasuttamaṃ idan ti. 229.

Ta. sudhābhihāsin⁵ ti idam sudhābhojanaṃ tuyhaṃ abhiharim, jānā- 10
sīti jānāsi maṃ tvaṃ, ahaṃ Mātali nāma devasārathīti a., mā vicārayīti⁶
na bhunjāmi tiappaṭikkhipitvā bhuñja, mā papañcaṃ kara⁷, pāpāke ti ayam
sudhā bhuttā dvādasa pāpadhamme hanti⁸, khudaṃ ti paṭhamaṃ tāva chāta-
bhāvaṃ hanti⁹ dutiyaṃ pāṇiyapipāsaṃ tatiyaṃ ukkaṇṭhitaṃ catutthaṃ kāya-
darathaṃ pañcamaṃ klamaṃ⁹ kilantabhāvaṃ chaṭṭhaṃ kodhaṃ sattaṃ upa- 15
nāhaṃ aṭṭhamaṃ vivādaṃ pesuṇaṃ¹⁰ dasamaṃ sītaṃ ekādasamaṃ uṇhaṃ dvā-
dasamaṃ tandiṃ āsasiyabhāvaṃ, idan rasuttamaṃ uttamarasaṃ sudhābhojanaṃ
ime dvādasa pāpadhamme hanti.

Taṃ sutvā Kosiyo attano vatasamādānaṃ āvikaronto:

89. Na kappati¹¹ Mātali mayha bhuñjitum 20
pubbe adatvā iti me vatuttamaṃ,
na cāpi ekāsanam ariyapūjitaṃ,
asaṃvibhāgī ca sukhaṃ na vindatīti g. vatvā 230.
„bhante tumhehi parassa adatvā bhojane kaṃ dosaṃ disvā
idaṃ vataṃ samādinnaṃ“ ti Mātalinā puṭṭho āha: 25
90. Thīghātakā ye c' ime¹² pāradārikā¹³
mittadduno ye ca sapanti¹⁴ subbate
sabbe ca¹⁵ te maccharipañcamādhama¹⁶,
tasmā adatvā udakam pi nāsmiye¹⁷. 231.

¹ Cks -bhāsin. ² so all three MSS for -im? ³ Bā mābhivārayi. ⁴ Bā dara-
thakkhamaṃ, B° darathakkamaṃ. ⁵ Cks -bhāsin. ⁶ Ck picā-, Bā bhābhivārayiti.
⁷ Bds -ri. ⁸ Bā hanati. ⁹ Bds omit klamaṃ. ¹⁰ Ck -naṃ. ¹¹ all three MSS.
-ti. ¹² Cks came. ¹³ all three MSS. pa-. ¹⁴ Cks savanti. ¹⁵ Bā va. ¹⁶
Bā -māgamā. ¹⁷ Bds nasmī.

41. So 'h' itthiyā vā purisassa vā pana
dassāmi dānaṃ vidusam pavaṇṇitaṃ,
sabbā vadaññū idha vītamaccharā
bhavanti h' ete sucisaccasammatā ti. 232.

- 5 Ta. pubbe ti paṭhamāṃ adatvā², athavā iti me pubbe vatuttamaṃ, idaṃ
pubbe va mayā vataṃ,³ samādinnaṃ ti dasseti. na cāpi ekāsanāṃ ti ekakassa
āsanāṃ na ariyehi Buddhādīhi pūjitaṃ, sukhaṃ ti dibbamānusakasukhaṃ na
labhati, thīghātākā ti itthīghātākā⁴, ye cīme⁵ ti ye ca ime, sapantīti⁶
akkosanti, subbate ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe, maccharipaṇcamā ti
10 maccharipaṇcamo etesaṃ ti maccharipaṇcamā, adhamā ti ime pañca adhamā
nāma, ta'smāti yasmā⁷ ahaṃ pañcamaadhammabhāvabhayena⁸ adatvā udakam
pi nāsmiye⁹ na paribhuñjissāmīti imaṃ vataṃ samādiyim⁹, so¹⁰ hitthiyā vā
ti so¹⁰ ahaṃ itthiyā vā, vidusam pavaṇṇitaṃ ti vidūhi paṇḍitehi Buddhādīhi
vaṇṇitaṃ, sucisaccasammatā ti ete okappaniyasaddhāya samannāgatā
15 vadaññū vīgatamaccherā purisā suci e' eva¹¹ uttamasammatā ca hontīti a.

Taṃ sutvā Mātali dissamānakāyena aṭṭhāsi. Tasmim khane
tā catasso devakaññā catuddisaṃ aṭṭhaṃsu: Siri pācīnadisāya
aṭṭhāsi, Āsā dakkhiṇadisāya aṭṭhāsi, Saddhā pacchimidisāya,
Hiri uttaradisāya.

- 20 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
42. Ato mutā¹² devavarena pesitā
kaññā catasso kanakattacūpanā:
Asā ca Saddhā ca Siri Hiri tato
taṃ assamaṃ āgamuṃ yattha Kosiyo. 233.
25 43. Tā disvā⁸ sabbo paramappamodito
subhena vaṇṇena sikhā-riv' aggino
kaññā catasso caturo¹⁴ catuddisā
icc-abravī Mātaliṇo ca sammukhā: 234.
44. Purimaṃ disaṃ kā tvaṃ pabhāsi devate
30 alaṃkatā tāraṇā vā osadhī,
pucchāmi taṃ kañcanavelliviggahe¹⁵,
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 235.

¹ Cks yo. ² Cks sutvā. ³ Bā tava in the place of vataṃ, Cks catāṃ. ⁴ Cks -ke.

⁵ Cks came. ⁶ Ck suvan-, Cs savan-. ⁷ Cks tasmā. ⁸ Cks -maṃ adhammi-,
Bā pañcamaadhamma-. ⁹ Bā -dayi. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ Bā suci-, Cks sucimeva.

¹² Bā ma-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā caturo. ¹⁵ so Cks; Bā -vella-.

45. Sir' āham¹ devī manujesu² pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṁ maṁ sudhāya varapaṇṇa bhājayā. 236.
46. Yassāham icchāmi sukhaṁ mahāmuni⁵
sa³ sabbakāmehi naro pamodati,
Sirīti maṁ jānāhi⁴ jūhat' uttama,
taṁ maṁ sudhāya varapaṇṇa bhājayā 'ti. 237.

Ta. ato ti tato, mutā⁵ ji anumatā, atha devavarena anumatā c' eva
pesitā cā 'ti a., sabbo- - to ti anavasseso⁶ hutvājatipamudito, sāmaṁ ti pi pāṭho, 10
tā devatā sāmaṁ disvā ti a., caturō⁷ ti caturā⁷, ayam eva vā pāṭho cāturiyena
samannāgatā ti a., tāraṇārā ti tāraṇaṁ varā, kaṇcana - - gahe ti kaṇcanarū-
pakasadisasarīre, Sirāhan ti Sirī aham, tavantimāgatā ti tava santikaṁ
āgatā, bhājayā 'ti yathā maṁ sudhā bhajati⁸ tathā karohi, sudhaṁ me dehīti
a., jānāhīti jāna⁹, jūhatuttama¹⁰ 'ti agginī jūhantānaṁ uttama. 15

Taṁ sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaraṇena buddhiyā
narā upetā paṇṇā sakammanā¹⁰
tayā viliṇā na labhanti kiṇcanaṁ,
tay-idaṁ na sādhu yadidaṁ tayā kataṁ. 238. 20
48. Passāmi posaṁ alasaṁ mahagghasaṁ
sudukkulīnaṁ pi arūpimaṁ naraṁ,
tayānugutto Siri jātimaṁ api
peseti¹¹ dāsaṁ viya bhogavā sukhī. 239.
49. Taṁ taṁ asaccaṁ avibhajjasevinim¹²
jānāmi mūlhaṁ vidurānupātiniṁ¹²,
na tādisi arahati āsanūdakaṁ
kuto sudhā¹, gaccha na mayha ruccasīti. 240. 25

Ta. sippenā 'ti hatthiassarathatharusippādīnā¹³ vijjācaraṇaṇā 'ti vedattaya-
saṁkhātāya vijjāya c' eva silena ca paṇṇā, sakammanā¹⁴ ti attano purisākarena 30
padhānagūṇasamannāgatā, kiṇcanaṁ ti kiṇci appamattakam pi yasaṁ vā sukhaṁ
vā na labhanti, yadidaṁ ti yam etaṁ issariyathāya sippādīni uggahetvā¹⁵

¹ so all three MSS. ² Bds -ebhi. ³ Bds so. ⁴ Bds jānā-. ⁵ Bds ma-. ⁶ Cks
-sā. ⁷ Bd cā-. ⁸ Ck bho-, C bhā-. ⁹ Bds jānātu. ¹⁰ Bd -unā. ¹¹ Bd -si.
¹² Cks -nipā-, Bd vidūrā-. ¹³ Bds dhanu in the place of tharu. ¹⁴ Bds -unā.
¹⁵ Bd uggaṇhi-.

carantānaṃ tayā vekallaṃ kataṃ taṃ¹ te na sādhu, arū pimaṇ ti virūpaṃ, tayā u-
gutto ti tayā anurakkhito, jātimāma pīti jātisampannam pi sippavijjācaraṇa-
buddhikammehi sampannam pi², pesetīti pesanakāraṃ³ karotī, taṃ taṇ ti
tasmā taṃ, asaccaṇ ti sabhāvasaṃkhāte sacce avattanatāya⁴ asaccaṃ uttama-
5 bhāvarahitaṃ, avibhajjasevinin ti avibhajitvā yuttāyuttam ajānitvā sippādi-
sampanne pi itare pi sevamaṇaṃ, vidurānupātiniṇ ti paṇḍitānupātiniṇ
paṇḍite⁵ pāṭetvā⁶ pothetvā⁷ viheṭhetvā caramānaṃ, kuto sudhā ti tādisāya
niggunāya kuto sudhābhojanaṃ, na me ruccasi gaccha mā idha tiṭṭhā⁸ ti.

Sā tath' ev' antaradhāyi. Tato so Āsāya' saddhim salla-
10 panto ā.:

50. Kā sukkadāthā paṭimuttakuṇḍalā
cittaṅgadā⁸ kambuvimaṭṭhadhārini,
osittavaṇṇaṃ paridayha sobhasi⁹
kusaggirattaṃ apiḷayha mañjariṇi. 241.

15 51. Migīva bhantā¹⁰ saracāpadhārini¹¹
virādhitaṃ mandam iva udikkhasi.
ko te dutiyo idha mandalocane,
na bhāyasi ekikā kānane vane ti. 242.

Ta cittaṅgadā¹² ti citrehi aṅgadehi samanrāgatā, kambu--nīti karaṇa-
20 pariniṭṭhānena¹³ vimaṭṭhasuvaṇṇānaṃ kārādhārini, osittavaṇṇaṇ ti avasitta-
udakadhāraṇaṇ dībbadukūlaṃ, paridayhā¹⁴ ti nivāsetvā ca pārupitvā ca,
kusaggirattaṇ ti kusatiṇaggisikhāvaṇṇaṇ, apiḷayha mañjariṇ ti sapallavaṇ
asokakapṇikam kaṇṇe pi'andhitvā ti vuttaṇ hoti, saracāpadhārini¹⁵ ti luddhena,
virādhitaṇ ti viraddhapahāra, maṇḍamivā¹⁶ ti yathā sā migī bhīta¹⁷ vanante¹⁸
25 thatvā taṇ mandam oloketi evam olokesi.

Tato sā:

52. Na me dutiyo idha-m-atthi Kosiya,
Masakkasārappabhav' amhi devatā,
Āsā sudhāsāya tav' antim āgatā,
30 taṃ maṃ sudhāya varapañña bhājayā¹⁹ ti g. ā. 243.

Ta Masakkasārappabhavamhīti¹⁷ Tāvatinisabbhavane sambhavā.

¹ Cks -omit taṃ. ² Bā omits sippa -- pi. ³ Ck -ṇa-, Bā -rakatā. ⁴ Cks avat-
tāya. ⁵ Bā -ehi. ⁶ Ck pāpe -- ⁷ Bā omits po-. ⁸ Cks jā. ⁹ Bā -ti. ¹⁰
Cs hantā, Bā sandā. ¹¹ Bā -no. ¹² Cks -jā. ¹³ Bā -niṭṭhita. ¹⁴ Cks -no.
¹⁵ Cks hitā, Bā bhi-. ¹⁶ Bā -tare. ¹⁷ Cks -vāti.

Taṃ sutvā Kosiyo „tvam kira yo te ruccati tassa āsā-phalanipphādanena āsaṃ¹ desi, yo te na ruccati tassa na desi², n' atthi tayā samāpatti tattha vināsakārīti³“ dipento ā.

53. Āsāya yanti vāṇijā dhanesino,
nāvaṃ samāruyha parenti añṇave, 5
te tattha sīdanti atho pi ekadā
jīnādhanaṃ enti vīnatṭhapābhata. 244.
54. Āsāya khetṭāni kaṣanti kassakā,
vapanti bījāni, karonti 'pāyaso,
ītiṇipātena avuṭṭhikāya vā 10
na kiñci vindanti tato phalāgamam. 245.
55. Ath' attakārāni karonti bhattuso
āsaṃ purakkhatvā narā sukhesino,
te bhattur atthā atigāḥhitā pūna
disā panassanti aladdha kiñcanaṃ. 246. 15
56. Jahitva⁵ dhaññaṃ ca dhanaṃ ca ñātake
āsāya saggādhimaṇā sukhesino
tapanti lūkham pi tapam cīrantaram,
kummaggam āruyha parenti duggatim. 247.
57. Āsāvisaṃvādikasammiatā ime, 20
Āse sudhāya⁶ vinayassu attani,
na tādisī arahati āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 248.

Ta. parentīti pakkhandanti, jīnādhanaṃ ti jīnadhanaṃ, iti tava vasena eke sampajjanti eke vipajjanti n' atthi tayā sadisā pāpadhammā ti vadati. 25
karonti pāyaso ti taṃ taṃ kiccaṃ upāyena karonti, ītiṇipātena 'ti visavā-tamūsikasalabhasukapānakasetatṭhikarogādīnam sassupaddavānaṃ aññataranipātena vā, tato ti tato sassatto te⁷ kiñci phalaṃ na vindanti⁸, tesam pi āsacchedakammanā tvam eva karosīti vadati, aṭṭhakārānīti yuddhabhūmisu purisākāre, Āsaṃ purakkhatvā ti issariyāsaṃ⁹ purato katvā, bhatturatthā ti sāmīno 30
atthāya, atigāḥhitā ti paccatthikehī atipīḷitā viluttasāpateyyā viddhastavāhanā hutvā, panassantīti¹⁰ palāyanti, aladdha kiñcanaṃ ti kiñci issariyaṃ

¹ Ck* āsā. ² Ck* dehi. ³ Bds -sīkāti. ⁴ Bds panayanti. ⁵ Bd -tvā. ⁶ Ck* sudhā saṃ. ⁷ Ck* kena. ⁸ Ck* vindati. ⁹ Bd -yā āsaṃ, B* -ya tāsāṃ. ¹⁰

Bds panayantīti.

Jataka. V.

alabhītvā, iti etesam pi issariyālābham tvameva karosīti vadati, sagga dhi manā
ti saggaṃ adhigantumanā¹, lūkhan ti nirojain pañcatapādikaṃ kāyakilla-
matham, cirantaran ti cirakālān, āsāvisamvādikasammata ime ti evaṃ ime
sattā saggāsaya² duggatim gacchanti tasmā tvaṃ Āsū nāma visamvādikasammata
5 visamvādikā ti saṅkham gata. Ase ti taṃ ālapati.

Sāpi tena paṭikkhittā tatth' ev' antaradhāyi. Tato Sad-
dhāya saddhim sallapanto g. ā.:

58. Daddallamānā yasasā yasassini
dighaññanāmavhayanam³ dīsam pati,
10 pucchāmi taṃ kañcanavelliviggahe
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā ti. 249.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, dighaññanāmavhayanam⁴ ti aparā
ti ca pacchimā ti ca evaṃ dighaññena lāmakena nāmena vuccamānam dīsam
pati daddallamānā tiṭṭhasi⁵.

15 Tato sā gātham āha:

59. Saddhāham⁶ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṃ maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 250.

20 Ta. Saddhā ti yassa kassaci vacanapattiyāyanā⁷ sā⁸ sāvajjāpi hoti ana-
vajjāpi, pūjitā ti anavajjakotṭhāsavasena⁹ pūjitā, apāpasattūpanisevi-
nīti anavajjasaddhāya¹⁰ ca ekantapattiyāyanasabhāvāya paresu pi pattiyāya-
navidahanasamattihāya devatāy' etaṃ nāman.

Atha naṃ Kosiyo „ime sattā tassa tassa¹¹ vacanam
25 saddahitvā taṃ taṃ karontā¹² kattabbato akattabbam eva
bahutaram karontā, taṃ sabbam tayā kāritam nāma hotīti“
vatvā evam āha¹³:

60. Dānam damaṇ cāgam atho pi saṃyamam
ādāya saddhāya karonti h' ekadā,

¹ all three MSS. -tumana. ² Bds -saya. ³ Cks dighaññā-; Bā disaññe-.
⁴ Ck jighaññā-, Bā dighaññe-. ⁵ Bds -ti. ⁶ so all three MSS. for -ha. ⁷
Ck -sayanā, Ck -sāyanā, Bā vacanumattiyāyanā. ⁸ Bā omits sā. ⁹ Bā -jjakoṭ-
thasa-, Cks -sevasena. ¹⁰ Bā -ddhā. ¹¹ Bā yassa kassaci in the place of
tassa tassa. ¹² Bā -to. ¹³ in Bā imesatta - - evam āha come after v. 62 and
before tattha dananti

theyyam musākūṭam atho pi pesuṇam¹
karonti h' eke puna viccutā tayā. 451.

61. Bhariyāsu poso sadisīsu² pekḥavā
silūpapannāsu patibbatāsu pi
vinetvā³ chandaṃ kuladhītiyāsu⁴ pi
karoti⁵ saddhaṃ pana kumbhadāsiyā. 252. 5
62. Tvam eva Saddhe parādārasevinī
pāpaṃ karosi kusalam pi riñcasi⁶,
na tādisi arahaṣi āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 253. 10

Ta. dānaṃ⁷ ti savatthukaṃ puññacetanaṃ, dāmaṃ ti indriyadamaṃ⁸,
cāgaṃ ti deyyaparicēgaṃ⁹, sāmīyamaṃ ti silaṃ, ādāya saddhāyā¹⁰ ti etāni
dānādāni¹⁰ mahānisaṃsāni kātābbānīti vadantaṃ vacanaṃ saddhāyā ādiyitvā
karonti ekadā, kūṭaṃ ti tulākūṭādikaṃ katvā¹¹ gāmakūṭādikaṃ¹² vā karonti,
heke ti eke manussā evarūpesu nāma kālesu imesaṃ ca atthāya theyyādīni 15
kattābbānīti kesaṇhi vacanaṃ saddahitvā etāni pi karonti, pana viccutā tayā
ti pana tayā viyuttā sāvajjadukkhavipākāṇ' etāni na kattābbānīti vadantaṃ vacanaṃ
apattiyāyitvāpi¹³ karonti, iti tava vasena anavajjam pi sāvajjam pi kareyya, tava¹⁴
sadisīsu¹⁵ ti jātigottasilādihi sadisīsu, pekḥavā ti pekḥa vuccati taṇhā, sataṇho¹⁶
ti a, chandaṃ ti chandarāgaṃ, saddhaṃ ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ 20
karonti tassā¹⁶ ahaṃ tumhākaṃ imaṃ nāma upakāraṃ karissāmīti vadantiyā¹⁷
pattiyāyitvā kulitthiyo pi chaḍḍetvā tam eva nisevanti¹⁸ asukā nāma tumhesu
paṭibaddhacittā ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ katvā ca¹⁹ parādāraṃ sevanti,
tvam eva Saddhe²⁰ parādārasevinīti yasmā taṃ taṃ pattiyāyitvā tava
vasena parādāraṃ sevanti pāpaṃ karonti kusalaṃ jahaṇti tasmā tvam eva para- 25
dārasevinī tvam pāpāni karosi kusalaṃ riñcasi²¹, n' atthi tayā samānā lokavi-
nasikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasīti²².

Sā tatth' ev' antaradhāyi. Kosiyo pi uttarato tṭitāya
Hiriya saddhiṃ sallapanto gāthadvayam āha:

63. Dighaññarattiṃ aruṇasmi²³ ūhate
yā dissati uttamarūpavaṇṇini 30

¹ Ck -naṃ. ² Cks sū- ³ so all three MSS. for -tva. ⁴ Bā kulitthiyāsu. ⁵
Bā -onti. ⁶ Bā ni riceasi. ⁷ Cks jā-. ⁸ Bā -damaṇaṃ. ⁹ Bā deyyadhamma-.
¹⁰ Bā etāya ādāna-. ¹¹ Bā vā. ¹² Bā adds kamman. ¹³ Bā āp-. ¹⁴ Cks teva.
¹⁵ Cks omit sataṇho. ¹⁶ Bā tasmā. ¹⁷ Cks -isā. ¹⁸ Cs pati-, Bā paṭi-. ¹⁹ Bā
va. ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā niriceasi. ²² Ck -titi. ²³ all three MSS. -im.

tathūpamā maṃ paṭibhāsi devate,
acikkha me tvaṃ katamāsi accharā. 254.

64. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva¹
anileritā lohitapattamālīnī
6 kā tiṭṭhasi mandam ivāvalokayaṃ²,
bhāsesamānā va³ giram na muñcasīti. 255.

10 Ta. diḡhaññarattin ti pacchimarattin, rattipariyosāne ti a., ūhate ti
arune uggate, yā ti yā puratthimā disā rattaṣuvannatāya uttamarūpadharā hutvā
dissati, kālā nidāghe-r-iva 'ti nidāghasamaye kālavallī viya, aggijātiva⁴ 'ti
aggijā⁵ iva sāpi navajjhāmakkhette⁶ paṭhamajātā viyā 'ti a., lohitapattamā-
linīti lohitavaṇṇehi pattehi parivutā, kā tiṭṭhasīti yathā sā tarunakālavallī
vāteritā vilasamānā sobhamānā tiṭṭhati evaṃ kā nāma tvaṃ tiṭṭhasi, bhāse-
samānā vā⁷ 'ti mayā saddhiṃ bhāsītukāmā viya hosi⁸ na ca giram muñcasi.

Tato sā gātham āha:

- 15 65. Hir' āha⁹ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
sā taṃ¹⁰ na sakkomi sudham pi yācituṃ,
kopīnarūpā viya yācan' itthiyā¹¹ ti. 256.

20 Ta. hirāhan¹² ti Hiri ahaṃ, sudhampīti sā ahaṃ sudhābhojanaṃ taṃ
yācituṃ pi na sakkomi, kiṃkāraṇā¹³ ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyā¹⁴
yasmā¹⁵ itthiyā yācanā nāma kopīnarūpā viya rahassavivaranasadiṣā¹⁶ hoti.
nillajjā¹⁷ viya hotīti a.

Taṃ sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

- 25 66. Dhammena nāyena sugatte lacchasi,
eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,
taṃ taṃ ayācantim¹⁸ ahan nimantaye,
sudhāya yam p' icchasi tam pi dammi te. 257.

¹ Bd aggijālāriva, B^s -jāriva. Cks -jānica? ² Bds igā-. ³ Bd bhāsesamānāriva.
Cks bhāsemimātāva. ⁴ Cks agga-, Bd aggijālāriva, B^s -jāriva. ⁵ Cks agga-, Bd
aggijālā, B^s -jāte. ⁶ Bd nijhāma-. ⁷ Ck bhāsesimanācā, Cs bhāsesimānāvā, Bd
bhāsesamānāriva. ⁸ Bd ahosi. ⁹ Cs Bd -haṃ. ¹⁰ Bds haṃ. ¹¹ Bds -nitthiya,
Cks yācanatthikā. ¹² so all three MSS. ¹³ Cks -ṇan. ¹⁴ Cks -natthiyā, omit-
ting ti. ¹⁵ Bd tasmā. ¹⁶ Bds rahassaṅgavi-. ¹⁷ Bds -jja-. ¹⁸ Bd nayā-.

67. Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā' kañcanavelliviggahe,
tvaṃ hi me sabbarasehi pūjiyā,
taṃ pūjayitvāna sudham pi asmiye' ti. 258.

Ta. dhammenā 'ti sabhavana, ñāyena 'ti kāraṇena, na hi yācanā⁵
sudhā ti na hi yācanāya sudhā ḷabbhati. ten' eva kāraṇena itarā tisso na
ḷabhiṃsu, taṃ taṃ ti tasmā taṃ, yamiccassa'ti na kevaṃ nimantemi² yeva
yaṇ ca sudham icchasi taṃ pi dammi te, kañcanavelliviggahe ti kañca-
narāsissasirīkassarīre³, pūjiyā⁴ na kevaṃ sudhāya aññehi pi sabbarasehi
tvaṃ mayā pūjetabbayuttikā⁴ va, asmiye¹ ti taṃ⁵ pūjetvā sace sudhāya⁶ 10
avasesaṃ bhavissatī aham pi bhuñjissāmi.

Tato aparā abhisambuddhagāthā⁷:

68. Sā Kosiyenānumatā jutimatā
addhā Hirī rammaṃ pāvīsi-y-assamaṃ⁸
udaññavantam⁹ phalam ariyapūjitam
apāpasattūpanisevitam sadā. 259. 15
69. Rukkhaggahāṇā¹⁰ bahuk' ettha pupphitā
ambā piyālā panasā ca kimsekā
sobhājanā lodda-m-atho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260. 20
70. Sālā kareri bahuk' ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā¹¹
uddālakā pāṭali sindhuvāritā
supuññagandhā¹² mucalindaketakā. 261. 25
71. Hareṇukā veḷukā veṇutindukā
sāmākanivāra-m-atho pi cīnakā
mocā kadali bahuk' ettha sāliyo
pavīhaya ābhujino pi¹³ taṇḍulā. 262.
72. Tassa ca uttare passe jātā pokkharanī sivā
akakkasā apabbharā sādū appaṭigandhikā¹⁴. 263. 30
73. Tattha macchā sanniratā khemino bahubhojanā
siṅgusavamkā sakulā¹⁵ satavamkā ca rohitā
āligaggarakākiṇṇā pāthīnā¹⁶ kākamacchakā. 264.

¹ Cks -ise. ² Bd -esi. ³ Bds -sadise. ⁴ Cks pūji-. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Cks omīti
su-. ⁷ Cks omīti tato -. ⁸ Cks pāvīsiya as-, Bd pāvīsiyas-; read: pāvīsi
ramma assamaṃ? ⁹ Bd udakaññavantam. ¹⁰ Ck -ggahāṇā, Cs -ggahāṇā, Bd
rukkhagahāṇā. ¹¹ so Bds; Cks -dhukācetasā. ¹² Bds manuṇṇa-. ¹³ Bds ca.
¹⁴ Bd sādumapp-. ¹⁵ Bd siṅgupavaṇṇā vaṇkulā. ¹⁶ Ck pāṭinā, Bd pāṭiṇā.

74. Tattha pakkhī sanniratā khemino bahubhojanā
hamśā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā
kunālakā bahucitrā sikhāṇḍijivajivakā. 265.
75. Tattha pānāya-m-āyanti nānāmigagaṇā bahū
sīhā vyagghā varāhā ca acchakokataracchayo. 266.
76. Palāsādā¹ ca gavajā mahisā rohitā rurū
eṇeyyā varāhā c' eva gaṇino nīkasūkarā²
kadalimigā bahū c' ettha bilārā sasakaṇṇikā³. 267.
77. Chamāgirī pupphavicitrāsanthaṭā⁴
dijābhighuṭṭhā dijasaṅghasevitā ti. 268.

Ta jutīmātā ti anubhāvasampanna, pāvīsiyassaman ti pāvīsi assa-
man, yakāro vyañjanasandhikaro, udaññavantan⁴ ti tesu tesu thānesu uda-
kasampannaṃ, phalan ti anekaphalasampannaṃ, ariya - ti nīvaraṇadosa-
rahitēhi jhānalābhihi ariyēhi pūjitam pasattham, rukkhaggahānā⁵ ti pup-
phūpagaphalūpagarukkhagahānā⁶, sobhañjanā⁷ ti siggurukkhā⁷, loddamatho
pi padmakā⁸ ti loddarukkhā ca padmarukkhā⁹ ca, kekā ca bhaṇḍā cā¹⁰ ti
evannāmakā rukkhā eva, karerīti¹⁰ karerirukkhā, uddālakā ti vātaghatakā,
mucalindaketakā ti mucalindā ca pañcavidhaketakā ca, hareṇukā ti apa-
raṇṇajā ti, veluka ti vamsacorakā, veṇū¹¹ ti araṇṇamāsā timbarurukkhā, ci-
nakā ti khuddakarājamāsā, mocā ti atthikadali, sālīyo ti nānappakāra-
jātassaraṇi upanissāya jātā nānāsālīyo. pavīhayo ti nānappakāra vihayo,
ābhujino ti bhujapattā, taṇḍulā ti nikkundakathusa sayāṇ jātatanḍulasīsāni,
tassa cā¹² ti bhikkhave tassa ca assamassa uttaradisābhāge, pokkharanīti
pañcavidhapadumasañchannajātassaraṇipokkharanī, akakkasā ti macchapittasevā-
lādikkakasarahitā, apabbharā ti acchinuṇatā¹² samatitthā¹³, appaṭṭigan-
dhiyā ti appaṭṭikkūlagandhena sugandhena udakena samannāgatā, tatthā¹⁴ ti
tassā pokkharanīyā, khemino ti¹⁴ abhayā siṅgū ti ādīni tesam macchānaṃ
nāmāni, kunālakā ti kokilā, citrā ti citrapattā, sikhāṇḍīti utthitasikhā
morā aṇṇe pi vā matthake jātasikhā pakkhino, pānāyamāyanti ti pānāya
āyanti, palāsādā ti khaggā gavajā, gaṇino ti gokaṇṇā, kaṇṇikā¹⁵ ti
kaṇṇikamigā¹⁶, chamāgirīti¹⁷ bhūmiyam patthāṭa pitthipāsānā, puppha-
tā ti vicitrāpupphasanthatā, dijābhighuṭṭhā ti madhurassarehi dijehi abhi-
ghuṭṭhā, evarūpā yattha bhūmipabbatā¹⁸ ti

Evam Bh. Kosiyassa assaman vāṇesi. Idāni¹⁹ Hīrideviyā
35 ta. pavisanādīni dassetum āha:

¹ Cks palāsājā, Bā palasādā, Bp pallasadā. ² So C; Ck nika-, Bā niṅga-. ³ Cks
-akā. ⁴ Bā udakavantan. ⁵ Cks -nā. ⁶ Ck pupphāpagarukkhagahānā ti, C
-gahānā ti. ⁷ Cks -a, Bā siṅgarukkhā. ⁸ Bā -padukā. ⁹ Bā paduru. ¹⁰ Cks
karoti. ¹¹ Bā keṇu. ¹² Bā -talā. ¹³ Bā supatitthā. ¹⁴ Cks add khemino.
¹⁵ Cks -akā. ¹⁶ Cks -aka-. ¹⁷ Cks ja-. ¹⁸ Bā tattha. ¹⁹ Cks imāni.

78. Sā suttacā nīladumābhilambitā
vijjumahāmegha-r-ivānupajjatha
tassā susambandhasiraṃ kusāmayāṃ
suciṃ sugandhaṃ ajinūpasevitaṃ
atricchakocchaṃ, Hirim etad abravi:¹
nisīda kalyāṇi sukha-y-idam¹ āsanaṃ. 269. 5
79. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭājinaṃdharo²
navehi pattehi sayāṃ saḥūdakaṃ
sudh³ ābhīhāsi turito mahāmuni. 270. 10
80. Sā taṃ patiggayha ubhohi pāṇiḥi
icc-abravi attamanā jaṭādharaṃ:
handāham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya³ brahme tidivaṃ⁴ jītāvinī. 271. 15
81. Sā Kosiyeṇānumatā jutimatā
udīritā vaṇṇamadena mattā
sakāse gantvāna saḥassacakkhuno:
ayaṃ sudhā Vāsava, dehi me jayaṃ. 272. 20
82. Tam ena⁵ Sakko pi tadā apūjayi
saḥindā ca devā surakaññaṃ uttamaṃ
sā pañjalī devamanussapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisiṭṭi. 273. 25

Ta. suttacā ti suchavi, nīladumābhilambitā ti nīlesu dumesu abhi-
lambitā hutvā, taṃ taṃ⁶ nīladumasākhāṃ parāmasantīty-attho, mahāmegha-
rivā 'ti tena nīmantitā mahāmeghavijju viya tassa taṃ⁷ assamaṃ pāvisi, tassā 25
ti tassā Hiriya, susambandhasiraṃ ti susambandhasiraṃ⁷, kusāmayan
ti usīradimissakakusatiṇṇamayaṃ, sugandhaṃ ti usīrena c' eva aññaṃ ca
sugandhatipena missakattā sugandhaṃ, ajinūpasevitaṃ ti upari atthathena
ajinena upasevitaṃ, atricchakocchaṃ ti evarūpaṃ kocchāsanaṃ pannaśāla-
dvāre attharivā, sukha-y-idam āsanaṃ ti sukhaṃ nisīda idam āsanaṃ, yaṃ ti 30
yāvadatthaṃ, icchamānāya 'ti sudhaṃ icchantiṇṇā, navehi pattehi taṃ
khaṇaṃ nēva pokkharanito ābhatehi allapādumīnipattehi, sayāṃ⁸ ti saḥatthana,

¹ so all three MSS., read sukhedaṃ. ² Bds -jutimādhara. ³ Bd -am. ⁴ Cks
te-. ⁵ Bds enaṃ. ⁶ Cks ti. ⁷ Bd suḥusampannaśāsaṃ. ⁸ Cks sāyaṃ.

sahūḍakan ti dakkhiṇodakasahitaṃ, sudhābhihāsīti sudhaṃ abhihari,
turito ti somanassavegena turito, haṇḍā 'ti vavassaggatthe¹ nipāto, jītāvi-
nīti jāyappattā hutvā, anumatā ti idāni yathāruccim gacchā 'ti anuññātā, udī-
rītā ti tīdasapuram gantvā Sakkassa santike ayaṃ sudhā ti udīrayi, sura-
5 kaññan ti devadhītarāṃ, uttaman ti pavaraṃ, sāpañj - - tā ti pañjalibi²
devehi ca manussehi ca pūjitā, yadā ti yadā nisīdanatthāya Sakkena dāpīte
nave kañcanapīṭhasamikhāte kocche sā upāvisi tadā taṃ ta. nisinnam Sakko ca
sesadevatā ca paricchattakapupphādīhi pūjayimsu.

Evaṃ Sakko taṃ pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena
10 Kosiyo sesānam adatvā imissā va sudhaṃ adāsīti. So tassa
kāraṇassa jānanatthāya puna Mātalim³ pesesi.

Tam attham āvikaronto Satthā:

83. Tam eva samsī punar⁴ eva Mātalim
sahassanetto tīdasānam indo:
15 gantvāna vākyam mama brūhi Kosiyaṃ
[Asāya Saddha-Siriya ca Kosiyaṃ] (cfr. v. 89)
Hiri sudham kena-m-alattha⁵ hetunā ti g. ā. 274.

Ta. samsī'ti abhāsi⁶, vākyam mamā 'ti mama vākyam Kosiyaṃ brūhi,
Asāya Saddhā- Siriya cā 'ti Asāto ca Saddhāto ca Siritto ca Hiri yeva
20 kena hetunā sudham alattha.

So tassa vacanam sampatichitvā Vajayantaratham āruhya
agamāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

84. Tam suplavattham⁷ udatārayi ratham
25 daddallamānam upakiriyasādisam
jambonadisaṃ tapaneyyasannibham
alamkataṃ kañcanacittasantikaṃ⁸. 275.
85. Suvaṇṇacand' ettha bahū nipātītā
hatthigavassā kikiyagghadīpiyo⁹
30 eṇeyyakā lamghamay' ettha pakkhiyo
mig' ettha veḷuriyamayā¹⁰ yudhāyutā. 276.
86. Tatth' assarājaharayo ayojayaṃ
dasasatāni susunāgasādise¹¹

¹ Bā upasag-. ² Cks añj-. ³ Cs -lī, Ck Bā -lī. ⁴ Bā -nad. ⁵ Bā aladdhā.

⁶ Ck ahāsi. Ck ahāsi. ⁷ Bā sulabbhavatthum. ⁸ so Cks; Bā -sannibham. ⁹ Bā kīnpurisa in the place of kiki. ¹⁰ Cks -yā-. ¹¹ Cks -sā.

alamkate kañcanajāluracchade
āvelīne saddagame¹ asaṅgite. 277.

87. Taṃ yānaseṭṭhaṃ abhiruyha Mātali
dasa disā imā abhinādayittha
nabhañ ca selañ ca vanaspatīni ca
sasāgarani pavyathayittha mediniṃ. 278.

88. Sa khippam eva upagamma assamaṃ
pāvāramekaṃsakato katañjali
bahussutaṃ vaddhaṃ vinītavantam
icc-abravī Mātali devabrāhmaṇaṃ: 279.

89. Indassa vākyaṃ nisāmehi Kosiya,
dūto ahaṃ, pucchati taṃ purindado:
Asāya Saddhā- Siriyā ca Kosiya
!liri sudham kena-m-alattha hetunā ti. 280.

Ta. taṃ suplavatthaṃ² ti taṃ Vejayantaratham sukhena plavanattham, 15
udatārayīti uttāresi, ukkhipitvā gamanasajjam akāsi, upakiriyasādīsan
ti upakaraṇabhaṇḍehi sadīsaṃ, yathā tassa aggisikhāsamānavāṇṇāni³ jalanti tattha
eva jalitaṃ ti a., jambunadīsan ti jambunadasamkhātāratasuvāṇṇamayaṃ
isam, kañcanacittasantikaṃ⁴ ti kañcanamayena sattaratanacittena aṭṭha-
maṅgalena samannāgataṃ, suvaṇṇacandettā⁵ 'ti suvaṇṇamayā candakā 20
ettha rathe, hatthīti suvaṇṇarajatamaṇimayā hatthi⁶, gavādisu pi es' eva nayo,
laṅghimayettha pakkhiyo⁷ ti ettha rathe laṅghamayā nānāratanamayā
pakkhiyo⁷ paṭipāṭiyā ca ṭhitā, yudhāyutā ti attano attano yūdhena⁸ saddhiṃ
yuttā hutvā dassitā, assarājaharayo⁹ ti harivaṇṇamanomayaassarājāno, su-
sunāgasādise¹⁰ ti balasampattiya taruṇāgasadise⁹, kañcanajāluracchade 25
ti kañcanajālamayena uracchadālamkārena samannāgate, āvelīne ti āvelasam-
khātehi¹¹ kaṇṇālamkārehi yutte, saddagame ti patodappahāraṃ vinā sadda-
matten' eva gamanasīle, asaṅgite ti nissāṅge sīghajave, evarūpe assarāje
tattha yojesun ti a., abhinādayitthā¹² ti yānasaddena ekaṇiṇṇadāṃ akāsi.
vanaspatīni cā 'ti vanaspatīni ca vanasaṇḍe cā 'ti a., pavyathayitthā¹² ti 30
kampayittha, ta. ākāsattṭhaviṃśakampanena nabhakampanaṃ veditabbaṃ, pā-
vāramekaṃsakato ti ekaṃsakatapavaradibbavatto, vaddhaṃ ti guṇavuddhaṃ,
vinītavantam ti vinītena ācāravattena samannāgataṃ, icc-abravīti ratham
ākāse ṭhapetvā otaritvā evaṃ abravī, devabrāhmaṇaṃ ti devasamaṃ¹²
brāhmaṇaṃ.

35

¹ Cks -hame. ² Bds -tthun. ³ Bā adds upakaraṇāni. ⁴ Bds -sannibhaṇ. ⁵
so all three MSS. ⁶ Bā -ino. ⁷ Bā pakkhigaṇāpi. ⁸ Cks Bā yu-. ⁹ Cks
rājā-. ¹⁰ Bds -sū. ¹¹ Cks -lī-. ¹² Bā seṭha.

So tassa vacanaṃ sutvā:

90. Addhā Sirī maṃ paṭibhāti Mātali

Saddhā aniccā pana devasārathi

Āsā visamvādikasammata hi me

5 Hirī ca ariyamhi guṇe paṭiṭṭhitā ti g. ā. 281.

10 Ta. addhā ti sippādisampanne pi asampanne pi bhajanato addhā ti maṃ paṭibhāti, aniccā ti Saddhā pana taṃ taṃ p' ettha¹ [vatthum pahāya aññasmiṃ aññasmiṃ² uppajjamānato³ hutvā abhāvākārena⁴ aniccā ti maṃ paṭibhāti, visam- - mata ti Āsā pana yaṣmā dhanatthkā nāvāya samuddam pakkhanditvā
10 vinatthapābhata⁵ enti tasmā visamvādikā ti maṃ paṭibhāti, ariyamhi guṇe ti Hirī pana hirōttappabhāvasamkhāte⁶ parisuddhe ariyaguṇe paṭiṭṭhitā ti.

Idāni tassā guṇaṃ vaṇṇento āha:

91. Kumāriyo yā c' imā gottarakkhitā

jinṇā ca yā yā ca sabhattuitthiyo

15 tā chandarāgaṃ purisesu uggataṃ

hiriyaṃ nivārenti sacittam attano. 282.

92. Saṃgāmasīse sarasattisaṃyutte

parājītānaṃ patataṃ palāyinaṃ

hiriyaṃ nivattanti jahitva⁷ jīvitam

20 te sampatiṇṇanti punā hirīmanā. 283.

93. Velā yathā sāgaravegavārini⁸

hir' āyam hi⁹ pāpajanaṃ nivāraṇi,

taṃ sabbaloke Hirim ariyapūjitaṃ

Indassa taṃ vedaya devasārathīti. 284.

25 Ta. jinṇā ti vidhāvā, sabhattū 'ti sassāmikā taruṇitthiyo, attano ti tā sabbāpi parapurisesu attano chandarāgaṃ uggataṃ viditvā ayuttam etaṃ amhākaṃ ti hiriyaṃ sacittam nivārenti, hiri pāpakammaṃ na karoti¹⁰, patataṃ palāyinaṃ ti patantānaṃ ca palāyantānaṃ ca antare, jahitvā jīvitaṃ ti ye hirīmanā honti attano jīvitam ca jītvā hiriyaṃ nivattanti, te ti evaṃ nivattā¹¹
30 ca pana te hirīmanā puna attano sāmikaṃ sampatiṇṇanti amittahatthato mocetvā ganhanti, pāpajanaṃ nivāraṇīti pāpato janaṃ nivāriṇi, ayam eva vā

¹ Bds omit pettha. ² Bd only one aññ-. ³ Bds uppajjanato. ⁴ Bd -va-, Bs abhātā-. ⁵ Cks -tthā-. ⁶ Bds -ppasabhāva-. ⁷ Bd -tvā. ⁸ Bd -dhārini. ⁹ so Cks; Bd omits hi; read -ya hi? ¹⁰ omits hiri, and reads karonti. ¹¹ Bd te hi evaṃ nivattā, Cks te ti evaṃ ti vatvā.

pāṭho, taṁ ti taṁ Hirim, ariyapūjitaṁ ti ariyehi Buddhādihi pūjitaṁ.
Indassa taṁ vedayā 'ti yasmā evaṁ mahāguṇā ariyapūjita c' esā tasmā taṁ
evaṁ uttamā nāṁ' esā ti Indassa kathehi.

Taṁ sutvā Mātali.

94. Ko te imaṁ Kosiya diṭṭhim odahi
Brahmā Mahindo atha vā Pajāpati,
Hir' āyaṁ devesu hi setṭhasammatā
dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta. diṭṭhaṁ¹ ti Hirī mahāguṇā ariyapūjita ti laddhiṁ, odahīti hadaye
pavesesi, setṭhasammatā ti tava santike sudhāya laddhakālato paṭṭhāya 10
Indassa santike kañcanāsanaṁ labhivā sabbadevatāhi pūjyamānā uttama-
sammatā jāyatha.

Evaṁ tasmiṁ kathente yeva Kosiyaṁ taṁ khaṇaṁ
ñeva cavanadhammo² jāto. Atha naṁ Mātali „Kosiya āyu-
saṁkhāro te³ ossaṭṭho dānadhammo⁴ pi samatto⁵, kin te ma- 15
nussalokena, devalokaṁ gacchāmā“ 'ti ta. netukāmo hutvā

95. Hand' ehi dāni tidivaṁ samakkama⁶
rathaṁ samāruya mamāyitaṁ imaṁ⁷.
Indo ca taṁ Inda-sagotta kaṁkhati,
ajj' eva tvaṁ Indasahavyataṁ vajā 'ti g. ā. 286. 20

Ta. mamāyitaṁ ti piyaṁ manāpaṁ, Indasagottaṁ ti purimabhava
Indena sagottaṁ⁸, kaṁkhatīti tavāgamaṇaṁ icchanto kaṁkhati.

Iti tasmiṁ Kosiyaṁ saddhiṁ kathente yeva Kosiyo ca-
vitvā opapātikā devaputto hutvā āruya dibbarathe aṭṭhāsi.
Atha naṁ Mātali Sakkassa santikaṁ nesi., Sakko taṁ disvā 25
tuṭṭhamānaso attano dhītaraṁ Urideviṁ tassa aggamaheṣiṁ
katvā adāsi, aparimāṇaṁ assa issariyaṁ ahosi.

Taṁ atthaṁ veditvā „anomasattānaṁ kammaṁ nāma evaṁ vi-
sujjhatī“ S. osānagāthaṁ āha:

96. Evaṁ samijjhanti apāpakammino,
atho suciṇṇassa phalaṁ na nassati, 30

¹ so all three MSS. ² Bds nassanadham-. ³ Ck no? Bd omits te. ⁴ Bds ca-
vanadham-. ⁵ Bd sampatto. ⁶ Bds apakkama. ⁷ Bd idam. ⁸ Bd samānago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhojanam
sabbe va te Indasahavyatam gatā ti. 287.

Ta. apāpakammīno ti apāpakammā¹ sattā evam visujjhanti, ye keci-m-addakkhun ti ye keci sattā tasmīm Himavantapadesa tadā Kosiyena Hiriya²
5 diyyamānam sudhābhojanam addasaṃsu, sabbevate ti sabbe pi tam dānam anumoditva cittaṃ pasādetvā Indasahavyatam gatā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' etaṃ adānābhiratam
thaddhamacchariyaṃ² samānam ahaṃ damesim evā³ 'ti vatvā j. s.:
„Tadā Hiridevatā Uppalavaṇṇā ahosi,⁴ Kosiyo dānapati bhikkhu,
10 Pañcasikho Anuruddho, Mātali Anando, Suriyo Kassapo, Cando Moggallāno, Nārado Sāriputto, Sakko aham evā⁵ 'ti. Sudhābho-
jana jātakaṃ³.

4. Kuṇāla jātaka.

Evamakkhāyatīti. Idam S. Kuṇāladahe v. anabhiratipīḷite
15 pañcasate bhikkhū ā. k. Tatrāyaṃ anupubbikathā: Sākiya-Koliyā*
kira Kapilavatthunagarassa ca Koliyanagarassa ca antare Rohiṇim
nāma nadiṃ eken' eva āvaraṇena bandhāpetvā sassāni karenti. Atha
Jetṭhamūlamāse sassesu milāyantesu ubhayānagaravāsīnaṃ⁴ pi kamma-
karā⁵ sannipatiṃsu. Tattha Ko-vāsino vadīmsu: „idam udakaṃ ubhato⁶
20 nihariyamānam⁷ n' eva tumhākaṃ na amhākaṃ pahossati⁸, amhākaṃ
pana sassam ekaudaken' eva nippajjissati, idam udakaṃ amhākaṃ
dethā⁹ 'ti. Ka-vāsino vadīmsu: „tumhesu koṭṭhake pūretvā ṭhitesu
mayam rattasuvannaṃ lāmaṇikālakahāpaṇe gahetvā na sakkhissāma
pacchipasibbakādihatthā tumhākaṃ gharadvāre vicarituṃ, amhākaṃ pi
25 sassam eken' eva udakena nippajjissati, idam udakaṃ amhākaṃ dethā¹⁰
'ti. „Na mayam dasāṃmā¹¹ 'ti. „Mayam pi na dasāṃmā¹² ti. Evam
katham⁹ vadḍhetvā eko utthāya ekassa pahāram adāsi so pi aṇṇassā
'ti evam aṇṇamaṇṇam paharivā rājakulānam jātim ghaṭetvā¹⁰ kalahaṃ
vadḍhesuṃ¹¹. Koliyakammakarā vadanti: „tumhe Ka-vāsike¹² gahetvā

¹ Bd -a. ² Bds -ri. ³ Bd -kaṃ, asīti nipātavaṇṇanā nīṭhitā. 4. K. = Kuṇālo, s. = sakuno. Ka = Kapilavatthu. Ko. = Koliyanagara. Bhi. = bhikkhave. P. = Puṇṇamukho, ph. = phussakokilo. * cfr. Dhammapada p. 351. Weber's Ind. Studien Bd. 5 p. 412. Senart's Mahāvastu T. 1 p. 338. ⁴ Bd -vāsikānaṃ. ⁵ Bd kasikamma-. ⁶ Bd -yato. ⁷ C^k niha-, C^s tiha-, Bd har-. ⁸ Bd pahoti. ⁹ Bds kalahaṃ. ¹⁰ Bd ghaṭetvā ghaṭetvā. ¹¹ Bd pavatte-. ¹² Bd -vāsino sākiyadārake.

gacchatha, ye soṇasigālādayo viya attano bhaginīhi saddhiṃ vasiṃsu
 etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākaṃ kiṃ karissan-
 titi¹. Sākiyakammakarā vadanti: „tumhe dāni kutṭhino dārake
 gahetvā gacchatha, ye anāthā niggaṭikā² tiracchānā viya kolarukkhe
 vasiṃsu etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā amhākaṃ kiṃ
 karissantīti. Te gantvā tasmīṃ kamme niyuttaamaccānaṃ kathesuṃ.
 amaccā rājakulānaṃ kathesuṃ, tato Sākiyā „bhaginīhi saddhiṃ saṇ-
 vāsikānaṃ³ thāmaṃ ca balaṃ ca dassessāmā“⁴ 'ti yuddhasajjā nikkha-
 miṃsu. Koliyāpi „kolarukkavāsānaṃ⁵ thāmaṃ ca balaṃ ca dasses-
 sāmā“⁶ 'ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Apare panācariyā: Sākiya-
 Koliyānaṃ dāsīsu udakatthāya nadiṃ gantvā cumbaṇi bhūmiyaṃ
 nikkhipitvā sukhakathāya⁷ nisinnāsu ekissā cumbaṇi ekā saka-
 saṇṇāya gaṇhi, taṃ nissāya „tava cumbaṇi mama cumbaṇi“ ti
 kalahe pavatte kamena ubhayanagaravāsīno dāsakammakarā⁸ c' eva
 sevakabhojakāmaccauparājāno⁹ cā 'ti sabbe yuddhasajjā nikkhamiṃsū
 'ti vadanti, imamhā pana nayā purimanayo va bahūsu atṭhakathāsu
 āgato yuttarūpo cā 'ti sv-eva¹⁰ gahetabbo. Te pana sāyanhe¹¹ yuddha-
 sajjā nikkhamissantīti. Tasmīṃ samaye Bh. Sāvatthiyaṃ¹² viharanto
 paccūsasamaye lokāṃ volokento ime evaṃ yuddhasajjā nikkhamante¹³
 addasa, disvā¹⁴ „mayi gate esa kalaho vūpamiṃsati nu kho no“ ti
 upadhārento „ahaṃ ettha gantvā kalahavūpasamattham tīṇi jātakāni
 kathessāmi, tato kalaho vūpasamiṃsati, atha sāmaggidīpanatthāya dve
 jātakāni kathetvā Attadaṇḍasuttaṃ dessessāmi¹⁵. desanaṃ sutvā
 ubhayanagaravāsīno aḍḍhateyyāni aḍḍhateyyāni kumārasatāni dasses-
 santi¹⁶, ahaṃ te pabbajessāmi, mahanto samāgāmo bhavissatīti“ sa-
 nīṭṭhānaṃ katvā¹⁷ sarīrapaṭijaggaṇaṃ katvā Sāvatthiyaṃ piṇḍāya caritvā
 piṇḍapātapaṭikkanto sāyaṇhasamaye Gandhakuṭṭito nikkhamitvā kassaci
 anārocetvā¹⁸ sayam eva pattacīvaraṃ ādāya dvīmaṃ senānaṃ antare
 ākāse pallaṃkaṃ ābhujitvā¹⁹ tesāṃ saṃvegajāṇanattham disvā andha-
 kāraṃ kātuṃ kesaraṃsiyo vissajjento nisīdi, atha tesāṃ saṃvigga-
 mānasānaṃ attānaṃ dassento chabbannabuddharasmiyo vissajjesi.
 Ka-vāsīno Bh-taṃ disvā „amhākaṃ nātisettho S. āgato, diṭṭho nu
 kho amhākaṃ kalahakaraṇabhāro²⁰“ ti cintetvā „na kho pana sakkā
 S-rī āgate amhehi parassa sarīre sattham pātetum. Ko-vāsīno amhe

¹ Bā -thā ti niggaṭitā. ² Cks vasitakānaṃ. ³ Bā kolyartukhanagaravāsīnaṃ

⁴ Ck sukhatāya ⁵ Bā sevakagāmabho-. ⁶ Bā so va. ⁷ Bā -hasamaye. ⁸ Cks
 -tthiṃ. ⁹ Bā nikkhante. ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Suttanipāta p. 173, Cks dass-

¹² Cks dassanti. ¹³ Bā add pātova. ¹⁴ Cks -ci-. ¹⁵ Bā ābhuj-. ¹⁶ Cks -ham-

- hanantu vā pacantu vā¹ ti āyudhāni chaḍḍesuṃ. Ko-vāsino pi tath' eva akamsu. Atha Bh. otaritvā ramaṇiye padese vālikāpuḷine pañ-
 ñattavarabuddhāsane nisīdi anopamāya Buddhasiriya virocamaṇo, te pi
 rājāno² Bh-taṃ vanditvā nisīdimsu. Atha ne S. jānanto va „kasmā
 5 āgat' attha mahārājā³ ti pucchitvā „n' eva bhante nadīdassanattāya
 na⁴ kīlanattāya⁵ imasmiṃ pana thāne saṃgāmaṃ paccupatthāpetvā
 āgat' amhā⁶ ti. „Kiṃ nissāya vo kalaho mahārājā⁷ ti. „Udakaṃ
 nissāya⁸ bhante⁹ ti. „Udakaṃ kiṃ agghati mahārājā¹⁰ ti. „Appaṃ¹¹
 bhante¹² ti. „Paṭhavi nāma kiṃ agghati m.¹³ ti. „Anagghā bh.¹⁴ ti.
 10 „Khattiyā kiṃ agghantitī¹⁵. „Khattiyā nāma anagghā bh.¹⁶ ti.
 „Appagghaṃ udakaṃ nissāya kasmā mahagghe khattiye nāsetha m.¹⁷
 ti „kalahasmiṃ hi assādo nāma n' atthi, kalahavasena hi mahārāja
 ekāya rukkhadevatāya kālasihena saddhiṃ baddhāghāto¹⁸ sakalam pi
 imaṃ kappam anuppatto yevā¹⁹ 'ti vatvā Phandanajātakam kathesi.
 15 Tato „parapattiyena nāma mahārāja na bhavitabbaṃ, parapattiyā²⁰
 hutvāpi ekassa sasassa²¹ kathāya tiyojanasahassavitthate Himavante
 catuppadagaṇā²² mahāsamuddam pakkhandino ahesuṃ, tasmā para-
 pattiyena na bhavitabbaṃ²³ ti vatvā Daddabhaḷaḷa kathesi. Tato „kadāci
 mahārāja dubbalo pi mahabbalassa randhe²⁴ passati. kadāci mahabbalo
 20 pi dubbalassa²⁵, laṭukikāpi sakunikā hatthināgaṃ ghātesitī²⁶ vatvā
 Laṭukikaj. kathesi. Evaṃ kalahavūpasamanattāya tiṇi jātakāni
 kathetvā sāmaggiparidīpanattāya dve jātakāni kathesi: „sāmaggānaṃ
 hi mahārāja koci otāraṃ²⁷ nāma passituṃ na sakkotitī²⁸ vatvā Rukkhā-
 dhammaj. kathesi, tathā „sāmaggānaṃ mahārāja koci vivaraṃ²⁹ passi-
 25 tuṃ nāsakkhi, yadā pana aññamaññaṃ vivādam akamsu atha ne eko³⁰
 nesādaputto jīvitakkhayaṃ pāpetvā ādāya gato, vivāde assādo nāma
 n' atthitī³¹ vatvā Vattakaj. kathesi. Evaṃ imāni pañca jātakāni ka-
 thetvā avasāne Attadaṇḍasuttaṃ kathesi. Rājāno pasannā „sace S.
 nāgaṃ issa mayam aññamaññaṃ vadhitvā lohitanadim pavattayissāma.
 30 S-ran nissāya no jīvitam laddham, sace pana S. āgāraṃ ajjhāvasissa
 dvīpasahassadvayaparivāraṃ³² catumahādīparajjam³³ hatthagataṃ abha-
 vissa atirekasahassā³⁴ kho pan' assa puttā abhavissamsu³⁵ tato khatti-
 yaparivāro abhavissa³⁶, taṃ kho pan' esa sampattim pahāya nikkha-

¹ Cks rājā. ² Cks omit na. ³ Bds add api ca kho pana. ⁴ Cks omit ni-. ⁵
 Bds appaggham. ⁶ Bd bandhā-. ⁷ Bds -yo. ⁸ Bds sasakassa. ⁹ Bds -pādayo.
¹⁰ Bd anattū. ¹¹ Bd adds anattam passati. ¹² Bd okāraṃ. ¹³ Bd vivādam.
¹⁴ Cks omit ne eko. ¹⁵ Bd dipaparivāraṃ, Bs dvīpasahassadvayaparivāraṃ. ¹⁶
 Bd adds assa. ¹⁷ Bds -am. ¹⁸ Cks abhavissa. ¹⁹ Bd -ro ca ācārisa.

mitvā sambodhiṃ patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicaratū¹ 'ti
 ubhayanagaravāsino addhateyyāni addhateyyāni² kumārasatāni adamsu,
 Bh. te pabbājetvā mahāvanam agamāsi, punadivasato patṭhāya tehi
 parivuto ekadā Kapilapure³ ekadā Koliyanagare ti dvīsu nāgaresu
 piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkāraṃ karīmsu. Tesam⁵
 garugāravena na attano ruciya pabbajitānam anabhirati uppajji,
 purāṇadutiyaikāyo pi tesam anabhirati jānanatthāya tam tam vatvā
 sāsanaṃ pesesi³, te atirekataraṃ ukkaṇṭhīmsu. Bh. āvajjanto tesam
 anabhiratibhāvaṃ natvā „ime bhikkhū mādisena Buddhena saddhiṃ
 ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathamrūpā nu kho tesam dhamma-¹⁰
 kathā⁴ sappāyā⁵ ti upadhārento Kuṇḍaladhammadesanaṃ passi. Ath
 assa etad ahoṣi: „aham⁶ ime bhikkhū Himavantaṃ netvā Kuṇḍala-
 kathāya tesam mātugāmadosaṃ pakāsetvā anabhiratiṃ haritvā⁸ sotā-
 pattimaggaṃ dassāmīti⁷ so pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṃ
 ādāya Kapilavatthum piṇḍāya caritvā pācchābhantaṃ piṇḍapāta-¹⁵
 kanto bhattakiccavelāyam eva te⁷ pañcasate bhikkhū āmantetvā
 „ditṭhapubbo vo bhī. ramaṇīyo Himavanta-⁸ padeso“ ti pucchi. „No
 h' idam⁸ bhante“ ti. „Gacchissatha pana Himavanta-cārikam⁹“ ti.
 „Bhante aniddhimantā¹⁰ mayam, katham gamissāmā“ ti. „Sace pana
 vo koci gahe tvā gaccheyya gaccheyyāthā“ ti. „Ama bhante“ ti.²⁰
 S. sabbe pi ne attano iddhiyā gahe tvā ākāse uppatitvā Himavantaṃ
 gantvā gaganatale ṭhito va ramaṇīye Himavanta-⁹ padese Kaṇḍanapabba-
 taṃ¹¹ Maṇip. Hīṅgulap. Añjanap. Sārup. Phalikapabbataṃ ti nānāvidhe
 pabbate pañca mahānadiyo¹² Kaṇṇamunḍakam Rathakāraṃ Sīhappa-
 pātāṃ Chaddantaṃ Tiyaḅḅalaṃ¹³ Anotattaṃ Kuṇḍaladahan ti sattadahe²⁵
 dassesi, Himavanto nāma mahā¹⁴ pañcayojanasatubbedho tiyojana-
 hassavitthato, tassa imam ramaṇīyam ekadesaṃ¹⁵ attano ānubhāvena
 dassesi, ta. katanivāsāni¹⁶ sīhavyagghahatthikulādīni catuppādāni pi
 ekadesato dassesi¹⁷, ta. ārāmarāmaṇeyyakādīni pūpphaphalūpage ruk-
 khe nānāvidhe sakunasaṅghe jalathalajapupphāni Himavanta-³⁰
 ratthimāpasse suvaṇṇatalaṃ pacchimāpasse hīṅgulatalaṃ dassesi,
 imesaṃ rāmaṇeyyakādīnaṃ¹⁸ ditṭhakālato patṭhāya tesam bhikkhūnaṃ
 purāṇadutiyaikāsu chanda-rāgo pahīno¹⁹. Atha S. te bhikkhū gahe tvā

¹ Cks only one aḍ- . ² Bd -lavatthupure. ³ Cks -suṃ. ⁴ Bds dhammi-. ⁵
 Cks omit aham. ⁶ Bds vinodetvā. ⁷ Cks omit te. ⁸ Bd hetam. ⁹ Bd adds
 vutte. ¹⁰ Bd -to. ¹¹ Bd adds ratanap. ¹² Bd adds satta mahāsara. ¹³ Bd
 kiyaṅgalam. ¹⁴ Bds add pathavīto. ¹⁵ Bd ekam-. ¹⁶ Bd -vāsāni. ¹⁷ Bd
 -ti. ¹⁸ Bd -piyakānaṃ. ¹⁹ Bd bahino.

ākāsato otarivā Himavantassa pacchimapasse satthiyojanike silātale¹
 sattayojanikussa kappatthikasālārukkhaṃsa hetthā tiyojanāya² manosi-
 lāya³ tehi bhikkhūhi parivuto chabbannabuddharasmiyo vissajjento
 5 aṇṇavakucchiṃ khobhetvā jalamāno suriyo viya nisīditvā madhurassa-
 raṃ nicchārento te bhikkhū āmantesi: „bhi, imasmim Himavante tum-
 behi aditthapubbam pucchathā“ ti. Tasmim khaṇe dve citrakokilā
 ubhosu koṭṭisu daṇḍakam mukhena ḍasitvā⁴ majje attano sāmikam
 nisīdāpetvā attha cittakokilā purato attha pacchato attha dakkhiṇato
 attha vāmato attha hetthato⁵ attha upari chāyāṃ katvā evaṃ tam
 10 citrakokilam parivāretvā ākāsenāgacchanti. Te bhikkhū tam sakuna-
 saṃgham disvā S-raṃ pucchimsu: „ke nām“ ete bhante sakunā“ ti.
 „Bhi, mama esa⁶ porāṇako vaṃso, mayā tṭhapitapaveni⁷ mam pubbe
 evaṃ parivārimsu“, tadā paṇ⁸ esa sakunagaṇo mahā ahoṣi, addhū-
 dhāni dijakāṇṇāsahassāni mam⁹ parivārimsu, anupubbena¹⁰ parihāyitvā
 15 idāni ettako jāto“ ti. „Kathamrūpe¹¹ pana bhante vanasaṇḍe etā
 dijakāṇṇā tumhe paricarimsu“ ti. Atha nesaṃ S. „tena hi bhi, su-
 nāthā“ ti satim upatthapāpetvā atītam āharitvā dassento āha:

Evam akkhāyati evaṃ anusūyati: sabbosadhadharanidhare
 nekapupphamalyavitate¹² gajagavajamahisarurucamarapasada-
 20 khaggagokaṇṇasīhavyagghadīpiacchakokataracchauddārakākada-
 limigabilārasasakaṇṇikānucarite¹³ ākinṇanelamaṇḍalamahāvarā-
 hanāgakulakaṇṇerusaṃghādhivutthe¹⁴ issammigasākhammigasa-
 rabhammigaenimmigavātammigapasadamigapurisallukimpurisa-
 yakkharakkhasanisevite¹⁵ amajjamañjarīdharabrahātṭhapup-
 25 phapuphitaggane kapādapaganavitate¹⁶ kuracakoravāraṇa-
 mayūraparābhūtajīvajivakacelāvaka bhikkhūkaravīkamattavihaṇ-
 gasatasampaghutthe¹⁷ añjanamanosīlaharītālahiṇṇulakahemāra-
 jatakanakadhātusatavinaddhapatimāṇḍitappadese¹⁸ — evarūpe
 khalu kho ramme vanasaṇḍe Kuṇālo nāma sakuno pativasati

¹ Bḍ mano. ² Bḍs -nikāya. ³ Bḍ -silatalāya. ⁴ Bḍs gahetvā. ⁵ Bḍ hetthā.
⁶ Ck eka, Bḍ esa mama. ⁷ Cks pameṇi. ⁸ Ck -cār-. ⁹ Cks mama. ¹⁰ Bḍ
 adda pana. ¹¹ Bḍ katham evarūpe. ¹² Ck -malyā-, Bḍ -malla-. ¹³ Bḍ -cāma-
 ri-taracchayo-udārikadali-, Cks kaṇṇakā-. ¹⁴ Bḍ -nānakulakareṇu-vutthe. ¹⁵
 Bḍs -pūrisālū-. ¹⁶ Bḍ -pahatṭhapupphapussitaggā-vitate. ¹⁷ Bḍ -kurura-, Cks
 -cakura-, Bḍs -sarabhūta-, Cks -karavīra-, Bḍ satatanisam-. ¹⁸ Bḍ -kanakāne-
 kadhātusata.

ativiya citto ativiya cittapattacchadano, tass' eva khalu bho
 K-assa s-assa addhuddhāni itthisahassāni paricārikā dijakaññāyo.
 Atha khalu bho dve dijakaññāyo kaṭṭhaṃ mukhena ḍasitvā
 taṃ K-aṃ s-aṃ majjhe nisīdāpetvā uddenti, „mā naṃ K-aṃ
 s-aṃ addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā“¹ 'ti. Pañ- 5
 casatadijakaññāyo² heṭṭhato heṭṭhato denti³, „sac' āyaṃ K. s.
 āsanā paripatissati⁴ mayan taṃ pakkhehi paṭiggahessāmā“⁵ 'ti⁶.
 Pañcasatā dijakaññāyo upaṇḍari⁷ denti, „mā naṃ K-aṃ s-aṃ
 ātapo paritāpīti“⁸. Pañcasatā dijakaññāyo ubhatopasse denti⁹
 „mā naṃ K-aṃ s-aṃ sītaṃ vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā 10
 vāto vā ussāvo vā upapphusīti“¹⁰. Pañcasatā dijakaññāyo purato
 purato denti¹¹, „mā naṃ K-aṃ s-aṃ gopālakā vā pasu-
 pālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā
 kaṭṭhena vā kaṭhalena¹² vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā
 satthena vā sakkharāhi¹³ vā pahāraṃ adamsu¹⁴, māyaṃ K. s. 15
 gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā¹⁵ thambhehi vā pāsānehi vā
 balavantehi vā pakkhihi saṃgāmesīti“¹⁶. Pañcasatā dijakaññāyo
 pacchato denti¹⁷ saṃhāhi sakkilāhi mañjūhi¹⁸ madhurāhi vā-
 cāhi samudācarantiyo, „māyaṃ¹⁹ K. s. āsane pariyukkaṇṭhīti“²⁰.
 Pañcasatā dijakaññāyo²¹ disodisaṃ denti²² nekarukkhaṃvividha- 20
 vikatiphalam āharantiyo, „māyaṃ K. s. khudāya parikilamitthā“²³
 'ti. Atha khalu bho dijakaññāyo taṃ K-aṃ s-aṃ ārāmen'
 eva ārāmaṃ uyyānen' eva uyyānaṃ nadītittthen' eva n-aṃ
 pabbatasikharen' eva p-aṃ ambavanen' eva a-aṃ jambuvanen'
 eva j-aṃ labujavanen' eva l-aṃ nālīkerāsañjādiyen' eva²⁴ 25
 n-im²⁵ khippam eva abhisambhonti ratatthāya²⁶. Atha khalu
 bho K. s. tāhi dijakaññāhi divasaṃ²⁷ paribbūlho²⁸ evaṃ apa-

¹ Bds -ethā. ² Bds adds mukhe. ³ Ck naccenti, Bds heṭṭhako denti. ⁴ Cks -tis-
 sati. ⁵ Bds -mī, omitting ti. ⁶ Cks evarūpari. ⁷ so Cks for -tāpayīti? Bds
 -tāpeti. ⁸ Cks naccenti, Bds naḍenti. ⁹ Ck naccenti. ¹⁰ Bds kathaḷāya. ¹¹ Cks
 -āyā. ¹² Cks addamsu. ¹³ Bds adds sakkhehi vā. ¹⁴ Cks -messasīti. ¹⁵ Ck
 naccenti. ¹⁶ Bds maññāhi. ¹⁷ Cks mā sam, Bds yā maṃ. ¹⁸ Cks omit di-
¹⁹ so Cks; Bds -sañcāriyeneva. ²⁰ Bds -sañcārī. ²¹ Bds rati-. ²² Cks -se
²³ Ck -he.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatikārikāyo anilo viya yenakāmaṃgamāyo“ ti.

- Tatrāyaṃ atthavaṇṇanā: bhi. yo vaṇṇasaṇḍo evaṃ akkhāyati evaṃ ca
 5 anusūyati kin ti kathiyāti: sabbosadhadharanidhare ti vitthāro, ta. sabbosa-
 dhadharanidhare ti sabbosadhadharanīmhi mūlatacappattapupphādisabbosa-
 dhadharāya¹ dharanīyā samannāgato ti a., sabbosadhayutto vā dharanidharo²,
 so hi padeso sabbosadhadharanidharo ti evaṃ akkhāyati evaṃ ca anusūyati,
 tasmiṃ vanaṇḍo ti vuttaṃ hoti, sesapadāyojanāya pi es' eva nayo, neka-
 10 pupphamalyavitate ti nekehi³ pilandhanatthāya⁴ uppannapupphēhi c' eva
 pilandhanamalyēhi ca vitate, rurū 'ti suvaṇṇavaṇṇā migā, uddārā ti upadra-
 migā⁵, bilārā ti mahābilārā nelamaṇḍalaṃ vuccati taruṇā bhīmīkacchācamaṇḍa-
 laṃ⁶, mahāvārāhā ti mahāhatthino, ākīṇṇanelamaṇḍalamahāvārāhena gocari-
 kādibhedena dasavidhena nāgakulena c' eva kaṇṇerasaṃghena⁷ ca adhivutthe⁸ ti
 15 a., issammigā⁹ ti kālasihā, vātammiḃā ti pasātammigā¹⁰ ti citramigā,
 purisaḷlū¹¹ ti vaḷavāmukhayakkhīniyo, kiṃ purisā ti devakinnaracandakinnara-
 dumakinnaradaṇḍamānavakakontasakuṇakapāpūrapurādibhedā kinnarā, amajja-
 māñjaridharabrahātthapupphapupphitagganekapādapagaṇavitate
 ti makuladharehi c' eva māñjaridharehi ca supupphitehi ca aggamattapupphēhi¹²
 20 c' anekehi pādapagaṇēhi ca vitate, vāraṇā nāna hatthiliṅgasakuṇā, celāpakā
 ti¹³ pi eke¹⁴ sakunā yeva, hemaṇ ca kaṇṇanaṇ cā 'ti dve suvaṇṇajātiyo,
 ete hi añjanādīhi nekadhātusatehi anekehi vaṇṇadhāturājihi¹⁵ vinaddhapatimaṇḍi-
 tappadese, bho ti dhammāpānamattam etaṃ, eitto ti mukhatuṇḍake¹⁶ heṭṭhā-
 udarabhāge pi¹⁷ citro¹⁸ va, aḍḍhuḍḍhānīti¹⁹ tiṇi sahasāni pañcasatānīti a.,
 25 addhānapariyāyapathe ti addhānasamkhāte gamanamagge, ubbāhetthā²⁰ ti
 bādhayittha²¹, upapphūṣīti upagantvā phusi, pahāraṃ adamsū 'ti ettha mā-
 naṇ ti padassa sāmlvasen' attho veditabbo, saṃgāmesīti samāgami, saṇḥā-
 hīti matṭhāhi²², sakhilāhīti²³ piyāhi, māñjūhīti sakhilāhi²⁴, madhurā-
 hīti madhurassārāhi, samudācarantiyo ti gandhakaraṇavasena paricaran'tiyo
 30 nekarukkhavividhaviḃatiphalan ti nekehi rukkhehi vividhaviḃatiphalan,
 ārameneva ārāman ti pupphārāmādisu aññātarena āramen' eva aññāṃ āra-
 maṇ nentīti a., uyyānādisu pi es' eva nayo, nāḷikīrasañjādiyenā²⁵ ti nāḷi-
 kīravanen' eva aññāṃ nāḷikīravanāṃ abhisambhotīti evaṃ nettā tattha naṃ

¹ Cks -rā. ² Cks -re. ³ Bā anek-. ⁴ Bā phalatthāya. ⁵ so C; Ck upadrañ-
 chā? Bā uddā. ⁶ so C; Ck bhīmījakacchāca-, Bā taruṇabbigacchāpa-, Bā
 bhīmīgacchāja-. ⁷ Bā kareṇu-. ⁸ Bā -vuthe. ⁹ Ede issammigā etc. ¹⁰ Bā
 pasada-. ¹¹ Cks -u, Bā -sālu. ¹² Bā -pupphitehi. ¹³ Cks -phakā ti. ¹⁴ Bā
 etc. ¹⁵ Bā -rāsīhi. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bā uparibhogēhi. ¹⁸ Cks -o. ¹⁹ Bā adde
 aḍḍhacatuṭṭhānī. ²⁰ Bā -ethā. ²¹ Bā bāhittha. ²² Cks mayāhi, Bā matṭhāhi.
²³ Cks saddhīmābhīti. ²⁴ Cks sāḷijāhi. ²⁵ so Cks; Bā -sañjāriyenevā.

khippaṃ ñeva ratatthāya¹ pāpuṇanti, divasaṃ² paribbūḷho ti sakalaḍivasam
vūḷho³, apasādetitī tā kira taṃ evaṃ divasaṃ pi paricaritvā nīvasarukkhe
otāretvā parivāretvā rukkhasākhāsu nisīditvā app-eva nāma madhuravacanāṃ
labheyyāma⁴ 'ti patthayantiyo iminā uyyojitakāle attano vasaṇatthānaṃ gami-
sāma⁵ 'ti vāsanti, Kuṇālarājā pana tā uyyojento nassathā⁶ 'ti ādi vacanehi
apasādeti, ta.⁷ vīnassathā⁸ 'ti sabbatobhāgena nassatha gehe dhanadhaññādīnaṃ
nāsanena coriyo bahumāyatāya dhuttiyo naṭṭhasatitāya⁹ asatiyo anavaṭṭhitacitta-
tāya lahucittāyo katavināsanena mittadūbhītāya appatikāriyo ti.

Evaṃ ca pana vatvā¹⁰ „iti kho bhi. ahaṃ tiracchānagato pi
itthīnaṃ akataññutaṃ bahumāyataṃ anācāratam¹¹ dussilatāṃ ca jānāmi, 10
tadā p' ahaṃ¹² tāsāṃ vase avattitvā tā yeva attano vase vattemitī“
imāya kathāya¹³ tesāṃ bhikkhūnaṃ anabhiratiṃ haritvā S. tuṇhi ahoṣi.
Tasmīṃ khaṇe dve kālakokilā sāmikāṃ daṇḍakena ukkhipitvā heṭṭhā-
bhāgādisu catasso catasso hutvā taṃ padesaṃ āgamimsu, tāpi disvā
te S-raṃ pucchimsu. S. „pubbe bhi. mama saḥāyo Puṇṇamukho 15
nāma phussakokilo¹⁴ ahoṣi, tassāyaṃ vāṃso“ ti vatvā purimanayen¹⁵
eva tehi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva¹⁶ khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthima-
disābbhāge susukhumasunipūṇagiriṇṇapabbhavā¹⁷ haritupayantiyo¹⁸ ti.

Ta. suṭṭhusukhumasāṇasakhiḷatāya¹⁹ susukhumasunipūṇā²⁰ giri²¹ etā- 20
saṃ pabbhavā²² ti giriṇṇapabbhavā²³ Himavantato sandamānā, haritūṇaṃ
oghatāya harita-Kuṇāḷadahaṃ upagamanena upayantiyo ti sukhumasunipūṇa-
giriṇṇapabbhavā²⁴ haritupayantiyo²⁵ evarūpā nadiyo yasmīṃ santitī a. Idāni yaṃ
Kuṇāḷadahaṃ tā upayanti ta.²⁶ pupphāni vaṇṇento āha²⁷:

Uppalakumudapadumanalīnasatapattasogandhikamandālaka- 25
sāmpattivirūḷhasucigandhamanuññapāvakappadesa²⁸ ti.

Ta. uppalaṇ ti nīluppalaṇ, naḷīnaṇ ti setapadumaṇ, satapattāṇ ti
paripuṇṇasatapattapadumaṇ, sāmpattitī etehi sāmpattivirūḷhehi abhinavajātehi
sucigandhena c' eva manuññena ca hadayaḍandhanasamatthatāya pāvakena²⁹ ca 30
padeseṇa samannāgato ti a. Idāni tasmīṃ dahe rukkḥādayo vaṇṇento āha:

¹ Bā rati. ² Cks -sa. ³ Bā paribbūḷho. ⁴ Bā adda nassathā ti gacchatha. ⁵
Cks -ra. ⁶ Bā pāhaṃ. ⁷ Bā gāthāya. ⁸ Cks Bā pu-. ⁹ Cks evaṃ. ¹⁰ Ck
-ppahāvā, Bā -patava. ¹¹ Ck bhari-, Cks bharitūpasantiyo, Bā tassa susukhuma-
sunipūṇā in the place of tattha. ¹² Bā -sallitāya. ¹³ Cks -po. ¹⁴ Cks giri,
Bā giri. ¹⁵ Cks pabbhāvo, Bā pabbhavo. ¹⁶ Cks -bhāvā. ¹⁷ Ck -bhāvā. ¹⁸ Ck
haritūlayantiyo, Cks haritūlapayantiyo. ¹⁹ Bā -yantiyo tāni. ²⁰ Cks -dālava-
²¹ Bā māva-.

Kuravakamucalindaketakacetasa vajulapunnāgavakulatilaka-
 piyakahasanasālasalācampakāsokanāgarukkhathirītibhūjapatta-
 loddacandanoghavane kālāgalupadmakapiyañgudevadārukacoca-
 gahane¹ kakudhakuṭajaamkolakaccikārakaṇṇikārakaṇaverako-
 5 raṇḍakoviḷārakiṃsukayodhivanamallikamanañgaṇamanavajja-
 bhaṇḍisurucirabhaginimālādimalyadhare jātisumanamadhugan-
 dhikadhanukārikatālisatagarausīrakotṭhakacchavitate atimuttaka-
 samkusumitalatāvitatapatiṇḍitappadesa haṃsapilavakādamba-
 kāraṇḍavābhinadite vijjādharaśiddhasamaṇatāpasagaṇādhivutthe
 10 varadevayakkharakkhasadānavagandhabbakinnaramahoragānu-
 cinnappadesa² —

Evarūpe khalu bho ramme vanasaṇḍe Puṇṇamukho nāma
 phussakokilo pativasati ativiya madhuragiyo vilasitanayana-
 mattakkho, tass' eva khalu bho P-assa ph-assa aḍḍhuddhāni
 15 itthisatāni paricārīkā dijakaññāyo. Atha khalu bho dve dija-
 kaññāyo kaṭṭham mukhena ḍasitvā taṃ P-am ph-am majjhe
 nisīdāpetvā uddenti, „mā naṃ P-am ph-laṃ addhānapariyāya-
 pathe kilamatho ubbāhetthā“³ 'ti. Paññāsa dijakaññāyo heṭṭhato
 ḍenti, ' „sac' āyaṃ P. ph.⁴ āsanā paripatissati⁵ mayāṃ taṃ
 20 pakkhehi paṭiggahessāma“⁶ 'ti. Paññāsa dijakaññāyo uparūpari-
 ḍenti, ' „mā naṃ P-am ph-am ātāpo paritāpīti“⁷. Paññāsa
 dijakaññāyo ubhatopasse ḍenti, ' „mā naṃ P-am ph-am sītaṃ
 vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphu-
 sīti“⁸. Paññāsa dijakaññāyo purato⁹ ḍenti, ' „mā naṃ P-am
 25 ph-am gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭha-
 hārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭṭhalena¹⁰ vā pāṇinā
 vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi vā pahāraṃ
 adaṃsu, māyaṃ P. ph. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā
 thambhehi vā pāsāṇehi vā balavantehi vā pakkhīhi¹¹ sam-
 30 gāmesīti“¹². Paññāsa dijakaññāyo pacchato¹³ ḍenti saṇḍhāhi sa-

¹ Bḍ kurā-ketakavidīsamāññulapunnāgabahūla-piyañkāsahasanasalācampakāsoka-
 kālāgalupaduka-dāruṇatecagahane. ² Bḍ tatthevayakkha-. ³ Bḍ -ethā. ⁴ Cks
 naccenti. ⁵ Bḍ adda sakūṇo. ⁶ Cks -paṭi-. ⁷ Cks repeat pu-. ⁸ Ck naccenti.

⁹ Ck kalena, Bḍ kathaḷāya. ¹⁰ Cks -ehi, Bḍ -hi. ¹¹ Cks repeat pa-.

khilāhi mañjūhi¹ madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „māyaṃ
P. ph. āsane pariyukkaṇṭhīti²“. Paññāsa dijakaññāyo diso-
disaṃ ḍenti nekarukkhaṇṭhaviḍhaviḍhakatiphalaṃ āharantiyo, „mā-
yaṃ P. ph. khudāya parikilamitthā“³ 'ti. Atha khalu bho dija-
kaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ ārāmen' eva ārāmaṃ uyyānen' eva⁵
uyyānaṃ nadītitthen' eva n-aṃ pabbatasikharen' eva p-aṃ
ambavanen' eva a-aṃ jambuvanēn' eva j-aṃ lambujavanēn'
eva l-aṃ nālīkeraśaṇḍiyeṇ' eva⁷ n-iṃ⁴ khippam eva abhi-
sambhonti⁵ ratatthāya⁶. 'Atha khalu bho P. ph. tāhi dija-
kaññāhi divasaṃ paribbūho⁷ evaṃ pasaṃsati: „sādhū sādhū¹⁰
bhaginiyo, etaṃ kho bhaginiyo tumhākaṃ patirūpaṃ⁸ kula-
dhītānaṃ⁹ yaṃ tumhe bhattāraṃ paricareyyāthā¹⁰“ 'ti. Atha
khalu bho P. ph. yena Kuṇālo s. ten' upasaṃkami, addassuṃ¹¹
kho K-assa s-assa paricārikā dijakaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ,
dūrato āgacchantaṃ disvāna yena P. ph. ten' upasaṃkamiṃsu¹²,¹⁵
upasaṃkamitvā taṃ P-aṃ ph-aṃ etad avocuṃ: „ayaṃ samma
P-kha Kuṇālo s. ativiya pharusō ativiya pharusavāco, app-eva
nāma tavam¹³ pi āgamma piyavācaṃ labheyyāma¹⁴“ 'ti. „App-
eva nāma bhaginiyo“ ti vatvā yena K. s. ten' upasaṃkami,
upasaṃkamitvā K-ena s-ena saddhiṃ paṭisammoditvā eka-²⁰
mantaṃ nisinno kho P. ph. taṃ K-aṃ s-aṃ etad avoca:
„kissa tvaṃ samma K-la itthīnaṃ sujātānaṃ kuladhītānaṃ
sammāpaṭipannānaṃ micchāpaṭipanno¹⁴, amanāpabhāṇīnaṃ pi
kira samma K-la itthīnaṃ manāpabhāṇīnaṃ bhavitabbaṃ ki-
maṅga pana manāpabhāṇīnaṃ“ ti. Evarū vutte¹⁵ K. s. taṃ²⁵
P-aṃ ph-aṃ evaṃ apasādesi: „nassa tvaṃ samma jamma
vasala, vinasṣa tvaṃ samma jamma vasala, ko nu tayā viyatto
jāyāyācitenā¹⁶“ 'ti, evaṃ apasādito va¹⁷ pana P. ph. tato h'

¹ Bđ maññūhi. ² Cks pariu-. ³ Ck -jātadiyeneva, Cs -jādiy-, Bds -sañcāri-
keneva. ⁴ Ck -sañjātādī, Bds -sañcāraṃ. ⁵ Bđ -bhenti. ⁶ Bđ rati. ⁷ Cks
divasapari-, Bđ divāsāmpari-. ⁸ Cks -pa. ⁹ Ck -dhitā. ¹⁰ Bđ paṭi-. ¹¹ Ck
addassu, Cs addasāsu, Bđ addasāsuṃ. ¹² Bđ omits upa-. ¹³ Bđ taṃ. ¹⁴ Bđ
adds si. ¹⁵ Bđ -o. ¹⁶ so Cks; Bđ jāyājīnenā. ¹⁷ Bđ ca.

- eva¹ paṭinivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirass' eva² kharo ābādho uppajji lohitapakkhandikā pabāḷhā vedanā vattanti³ maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokilassa paricārikānaṃ dijakaññānaṃ etad ahoṣi:
- 5 „ābādhiko ayaṃ P. ph., app-eva nāma imamaññābādhā⁴ vuṭṭhaheyyā⁵“ 'ti, ekaṃ adutiyaṃ ohāya yena K. s. ten' upasaṃkamimsu. Addasā⁶ kho K. s. tā dijakaññāyo dūrato va āgacchantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etad avoca: „kahaṃ pana tumhākaṃ⁷ vasaliyo bhattā⁸“ ti, „ābādhiko samma K-la P. ph.,
- 10 app-eva nāma tamhā ābādhā⁹ vuṭṭhaheyyā¹⁰“ 'ti¹¹, evaṃ vutte K. s. tā dijakaññāyo evaṃ apasādesi: „nassatha tumhe vasa-liyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahu-cittiyo¹² katassa appatikārikāyo anilo viya yena kāmāṅgamāyo¹³“ ti vatvā yena P. ph. ten' upasaṃkami upasaṃkamitvā taṃ
- 15 P-aṃ ph-aṃ etad avoca: „haṃ¹⁴ samma P-khā¹⁵“ 'ti, „haṃ samma K-lā¹⁶“ 'ti. Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ pakkhehi ca tuṇḍakena ca pariggahetvā vuṭṭhāpetvā nānābhesajjāni pāyāpesi¹⁷, atha khalu bho P-assa ph-assa so ābādho paṭippassambhīti.

- 20 Ta. piyakā ti setapupphā, hasanā ti hakāro sandhikaro, asanāyavā¹², tirīṭṭi ekarukkhaḷāṭi, candanā ti rattasurabhicandanā, oghavane ti etesaṃ oghena ghaṭṭāya¹³ samannāgate vane, devadārukacocagahaṇe¹⁴ ti devadārurukkhehi c' eva kadalihi ca gahane, kacchikārā ti ekā rukkhajāṭi, kaṇṇikārā ti mahāpupphā, kaṇṇikārā ti khuddakapupphā, kiṃsukā ti vi-
- 25 gbhātakā¹⁵, yodhikā ti yudhikā¹⁶, vanamallikamānāṅganamaṇavaḷḷa-bhaṇḍisurucirabhaḅḅinimālaṃalyadhare ti mallikānaṃ ca anāṅgaṇānaṃ anavaḷḷānaṃ ca bhaṇḍinaṃ surucirānaṃ ca bhaḅḅinānaṃ pupphehi malyadhāraya-māne, dhanukārīti dhanupātāḷi, tāḷisā ti tāḷisapattarukkā, kacchavitate¹⁷ ti etehi sumanādihi vitatanadikacchapabbatakacce¹⁸, saṃkusumitalatā¹⁹ ti
- 30 tesu tesu jhānesu suṭṭhukusumiteatimuttakehi²⁰ c' eva nānāvidhalatāhi ca²¹ vitatapattimaṇḍitappadesa, tāpasasamaṇagāṇādhivutthe ti etesaṃ vijjā-dharādīnaṃ gaṇehi adhivutthe, P-mukho ti²² mukhaparipuṇṇatāya P-kho²³,

¹ Bds yeva. ² Bds adds accāyena. ³ Bds pav-. ⁴ Bds adds nam, Bds na. ⁵ Bds -sa. ⁶ Bds tumhaṃ. ⁷ Bds add na. ⁸ Bds si. ⁹ Bds -āyo. ¹⁰ Cks haṃ. ¹¹ Cks yāyā-. ¹² so Cks for asano yava? Bds āsanāyeva. ¹³ Bds satatagha-. ¹⁴ Cks -cova-. ¹⁵ Bds vāttaghaṭṭakā. ¹⁶ Cks yutikā, Cks suyūthikā. ¹⁷ Bds gaccha-. ¹⁸ Cks -late. ¹⁹ Bds adhi-. ²⁰ Cks -latā omittit ca. ²¹ Cks omitt p-mukho ti. ²² Cks -khā.

parehi puttātāya phussakokilo, vilasitanayano¹ ti vilasitanetto, mattak-
kho ti yathā mattānaṃ akkhini rattāni honti evaṃ rattakkho pamāṇayuttanetto
vā, bhaginiyo ti ariyavohārena ālapanāṃ, paricareyyāthā² 'ti sakaladivasaṃ
gahetvā vicareyyātha, iti so piyakathaṃ kathetvā uyyojeti³, kadāci pana K. s.
saparivāro P-mukhaṃ dassanāya gacchati kadāci P. K-lassa santikaṃ gacchati, 5
tenāha: atha khalu bho ti, sammā 'ti vayassa, āgammā 'ti paṭicca upanissāya,
labheyyamā 'ti K-assa' santikaṃ piyavacanāṃ labheyyāma, appevanāmā 'ti
api nāma labheyyāma, vakkhāmi nan ti, sujātānaṃ ti samānajatikānaṃ, nassā
'ti palāya, jammā 'ti lāmaka, vyatto ti ko nu⁴ sadiso añño vyatto nāma
atthi, jāyāyācitenā⁵ 'ti jāyājītena⁶, ayam vā pāṭho, evaṃ itthiparājītena tayā 10
sadiso ko nāma vyatto atthīti, taṃ puna evarūpassa vacanassa ābhaṇanattāya⁷
apasādeti, tato hevā⁸ 'ti kuddho m. K. ti cintetvā tato yeva paṭinivatti, so
nivattitvā saparivāro attano vasanaṭṭhānam eva agamāsi, appeva nāmā 'ti
saṃsayaaparivitakko imamahā ābādhā vuṭṭhaheyya vā na vā ti evaṃ cintetvā taṃ
ohāya pakkamīsu, tumhaṃ⁹ ti tumhākaṃ, app-eva nāmā 'ti tambā ābādhā 15
vuṭṭhaheyya vā na vā, amhākaṃ āgatakāle mato bhavissati, mayam hi idān' esa
marissatīti nātvā tumhākaṃ pādaparicārikā bhavitum āgatā ti, ten' upasaṃ-
kamīti imā itthiyo sāmikassa matakāle āgatā¹⁰ paṭikkulā bhavissamā 'ti taṃ pahāya
āgatā¹¹ gantvā mama sahāyaṃ pupphaphalādīni nānābhesajjāni saṃharitvā āro-
gaṃ¹² karissāmīti cintetvā nāgabalo M. ākāse¹³ uppattitvā yena so ten' upa- 20
saṃkamī, han ti nipāto, jivasi sammā 'ti pucchanto evam āha, itaro pi 'ssa
jivāmīti vadanto haṃ sammā 'ti āha, pāyāpesīti pāyesi, paṭippassambhūti
rūpasanto.

Tāpi dijakaññāyo tasmim aroge jāte āgatā. K. pi P-khaṃ
katipāhaṃ phalāphalāni¹⁴ khādāpetvā tassa balappattakāle 25
„samma tvaṃ idāni ārogo¹⁵, attano paricārikāhi saddhiṃ vasa,
aham pi attano vasanaṭṭhānaṃ gamissāmīti“ ā. Atha naṃ so
„imā¹⁶ maṃ bālāhagilānaṃ pahāya palātā¹⁷, na me etāhi dhut-
tīhi¹⁸ attho“ ti ā. Taṃ sutvā M. „tena hi te samma itthinaṃ
pāpabhāvaṃ ācikkhissāmīti“ P-aṃ gahetvā Himavantapasse 30
maṇosilātalaṃ netvā sattayojaniyasālamūle manosilāsane¹⁹ nisīdi,
ekasmiṃ passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante deva-
ghosanaācari²⁰: „ajja K. sakunaṇarājā Himavati²¹ manosilāsane
nisīditvā Buddhalīlāya dh. desessati, taṃ suṇāthā“ 'ti param-

¹ Bā -uā. ² Bā -si. ³ Bā adds tayā. ⁴ Bā jāyājītenā. ⁵ Ck Bā jāyā-. ⁶
Ck āhanattāya, Cā ābhanat-, Bā abhaṇat-, Bā abhaṇanat-. ⁷ Bā yevā. ⁸ Ck
tiyahan, Cā tuyhan. ⁹ Bā adds ti aham, Bā aham. ¹⁰ Bā a-. ¹¹ Bā -ena.
¹² Bā -lena. ¹³ Bā adds samma. ¹⁴ Bā palāyanti. ¹⁵ Bā vasalīhi. ¹⁶ Bā
-lāta. ¹⁷ Bā devatā-. ¹⁸ Bā -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā ñatvā³ yebhuyyena³ sanni-
 patimsu, bahū nāgasupannagijjhā aṭaviyam pi³ devā⁴ taṃ
 atthaṃ ugghosimsu. Tadā Ānando nāma gijjharājā dasasa-
 hassagijjhaparivāro Gijjhapabbate paṭivasati, so pi taṃ kolā-
 5 halaṃ sutvā „dh. suñissāmīti“⁵ saporivāro jāgantvā ekamantaṃ
 nisīdi. Nārado pi pañcābhīññātāpasaso dasasahassatāpasapari-
 vuto Himavantapadese viharanto taṃ devaghosanaṃ sutvā
 „sahāyo kira me K. itthīnaṃ agunaṃ kathessati“⁶, mayāpi taṃ
 desanaṃ sotuṃ vaṭṭatīti⁷ tāpasasahassena⁸ saddhiṃ iddhiyā
 10 ta. gantvā ekamantaṃ nisīdi. Buddhānaṃ desanāsannipāta-
 sadiso mahāsamāgamo ahoṣi. Atha M. jātissaraññānena itthi-
 dosapaṭisamyuttaṃ atītabhave diṭṭhakāraṇaṃ P-am⁹ kāya-
 sakkhiṃ katvā kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15 Atha khalu bho K. s. taṃ P-am ph-am gilānāvutṭhitaṃ acira-
 vutṭhitaṃ gelaññā⁹ etad avoca: „diṭṭhā mayā samma P-kha Kaṇhā¹⁰
 dveṇṇikā¹¹ pañcapatikā ya¹² chaṭṭhe purise cittaṃ paṭibaddhaṃ ti¹³
 yā yadidāṃ kavandhe piṭhasappimhīti“¹⁴. Bhavati ca paṇ' uttar'
 ettha¹⁵ vākyaṃ:

20 1. Ath' Ajjuno Nakulo Bhīmaseno
 Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹⁶ ca rājā
 ete paṭi pañca-m-aticca¹⁷ nārī
 akāsi¹⁸ kkhujjavāmanena pāpaṇ ti. 288.

„Diṭṭhā mayā samma P-kha Saccatāpāvi nāma samaṇī su-
 25 sānamajjhe vasanti¹⁹ catutṭhabhattaṃ pariṇāmayamānā, sā²⁰ tulāputta-
 kena²¹ pāpaṇ akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kākāti²² nāma devī
 samuddamajjhe vasanti bhariyā Venateyyassa²³ Nāṭakuverena²⁴ pāpaṇ
 akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kuraṅgavi²⁵ lomasundari²⁶ Eja-

¹ Bā sutvā. ² Bā adds tattha. ³ Bā -ññāvijjādharādīnaṃ pi, Bā -vijjātāṭavisa-
 yampi. ⁴ Bā devatā. ⁵ Ck^s suvissāmīti. ⁶ Bā adds mahāsamāgamo bhavissati.
⁷ Bā -dasasahassena. ⁸ Bā -khassa. ⁹ Bā gelaññātaṃ, Ck^s gelaññātaṃ. ¹⁰ Bā
 adds devī. ¹¹ Bā dvī-. ¹² so Ck^s for yassā? Bā yo, Bā raṇ. ¹³ so Ck^s;
 Bā -bandhi. ¹⁴ Bā piṭha-, Ck^s piṭṭha-. ¹⁵ Cā pha-, Bā ma-. ¹⁶ Bā siba-.
¹⁷ Bā paticca. ¹⁸ Bā akārī. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Ck^s omīti sā. ²¹ so Ck^s;
 Ck^s tulāputtākena, Bā sūravuttakena, Bā sūrādhu-. ²² Bā kākavanti, so III
 p. 90. ²³ Bā nevati. ²⁴ -kupparena. ²⁵ Bā kuraṅgadevī. ²⁶ Ck^s -sudari.

kamāraṃ¹ kāmāyamānā Chalaṅgakumāra-dhanantevāsina² pāpam
akāsi, Evaṃ h' etaṃ³ mayā nātaṃ: Brahmāḍattassa mātaraṃ ohāya
Kosalaraṇḍā⁴ Pañcālacaṇḍena pāpam akāsi. Etā ca añṇā ca akāṃsu
pāpam, tasmāhaṃ itthinaṃ na vissasē na-ppasaṃse, mahī yathā jagati-
samānarattā vasundharā itaritarāpatitṭhā sabbasahā⁵ aphaṇḍanā⁶ 5
akuppā tath' itthiyo⁷, tāyo na vissase naro

2. Siho yathā lohitamaṃsabhojano
vālāṃmigo⁸ pañcahattho⁹ suruddho
pasayhakhādī parahimsane rato
tath' itthiyo¹⁰, tāyo¹¹ na vissase naro. 289.

10

Na khalu¹² s. P-kha vesiyo nāriyo gamaniyo¹³, na h' etā bandha-
kiyo¹⁴ nāma, vadhikāyo nāma etāyo yadidaṃ vesiyo nāriyo gamaniyo
ti, corā viya veṇikatā madir' iva diddhā¹⁵ vāñijā¹⁶ viya vācāsanthu-
tiyo¹⁷ issāsīṅgam iva parivattāyo uraga-m-iva dujjivhāyo sobbham
iva paṭicchannā pātālam iva duppurā rakkhasī viya duttosā¹⁸ Yamo 15
v' ekantahāriyo sikhī-r-iva¹⁹ sabbabhakkhā nadī-r-iva sabbavāhī²⁰ anilo
viya yenakānamcarā²¹ Neru viya avisesakārā visarukkho²² viya nicca-
phalītiyo²³ ti. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyam:

3. Yathā coro yathā diddho²⁴ vāñijo va²⁵ vikatthanī²⁶
issāsīṅgam ivāvattā²⁷ dujjivhaurago yathā²⁸ 290.

20

4. Sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā
rakkhasī viya duttosā Yamo v' ekantahāriyo²⁹ 291.

5. Yathā sikhī nadī vāto Neru nāvasamākatā³⁰
visarukkho viya pañcadhā³¹ nāsayanā ghare bhogaṃ
ratanān' antakaritthiyo³² ti. 292.

25

Ta. gilānāvutṭhitan ti paṭhamam gilānam paccāvuṭṭhitam³³, ditṭhā
mayā ti atīte kira Brahmāḍatto Kāṣṭrāḍā sampannabalavāhanatāya Kosalaraṇḍam
gahetvā Kosalaraṇḍānam māretvā tassa aggamahesim sannisinnaḍabbham gahetvā

¹ Cks elamārakam, B₂ elakakumāraṃ. ² C₂ B₂ -raṃdha-. ³ B₂ evaṇhi-. ⁴ sq Cks;
B₂ -jam. ⁵ C₂ sabbāsaha, C₂ sabbāsahā. ⁶ C₂ athanānā. ⁷ C₂ tali-, tathī-, B₂
dati-. ⁸ C₂ valā-. ⁹ B₂ pañcāvuddho, B₂ -vudho, C₂ pañcahatthe. ¹⁰ C₂ rat-
thitthiyo, C₂ tthitthiyo, B₂ tattitthiyo. ¹¹ B₂ adds kho. ¹² so all three MSS.
¹³ C₂ na hetāvakavandhakiyo. ¹⁴ so C₂; C₂ madirā viya visagiddhā, B₂ madirā
varitṭhā. ¹⁵ B₂ -o. ¹⁶ C₂ vācāsanthutthiyo. ¹⁷ C₂ dutto, C₂ dhutto. ¹⁸ all
three MSS. sikhī-. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks -māvacarā. ²¹ B₂ -ā. ²²
Cks -liniyo. ²³ B₂ riṭho. ²⁴ B₂ ti. ²⁵ C₂ vitatthati, B₂ vikattani. ²⁶ B₂
isīṅgamiva parivattā. ²⁷ B₂ dujjivhā. ²⁸ avisesa - - wanting in C₂. ²⁹ so C₂;
C₂ -samāpakā ti, B₂ -samāgatā. ³⁰ so C₂; C₂ pañcadā, B₂ niccaphalo. ³¹ C₂
ratanatthakaritthiyo, B₂ ratanānantaritthiyo. ³² C₂ pañcā-, B₂ paccānūvu-.

- Bārāpasīm gantvā tam attano aggamaheśīm akāsi, sā¹ aparabhāge dhītaram vijāyi, rañño pana² pakatiyā dhītā vā putto vā n' atthi, so tussitvā: bhadde varam gaṇhā³ 'ti ā, sā gahitakam katvā ṭhapesi, tassā pana kumārīkāya Kaṇhā ti nāmaṃ karimṣu, ath' assā veyappattāya mātā⁴: amma pitarā te varo dinno, tam ahaṃ gahetvā ṭhapesīm, tava ruccānakam varam gaṇhā 'ti ā.⁵ ā: mayhaṃ⁶ avijjamānaṃ⁷ n' atthi, patīm gahaṇatthāya⁸ me sayamvaram kārehitī kilesa-bahulatāya hirottappaṃ bhinditvā mātaram ā, sā rañño ārocesi, rājā: yathā-rucim⁹ paṭigaṇhātū 'ti vatvā sayamvaram ghoṣāpesi. rājaṅgaṇe sabbālaṃkāra-patimaṇḍitā bahupurisā sannipatimṣu, Kaṇhā pupphaśamuggaṃ ādāya uttara-sīhapañjare ṭhitā oloketi ekam pi na rocesi, tadā Paṇḍurājagottato¹⁰ Ajjuno Nakulo Bhīmaseno Yuddhiṭṭhilo Sahadevo¹¹ ti ime pañca Paṇḍurājaputtā¹² Takkaśīlāya disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ gahetvā¹³ desacārittaṃ jānissāmā 'ti vicarantā Bārāpasīm pattā¹⁴ antonagare kolāhalaṃ sutvā pucchitvā tam atthaṃ ṇatvā mayam pi gamissāmā 'ti kañcanarūpasamānarūpā pañca¹⁵ pi ta. gantvā paṭipāṭiyā aṭṭhaṃsu, Kaṇhā te disvā pañcasu ṭhitesu paṭibaddha-cittā hutvā pañcannam pi sīsesu mālācumbatākāni khīpītvā: amma ime pañca jane vāremhīti¹⁶ ā, sā rañño ārocesi, rājā varassa dinnattā na labhissasitī¹⁷ avatvā anattamaṇo va kimjātikā kassa puttā ti pucchitvā Paṇḍurājaputtabhāvaṃ¹⁸ ṇatvā tesam sakkāraṃ katvā tam pādapariṇāmaṃ adāsi, sā sattabhūmakapāsāde te¹⁹ kilesavasena saṅgaṇhi, eko pan' assā paricāriko khujjo pīṭhasappī atthi, sā pañca rājaputte kilesavasena saṅgaṇhitvā tesam bahinikkhantakāle okāsaṃ labhitvā kilesena auuḍayhamānā khujjena saddhīm pāpaṃ karoti, tena ca saddhīm kathenti: mayhaṃ tayā sadiso piyo n' atthi rājaputte māretvā tesam galakohitena tava pāde makkhāpessāmīti²⁰ vadati, itaresu pi jeṭṭhabhātikena misaḥbhūtakāle: imehi catūhi janehi tvam eva mayhaṃ piyataro mayā jīvitaṃ pi tav' atthāya pariccattaṃ mama pītu accayena tuyhaṃ yeva r. dāpessāmīti²¹ vadati, itarehi saddhīm misaḥbhūtakāle pi es' eva nayo, te ayaṃ²² anhe piyāyati issariyaṃ ca no etaṃ māyā jātan ti tassā ativiya tussanti, sā ekadivasam ābādhikā ahoṣi, atha naṃ te parivāretvā eko sīsaṃ sambāhanto nisīdi sesā ekekaṃ hatthaṃ ca pādāṃ ca, khujjo pana pādamaṇḍile nisīdi, sā sīsaṃ sambāhamānassa jeṭṭhabhātikassa Ajjunakumārassa: mayhaṃ tayā piyataro n' atthi jīvamānā tuyhaṃ jīviessāmi pītu accayena tuyhaṃ r. dāpessāmīti sīseṇa saññaṃ dadamānā tam saṅgaṇhi, itaresaṃ pi batthapādehi tath' eva saññaṃ adāsi, khujjassa pana: tvam nēva mama piyo tav' atthāya ahaṃ jīviessāmīti jīvāya saññaṃ adāsi, te sabbe pi pubbe kathitabhāvena tāya saññāya tam atthaṃ jānimṣu, tesu sesā attano dinnasaññāyo²³ jānimṣu, Ajjunakumāro pana tassā

¹ Bā tā, Ck^o omīti sā. ² Ck^o omīti pana. ³ Bā -bāhi. ⁴ Bā adds tam āha. ⁵ Bā omīti āha. ⁶ Bā adds aññaṃ. ⁷ so Ck^o; Bā adds dhanath. ⁸ Bā gaṇhana-. ⁹ Bā -itām. ¹⁰ Ck^o paṇḍarājā bhoggano, C^o paṇḍarāja bha. ¹¹ Bā siha-. ¹² Ck^o paṇḍa-. ¹³ Bā ugga-. ¹⁴ Bā patvā. ¹⁵ Bā adds paṇḍurājaputtā. ¹⁶ Bā jane va me dehitī. ¹⁷ Ck^o -tīti. ¹⁸ Ck^o -da ti. ¹⁹ Bā -māti. ²⁰ Bā pāpessāmīti. ²¹ Ck^o te saṃ. ²² Bā -āyeva.

hatthapādajivhāvikāre disvā: yathā mayhaṃ evaṃ sesānam pi imāya saññāya
 dinnam¹ bhavissati khujjena cāpi saddhīm etissā santhavena² bhavitabban ti
 cintetvā bhātaro gahetvā bhi nikkhamitvā pucchi: dīṭṭhā vo pañcapatikā mama
 āsavikāraṃ dassentīti, āma dīṭṭhā ti, kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, idaṃ
 nāma³ ettha kāraṇaṃ: tumbhākaṃ hatthapādehi dinnasaññāya kāraṇaṃ jānāthā 'ti⁴ 5
 ambhākaṃ pi ten' eva kāraṇena adāsīti, khujjassa jivhāvikārena saññādānassa
 kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, atha nesaṃ ācikkhītvā imināpi saddhīm
 etāya pāpakammaṃ katan ti⁵, tesu asaddhahantesu khujjaṃ pakkosītvā pucchi,
 so sabbaṃ pavattim kathesi, te tassa vacanaṃ sutvā tassā vigatachandarāgā: aho
 mātugāmo nāma pāpo dussīlo, ambhādise nāma jāṭisampanne sobhaggappatte pa- 10
 hāya evarūpeṇa jegucchapaṭikkūleṇa khujjena saddhīm pāpakammaṃ karoti, ko
 nāma paṇḍitajātiko evaṃ nillajjāhi pāpadhammāhi itthiṃ saddhīm ramissatīti
 anekapariyāyena mātugāmaṃ garahitvā alaṃ no gharāvāseṇā 'ti pañca janā
 Himavantam pavisitvā kaṣiṇaparikkammaṃ katvā āyupariyosāne yathākammaṃ
 gatā, K. sakunārājā Ajjunakumāro aho, tasmā⁶, attanā dīṭṭhakāraṇaṃ dassento 15
 dīṭṭhā mayā ti ādim ā.

Ta. dveṇṇikā⁷ ti Kosalarañño⁸ Kāsirañño ca vasen' etaṃ vuttaṃ,
 pañcapatikā yā 'ti pañcapatikā, yakāro nipātamatto, paṭibaddhantiyā⁹ ti
 paṭibaddhamanā¹⁰, kavandhe¹¹ ti¹² tassa kira gīvāya¹³ onamitvā¹⁴ uraṃ
 allinā tasmā chinnaśīso viya khāyati, pañcamaticcā¹⁵ 'ti ete pañca atikka- 20
 mitvā, khujjavāmanenā 'ti khujjena vāmanakena¹⁶, aparāṇi pi dīṭṭhapubbāni
 dassento puna dīṭṭhā ti ādim āha, ta. paṭhamavattusmiṃ tava ayaṃ vibhāvanā:
 atīte kira Bārāpasim nissāya Saccatapāvi¹⁷ nāma setasamaṇi susāne paṇṇa-
 sālāṃ karetvā ta. vasamānā cattāri¹⁸ bhattāni atikkamitvā bhuñjati, sakalana-
 gare Cando viya Suriyo viya ca pākātā aho, B-sivāsino khipitvāpi¹⁹ khalī- 25
 tvāpi namo Saccatapāviyā²⁰ ti vadanti, ath' ekasmiṃ chaṇakāle paṭhamadivase
 tāva suvaṇṇakārāgaṇabandhane²¹ ekasmiṃ padese maṇḍapaṃ karetvā²² maccba-
 mainasasurāgaṇamālādini netvā²³ surāpānaṃ śrabhiṃsu, ath' eko suvaṇṇakāro
 surādhiṭṭhako²⁴ chaḍḍento: namo Saccatapāviyā²⁵ ti vatvā ekena paṇḍitena: ambho
 andhabāla calacittāya itthiyā namo karosi aho bālo sīti vutte: samma mā evaṃ 30
 avaca mā nirayasavattanikaṃ kammaṃ²⁶ karīti ā., atha naṃ so: dubbuddhi
 tuṇhi hohi²⁷ sahasseṇa abbhutaṃ kara²⁸ ahan te²⁹ Saccatapāvin³⁰ ito sattame
 divase alaṃkatapaṭiyattaṃ imasmiṃ thāne nisinnō suravittam³¹ gāhāpetvā suraṃ

¹ so B₂; C₂ -ā. ² B₂ sandhavana. ³ B₂ add āma jānāmā ti. ⁴ B₂ add
 vatvā. ⁵ B₂ tattha. ⁶ B₂ add ca. ⁷ B₂ dvi-. ⁸ so C₂; B₂ paṭibandhiyā,
 C₂ paṭibaddhantibaddhayā. ⁹ C₂ paṭibaddhamanā, B₂ -bandhamanā. ¹⁰ C₂
 tar-, B₂ kaphante. ¹¹ C₂ pi. ¹² B₂ givā. ¹³ B₂ -etvā. ¹⁴ C₂ pañcapatima-
 ticcā, C₂ pañcapatimaticcā, B₂ pañcapaticcā. ¹⁵ B₂ add idaṃ vatvā. ¹⁶ C₂
 -pāpi, C₂ -pāci, B₂ -pāvi. ¹⁷ B₂ add divasāni. ¹⁸ C₂ omit pi. ¹⁹ all
 three MSS. pāpiyā. ²⁰ B₂ gaṇābandhena. ²¹ B₂ katvā. ²² B₂ āharetvā. ²³
 C₂ -vittako for vittako? ²⁴ C₂ -pāciyā? B₂ -pāpiyā. ²⁵ C₂ omit ka-. ²⁶
 B₂ add ti. ²⁷ B₂ karoti. ²⁸ B₂ taṃ. ²⁹ B₂ -pāpi. ³⁰ so C₂ for -vittakam?
 B₂ -dhiṭṭhakam.

- pivissāmi mātugāmo dhuvasīlo n' atthīti ā., so na sakkhissasīti vatvā tena saddhim sahasena abbutam akāsi, so¹ aññesaṃ suvaṇṇakārānaṃ ārocetvā punadivase pāto va tūpasavesena susānaṃ pavisitvā tassa vasanaṭṭhānassa avidūre suriyaṃ namassanto aṭṭhāsi, sā bhikkhāya gacchamānā tam divā: mahid-
- 5 dhiko tāpaso bhavissati ahan tāva susānapasse vasāmi ayaṃ majjhe susānassa bhavitabbam ass' antarena² santadhammena vuddhissāmi nan ti upasamkamitvā vandi, so n' eva olokesi na pi ālapi, dutiyadivase pi tath' eva akāsi, tatiyadivase pana vanditakāle adhomukho va gacchā 'ti ā., catutthadivase kacci³ bhikkhāya na kilamasīti paṭisanthāram akāsi, sā paṭisanthāro me laddho ti
- 10 tuṭṭhā pakkāmi, pañcamadivase bahutaram paṭisanthāram labbitvā thokaṃ nissiditvā gatā, chaṭṭhadivase pana tam āgantvā vunditvā nissinnaṃ: bhagini kin nu kho ajja Bārānasiyaṃ mahāgītavāditaśaddo ti vatvā: ayya tumhe na jānātha nagare chaṇo ghuṭṭho ta. kilāntānaṃ esa saddo ti vutte: ettha nāṃ' esa saddo ti ajānanto viya hutvā: bhagini katibhattāni atikkamasīti pucchī, cattāri ayya⁴
- 15 tumhe pana kati atikkamethā 'ti, satta bhaginīti, idam so musā abhāsi⁵, devasikaṃ h' esa⁶ rattim bhuñjati, so⁷: kati te⁸ bhagini vassāni pabbajitāyā 'ti pucchitvā tāya dvādassa vassānīti vutte tumhākaṃ kati hīti vutto⁹ idam¹⁰ chaṭṭham vassan ti ā., atha naṃ: atthi pana te bhagini santadhammādhigamo ti pucchitvā n' atthi ayyā 'ti¹¹ tumhākaṃ pana¹² atthīti vutte mayāṃ pi n' atthīti vatvā: bhagini mayāṃ n' eva kāmasukhaṃ labhāma na nekkhammasukhaṃ
- 20 kiṃ amhākaṃ yeva uḥho nīrayo mahājanassa kiriyāṃ karoma ahaṃ gihī¹³ bhavissāmi atthi me¹⁴ mātu santakaṃ¹⁵ dhanāṃ na sakkomi dukkhaṃ anubhavitun ti ā., sā tassa vacanaṃ sutvā attano calacittatāyā¹⁶ tasmim paṭibaddha¹⁷ hutvā: ayya aham pi ukkaṇṭhitā sace maṃ na chaḍḍetha¹⁷ aham pi gihini bhavissā-
- 25 mīti ā., atha naṃ so pi: ehi na tam chaḍḍessāmi bhariyā me bhavissasīti tam nagaraṃ pavesetvā samvasitvā surāpānamandapaṃ gantvā tāya surāvitthakaṃ¹⁸ gāhāpetvā suraṃ pivi, itaro sahasajito¹⁹, sā tam paṭeṇa puttadhītāhi vaḍḍhi, tadā K. putto²⁰ ahoṣi, so tam kāranaṃ āharitvā dassento diṭṭhā ti ādim ā.
- 30 Dutiyavatthusmiṃ²¹ atītakathāya catukkanipāte Kākātijātakavaṇṇanāyā²² vitthāritā, tadā pana K. Garuḷo ahoṣi, tasmā attanā diṭṭham pakāśento diṭṭha mayā ti ādim ā., tatiyavatthusmiṃ²³ atīte Brahmaḍatto Kosalarājānaṃ vadhitvā r. gahetvā tassa aggamahesiṃ gabbhinīṃ²⁴ ādāya Bārānasiṃ paccāgantvā tassa gabbhinibhāvaṃ jānanto pi tam aggamahesiṃ akāsi, sā paripakkagabbhā²⁵ su-
- 35 vaṇṇarūpakasadisāṃ puttāṃ vijāyitvā: vuddhippattāṃ pi naṃ Bārānasi²⁶ esa

¹ Bā adds tam. ² Cs -tare, Bds -passabbhantare. ³ Bā kiñci. ⁴ Bā ayyāni.
⁵ Cks bhāsi. ⁶ Bā so sadā. ⁷ Bā adds tam. ⁸ Cks omit te. ⁹ Bā kati vassāni
ti vutte. ¹⁰ Bā adds me. ¹¹ Cks omit natthi aud ti. ¹² Bā pi. ¹³ Cks -i,
Bā gihī. ¹⁴ Bā adds na. ¹⁵ Cks -ti-. ¹⁶ Bā bāla-. ¹⁷ Bā -essatha. ¹⁸ Cs
-citthakaṃ, Bā -dhiṭhakaṃ. ¹⁹ Cs -mjlito, Bā -ssena jito. ²⁰ Bds surādhuttako.
²¹ Bds tatiya-. ²² cfr. III p. 90, Bā kākavati-. ²³ Bds catukka-. ²⁴ Bds
sag-. ²⁵ Bā paripuṇṇa-.

me paccāmittassa putto kiṃ iminā ti mārāpessati mā me putto parahatthena
maratū 'ti cintetvā: amma imaṃ mama¹ dārakaṃ pilotikaṃ attharitvā āmakasusāne²
nipajjāpetvā ehlīti ā, dhātī³ tathā katva nahātva⁴ paccāgami, Kosalarājāpi ma-
ritvā puttassa ārakkhadevatā hutvā nibbatti, tassānubhāvena ekassa elapālassa
tasmiṃ padese elakā vārentassa⁵ ekā elikā taṃ kumāraṃ disvā sinehaṃ uppā- 5
detvā khīraṃ pāyetvā thokaṃ caritvā puna gantvā dve tayo⁶ cattāro vāre pā-
yesi, elakapālo tassā kiriyāṃ disvā taṃ thānaṃ gantvā taṃ dārakaṃ disvā
puttasinehaṃ paccupaṭṭhāpetvā attano bhariyāya adāsi, sā pana aputtikā, ten'
assā thaṇṇaṃ n' atthī, aha naṃ elikā khīraṃ eva pāyesi, tato paṭṭhāya devasikaṃ
dve tisso elikā maranti, elakapālo: imasmiṃ paṭṭijaggiyamāne sabbā elikā marissanti 10
kiṃ no'iminā ti taṃ ekasmiṃ mattikabhājanā nipajjāpetvā aparena pidahitvā māsa-
cuṇṇena mukhaṃ nibbivaraṃ līpītvā⁷ nadiyā vissajjesi, taṃ enaṃ vuyhamānaṃ
hetṭhātṭhe rājanivesane jīṇṇapaṭisaṃkhārako eko caṇḍālo sapajjāpatiko mukhaṃ⁸
dhovanto disvā vegena gantvā āharitvā tīre ṭhapetvā kiṃ etthā 'ti vivaritvā
olokento dārakaṃ passi, bhariyāpi 'ssa aputtikā, tassā⁹ tasmiṃ puttāsineho 15
nibbatti, aha naṃ gehaṃ netvā paṭṭijaggi, taṃ sattaṭṭhavassakālato paṭṭhāya
mātāpitaro rājakulaṃ gacchantā ādāya gacchanti, soḷasavassakālato paṭṭhāya so
ca¹⁰ bahulaṃ gantvā jīṇṇapaṭisaṃkhāraṇaṃ¹¹ karoti, raṇṇo, ca aggamaheṣiyā
Kuraṅgavī¹² nāma dhītā ahoṣi uttamarūpadharā, sā tassa diṭṭhakālato paṭ- 20
ṭhāya tasmiṃ paṭibaddhacittā hutvā aññattha anabbhiratā tassa kammakaraṇapaṭṭhā-
naṃ eva āgacchatī, tesāṃ abhinhadassanena¹³ aññamaññaṃ paṭibaddhacittānaṃ
antorājakule yeva paticchannokāse ajjhācāro pavatti, gacchante kāle paricāri-
kāyo¹⁴ raṇṇo ārocesuṃ, rājā kujjhitvā amacce sannipādetvā: iminā caṇḍāla-
puttena imaṃ¹⁵ nāma kataṃ imassa kattabbaṃ jānāthā 'ti ā, amaccā: mahā-
parādhō esa nānāvīdhā¹⁶ kammakaraṇā¹⁷ karetvā paccā naṃ māretuṃ vaṭṭa- 25
titi vadīmu, tasmiṃ khaṇe kumārassa pītā ārakkhadevatā tass' eva kumārassa
mātu sarīre adhimucce, sā devānubhāvena¹⁸ rājānaṃ upasaṃkamitvā: mahārāja
nāyaṃ kumāro caṇḍālo esa mama kucchismiṃ nibbattā Kosalarāṇṇo putto ahaṃ
putto me mato ti tumhākaṃ musā avacaṃ ahaṃ etaṃ tumhākaṃ paccāmittassa
putto ti dhātīyā¹⁹ datvā āmakasusāne chaddāpesiṃ aha naṃ eko elapālako 30
paṭṭijaggi so attano elikāsu marantīsu nadiyā pavāhesi aha naṃ vuyhamānaṃ
amhākaṃ²⁰ gehe jīṇṇapaṭisaṃkhārako caṇḍālo disvā pāsesi sace na saddahatha
te sabbe pakkosāpetvā pucchathā 'ti, rājā dhātīm²¹ ādīṃ katvā sabbe pakkosā-
petvā pucchitvā tath' eva taṃ pavattīm sutvā jātisampanno kumāro ti tuṭṭho
taṃ nahāpetvā alaṃkārapetvā tass' eva dhītaraṃ adāsi, tassa pana elakānaṃ 35

¹ C^s Bā omīti mama. ² Bā āgamaka-. ³ C^s cāti? C^s dhātī, Bā jāti. ⁴ Bā netvā.
⁵ Bā -ke cārentassa. ⁶ C^s tatiye in the place of dve tayo. ⁷ Bā vili-. ⁸
Bā makaci. ⁹ Bā tasmā. ¹⁰ Bā sveva. ¹¹ Bā gehajīṇṇapaṭisaṃkhā. ¹² Bā
kuruṅgadevī. ¹³ Bā abhinnaṃvad-. ¹⁴ Bā adda sutvā, B^s ṇitvā. ¹⁵ Bā idaṃ.
¹⁶ Bā -a. ¹⁷ Bā -naṃ. ¹⁸ Bā devatā-. ¹⁹ Bā -yo. ²⁰ Bā tum-. ²¹ C^s
dhātī, Bā -tiyo.

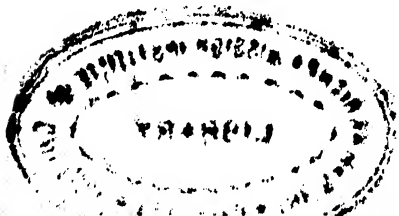
māritattā Elakamāro¹ ti nāmañ karimso², ath' assa rājā sasenavāhanañ datvā: gaccha attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti tam³ uyyojesi, so hi Kuraṅgaviñ⁴ ādāya gantvā rajje patitthāsi, ath' assa Bārāṇasirājā anuggahitasippo ayan ti sippasikkhāpanattham Chalaṅgakumārān nāma ācariyañ⁵ katvā pesesi, so tassa
 5 ācariyo me ti senāpatitthānañ adāsi, aparabhāge Kuraṅgaviñ⁶ tena saddhīm anācāram akāsi, senāpatino pi paricārako⁷ Dhanantevāsī nāma atthi, so tassa hatthe Kuraṅgaviñ⁷ vatthālāmākārādīni pesesi, sā tenāpi saddhīm pāpam akāsi, K. tam kāraṇaṃ āharitvā dassento dīttā mayā ti ādīm āha.

Ta. lomasundarīti romarājīyā maṇḍitaudarā⁸, Chalaṅgakumārā-
 10 dhanantevāsīnā ti Elakamārakam⁹ patthayamānāpi Chalaṅgakumārāsenā-
 patīnā¹⁰ ca tass' eva¹¹ paricārikena dhanantevāsīnā ca saddhīm pāpañ akāsi, evaṃ anācārā¹² itthiyo dussilā pāpadhammā, tenāhañ tā¹³ na-ppasamsūmiti, idaṃ M. atītañ āharitvā dassesi, so hi tadā Chalaṅgakumāro ahoṣi, tasmā attanā dīttakāraṇaṃ āhari.

15 Pañcamavatthusmim pi atīte Kosalarājā Bārāṇasirajjāñ gahetvā B-siraṇṇo
 aggamaheśim gabbhinim pi aggamaheśim katvā sakanagaraṃ eva gato, sū aparabhāge puttāñ vijāyi, rājā aputtakattā tam puttasiñehena poṣitvā¹⁴ sabbasippāni sikkhāpetvā vayappattañ attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti pesesi, so tattha gantvā r. kāresi, ath' assa mātā puttāñ passitukam' amhīti Kosalarājānañ
 20 āpucchitvā mahāparivārā Bārāṇasim gacchanti¹⁵ dvinnam raṭṭhūnañ antare ekasmim nigame nivāsañ gaṇhi, ta. eko Pañcālacaṇḍo nāma brāhmaṇakumāro atthi abhirūpo, so tassā paṇḍakāraṃ ujanesi¹⁶, sā tam diśvā va paṭibaddha-
 cittā tena saddhīm pāpakammañ¹⁷ katvā katipāhañ tatth' eva vītināmetvā B-sim gantvā puttāñ diśvā khippam nivattitvā puna tasmim yeva nigame ni-
 25 vāsañ gahetvā katipāhañ tena saddhīm anācārañ caritvā Kosalanagarañ gatā, sā tato paṭibhāya nacirass' eva tam tam kāraṇaṃ vatvā puttassa santikañ gacchissāmīti¹⁸ rājānañ āpucchitvā gacchanti ca āgacchanti ca tasmim nigame addhamāsamattāñ tena saddhīm anācārañ caritvā, sampuṇṇamukhañ itthiyo nāma¹⁹ dussilā musāvādīniyo ti, idaṃ pi atītañ dassento²⁰ evaṃ h' etaṃ ti²¹
 30 ādīm āha.

Ta. Brahmādatassa mātarañ ti Bārāṇasirajjāñ kārentassa Brahma-
 dattassa kumārassa mātarañ, tadā kira K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, tasmā tam attanā nātañ kāraṇaṃ dassento evaṃ ā. Etācā 'ti samma Puṇṇamukha etā
 35 aṇṇā ca bahū pāpakammakārikā ti, imasmim thāne thatvā loke aticārinīnañ vatthūni kathetabbāni, jagatīti yathā jagatisamkhātā mahi samānarattā ti paṭigbhābhavena sabbesu samarattā²² hutvā sā vasundharā itaritarāpatitthā

¹ Bds elakakumāro. ² Bds akamsu. ³ Cks omīti tam. ⁴ Bds kuraṅgadevī. ⁵ Ck āra. ⁶ Ck Bds -iko. ⁷ Ed kuraṅgadevīyā. ⁸ Cks -udārā. ⁹ Bds elakumārakam. ¹⁰ Cks -kumārāse-. ¹¹ Bds -sseva. ¹² Cks -ra. ¹³ Cks tam. ¹⁴ Bds -etvā. ¹⁵ Ck -ati, Ed -auto. ¹⁶ Bds -nāmesi. ¹⁷ Bds pāpañ. ¹⁸ Bds gacchāmīti. ¹⁹ Bds nāmetā. ²⁰ Bds add mahāsatto. ²¹ Ck hetanathī, C beta-nanti. ²² Bds samāna-.

ti¹ uttamānañ ca adhamānañ ca paṭiṭṭhā hoti tathā² itthiyo pi kilesavasena
 sabbessam uttamādhamañam paṭiṭṭhā honti, itthiyo hi okāsañ labhamānā³ ke-
 naci⁴ saddhīm pāpam⁵ karonti nāma, sabbasaḥā ti yathā ca sā⁶ sabbam eva
 saḥati na phandati⁷ na kuppatti⁸ tathā itthiyo sabbe pi purise⁹ lokassa-
 davasena¹⁰ saḥanti, sace tāsañ koci puriso cītte paṭiṭṭhito va hoti tassa¹¹ rak-
 khanatthañ na phandanti¹² na kolābalañ karonti¹³ nāma, yathā ca sā na
 kuppatti na calati evaṃ itthiyo methunadhammena na kuppanti na calanti na
 sakkā tena pūretum, vālamigo ti duṭṭhamigo, pañcāhattho¹⁴ ti mukhasa
 c' eva catunnañ ca caraṇānañ vasañ' etañ vuttañ, suruddho ti suluddo su-
 pharuso, tath' itthiyo ti yathā siḥassa mukhañ c' eva¹⁵ cattāro batthapādā¹⁶
 ti pañcāvudhāni tathā itthinam rūpasaddegandharasapoṭṭhabbāni pañcāvudhāni,
 yathā so attano bhakkhañ gaṇhanto tehi pañcahi pi gaṇhāti tathāpi¹⁷ kilesa-
 bhakkhañ gaṇhamānā rūpādīhi āvudhehi paharivā gaṇhanti, yathā so kakkhaḷo
 pasayha khādāti evaṃ etāpi kakkhaḷā pasayha khādikā¹⁸, tathā h' etā thirasiḷe
 pi purise attano balena pasayhakārañ katvā silavināsañ pāpenti, yathā so
 parahimsane rato evaṃ tāpi kilesavasena parahimsane¹⁹ ratā, tāyo²⁰ ti tā
 evaṃ agūṇasamannāgata, tāsu²¹ na vissase naro, gamaniyo²² ti gaṇikāyo,
 i. v. h.: samma P-kha yān' etāni itthinam vesiyo ti ādīni nāmāni na etāni
 tāsañ sabhāvato vuttāni²³, na h' etā vesiyo nāma nāriyo nāma na²⁴ gamaniyo
 nāma na vandhakiyo²⁵ nāma, sabhāvanāmato pana vadhiḷkāyo²⁶ nāma etāyo yā²⁷
 etā vesiyo nāriyo²⁸ gamaniyo ti vuccanti²⁹, vadhiḷkāyo ti³⁰ sāmikaghatikāyo,
 sv-āyam attho Mahāhaṃsajātakena dipetabbo, vuttañ h' etañ:

Māyā c' esā mariciva soko rogo c' upaddavo (supra p. 387)

kharā ca bandhanā c' etā maccupāso³¹ guhāsāyo³²

tāsu yo vissase poṣo so naresu narādhamo ti,

veṇikatā ti kataveṇiyo, yathā hi molīm bandhitvā aṭaviyañ thītacoro janāni
 vilumpati evaṃ etāpi kilesavasani³³ netvā dhanam³⁴ vilumpanti, madiriva
 diddha³⁵ ti visamissasurā viya, yathā sā³⁶ vikārañ dasseti evaṃ eva tāpi
 aññesu purisesu sārattā kiccākiccañ ajānantiyo aññasmiñ kattabbe aññam eva
 karonti vayovikārañ³⁷ dassenti, vācāsanthutīyo³⁸ ti yathā vāpijo attano
 bhaṇḍassa vaṇṇam eva bhaṇati evaṃ etāpi attano agūṇam paṭicchādetvā guṇam
 eva pakāseṇti, parivattāyo³⁹ ti yathā issāmīgassa⁴⁰ siṅgañ parivattitvā
 itthañ evaṃ lahucittatāya pi⁴¹ parivattā yeva honti, uragamivā⁴² ti urago

¹ Ck omitt ti. ² Bā katham. ³ Ck -nam. ⁴ Ck na kenaci. ⁵ Ck add na.
⁶ Ck omitt sā. ⁷ Ck pandati, Bā omitts ph-. ⁸ Bā adda na calati. ⁹ Bā
 sabbesu purisesu. ¹⁰ Ck nalok-. ¹¹ Bā tassā, Ck omitts tassa. ¹² Bā -ati.
¹³ Bā -oti. ¹⁴ Bā pañcāvudho. ¹⁵ Ck mukhe ceva. ¹⁶ Bā tathā tāpi. ¹⁷
 Bā -itā. ¹⁸ Bā -sāya. ¹⁹ Ck ta-. ²⁰ Bā omitts tā-. ²¹ so Bā; Ck gamani,
 Ck gamatiyo. ²² Bā sabhāvanāmāni. ²³ Ck vess-. ²⁴ Bā ba-. ²⁵ Bā vadhitāyo.
²⁶ Ck adda na. ²⁷ Ck -antitī. ²⁸ Ck omitts ti. ²⁹ Bā -ā. ³⁰ Bā -vanam. ³¹
 Bā janam. ³² Bā -rāvaritṭhā. ³³ Bā yathassā. ³⁴ Ck yovi-, Bā viparitākārañ.
³⁵ Ck -satthu-, Bā -saṇha-. ³⁶ Bā vipa-. ³⁷ Bā isimi-. ³⁸ Bā vi.

- viya musāvādītāya dujjivhā nāma, sobbhamivā 'ti yathā paṭicchanno¹ gūthakūpo evaṃ yatthālaṃkārapaṭicchannā hutvā vicaranti, yathā ca² kacavarādi-paṭicchanno āvāto akkanto pādadukkhāṃ janeti evaṃ etāpi vissāsena upasevīyamānā, pātālamivā 'ti yathā mahāsamudde pātālaṃ duppūraṃ evaṃ etāpi methunena vijāyanaena alaṃkāreṇā 'ti tīhi duppūrā, ten' evāha: tiṇṇaṃ bhi.
- 5 dhammānaṃ attitto mātagāmo ti ādi, rakkhasī viyā 'ti yathā rakkhasī nāma mānsagiddhatāya dhanena na sakkā tosetuṃ bahum pi dhanāṃ paṭikkhīpitvā mānsam eva pattheti evaṃ etāpi methunagiddhatāya bahunāpi dhanena na tussanti dhanāṃ agāṇetvā methunam eva patthenti, Yamo vā 'ti yathā Yamo
- 10 ekantaharo³ na kiñci pariharati evaṃ etāpi jātisampannādisu na kiñci pariharanti sabbaṃ kilesavasena sīlavināsaṃ pāpetvā dūtiyacittavāre nīrayaṃ upanenti, sikkhivā 'ti yathā sikkhī sucīm pi asucīm pi sabbaṃ bhakkhayati tath' eva tāpi hīnuttame sabbe sevanti, nādiupamāya pi es' eva nayo, yenakā māṃcarā ti bhūmatthe karaṇavacanaṃ, yattha etāsaṃ kāmo hoti tath' eva dhāvanti,
- 15 Nerū 'ti Himavati eko suvaṇṇapabbato tari upagatā⁴ kākāpi suvaṇṇavāṇāpi⁵ honti, yathā so evaṃ etāpi nibbisesakārā⁶ attānaṃ upagataṃ ekasādisaṃ katvā passanti, visarukkho ti ambasadiso kimpakkarukkho, so niccam eva phalaṃ vaṇṇādisampaṇno ca⁷ hoti, tena taṃ nīrāsāṃkā paribhuñjītvā maraṇti, evaṃ etāpi⁸ rūpādivasena⁹ niccaphalitā¹⁰ ramaṇīyā viya khāyanti, seviyamānā pa-
- 20 mādaṃ uppādetvā¹¹ apāyesu pāṇenti, tena vuttaṃ:

Ayatīm¹² dosaṃ nāññāya¹³ yo kāme paṭisevati

vipākante hananti naṃ kimpakkam iva bhakkhitan ti

- yathā vā visarukkho niccaphalito¹⁴ sadā anattā va¹⁵ hoti evaṃ etāpi sīlādivināsavasena¹⁶ yathā visarukkabhassa mūlam pi 'aco pi pattam pi puppham pi
- 25 phalam pi visam evā 'ti niccaphalo tath' etāsaṃ¹⁷ rūpaṃ pi -pe- poṭṭhabbaṃ pi visam evā 'ti visarukkho viya niccaphalī¹⁸ talyo ti, punaruttaraṃ¹⁹ ti gāthābandhanena tam atthaṃ pākātaraṃ²⁰ kātuṃ evaṃ āha, ta. ratanā nta-karītthiyo²¹ ti sāmīkehi dukkhasambhatānaṃ ratanānaṃ antarāyakarā itthiyo tāni paresaṃ datvā anācāraṃ caranti.

- 30 Itoparaṃ nānappakāreṇa attano dhammakathāvilāsaṃ dassento āha, cattār' imāni samāsa P-kha yāni kicce jāte anattacarāni²¹ bhavanti tāni²² parakule na vāsetabbāni: goṇaṃ dhenuṃ yānaṃ bhariyaṃ cattārī etāni paṇḍito yāni gharā vippavāsāye²³

¹ Bds padarapaṭi-. ² Cks omit ca. ³ Bds -māro. ⁴ Ck -a. ⁵ Bds -āva. ⁶ Bds -kāra. ⁷ Cks va. ⁸ Bds ekāpi, omitting evaṃ. ⁹ Bds -didassanavasena. ¹⁰ Bds -latāya. ¹¹ Cks apā-. ¹² Ck ayati, Bds āyati. ¹³ Cks na añ-. ¹⁴ Bds -lattā. ¹⁵ Ck anattā va, Ck anattā vaho, Bds an attā ca. ¹⁶ Bds -sānavasena. ¹⁷ Bds tathevatāsu. ¹⁸ Bds punamaru-. ¹⁹ Bds -taṃ. ²⁰ Bds -nandika-. ²¹ Bds anattakāri. ²² Cks omit kicce jāte anattakāri tāni. ²³ Cks gharāni nippa-.

6. Goṇaṃ dhenum ca yānaṃ ca¹
 bhariyaṃ nātikule na vāsaye,
 bhajanti² rathaṃ ajānakā³,
 ativāhena hananti puṅgavaṃ, 293.
 7. Dohena hananti vacchakaṃ,
 bhariyā nātikule padussatīti. 294.

Cha imāni samma P-kha yāni⁴ kicce jāte anattthacarāni bhavanti:
 agūṇaṃ dhanum nātikule⁵ ca bhariyā cāraṃ⁶ nāvā⁷ akkhabhaggaṃ
 ca⁸ yānaṃ dūremitto pāpasahāyako⁹ ca kicce jāte anattthacarāni¹⁰
 bhavanti. Atthahi khalu samma P-kha ṭhānehi itthi sāmikaṃ ava- 10
 jānāti¹¹: daliddatā āturaṭṭa jīṇakataṭṭa surasaṇḍakataṭṭa muddhatā¹² pa-
 mattatā sabbakiccesu anuvattanatā sabbadhammaṃ¹³ anuppādanena¹⁴,
 imehi khalu s. P-kha aṭṭhahi ṭhānehi itthi sāmikaṃ avajānāti. Bha-
 vati ca pan' uttar' ettha¹⁵ vākyam:

8. Daliddaṃ āturaṃ cāpi jīṇakaṃ surasaṇḍakaṃ 15
 pamattaṃ muddhapattaṃ ca¹⁶ rattaṃ¹⁷ kiccesu¹⁸ hāpanaṃ
 sabbakāmapadānena¹⁹ avajānanti sāmikaṃ ti. 295.

Navahi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi padosaṃ āharati²⁰: ārāmagā-
 manasīlā ca hoti uyyānasīlā²¹ ca hoti nadititthagamanasīlā ca hoti
 nātikulagamanasīlā ca hoti parakulagamanasīlā ca hoti adāsadussa- 20
 maṇḍanānuyogaṃ²² anuyuttasīlā ca hoti majjapāyini ca hoti nillokanasīlā
 ca hoti padvāraṭṭhāyini²³ ca hoti, imehi khalu s. P-kha navahi ṭhānehi
 itthi padosaṃ āharati. Bhavati ca pan' uttar' ettha²⁴ vākyam:

9. Arāmasīlā²⁵ uyyānaṃ²⁶ nadī nātiparakulaṃ²⁶
 dussamaṇḍanam²⁷ anuyuttā yā c' itthi majjapāyini²⁸ 296. 25

10. yā ca nillokanasīlā yā ca padvāraṭṭhāyini²⁹
 navahi eteḥi ṭhānehi padosaṃ āharat' itthiyo³⁰. 297.

Cattālīsāhi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi purisaṃ accāvadati³¹ vijam-
 bhati vīnamati vilasati vilajjati nakkena nakhaṃ ghaṭṭeti pādena
 pādaṃ akkamati³² kaṭṭhena paṭhaviṃ likhati dārakaṃ ullamgheti 30

¹ read: gavaṃ ca - - yāna ca? ² Bđ bhuñjanti, Ck bhajanti for bhañj-? ³ Bđ
 ayā. ⁴ Bđ adds vatthūni. ⁵ Cks -lā. ⁶ so Ck for cāra? Bđ vāraṃ, Cs pāraṃ.
⁷ Cks nāvāṃ. ⁸ Bđ arikha bhaṅgaṇa. ⁹ Cs pāpāsahāyako. ¹⁰ Bds -karāni.
¹¹ Bds add bhavati ca manuttarettha vākyam. ¹² Bđ muṭhatā, Bs muddatā ¹³
 Bds sabbadhane. ¹⁴ so Bds; Ck anuppādena, Cs anuppāpāna. ¹⁵ Cks panu-.
¹⁶ Bđ -ttaraṇa. ¹⁷ Ck rathanam. ¹⁸ Bđ sabbaki-. ¹⁹ so Cks; Bđ paṇidhanena.
²⁰ Bđ -anti. ²¹ Bds -gamanasīlā. ²² Bđ ādāya-. ²³ Cs pañcadva-, Bđ padvārayini.
²⁴ Bđ ma-. ²⁵ Bđ add ca hoti. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bđ ādayadu-. Bs ada-
 sadu-. ²⁸ Bđ -na-. ²⁹ Cks -ṭṭha-, ³⁰ Bđ -rant- ³¹ Bđ ajjhāratī. ³² Bđ -mi.

olaṃgheti¹ kīlati kīlāpeti cumbati cumbāpeti bhuñjati bhuñjāpeti²
 dadāti³ āyācati⁴ katam anukaroti uccam bhāsati nīcam bhāsati avic-
 cam bhāsati viviccam bhāsati naccena gītena vāditenā roditenā vilasi-
 tena vibhūsitena jagghati pekkhati paṭicāleti guyhabhaṇḍakam saṇ-
 5 cāleti ūrum vivarati ūrum pidahati thanam dasseti kaccham dasseti
 nābhīn dasseti akkhiṃ nikhanati⁵ bhamukam ukkhipati oṭṭham pali-
 khati⁶ jivham palikhati⁷ jivham nillāleti⁸ dussam muñcati dussam
 bandhati⁹ sirasam muñcati sirasam¹⁰ bandhati, imehi khalu s. P-kha
 cattālīsāhi¹¹ ṭhānehi itthi purisam accāvadati¹². Pañcavīsāhi khalu
 10 s. P-kha ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavati: sāmikassa pavāsam
 vaṇṇeti pavuttham¹³ na-ssarati āgataṃ nābhinandati avañṇam tassa
 bhaṇati vaṇṇam¹⁴ tassa na bhaṇati anattham tassa carati attham
 tassa na carati akiccam tassa karoti kiccam tassa na karoti parida-
 hitvā sayati parammukhī nipajjati parivattakajātā¹⁵ kho pana hoti
 15 kumkumiyajātā¹⁶ dīgham assasati dukkham vediyati uccārapassāvam
 abhiñham gacchati vilomam ācarati parapurisasaddam sutvā kaṇṇa-
 sotam vivarati tam odahati¹⁷ nihatabhogā kho pana hoti paṭivissakehi
 santhavam karoti nikkhantapādā kho pana hoti visikhānucārīnī ati-
 cārīnī kho pana hoti sāmike agāravā paduṭṭhamanasamkappā¹⁸, imehi
 20 khalu s. P-kha pañcavīsāhi¹⁹ ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhava-
 tīti²⁰. Bhavati ca paṇ' uttar' ettha vākyam:

11. Pavāsam assa [vaṇṇeti] gataṃ nānusoṇati,
 disvā paṭim āgataṃ nābhinandati,
 • bhattāra²¹ vaṇṇam na kadāci bhāsati,
 25 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 298.
12. Anattham tassa²² carati²³ asaṇṇatā,
 atthaṃ ca hāpeti akiccakārīnī,
 paridahitvā sayati²⁴ parammukhī,
 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 299.

¹ Bā ulaṃghāpesu. ² Ck bhojā-, Cb bhojā-. ³ Cks dadati. ⁴ Bds yā-. ⁵ Ck
 -ṇati, Bā nikkhanati. ⁶ Bā upalikkhati. ⁷ Bā omits jivham pa-. ⁸ Bā nille-
 lati. ⁹ Bā paṭib-. ¹⁰ Cks sirasam. ¹¹ Bā -sehi. ¹² Bā aghācarati. ¹³ Bds
 -ttham, Cb pavussam, Ck pavuccasam. ¹⁴ Ck omit tassa bh. v. ¹⁵ Cks parā-
¹⁶ Bā kukupiya-, Bb kukummiya-. ¹⁷ Cks omit tta. ¹⁸ Bā adde abhiñham
 dvāre tiṭṭhati kacchānī aṅgānī thanānī dasseti disodisam gamtvā pekkhati. ¹⁹
 Bds -visati. ²⁰ Bds -antīti. ²¹ so all three MSS. ²² so Cks for anatthamassa,
 Bā anattham tasseva. ²³ all three MSS. -ti.

13. Parivattakājatā¹ ca bhavati² kumkumī,
dīghā ca assasati dukkha vediti³,
uccārapassāvaṃ abhiñha⁴ gacchati, etc etc. 300.
14. Vilomam ācarati akiccekārīnī⁵,
saddaṃ nisāmeti parassa bhāsato. 5
nihatabhogā ca karoti santhavaṃ, etc etc. 301.
15. Kicchena laddhaṃ kasirābhataṃ dhanam
vittam vināseti dukkhena sambhataṃ,
paṭivissakehi ca kaṇṇo santhavaṃ, etc etc. 302.
16. Nikkhantapādā visikhānucārīnī 10
niccaṃ sasāmiṃhi paduṭṭhamānasā
aticārīnī hoti tath' ev' agāravaḷ⁶, etc etc. 303.
17. Abhikkhaṇaṃ tiṭṭhati dvāramūle
thanāni kacchāni ca⁷ dassayanti,
disodisaṃ pekkhati bhantacittā, etc etc. 304. 15
18. Sabbā nadī vaṃkagatī⁸ sabbe kaṭṭhamayā vanā
sabbittiyo kare pāpaṃ labhamāne⁹ nivātake. 305.
19. Sace labhetha khaṇaṃ vā raho vā
nivātakam¹⁰ vāpi labhetha tādisaṃ
sabbā ca itthi kareyyuṃ no¹¹ pāpaṃ 20
aṇṇam aladdhā¹² piṭṭhasappināpi [saddhīm]. 306.
20. Narānaṃ āramakārāsu nārisu
anekacittāsu aniggahāsu ca,
sabb' attanā¹³ piṭikarāpi vesiya¹⁴,
na vissase, tiṭṭhasamā hi nāriyo ti. 307. 25

Ta. goṇaṃ dhenun ti lūgavipallāsena vuttaṃ, nātikule padussatīti
ta. sā nibbhayā hutvā tarupakālato paṭṭhāya vissāsikehi dāsādīhi saddhīm anā-
cāraṃ carati, nātakā nātavāpi niggahaṃ na karonti attano akittim parihamānā
ajānantā viya honti, anattacārīnīti¹⁵ anāsiṃsitabbaatthā¹⁶, akiccekārīnīti^{17a},
agunān ti jiyārahitaṃ, pāpasahāyako ti dummitto, daliddatā ti dalidda- 30
tāya, sesapadesu pi es' eva nayo, ta. daliddo alaṃkāradīnaṃ abhāvato kilesena
saṃgaṇhituṃ na sakkotīti taṃ avajānātīti¹⁸, gilāno pi¹⁹ vatthukāmakilesakāme²⁰
saṃgaṇhituṃ na sakkotīti, jarājīṇṇo kāyikavācasikakhidḍāratisamattho na hoti,

¹ Ck parāvattaka-, Cs parāvattakā-, Bd parivattaka-. ² read: hoti. ³ Bds vedayati.
⁴ read: -ha. ⁵ Ck Bds atikicca-. ⁶ Bds apetaḡā. ⁷ Cks vi. ⁸ Ck -ta, Bds -nāti.
⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cks -kā. ¹¹ so Bd; Cks omit no. ¹² Cks alatta. ¹³ Bds
-tthanā. ¹⁴ Bds cesiyā. ¹⁵ so all three MSS. for anattacārānī-? ¹⁶ so Cs
for -attānī?; Ck -attānī, Bd anācaritabbānī anattānī. ¹⁷ so all three MSS.
for -karānīti? ¹⁸ Bd -nāti. ¹⁹ Bd ti, Cks piya. ²⁰ Bd adds hi

surāsoṇḍo tassā hatthe¹ pilandhanādīni pi surāgharam űeva paveseti, muddho²
 andhabālo ratikusalo³ na hoti, pamatto dāsisoṇḍo⁴ hutvā gharadāsīhi⁵ saddhim
 samvasati, bhariyam pana akkosati paribhāsati tena tam⁶ avajānāti⁷ sabbakiccesu
 anuvattantaṃ ayaṃ nittejo mam eva anuvattatīti tam akkosati paribhāsati, yo pana⁸
 5 sabbadhamam anuppādeti kuṭumbam paṭicchāpeti tassa bhariyā sabbaddhana-
 saram hatthe katvā tam dāsam viya avajānāti icchamānā ko tayā attho ti
 gharato pi tam nikkadḍhissati⁹, muddhapattanti muddhabhāvappattam, rattan
 ti pamattam, padosamāharatīti sāmike padosam āharati dussati pāpakamam
 karotīti a., āramagamanasilā ti sāmikam¹⁰ anūpucchā va abbiḥham pupphā-
 10 rāmādisu aññataram gantvā ta. anācāram caritvā ajja mayā āramarukkhadeva-
 tāya¹¹ balikammam katan ti ādīni vatvā bālasāmikam saññāpeti, paṇḍito pana
 addhā esā ta. anācāram caratīti puna tassā gantum na deti, evam sabbattha
 attho veditabbo, parakulan ti sandiṭṭhasambhattādīnam geham, tam sā¹²
 asukakule me vadḍhi payojitā atthi tāvakālikam dinnam¹³ atthi tam sodhe-
 15 mīti ādīni vatvā gacchati, nillokanasilā ti vātapānantarādīhi olokanasilā¹⁴,
 padvāraṭṭhāyīnīti attano aṅgapaccaṅgāni dassenti padvāre tiṭṭhati, accāva-
 datīti¹⁵ atikkamma carati atikkamma vadati¹⁶ sāmikassa santike ṭhitā ca¹⁷
 aññassa nimittam dassetīti a., vijambhatīti¹⁸ aham tam disvā vijambhissāmī¹⁹
 tāya saññāya okāsassa atthitam vā natthitam vā²⁰ jāneyyāsīti paṭhamam eva
 20 katasamketā vā hutvā akatasamketā vāpi evam esa mayi bajjhissatīti sāmikassa
 passe ṭhitā vā vijambhati²⁰ vijambhamam²⁰ dasseti, vīnamatīti kiñcid eva
 bhūmiyam pāteṭvā tam ukkhipantī viya onamitvā piṭṭhim dasseti, vilasatīti
 gamanādīhi iriyāpāthehi alamkārena vilāsam dasseti, vilajjatīti vilajjantī viya
 vatthena sarīram chādeti kavāṭam vā bhittam vā allīyati, nakhenā 'ti pādana-
 25 khena pādanakham hatthanakhena hatthanakham²¹ ghaṭṭeti, kaṭṭhenā 'ti
 daṇḍakena, dārakan ti attano vā puttam aññassa vā puttam gahetvā ukkhi-
 pati vā ukkhipāpeti vā, kilatīti sayam kilati dārakam kilāpeti, cumbanādisu pi
 es' eva nayo, dadātīti tassa kiñcid eva phalam vā puppham vā deti, yāca-
 tīti tam eva paṭiyāceti, anukarotīti dārakena katham anukaroti, uccan ti
 30 mahāsaddavasena vā thomanavasena²² vā uccam, nīcan ti mandasaddavasena²³
 vā amanāpavacanena vā²⁴ paribhāvavacanavasena²⁵ vā nīcam, aviccan ti
 bahujanamajjhe apaṭicchagane²⁶, viviccan ti raho paṭicchannam, naccenā 'ti
 etehi naccādīhi nimittam karoti, ta. roditena nimittakaraṇena²⁷ rattim deve vas-
 35 vatthum kathetabbam, jagghatīti mahāhasitam hasati²⁸, evam pi nimittam

¹ Bā -a. ² Ck -e, Bā adds ti. ³ Ck -le. ⁴ Bā -isu soṇḍo. ⁵ Cks am-. ⁶ Bā
 nam. ⁷ Bā -jānāni. ⁸ Cks so, omitting pana. ⁹ Bā nam nikkadḍhati. ¹⁰ Bā adds
 āpucchā vā. ¹¹ Bā -me-. ¹² Bā tassā. ¹³ Bā dvinnakam. ¹⁴ Bā ullo-. ¹⁵ Bā
 accācaratīti. ¹⁶ Bā omits a. vadati. ¹⁷ Bā va. ¹⁸ Cks vijamb-. ¹⁹ Bā atthi-
 bhāvam vā in the place of atthitam -. ²⁰ Ck vijamb-. ²¹ Bā omits hattha -.
²² Ck thomasavanavasa. ²³ Ck mandasavanavasa. ²⁴ Cks omit amanāpa -. ²⁵
 Cks -bhavanavasa, Bā -bhāsavacana-. ²⁶ Bā -am. ²⁷ Cks -kāraṇe. ²⁸ Cks -anti.

karoti, kacchan ti upakacchakam, palikhatiti¹ dantehi likhati sirasan ti
 kesavattim eva, kesānam mocanabandhane pi² parapurisānam nimittam karoti³
 aniyāmetvā vā⁴ kocid eva sārājissatīti pi karoti⁴ yeva⁵, veditabbā bhavati⁶
 ayam mayi paduṭṭhā kuddhā kujjhivā pana micchā caratīti paṇḍitena veditabbā
 bhavati⁷, pavāsan ti asukagāme payuttadhanam nassati gaccha tam sādhehi
 vyavaharam⁸ karohīti ādini vatvā tasmim gate anācāram caritukamā pavāsam
 vappeti, anatthan ti avaḍḍhim, akiccan ti akattabbayuttakam, paridāhitvā
 ti gāḥam nivāsetvā, parivattakajātā⁹ ti ito c' ito ca parivattamānā, kum-
 kumiyajātā ti kolāhalajātā pādamūle nīpanne upaṭṭhāpeti dīpaṃ jālāpeti nānappa-
 kūrakam kolāhalam karoti tassa kilesaratim nāseti dukkham vedayatīti sīsam
 me rujjatīti ādini vadati, vilomaṃ mācaratīti āhāram sītam icchantassa upham
 detīti ādinam vasena paccanīkavutti hoti, nihatabhogā ti sāmikena dukkham¹⁰
 sambhatānam bhogānam surāolatādihi vināsikā, santhavan¹¹ ti kilesavasena
 santhavam¹¹ karoti, nikkhantapādā ti jārassa upadhāraṇatthāya nikkhanta-
 pādā, sāmike patimhi agāraṇe¹² eva ca paduṭṭhamānasatāya ca aticārini hoti,
 sabbittthiyo ti ṭhapetvā vipassanāya tanukatakilesā sesā sabbā itthiyo pāpam
 kareyyum, labhamāne ti¹² labhamāne samvijjamāne ti a., nivātake ti raho
 mantanake paribhedake khaṇam¹³ vā raho vā ti pāpakaraṇatthāya okāsam vā
 paṭicchannaṭṭhānam vā kareyya¹⁴, no ti ettha no ti nipātamattam, alatthā¹⁵
 ti aladdhā ayam eva vā pātho, aññam sampannapurisaṃ¹⁶ alabhivā pīṭhasappi-
 nāpi tato patikīṭṭhatarenāpi¹⁷ pāpakam kareyy' eva, āramakārāsū ti¹⁸ abhi-
 ratikārīkāsu¹⁹, aniggahāsū 'ti niggaheṇa vinetum asakkuṇṇeṇ, tittha-
 samā ti yathā tittham uttamādhamesu na kiñci²⁰ nahāyantam vāreti tathā
 etāpi raho va khaṇe vā nivātake vā sati na kiñci²⁰ patikkhipanti.

Tathā hi: Atīte pana Bārāṇasīyam Kaṇḍari²¹ nāma rājā uttama-
 rūpadharo, tassa devasikam amaccā²² gandhakarāṇḍakasahassam āha-
 ranti, ten' assa nivesane paribhaṇḍam katvā gandhakarāṇḍake phāletvā
 gandhadārūni katvā āhāram pacanti²³, bhariyā pan' assa²⁴ abhirūpā
 ahoṣi nāmena Kinnarā²⁵ nāma. purohito pi 'ssa samavayo Pañcāla-
 caṇḍo nāma buddhisampanno²⁶ ahoṣi, rañño pana pāsādam nissāya
 antopākāre jamburukkho nibbatti, tassa sākḥāpākāramatthake olam-
 banti, tassa chāyāya jeguccho dussaṇṭhāno pīṭhasappi vasati, ath'
 ekadivasam Kinnarā devī vātapānena oloketi tam disvā patibaddha-

¹ B^d upalikkh-. ² B^d hi. ³ B^d omit niyāmetvā vā. ⁴ C^k piyakaroti. ⁵ B^d
 add paduṭṭhā. ⁶ B^d -antīti. ⁷ B^d -anti. ⁸ B^d voh-. ⁹ C^k parā-. ¹⁰ C^s B^d
 -a. ¹¹ B^d saṇṭha-. ¹² C^k -no pi, C^s -no ti. ¹³ C^k mattanakkhataṃ, C^s man-
 tanakkhapa. ¹⁴ B^d -yyum. ¹⁵ B^d aladdhā. ¹⁶ C^s B^d -nnaṃ. ¹⁷ B^d paṭik-
 kūlata-. ¹⁸ C^k adds āramakārāsu, C^s -karāsu. ¹⁹ B^d anabhi-. ²⁰ so all three
 MSS. for kañci? ²¹ B^d kinnaro. ²² B^d -ccasahassam. ²³ B^d paccati. ²⁴ B^d
 piṣsa. ²⁵ B^d -rī. ²⁶ C^k vuddhi-.

- cittā hutvā rattim rājānam ratiyā saṅgaṇhitvā tasmim niddam okkante saṅkam utthāya nānaggarasabhojanam suvaṇṇasarake pakkhipitvā ucchaṅge,¹ katvā sātakarajjuyā vātapānena otarivā jambum āruya sākḥāya oruya pīṭhasappim bhojetvā pāpam katvā āgataṃ maggen' eva pāsādam āruya gandheli sarīram ubbaṭṭetvā raṇṇā saddhim nipajji, eten' upāyena nibaddham ten' eva saddhim pāpam karoti, rājāpi na jānāti. So ekadivasam nagaram padakkhiṇam katvā nivesanam pavisanto jambucchāyāya sayitam paramakāruṇṇappattaṃ pīṭhasappim disvā purohitam āha: „pass' etaṃ² manussapetan“ ti. „Āma devā“
- 10 'ti. „Api nu kho samma evarūpaṃ paṭṭikkulāṃ kaci itthi chandarāgavasena upagaccheyyā“ 'ti. Tam katham sutvā pīṭhasappi mānam janetvā „ayam rājā kim kathesi, attano deviyā mama santikam āgamanam na jānāti maṇṇe“ ti jamburukkhasa añjalim paggaḥetvā „suṇa sāmi jamburukkhe nibbattadevate, ṭhapetvā tam³ añño etaṃ
- 15 kāraṇam na jānātīti“ ā. Purohito tassa kiriyaṃ disvā cintesi: „addhā raṇṇo aggamahesi jamburukkhenāgantvā⁴ iminā saddhim pāpam karotīti“ so rājānam pucchi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarīrasamphasso kīdiso hotīti“. „Samma añnam na passāmi, majjhimayāme pan' assā sarīram sītalam hotīti“⁵. „Tena hi deva tiṭṭhatu añṇā
- 20 itthi, aggamahesi te Kinnarā devī iminā saddhim pāpam karotīti“. „Samma kim vadesi, evarūpā paramavilāsappattā⁶ kim iminā paramajegucchena saddhim abhiramissatīti“. „Tena hi nam deva parigaṇhāhīti“. So „sādhū“ 'ti rattim bhuttasāyamāso tāya saddhim nipajjitvā „parigaṇhissāmi tan“ ti pakatiyā middūpagamanavelāya middūpagato
- 25 viya ahosi, sāpi utthāya tath' eva akāsi, rājā tassā anupadam yeva gantvā jambucchāyaṃ nissāya aṭṭhāsi. Pīṭhasappi deviyā kujjhitvā „tvam⁷ aticirāyitvā āgatā“ ti⁸ hatthena kaṇṇasakkhaliyaṃ⁹ pahari, atha nam „mā¹⁰ kujjhi sāmi, raṇṇo middūpagamanam olokesin“ ti vatvā tassa gehe pādaṃ paricārikā viya ahosi, tena¹¹ pan' assā pahā-
- 30 rena sihamukhakunḍalam kaṇṇato galitvā raṇṇo pādamūle pati, rājā „vaṭṭissati¹² ettakan“ ti tam gaḥetvā gato, sāpi tena saddhim aticaritvā purimaniyāmen' eva gantvā raṇṇā saddhim nipajjitum ārabhi. Rājā paṭikkhipitvā punadivase „Kinnarā devī mayā dinnam¹³ sabbā-
- 35 kārassa santike“ ti vatvā nāgami, puna pesite pana ekakunḍalā va

¹ all three MSS. ucca-. ² Bā ekam. ³ Bā hitam. ⁴ Bā -na-. ⁵ Cks hoti. ⁶ Bā -sasampannā. ⁷ Bā adds ajja. ⁸ Bā āgacchati. ⁹ Bā -saṅkhā-. ¹⁰ Bā adds mam. ¹¹ Cks te. ¹² Bā vatt-. ¹³ Cks -a.

āgamāsi, rājā pucchi „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvanṇakārassa san-
 tike“ ti suvanṇakāraṃ pakkosivā¹ „kimkāraṇaṃ imassā² kuṇḍalaṃ na
 desīti“³ ā., „nāhaṃ gaṇhāmi devā“ ti, rājā kujjhitvā „pāpe caṇḍālī“⁴
 mādisena te suvanṇakāreṇa bhavitabban“ ti vatvā „taṃ kuṇḍalaṃ
 purato khipitvā purohitaṃ ā.: „samma saccaṃ tayā vuttaṃ, gaccha 5
 sīsaṃ assā chedāpehīti“. So taṃ rājagehe yeva ekasmiṃ padese ṭha-
 petvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mā Kinnarādeviyā“⁵ kujjhi“, sabbā
 itthiyo evarūpā yeva, sace pi itthiṇaṃ dussīlabhāvaṃ passitukāmo⁷
 dassessāmi te etāsaṃ pāpakaṃ c' eva bahumāyābhāvaṃ ca, ehi aṇṇā-
 takavesena janapadaṃ caṇḍāma“⁸ ti. Rājā „sādhū“⁹ ti mātaraṃ r. 10
 paṭicchāpetvā tena saddhiṃ cārikaṃ pakkāmi, te saṃyojanamaggaṃ
 gantvā mahāmagge nisinnānaṃ eko kuṭumbiko puttass' atthāya maṇ-
 galaṃ katvā ekaṃ kumārikaṃ paṭicchannayāne nisīdāpetvā mahantena
 parivāreṇa gacchati, taṃ disvā purohito“ ā.: „sace icchasi imaṃ ku-
 mārikaṃ tayā saddhiṃ pāpaṃ karetuṃ sakkā“¹⁰ ti, „kim kathesi, 15
 mahāparivārā na sakkā sammā“¹¹ ti, purohito „tena hi passa devā“
 ti purato gantvā¹² maggaṭṭa avidūre sāniṃ¹³ parikkhipitvā rājānaṃ anto-
 sāṇiyaṃ katvā sayāṃ maggapasse rodanto nisīdi, atha naṃ kuṭumbiko
 disvā „tāta kasmā rodasīti“ pucchi, „bhariyā me garubbhārā, taṃ kula-
 gharaṃ netuṃ maggapaṭipanno“¹⁴ smi, tassā antarāmagge yeva gabbho 20
 cali, esā antosāṇiyaṃ kilamati, kāci 'ssā itthi santike n' atthi, mayāpi
 ta, gantuṃ na sakkā, na jānāmi kim bhavissatīti“. „ekam itthiṃ
 ladhuṃ vaṭṭatīti, mā rodi, bahū itthiyo. ekā gamissatīti“, „tena hi
 ayaṃ eva kumārikā gacchatu, etissāpi maṇḍalam bhavissatīti“, so
 cintesi: „saccaṃ vadati, suṇisāya pi maṇḍalam eva iminā nimittena, sā 25
 puttadhītāhi vaḍḍhissatīti“ taṃ eva pāpesi¹⁵, sā ta. pavisitvā rājānaṃ
 disvā paṭibaddhacittā hutvā pāpaṃ akāsi, rājāpi 'ssā aṅgulimuddikaṃ
 adāsi, atha naṃ katakiccaṃ nikkhamitvā āgataṃ pucchimsu: „kim
 vijātā“ ti, „suvanṇavannaṃ puttā“ ti, kuṭumbiko taṃ ādāya pāyāsi,
 purohito pi raṇṇo santikaṃ gantvā „ditthā“¹⁶ te deva kumārikāpi evaṃ 30
 pāpā kimaṅga pana aṇṇāpi, api pana te kiñci dinnā“ ti, „āma aṅguli-
 muddikā dinnā“ ti, „nāssa taṃ dassāmi“¹⁷ vegena gantvā yānakaṃ
 gaṇhitvā „kim etan“ ti vutte „ayaṃ me“¹⁸ brāhmaṇiyā ussīsake
 ṭhapitamuddikaṃ gaḥetvā āgatā“ ti „dehi amma muddikaṃ“ ti, sā taṃ

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā imissā. ³ Bā detīti. ⁴ Bā -le. ⁵ Cks -lin. ⁶ Bā -ittha.

⁷ Bā -nātukāmo. ⁸ Bā adds rājānaṃ. ⁹ Bā sakkomi. ¹⁰ Bā gantvā, Cks omit
 gantvā. ¹¹ Ck sāniṃ, Bā sādhāna. ¹² Bā pesesi. ¹³ Cks -an. ¹⁴ Bā ayameva.

dadamānā brāhmaṇaṃ hatthe¹ nakkena vijjhitaṃ „gaṇha corā“² ti adāsi. Evaṃ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aññā bahū aticāriniyo rañño dassetvā „idha tāva ettakaṃ hoti“³, aññattha gamissāma devā“⁴ ti ā. Rājā sakala-Jambudīpe cari, te pi „sabbā itthiyo evarūpā bhavissanti, kin no etāhi, nivattāmā“⁵ ti⁶ Bārāṇasim eva paccāgantvā „evaṃ“⁷ mahārāja itthiyo nāma, evaṃ pāpadhammā pakati etāsaṃ. khama⁸ deva Kinnarādeviyā“ ti purohitena yācito khamitvā rājaniveśanato naṃ⁹ nikkadḍhāpesi. tñānato pana taṃ¹⁰ apanetvā aññāṃ aggamahesiṃ akāsi, taṃ ca pīṭhasappiṃ nikkadḍhāpetvā jambusākhaṃ¹¹ chedāpesi. Tadā K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, ki attanā diṭṭhakāraṇaṃ eva¹² āharitvā dassento

21. Yaṃ ve¹⁰ disvā Kaṇḍari-Kinnarānaṃ¹¹
sabbitthiyo na ramanti agāre
taṃ tādisaṃ maccaṃ cajitvā bhariyā¹²
15 aññāṃ disvā purisaṃ pīṭhasappiṃ ti g. ā. 308.

T. a.: Yaṃ ve Kaṇḍarissa¹³ rañño Kinnarāya ca deviyā ti imesaṃ Kaṇḍari-Kinnarānaṃ virāgakāraṇaṃ ahoṣi taṃ disvā jānītabbaṃ sabbitthiyo attano sāmīkānaṃ na ramanti agāre, tathā hi aññāṃ pīṭhasappipurisaṃ disvā taṃ rājānaṃ tādisaṃ ratikusalaṃ maccaṃ cajitvā¹⁴ bhariyā tena manussapetena
20 saddhiṃ pāpaṃ akāsi

Aparo: atīte Bako nāma Bārāṇasirājā dhammena r. kāresi, tadā Bārāṇasiyā pācīnadvāravāsino ekassa daliddassa Pañcapāpā nāma dhītā ahoṣi, sā kira pubbe pi ekā daliddadhītā mattikaṃ madditvā gehe bhittim limpiti, atha¹ eko paccakabuddho attano pabbhāraparibhaṇḍa-
25 karaṇatthāṃ „kahaṃ mattikaṃ labhissāmiti“ cintetvā „Bārāṇasiyaṃ laddhuṃ sakkā“ ti² pārūpitvā pattahattho nagaraṃ pavisitvā tassā avidūre atthāsi, sā kujjhitaṃ oloketi³ „samaṇa mattikaṃ pi na labhasīti“ vatvā⁴ mahantaṃ mattikāpiṇḍaṃ āharitvā patte tñāpesi, so tāya mattikāya pabbhāre paribhaṇḍaṃ akāsi⁵, tassā mattikāpiṇḍa-

¹ Bā - pahatthāṃ. ² Bā hotu. ³ Cks nivattitvā, ⁴ C^s imā, Bā omits evaṃ. ⁵ Bā - atha. ⁶ Cks omit naṃ. ⁷ Cks omit taṃ. ⁸ Cks add agge. ⁹ Ck - katheva, C^s - kameva, B^s - karaṇameva. ¹⁰ Bā yaṃ. ¹¹ Bā kinnari-. ¹² read: -ttha bhariyā. ¹³ Bā yaṃ kinnarikassa. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā adds cīvarāṃ. ¹⁶ Bā add paduṭṭhena manasa mattikampi bhikkhatiti avoca paccakabuddho niccalo va ahoṣi atha sā paccakabuddhaṃ niccalitaṃ disvā puna cittaṃ pasādetvā oloketvā. ¹⁷ Bā adds sukhumaṃ. ¹⁸ Bā add sā nacirasseva tato cavitvā tasmiṃ yeva nagare bahidvāragāme duggatitthiyaṃ kucchimhi paṭisaṇḍhiṃ gaṇhi sā dasamāsaccayena mātukucchito nikkhami.

phalena sarīraṃ phassasampannaṃ ahoṣi, kujjhivā olokitattā pana
 hatthapādamukhaakkhināsāni pāpāni virūpāni ahesuṃ, tena naṃ Pañ-
 capāpā t' eva¹ sañjānāmisu. Ath' ekadivasāṃ Bārāṇasirājā rattinā
 aññātakavesena nagaraṃ parigaṇhanto taṃ padesaṃ gato, sāpi gāma-
 dārikāhi saddhiṃ kilānti ajānitvā va rājānaṃ hatthe gaṇhi, so tassā⁵
 hatthasamphassena sabhāvena saṇṭhātum² nāsakkhi, dibbaphassena³
 puṭṭho viya ahoṣi, so phassarāgaratto tathārūpaṇi⁴ pi taṃ hatthe ga-
 hetvā „kassa dhītāsīti“ pucchitvā „dvāravāsino“ ti vutte assāmika-
 bhāvaṃ pucchitvā „ahaṃ te sāmiko bhavissāmi, gaccha mātāpitāro
 anujānāpehīti“ ā., sā mātāpitāro upagantvā „eko maṃ puriso iccha-
 tīti“ vatvā „so pi duggato bhavissati“⁵ sace tādisaṃ pi icchati, sādhu-
 ti vutte gantvā mātāpitūhi anuññātabhāvaṃ ārocesi, so tasmīṃ yeva
 gehe tāya saddhiṃ vasitvā pāto va rājanivesanaṃ pāvīsi, tato 'paṭṭhāy'
 eva rājā aññātakavesena nibaddhaṃ ta. gacchati aññānaṃ itthiṃ olo-
 ketuṃ na icchati. Ath' ekadivasāṃ tassā pitu lohita-pakkkhandikā¹⁵
 uppajji, asambhinnakhīrasappimadhusakkkharāyutto pāyāso tassa⁶ bhe-
 sājjaṃ, taṃ te daliddatāya uppādetuṃ na sakkonti, tato Pañcapāpāya
 mātā dhītaraṃ ā.: „kiṃ amma tava sāmiko pāyāsaṃ uppādetuṃ
 sakkhissatīti“, „amma mama sāmikena amhehi pi duggatatarena bha-
 vitabbaṃ, evaṃ sante pi pucchissāmi naṃ, mā cintayīti“ vatvā tassā²⁰
 gamanavelāya dummanā⁷ hutvā nisīdi, atha naṃ rājā āgantvā „kiṃ
 dummanāsīti“ pucchitvā taṃ atthaṃ sutvā „bhādde idaṃ atīssara-
 bhesajjaṃ kuto labhissāmiti“ vatvā cintesi: „na sakkā mayā nicca-
 kālaṃ evaṃ carituṃ, antarāmagge parissayo pi daṭṭhabbo, sace kho
 pana etaṃ antepuraṃ nesaṃmi etissā phassasampadaṃ ajānanta 'am-
 bākaṃ rājā yakkhināṃ gahetvā āgato' ti kelīṃ karissanti, sakala-
 nagaravāsino etissā samphassaṃ jānāpetvā garahaṃ mocessāmiti“,
 atha naṃ ā.: „bhādde mā cintayī, āharissāmi te pitu pāyāsaṃ“ ti
 vatvā tāya saddhiṃ abhiraṃitvā rājanivesanaṃ⁸ gantvā punadvase
 tādisaṃ pāyāsaṃ pacāpetvā paṇṇāni aggahetvā⁹ dve puṭe katvā ekas-
 miṃ⁹ pāyāsaṃ pakkhipitvā ekasmiṃ eulāmaṇiṃ ṭhapetvā baddhitvā
 rattibhāge gantvā „bhādde mayaṃ daliddā, kicchena sampāditāṃ,
 tava pitaraṃ 'ajja imahā puṭā pāyāsaṃ bhuñja¹⁰ sve imahā' ti
 vadeyyāsīti“ ā.: sā tathā akāsi, ath' assā pitā ojasampannattā
 pāyāsassa thokaṃ eva bhuñjitvā titto jāto, sesaṃ mātu datvā sayam³⁵

¹ Bā tveva. ² Bā sandhāretuṃ. ³ Bā -samphassena. ⁴ Bā tathāvirū-. ⁵ Bā
 -tīti. ⁶ Bā va etassa. ⁷ Ck^s -no. ⁸ Bā āharāpetvā. ⁹ Ck^s omīti ek-. ¹⁰
 Bā -atu.

pi bluñji, tayo pi sukhitā ahesum, cūlāmanipuṭaṃ punadivasatthāya
 ṭhapesum, rājā nivesanaṃ gantvā mukhaṃ dhovitvā „cūlāmaṇiṃ me
 āharathā“ 'ti vatvā „na passāma devā“ 'ti vutte „sakalanagaraṃ
 vicinathā“ 'ti ā., vicinitvā na passimsu, „tena hi bahinagare dalidda-
 5 ghesu bhattapaṇṇapute upādāya vicinathā“ 'ti vicinitvā¹ tasmiṃ
 ghare cūlāmaṇiṃ disvā „tassā mātāpitāro corā“² ti bandhitvā na-
 yimsu, ath' assā pitā „sāmi na mayā corā, aññenāyaṃ maṇi ābhato“
 ti vatvā „kenā“ 'ti vutte „jāmatarā me“³ ti ācikkhitvā „kahaṃ so“
 ti pucchite „dhītā me jānātīti ā., tato tāya saddhiṃ kathesi: „amma
 10 sāmikan“⁴ te jānāsīti“, „na jānāmi“⁵, „evaṃ sante amhākaṃ jīvitam
 u' atthīti“⁶, „tāta so andhakāre āgantvā“⁷ andhakāre yeva yāti, ten'
 assa rūpaṃ na jānāmi, hatthasamphassena pana paṃ jānitum sakko-
 mīti“, so rājapurisānaṃ ārocesi, te pi rañño ārocesum, rājā ajānanto
 viya hutvā „tena hi taṃ itthiṃ rājaṅgaṇe“⁸ antosāṇiyāṃ ṭhapetvā
 15 sāṇiyā hatthappamaṇaṃ chiddaṃ katvā nagaravāsino sannipātetvā
 hatthasamphassena coraṃ gaṇhathā“ 'ti ā., rājapurisā tathā kātum
 tassā santikaṃ gantvā rūpaṃ disvā va vippatīsārino hutvā āhaṃsu:
 „ayaṃ“⁹ pisācīti¹⁰, jigucchitvā phusitum¹¹ na ussaḥimsu, ānetvā
 pana¹² rājaṅgaṇe antosāṇiyāṃ ṭhapetvā sakalanagaravāsino sannipāte-
 20 sum, sā āgatāgatassa chiddena pasāritam hattham gahetvā va „no
 eso“ vadati, purisā tassā dibbaphassasadiṣe phasse bajjhivā apa-
 gantum na sakkhiṃsu, „sa“¹³ āyaṃ daṇḍārahā daṇḍaṃ datvāpi dāsa-
 kammakarabhāvaṃ upagantvāpi etaṃ ghare karissāma“ 'ti cintayimsu,
 atha te rājapurisā daṇḍehi koṭṭetvā pabbājesum¹⁴, uparājāṃ ādikatvā
 25 sabbe ummattakā viya ahesum, atha¹⁵ rājā: „kiñci“¹⁶ ahaṃ bha-
 veyyan“ ti hattham pasāresi, taṃ hatthe gahetvā va „coro me
 gahito“ ti mahāsaddaṃ kari, rājā te purise pucchi: „tumhe etāya
 hatthe gahitā kim cintayitthā“ 'ti, te yathābhūtaṃ ārocesum, atha
 ne rājā ā.: „ahaṃ“¹⁷ attano gehaṃ ānetum evaṃ kāresim¹⁸, etissā
 30 phassaṃ¹⁹ ajānantā maṃ paribhaveyyun²⁰ ti vatvā²¹ „tasmā“²² mayā
 sabbe tumhe jānapitā, vadatha²³ idāni kass' esā gehe bhavitum yuttā“
 ti, „tumhākaṃ devā“ 'ti, atha naṃ abhisiñcitvā aggamahesiṃ aññāsi²⁴,

¹ Bđ C^s -nanta. ² Bđ -ro. ³ C^s -ro, Bđ me jānamatarā. ⁴ C^s yan. ⁵ C^s
 natthi. ⁶ C^s āgañjitvā, C^s agañchitvā. ⁷ C^s adds sā, C^s sa. ⁸ C^s ahaddhi.
⁹ Bđs dhidhi. ¹⁰ C^s jisā-, C^s pisāmīti, Bđ phisācīti. ¹¹ C^s phusitum, Bđ
 phassi-. ¹² Bđs add naṃ. ¹³ Bđs palāpesum. ¹⁴ Bđ adds naṃ. ¹⁵ C^s kañci.
¹⁶ Bđs add etaṃ. ¹⁷ Bđs evamakāsi. ¹⁸ C^s -ā, C^s omits ph-. ¹⁹ C^s -bhā-
²⁰ Bđs cintevā. ²¹ C^s tassa. ²² Bđ -etha. ²³ Bđ akāsi.

mātāpitunnam pi 'ssā issariyaṃ dāpesi, tato paṭṭhāya pana¹ sammatto
 n' eva vinicchayaṃ paṭṭhapesi na aññaṃ itthiṃ oloketi, tā tassā²
 antaram pariyesimsu, sā ekadivasam dvinnam³ aggamahesibhāvassa
 supine nimittam disvā raṇṇo ārocesi, rājā supinapāṭhake pakko-
 sāpetvā „evarūpe supine diṭṭhe kiṃ hotīti“ pucchi, te itarāsaṃ⁵
 itthinaṃ santikā lañcam gahetvā „mahārāja deviyā sabbasetahatthino
 khandhe nisinnabhāvo tumhākaṃ maraṇassa pubbanimittam hatthik-
 khandhagatāya candaparāmasanaṃ tumhākaṃ paccāmittarājānaya-
 nassa⁴ pubbanimittan“ ti vatvā „idāni kiṃ katabban“ ti vutte
 „deva imaṃ māretum na sakkā, nāvāya pana naṃ ṭhapetvā¹⁰
 nadiyaṃ vissajjetum vaṭṭatīti“ vadimsu, rājā āhāravatthālāmkārehi
 saddhiṃ rattibhāge⁵ naṃ nāvāyaṃ ṭhapetvā nadiyaṃ vissajjāpesi, sā
 nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya udakakilaṃ kilantassa Pā-
 vāriyaraṇṇo abhimukhaṃ⁶ pattā, tassa senāpati nāvāṃ disvā „ayaṃ
 nāvā mayhan“ ti ā., rājā „nāvāya bhaṇḍam mayhan“ ti vatvā āga-¹⁵
 tāya nāvāya taṃ disvā „kā nāma tvaṃ pisācisadisā⁷“ ti pucchi, sā
 sitaṃ katvā Bakassa raṇṇo aggamahesibhāvāṃ kathetvā taṃ⁸ sabbaṃ
 pavattiṃ tassa kathesi, sā pana Pañcapāpā ti sakala-Jambudīpe pā-
 kaṭṭā⁹, aha naṃ rājā hatthe gahetvā ukkhipi, saha gahaṇen' eva
 phassarāgaratto aṇṇāsu itthiṃ¹⁰ itthisaṇṇam pi akatvā taṃ agga-²⁰
 mahesitṭhāne ṭhapesi, sā tassa pānasamā ahoṣi, Bako taṃ pavattiṃ
 sutvā „nāhaṃ tassa aggamahesiṃ¹¹ kātuṃ dassāmiti“ senaṃ saṃ-
 kaḍḍhitvā¹² tassa paṭititthe¹³ nivesanaṃ katvā paṇṇam pesesi: „bhari-
 yaṃ vā me detu yuddhaṃ vā“ ti, so¹⁴ yuddhasajjo ahoṣi, ubhinnaṃ
 amaccā „mātugāmaṃ nissāya maraṇakiccaṃ n' atthi, purimasāmikattā²⁵
 esā Bakassa pāpuṇāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa¹⁵, tasmā eke-
 kassa gehe sattasattadivasāni hotū“ 'ti mantetvā dve pi rājāno saṇṇā-
 pesum, te ubho pi attamanā hutvā tiṭṭhapatitthe¹⁶ nagarāni māpetvā
 vasimsu, sā dvinnam pi tesam mahesittam¹⁷ kāreṣi, dve pi tassā sam-
 mattā¹⁸ ahesum, sā pana ekassa ghare sattāhaṃ vasitvā nāvāya³⁰
 itarassa gharaṃ gacchati¹⁹, nāvāṃ pājetvā nentena ekena mahallaka-
 khañjakena²⁰ vattena saddhiṃ nadimajjhe pāpam karoti. Tadā K.

¹ Bds add tāya. ² Cs tātassam, Cks tā yassā. ³ Bds add rājūnaṃ. ⁴ Bd -rā-
 jassa. ⁵ Cks -gāya. ⁶ Bd -kathānaṃ. ⁷ Bd -ca-. ⁸ Cks omit taṃ. ⁹ Cks
 add ahesum. ¹⁰ Cks omit itthiṃ. ¹¹ all three MSS. -si. ¹² Bds -ḍḍhi. ¹³
 Bds tassa pana nadititthe. ¹⁴ Bds add yuddhaṃ dassāmi na bhariyaṃ ti vatvā.
¹⁵ Ck -riyayassa, Bds riyassāti. ¹⁶ Bds tiṭṭhapatitthēna. ¹⁷ Bd aggamahesitaṃ.
¹⁸ Cks samaggā. ¹⁹ Bd ghare gacchanti. ²⁰ Cks -ke, Bds -khujjakena.

sakunārājā Bako ahosi, tasmā idam attanā dīṭṭhakam¹ āharitvā dassento ā.:

22. Bakassa ca² Pāvārikassa raṇṇo
accantakāmānugatassa bhariyā
avācari³ baddhavasānugassa⁴.
kam vā itthi⁵ nāticare tadanān ti. 309.

Ta. accantakāmānugatassā 'ti accantaṁ kāmāṁ anugatassa, avācarīti⁵ anācārāṁ cari, baddhavasānugassā³ 'ti baddhassa⁶ attano vasānugatassa attano pesanakārassa santike ti a., karaṇatthe vā⁷ sāmivacanāṁ. tena
10 saddhiṁ pāpam akāsi vuttam hoti, tadanān ti katarāṁ⁸ ānāṁ purisāṁ nāticareyyā 'ti a.

Aparam⁹ pi: atīte Brahmadattassa bhariyā Piṅgiyānī¹⁰ nāma¹¹ sihapañjaraṁ vivaritvā oloketi māṅgalassagopakaṁ disvā raṇṇo niddokkamanakāle¹² vātapānena oruyha tena saddhiṁ aticaritvā puna
15 pāsadam abhiruya gandhehi sarīraṁ ubbaṭṭetvā raṇṇā saddhiṁ nipajji, ath ekadivasam rājā „kin nu kho deviyā adḍharattasamaye niccaṁ sarīraṁ sītalam hoti, parigaṇhissāmi nan“ ti ekadivasam niddupagato viya hutvā tam utthāya gacchantiṁ anugantvā assabandhena saddhiṁ aticarantiṁ disvā nivattitvā sayanam abhirūhi¹³, sāpi aticaritvā
20 āgantvā cullasayane¹⁴ nipajji. punadivase rājāmaccamajjhe yeva tam pakkosāpetvā tam kiccaṁ āvikaritvā „sabbā va itthiyo pāpadhammā“ ti tassā vadhabandhanachejjabhejjārahaṁ dosaṁ¹⁵ khamitvā thānā cāvetvā ānāṁ aggamahesiṁ akāsi. Tadā Kuṇālarājā Brahmadatto ahosi, tena tam attanā dīṭṭhakam āharitvā dassento pi:

23. Piṅgiyānī¹⁶ sabbalokissarassa
raṇṇo piyā Brahmadattassa bhariyā
avācari baddhavasānugassa¹⁷,
tam vāpi¹⁸ sā nājjhaga kāmakāminīti g. ā. 310.

Ta. tam ti sā evaṁ aticaranti tam va assabandham tam vā¹⁸ aggamahesiṭhānan ti ubhayam pi na ajjhaga¹⁹, ubhayato bhaṭṭha ahosi, kāmakāminīti kāme paṭṭhayaṁnā, evaṁ pāpadhammā itthiyo ti.

¹ Bā dīṭṭham. ² Bās anācāri. ³ Bā paṭhavasānugata-. ⁴ so C^s; C^k kam vasi itthi, Bā kam vāpi itthi, read: kam vāpi thī? ⁵ Bās anācārīti. ⁶ Bā paṭhassa. ⁷ Bās tam. ⁸ Bā adds tam. ⁹ Bā -rā. ¹⁰ C^s piṅgiyāti, C^k pigiyāti, Bā piyaṅgayāni. ¹¹ Bā adds aggamahesi. ¹² so C^s; Bā niddupagamana-. ¹³ Bā -rūyhi. ¹⁴ C^k tulla-, Bā cūlasayanake. ¹⁵ C^k -bandhanajje bhejjārahaṁnosaṁ, Bā -bandhachajjabhajjā-, C^s -raharām-. ¹⁶ Bā piyaṅgayāni. ¹⁷ Bās anācāri paṭha vasānugatassa. ¹⁸ C^s omit assa -. ¹⁹ Bā nājjhagamā.

Atītavattthumhi itthīnaṃ dosaṃ kathetvā aparena pi pariyāyena
tāsaṃ dosaṃ eva kathento āha:

24. Khuddānaṃ lahucittānaṃ akataññuna dūbhināṃ¹
nādevasatto puriso thīnaṃ saddhātum arahati. 311.
25. Na tā² pajānanti kataṃ na kiccaṃ
na mātarāṃ pitarāṃ bhātaraṃ vā,
anariyā samatikkantadhammā
sassa³ eva⁴ cittassa vasaṃ vajanti. 312. 5
26. Cirānuvuttham⁴ pi piyaṃ manāpaṃ
anukampakaṃ⁵ pāṇasaṃam pi santaṃ⁶
āvāsu⁷ kicesu ca naṃ jahanti.
tasmāham itthīnaṃ na vissasāmi. 313. 10
27. Thīnaṃ hi cittaṃ yathā vānarassa⁸
kannappakannaṃ yathā rukkhachāyā,
calācalaṃ hadayaṃ itthiyānaṃ⁹
cakkassa¹⁰ nemi viya¹¹ parivattati. 314. 15
28. Yadā tā passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹³ purisassa vittaṃ¹⁴
saṇhāhi vācāhi nayanti-m-etaṃ¹⁵
kambojakā jalajenēva assaṃ. 315. 20
29. Yadā na passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹⁶ purisassa vittaṃ¹⁴
samantato naṃ parivajjayanti
tiṇṇo nadīpāragato va kullaṃ. 316.
30. Silesūpaṃā sikhi-r-iva¹⁷ sabbabbhakkhā
tikkhāmayā¹⁸ nadi-r-iva¹⁹ sīghasotā
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca²⁰
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 317: 25
31. Na tā²¹ ekassa na dvinnaṃ āpaṇo va²² pasārito,
yo tā mayhan ti maññeyya vātaṃ jālena bādhaye²³. 318. 30

¹ Bā -naṃ mittadubbhināṃ. ² Cks taṃ. ³ Cks sassaṃ. ⁴ Ck -nnuttam,
Bā -vuthaṃ. ⁵ Bā -kamman. ⁶ Bā bhattāṃ, Ck santa, Cs santīm. ⁷ Cs Bā
avāsu. ⁸ Bā bārāṇassa, Bs vāra-. ⁹ Bā itthīnaṃ. ¹⁰ Cks omit ca-. ¹¹ so
Bā; Ck nevivara, Cs nemiva. ¹² Bā sapekkha-. ¹³ Cks a-. ¹⁴ Cks ci-. ¹⁵
Cs Bā enam. ¹⁶ Cs a-. ¹⁷ read: sikhīva? ¹⁸ so Ck; Cs tikkhāmayā, Bā
tikkhāmanā. ¹⁹ Cs Bā nadīva; read: nadīva? ²⁰ so Cs; Ck yamampiyaṇa,
Bā yamappiyanti. ²¹ Bā etā. ²² Cks so. ²³ Bā bandhaye.

82. Yathā nadī ca pantho ca pānāgārāṃ sabhā papā
evaṃ lokitthiyo nāma, velā tāsāṃ na vijjati¹. 319.
33. Ghatāsanasamā h' etā kaṇhasappasirūpanā,
gāvo bahitiṇassēva² omasanti varam varam. 320
- 5 31. Ghatāsanaṃ kuṇjaraṃ kaṇhasappaṃ
muddhābhissitaṃ pamadā ca sabbā
ete na so³ niccayatto bhajetha,
tesāṃ bhavē⁴ dubbidu sabbabhāvo. 321.
35. Nācantaṇṇā na bahūna⁵ kanta
na dakkhiṇā pamadā seviṭabbā,
16 na parassa bhariyā na dhanassa hetu
et' itthiyo pañca na sevitaṭṭā ti. 322.

Ta. khuddānaṃ⁶ 'ti khuddānaṃ⁶, Kaṇaverajātaka⁷ viya baddhacore pi
sārajjanaṃ sandhāy' etaṃ vuttaṃ, lahuclittānaṃ ti taṃ muhuttam eva pari-
vattanacittānaṃ, Culladhanuggahajātakaṃ⁸ etaṃ kathetabbāṃ⁸, akatuññutā pana
15 etāsāṃ Ekanipāte Takkāriyajātakena dipetabbā, nādevasatto ti na adevasatto
devena asatto anāsatto⁹ ayakkhagahitako abhūtāvattito¹⁰ puriso thīnaṃ sila-
vantataṃ¹¹ saddhātum¹² nārahati¹³ bhūtāvatto¹⁴ pana saddaheyya, katan ti
attano katan upakāraṃ, kiccaṃ ti attanā katabbakiccaṃ, na mātaraṃ ti
20 sabbe pi nātake chaḍḍetvā yasmim paṭibaddhacittā honti taṃ nēva anubandha-
naṭo ete matādayo na jānanti¹⁵ nāma mahāpanthakamātā¹⁶ viya, anarya ti
mīlajjā, sassā 'ti sakassa, avāsū¹⁷ 'ti āpadāsu¹⁷, kiccesū 'ti tesu tesu karaṇi-
yesu, kānappakannaṃ ti otiṇṇotiṇṇaṃ, yathā hi visame padese rukkhac-
chāyā ninnam pi orohati thalam pi abhirūhati¹⁸ tathā etāsaṃ pi cittaṃ na
25 kiñci uttamādhamaṃ vajjeti, calācalaṃ ti ekasmiṃ yeva apatiṭṭhitaṃ, nemiti
sakaṭassa gacchato cakkānemi viya, ādeyyarūpan¹⁹ ti gahetabbajātikaṃ,
vittan ti dhanāṃ, nayantīti attano vasaṃ nenti, jalajenā 'ti jalajāta-
sevalena, Kambhajakarattā-vāsino kira yadā aṭavito asse gaṇhitukāmā honti tada
ekasmiṃ thāne vatim parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā assānaṃ udakapānatitthe
30 sevalaṃ madhunā makkhētva sevalasambaddhāni²⁰ tīre²¹ tiṇāni ādiṃ katvā yava
parikkhepadvārā makkhenti, assā pāṇiyaṃ pīvitvā rasagedhena madhumakkhitāni
tiṇāni carantā²² anukkamena taṃ thānaṃ pavisanti, iti te²³ yathā jalajena

¹ in Bā the second hemistich comes before the first. ² Ck bahu-. ³ Ck Bā
ro, B^o yo. ⁴ Bds have. ⁵ Ck bahunā, Bā bahunna. ⁶ Bds luddā-. ⁷
Ck -ru-, B^o kajavedā-. ⁸ Bā dipetabbāṃ. ⁹ so Ck; Bds na devasattoti na
devasatto devena anāsatto. ¹⁰ so Ck; Ck abhūtāvattito, Bā abhūtāpavattito. ¹¹
Bds -vantatavādāṃ. ¹² Bā sandhā-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Ck -e, Bā
bhūta vitto. ¹⁵ Bds -āti. ¹⁶ Ck -patthaka-? Bā -paṇhaka. ¹⁷ Ck Bā apa-. ¹⁸
Bds -rūyhati. ¹⁹ Ck a-. ²⁰ Ck -savaddhāni, C^o -saṃvaddhāni, Bā sambaddhāni,
B^o -saṃbandhanā. ²¹ Bā omits tīre. ²² Bds khūdanā. ²³ Ck se, Bā yathā te.

palobhetvā asse¹ vasaṃ² nenti tathā etāpi dhanān disvā tassa gahanatthāya
 saṅghāhi vācāhi purisaṃ vasaṃ nentitī a., kullaṇaṃ ti tarapatthāya gahitaṃ yaṃ
 kiñci, silesūpamā ti purisaṇaṃ cittabandhanena silesasadiṣā, tikkhāmayā
 ti tikhiṇamāyā³, siṅhasotā nadirivā⁴ ti yathā pabbateyyā nadī siṅhasotā⁵
 ti a., āpaṇo ti yathā ca pasāritāpaṇo yesaṃ mūlaṃ atthi tesāṃ yeva upakāro
 tath' etāpi, yo tā ti yo puriso tā itthiyo, bādhaye⁶ ti yo vātaṃ pi jālena
 bādheyya⁶, velā tāsāṃ na vijjatitī yathā etāsaṃ nadīnaṃ asukavelāyaṃ ev'
 ettha gantabban ti velā n' atthi rattim pi divāpi icchiticchitakkhane upagantabbā
 n' eva asuken' evā⁷ ti pi mariyādā n' atthi atthikattikena upagantabbā n' eva
 (-?) tathā etāpiti a., ghatāsanaṃ aṃ ti yathā aggi indhanena tappati etāpi
 kilesaratiyā, kaṇha - ti kodhanatāya upanāhitāya ghoravisatāya dūjivhatāya
 mittadūbhitāya⁸ ti pañcahi kāraṇehi kaṇhasappasirasadiṣā, tattha bahulārāgatāya
 ghoravisatā piṇṇatāya dūjivhatā⁸ aticāritāya mittadūbhitā veditabbā, gāvo
 bahitipassa⁹ ti yathā gāvo khāditaṭṭhānaṃ chaḍḍetvā bahimanāpassa¹⁰
 tiṇassa varaṃ varaṃ omasanti khādanti evaṃ etāpi niddhanaṃ chaḍḍetvā
 aṇṇaṃ sadhanaṃ eva gacchantitī¹¹ a., muddhābhisaṭṭhānaṃ rājānaṃ, pa-
 madā ca sabbā ti sabbā tā itthiyo, ete¹² ti ete pañca jane, niccayatto¹³
 ti niccaṃ saṃnāto upaṭṭhitasati, appamatto va hutvā ti a., dubbidū ti dūjjāno,
 sabbabāhavo ti ajjhāsayo, ciraparicīṇṇo pi hi aggi dahati ciravissāsiko pi
 kuṇjaro ghāteti ciraparicito pi sappo dasati ciravissāsiko pi rājā anattakāro¹⁴
 hoti, evaṃ ciraparicīṇṇāpi itthiyo vikāraṃ dassentitī, naccantavaṇṇā ti
 abhirūpavatī, na bahūna¹⁵ kantā ti aḍḍhakāsigaṇṇikā viya na bahunnaṃ piyā
 manāpā, na dakkhiṇā ti naccagītakusalā, tathārūpā hi¹⁶ bahumittā honti
 tasmā na sevittabbā, na dhanassa hetū ti yā dhanahetu yeva bhajati sā
 apariggahāpi na sevittabbā, sā hi dhanān alabhamānā kujjhati.

Evaṃ vutte mahājano M-assa „āho sukathitaṇ" ti sādhu-
 kāraṃ adāsi, so etehi kāraṇehi itthīnaṃ agunaṃ kathetvā
 tuṇhi ahoṣi.

Taṃ sutvā Ānando gijjharājā „samma Kuṇālarājā ahaṃ
 pi attano nāṇabalena itthīnaṃ agunaṃ kathessāmīti" vatvā
 agunakathaṃ ārabhi.

Taṃ dassento Bhagavā¹⁷ āha: Atha khalu bho A. gijjharājā
 K-ssa sakunassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ¹⁸ viditvā tāyaṃ velāyaṃ
 imā gāthāyo abbhāsi:

¹ Ck -ā, Cs -a, Bd -am. ² Bd -e. ³ all three MSS. tikkhamāyā ti tikhiṇa-
 mayā. ⁴ Ck siṅhamāyā, Bd Cs add evaṃ siṅhamāyā. ⁵ Bds bandh-. ⁶ Ck
 baddh-, Bds bandh-. ⁷ Cks -kenavā. ⁸ Cs -tāya. ⁹ Cks bahu-. ¹⁰ Cks -manā-
 pamanāpassa. ¹¹ Bds bhaj-. ¹² Cks etā. ¹³ Cs -yanto, Ck niccaṃ yatto, Bd
 -yato. ¹⁴ Cs Bd -karo. ¹⁵ Ck bahu, Bd bahunnaṃ. ¹⁶ Cs Bd add bahūhi pat-
 thitā. ¹⁷ Bds satthā. ¹⁸ Bd -gāthā pari-.

36. Pṇṇaṃ pi ce 'maṃ paṭhaviṃ dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya taṃ pi,
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 323.
- 5 37. Uṭṭhāhakaṇ ce pi alīnavuttīṃ
koṃarabhaddāraṃ piyaṃ manāpaṃ
āvāsu¹ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmā hi itthīnaṃ na vissasāmi. 324.
38. Na vissase icchati maṃ ti poso,
10 na vissase rodati me sakāse,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 325.
39. Na vissase sākhaṇurāṇasanthataṃ,
na vissase mittapurāṇacoraṃ,
15 na vissase rājā sakhā² mamaṃ ti,
na vissase itthi dasanna mātaraṃ. 326.
40. Na vissase rāmaṇarāsu nārisu
accantasīlāsu asaṇṇatāsu,
accantaṇṇamānugataṃ assa bhariyā
20 na vissase, tittasamaṃ hi nāriyo. 327.
41. Haneyyu³ chindeyyuṃ pi chedayeyyuṃ⁴
kaṇṭhaṃ⁵ pi chetvā⁶ rudhiraṃ pipeyyuṃ⁷,
mā dīnakāmāsu⁸ asaṇṇatāsu
bhāvaṃ kare Gaṅgatiṭṭhūpamāsu. 328.
- 25 42. Musā tāsaṃ yathā saccaṃ saccaṃ tāsaṃ tathā⁹ musā,
gāvo bahitiṇassēva¹⁰ omasanti varam varam. 329.
43. Gataṃ etā palobhenti pekkhitena mihitena¹¹ ca
atho pi dunnivāṭṭhena mañjunā bhaṇitena ca. 330.
44. Coriyo kaṭṭhina¹² h' etā vālā ca lapasakkharā¹²,
30 na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vañcanaṃ. 331.
45. Asā lokitthiyo nāma, velā tāsaṃ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā. 332.
46. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
35 nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 333.

¹ Cks apassu. ² Cks rāja-, Bđ rājā sukhā. ³ Cks -um, Bđs -umpi. ⁴ Bđs chindā-peyyumpi. ⁵ Bđs -e. ⁶ Ck jatvā. ⁷ Bđs piveyyuṃ. ⁸ Bđs dīna-. ⁹ Bđs yathā. ¹⁰ Cks bahu-. ¹¹ Bđ mitena, read: smitena or mhitena. ¹² Bđ capala.

47. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati.
dhanattā pativellanti latā va dumanissitā. 334.
48. Hatthibandhaṃ assabandhaṃ gopurisaṃ ca caṇḍālāṃ¹
chavaḍāhakaṃ [pupphachaddakam]
sadhanam anupatanti nāriyo. 335.
49. Kulaputtam pi jahanti akiñcanaṃ chavakasamaṃ²
sadisam api³ gacchanti [anupatanti] dhanahetu⁴ nāriyo⁵ ti. 336.

5

Ta, ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁵ ti kathāya⁶ ādimajjhapiyosānaṃ,
laddhā khaṇaṃ ti okāsaṃ labhivā, icchatī man ti maṃ eṣā icchatīti pi
puriso itthīnaṃ na vissaseyya, sākha purāṇasanthataṃ ti hiyyo vā pare vā 10
santhataṃ purāṇapaṇṇasanthataṃ⁷ na vissase, appoṭhetvā⁸ apaccavekkhitvā na
paribhūñjeyya, tatra hi dīghajātiko vā pavisitvā tiṭṭheyya paccamito vā satthaṃ
nikkhipeyya, mittapurāṇacoraṃ ti panthadūbhanatṭhāne tṭhitaṃ coraṃ
purāṇamitto me ti⁹ na vissaseyya; corā¹⁰ hi ye¹¹ sañjānanti te yeva mārenti,
sakhā mamaṃ ti so hi khippam eva kujjhati, tasmā rājānaṃ sakhā me ti na 15
vissase, dasannamātaraṃ ti ayaṃ mahallikā idāni maṃ na aticarissatī attā-
naṃ rakkhissatī¹² na vissasitabbā, rāmakarāsū 'ti bālānaṃ ratikarāsū,
accantasīlāsū 'ti atikkantasīlāsū, accanta--gatassāpīti sace pi accanta-
anugatapemā assa tathāpi naṃ na vissase, kiṃkaraṇā: tiṭṭhasamā hi nāriyo
ti sambandho, tiṭṭhaṃ viya sabbasādhāraṇā ti a., haneyyun ti kuddhā vā 20
aññapurisasārattā vā hutvā sabbesaṃ taṃ hananādikaṃ kareyyuṃ, mā dīna-
kāmāsū¹³ 'ti hīnaññāsayaṃ¹⁴ kilīṭṭhaṃsayāsu, bhavaṃ ti evarūpaṃ sinehaṃ
mā kari¹⁵, Gaṅgātīthūpamāsū 'ti sabbasādhāraṇatṭhena Gaṅgātīthasādisū,
musā ti musāvādo tasmaṃ saccasādiso va, gatenā 'ti ādisu pekkhītena palo-
bhanena¹⁶ Umādanitijātakaṃ dunnivatthena Naṇiñijātakaṃ mañjunā bhaṇitena 25
'tuvaṇam kho ayyaputta āgaccheyyāsīti' Nandattherassa vatthuṃ kathetabbaṃ,
coriyo ti sambhatassa¹⁷ vīnāsanena coriyo, kaṭṭhinā¹⁸ ti thaddhahadaya, vāḷā
ti duṭṭhā appaken' eva kujjhanasīlā. lapasakkharā¹⁹ ti nīratthakalapana
sakkharā viya madhurā, asā ti asatiyo lānikā, sārattā ti sabbasārattā²⁰, pa-
gabbhā ti kāyapagabbhiyādīhi pagabbhā, yathā ti yatthā sikhī sabbaghaso evaṃ 30
tāpi sabbaghasā, pativellanti ti parissajanti upagūhaṃti veṇṇenti, latā vā 'ti
yathā latā rukkhaniṣṣitā rukkhaṃ veṇṇeti evaṃ etā purisaṃ parissajantiyo pi
dhanam²¹ parissajanti nāma, hatthibandhādīsu gopuriso ti vuccati gopālako,
chavaḍāhakaṃ ti chavānaṃ dāhakaṃ susānagopānaṃ²¹ ti vuttaṃ hoti, puppha-
chaddakam ti vaccaṭṭhānasodhakaṃ, sadhanaṃ ti etesu pi sadhanaṃ anu- 35

¹ so all three MSS. ² so B^s; B^d chavakasama, C^ks cataka. ³ read? abhi? ⁴
add va? ⁵ B^ds -gāthāpari-. ⁶ B^ds gāthāya. ⁷ B^d sakhā in the place of paṇṇa.
⁸ so C^ks; B^d -ṭetvā. ⁹ B^ds add taṃ. ¹⁰ B^d -o. ¹¹ C^ks yene, B^s yeye? ¹²
C^ks -sīti. ¹³ C^k B^d dīna-. ¹⁴ C^k lita-, C^s lina-, B^d hina-. ¹⁵ C^ks tare. ¹⁶
C^ks -ne. ¹⁷ B^d adds dhanassa. ¹⁸ B^ds lapanasa-. ¹⁹ C^ks -dārattā. ²⁰ B^d
omits pari -. ²¹ B^ds susānapālan.

gacchanti yeva, akiñcānaṃ ti adhanāṃ, chavakasamaṃ¹ ti sunakhamāṃ-
sakhādakacaṇḍālena samāṃ sadisaṃ tena nibbisesaṃ pi purisaṃ bhajanti gac-
chanti², kasmā³: yasmā anupatanti dhanahetu nāriyo.

Evam attano nāṇe tathavā Ānando gijjharājā itthīnaṃ
5 aguṇaṃ kathetvā tuṇhi ahosi. Tassa vacanaṃ sutvā Nārado
pi attano nāṇe tathavā tāsaṃ aguṇaṃ kathesi.

Taṃ dassento Satthā āha: Atha khalu bho Nārado deya-
brāhmaṇo Ānandassa g-assa ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁴ veditvā tāyaṃ
velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi:

- 10 50. Cattāro me na pūrenti, te me suṇātha⁵ bhāsato:
samuddo brāhmaṇo rājā itthi cāpi dijampati. 337.
51. Saritā sāgaraṃ yanti yā kāci pathaviṃ sitā⁶
tā samuddaṃ na pūrenti, ūnattā⁷ hi na pūrati. 338.
52. Brāhmaṇo ca adhiyānaṃ vedanā akkhānapañcamāṃ⁸
15 bhiyyo pi sutam iccheyya, ūnattā hi na pūrati. 339.
53. Rājā ca paṭhaviṃ sabbaṃ sasamuddaṃ sapabbataṃ
ajjhāvase vijinitvā anantaratanocitaṃ,
pāraṃ samuddaṃ pattheti, ūnattā hi na pūrati. 340.
54. Ekamekāya itthiyā atthattā patino siyā
20 sūrā ca balavantā⁹ ca sabbakāmarasāharā,
kareyya navame chandaṃ, ūnattā hi na pūrati. 341.
55. Sabbitthiyo sikhi-r-iva sabbabhakkhā,
sabbitthiyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbitthiyo kaṇṭhakānaṃ¹⁰ pasākhā,
25 sabbitthiyo dhanahetū vajanti. 342.
56. Vātaṃ jalena¹¹ paro¹² parāmase
osiñciyā¹³ sāgaraṃ ekapāṇina
sakena tālena¹⁴ haneyya ghosanaṃ
yo sabbabhāvaṃ pamadāsu ossajeyya¹⁵. 343.
30 57. Corīnaṃ bahubuddhīnaṃ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ (⁹⁴/₂₃)
thīnaṃ bhāvo durājāno macchassāvōdake gataṃ. 344.

¹ Ck catākasaṃ, Cs vaṭakasasānaṃ, Bđ chavakasama sadisaṃ. ² Ck bhaga-, read: abhig-? ³ Cks tasmā. ⁴ Bds gāthāpariyosāne. ⁵ Bđ suṇātha mama. ⁶ Bđ -vissitā. ⁷ Cks ūnattā. ⁸ Bds -ānaṃ-, Cks -kkhāma-. ⁹ Bđ -to. ¹⁰ Cs kaṇṭha-. ¹¹ Bđ jā-, read: jaleneva? ¹² Bds nara. ¹³ Bds -ceyya, Cks -ciyasa. ¹⁴ Bds hatthena. ¹⁵ Cks bbassajeyya, Bđ uyujje; read ossaje.

58. Analā mudusambhāsā duppūrā tā nadīsamā (II $\frac{326}{13}$, IV $\frac{471}{21}$)
sīdanti, nañ viditvāna ārakā parivajjaye. 345.
59. Avaṭṭanī mahānāyā brahmacariyavikopanā (II $\frac{330}{16}$, IV $\frac{471}{19}$)
sīdanti, nañ viditvāna ārakā parivajjaye. 346.
60. Yañ etā upasevanti chandasā vā dhanena vā 5
jātavedo va sañ ṭhānañ khippañ anuḍahanti nañ ti. 347.

Ta. dijampatīti dijasettṭhakam¹ Kuṇālañ ālapati, saritā ti ādi ṭha-
pitamātikāya bhājanattañ vuttañ, ūnattā ti udakapatiṭṭhānassa hi mahantattā
unā yeva, adhiyanan ti sajjhāyitvā, vedamakkhānapaṇcamañ² ti
itihāsapaṇcamañ vedacatukkam, ūnattā ti so hi ajjhāsaya mahantatāya sikkhi- 10
tabbassa na pūراتي, ratanocitan ti nānāratanehi cetañ paripunnāñ, ūnattā
ti so hi tañhāmahantatāya na pūراتي, siyā ti siyūñ, ayam eva vā pātho,
sabbakāmarasāharā ti sabbesañ kāmarasānañ āharaṇakā, navame ti aṭṭha-
atittibhāvadassanattañ vuttañ, sū pana dasame pi³ tato uttaritare pi chandañ
karot⁴ eva, ūnattā ti sū hi kāmatañhāmahantatāya na pūراتي, kaṇṭakānañ 15
pāsākhā ti sambādhamaggo⁵ kaṇṭakasūkhāsadisā, yathā hi sākā laggitvā ākaḍ-
ḍhatti evaṃ etāpi rūpādhi kadḍhanti, yathā sākā hatthādisu vijjhitvā dukkhañ
uppādeti evaṃ etāpi puṭṭhamattā va sarīrasamphassena vijjhitvā mahāvīnāsāñ pā-
penti, vajantīti parapurisañ vajanti, parāmaṣe ti gaṇheyya, osiñciya ti
nahāyitūñ otiṃno ekena paṇiṇā sakalasamudde⁶ udakañ osiñceyya⁷ gaṇetvā chaḍ- 20
ḍeyya, sakenā⁸ 'ti ekena attano hatthena tam eva hatthañ hanitvā⁹ ghoṣañ
uppādeyya, sabbabhāvañ ti tvañ me¹⁰ iṭṭho kanto piyo mañāpo ti vucca-
māno yo¹¹ puriso evaṃ¹² etan ti saddahanto attano ajjhāsayañ pamadāsu
ossajjeyya¹³ so jilādhi vātagaṇādini kareyya¹⁴ 'ti a., gatañ ti gamañ,
analā ti tīhi dhammehi alaṇ ti vacanarahitā, duppūrā ti yathā mahānadī 25
udakena evaṃ kilesaratiyā duppūrā, sīdanti nañ -- na ti tathā¹⁵ nañ ti
nipātamattañ, itthiyo allīnā catūsu apāyesu sīdantīti viditvā, āvaṭṭanīti yathā
avaṭṭanī mahājanassa hadayañ moḥetvā attano vase vatteti evaṃ etāpi¹⁶ a.
vikopana ti nāsanaṭṭhena ca garahanaṭṭhena ca brahmacariyassa kopikā.
chandasā vā¹⁷ ti piyasamvāsavasena vā, dhanena vā ti dhanahetu vā, 30
sañ ṭhānañ ti yathā jātavedo attano ṭhānañ yañ yañ padesañ allīyati tañ
tañ¹⁸ ḍahati tathā etāpi yañ yañ purisañ kilesavasena allīyanti tañ tañ
anuḍahanti mahāvīnāsāñ pāpenti.

Evañ Nāradena itthīnañ aguṇe pakāsite puna M. vise-
setvā tāsāñ aguṇaṃ pakāsesi.

35

¹ Bā -jeṭṭhakam. ² Bā bedamakkhāna-, Ck devakkhāmanap-. ³ Bā add vīsa-
time pi. ⁴ Ck sakhāda-, Bā sampāva-. ⁵ Bā -a. ⁶ Ck -eyyā, Bā -eyyūñ. ⁷
Bā haritvā. ⁸ Bā tvañ eva. ⁹ Bā so. ¹⁰ Bā uss-. ¹¹ Bā ettha. ¹² Ck
-pi attho. ¹³ Ck chandavāsāvā. ¹⁴ Ck only one tañ.

Taṃ dassetuṃ Satthā āha: Atha khalu bho K. s. Nāraddassa devabrāhmaṇassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi:

- 5 61. Sallape nisitakhaggapāṇinā
paṇḍito api pisācadosinā,
uggatejauragam¹ pi āside,
eko ekapamadaṃ² hi nālape³. 348.
- 10 62. Lokacittamathanā hi nāriyo
naccagītabhaṇitamihitāvudhā⁴,
bādhayanti anupatṭhitāsati⁵
dīpe rakkhasigaṇo va⁶ vāṇije. 349.
- 15 63. N' atthi tāsāṃ vinayo na saṃvaro.
majjamaṃsaniratā asaṇṇatā
tā gilanti purisassa pābhatāṃ
sāgare va makaran timiṅgilo. 350.
- 20 64. Pañcakāmaguṇasāttagocārā
uddhatā aniyatā asaṇṇatā
osaranti pamadā pamādināṃ
loṇatoyavatiyaṃ va āpakā⁷. 351.
- 25 65. Yaṃ naraṃ uparamanti⁸ nāriyo
chandasā ca⁹ ratiyā dhanena vā
jātavedasadisam pi tādisaṃ
rāgadosavatiyo¹⁰ dahanti naṃ. 352.
- 30 66. Adḍham¹¹ ṇatvā purisaṃ mahaddhanaṃ
osaranti sadhanaṃ sah' attanā,
rattacittaṃ ativeṭṭhayanti naṃ¹²
sāla¹³ māluvalatā kānane. 353.
67. Tā upenti¹⁴ vividhena chandasā
citrabimbāṃ mukhiyo alaṃkatā,
ūhasanti pahasanti nāriyo
Saṃvaro va sati¹⁵ māyakovidā. 354.
68. Jātarūpamaṇimuttabhūsitā
sakkatā patikulesu nāriyo

¹ B^d -aṇṇura-. ² C^k ekam-, B^d ekāya-. ³ C^k pamadā hi-, B^d ekāya pamudāya nālape, B^d ekāya pamadā hi-. ⁴ so C^s for -tamhi- or -tasmi-, C^k -haṇitami-hita udhā, B^d -tapita-. ⁵ C^k gaṇeva? B^d gaṇāva. ⁶ B^d āpagāṇ, B^s āpagā. ⁷ B^d upalāpenti. ⁸ B^d vā. ⁹ B^d -vadhīyo. ¹⁰ B^d uddham, read: adḍha ṇatva? ¹¹ C^k nā. ¹² B^d -aṇṇ. ¹³ so C^k; C^s e sati? B^d va samtataṇṇi.

- rakkhitā aticaranti sāmikam
dānavam va hadayantarassitā¹. 355.
69. Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujanassa pūjito
nārinam vasagato na bhāsati 5
Rāhunā upagato va candimā. 356.
70. Yam kareyya kupito diso disam
duttḥacitto vasam āgataṃ ari
tena bhiyyo vyasanam nigacchati
nārinam vasagato apekkhavā. 357. 10
71. Kesalūnanakhachinnatajjitā
pādapāṇikasadaṇḍatālitā²
hīnam eva³ upagatā hi nāriyo
tā ramanti kuṇape va makkhikā. 358.
72. Tā kulesu visikhantaresu vā 15
rājadhāninigamesu vā puna
oḍḍitam Namucipāsavākaram
cakkhumā parivajje sukhattiyo⁴. 359.
73. Ossajitva⁵ kusalam tapogunam
yo anariyacaritanim-mācari⁶ 20
devatāhi nirayam nimissati
chedagāminimāṇiyam va vāṇijo. 360.
74. So idha⁷ garahito parattha ca
dummatī⁸ upagato sakammunā
gacchati aniyato galāgalam 25
duttḥagadrabharatho va uppathe. 361.
75. So upeti nirayam Patāpanam
sattisimbalivanaṃ ca-māyasam⁹
āvasitvā[na] tiracchānayoniyam¹⁰
petarājavisayam na muccati¹¹. 362. 30
76. Dibbakhiddharatiyo ca¹² Nandane
cakkavatticaritaṃ ca mānuse
nāsanti pamadā pamādinam
duggatiṃ ca paṭipādayanti nam. 363.

¹ Bds -yantaniṣṣitā. ² all three MSS. -kasā-. ³ read: ev'. ⁴ Bds -jjeyya su-
khattiko, C^s -jje sukhanyo. ⁵ all three MSS. ossajjitvā. ⁶ C^{ks} omit yo, Bds
have yo anariyesu ca-. ⁷ read: idhā. ⁸ B^d dummedho. ⁹ B^d ayasam, B^s
āyasam, C^k mānasayam, C^s māsayam. ¹⁰ C^{ks} -yo. ¹¹ C^{ks} muccati. ¹² C^{ks} va

77. Dibbakkhiḍḍaratiyo na dullabhā
cakkavatticaritaṃ ca mānuse
sovaṇṇavyamhanilayā¹ va² accharā
ye caranti pamadāḥ³ anattikā. 364.
- 5 78. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vitarāgavisayūpapattiyā
ye caranti pamadāḥ³ anattikā. 365.
- 10 79. Sabbadukkkhasamatikkamaṃ siyaṃ
accantaṃ acalitaṃ asaṃkhatam
nibbuthehi sucihī³ na dullabham⁴
ye caranti pamadāḥ³ anattikā ti. 366.

Ta sallape ti sace mayā saddhīm sallapessasi eisaṃ te pāṭessāmīti⁵
vatvā khaggaṃ ādāya ṭhitenāpi⁶ sallapitamatte yeva taṃ khādītva jīvitavināsaṃ
15 pāṭessāmīti dosinā hutvā ṭhiteṇa piṣācenaāpi saddhīm sallape, upagataṃ ḍasi-
tvā⁷ nāṭessāmīti ṭhitaṃ⁸ uggatejaṃ uragaṃ⁹ āside va, eko pana hutvā raho
ekāya¹⁰ pamadāya na hi sallape¹¹, lokacittamathanā¹² ti lokassa cittagha-
tikā¹³, dīpe rakkkhasigaṇo¹⁴ ti yathā yakkhadīpe rakkkhasigaṇo¹⁵ manussena¹⁶
vesena¹⁷ vāṇiḇe palobhetvā¹⁸ attano vasagate katvā khādanti evaṃ imāpi kama-
20 guṇehi attano vase katvā satte mahāvināsaṃ pāpentīti a., vinayo ti ācāro,
saṃvaro ti mariyādā, pābhataṃ ti dukkhasambhataṃ dhanam gilanti nāṇenti,
aniyatā ti aniyatacittā, loṇatoyavatiyaṃ ti loṇatoyavantaṃ samuddan¹⁹
ti a., āpakā²⁰ ti āpaga, ayam eva vā pāṭho, yathā samuddaṃ nadiyo oṣa-
ranti evaṃ pamāḍinaṃ pamadā ti ā., chandasā ti pemena, ratiyā ti pañca-
25 kāmagaṇaratiyā, dhanena vā ti dhanahetu vā, jātavedasasādisaṃ ti guṇa-
sāmpattiyā aggaṃ iva jalantaṃ²¹ pi. rūgadosavatiyo ti rūgadosēhi vadhikā.
rājadosagatiyo²² ti pi pāṭho, oṣarantīti madhuravacanena taṃ bandhantiyo
upagacchanti, sadhanaṃ²³ ti sadhanā²⁴, ayam eva vā pāṭho, vatthālaṃkāratthāya
kiñci attano dhanam datvāpi²⁵ otarantīti a., saḥattana²⁶ ti attabhāvena sad-
30 dhīm attano²⁷ bhāvaṃ pi²⁸ tass²⁹ eva pariccajantiyo viya honti, ativeṭṭha-
yantīti dhanagahaṇatthāya ativiya veṭṭenti pīṇenti, vivīdhena chandasā ti
nānāvīdhena ākāreṇa, citrabimbamukhiyo ti alaṃkāraṇavasena citrasarīrā
vicitramukhiyo va hutvā, ūhasantīti mahāhasitaṃ hasanti, paḥasantīti
mandahasitaṃ hasanti, Saṃvaro vā³⁰ ti māyākārapuriso viya asurindo viya

¹ Ck -vyamhi-, Bḍ suvaṇṇavyamhi-. ² Bḍ ca. ³ Cks -ihi, Bḍ -ibhi, Bs -ihi. ⁴
Cks -ā. ⁵ Bḍ phāle-, Ck pāthe-. ⁶ Bḍ adda sallape. ⁷ Ck tadāyitvā. ⁸ Bḍ
taṃ. ⁹ Cks omit uragaṃ. ¹⁰ Cks ekāya. ¹¹ Cks ālaḇe. ¹² Bḍ lokacittassa-
ghātakā. ¹³ Bḍ -ā. ¹⁴ Cks manuṃṇena. ¹⁵ Bḍ veseva. Cks omit vesena. ¹⁶
Bḍ upalāpetvā. ¹⁷ Ck vatta-. ¹⁸ Bḍ āpagan, Cks -kan. ¹⁹ Bḍ jalitaṃ. ²⁰
Cks -dosavā. ²¹ Cks -nā. ²² Cks -nāṃ. ²³ Bḍ Cṣ atta. ²⁴ Cks cū.

ca¹, dānavam va hadayantarassitā² ti yathā kuto nu āgacchatha bho tayo
janā ti Karaṇḍakajātaka³ hadayantarassitā² antoudaragatāpi⁴ dānavam aticāri
evam aticaranti, arakkhiyo⁵ h' etā ti dīpeti, na bhāsatīti na viroceti Hārita-
Lomasakassapa-Kusa-rājāno viya, tenā⁶ ti tato⁶ amittena katavyasana⁷ atirekatara-
vyasanam ti a., apekkhavā ti sataṇho, kesa--tajjitā ti ākaḍḍhitvā lūna-
kesa⁷ nakhehi chinna⁸ tajjitā pādādihi ca tālītā va hutvā yo⁹ keḷivasena¹⁰
ete pi vipakāre karoti¹¹ tādisam hīnam eva upagatā nāriyo ramanti na¹² ete
vipakāre pariharanti madhurasamācāre¹³, kiṃkāraṇā: ramanti kuṇape va
makkhikā ti yasmā jegucche hatthikuṇapādimhi makkhikā viya tā hīne yeva
ramantīti a., oḍḍitan ti na etā itthiyo nāma atha kho imesu thānesu Na-
mucino Kilesamārassa migapakkāḍḍhaṇattham luddakehi oḍḍitam pāsā ca vā-
karaṇā cā¹⁴ ti¹⁴ māññamāno paññācakkhunā ca¹⁵ cakkhumā¹⁶ dībbamānusakena¹⁷
sukheṇa atthiko parivaḷḷeyya, ossajjitvā ti devamanussesu mahāsampattidā-
yakam tapogunam chadḍetvā¹⁸ yo puriso anariyesu¹⁹ pañcasu kāmāgunesu
kāmaratīcaritāni ācarati, devatāhi nirayam nimissatīti²⁰ so sadevalokena
parivattetvā²¹ nirayam gaṇhissati, chedagāmimaṇiyam va vāpiyo ti yathā
bālavāpiyo mahagghabhaṇḍam datvā chedagāmīlāmakaṃ maṇikaṃ gaṇhati tathā-
rūpo ayaṃ hotīti a., so ti so itthinam vasaṃ gato, aniyato ti ettakaṃ kālam
apāyesu paccissati, galāgalan ti devalokā ca²² manussalokā ca²² galitvā apā-
yam eva gacchatīti²³ a., yathā kiṃ: duṭṭha--uppathe ti yathā kuṭagadra-
bhayuttaratho maggā okkamitvā uppathe yeva gacchati tathā, sattisimbali-
vanam ti sattisadisēhi kaṇṭakehi yuttam āyasaṃbalivanam, petarājavisayan
ti petavisayaṃ ca kālakaṇṭhakaasuravisayaṃ ca²⁴, pamādinam ti pamattānam,
te hi pamādāsu pamattā tāsāṃ sampattīnam mūlabhūtam kusalam na karonti,
iti tesāṃ pamadā sabbā tā nāsayanti nāma, paṭipādayanti nam ti tathā-
vidham purisaṃ tā pamādavasena²⁵ eva akusalam karetvā duggatim paṭipādentī
nāma, sovaṇṇavyamhanilayā ti suvaṇṇāmayavimānavāsiniyo, pamadā-
hanatthikā ti ye²⁶ purisā pamadāhi anattikā hutvā brahmacariyam caranti, sa-
matikkamā ti kāmādhātusamatikkamena yā gati, rūpadhātuyā bhāvo ti
yo kāmādhātusamatikkamagatisamkhāto rūpadhātusambhavo²⁶ tesāṃ na dullabho,
vītarāgavisayūpapattiyā ti yā²⁷ vītarāgavisaye suddhāvāsaloke uppatti
sāpi tesāṃ na dullabbhā ti a., accantan ti anattitā²⁸ avināsadhammakam²⁹,
acalitan ti kilesehi akampitam, nibbutēhīti nibbutakilesehi, sucīhīti
parisuddhehi evarūpaṃ nibbānam pi na dullabham.

¹ Cks yeva vā. ² Bd -yantanissitā. ³ = Samugga- Vol. III p. 527. ⁴ Cks attano.

⁵ Bds -itā. ⁶ Bd tamhā. ⁷ Cks -sa. ⁸ Ck jinṇa-. ⁹ Cks ye. ¹⁰ Bd kilesa-.

¹¹ Cks -onti. ¹² so Cks; Bd nam. ¹³ Bds add ti. ¹⁴ Cks vākarajjāṇcātī, Bd
vakuñce. ¹⁵ Ck ma, Bd omits paññā-. ¹⁶ Bd adds puriso. ¹⁷ Bd omits dībba.

¹⁸ Bd adds yo ti. ¹⁹ Bds add aparisuddhesu. ²⁰ Cks -atia. ²¹ Bds nīva-. ²² Bd

vā. ²³ Bds -issatīti. ²⁴ Bd asurā ca petañca. ²⁵ Cks yo. ²⁶ Bds -tuyā bhāvo.

²⁷ Ck sā, Bd omits yā. ²⁸ Cks antātītam. ²⁹ Bd -tam.

Evam M. amatamahānibbānam pāpetvā desanam niṭṭha-
pesi. Himavante kinnaramahoragādayo ākāse ʘhitadevatā ca
„aho Buddhalilhāya kathitan“ ti sādhuakāram adamsu. Ānando
gijjharājā Nārado devabrāhmaṇo Puṇṇamukho ca phussakokilo
5 attano attano parisam ādāya yathāṭhānam eva gamimsu. M.
sakaṭṭhānam eva gato. Itare pana antarāntarā¹ āgantvā² Ma-
hāsattassa santike ovādam gahetvā tasmim ovāde ʘhatvā sagga-
parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. j. samodhānento osānagāthā abhāsi:

- 10 s. Kuṇālo 'ham tadā āsim, Udāyi phussakokilo.
Anando gijjharājāsi, Sāriputto ca Nārado,
evam dhāretha jātakan ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Satthu ānubhāvena gantvā āgamana-
kāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesam S. mahāvane kammaṭṭhānam
15 kathesi, te tam divasam eva arahattam pāpunimsu. Mahā devatā-
samāgamo ahosi, atha³ Bh. Mahāsamayasuttam kathesi. Kuṇāla-
jātakam. Asītinipātam⁴.

5. Mahāsutasomajāta ka.

Kasmā tuvan ti. Idam S. J. v. Aṅgulimālattheram
20 ā. k. Tassa uppatti ca pabbājā ca⁵ Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vutta-
nāyena vitthārato veditabbā. So pana saccakiriyāya mūlhagabbhāya
itthiyā sotthibhāvam katvā tato paṭṭhāya sulabhapiṇḍo hutvā vivekam
anubrūhanto aparabhāge arahattam patvā abhiññāto asītimahātherānam
abbhantaro⁶ ahosi. Taṣmim kāle dh. k. s.: „āvuso aho Bhagavatā
25 tathārūpaṁ luddam loṭṭapāṇim mahācoram Aṅgulimālam adaṇḍena
asatthena dametvā nibbisevanam karontena dukkaram katam, aho
Buddhā nāma dukkarakārikā“ ti. S. Gandhakuṭṭiyam nisinn⁷ va
dibbasotena katham sutvā „ajja mama gamanam bahūpakāram bha-
vissati, mahādharmadesanā pavattissatīti“ nātvā anopamāya Buddha-
30 lilhāya dhammasabham⁸ gantvā paṇṇattāsane nisīditvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyam bhi, idāni paramābhisam-

¹ Bā anantarantā. ² Bā gantvā. ³ Bā athassa. ⁴ Ck^s omīti asīti-. 5. Cfr. Morris, B. & Cariyā-Piṭaka p. 100. ⁵ Bā add upasāmpadā ca. ⁶ Bā -re yeva. ⁷ Bā ʘhito. ⁸ Bā -bhāyam.

bodhiṃ pattaṇa mayā etassa vinayanāṃ, sv-āhaṃ pubbacariyaṃ caranto padesañāṇe t̥hito pi etaṃ dāmesin¹ ti vatvā¹ a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Koravyo nāma rājā dhammena r. kāresi². B. tassa aggamahesiyā kucchisimhi nibbatti³, sutavittakatāya⁴ pana taṃ Sutasomo ti sañjānimsu, ⁵ tam enaṃ rājā vayappattaṃ⁵ disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ gahaṇatthāya Takkaṣilaṃ pesesi, so ācariyabhāgaṃ ādāya nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Bārāṇasiyaṃ⁶ Kāsirañño putto Brahmaḍattakumāro pi tath' eva vatvā pitarā pesito, nikkhamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji. Sutasomo⁷ maggaṃ ¹⁰ gantvā nagaradvāre sālāya phalake vissamanatthāya nisīdi. Brahmaḍattakumāro pi gantvā tena saddhiṃ ekaphalake nisīdi. Atha naṃ Sutasomo paṭisanthāraṃ karonto „samma magga-kilanto kuto āgacchasīti“ pucchitvā „Bārāṇasito“ ti vutte „kassa putto“ ti⁸ „Brahmaḍattassā“ ti⁹ „konāmo“ ti⁸ „Brah- ¹⁵ maḍattakumāro nāmā“ ti¹⁰ „kena kāraṇena āgato sīti“ pucchi. So „sippagahaṇāyā“¹¹ ti vatvā tam pi maggakilanto ti ten' eva nayena itaraṃ pucchi. So pi sabbaṃ ācikkhi. Te ubho pi „mayāṃ khattiyā ekācariyass' eva santike sippagahaṇāyā“¹² gacchāma¹² „ti aññamaññaṃ mittabhāvaṃ katvā nagaraṃ pav- ²⁰ sitvā ācariyakulaṃ gantvā ācariyaṃ abhiyādetvā attano jātīṃ āvikatvā sippagahaṇāyā“¹³ āgatabhāvaṃ kathesum. So „sādhū“ ti sampatiṇchi. Te ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭha-pesum, na kevalaṃ ca te yeva aññe pi taḍā Jambudīpe ekasatamattā rājaputtā tassa santike sippaṃ gaṇhanti¹³. Suta- ²⁵ sōmo tesāṃ jeṭṭhantevāsiko¹⁴ hutvā sippaṃ upadisanto nacirass' eva nipphattiṃ pāpuṇi, so aññesaṃ¹⁵ santikaṃ agantvā¹⁶ „sa-

¹ Bds add tuṇhi ahoṣi tehi yacito. ² Bds add tadā amhākaṃ. ³ Bds add dasamāse atikkante suvaṇṇavaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi. ⁴ Bds -vittatāya. ⁵ Bds add disvā nikkhasahassaṃ datvā. ⁶ Bds tadā Bā-. ⁷ Bds atha Su-. ⁸ Bds siti. ⁹ Cks -assa, omitting ti, Bds read: kāsirañño putto ti. ¹⁰ Bds nāma, omitting ti. ¹¹ Cks -ṇāyā, Bds sippagahaṇatthāya. ¹² Bds sippagahaṇatthāya. ¹³ Bds -tā āgacchanti. ¹⁴ Cks jeṭṭhācariyo. ¹⁵ Bds -assa. ¹⁶ Cks āg-.

hāyo me¹ ti vatvā Brahmadattakumāram eva gantvā² tassa
 piṭṭhiācariyo hutvā khippam sikkhāpesi, itaresam pi kamena³
 sippam niṭṭhitam. Te anuyogam datvā ācariyam vanditvā
 Sutasomaṃ parivāretvā nikkhamimsu, atha ne Sutasomo mag-
 5 gadhure⁴ ṭhatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnam sip-
 pam dassetvā rajjesu patitṭhahessatha⁵, patitṭhitā pana mam⁶
 ovādam kareyyāthā“⁷ 'ti ā. „Kiṃ ācariyā“⁸ 'ti. „Pakkha-
 divasesu uposathikā hutvā mā ghātaṃ⁹ kareyyāthā“¹⁰ 'ti. Te
 „sādhū“ ti sampaticchimsu. B. hi āṅgavijjāpāṭhakattā¹¹ „anā-
 10 gate Bārāṇasikumāram¹² nissāya mahābhayaṃ uppajjissatīti“¹³
 ṇatvā ca te evaṃ¹⁴ ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano
 attano janapadam gantvā pitunnam sippam dassetvā rajje
 patitṭhāya patitṭhitabhāvaṃ¹⁵ c' eva ovāde vattanabhāvaṃ ca
 jānāpetum paṇṇāḥarena saddhim paṇṇāni paṇiṃsu. M. tam
 15 pavattim ṇatvā „appamattā hothā“¹⁶ ti paṇṇāni paṇiṇi. Tesu
 Bārāṇasirājā maṃsena vinā bhattam na bhuñjati, uposatha-
 divasatthāya pi 'ssa maṃsam gahetvā ṭhapenti¹⁷, ath' ekadiva-
 sam evaṃ ṭhapitamamsam bhattakārakassam pamādena rāja-
 gehe koleyyasunakhā khādimsu, bhattakārako maṃsam adisvā
 20 kahāpaṇamutṭhim ādāya, caranto maṃsam uppādetum asak-
 konto „sace amaṃsakabhattam upanāmessāmi jīvitaṃ me n'
 atthi, kin nu kho kārissāmīti“ cintetvā „atth' eso upāyo“¹⁸ ti
 vikāle¹⁹ āmaḥkasusānam gantvā tam muhuttamatassa²⁰ purisassa
 ūrumamsam āharitvā supakkaṃ pacitvā bhattam upanāmesi,
 25 rañño maṃsakhaṇḍaṃ jivhagge ṭhapimattam eva sattarasaharaṇi-
 saḥassāni phari. sakalasarīram khobhetvā atṭhāsi, kimkāraṇā:
 pubbe²¹ sevitatāya²², so kira atitānantare attabhāve yakkho
 hutvā bahum manussamamsam khādi²³, ten' assa tam piyam

¹ Cks omit 'gantvā, Bds read brahmadattassa kumārasseva santikam gantvā. ²
 Bds anukka-. ³ Bds maggantare. ⁴ Bds patitṭhahissanti. ⁵ Bds ghāṭanam. ⁶
 Bds -pātakusalattā, Bds -pūkaṭattā ⁷ Bds -nāsiam brahmadattakumāram.
 so Cks; Bds tesam in the place of ca te evaṃ. ⁸ Cks hontū. ⁹ Bds -eti. ¹⁰
 Bds kāle. ¹¹ Cks -mattassa, Bds muhuttam matassa. ¹² Cks -ā. ¹³ Bds sevana-
 tāya. ¹⁴ Bds khāditapubbo.

ahosi, so „sac' āham tuñhi yeva paribhuñjissāmi na me ayañ
 imañ mañsañ kathessatīti“ cintetvā saha kheḷena bhūmiyañ
 pātesi¹, „niddosañ deva khādāhīti“ ca vutte manusse paṭikka-
 māpetvā „aham etassa niddosabhāvañ jānāmi, kiñ mañsam
 etan“ ti „purimadivasesu paribhogamañsam eva devā“ 'ti 5
 „nanu aññasmiñ kāle ayañ raso n' atthīti“ „ajja supakkañ
 devā“ 'ti „nanu pubbe pi evam eva pacasīti“. atha nañ tuñhi-
 bhūtañ nātvā „sabhāvañ vā² kathehi³ jīvitañ vā te n' atthīti“
 ā., so abhayañ yācivā yathābhūtañ katesi, rājā „mā saddam
 akāsi, pakatiyā pacanamāñsañ tvañ⁴ khāditvā mayhañ manussa- 10
 mañsam eva pacāhīti“ ā., „nanu dukkarañ devā“ 'ti, „mā bhāyi.
 na dukkaran“ ti. „nibaddhañ⁵ kuto labhissāmīti“, „nanu ban-
 dhanāgāre bahumanussā“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, aparā-
 bhāge bandhanāgāre manussesu khīṇesu „idāni kiñ karomīti“
 ā., „antarāmagge sahaṣṣabhaṇḍikañ khipitvā yo tañ gaṇhati⁶ 15
 tañ 'coro' ti gaṇetvā mārehīti“, so tathā katvā⁷ aparabhāge
 sahaṣṣabhaṇḍikañ olokentam pi adisvā „idāni kiñ karomīti“
 ā., „yāmaḥherivelāya⁸ nagarañ ākulañ hoti, tvañ ekasmiñ
 gharasandhinhi vā⁹ catukke vā tathā¹⁰ manussañ paharitvā⁹
 mañsañ gaṇhā“ 'ti, so tato paṭṭhāya thūlamañsañ ādāya 20
 gaṇhati, tesu tesu thānesu kaḷebarāni dissanti, „mama mātā
 na paññāyati, pitā na paññāyati, bhātā bhaginī na paññāyatīti“
 manussānañ paridevanasaddo suyyati, nāgarā bhītataṣitā hutvā
 „ime manusse siho nu kho khādati vyaggaṇo nu kho yakkho
 nu kho“ ti olokentā pahāramukhañ disvā „eko manusso khā- 25
 datī maññe“ ti¹⁰ mahājano rājaṅgane sannipatitvā upakkosi¹¹,
 rājā „kiñ tātā“ ti pucchi, „deva imasmiñ nagare manussa-
 khādako coro atthi, gaṇhāpethā“ 'ti, „aham kathañ jānissāmi,
 kiñ ahañ nagarañ rakkhanto carāmīti“, mahājano „rājā

¹ Bā pādesi. ² Bās add no ce katesi. ³ Cks tañ. ⁴ Ck khaṇḍam, Bā
 nibandhañ. ⁵ Bā -hissati. ⁶ Bās akāsi. ⁷ Bās paṭhamapacchimāyāme yadā
 majjhimāyāme-. ⁸ Bās add vīthiyañ vā. ⁹ Bās -sse māretvā. ¹⁰ Bā -tīti
 paññanti. ¹¹ Bā -sisu.

nagarena anattthiko, Kālahatthisenāpatissa ācikkhissāmā“ 'ti
 vatvā¹ tassa kathetvā „coraṃ pariyesitum vaṭṭatīti“ vadiṃsu,
 so „sattāhaṃ āgametha, pariyesitvā coraṃ dassāmīti“ mahā-
 5 janāṃ uyyojetvā purise ānāpesi „tātā nagare kira manussa-
 khādako coro atthi, tumhe tesu tesu ṭhānesu nilīyitvā taṃ
 gaṇhathā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā tato paṭṭhāya nagaraṃ
 parigaṇhanti, bhattakārako pi ekasmiṃ gharasandhimhi paṭi-
 channo hutvā ekaṃ itthiṃ māretvā, ghanaghanamaṃsaṃ ādāya
 pacchiṃ pūretum ārabhi, atha naṃ te purisā gahetvā pothetvā²
 10 pacchābāhaṃ bandhitvā „gahito manussakhādako coro“ ti
 mahāsaddaṃ karīṃsu, mahājano³ parivāresi, atha naṃ suṭṭhu
 vadhitvā⁴ maṃsapacchiṃ gīvāya bandhitvā senāpatissa dasse-
 sum, senāpati⁵ disvā „kin nu kho esa imaṃ maṃsaṃ khādati
 udāhu aññena maṃsena missetvā vikkiṇāti udāhu aññassa
 15 vacanena māretīti“⁶ cintetvā taṃ atthaṃ pucchanto⁷ paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṃ rasaka edisāni
 karosi kammāni sudāruṇāni,
 hanāsi⁸ itthi purise ca mūlho
 20 maṃsassa hetu, adu⁹ dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. ra'sakā 'ti bhattakārakaṃ ālapati, itoparaṃ uttānasambandhāni va-
 canapaṭivacanāni Pālivasen⁷ eva veditabbāni¹⁰.

2. Na attahetu na dhanassa kāraṇā
 na puttadārassa sahāyañātināṃ,
 25 bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
 so khādati¹¹ maṃsaṃ bhadante¹² edisaṃ¹³. 369.
 3. Sace tuvaṃ bhattur atthe payutto
 „karosi kammāni sudāruṇāni

¹ Bā gamitvā. ² Ck poth-. ³ Bā atha naṃ mahā-. ⁴ Ck vadi-, Bā bandhi.
⁵ Bā add taṃ. ⁶ Bā -sīti. ⁷ Bā add sutasomajātaka. ⁸ Ck hanāti, Bā
 hanasi. ⁹ Ck ā-. ¹⁰ Bā add bhattakārako āha. ¹¹ all three MSS. -ti. ¹²
 Ck bhante, Bā bhaddante. ¹³ Bā -santi atha naṃ senāpati āha.

pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
lapeyyāsi me rājino sammukhe taṃ'. 370.

4. Tathā karissāmi ahaṃ bhadante²
yathā³ tuvaṃ bhāsasi Kālahatthi,
pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
vakkhāmi te rājino sammukhe taṃ ti. 371.

Ta. bhagavā ti gāravādivacanam etaṃ, sace tuvaṃ ti saccaṃ nu kho bhaṇati⁴ udāhu maraṇamukhe⁵ musā ti⁶ vīmaṇisanto evaṃ ā., ta. su-dāruṇānīti manussaghātakammāṇi, sam mukhetan ti sammukhe tathā evaṃ vadeyyāsīti so sampaticchanto g. ā.

10

Atha naṃ senāpati gāḷhabandhanam eva sayāpetvā vi-bhātāya rattiyaṃ amaccehi ca saddhiṃ mantetvā sabbesu eka-vādesu⁷ jātesu sabbatṭhānesu ārakkhaṃ tṭhapetvā nagaram hatthagataṃ katvā rasakassa pi gīvāya maṃsapacchiṃ bandhitvā ādāya rājanivesanaṃ pāyāsi, sakalanagaraṃ viravi⁸, 15 rājā hiyo⁹ bhuttapātarāso sāyamāsam pi alabhitvā „rasako idāni āgacchissati idāni āgacchissatīti“ nisinno va rattiṃ vīti-nāmetvā „ajjāpi rasako nāgacchati“¹⁰, nāgarānaṃ ca mahāsaddo suyyati, kin nu kho etan“ ti vātapānena olovento taṃ tathā-rūpaṃ āṇiyamānaṃ disvā „pākaṭaṃ idaṃ kāraṇaṃ jātan“ ti 20 cintetvā dhiṭiṃ¹¹ upatṭhapetvā pallaṃke nisīdi, Kālahatthi pi naṃ upasaṃkamitvā anuyuñji, so pi 'ssa kṛthesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

5. Tato ratyā vivasane¹² suriyass' uggamanam pati
Kālo rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkami.
upasaṃkamitvā rājānaṃ idaṃ vacanam abravi¹³: 372.
6. Saccaṃ kira mahārāja rasako pesito tayā
hanāti¹⁴ itthi purise tuvaṃ maṃsāni khādasi¹⁵. 373.

25

¹ Bds tanti atha naṃ rasako āha. ² Bd bhadd-. ³ Ck yameva, C^s yame. ⁴ Ck bhaneti, C^s bhati, Bd bhaṇasi. ⁵ Bds -bhayena. ⁶ Bd musā bhaṇasīti. ⁷ Bds -chandesu. ⁸ Bd vivari. ⁹ Bds hiyo, C^s bhiyo. ¹⁰ Bd -tīti. ¹¹ Bd sati. ¹² Ck rattā-. ¹³ Bd -viti tattha bhikkhave tato tadā kāle ratyāvivassāne suriyugga-manam pati kālo rassakam ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā idaṃ vacanaṃ abravi avoca. ¹⁴ Bd hanati. ¹⁵ Bd -sīti tattha mahārāja kira rassako tayā pesito saccaṃ ayam rassako itthi ca purise ca hanati tvaṃ maṃsāni manussamaṃsāni khādasi saccaṃ kira tato rājā āha.

7. Evam evam¹ tathā Kāḷa rasako pesito mayā.

mama attham karontassa kim etaṃ paribhāsasīti. 374.

Ta. Kāḷa 'ti Kāḷahatthi, evamevan ti tejavantena senāpatinā anuyutto² musā vattuṃ asakkonto evam āha, ta. tathā ti idaṃ purimass' eva vevacanān, 5 mamatthan ti mama vaḍḍhim, karontassā 'ti karontam, kimetan ti kasmā evam paribhāsasi aho dukkaram karosi tvam nāma aññam coram agahetvā mama pesanākārakam³ gahāsīti tassa bhayam janento kathesi⁴.

Tam sutvā senāpati „ayam saken' eva mukhena paṭijānāti, aho sāhasiko, ettakam nāma kāḷariṃ manussā⁴ etena khādītā⁵, 10 vāressāmi nan“ ti cintetvā āha: „mahārāja mā evam kari, mā⁷ manussamamsam khādīti⁸“. „Kāḷahatthi kim kathesi, nāham ito viramituṃ sakkomīti⁹“. „Mahārāja¹⁰ sace na viramissasi attānaṃ ca raṭṭhaṃ ca nāsessasīti¹¹“. „Evam nassante¹² pi aham n' eva viramituṃ sakkomīti¹³“. Tato senāpati tassa 15 saññāpanāya¹³ vatthuṃ āharitvā dassesi¹⁴: atītasmiṃ hi mahāsamudde cha mahāmacchā ahesuṃ, tesu Ānando Timando¹⁵ Ajjhohāro¹⁶ ti ime tayo janā¹⁷ pañcayojanasatikā, Tītimīti¹⁸ Miṅgalo Timirapiṅgalo¹⁹ ti ime²⁰ saḥassayojanikā²¹, te sabbe pi pāsāṇasevālabhakkhā²² ahesuṃ, tesu Anando samuddassa 20 ekapasse vasati, tam²³ bahū macchā dassanāya upasamkamanti, ekadivasam, sabbesam dipadacatuppadānam rājā paññāyati, amhākam rājā²⁴ n' atthi, mayam p' etaṃ²⁵ rājānam karissāmā²⁶ 'ti cintetvā sabbe ekacchandā hutvā Ānandam rājānam karim-su, macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātam²⁶ 25 upaṭṭhānam gacchaṇti. Ath' ekadivasam Ānando ekasmiṃ pabate pāsāṇasevālam khādanto ajānitvā sevālo²⁷ ti saññāya eka-

¹ Bā eva. ² Cs -e. ³ Cs -na-. ⁴ Bā tattha bho kāḷahatthi evameva tatha rassako me mayā pesito mama attham karontassa rassakassa etaṃ rassakam kim paribhāsasi in the place of tattha - - kathesi. ⁵ Bā -ssamamsam. ⁶ Bā -tam. ⁷ Cks omit mā. ⁸ Bā khādasīti. ⁹ Cks -mi. ¹⁰ Cks omit ma-. ¹¹ Cks -tīti, Bā nassissasīti. ¹² Bā -o. ¹³ Bā -natthāya. ¹⁴ Bā add mahārāja ¹⁵ Bā panando. ¹⁶ Cs ajjho, Ck ajjhāro. ¹⁷ Bā macchā. ¹⁸ Ck timīti. ¹⁹ Bā piṅgalo timirapiṅgalo mahātimirapiṅgalo. ²⁰ Bā adds tayo macchā. ²¹ Bā add honti. ²² Ck -na-. ²³ Cks omit tam. ²⁴ Cks omit rājā. ²⁵ Cks pekam. ²⁶ Bā sāyam pāto. ²⁷ Bā -lam.

macchaṃ¹ khādi, tassa taṃ maṃsaṃ chādesi, so² „kin nu kho
 idaṃ ativiya madhuraṃ“ ti nīharitvā olokeno macchakhaṇḍaṃ
 disvā „ettakaṃ kālāṃ ajānitvā na khādin³“ ti cintetvā „sā-
 yam pi pāto pi macchānaṃ upatthānaṃ katvā⁴ gamanakāle
 ekadve⁵ macche khādissāmi, pākataṃ katvā khādiyamānesu⁶ 5
 hi⁶ eko pi maṃ na upasaṃkamissati, sabbe palāyissantīti“
 paṭicchanno hutvā pacchā⁷ osakkito sakkitāṃ paharitvā⁸ khādi,
 macchā parikkhayaṃ gacchantā⁹ cintayimsu: „kuto nu kho
 nātinaṃ bhayaṃ uppajjissatīti“, ath' eko paṇḍitamaccho¹⁰
 „mayhaṃ Ānandassa kiriyaṃ¹¹ na ruccati, parigaṇhissāmi¹² 10
 naṃ“ ti macchesu upatthānaṃ gatesu Ānandassa kaṇṇapattena
 paṭicchanno atthāsi, Ānando macche uyyojetvā pacchato gac-
 chante¹³ khādi, so maccho taṃ disvā itaresaṃ ārocesi, te
 sabbe pi bhītā¹⁴ palāyimsu, Ānando tato patthāya maccharasa-
 lobhena¹⁵ aññaṃ gocaraṃ na gaṇhāti, so jigacchāya¹⁶ kila- 15
 manto¹⁷ „kahaṃ nu kho gatā“ ti¹⁸ te macche pariyesanto
 ekaṃ pabbataṃ disvā „mama bhayena imaṃ pabbataṃ nissāya
 vasanti maññe¹⁹, pabbataṃ parikkhipitvā upadhāressāmi“
 naṅgutthena sīsena ca ubho passāni²⁰ parikkhipitvā gaṇhi,
 „sace idha vasissanti²¹ palāyissantīti“, pabbataṃ parikkhipantaṃ 20
 attano naṅgutthaṃ disvā „ayaṃ maccho maṃ vañcetvā pabba-
 taṃ nissāya vasatīti“ kuddho paṇṇāsayaṃ amattaṃ naṅgutthaṃ
 gaṇhi²², aññaṃ macchaṃ ti²³ saññāya²⁴ gahetvā murumurā-
 yanto²⁵ khādi, dukkhā²⁶ vedanā uppajji, lohita gandhena macchā
 sannipatitvā luñcitvā luñcitvā²⁷ khādantā²⁸ yāvasīsam āgamimsu, 25

¹ Bds ekaṃ-. ² Bds khādantassa in the place of ch. so. ³ Bds khādāmi. ⁴ Bds āgantvā. ⁵ Bds ekaṃ-. ⁶ Bds -ne, omitting hi. ⁷ Bds macchaṃ. ⁸ Bds add khādissāmi tathā katvā. ⁹ Bds viditvā. ¹⁰ Bds -to-. ¹¹ Bds kārāṇaṃ, Bds karaṇaṃ. ¹² Cks omit pari. ¹³ Bds -taṃ. ¹⁴ Bds bītatasitā. ¹⁵ Bds -rassa-giddhena. ¹⁶ Ck tigacchāsāyaṃ, Cs jigacchāsāyaṃ. ¹⁷ Ck kilento, Cs kilanto. ¹⁸ Bds adds jigacchāya piṭito. ¹⁹ Bds adds ti taṃ. ²⁰ Bds passesu, Bds ubhosu passesu. ²¹ Bds vasanti. ²² Bds khaṇḍaṃ. ²³ Cks maccha, omitting ti. ²⁴ Bds adds daḥhaṃ. ²⁵ Bds murumurāpento. ²⁶ Bds dukkha. ²⁷ Bds omits l. 1. ²⁸ Bds adds bhuñjetvā.

mahāsarīratāya nivattitum asakkonto tatth' eva jīvitakkhayaṃ
pāpunī, pabbatākāro¹ atthirāsī ahoṣi, ākāśacārino tāpasaparibbā-
jikā manussānaṃ kathayīṃsu, sakala-Jambudīpe manussā
jānīṃsu. Taṃ vatthum āharitvā dassento Kālahatthi ā.:

- 5 8. Ānando sabbamacchānaṃ khāditvā rasagiddhimā
parikkhīṇāya parisāya attānaṃ khādiyā mato². 375.
9. Evaṃ pamatto rasagārove rato
bālo yadī āyatiṃ nāvabujjhati
vidhamma putte caji³ nātaka⁴ ca
10 parivattiyā⁵ attānaṃ eva khādati. 376.
10. Idan te sutvāna vihetu⁶ chando,
mā bhakkhasī⁷ rāja manussamaṃsaṃ,
mā tvaṃ imaṃ kevalaṃ vārijo va
dipadādhipa suññaṃ akāsi ratthān ti. 377.

- 15 Ta. sabbamacchānaṃ ti sabbesaṃ macchānaṃ jeṭṭhako, khāditvā ti
so attano parisāṃ khādi⁷. khādiyā ti pacchā attānaṃ khāditvā mato, āyatiṃ⁸
ti yadī anāgate uppajjanadukkhāṃ na jānāti, vidhammā⁹ ti vidhamitvā nā-
setvā, putte cā¹⁰ ti puttadhīro caji⁹, nātaka⁴ cā¹⁰ ti sesānātaka caji, vidhamma
putte caji¹⁰ nātaka⁴ cā¹⁰ ti a., parivattiyā⁵ ti aññaṃ alabhanto nivattitvā
20 attānaṃ eva khādati, vihetu⁶ ti vigacchatu, kevalaṃ ti sakalaratthāṃ, vārijo
vā¹⁰ ti Ānandamaccho viya¹⁰.

¹ B^d pabbatarāsiviya. ² B^d khādiyamako. ³ B^d only ca. ⁴ C^k -vattatiya, C^s -vattiya. B^d -vattaya. ⁵ B^d viyetu. ⁶ B^d bhikkhayi, C^k -si. ⁷ C^k omits khādi.
⁸ C^k -ti. ⁹ G^k caji. ¹⁰ B^d tattha mahārāja atitasmīṃ kile mahāsamudde pañ-
casatayojaniko ānando nāma mahāmaccho sabbesaṃ macchānaṃ rāja mahāsamud-
dassa ekapasse ṭhito, khāditvā ti sakajātikānaṃ macchānaṃ rasagiddhimā macche
khāditvā parikkhīṇā ti macchapaṇisāya khayāṃ pattāya attānaṃ ti aññaṃ gocaraṃ
agahetvā pappataṃ parikkhipento paññāsayaajanattāṃ attano naṅguṭṭhakhaṇḍaṃ
macchasaññāya khāditvā mato maraṇappatto hutvā idāni mahāsamudde pappata
matto atthi rāsī ahoṣi, evaṃ pamatto ti evampi yathā mahāmaccho ānando
evaṃ tathā tvaṃ taṇhāya rasagiddhito hutvā pamatto pamādhāvappatto, rasa-
gārove ratto ti manussamaṃsaṃsaṃsassa rasagārove ratto atirattacitto hoti, bālo ti
yadī tvaṃ bālo duppañño āyati anāgate uppajjanadukkhāṃ nāvabujjhati na
jānāti ki attho, vidhamāti vidhamitvā nāsetvā, putte cā ti puttabhariyāyo ca,
nātaka⁴ cā ti sesānātaka ca sahāye ca, vidhamā ti vihamitvā aññaṃ āhāraṃ ala-
bhītva jighacchāya piṇṇito sakalanagaraṃ parivattaya manussamaṃsaṃ alabhitvā
attānaṃ khādanto ānando pacchā viya attānaññeva khādati, idante sutvāna ti
mahārāja te tuyhaṃ mayā ānitaṃ idaṃ udātaraṇaṃ sutvāna chando manussa-

Tam sutvā rājā „Kālahatthi tvam eva upamaṃ jānāsi aham pi jānāmīti“ manussamaṃsagiddhatāya porāṇakavatthum āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso¹

jambupesin aladdhāna mato so tassa² saṃkhaye. 378. 5

12. Evam eva ahaṃ Kāla bhuttā³ bhakkhaṃ rasuttamaṃ aladdhā mānusaṃ maṃsaṃ maññe hassāmi⁴ jīvitan ti. 379.

Ta. tassā 'ti tassa Sujātassa⁵; atīte kira Bārāṇasīyaṃ Sujāto nāma kuṭumbiko loṇambilasevanatthāya Himavantā⁶ āgatāni pañca isisatāni attano uyyāne vasāpetvā upaṭṭhahi⁷, ghare niccapaṇṇattā⁸ va bhikkhā ahoṣi, te pana 10 tāpasā kadāci janapade pi bhikkhāya caranti⁹, mahājambupesi pi āharitvā khādanti, tesāṃ jambupesin āharitvā khādanakāle Sujāto cintesi: ajja bhadantānaṃ tayo cattāro divasā anāgacchantānaṃ kahaṃ nu kho gatā ti so puttakaṃ aṅguliyā¹⁰ gāhāpetvā tesāṃ bhattakiccakāle tattha agamāsi, tasmiṃ samaye mahallakūṇaṃ mukhavikkhālanaudakaṃ¹¹ datvā sabbanavako¹² jambupesin khādanti, Sujāto tāpase 15 vanditvā nisinno: kiṃ bhante khādathā 'ti pucchi, mahājambupesin āvuso ti, taṃ sutvā kumāro pipāsāṃ uppādesi, ath' assa gaṇajetthako¹³ thokaṃ dāpesi, so tam khāditvā vararase bajjhivā: pesin me detha pesin me dethā 'ti punappuna yāci, kuṭumbiko dhammaṃ suṇanto¹⁴: mā viravi¹⁵ gehaṃ gantvā khādessatīti¹⁶ naṃ vañcetvā imaṃ nissāya bhadantā ukkaṇṭheyyun ti taṃ samassūsesanto 20 taṃ isigaṇaṃ āpucchitvā¹⁷ va gehaṃ gato, gatakālate paṭṭhāy' eva c' assa putto: pesin me dethā 'ti paridevi, isayo pi¹⁸ ciraṃ vutth' amhā¹⁹ 'ti vatvā Himavantaṃ eva gatā, ārāme isayo apassantā²⁰ tassa ambajambupanasamocādināṃ pesiyo sakkharacūṇasaṃyuttā²¹ adāṃsu, tā tassa jivhagge ṭhapitamattā halāhalavissādisā honti, so sattāhaṃ nirāhāro hutvā²² jīvitakkhayaṃ pāpuṇi; rājā idaṃ 25

maṃsaṃ khādanachando, vigetū ti vīgacchatu viramatu, mā bhakkhayi mahārāja manussamaṃsaṃ mā bhakkhayi mā khādi, mā tvam imaṃ kevalanti mahāsamuddaṃ suññaṃ karonto vārīso ānando maccho idha, dvipadādhipā ti bho dhīpadādhipa dvipadānaṃ manussānaṃ issara mā tvam kevalaṃ saccato imaṃ tvam kāsikarathāṃ nagaraṃ suññaṃ mā akāsi ti attho. ¹ Bds oraso tassa atrajo. ² Bds -ā. ³ so Cks; Bā bhuttāna. ⁴ Bds hissāmi. ⁵ Bā tattha kālahatthi kuṭumpiko nāmena sujāto nāma tassa atrajo putto oraso jambupesi aladdhā na alabhetvāna, mato ti tassā jambupesiyaṃ saṃkhayo so kutumpikaputto 'mato yaṭhā ahaṃ evameva rasuttamaṃ aññarasānaṃ uttamaṃ manussānaṃ maṃsaṃ bhutvā bhuñcetvā aladdhā manussamaṃsaṃ jīvitaṃ maññe hassāmi. ⁶ Bā -tato. ⁷ Bā upaṭṭhāsi. ⁸ Bā niccapaṇṇasatamattā. ⁹ Bā adds kadāci. ¹⁰ Bā -yam. ¹¹ Bā -nakāle u-. ¹² Bā saṃghana-. ¹³ Bā adds tāpaso. ¹⁴ Bā adds putta. ¹⁵ Bā vivari. ¹⁶ so all three MSS. for -siti? ¹⁷ Bā anāp-. ¹⁸ Bds add idha. ¹⁹ Ck vutthāya, Cs vatthumhā, Bā vatthamhā. ²⁰ Bds -o. ²¹ Bds -e. ²² Cks omīti hu-.

kāraṇaṃ āharitvā dassento evam āha, tassa saṃkhaye ti tassa jambupeseyā khaye aññaṃ āhāraṃ anāharitvā mato, bhakkhaṇ ti khādaniyaṃ, rasuttamaṃ ti uttamaṃ rasaṃ, haṣṣāmīti jahissāmi, haṣṣāmīti pi pāṭho¹.

Tato Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, aparāṇi²
 5 udāharaṇāni āharissāmīti“ cintetvā „mahārāja viramā“³ 'ti ā.,
 „na sakkomīti“, „sace na viramissasi nātimaṇḍalato c' eva
 rajasirito ca parihāyissasi“; — atītasim pi⁴ idh' eva Bārā-
 ṇasiyaṃ pañcasīlarakkhakaṃ sotthiyakulaṃ⁵ ahosi, tassa ku-
 lassa eko puttako ahosi, so mātāpītunnaṃ piyo manāpo paṇ-
 10 ḍito⁷ tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū, so samavayehi taruṇehi saddhiṃ
 gaṇabandhanena vicari, sesagaṇabandhā macchamaṃsādīni khā-
 dantā suraṃ pivanti, māṇavo maṃsādīni na khādati suraṃ pi
 na pivati, te cintayīṃsu⁸: „ayaṃ surāya apivanato amhākaṃ
 mūlaṃ na deti, upāyena naṃ suraṃ pāyessāmā“⁹ 'ti¹⁰ te sanni-
 15 patitvā „samma chaṇaṃ kilissāmā“¹¹ 'ti āhaṃsu, „tumhe¹² su-
 raṃ pivatha ahaṃ na pivāmi, tumhe va gacchathā“¹³ 'ti,
 „sādhū“¹⁴ 'ti sampaticchi, dhuttā uyyānaṃ gantvā padumini-
 paṇṇesu tikkhiṇaṃ suraṃ bandhāpetvā ṭhapayīṃsu, atha nesaṃ
 20 pānakāle māṇavassa khīraṃ upanayīṃsu¹⁵, eko dhutto „pok-
 kharamadhuṃ bho āharā“¹⁶ 'ti āharāpetvā paduminipatte puṭaṃ
 heṭṭhā¹⁷ chiddaṃ kaṭvā¹⁸ mukhe ṭhapetvā ākaḍḍhi, evaṃ itare
 pi āharāpetvā pivīṃsu, māṇavo „kim etan“ ti pucchi, „pok-
 kharamadhusaṇṇāya suraṃ pivi, ath' assa aṅgāre pakkamaṃsaṃ
 25 adaṃsu, tam pi khādi¹⁹, evam assa punappunaṃ pivantassa
 mattakāle „na etaṃ pokkharamadhu, surā esā“ ti vadīṃsu, so
 „ettakaṃ kālāṃ²⁰ madhurarasaṃ na jānīṃ²¹, āharatha bho
 suraṃ“ ti ā., āharitvā²² puna pi adaṃsu, pipāsā mahatī ahosi,

¹ Ck jahessumī, C² jahessāmi, tassa saṃkhaye - - - pāṭho wanting in B². ² B² add piṣsa. ³ B² -māhi. ⁴ B² adds so manussamaṃsaṃ viramītuṃna. ⁵ B² -m hi. ⁶ Ck² sotti-. ⁷ B² adds byatto. ⁸ B² mantayīsu. ⁹ B² adds vatvā. ¹⁰ samma tu-. ¹¹ B² pivana-. ¹² Ck² -pesahī, C² -pehī, B² -pemā. ¹³ B² add atha. ¹⁴ so Ck²; B² -pattapuṭaṃ gahetvā. ¹⁵ B² adds aṅgulī, B² aggaṃ? ¹⁶ B² -dati. ¹⁷ B² add evaṃ. ¹⁸ B² jānāmi. ¹⁹ Ck² omit ā-.

ath' assa puna yācentassa¹ „khīṇā“ ti vadimsu, so „handa
taṃ bho² āharāpethā“ ti aṅgulimuddikaṃ adāsi, tato³ sakala-
divasaṃ tehi saddhiṃ pivitvā matto rattakkho kampanto⁴
vippalapanto gehaṃ gantvā nipajji, ath' assa pitā surāya
pītabhāvaṃ⁵ nātvā vigate made⁶ „tāta ayuttan te kataṃ⁵
sotthiyakule jātena suraṃ pivantena⁷, mā puna evaṃ akāsīti“
ā., „tāta ko mayhaṃ doso“ ti, „surāya pītabhāvo“⁸, „tāta kiṃ
kathesi, mayā evarūpaṃ madhurarasaṃ ettakaṃ kālaṃ aladdha-
pubban“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „na sakkā⁹
viramitun“ ti ā., atha brāhmaṇo „evaṃ sante amhākaṃ kula-
vaṃso ca ucchijjissati dhanaṃ ca nassissatīti“ cintetvā:

18. Māṇava abhirūpo si, kule jāto si sotthiye,
na tvam arahasi tāta abhakkhaṃ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta. abhakkhaṃ - ti abhakkhitabbayuttakaṃ bhakkhituṃ¹⁰.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramasi¹⁵
aham vā¹¹ ito gehā nikkhamissāmi tava vā¹² ratthā pabbā-
janiyakamaṇaṃ karissāmīti“ ā., māṇavo „evaṃ sante pi aham
suraṃ jahitum na sakkomīti“ vatvā gāthādvayam ā.:

14. Rasānaṃ aññataraṃ etaṃ yasmā¹³ maṃ tvaṃ nivāraye,
so 'haṃ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṃ. 381. 20
15. So vāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike
yassa me dassanena tvaṃ nābhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta. rasānaṃ ti loṇambilatittakaṭukakhārikasādhurakasāvānaṃ¹⁴ sattana-
naṃ¹⁵ aññataraṃ, uttamarasabhūtaṃ etaṃ majjaṇānaṃ, so vāhaṃ ti so
aham eva, nippatissāmīti nikkhamissāmi. 25

Evaṃ ca pana vatvā „nāhaṃ surāpānā viramissāmi, yaṇ
te ruccati taṃ karohīti“ ā., atha brāhmaṇo „tāyi amhe
pariccajante mayam pi taṃ pariccajissāmā“ ti vatvā.

¹ Bā yāca-. ² Ck. tha, omitting bho. ³ Bā so. ⁴ Ck. -ento. ⁵ Bā pivita-.
⁶ Bā matto. ⁷ Bā add na vaṭṭatī. ⁸ Bā pivitabhāvenatī. ⁹ C. Bā -o. ¹⁰
Bā -ayitum. ¹¹ Bā tāta. ¹² Bā taṃ ca. ¹³ Bā kasmā. ¹⁴ Bā -kasāva-
saṅkhātānaṃ. ¹⁵ Bā add rasānaṃ.

16. Addhā aññe' pi dāyāde putte lacchāma māṇava,
tvañ ca jamma vinassasu
yathā pattam na [tañ] suṇomā 'ti g. ā. 383.

5 Ta. yathā pattan ti yathā gatañ tañ' asukaṭṭhāne nāma vasatīti na
suṇāma tattha gacchā 'ti a.

- Atha nañ vinicchayañ netvā aputtabhāvañ katvā nīharā-
pesi, so aparabhāge nippaccayo kapaṇo pilotikam³ nivāsetvā
kapālahattho piṇḍāya caranto aññataram kuḍḍam nissāya
kālam akāsi. — Idam kāraṇam āharitvā Kālahatthi rañño dassetvā
10 „mahārāja sace tvañ amhākam vacanañ na karissasi pabbā-
janiyakamman te karissantīti“ vatvā g. ā.:

17. Evam eva tuvañ rāja⁴ dipadinda suṇohi me:
pabbājessanti tañ raṭṭhā soḍḍamāṇavakam yathā ti. 384.

- Evam Kālahatthinā upamāya ābhatāya pi rājā tato viramituṃ
15 asakkonto aparam pi udāharaṇam dassetuṃ ā.:

18. Sujāto nāma nāmena bhāvitattāna sāvako
accharaṇ kāmayaṇto va na so bhuñji na so pivi. 385.

19. Kusagge udakam⁵ ādāya samudde udakam mine
evañ mānusakā kāmā dibbakāmāna santike. 386.

- 20 20. Evam eva ahañ Kāḷa bhutvā bhakkham rasuttamañ
aladdhā mānusañ maṃsañ maññe hessāmi jīvitān ti. 387.
Vatthuñ heṭṭhāvuttanayen' eva.

Ta. bhāvitattānañ ti bhāvitacittānañ tesam pañcannañ isisatānañ,
accharaṇ kāmayaṇto'eti, so kira⁶ isīnañ mahājambupesikhādanakāle⁷ anāga-
25 manañ viditvā⁸ kena nu kho kāraṇena na⁹ āgacchanti sace katthaci gatā jāniissāmi
noce atha nesañ santike dhammañ suṇissāmiti uyyānañ gantvā¹⁰ gaṇajettha-
kassa santikā dhammañ suṇanto¹¹ suriye atthaṃgate uyyojiyamāno pi sja idh'
eva. vasissāmiti vatvā isigaṇaṇ vanditvā paṇṇasālañ pavisitvā nipajji, rattibhāge
Sakko devarājā devasaṃghapariṇivuto saddhīm attano paricārīkāhi isigaṇaṇ van-
30 dituñ āgato, sakalārāmo ekobbāso ahoṣi, Sujāto kin nu kho etañ ti utṭhāya
paṇṇasālacchiddena oloketvā Sakkañ isigaṇaṇ vandituñ āgatañ devaccharā-

¹ Cks -am. ² Bd omits tañ. ³ Bds jīṇṇapi-. ⁴ Bds mahārāja, Cks tuvañ rājā.
⁵ so Cks for dakam, Bds kusaggenudakam. ⁶ Bds add tesam. ⁷ Cs -sīm-, Bd
-siyā-. ⁸ Bd diavā. ⁹ Bds kinnu kāraṇam na, Cks omit na. ¹⁰ Bds add isayo
vanditvā. ¹¹ Bds add nisīnno va.

parivutaṃ disvā accharānaṃ sahadassanen' eva rāgaratto ahoṣi, Sakko nisīditvā dhammakathaṃ sutvā sakatṭhānam eva gato, kuṭimbiko punadvase isigaṇaṃ vanditvā pucchi: bhaṇte ko nāṃ' esa rattibhāge tumbhākaṃ vandanatthāya āgato ti, Sakko āvuso ti, taṃ parivāretvā nisinnā katamā¹ ti, devaccharā nāṃ' etā ti, so isigaṇaṃ vanditvā gehaṃ gantvā gatakālato paṭṭhāya accharaṃ me detha accharaṃ me 5 dethā ti vilapi, nātakā parivāretvā bhūtapaviṭṭho² nu kho ti accharaṃ paharimsu, so nāhaṃ etaṃ³ accharaṃ kathemi devaccharaṃ kathemīti vatvā ayaṃ accharā ti alaṃkaritvā ānītaṃ bharīyaṃ pi gaṇikaṃ pi oloketvā⁴ nāyaṃ accharā yakkhīnī esā ti devaccharaṃ me dethā 'ti vippalapanto nirāhāro⁵ jīvittakkhayaṃ pāpuṇi, tena vuttaṃ: accharaṃ kāmayanto va na so bhuñji na so pivīti, samudde 10 udakaṃ mine ti samma Kāḷhatthi yo kusaggena udakaṃ gaḥetvā ettakaṃ siyā⁶ samudde udakaṃ ti tena saddhīm upamāya mineyya so kevalaṃ mineyy' eva kusagge⁷ udakaṃ pana jātiya parittam eva yathā taṃ evaṃ mānusakā kāmā dibbakāmaṇaṃ santike, tasmā so Sujāto aññaṃ itthiṃ na olokesi, accharaṃ eva paṭthento mato, evamevā 'ti yathā so dibbakāmaṇaṃ alabhanto jivitaṃ jahi 15 evaṃ aham pi uttamarasaṃ manussamaṇasaṃ alabhanto jivitaṃ⁸ jahissāmi⁹ti vadati.

Taṃ sutvā Kāḷhatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, saññāpessāmi naṃ“ ti, „sakajātimāmsaṃ⁹ khāditvā ākāśacara-suvaṇṇahaṃsāpi tāva naṭṭhā“ ti dassetuṃ gāthādvayaṃ āha: 20

21. Yathāpi te dhataratṭhā haṃsā vehāsayaṃgamā¹⁰

avuttiparibhogena¹¹ sabbe abbatthataṃ gatā 388.

22. Evam eva tuvaṃ rāja dipadinda suṇohi me:

abhakkhaṃ rāja bhakkhesi tasmā¹² pabbājayanti taṃ ti. 389.

Ta. avuttiparibhogenā¹² 'ti attano anājīvabhūtena¹³ paribhogena, 25 abbatthataṃ ti sabbe maraṇaṃ eva pattā: atīte kira Cittakūṭe Suvanna-guhāya navutthiṃsasahassāni vasaṃti, te vassike cattāro māse na nikkhamanti, sace nikkhameyyuṃ udakapūṇṇehi pakkhehi¹⁴ āhīṇḍetuṃ¹⁵ asakkontā samudde yeva pateyyuṃ¹⁶, tasmā na nikkhamanti, upakaṭṭhe¹⁷ pana vassakāle jātassarato sayañjātasālīni āharitvā guhaṃ¹⁷ pūretvā sāliṃ khādantā vasaṃti, tesāṃ pana 30 guhaṃ pavitṭhakāle guhādvāre eko rathacakkapamāṇo uppanābhimakkakaṭako¹⁸ ekekasmīṃ māse ekekaṃ jālaṃ¹⁹ bandhati²⁰, tassa ekekaṃ suttam gorajjuppa-māṇaṃ²¹, haṃsā naṃ²² jālaṃ chindissatīti²³ ekassa taruṇahaṃsassa, dve

¹ Ck^s nisinnō, Bds nisinnā kā nāmetā. ² Ck bhūtāvattṭho, B^s -āvattṭho. ³ Bds evaṃ. ⁴ Bds -ento. ⁵ Bds add hutvā tattheva. ⁶ Bds mahā. ⁷ Bds -ena. ⁸ Ck^s omīti ji-. ⁹ Bds -jātikānaṃ māmsaṃ. ¹⁰ Bds vehāsayaṃ-. ¹¹ Ck^s ā-, Bds atutta-, B^s abhutta-. ¹² Bds abhutta-. ¹³ Bds sajātibhū-. ¹⁴ Ck^s sapattehi. ¹⁵ Bds uppatitūṃ. ¹⁶ Ck^s pā-. ¹⁷ Bds guhāyaṃ. ¹⁸ Bds uppa-. ¹⁹ Bds adds na. ²⁰ Ck^s vinati for vīnamati?. ²¹ Bds add hoti. ²² Bds taṃ. ²³ Bds -ssantīti.

koṭṭhāse denti, so vigate deve purato hutvā¹ jālaṃ chindati, ten' eva maggena
 sesā gacchanti, ath' ekasmiṃ kāle pañca māse vassāratto² ahosi, haṃsā khīṇa-
 gocarā kin nu kho kattaḅban ti mantetvā³ jīvantaṃ aṇḍāni labhissamā 'ti patha-
 maṃ aṇḍāni khādīṃsu tato potake tato jinṇaḥamse, pañcamāsaccayena vassam
 5 apagataṃ, makkaṭako pañcajālāni vibandhati⁴, haṃsā saṇḍatikānaṃ maṃsaṃ
 khādītva appatthamā jātā, dviguṇakoṭṭhāsalābhitaruṇaḥamso⁵ jālaṃ⁶ paharitvā
 cattāri bhindī⁷, pañcamam bhinditum [nāsakkhi, tatth' eva laggi, ath' assa sīsam
 chinditvā⁸ makkaṭo lohitaṃ pivi, añño pi añño pi āgantvā jālaṃ pahari, so pi
 tatth' eva laggo ti evaṃ [sabbesam makkaṭako lohitaṃ pivi, tadā dhātaraṭṭha-
 10 kulaṃ uccinnan ti vadanti⁹, tena vuttaṃ: sabbe abbatthataṃ gatā ti, evaṃ
 evaṃ¹⁰ ti yathā te haṃsā abhakkaṃ saṇḍatimaṃsaṃ khādīṃsu tathā tvam pi
 khādasī sakalanagaraṃ bhayaṭpattaṃ virama mahārāja 'ti, tasmā pabbā-
 jayanti tan ti yasmā abhakkaṃ saṇḍatimaṃsaṃ bhakkesi tasmā¹¹ nagara-
 vāsino taṃ raṭṭhā pabājenti.

15 Rājā aparam pi upamaṃ vattukāmo ahosi, nāgarā pana
 utthāya „sāmi senāpati kiṃ karosi¹², kiṃ manussamaṃsa-
 khādakacoram gahetvā carasi¹³, sace na viramati raṭṭhato
 naṃ pabbājehīti¹⁴ nāssa kathetum adamsu, rājā ba-
 hunnaṃ kathaṃ sutvā bhīto pana¹⁵ vattum nāsakkhi, puna
 20 pi naṃ senāpati „kiṃ mahārāja viramitum sakkhissasīti“ va-
 tvā „na sakkomīti“ vutte sabbam¹⁶ orodhajanaṃ ca¹⁷ putta-
 dhītaro ca sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitaṃ¹⁸ passe ṭhapetvā „ma-
 hārāja imaṃ nāṭimaṇḍalaṃ eva amaccaganaṃ ca rajjasiriṇ ca
 olokehi, mā nassi, virama manussamaṃsato“ ti ā., rājā „na
 25 mayhaṃ etaṃ¹⁹ manussamaṃsato piyataran²⁰“ ti vatvā „tena
 hi mahārāja imaṃhā nāgarā ca raṭṭhā ca nikkhamatha²¹ 'ti
 vutte²² „Kālahatthi, nā me rajjen' attho²³, nikkhamāmi, ekaṃ
 pana²⁴ khaggaṃ ca rasakaṃ ca²⁵ dehīti“ ā., ath' assa khaggaṃ
 ca manussamaṃsapacanabhājanaṃ ca pacchiṇ ca ukkhipāpetvā
 30 rasakaṃ ca datvā raṭṭhā pabbājaniyakammaṃ karīṃsu. So²⁶

¹ Bds gantvā. ² Bds -vuttho, Bd -vuttho. ³ Bds add mayam. ⁴ Bds vinandhati,
 Cks vini. ⁵ Bd -naṃkoṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds -le. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd vijhitvā. ⁹ Bd
 omits va-. ¹⁰ Cks -etan. ¹¹ Bds add ime. ¹² Bds -oma. ¹³ Bd vicarissasi.
¹⁴ Bds add vutte. ¹⁵ Cks Bd pu-. ¹⁶ Bds sabbesaṃ. ¹⁷ Bds -dhānaṇa. ¹⁸ so
 Cks; Bd -to, Bds -to. ¹⁹ Bds etc. ²⁰ Bd -rā. ²¹ Bds add rājā āha. ²² Bds add
 nāgarā. ²³ Bds add me. ²⁴ Bds add bhājanaṇa. ²⁵ Bds add khaggaṇa.

rasakam¹ ādāya nagarā nikkhamitvā araṇṇam pavisitvā ekas-
 mīm nigrodhamūle vasanaṭṭhānam katvā ta. vasanto aṭavimagge
 thatvā manusse māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa
 maṃsam pacitvā² upanāmeti, evaṃ ubho pi jīvanti³, „aham
 are⁴ coro porisādo“ ti vatvā tasmīm pakkhante koci saka- 5
 bhāvena saṇṭhātum⁵ na sakkoti, sabbe bhūmiyaṃ patanti, tesu
 yaṃ icchati taṃ uddhapādam vā⁶ adhopādam⁷ vā katvā⁸ rasa-
 kassa deti, so ekadivasam araṇṇe kañci manussam alabhitvā
 āgato rasakena „kiṃ devā“ 'ti vutte „uddhane ukkhalim ārope-
 hīti“ ā., „maṃsam kham devā“ 'ti, „labhissam' aham maṃ- 10
 san“ ti, so „n' atthi dāni me jīvitam“ ti kampamāno uddhane
 aggim katvā ukkhalim āropesi, atha naṃ porisādo [asinā pa-
 haritvā māretvā maṃsam pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako
 jāto sayam eva pacitvā khādi⁹. „Porisādo maggaṃ paṭipanne¹⁰
 hanatīti“ sakala-Jambudīpe pākātam¹¹ ahosi. Tadā eko sam- 15
 pannaṃ vibhavo brāhmaṇo pañcahi sakatasatehi vohāram karonto
 pubbantato aparantaṃ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma
 kira coro magge¹² manusse māreti, dhanam datvā¹³ aṭavim
 atikkamissāmīti“ so aṭavimukhavāsinaṃ manussānam¹⁴ „maṃ
 aṭavim¹⁵ atikkamethā“ 'ti sahasam datvā tehi saddhim mag- 20
 gaṃ paṭipajji, gacchanto ca¹⁶ sabbasatthaṃ¹⁷ purato katvā
 nahātānulitto sabbālamkārapatimaṇḍito setaṇṇayutte sukha-
 yānake nisinno tehi ativāhikapurisehi parivuto¹⁸ saḍbapacchato
 agamāsi¹⁹, porisādo rukkham āruya purise upadhārento „se-
 samanussesu kim imesu²⁰ khāditabbaṃ atthīti²¹“ vigatacchando 25
 hutvā brāhmaṇaḍiṭṭhakālato²² paṭṭhāya taṃ khāditukāmatāya
 upaḷaṭitakhelo²³ ahosi, so tasmīm attano santikam āgate²⁴

¹ Bds -aṇca. ² Bds add rājānam. ³ Bds add manussagahanakāle. ⁴ Ck māre,
 Bd araṇṇa, B araṇṇam. ⁵ Bd sandhāretum. ⁶ Bds omit vā. ⁷ Bd adhosisam,
 B -siraṃ. ⁸ Bds add āharitvāva. ⁹ Bds -ati. ¹⁰ Cks omit pa-, Bd reads magge
 maggapaṭippanne, B maggapanne. ¹¹ Bds -o. ¹² Bds antarāmagge. ¹³ Bd
 adds taṃ. ¹⁴ Bds add āha tumhe. ¹⁵ Bd -ito. ¹⁶ Bds add brahmaṇo. ¹⁷
 Bd -sakaṭam. ¹⁸ Bds add sayam. ¹⁹ Ck Bd ā-. ²⁰ Bds add mayā. ²¹ Bds add
 sabbesu. ²² Cks omit brāhmaṇa. ²³ Bds paggharita-. ²⁴ Bds add rukkato oruya.

„aham are¹ coro porisādo“ ti nāmaṃ² sāvetvā khaggaṃ parivattento vālukāya akkhīni pūrento viya pakkhandi, eko pi utthātun³ samattho nāma nāhosi, sabbe urena bhūmiyaṃ nipajjiṃsu, so sukhayānake nisinnaṃ brāhmaṇaṃ pāde gāhetvā
 5 pitthiyaṃ adhosīsakaṃ olambetvā sīsaṃ gopphakehi paharanto ukkhipitvā pāyāsi⁴, purisā utthāya „bho purisa cara⁵, mayāṃ brāhmaṇassa hatthato sahassaṃ⁶ gaṇhimha, ko nāma amhākaṃ purisākāro⁷ sakkonto vā asakkonto vā, thokaṃ anubandhāmā⁸ ‘ti⁹ anubandhiṃsu, porisādo pi nivattitvā olovento kiñci adisvā
 10 saṇikaṃ pāyāsi, tasmim̐ khane eko sūrapuriso vegena taṃ pāpunī, so taṃ disvā ekaṃ vatim̐ lamghento¹⁰ khadirakhānukaṃ akkamitvā khānuṃ pitthipādena nikkhami, so¹¹ lohiteṇa gaḷantena¹² lamghamāno yāti, atha naṃ so puriso disvā „kho mayā esa viddho, kevalaṃ tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi naṃ“
 15 ti ā., te dubbalabhāvaṃ nātvā taṃ anubandhiṃsu, so tehi anubandhanabhāvaṃ nātvā brāhmaṇaṃ vissajjetvā attānaṃ sotthim̐ akāsi, ativāhikā¹³ brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya „kiṃ amhākaṃ coreṇā“ ‘ti tato nivattiṃsu, porisādo pi attano nigrodhamūlaṃ gantvā pārohanataraṃ¹⁴ pavisitvā nipanno „ayyo
 20 rukkhadevate, sace me sātṭhabbhantare yeva vaṇaṃ phāsukaṃ kātum̐ sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṃ gala-lohiteṇa te khandhaṃ dhovitvā¹⁵ antehi parikkhipitvā¹⁶ pañca-madhuraṃsaṃ balikkammaṃ karissāmīti“ āyācanaṃ akāsi¹⁷, tassa pana annapānaṃ alabbhantassa sarīraṃ sukkhi¹⁸, anto-
 25 sattāhe yeva vaṇo phāsuko ahoṣi, devatānubhāvena¹⁹ tassa phāsukabhāvaṃ sallakkhesi, so katipāhaṃ manussamaṃsaṃ khādītva bale²⁰ gahetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyācaṇā²¹ muccissāmīti“ so khaggaṃ ādāya rukkhamaḷato

¹ Ck ahaṃ māre, Cc āmare, Bc ahaṃ hare. ² Bds add tikkhātun. ³ Bds thātun. ⁴ Bds add tadā. ⁵ so Bc; Cks bho tissa pussa. ⁶ Bds kahāpaṇa. ⁷ so Cks; Bc asappurisaṃ. ⁸ Bds add vatvā. ⁹ Bds -anto. ¹⁰ Cks omīti so. ¹¹ Bds paggharantena. ¹² Bds -kapurisa. ¹³ so Cc; Ck pa-, Bc po-. ¹⁴ Bds dhovissāmi. ¹⁵ Bds -pāpetvā. ¹⁶ Bds karī. ¹⁷ Bds sussetva. ¹⁸ Bc so deva-. ¹⁹ Bds -am. ²⁰ Bds -namassā. ²¹ Bc mucc-

nikkhamitvā „rājāno ānessāmīti“ pāyāsi, atha naṃ purimabhavē
yakkhakāle ekato manussamaṃsakhādako sahāyako yakkho
anuvicaranto taṃ disvā „ayaṃ mama atītabhave sahāyo“ ti
ñatvā „samma maṃ sañjānāsīti“ pucchi, „na jānāmīti“, ath'
assa purimabhavē katakārāṇaṃ² kathesi, so³ sañjānitvā paṭi- 5
santhāram akāsi, „kuhiṃ⁴ nibbatto sīti“ puṭṭho nibbatatṭhānaṃ
ca raṭṭhato⁵ pabbājita-kārāṇaṃ ca idāni vasanaṭṭhānaṃ ca⁶
khānuviddhakārāṇaṃ ca⁷ devatāya āyācanamocanattamaṃ⁸ ga-
manakārāṇaṃ ca ārocetvā⁹ „tayaṃ pi 'mama taṃ¹⁰ kiccaṃ
nittharita-bbaṃ, ubho pi gacchāma samma“ 'ti ā., „samma“ 10
gaccheyyāma¹², ekaṃ pana me kammaṃ atthi, ahaṃ kho pana
agghapadalakkhaṇaṃ¹³ nāma mantaṃ jānāmi, so balaṃ ca
javaṃ ca tejussattaṃ ca¹⁴ karoti¹⁵, taṃ mantaṃ gaṇhā“ 'ti ā.,
so „sādhū“ 'ti sampañicchi, yakkho pi 'ssa taṃ datvā pak-
kāmi, porisādo mantaṃ uggahetvā tato paṭṭhāya vātajavo 15
atisūro ahoṣi, so sattāhabbhantare yeva ekasatarājāno uyyānā-
dīni gacchante disvā vātavegena pakkhanditvā¹⁶ nāmaṃ sāvetaṃ
vagganto nadanto bhayappatte. katvā pāde gahetvā adhosire¹⁷
katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto vātavegena netvā hatthatalesu
chiddāni katvā rajjuyā¹⁸ nigrodharukke olambesi, aggapādaṃ- 20
gulhi bhūmiyaṃ phusamānāhi¹⁹ vāte paharante milātakarāṇḍa-
kadāmāni²⁰ viya parivattantā²¹ olambimāsu, Sutasomaṃ pana
„piṭṭhiācariyo me“ ti ca „Jambudīpo mā tuccho ahoṣti“ pi nānesi,
so²² „balikammaṃ karissāmīti“ aggaṃ katvā sūlaṃ tacchento²³
nisīdi, rukkhadevatā²⁴ disvā „mayhaṃ 'kir' esa balikammaṃ 25
karoti, vaṇo pi 'ssa mayā²⁵ phāsukaṃ kataṃ n' atthi, idāni

¹ Bā sañjā-, Bs mayam jānāmīti. ² Bā kataṃ-. ³ Bds add taṃ. ⁴ Bds ka-.

⁵ Bā rathā. ⁶ Ck adds devatānaṃ. ⁷ Bds khāpuna-. ⁸ Bā āyācana-. ⁹ Bds add

samma. ¹⁰ Bds mametaṃ. ¹¹ Bds add na. ¹² Bds -maham. ¹³ Bds Cs anag-

ghaṃ-. ¹⁴ so Cks; Bā tejussadattaṃ. ¹⁵ Bā -hi. ¹⁶ Bds add ahaṃ are porisādo ti.

¹⁷ Bā -sise. ¹⁸ Bā adds ānūnetvā, Bs ādhunetvā. ¹⁹ Ck Bds -nehi; Bds add

te. ²⁰ Bā -kor-. ²¹ Cks -entā. ²² Bā sutasoma pana mama piṭṭhi ācariyo

hoti sace gaṇhissāmi sakalajambudīpe tuccho bhavissatīti taṃ nānesīti so imehi.

²³ Bā sūle tacchento. ²⁴ Bds add taṃ kiriyam. ²⁵ Bds add kiñci.

mahāvināsaṃ karissati, kin nu kho kattabban¹ ti cintetvā „aḥam
 etam vāretuṃ na sakkhissāmīti“ cātummahārājikānaṃ santikaṃ
 gantvā¹ kathetvā „nivāretha nan“ ti ā., tehi² „na mayam³
 sakkhissāmā“ ti vutte⁴ Sakkaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ
 5 kathetvā „nivarehi nan“ ti ā., so pi „nāhaṃ sakkomi nivāre-
 tuṃ, samatthaṃ pana ācikkhissāmīti“ vatvā „ko nāmā“ ti
 vutte „sadevake loke⁵ añño n’ atthi, Kururaṭṭhe pana Inda-
 pattanagare Korabyarājaputto Sutasoma nāma, taṃ nibbiseva-
 naṃ damessati rājūnaṃ ca jīvitaṃ dassati, taṃ ca manussa-
 10 maṃsā⁶ oramāpessati, sakala-Jambudīpe amataṃ⁷ abhisiñ-
 cissati, sace pi rājūnaṃ⁸ jīvitaṃ dātukāmo Sutasomaṃ ānetvā
 balikammaṃ kātuṃ vadehīti⁹, so „sādhū“ ti¹⁰ khippaṃ
 āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena
 „rājā nu kho koci palāto“ ti¹¹ olovento taṃ disvā „pabbajitā
 15 nāma khattiyā va, imaṃ gahetvā ekasataṃ pūretvā balikammaṃ
 karissāmīti“ utthāya asihattho¹² anubandhi, tiyojanaṃ anu-
 bandhitvāpi pāpūnituṃ nāsakkhi, gattehi¹³ sedā muccimsu¹⁴,
 so cintesi: „aḥam pubbe hatthim pi assam pi ratham pi dhā-
 vantaṃ anubandhitvā gaṇhāmi, ajj’ imaṃ pabbajitaṃ sakāya
 20 gatiyā¹⁵ gacchantam sabbatthāmena dhāvanto pi gaṇhituṃ na
 sakkomi, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, tato „pabbajitā¹⁶ nāma va-
 canakārakā hontīti¹⁷ tiṭṭhā“ ti naṃ¹⁸ vatvā „ṭhitaṃ gaḥessā-
 mīti“ cintetvā „tiṭṭha samaṇā“ ti ā., „aḥam tāva ṭhito, tvaṃ
 pana ṭhātum vāyamā¹⁹ ti ā.¹⁹, atha naṃ „bho pabbajitā²⁰ nāma
 25 jīvitaḥetu pi alikaṃ na bhaṇanti²¹, tvaṃ pana musā kathe-
 sīti“ vatvā g. ā.:

¹ Bds add tamatthaṃ. ² Cks te. ³ Bds add porisādassa kammaṃ nivāretuṃ.
⁴ Bds add ko sakkhissasīti pucchitvā sakko devarājā ti sutvā. ⁵ Bds add sadiso.
⁶ Cks -sati. ⁷ Bds add viya dhammaṃ. ⁸ Cks -ānaṃ. ⁹ Bds vaṭṭatīti vadehīti
 āha. ¹⁰ Bds add sampaṭicchitvā. ¹¹ Bds bhavissatīti. ¹² Bds āvudha-. ¹³ Cks
 gatte. ¹⁴ Bds muñc-. ¹⁵ Bds pakatīyā. ¹⁶ Bds so p-to. ¹⁷ Bds -karo hoti. ¹⁸
 Bds vacanaṃ. ¹⁹ Bds dhāvituṃ vāyamamakāsaṃ. ²⁰ Bds -to. ²¹ Bds -ati.

23. Tiṭṭhāhīti mayā vutto so tvaṃ gacchasi yammukho¹,
 aṭṭhito ṭhito 'mhīti² lapasi
 brahmacāri³ idaṃ te samaṇa ayuttaṃ,
 asiṇ ca me maññasi kaṃkapattan ti⁴. 390.

Tattha sammukho ti parammukho⁵.

5

Tato devatā gāthadvayam āha:

24. Ṭhito 'ham asmi saddhammesu rāja,
 na nāmagottaṃ parivattayāmi,
 coraṇ ca loke aṭṭhitaṃ vadanti
 apāyikaṃ nerayikaṃ ito cutaṃ⁶. 391. 10
25. Sace pi sahasi⁷ rāja sutam gaṇhāhi khattiya,
 tena yaññaṃ yajitvāna evaṃ saggaṃ gamissasīti. 392.

Ta. saddhammesū 'ti sakesu kusalakammāpathesu⁸, na nāmagottaṃ
 ti yathā tvaṃ pubbe⁹ Brahmadatto hutvā¹⁰ taṃ nāmaṃ jahitvā porisādo hutvā
 idāni kaṃmāsapādo jāto khattiyakule¹¹ jāto¹² abhakkhaṃ¹³ bhakkhesi nāhaṃ 15
 tathā nāmagottaṃ parivattayāmi, coraṇcā 'ti akusalakammāpathesu ṭhitaṃ
 coraṃ aṭṭhitaṃ nāma vadanti, ito cutaṃ ti ito cutaṃ hutvā apāye niraye
 nibbattamānaṃ, so hi niraye patauto na paṭiṭṭhānaṃ labhati nāma, sutā ti¹⁴
 bho porisāda musāvādi tayā mayhaṃ sakala-Jambudīpe rājāno ānetvā bali-
 kammaṃ karissāmīti paṭissutaṃ idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi Jambudī- 20
 patale jeṭṭhakaṃ Sutasomārājānaṃ sace tvaṃ nānesasi vacanaṃ te musā nāma
 hoti tasmā Sutasomaṃ gaṇhāhīti.

Evaṃ vatvā devatā pabbajitavesaṃ anāradhāpetvā sakena
 vaṇṇena ākāse suriyo viya jalamānā aṭṭhāsi, so tassā kathaṃ
 sutvā rūpaṃ ca oloketvā „kāsi tvaṃ“ ti ā, „imasmim rukkhe 25
 nibbattadevatā“ ti, so „diṭṭhā me attano devatā“ ti tussitvā
 „sāmi devarāja, mā Sutasomassa kāraṇā cintayi, attano ruk-

¹ Bds pammū-. ² so Cks; Bd aṭṭhito tvaṃ ṭhito smiti. ³ so Cks; Bd -rini. ⁴ Cks asiṇca
 me vaññaṃsi-, Bd kaṇkha-. ⁵ Bd tattha samaṇa tiṭṭhāhīti tiṭṭhāhi idaṃ vacanaṃ
 mayā vutto so tvaṃ pammukho, parammukho hutvā gacchasi brahmacārini aṭṭhito
 tvaṃ ṭhito amhi iti lapasi me asiṇca kaṇkhaṃ pattaṃ maññasi. ⁶ Bd -o. ⁷ Bds
 sace tvaṃ saddahasi. ⁸ Bds dasaku-, adding ṭhito asmi bhavāmi. ⁹ Bds add
 daharakāle. ¹⁰ Bd adds pītari kālaṇkate bārāṇasirājjaṃ labhitvā bārāṇasirājā
 jāto. ¹¹ Cks omīti khattiya. ¹² Bd adds pi. ¹³ Bd manussamaṇsaṃ. ¹⁴ the
 wording of the previous passages is quite different in Bds.

- khaṃ pavisā“ ‘ti ā., devatā tassa passantass’ eva rukkhaṃ pāvisi, tasmim̐ khaṇe suriyo atthaṃgamito cando uggato, porisādo vedavedaṅgakusalo nakkhattacāraṃ jānāti, so nabhaṃ oloketvā „sve Phussanakkhattaṃ bhavissati, Sutasomo nahā-
- 5 yitum̐ uyyānaṃ gamissati, tattha taṃ gaṇhissāmi, ārakkho pana¹ mahā bhavissati, samantā tiyojanaṃ sakala-Jambudīpavāsino rakkhantā carissanti, asaṃvihite ārakkhe paṭhamayāme yeva Migāciruyyānaṃ² gantvā maṅgalapokkharaniṃ ota-
- 10 ritvā ṭhassāmīti³“ cintetvā⁴ gantvā pokkharaniṃ oruyha paduminipattena⁵ sīsaṃ paṭicchādetvā atṭhāsi, tassa tejena macchakacchapādayo osakkitvā udakapariyante vaggavaggā hutvā vicariṃsu, „kuto pan’ assāyaṃ tejo“ ti pubbayogato, so hi Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabbattaṃ upatṭhāpesi⁶, tena mahāthāmo ahosi, aggisālaṃ kāretvā bhikkhusaṃghaṃ
- 15 sītavinodanatthaṃ aggiṃ ca dārūni ca dārucchedanavāsīpharasuṃ ca adāsi, tena tejavā ahosi, evaṃ tasmim̐ antouyyānaṃ⁷ gate yeva balavapaccūse⁸ samantā tiyojane ārakkhaṃ gaṇhiṃsu, rājāpi pāto va bhuttapātarāso alaṃkatahatthikkhandhagato caturaṅginiyā senāya⁹ nagarā nikkhami, tasmim̐ khaṇe¹⁰
- 20 Takkasilato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthā¹¹ ādāya vīsaṃyojanasataṃ¹² maggaṃ atikkamma taṃ nagaraṃ patvā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaraṃ pavisanto rājānaṃ pācīnadvārena nikkhamantaṃ disvā hatthaṃ ussāpetvā¹³ jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unna-
- 25 tappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahatthaṃ disvā hatthinā taṃ¹⁴ upasaṃkamitvā evaṃ āha¹⁵:

26. Kasmin nu ratṭhe tava jātibhūmi,

• atha kena atthena idhānupatto,

¹ Bds panassa. ² Bds migājīnaṃ-. ³ Bds vasissāmīti. ⁴ Bds adds tattha. ⁵ Bds paduma-. ⁶ Bds paṭhapesi. ⁷ Bds -ne. ⁸ Bds -sasamaye. ⁹ Bds add pari-vuto. ¹⁰ Bds tadā in the place of t. kh. ¹¹ Bds -āyo. ¹² Bds visati-, Bds vīsaṃti-. ¹³ Bds pasāretvā. ¹⁴ Bds hatthināgaṃ. ¹⁵ Bds pucchī, omitting evaṃ.

akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ,
kim icchasi demī tay-ajja patthitan ti¹. 393.

Atha naṃ so² āha:

27. Gāthā catasso dharaṇīmahessara³
sugambhiratthā varasāgarūpamā,
tav' eva⁴ atthāya idhāgato 'smi,
suṇohi gāthā paramatthasaṃhitā ti⁶ 394.

vatvā⁵ „mahārāja imā Kassapadasabalena desitā catasso satā-
rahā gāthā⁷, tumhe sutavittakā ti sutvā tumhākaṃ desetum
āgato mhitī“ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya suṭṭhu te 10
kataṃ⁸, mayā pana nivattitum na sakkā⁹, ajja Phussayogena
sīsaṃ nahāyitudivaso¹⁰, āgantvā sossāmi, tvaṃ mā ukkaṇ-
ṭhīti“ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanaṃ
paññāpetvā ghāsacchādanam saṃvidahathā“ 'ti amacce āṇā-
petvā uyyānaṃ pāvisi, taṃ atthārasahatthena pākārena pa- 15
rikkhittaṃ ahosi, taṃ aññamaññaṃ ghaṃsantā¹¹ hatthī pa-
rikkhipimsu, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattīti
khubhitamahāsamuddo¹² viya uttiṇṇabalakāyo¹³ ahosi, rājā
olārikāni ābharaṇāni muñcitvā¹⁴ massukammaṃ karetvā ubbaṭṭi-
tasarīro pokkharaniyā¹⁵ rājavibhavaṇa nahātvā paccuttaritvā 20
udakagahaṇasātake¹⁶ nivāsetvā atthāsi, ath' assa gandhamālā-
laṃkāre¹⁷ upaharimsu¹⁸, so porisādo cintesi: „rājā alaṃkata-
kāle bhāriko bhavissati, sallahukakāle yeva naṃ gāṇhissāmīti“

¹ B^d adds tattha bho brahmaṇa tava jātibhūmi kismi raṭhe atthi, yena atthena tvaṃ payojanena hetubhūtena idha imasmim nagare anuppatto bho brahmaṇa mayā pucchito so tvaṃ etamatthaṃ etaṃ payojanaṃ me mayhaṃ akkhāhi, kathehi tayā paṭhitaṃ vatthum te tuyhaṃ dadāmi kiṃ vatthum icchasi ti taṃ bhagavantaṃ pucchāmi. ² B^d adds gātham. ³ B^d C^s mahi-. ⁴ C^s tameva⁵. ⁵ B^d add tattha dharaṇī mahissara bhūmipāla kassapadasabalena desitā catusatā-rahā catasso gāthā kimbhūtā sugambhīraatthavarā sagarūpamā tava⁶ eva atthāya idha thāne anuppatto asmi bhavāmi suṇohi kassapadasabalena desitā paramatthasaṃhitā imā satārāhā gāthāyo suṇohi attho. ⁶ B^d adds ca pana. ⁷ B^d -āyo. ⁸ B^d āgataṃ. ⁹ B^d sakkomi. ¹⁰ B^d nhāyitum āgatomhiti ahaṃ punadivase. ¹¹ B^d saṃghaṭṭantā samantā. ¹² B^d saṃkh-. ¹³ B^d unnādetvā ba-. ¹⁴ B^d om-. ¹⁵ B^d add anto. ¹⁶ B^d -ena. ¹⁷ R^d upanayimsu.

so nadanto vagganto vijju¹ viya matthakupari khaggaṃ parivattento² „aham are³ coro porisādo“ ti nāmaṃ sāvetvā aṅgulim nālāṭe ṭhapetvā udakā nikkhami⁴, tassa saddaṃ sutvā va hatthārohā hatthīhi assārohā assehi rathikā⁵ rathehi⁶ bhas-
 5 siṃsu, balakāyo gahitāni⁷ āvudhāni chaddetvā udarena⁸ nipajji, porisādo Sutasomaṃ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde ga-
 hetvā adhosiraṃ⁹ katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto gacchati, Bodhisattaṃ pana upagantvā onato ukkhipitvā khandhe nisi-
 dāpesi¹⁰, so „dvārena gamanaṃ papañco“ ti¹¹ sammukhaṭṭhā-
 10 nen' eva¹² aṭṭhārasaṭṭhaṃ pākāraṃ laṃghitvā purato pi gaḷitamadamattavāraṇakumbhe¹³ okkamitvā¹⁴ pabbatakūṭāni pātento viya vātajavāni¹⁵ assaratanāni¹⁶ piṭṭhe akkamanto pātetvā rathavare¹⁶ rathasīse¹⁷ akkamitvā bhamarīkaṃ bha-
 manto viya nīlaphalakāni¹⁸ nigrodhapattāni maddanto viya
 15 ekavegen' eva¹⁹ tiyojanamattaṃ²⁰ gantvā „atthi nu kho koci Sutasomass' atthāya pacchato āgacchanto“ ti avaloketvā kañci²¹ adisvā saṇikaṃ gacchanto Sutasomassa kesehi uda-
 bindūni attano upari patantāni²² disvā „maraṇassa abhāyanto nāma n' atthi, Sutasomo pi maraṇabhayaena rodati maññe“²³
 20 ti cintetvā āha:

28. Na ve rudanti matimanto sapaññā
 bahussutā ye bahuthānacintino, (cfr. IV ⁴⁶⁷/₉₁₂)
 dīpaṃ hi etaṃ paramaṃ narānaṃ
 yaṃ paṇḍitā²⁴ sokaṇudā bhavanti. 395.

25 29. Attānaṃ nāti²⁴ uda²⁵ puttadāraṃ
 dhaññaṃ²⁵ dhanaṃ rajataṃ jātarūpaṃ

¹ Cks macchaṃ. ² Bā matthake khaggaṃ paribhamanto. ³ Bā hare. ⁴ Bā uttari. ⁵ Bā rathārohā. ⁶ Bā adds sabbe. ⁷ Bā gahitagahitāni. ⁸ Bā urena, adding bhūmiyaṃ. ⁹ Bā -sisakaṃ. ¹⁰ Cks -petvā. ¹¹ Bā bhavissatīti. ¹² Bā -neyeva. ¹³ Bā paggalitapāde matta-. ¹⁴ Bā ak-. ¹⁵ Bā -naṃ. ¹⁶ Bā -dbure. ¹⁷ Bā -sesu. ¹⁸ Cks -kā. ¹⁹ Bā ekam-. ²⁰ Bā adds maggaṃ. ²¹ Bā ki-. ²² Bā ure patitāni. ²³ Bā omits maññe. ²⁴ so all three MSS. for attāna nāti? ²⁵ Bā udāhu.

kimo nu¹ tvaṃ Sutasomānutappe,
Koravyaseṭṭha vacanaṃ suṇoma te² ti. 396.

Ta. yaṃ paṇḍitā ti yaṃ tumhādisā paṇḍitā aññesam pi sokaṇudā bhavanti evaṃ sokavinodanaṃ aññesam pi dīpaṃ samudde bhinnanāvānaṃ dīpo viya paṭiṭṭhā hoti tasmā tumhādisā matimantā (add na) rudantīti a., kimo nu 5 tvaṃ ti samma Sutasoma tumhādisa maraṇabbhayaena rodante aññe andhabālā kiṃ karissanti api ca taṃ pucchāmi imesu puttādisu kimo nu tvaṃ Sutasomānutappe ti kiṃ eva anusocasi kiṃ cintesīti a.³

Sutasomo āha:

30. Na⁴ vāham attānaṃ anutthunāmi⁵ 10
na puttadāraṃ na dhanāṃ na raṭṭhaṃ,
sataṇ ca dhanimo carito purāṇo,
taṃ saṃgaram⁶ brāhmaṇassānutappe. 397.
31. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa, 15
taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁷ (supra p. 24,15.)
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 398.

Ta. anutthunāmīti ahaṃ na⁸ te⁹ rudāmi, imesam pi puttādīnaṃ atthāya na anutthunāmi na socāmi, api ca kho sataṃ paṇḍitānaṃ carito purāṇa-dhammo atthi, saṃgaram katvā saddhānuppattāni nāma¹⁰ etaṃ saṃgaram brāh- 20 maṇassa ahaṃ anusocāmīti a., saccānurakkhīti saccaṃ anurakkhanto¹¹, so brāhmaṇo Takkaṣilato Kassapadasabalena¹² desitā catasso gāthāyo ādāya āgato, tassāhaṃ āgantukavattāni karetvā nahātvā āgato suṇiṇṣāmi, yāva mamāgamaṇā āgamehīti saṃgaram katvā āgato, tvaṃ tā gāthā sotuṃ adatvā ya maṃ gaṇhi, sace maṃ vissajjesi taṃ dhammaṃ sutvā saccānurakkhī punar āvajissan 25 ti vadatī.

Atha porisādo āha:

32. Na vāham¹³ etaṃ abhisaddahāmi:
sukhī naro maccumukhā pamutto
amittahatthaṃ punar āvajeyya¹⁴, 30
Koravyaseṭṭha na hi maṃ upehi. 399.

¹ Bā kimīva. ² Bā -metan. ³ so Ck; the comment in Bā is more diffuse and quite different from the above. ⁴ Bā nevā-, Ck tāvā-. ⁵ Bā anuttarāmi. ⁶ Bā saṃkaram. ⁷ Bā -paṇi sampadāya. ⁸ C tā va. ⁹ C ne. ¹⁰ The comment in Bā is quite different. ¹¹ Bā -lassa. ¹² Bā nevā-. ¹³ Ck -deyya.

33. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā (cfr. supra p. 25, 27.)
gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmi
madhuraṃ piyaṃ jīvitaṃ laddha rāja
kuto tuvaṃ ehisi me sakāsan ti. 400.

5 Ta. sukhīti sukhappatto hutvā, maccumukhā pamutto ti mādisassa
corassa hatthato muttatāya maraṇamukhā pamutto nāma hutvā, na hi maṃ
upehīti¹ na hi maṃ upagamissasi, mandiraṃ ti rājadhānigehaṃ gantvā,
kāmakāmiti ālapanam etaṃ, kāmam kāmayaṃāno ti a, kuto ti kena nāma
kāraṇena².

10 Taṃ sutvā Mahāsatto siho viya asamabhīto āha:

34. Mataṃ vareyya³ parisuddhasīlo
na⁴ jīvitaṃ garahito pāpadhammo,
na hi taṃ naraṃ tāyate duggatīhi⁵
yassāpi hetū alikaṃ bhaṇeyya. 401.

15 35. Sace pi vāto girim āvaheyya (IV ⁴⁶²/₁₆)
cando ca suriyo ca chamā pateyyuṃ
sabbā va najjo paṭisotaṃ vajeyyuṃ
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyan ti. 402.

20 Ta. mataṃ vareyyā 'ti maraṇam iccheyya, icchatu⁶ patthetu 'ti a., na
hi jīvitaṃ ti pāpadhammo pana garahito jīvitaṃ na vareyya mā icchatu,
jīvitaṃ hi tassa anāyatabhadrakattā⁷ dujjīvitaṃ nāma, yassā 'ti yassa attādino
atthāya dussīlo alikaṃ bhaṇeyya etaṃ attādivatthum na taṃ purisaṃ duggatīhi
na tāyate⁸ na rakkhati, girimāvaheyyā 'ti samma porisāda mayā saddhimi
ekācariyakule sikkhito evaṃ rūpo sabāyako hutvā ayaṃ⁹ jīvitahetu musā na ka-
25 thetīti¹⁰, kim pana na saddahasi: sace hi puratthimādibhedo vāto uṭṭhāya ma-
hantaṃ pabbataṃ tulapicu viya ākāse āvaheyya taṃ saddhātappaṃ ahaṃ ca
musā na bhaṇeyyan ti idaṃ¹¹ pana na tv-eva saddhātappaṃ¹¹.

Evam vutte pi so na saddhahi yeva, atha¹² Bodhisatto
„ayaṃ mayhaṃ na saddahati¹³, sapathena¹⁴ pi naṃ saddahā-
30 pessāmīti“ cintetvā „samma porisāda, khandhato tāva maṃ
otārehi, sapatham pi katvā taṃ saddahāpessāmīti“ vutte tena¹⁵
otāretvā bhūmijaṃ ṭhapito sapatham karonto āha:

¹ Cks upesīti. ² The comment in Bā very different. ³ Ck -yyaṃ. ⁴ Cks add
hi. ⁵ Bā -tibhi. ⁶ Cks icchetu. ⁷ Cs -ti-. ⁸ Ck nānārayate, Cs natārayate.
⁹ Bā ahaṃ. ¹⁰ Bā emīti. ¹¹ The comment quite different in Bā. ¹² Bā
add kho. ¹³ Bā -hi. ¹⁴ Cks -the. ¹⁵ Bā adds taṃ.

36. Asin̄ ca sattiñ ca parāmasāmi,
 sapatham pi te samma ahañ karomi,
 tayā pamutto anaṇo¹ bhavitvā
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 403.

Tass' attho: sace icchasi evarūpehi āvudhehi susaṁvihitārakkhe khatti- 5
 yakule nibbatti nāma mā hotū 'ti asin̄ vā sattiñ vā parāmasāmi aññam̄ vā yañ
 icchasi tañ sapatham pi te samma ahañ karomi yathā ahañ tayā mutto gantvā
 brāhmaṇassa anaṇo hutvā saccam anurakkhanto punāgamiṣṣan² ti.

Tato porisādo „ayañ Sutasomo khattiyehi akattabbam̄
 sapatham karoti. kim me iminā, etamhā³ ahañ pi khattiya- 10
 rājā, mam' eva bāhulohitañ⁴ gahetvā devatāya balikammañ
 karissāmi, ayañ ativiya kilamatiti⁵“ cintetvā āha:

37. Yo⁶ te kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhitenā
 tañ saṅgaram̄⁶ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ 15
 saccānurakkhī punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

Ta. punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsi.

Atha nañ Mahāsatto „samma mā cintayi, catasso satā-
 rahā gāthā sutvā dhammakathikassa pūjañ katvā pāto vāga-
 missan²“ ti vatvā g. ā.: 20

38. Yo⁸ me kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena,
 raṭṭhe sake issariye ṭhitenā
 tañ saṅgaram̄ brāhmaṇassa-ppadāya
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 405.

Atha nañ porisādo „mahārāja tumhe⁹ khattiyehi akattab- 25
 bam̄ sapatham karittha, tañ¹⁰ anusareyyāthā¹⁰“ 'ti vatvā „samma
 porisāda, tvañ mam̄ daharakālato paṭṭhāya jānāsi¹¹, hassena¹²
 pi me musā na kathitapubbam̄, sv-āhañ¹³ idāni rajje ṭhito¹⁴
 dhammādhammañ jānanto kim musā kathessāmi, saddaha

¹ all three MSS. an-. ² Bd -ssāmi. ³ so Cks; Bd esa etu gāmā, B^e esa etu
 vā mā vā. ⁴ so Cks; Bd bahu-. ⁵ Ck so. ⁶ Bd saṅka-. ⁷ Bd -nañ sap-.

⁸ Cs so. ⁹ Cks tvañ. ¹⁰ Cks -ritvā tvañ. ¹¹ Ck Bd ja-. ¹² Bds hāsena.

¹³ Ck suvāhañ, Bd sohañ. ¹⁴ Bds pati-.

- mayham, aham te balikammaṃ pāpuṇissāmīti“ saddahāpito
 „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu anāgatesu balikammaṃ na
 bhavissati, devatāpi tumhehi vinā na sampatiṇṇehati, mā me
 balikammassa antarāyaṃ karitthā“ ¹ti M-am uyyojesi, so
 5 Rāhumukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno
 khippam eva nagaraṃ pāpuṇi, senāpi ²ssa „Sutasomarājā paṇḍito
 madhuradhammakathiko ekadvekkathā kathetuṃ labhanto porisādaṃ
 dametvā sīhamukhā muttamettavāraṇo ³viya āgamissatīti“
 10 ca cintetvā bahinagare yeva nivittā ⁴nam ⁵dūrato va āgacchan-
 taṃ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcitthā ⁶mahārāja porisādena
 na kilamittā“ ⁷ti paṭisanthāraṃ katvā „porisādena
 mayham mātāpitūhi pi dukkaratarāṃ kataṃ, tathārupo nāma
 caṇḍo sāhasiko mama dhammakathaṃ sutvā maṃ vissajjesīti“
 15 vutte rājānaṃ alaṃkaritvā hatthikkandhaṃ āropetvā pari-
 vāretvā ⁸nagaraṃ pavasiṃsu, taṃ disvā sabbe nāgarā tus-
 siṃsu, so pi dhammasoṇḍatāya mātāpitāro adisvā va „pacchāpi
 ne ⁹passissāmīti“ rājanivesanaṃ pavasitvā rājāsane nisajja ¹⁰
 brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā massukammāni ¹¹ssa ānāpetvā taṃ
 20 kappitakesamassuṃ naḥātānulittāṃ vatthālaṃkārapatimaṇḍitaṃ
 katvā ānetvā dassitakāle ¹²sayāṃ pacchā nahātvā tassa attano
 bhojanaṃ dāpetvā tasmiṃ bhutte sayāṃ bhuñjitvā taṃ mahā-
 rahe pallaṃke nisīdāpetvā dhammagarukatāy ¹³assa ¹⁴gandha-
 mālādīhi pūjāṃ katvā sayāṃ nicāsane ¹⁵nisīditvā „tumhehi
 25 mayham ābhata gāthā suṇāma ¹⁶ācariyā“ ¹⁷ti yāci.

Tam atthaṃ dīpento Satthā āha:

- 30. Mutto ca so porisādassa hatthā
 • gantvāna taṃ brāhmaṇaṃ etad avoca ¹⁶:

¹ Bā -pattāni vā-. ² Bā ime. ³ Bā mahājano. ⁴ Bā yeva khandhavāraṃ
 katvā atthāsi. ⁵ Bā taṃ. ⁶ so Ck; Bā kiñci. ⁷ Bā -ito. ⁸ Bā omits pari-
⁹ Bā pavasi. ¹⁰ Bā nesāni. ¹¹ Bā nisīditvā. ¹² so Ck; Cā assita-. ¹³
 desita-. ¹⁴ Bā -gurutā. ¹⁵ Bā nivesane. ¹⁶ Bā suṇo-. ¹⁷ so all three MSS.
 for et' avoca?

suṇoma gāthāyo satārahāyo
yā me sutā assu hitāya brahme ti. 406.

Ta. etadavocā 'ti etam avoca.

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ub-
batṭetvā pasibbakā manoramaṃ potthakaṃ nīharitvā ubhohi 5
hatthehi gahetvā „tena hi mahārāja Kassapadasabalena desitā
rāgamadādinimmadanā¹ ālayasamugghātavattupacchedatanhak-
khayatthāya² virāganirodhaamatamahānibbānasampāpikā³ ca-
tasso satārahā gāthā suṇāhīti⁴“ vatvā potthakaṃ olokento āha:

40. Sakid eva⁵ Sutasoma sabbhi hotu⁶ samāgamo, 10
sā naṃ⁷ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 407.

11. Sabbhir eva samāsetha

sabbhi kubbetha santhavaṃ, (Saṃyuta-N. I p. 17.)

sataṃ saddhammam aṇṇāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.

42. Jīranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 151, Saṃyutta-N. I. p. 71.) 15
atho sarīram pi jaraṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,
santo have sabbhi pavedayanti. 409.

43. Nabhā⁸ ca dūre paṭhavī ca dūre,⁹
pāraṃ samuddassa tad āhu dūre, 20
tato have dūratarāṃ vadanti
sataṃ ca dhammaṃ¹⁰ asataṃ ca rājā 'ti. 410.

Ta. sakidevā⁵ 'ti ekavāram :eva, sabbhīti saṃpurisehi, sā naṃ ti sā
sabbhi saṃgati samāgamo ekavāraṃ¹⁰ pavatto¹¹ pi taṃ puggalaṃ pāleti rak-
khati, nāsabbhīti asappurisehi pana bahuṃ¹² sucīram pi kato saṃgamo 25
ekattāne nivāso¹³ na pāleti, na thāvaro hotīti a., samāsethā 'ti saddhiṃ
nisīdeyya, sabbe pi iriyāpathe paṇḍiten' eva saddhiṃ pavatteyyā 'ti a., saṃ-
thavaṃ ti mittasanthavaṃ, sataṃ saddhammaṃ ti paṇḍitānaṃ Buddhā-
dīnaṃ sattatimsabodhapakkhiyadhammasaṃkhātāṃ saddhammaṃ seyyo hoti¹⁴,
etam dhammaṃ natvā vadāhi yeva hotīti, hāni nāma n' atthīti a., rājarathā 30

¹ so Ck B^s; C^s -nimadanā, B^d -nippidanā. ² C^s omits tthāya. ³ ālaya -
nirodha wanting in B^d. ⁴ B^d -po-. ⁵ B^d sakim deva. ⁶ B^d -ti. ⁷ Ck sa
tam. ⁸ B^d -am. ⁹ B^d -o. ¹⁰ Ck -ra. ¹¹ B^d pavattento. ¹² Ck -u. ¹³ B^d
-e. ¹⁴ B^d ti.

ti rājūnaṃ ārohaniyarathā, sucittā ti¹ suparikammakatā, sabbhi pave-
dayāntīti Buddhādayo santo sabbhīti saṅkhaṃ gataṃ sobhanaṃ uttamaṃ
nibbānaṃ pavedenti², so nibbānaṃ khāto santadhammo³ jaraṃ na upeti na
jirati, nabhā⁴ ti ākāso, dūre ti paṭhavī hi sappatiṭṭhā⁵ saṅgahaṇā⁶ ākāso
5 nirālambo appatiṭṭho, iti ubho ete ekā baddhāpi⁷ visamyogattṭhena anupalittat-
ṭhena ca⁸ dūre nāma honti, pāraṇ ti orimatīrato paratīraṃ, tadāhū ti
tam āhu.

Iti brāhmaṇo catasso satārahā gāthā Kassapadasabalena
desitaniyāmena desetvā tuṇhi ahoṣi, tā⁹ sutvā M. „saphalaṃ
10 me āgamanan“ ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n' eva sāvaka-
bhāsītā na isibhāsītā na ikavikatā¹⁰, sabbaññunā va bhāsītā,
kin nu kho agghantīti¹¹“ cintetvā „imāsaṃ sakalam pi cakka-
vālaṃ yāva Brahmaloḷkā sattaratanapunnāṃ katvā dadamāno
n' eva anucchavikaṃ kātum sakkoti, ahaṃ kho paṇ' assa tiyo-
15 janasate Kururaṭṭhe sattayojanike Indapattanagare rajjam
dātum pahomi, atthi¹² khv-assa rajjam kāretum bhāgyan“ ti
aṅgavijjānubhāvena olokeno nāddasa, tato senāpatiṭṭhānādini¹³
cintetvā¹⁴ ekagāmabhojanam pi tassa¹⁵ bhāgyaṃ adisvā dhana-
lābhassa olokeno koṭidhanato paṭṭhāya oloketvā catunnaṃ
20 kahāpaṇasahassānaṃ bhāgyaṃ disvā „ettakena naṃ pūjessā-
mīti“ catasso saḥassatṭhāvikā dāpetvā „ācariya tumhe aññe-
saṃ khattiyānaṃ imā gāthā desetvā kim¹⁶ labhathā“ 'ti pucchi.
„ekekāya¹⁷ sataṃ sataṃ mahārāja, ten' eva¹⁸ satārahā nāma
jātā“ ti āha, atha naṃ Mahāsatto „ācariya tvaṃ attanā¹⁹ ga-
25 hetvā vicaraṇabhaṇḍassa²⁰ anagghaṃ²¹ na jānāsi, ito paṭṭhāya
tā²² saḥassārahā nāma hontū“ 'ti vatvā gātham āha:

44. Sahassīyo imā gāthā na imā gāthā satārahā,

cattāri tvaṃ saḥassāni khippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa²³ 'ti²⁴. 411.

Ath' assa ekaṃ sukhayānakaṃ datvā „brāhmaṇaṃ sotthina²⁵

¹ Ck^s omīti. ² B^d adds thomenti. ³ B^ds sataṃdh-. ⁴ B^ds -an. ⁵ B^d sampa-. ⁶ so B^d; Ck^s yagaganāṃ, C^s yagahaṇāṃ. ⁷ B^d bandh-. ⁸ Ck^s vi. ⁹ B^d tam. ¹⁰ B^d na kenaci bhāsītā. ¹¹ B^d agghanti, Ck^s agghatīti. ¹² B^d add nu. ¹³ Ck^s -dinaṃ. ¹⁴ B^ds olokeno. ¹⁵ B^d -bhojanassāpi. ¹⁶ B^d kitta-
kaṃ dhanāṃ. ¹⁷ B^d adds gāthāya. ¹⁸ B^d add tā. ¹⁹ so Ck^s; B^d -no dhanāṃ
²⁰ so Ck^s; B^d vikiṇṭabha-. ²¹ so Ck^s; B^d agghaṃ. ²² B^d ekekā gāthā. ²³
B^ds add an explanation of this verse.

gehaṃ pavesethā¹ "ti purise āṇāpetvā taṃ uyyojesi, tasmiṃ
 khaṇe Sutasomena rañṇā satārahā yathā saḥassārahā katvā
 pūjitā², sādhu sādhu 'ti mahāsādhukārasaddo ahosi, tassa
 mātāpitāro taṃ saddaṃ sutvā „kimsaddo nāṃ' eso" ti puc-
 chitvā yathābhūtaṃ sutvā³ dhanalolatāya⁴ Mahāsattassa⁵ kuj-
 jhimsu, so pi brāhmaṇaṃ uyyojetvā tesāṃ santikaṃ gantvā
 vanditvā aṭṭhāsi, ath' assa pitā⁶ „tāta evarūpassa sāhasika-
 corassa hatthato mutto sīti" paṭisanthāram pi akatvā attano
 dhanalolatāya⁴ „saccaṃ kira tāta tayo catasso gāthā sutvā
 cattāri saḥassāni dinnānīti" pucchitvā „saccan" ti vutte 10

15. Asītiyā⁷ navutiya ca gāthā,
 satārahā cāpi bhaveyyu⁸ gāthā,
 paccattam eva Suttasoma jānāhi
 saḥassīyo nāma kuth' atthi⁹ gāthā ti āha. 412.

Ta. paccattamevā 'ti attanā jānāhi, kudhāatthīti kuhiṃ atthi¹⁰. 15

Atha naṃ Mahāsatto „nāhaṃ tāta dhanena vaddhiṃ
 icchāmi sutena icchāmīti" saññāpento āha:

16. Icchāmi vo 'haṃ sutavuddhiṃ attano,
 santo ca maṃ suppurisā bhajeyyūṃ,
 ahaṃ savantīhi mahodadhīva¹ 20
 na hi tāta tappāmi subhāsitenā. 413.

17. Aggi yathā tiṇakatṭhaṃ dāhanto
 na tappatī sāgaro vā nadīhi¹¹
 evaṃ pi te paṇḍitā rājasetṭha
 sutvā na tappanti subhāsitenā 414. 25

18. Sakassa dāsassa yadā suṇomi
 gāthā ahaṃ atthavatī janinda

¹ Bā sampādetthā, B^s sampāpethā. ² Bā add ti nagaravāsino. ³ Bā add attano.

⁴ Bā -lobhatāya. ⁵ C^k mahāsaddantassa. ⁶ Bā add kathaṃ. ⁷ C^k add vā.

⁸ C^k -uṃ, Bā -yya. ⁹ C^k kuthāthi, Bā kā atthi. ¹⁰ C^k hatthi; Bā tattha

tāta sutasoma gāthā asitārahā navutārahā satārahā cāpi gāthā bhavēyya, tāta
 sutasoma paccattameva attanā va jānāhi, saḥassārahā nāma gāthā kā kassa
 puggalassa santike atthīti. ¹¹ C^k nadīhi, Bā nadibhi.

tam eva sakkacca nisāmayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittīti. 415.

Ta. vo ti nipātamattāni, santo ti ete ca mañi bhajeyyūti ti icchāmi,
savantīhīti nadīhi, sakaassā 'ti tiṭṭhatu Nandabrāhmaṇo yadā ahañi attano
5 dāsassāpi¹ suṇomi².

Evañ ca pana vatvā „mā mañi tāva³ dhanahetu pari-
bhāsi⁴, ahañi 'dhammam sutvā āgamiśsamīti' sapatham katvā
āgato, idāñi 'āhañi porisādassa santiṇam gamiśsamī⁵, idam vo
rajjam gañhathā⁶“ 'ti niyyādentō

10 49. Idam te raṭṭham sadhanam sayoggaṃ ($\frac{289}{19}$)
sakāyuram sabbakāmūpapannam,
kiñi kāmahetu paribhāsase mañi,
gacchām' ahañi porisādassa kante⁶ ti g. ā. 416.

Ta. kante⁶ ti santike.

15 Tasmiñi samaye pitu rañño hadayañi uñham ahosi, so
„tāta Sutasoma kin nām' etañi kathesi, caturañginiyā senāya
coram gaheśsamīti“ vatvā g. āha:

50. Attānurakkhāya bhavanti h' ete
hatthārohā rathikā pattikā ca
20 assārohā yeva dhanuggahāse,
senam payuñjāma, hanāma sattun ti. 417.

Ta. hanāmā 'ti sace evam payojitā⁷ senā tam gaheṭum na sakkonti
atha nañi sakalaratṭhavāsino gaheṭvā gantvā hanāma sattum mārema⁸ tañi
attano⁹ paccāmittan ti a¹⁰

25 Atha nañi mātāpitāro assupunnamukhā „tāta mā¹⁰ gan-
tum¹¹ labbhā¹²“ ti yāciṃsu, soḷasasahassā nāṭakitthiyo pi sesa-
pañjano pi „amhe anāthe katvā kuhiñi gacchasi devā¹³“ 'ti
parideviṃsu, sakalanagare koci sakabhāvena sañṭhātum¹²
asakkontō „porisādassa kira¹³ paṭiññam datvā āgato, idāñi

¹ Bds add santike. ² Bds add tāta dhammesu mama titti na hi atthiti. ³ Bd
tāta. ⁴ Bds -sasi. ⁵ Ck -iti. ⁶ so Cks for nāte? cfr. p. 26.e; Bd ante, Bs
ante? ⁷ Ck -kañi, C -kā. ⁸ Bd hanema. ⁹ Bds amhākañi. ¹⁰ Bd adds gaccha.
¹¹ Bds add na. ¹² Bds sandhāretum. ¹³ Bd pana kira ahañi.

catasso satārahā¹ gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ
katvā mātāpitāro vanditvā puna kira corassa santikaṃ ga-
missatīti² sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahosi, so mātāpitunnaṃ
vacanaṃ sutvā

51. Sudukkaraṃ porisādo akāsi:

5

jīvaṃ gaheṭvāna avassajī maṃ,
taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto

dubbhe ahaṃ tassa kathaṃ janindā 'ti g. ā. 418.

Ta. jīvaṃ gaheṭvānā 'ti jīvagāhaṃ² gaheṭvā, taṃ tādisaṃ ti taṃ
tena kataṃ tathārūpaṃ³. pubbakiccaṃ ti purimaupakāraṃ, janindā 'ti 10
pitaraṃ ālapati.

So mātāpitāro assāsetvā⁴ „amma tāta tumhe mayhaṃ mā
cintayittha, katakalyāṇo ahaṃ, chakāmaggissariyaṃ⁵ na dulla-
bhaṃ“ ti mātāpitāro vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gātham āha:

15

52. Vanditvā⁶ so pitaraṃ mātaraṃ ca
anusāsetvā negamaṃ [ca] balaṃ ca
saccavādi saccānurakkhamāno⁷
agamāsi so yena⁸ so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccaṃ anurakkhamāno, agamāsi ti taṃ 20
rattinā nivesane yeva sayitvā⁹ punadivase *aruṇuggamanavelāya mātāpitāro
vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā assumukhena nānappakāraṃ paridevantena itthā-
gārādījanaena anugato nagarā nikkhamma taṃ janaṃ nivattetuṃ asakkonto
mahāmagge daṇḍakena tiriyaṃ lekhaṃ katvā „imaṃ¹⁰ mayi asneha¹¹ mā¹²
atikkamiṃsū“ 'ti āha, mahājano tejavato silavantassa ānaṃ atikkamituṃ asak- 25
konto mahāsaddena paridevamāno taṃ sīhaviṃ jambhitaṃ gacchantāṃ olokento¹³
thatvā tasmiṃ dassanūpacāraṃ atikkamante ekarāvaṃ ravanto nagaraṃ pāvisi,
so pi āgatamaggen' eva tassa santikaṃ gato, tena vuttaṃ: agamāsi so yattha
so porisādo ti.

Tato porisādo cintesi¹⁴: „sace mama sahāyo Sutasoma 30
āgantukāmo āgacchatu vā mā vā¹⁵ rukkhadevatā me yaṃ¹⁶

¹ Bā sahassārahā. ² Bā jīvamānaṃ. ³ Cks tathānurū-. ⁴ Bā anusāsetvā. ⁵
Bā -masaggissariyaṃ. ⁶ so all three MSS. ⁷ read: saccānurakkhamāno saccavādi?
⁸ Bā yattha. ⁹ Bā vasitvā. ¹⁰ Bā adds sace. ¹¹ Bā sineho atthi. ¹² Ck
maṃ. ¹³ Bā -etvā. ¹⁴ Cks gacchanto pana in the place of tato porisādo cintesi.
¹⁵ Bā omits vā mā vā. ¹⁶ Bā yaṃ mayhaṃ.

icchatu taṃ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramaṃsena
 balikammaṃ karissāmīti¹ citakam katvā aggim jāletvā „am-
 gāram tāva hotū“² 'ti tassa sūlam tacchantassa nisinnakāle³
 5 kattabbakiccaṃ te katan⁴ ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja
 Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā⁵, dhammakathikassa
 sakkāro ca kato, tasmā gantvā kattabbakiccaṃ nāma hotīti“
 dassetum gātham āha:

53. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
 10 ratṭhe sake issariye ṭhiteṇa,
 taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁶
 saccānurakkhī punar āgato 'smi,
 yajassu yaññam hantvāna mama maṃsam⁷
 khādāhi vā maṃ samma porisādā⁸ 'ti. 420.

15 Ta. yajassū 'ti maṃ māretvā devatāya vā yaññam yajassu maṃsam vā
 me khādāhīti a.

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ rājā na bhāyati, vigatama-
 raṇabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo“ ti
 cintetvā „aññam n' atthi: ayaṃ 'Kassapadasabalena desitā
 20 me gāthā sutā' ti vadati, tasmaṃ etenānubhāvena bhavitabbaṃ,
 aham p' etaṃ kathāpetvā tā gāthā sossāmi, evaṃ aham pi
 nibbhayo bhāvissāmīti“ sannitṭhānam katvā gātham āha:

54. Nā hāyate khāditum⁹ mayham pacchā,
 citakā ayaṃ tāva sadhūmikā va¹⁰,
 25 niddhūmake pacitaṃ sādhu pakkam,
 suṇāma¹¹ gāthāyo satārahāyo ti. 421.

Ta. khāditum¹⁰ ti khādanam, tava khādanam¹¹ mayham pacchā vā
 pure vā na parihāyati, pacchāpi¹² hi tvam mayā khāditabbo va, pacitan ti
 niddhūmake piṇḍale aggimhi pakkamaṃsam sādhu-pakkam¹³ nāma hoti.

¹ Bds add sutasomo. ² Cks gato. ³ Bds sutvā. ⁴ Bds -nasampadāya. ⁵ so Bds;
 Cks omit hantvāna mama maṃsam; read: hantvāna me maṃsam yajassu yaññam?

⁶ Cks khāda maṃ porisādā. ⁷ Bds -tam. ⁸ Bds ca. ⁹ Bds -no. ¹⁰ Bds -tam.

¹¹ Bds tāva khādeyyam. ¹² Cks paccāya pl.

Taṃ sutvā Mahāsatto „ayaṃ porisādo pāpadhammo, imaṃ thokaṃ niggahetvā lajjāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha:

55. Adhammiko tvaṃ porisādak' āsi

raṭṭhāto bhaṭṭho udarassa hetu,

dhammañ c' imā abhivadanti gāthā,

5

dhammo adhammo ca kuhiṃ sameti. 422.

56. Adhammikassa luddassa niccaṃ lohitaṇṇaṃ

n' atthi saccaṃ kuto dhammañ¹, kiṃ sutena karissasīti. 423.

Ta. dhammañcā 'ti imā ca gāthā na valokuttaradhammaṃ abhivadanti, kuhiṃ sameti'ti kattha samāgacchati², dhammo hi sugatiṃ vā agatiṃ³ vā 10 pāpeti adhammo duggatiṃ, kuto dhammañ¹ ti vacīssaccaṃ⁴ pi n' atthi kuto dhammo, kiṃ sutena 'ti tvaṃ etena sutena kiṃ karissasi, mattikābhājanāṃ viya sīhavasāya abhājanāṃ tvaṃ dhammaṃ.

So evaṃ kathite n' eva kujjhi, kasmā: Mahāsattassa mettānubhāvena⁵ mahantena, atha naṃ „kiṃ puna samma 15 Sutasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

57. Yo maṃsaṃ hetu migavaṃ careyya

yo cāhane⁶ purisaṃ attahetu

ubho pi te pecca samā bhavanti,

kasmā no adhammikaṃ brūsi⁷ maṃ tvaṃ ti. 424.

20

Ta. kasmā no ti ye Jambudīpatale rājāno alaṃkatapaṭṭiyattā mahābala-parivārā rathavaragatā migavaṃ carantā tikkhiṇehi sarehi mige vijjhitvā mārenti te avatvā kasmā tvaṃ maṃ yeva adhammikaṃ vadeṣi⁸, yadi te niddosā aham pi niddoso yevā 'ti dīpeti.

Taṃ sutvā Mahāsatto laddhiṃ bhindanto gātham āha: 25

58. Pañca pañca na khā⁹ bhakkhā khattiyena pajānatā,

abhakkhaṃ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tuvaṃ ti. 425.

Tass' attho: samma porisāda¹⁰ khattiyadhammaṃ jānanta pañca pañca 'ti hatthiādayo das' eva sattā maṃsamayena¹¹ na kho¹² bhakkhā na kho¹³ 30 khādītabbayuttakā, na kho t' eva vā pāṭho, aparo nayo: khattiyena khattiyadhammaṃ jānanta pañcanakhesu sattesu sasako sallako godho¹⁴ sāmi¹⁵ kummo

¹ Bā -o. ² Ck -si. ³ Bā nibbānaṃ. ⁴ Ck -saccaṃ tampi. ⁵ Bā mettā-bhāvanāya. ⁶ Bā gāhane. ⁷ Ck brūhi. ⁸ Bā -asi. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā add khattiyena nāma. ¹¹ so Ck; Bā maṃsavaseṇa. ¹² Bā omits kho. ¹³ Ck -ā. ¹⁴ so Ck; Bā sāci.

ti ime pañc' eva sattā bhakkhitabbayuttakā na aññe, tvaṃ pana abhakkhaṃ purisamaṃsaṃ bhakkhesi, tenāpi adhammiko ti.

Iti so niggahaṃ patvā aññaṃ nissaraṇaṃ adisvā attano pāpaṃ paṭicchādentō gātham āha:

- 5 59. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā
 gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmī
 amittahatthaṃ punar āgato si,
 nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

10 Ta. nakkhattadh'amme ti tvaṃ nakkhattadhammasamkhāte nīti-
 satthe¹ na kusalo si², attano atthānatthaṃ na jānāsi, akāraṇeṃ' eva te loke
 paṇḍito ti kitti patthaṭṭa³, ahaṃ pana te paṇḍitabhāvaṃ na passāmi⁴, atibālo
 sīti vadati.

Atha naṃ Mahāsatto „samma khattadhamme kusalena
nāma mādisen' eva bhavitabbaṃ, ahaṃ taṃ jānāmi, na puna
15 tathattāya⁵ paṭipajjāmīti“ vatvā gātham āha:

60. Ye khattadhamme kusalā bhavanti
 pāyena⁶ te nerayikā bhavanti,
 tasmā ahaṃ khattadhammaṃ pahāya
 saccānurakkhī punar āgato 'smi,
20 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā⁷ 'ti. 427.

Ta. kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyena⁶ 'ti yebhuyyena nera-
yikā, ye pana tattha na nibbattanti te sesāpāyesu nibbattanti.

Porisādo āha:

61. Pāsādavāsā paṭhavīgavāssaṃ⁸
25 kāmītthiyo kāsikacandanaṃ ca
 sabbaṃ tahiṃ labbhati sāmitāya⁹,
 saccena kiṃ passasi ānisaṃsaṃ ti. 428.

30 * Ta. pāsādavāsā ti samma Sutasoma tava tīṇaṃ utūnaṃ anucchavikā
 dibbavimānakeppā tayo nivāsapāsādā, paṭhavīgavāssaṃ¹⁰ ti paṭhavi ca gāvo
 ca assā ca bahū, kāmītthiyo ti kāmavattubhūtā itthiyo, kāsikacandanaṃ

¹ Bā natti-. ² Bā yo. ³ Cks -patthavā, Bā patthaṭṭo. ⁴ Bā adda na jānāmi.

⁵ Cks only tāya. ⁶ Cks pāse. ⁷ read: maṃ khāda posāda yajassu yaññaṃ?

⁸ Bā -ā. ⁹ Bā labhasi sāmikāya. ¹⁰ Bā -ssā.

cā 'ti kāsikavatthaṇ ca lohita-candanaṇ ca, sabbaṇ taḥiṇ ti etaṇ¹ ca aññaṇ
ca upabhogapari-bhogam sabbaṇ taḥim² attano nagare sāmitāya labhasi, sāmi
hutvā yathā icchasi tathā paribhuñjitum labhasi, so tvaṇ sabbaṇ etaṇ pahāya
saccānurakkhī idhāgacchanto saccena kim ānisaṇsaṇ³ passasi.

Bodhisatto āha:

62. Ye kec' ime atthi rasā pathavyā
saccaṇ tesam sādhubaraṇ rasānaṇ,
sacce tṭhitā samaṇabrāhmaṇā ca
taranti jātimaṇassa pāraṇ ti. 429.

Ta. sādhubaraṇ ti yasmā sabbe pi rasā sattānaṇ saccakāle yeva pañitā 10
honti tasmā saccaṇ tesam sādhubaraṇ⁴, yasmā vā viratisaccavacīsacce tṭhitā
jātimaṇassaṇikhātassa tebhūmakavaṭṭassa pāraṇ amatamahānibbānaṇ taranti
pāpuṇanti tasmā taṇ sādhubaraṇ ti.

Evam assa Mahāsatto sacce ānisaṇsaṇ kathesi, tato
porisādo vikaṣitapadumapuṇṇacandasassirīkam ev' assa mu- 15
khaṇ oloketvā „ayaṇ Sutasomo⁵ aṇḡaracitakaṇ maṇ sasūlaṇ⁶
tacchantaṇ passati, cittutrāsaṇattam pi 'ssa n' atthi, kin nu
kho esa⁷ satārahānaṇ gāthānaṇ ānubhāvo udāhu saccassa
aññass' eva vā kassacitī⁸ cintetvā „pucchissāmi tāva naṇ“
ti pucchanto gātham āha: 20

63. Mutto tuvaṇ porisādassa tṭatthā
gantvā sakaṇ mandiraṇ kāmakāmi
amittahatthaṇ punar āgato si, *
na ha⁹ nūna te maraṇabhayaṇ janinda, '
alīnacitto c' asi⁹ saccavādīti. 430. 25

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

64. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yitṭhā¹⁰ ye vipulā pasatthā,
visodhito paralokassa maggo,
dhamme tṭhito ko maraṇassa bhāye. 431.. 30
65. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yitṭhā ye vipulā pasatthā,

¹ Ck^s evañ. ² Ck^s taṇhī, Bā hi. ³ Ck^s -anusāsaṇ. ⁴ Bā add rasānaṇ. ⁵
Ck^s omit oloketvā ayaṇ sutasomo. ⁶ Bā maṇsasulāṇ. ⁷ Bā assa. ⁸ Bā hi.
⁹ Bā asi. ¹⁰ Bā dīṭhā.

anānutappaṃ paralokaṃ¹ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 432.

66. Pitā ca mātā ca upatṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
5 viṣodhito paralokassa maggo,
dhamme tṭhito ko maraṇassa bhāye. 433.

67. Pitā ca mātā ca upatṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
10 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādo. 434.

68. Ñātīsu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ -pe-. 435.

69. Ñātīsu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
15 anānutappaṃ -pe- 436.

70. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
visodhito paralokassa maggo -pe- 437.

71. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
20 santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā³ 'ti. 438.

Ta. kalyāṇā ti kalyāṇakammā, anekarūpā ti dānādivasena³ neka-
vidhā, yañña ti dasavidhā dānavatthupariccāgavasena ativipulā paṇḍitapasatthā
25 yaññāpi yitṭhā pavattitā, dhamme tṭhito ti evaṃ dhamme patitṭhito mādiso ko
nāma maraṇassa bhāyeyya, anānutappaṃ ti anānutappamāno, dhammena me
issariyaṃ pasatthan ti dasavidharājadhammaṃ akopetvā dhammen' eva mayā
rajjain pasamsitaṃ⁴, kārā⁵ ti ñātīsu ñātikiccāni mittesu ca mittakiccāni,
dānaṃ ti savatthukacetanā, bahudhā ti bahūhi ākārehi, bahunnaṃ ti na
30 pañcannaṃ na dasannaṃ satassa pi sahaṇṇassa pi⁶, dinnaṃ eva, santappitā
ti gahitagahitabhājanāni pūretvā sutṭhu tappitā⁷.

¹ so all three MSS. ² Bds katūpakārā. ³ Bd annādi-. ⁴ Bds pasāsi-. ⁵ Bds
katūpakārā, C^o karo. ⁶ C^o sahaṇṇassa pi, Bd adda satasahaṇṇassa pi. ⁷ Bd santa-

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ Sutasomarājā sappuriso nāṇa-sampanno¹, sac' āhaṃ' etaṃ khādeyyaṃ muddhā me sattadhā phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṃ dadeyyā“ 'ti bhītatasi to „samma na tvaṃ mayā khāditabbayuttarūpo“ ti vatvā gātham āha:

72. Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya
āśīvisaṃ jalitaṃ uggatejaṃ,
muddhāpi tassa vipateyya sattadhā
yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 439.

Ta. visan ti tatth' eva māraṇasamatthaṃ² halāhalavisaṃ, jalitan ti 10
attano visatejen' eva jalitaṃ tena uggatejaṃ aggikkhandhaṃ viya vicarantaṃ
āśīvisaṃ vā pana so gīvāya gaṇheyya.

Iti so Mahāsattaṃ „halāhalavisasadiso me tvaṃ, ko taṃ khādissatīti“ vatvā tā gāthāyo sotukāmo taṃ yācitvā tena dhammagāravajananatthaṃ „evarūpānaṃ anavajjadhammānaṃ“⁴ 15
gāthānaṃ tvaṃ abhājanan“ ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe iminā sadiso paṇḍito n' atthi, ayaṃ nāma mama hatthā muñ-citvā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ katvā nalāṭena maccuṃ ādāya punāgato, ativiya sādthurūpā gāthā bhavissantīti“⁵ sutṭhutarāṃ sañjātasavanādaro hutvā yācanto 20
gātham āha:

73. Sutvā dhammaṃ⁶ vijānanti narā kalyāṇapāpakāṃ,
api gāthā suṇitvāna dhamme me ramatī maṇo ti. 440.

Tass' attho: samma Sutasoma narā nāma⁷ dhammaṃ sutvā kalyāṇam pi
pāpam pi jānanti, app-eva⁸ tā gāthā sutvā mama pi kusalapathadhamme⁹ 25
rameyyā 'ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi 'ssa nan“ ti cintetvā „tena hi samma sādhuṃ suṇāhīti“
taṃ ohitasotaṃ katvā Nandabrāhmaṇena kathitapiyāmen' eva
gāthānaṃ thutiṃ katvā chakāmāvacaradevesu¹⁰ ekakolāhalaṃ 30

¹ Bds add madhuradhammakathiko. ² Cks svāhaṃ. ³ Cks Bd ma-. ⁴ Bd omits dhammānaṃ. ⁵ Cks -a. ⁶ Bds add nāma. ⁷ Bd kusalakammāpatha. ⁸ Bd chasu - - vesu.

katvā devatāsu sādhuṭṭhāraṃ dadamanāsu¹ Mahāsatto porisā-
dassa dhammaṃ kathesi:

74. Sakideva Sutasoma sabbhi hotu² samāgamo,
sā naṃ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 441.
- 5 75. Sabbhir eva samāsetha sabbhi kubbetha santhavaṃ,
sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 442.
76. Jīranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīram pi jaraṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,
10 santo have sabbhi pavedayanti. 443.
77. Nabhā³ ca dūre paṭhavī ca dūre,
pāraṃ samuddassa tad āhu dūre,
tato have⁴ dūrataṃ vadanti
sataṃ ca dhammaṃ asataṃ ca rājā 'ti. 444.
- 15 Tassa tena sukathitattā c' eva attano paṇḍitabhāvena ca
„gāthā sabbaññūbuddhakathitā viyā“ 'ti cintentassa sakala-
sarīraṃ pañcavaṇṇāya pītiyā phari⁵, Bodhisatte muducittaṃ
ahosi, setacchattadāyakaṃ pitaraṃ viya naṃ amaññi, so „ahaṃ
Sutasomassa“ dātabbahiraññasuvaṇṇe⁷ na passāmi, ekekāya
20 pan' assa⁸ gāthāya ekekaṃ⁹ varaṃ dassāmīti“ cintetvā
gātham āha:

78. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā ($\frac{151}{10}$)
subhāsītā tuyhaṃ janinda sutvā
ānandicitto¹⁰ sumaro patīto,
25 cattāri te samma vare dadāmīti. 445.

Ta. ānandīti ānandajāto¹¹, sesāni tass' eva vevacanāni, cattāro pi h'
ete tuṭṭhākārā yeva.

Atha naṃ Mahāsatto „kiṃ nāma tvaṃ varaṃ dassasīti“
apasādentō āha:

¹ C^s Bd -deve. ² Bds hoti. ³ Bds -añ. ⁴ Cks bhava. ⁵ C^s pūri, Bds pari-
pūri. ⁶ Cks sutasomo massa. ⁷ Bds dātabbaṃ kiñci hivaṇṇaṃ. ⁸ Bd pana.
⁹ Cks -kā. ¹⁰ Bd ānantivitto, Cks ānandacitto. ¹¹ Cks -dī-.

79. Yo n' attano maraṇaṃ bujjhasi tvaṃ
hitāhitaṃ vinipātaṃ ca saggaṃ
giddho rase duccharite nivitṭho
kiṃ tvaṃ¹ varaṃ passasi pāpadhamma². 446.

80. Ahaṃ ca taṃ dehi varan ti vajjaṃ
tvaṃ cāpi datvāna avākareyya,
sanditṭhikaṃ kalaham imaṃ vivādaṃ
ko paṇḍito jāṇaṃ upabbajeyyā 'ti. 447.

Ta. yo ti yo tvaṃ maraṇadhammo aham asmīti attano maraṇaṃ na
jānāsi³ na bujjhasi⁴ pāpadhammam eva karosi, hitāhitaṃ ti idaṃ me kam- 10
maṃ hitaṃ idaṃ ahitaṃ idaṃ vinipātaṃ nessati⁵ idaṃ saggaṃ ti na jānāsi,
rase ti manussamaṃsarase, vajjan ti vadeyyaṃ⁶, avākareyyā 'ti vācāya
datvā dehi me varan ti vuccamāno⁷ avākareyyāsi na dadeyyāsi⁸, upabba-
jeyyā 'ti ko imaṃ kalaham paṇḍito upagaccheyya.

Tato porisādo „nāyaṃ mayhaṃ saddahati, saddahāpessāmi 15
nan“ ti gātham āha:

81. Na taṃ varaṃ arahati jantu dātum
yaṃ vāpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
pāṇaṃ cajitvāna pi dassam evā 'ti. 448.

Ta. avikampamāno ti anoliyamāno⁹

Atha Mahāsatto „ayaṃ ativiya sūro hutvā kathesi“, ka-
rissati me vacanaṃ gaṇhissāmi¹⁰, sace pana 'manussamaṃsaṃ
na khāditaḥpan' ti paṭhamam eva vāraṃ varissam¹¹ ativiya
kilamissati, paṭhamam aññe tayo varē gahetvā pacchā etaṃ 25
gaṇhissāmīti“ cintetvā āha:

82. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹²
paññassa paññāṇavatā¹³ sameti,
passeyya taṃ vassasataṃ arogaṃ,
etaṃ varānaṃ paṭhamam varāmīti. 449.

¹ Bā taṃ. ² Bā -o, B² -e. ³ Ck omits na, Bā omits jānāsi. ⁴ Bā adds na
jānā. ⁵ Bā omits nessati. ⁶ Bā² add na. ⁷ Bā adds na. ⁸ Bā omits na da-
⁹ Bā -eti. ¹⁰ Bā -mitti. ¹¹ Bā² vāreyissam. ¹² Bā sakhi. ¹³ Ck² -avatā.

Ta, ariyassā 'ti ācāraariyassa, sakkhīti¹ sakkhidhammo ti² mitta-dhammo, paññāṇavatā³ ti nāṇasampannena⁴, sametīti Gaṅgodakam viya Yamunodakena saṁsandati dhātuso⁵ hi sattā saṁsandanti, passeyya taṁ ti porisādassa ciraṁ jīvitam icchanto⁶ paṭhamam attano jīvitavaram yācati paṇḍi-
 5 tassa hi pana⁷ mama jīvitam dehīti vattum ayuttam api ca so mayham eva⁸ ārogyam icchatīti cintetvā tussissatīti⁹ pi evam āha.

So taṁ sutvā va „ayam issariyā dhamsetvā⁹ idāni maṁsam khāditukāmassa evam mahāanattakārassa mahācorassa mayham eva jīvitam icchati, aho maṁ hitakāmo“ ti tuṭṭha-
 10 mānaso taṁ¹⁰ vañcetvā varassa gahitabhāvam ajānitvā va taṁ varam dadamāno gātham āha:

83. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹¹
 paññassa paññāṇavatā sameti,
 passe pi¹² maṁ vassasataṁ arogam¹³,
 15 etaṁ varānam paṭhamam dadāmīti. 450.

Ta varānam ti catunnam varānam paṭhamam.

Tato Bodhisatto āha:

84. Ye khattiyā ye¹⁴ idha bhūmipālā
 muddhābhisittā katanāmadheyyā
 20 na tādise bhūmipatī adesi,
 etaṁ varānam dutiyam varāmīti. 451.

Ta. katanāmadheyyā ti muddhani abhisittatā¹⁵ va muddhābhisittā katanāmadheyyā, na tādise ti tādise khattiye na adesi mā khādīti.

Iti so dutiyam varam gaṇhanto parosatānam khattiyānam
 25 jīvitavaram gaṇhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

85. Ye khattiyā ye¹⁶ idha bhūmipālā
 muddhābhisittā katanāmadheyyā
 ' na tādise bhūmipatī ademi¹⁷,
 etaṁ varānam dutiyam dadāmīti. 452.

¹ Bā sakkhīti. ² Bā omit ti. ³ Bā nāna-. ⁴ Bā -yo. ⁵ Bā add viya. ⁶ Ck pi, Bā omits pana. ⁷ Bā add esa. ⁸ Ck -sīti. ⁹ Bā -yam ṭhapetvā. ¹⁰ Ck omit taṁ. ¹¹ Bā sakkhi. ¹² Bā passapi. ¹³ Bā ārogyam. ¹⁴ Bā so. ¹⁵ Ck -ttatā. ¹⁶ Bā so. ¹⁷ Ck adesi.

Kim pana te tesam saddam suṇanti na' suṇatīti na' sabbam suṇanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajālupaddava-bhayena³ paṭikkamitvā aggi kato, aggino ca rukkhassa ca antare nisīditvā Mahāsatto tena saddhim kathesi, tasmā sabham asutva upaddhupaḍḍham suṇiṃsu, te „idāni Sutasomo⁵ porisādam damessati, mā bhāyathā“ 'ti aññamaññam samassāsesum, tasmim khaṇe Mahāsatto imam gātham āha:

86. Parosataṃ khattiyā te gahitā
talāvutā assumukhā rudantā,
sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāhi,
etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmīti. 453. 10

Ta. parosatan ti atirekasatam, te gahitā ti tayā gahitā, talāvutā ti hatthatalesu āvutā.

Iti Mahāsatto tatiyaṃ⁵ varaṃ gaṇhanto tesam khattiyānam sakaraṭṭham⁶ niyyātanavaraṃ gaṇhi, kimkāraṇā: so¹⁵ akhādanto pi verabhayena⁷ sabbe te dāse katva araṇṇe yeva vāsāpeyya⁸ māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṃ vā netvā vikkiṇeyya, tasmā tesam sakaraṭṭhaniyyātanavaraṃ gaṇhi, itaro pi 'ssa⁹ dadamāno imam¹⁵ gātham āha:

87. Parosataṃ khattiyā me gahitā
talāvutā assumukhā rudantā,
sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāmi,
etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmīti. 454. 20

Catuttham pana gaṇhanto Bodhisattv imam gātham āha:

88. Chiddan te raṭṭham vyādhitaṃ¹¹ bhayāhi,
puthū narā lenam anuppaviṭṭhā,
manussamaṃsaṃ viramehi rāja¹²,
etaṃ varānaṃ catuttham varāmīti. 455. 25

¹ Ck omits suṇanti na. ² Ck tam. ³ Cks -lā-. ⁴ Cks na. ⁵ Bd -ya. ⁶ Bd -e.
⁷ Bd veri-. ⁸ Bd vāseyya. ⁹ Cks omit ssa. ¹⁰ Cks idam. ¹¹ Cs vya-, Bd
byādhikāya. ¹² Ck Bd -jā

Ta. chiddan ti na¹ ghanāvāsai², tattha gāmādināni uṭṭhitattā savivaraṇi, vyādhitaṇ³ bhayāhīti porisādo idāni āgamiṣṣatīti tava bhayena kampamānā⁴, lenamanuppaviṭṭhā ti dārake hatthesu gahetvā tiṇagahanādinilīyanaṭṭhānaṇ⁵ paviṭṭhā, manussamaṇsaṇ ti duggandhajegucchapattikkūlaṇ manussamaṇsaṇ 5 pajaha nissakkatthe⁶ vā upayogaṇ, manussamaṇsato viramāhīti attho.

Evam vutte porisādo pāṇiṇ paharitvā hasanto „samma Sutasoma, kin nām' etaṇ kathesi, kath' āhaṇ tuyhaṇ' etaṇ varam dadeyyāmi⁷, sace pi gaṇhitukāmo aññaṇ gaṇhā“ 'ti vatvā⁸ gātham āha:

10 89. Addhā hi so bhakkho mamaṇ manāpo,
etassa hetum pi¹⁰ vanaṇ paviṭṭho,
so 'haṇ kathaṇ etto upārameyyaṇ,
aññaṇ varānaṇ catutthaṇ varassū 'ti. 456.

Ta. vanaṇ ti rajjaṇ pahāya imaṇ vanaṇ paviṭṭho.

15 Atha naṇ Mahāsatto „tvaṇ manussamaṇsassa piyattā¹¹ 'tato viramitum na sakkomiti' vadasi, yo hi piyaṇ nissāya pāpaṇ karoti ayaṇ bālo“ ti vatvā gātham āha:

20 90. Na ve piyaṇ¹² me ti janinda tādiso (III 23¹³)
attaṇ¹³ niraṇkatvā piyāni sevati,
attā va seyyo paramā va seyyo,
labbhā piyā ocitātthena pacchā ti. 457.

25 Ta. tādiso ti janinda tādiso yuvā abhirūpo mahāyaso idāni nāma me piyaṇ ti piyavatthūh' ālaggo¹⁴ attānaṇ niraṇkatvā sabbasugatihi c' eva sukha-visesehi ca nuditvā¹⁵ niraye pātetvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo ti purisassa hi paramhā¹⁶ piyavatthumhā attā va varataro¹⁷, labbhā piyā ti piyā nāma visayavasena¹⁸ 'c' eva puññaena ca ocitātthena vadḍhitātthena diṭṭha-dhamme c' eva parattha ca devamanussasampattiṇi patvā sakkā laddhuṇ.

Evam vutte porisādo bhayappatto hutvā „ahaṇ¹⁹ Sutasomena gahitavaraṇ vissajjāpetum pi manussamaṇsato vira-

¹ Bds omit na. ² Bds gharā-. ³ Bds byādhitā, Cks vyādhitaṇ. ⁴ Bds kampitā. ⁵ all three MSS. gahaṇ-. ⁶ Cks nissakkanatthe. ⁷ Bds tumhākaṇ. ⁸ Bds dassāmi. ⁹ Ck pavatvā, Bds gaṇhāhi ti vatvā. ¹⁰ Bds hetumhi. ¹¹ Bds piyatarattā. ¹² Ck navesiyaṇ. ¹³ Bds attānaṇ. ¹⁴ Ck -ūhi laggo, Bds -vatthulo tena tattha. ¹⁵ Bds cavetvā. ¹⁶ Bds omits pa-. ¹⁷ Bds add kiṇkaraṇā. ¹⁸ Cks visayāvasena. ¹⁹ Ck Bds add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmīti⁶ assupunnehi
nettehi gātham āha:

91. Piyam me mānusaṃ maṃsaṃ

Sutasoma vijānāhi¹,

n' amhi sakko nivāretum

aññaṃ tuvaṃ² samma varaṃ varassū 'ti. 458.

5

Ta. vijānāhīti tvam pi jānāhi²

Tato Bodhisatto āha;

92. Yo ve piyaṃ me ti piyānukaṃkhi³

attaṃ niraṃkatvā piyāni sevati

soṇḍo va pītvāna visassa⁴ thālaṃ

ten' eva so hoti dukkhī parattha. 459.

10

93. Yo c' idha saṃkhāya piyāni hitvā

kicchena pi⁵ sevati ariyadhammaṃ

dukkhito va pītvāna yathosadhāni

ten' eva so hoti sukhī paratthā 'ti. 460.

13

Ta. yo ve ti samma porisāda yo idam me piyaṃ ti pāpakiriyāya attānaṃ
niraṃkatvā yāni vatthūni sevati so surāpemeṇa visamissaṃ suraṃ pītvā⁷ soṇḍo
viya tena pāpakammeṇa parattha nīrayādisu dukkhī hoti, saṃkhāyā 'ti jānitvā
tuletvā piyāni hitvāpi⁸ adhammapaṭisaṃyuttāni piyāni chaḍḍetvā.

20

Evam vutte porisādo kapaṇaṃ paridevanto⁹ gātham āha:

94. Ohāy' ahaṃ pītaraṃ mātaraṃ ca,

manāpīke kāmagaṇe ca pañca

etassa hetumhi vanaṃ pavittḥo,

tan te varaṃ kin ti-m-ahaṃ dadāmi. 461.

25

Ta. etassā 'ti manussamaṃsaṃ dassēti¹⁰, kintimahaṃ ti kin katvā¹¹
ahaṃ taṃ varaṃ demi.

Tato Mahāsatto imaṃ gātham āha:

95. Na paṇḍitā diguṇaṃ¹² āhu vākyam,

saccappaṭiñṇā ca¹³ bhavanti santo,

30

¹ Bā -nāhi. ² Ck^s tvaṃ. ³ Ck^s jānāsi. ⁴ Bā^s -nurakkhi. ⁵ Bā^s visamissa. ⁶
so all three MSS. ⁷ Ck^s pītvā, Bā^s pīvitvā. ⁸ Bā^s hitvāti. ⁹ Bā^s kalunaṃ. ¹⁰
Ck^s dassē, Bā^s manussamaṃsaṃsa. ¹¹ Bā^s kinti vatvā. ¹² Bā^s dvi-. ¹³ Ck^s -ññāya.

varassu samma iti mañ avoca,
icc-abravī tvañ na hi te sametīti. 462.

Ta. diguṇaṇ¹ ti samma porisāda paṇḍitā nāma ekañ vatvā puna tañ
visamvādentō dutiyañ vacanañ na vadanti², iti mañ avocā 'ti samma Suta-
5 soma varassu varañ ti evañ mañ avocā 'ti³, iccabravīti tasmā⁴ yañ tvañ
iti abravī te idāñi na sameti.

Puna so rodanto yeva gātham āha:

96. Apuññalābhañ ayaśaṃ akittiñ
pāpañ bahuñ duccaritañ kilesaṃ
10 manussamañsassa kate⁵ upāgā,
tañ te varañ kin ti-m-ahañ dadeyya ti. 463.

Ta. pāpañ ti kammappaṭhañ apattañ⁶, duccaritañ ti kammappaṭha-
pattañ, kilesaṃ ti dukkhañ, manussamañsassa kate⁵ ti manussamañ-
sassa hetu, upāgā ti upagato 'mhi, tañ te ti tañ tuyhañ, kath' āhañ varañ
15 demī, mā mañ mārayi, anukampañ kārūññañ mayi karohi, aññañ varañ
gaṇhā 'ti āha.

Atha Mahāsatto āha:

97. Na tañ varañ arahati jantu dātum
yañ vāpi datvāna avākareyya,
20 varassu samma avikampamāno,
pāṇaṃ jahitvāna⁷ pi dassa evā 'ti. 464.

Evañ tena paṭṭamañ vuttagātham āharitvā dassetvā vara-
dāne ussāhañ janento⁸ gātham āha:

98. Pāṇaṃ cājanti santo nāpi dhammañ⁹,
25 saccappaṭiññā¹⁰ cā bhavanti santo,
datvā varañ khippam avākarohi¹¹
etena sampajja surājasetṭha. 465.
99. Caje dhanāñ yo pana āṅghetu¹²
āṅgañ caje jīvitañ rakkhamāno,

¹ Bḍ dvī-. ² Bḍ kathenti. ³ Bḍ abhāsi, Bḍ abhāsasi. ⁴ Bḍ kasmā. ⁵ Bḍ
bhavo. ⁶ so Cḥ; Bḍ appattañ. ⁷ Cḥ jahe-, Bḍ cājivāna. ⁸ Bḍ ussāhento.
⁹ Cḥ sata nesa dhammo. ¹⁰ Bḍ va. ¹¹ Bḍ khippamevāk-. ¹² Bḍ dhanāñ
āṅgavarassa hotu, Cḥ omits yo pana.

aṅgadhanam¹ jīvitam cāpi sabbam

caje naro dhammam anussaranto ti. 466.

Ta. pāṇan ti jīvitam, santo tañ ca² api jīvitam cājanti, na dhammam khippamavākaroḥīti idha khippam mayham dehīti attho, etenā 'ti etena dhammena c' eva saccena ca sampajja sampanno upapanno hohi, surāja-seṭṭhā 'ti tam sainganhanto³ ālapati, caje dhanan ti samma porisāda paṇ-
ḍito puriso hatthapādādimhi aṅge chejjamāne⁴ tassa rakkhanatthāya⁵ bahum
pi dhanam cajejya, dhammam anussaranto ti aṅgadhanajīvitam pariccajanto
pi satam dhammam na vītikkamissāmi evam dhammam anussaranto.

Evam Mahāsatto imehi kāraṇehi tam sacce patitṭhāpento
idāni attano garubbhāvam dassetum

10

100. Yassāpi⁶ dhammam puriso vijaññā

ye c' assa kaṁkham vinayanti santo

tañ hi 'ssa dīpañ ca parāyanañ ca

na tena mittim jarayetha⁷ pañño ti gātham āha. 467.

Ta. yassā 'ti yamhā purisā, dhammam ti kusalākusalajotakam kāraṇam, 15
vijaññā ti jāneyya⁸, tam hissā 'ti tam ācariyakulam etassa puggalassa
patitṭhānatthēna⁹ dīpañ uppanne bhaye gantabbatṭhānatthēna¹⁰ parāyanañ ca,
na tena mittim ti tena ācariyapuggalena saha¹¹ paṇḍito kenaci kāraṇena
mettim na jarayetha¹² na vināseyya.

Evam ca pana vatvā „samma porisāda guṇavantassa 20
ācariyassa vacanam nāma bhinditum na vaṭṭati, ahañ ca ta-
runakāle pi tava piṭṭhiācariyo hutvā bahum¹³ sikkhāpesim,
idāni Buddhalīhāya satārahā gāthā kathesim, teva me va-
canam kātum arahasīti“ āha, tam sutvā porisādo¹⁴ „Sutasomo
mayham ācariyo c' eva paṇḍito ca¹⁵, varo c' assa mayā dinno, 25
kim sakkā kātum, ekasmiñ attabhāve maraṇam nāma dhuvam,
manussamamsam na khādissāmi, dassāmi 'ssa varan“ ti assu-
dhārāhi pavattamānāhi utṭhāya Sutasomanarindassa pādesu
patitvā varam dadamāno imam gātham āha:

¹ Ck aham dhanam. ² Bds nāma in the place of tañca. ³ Bd paggañhanto.

⁴ Bd chijj-. ⁵ Ck -natthāya. ⁶ Cks yassāhi. ⁷ Bds ji-. ⁸ Bd vijā-. ⁹ Cks
-tṭhatthēna. ¹⁰ Cks gantabbatṭhēna, Bd gandhappatṭhāna-. ¹¹ Ck sahāsaha, Bds
sahasō. ¹² Bd jiyaretha, Bs jīrayetha. ¹³ Bd adds sikkhā, Bs sikkham. ¹⁴
Bd adds ayam. ¹⁵ Cks omit paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamañ manāpo,
etassa hetum pi vanañ pavittḥo,
sace va' mañ yācasi etam atthañ
etam pi te samma varañ dadāmīti. 468.

- 5 Atha nañ Mahāsatto „evam atthu' samma, sīle patitṭhi-
tassa maraṇam pi nāma varañ, gaṇhāmi mahārāja tayā din-
nañ varañ, ajja³ paṭṭhāya ācariyapathe⁴ patitṭhito 'si, evañ
sante pi tañ yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasīlāni
gaṇha mahārājā“ 'ti āha, „sādhū samma dehi me sīlānīti“,
10 „gaṇha mahārājā“ 'ti, so Mahāsattañ pañcapatitṭhitena van-
ditvā ekamantañ nisīdi, Mahāsatto pi tañ sīle⁵ patitṭhāpesi,
tasmiñ khañe tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte
pītiñ janento⁶ Avīcito yāva bhavaggā añño porisādañ ma-
nussamañsato nivāretum samatto nāma n' atthi, aho Suta-
15 somena dukkarañ⁷ katan“ ti mahantena saddena vanaghaṭañ
unnādentō sādhu-kāram adāmsu, tesañ saddañ sutvā cātumma-
hārājikā ti evañ yāva Brahmalo-kā ekakolāhalañ ahosi, rukkhe
laggitārājāno pi tañ devatānañ sādhu-kārasaddañ suṇiṃsu,
rukkha-devatāpi vimāne⁸ ṭhitā va sādhu-kārañ adāsi, iti deva-
20 tānañ saddo sūyati rūpañ na dissati, devatānañ sādhu-kāra-
saddañ sutvā rājāno cintayim-su: „Sutasomañ nissāya⁹ jīvi-
tañ laddhañ, dukkarañ katañ Sutasomena porisādañ da-
mento“ ti Bodhisattassa thutiñ karim-su, porisādo Mahāsat-
tassa pāde vanditvā ekamantañ atṭhāsi, atha nañ Mahāsatto
25 „samma khattiye mocehīti“ āha, so cintesi: „ahañ etesañ
paccāmitto, ete mayā mocitā 'gaṇhatha no paccāmittan' ti
mañ ḥiñseyyūm pi, mayā jīvitañ cajantenāpi na sakkā Su-
tasomassa hatthato gahitañ sīlañ bhinditum, iminā saddhiñ
yeva gantvā mocessāmi, evañ me abhayañ bhavissatīti“, atha
30 Bodhisattañ vanditvā „Sutasoma ubho pi gantvā khattiye
mocessāmā“ ti¹⁰ gātham āha:

¹ Bā Cs ca. ² Bds āha. ³ Bā ajjato. ⁴ Bā bhariya. ⁵ Bā nañ sīlesu. ⁶ Bā
-etvā. ⁷ Bds -rataraiñ. ⁸ Bā sakavi-. ⁹ Bds add no. ¹⁰ Bā add vatvā.

192. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma ahañ akāsiñ,
tuvam' pi me samma karoḥi vākyam,
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti. 469.

Ta. satthā ti saggamaggassa desitattā satthā, taruṇakūlato paṭṭhāya 5
sakhā² ca.

Atha nañ Bodhisatto

193. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi,
vacanam pi me samma tuvañ akāsi,
aham pi te samma karomi vākyam, 10
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti³ vatvā 470.

te upasañkamitvā āha:

194. Kammāsapādena viheṭṭhitattā⁴
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa rañño, 15
saccappaṭiññāñ me paṭissuñāthā 'ti. 471.

Ta. kammāsapādenā 'ti idañ Mahāsatto ubho pi gantvāna pamoca-
yamā ti sampāṭicchitvā khattiyā nāma mānathaddhā hontī muttamattā iminā
viheṭṭhit' amhā 'ti porisādañ potheyyum pi haneyyum pi na kho pan' esa tesu
dubbhissati ahañ ekako va gantvā paṭiññāñ tava nesañ gaṇhāmīti cintetvā 20
tatha gantvā te hatthatale āvūṇitvā aggapādaṅgulihī⁵ bhūmiyañ⁶ phusamānāsu
rukḥhasākhāsu olambite⁷ vātappahāraṇakāle nāgadantesu⁸ olambitakarapaṇḍakadu-
māni⁹ viya samparivattante addasa, te pi tañ disvā idāni 'mha aroga ti ekappa-
hāren' eva mahāravañ raviñsu, atha te Mahāsatto mā bhāyathā¹⁰ ti assāsetvā
mayā porisādato¹¹ tumhākañ abhayañ gahitañ tuṇṇhe pana me vacanañ karoṭhā 25
'ti vatvā evam āha, tatha na¹² jātū 'ti ekamīsen' eva na dubbhetha.

Tato te āhañsu:

195. Kammāsapādena viheṭṭhit' amhā
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa rañño, 30
saccappaṭiññāñ te paṭissuñāmā¹³ 'ti. 472.

¹ all three MSS. tvañ. ² Cks -āya. ³ Bds add evañ. ⁴ so Cks for viheṭṭhit'
attha? Bds vihedhitambā, Bs viheṭṭhayitthamha. ⁵ Bds -lisu. ⁶ Bds bhūmi. ⁷ Cks
-tesu, Bds olaggite. ⁸ Bds -dante. ⁹ Bds olaggitakor-. ¹⁰ Bds -yitthā. ¹¹ Bds
-do damito. ¹² Ck pana. ¹³ Bds paṭissuñomā.

Ta. paṭissuṇāmā¹ 'ti evaṃ paṭiññāṃ adhiṇṇesā sampāṭicchāma api ca kho pana mayāṃ kilantā kathetum na sakkoma tumhe sabbasattānaṃ saraṇaṃ tumhe va kathetha mayāṃ vo vacanaṃ sutvā paṭiññāṃ dassāma 'ti.

Atha naṃ² Bodhisatto „tena hi me³ paṭiññāṃ dethā“
5 'ti vatvā⁴

106. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no⁵ hotu ayaṃ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā⁶ ti. 473.

10 Te pi sampāṭicchamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

107. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no hotu ayaṃ ca rājā,
mayam pi hessāma tath' eva puttā ti. 474.

15 Ta. tumhe ca vo ti vokāro nipātamattaṃ.

Iti Mahāsatto tesāṃ paṭiññāṃ gahetvā porisādaṃ pakko-
sivā „ehi⁷, khattiye mocehīti“ āha, so khaggaṃ gahetvā ekassa
rañño bandhanaṃ chindi, rājā sattāhaṃ nirāhāro vedanāmatto⁸
sahabandhanacchedā mucchito bhūmiyaṃ pati, taṃ disvā Ma-
20 hāsatto kāruṇṇāṃ katvā „samma porisāda, mā evaṃ chindīti“
ekaṃ rājānaṃ ubhoḥi hatthehi dāhaṃ gahetvā ure katvā
„idāni bandhanaṃ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena
chindi, Mahāsatto pi tḥāmasampannatāya taṃ ure nipajjāpetvā
orasaputtaṃ viya mudūcittena otāretvā bhūmiyaṃ nipajjāpesi,
25 evaṃ sabbe pi te bhūmiyaṃ nipajjāpetvā vaṇe dhovivā dāra-
kānaṃ kaṇṇato suttaṃ viya saṇikaṃ rajjuyo nikkadḍhitvā
pubbalohitaṃ dhovivā vaṇe niddose katvā „samma porisāda,
ekaṃ rukkhatacaṃ pāsāṇe ghaṃsitvā āharā“ 'ti āharāpetvā
saccakiriyaṃ katvā tesāṃ hatthatalāni makkhesi, taṃ khaṇaṃ
30 yeva vaṇo phāsukaṃ⁹ ahosi, porisādo taṇḍule¹⁰ gahetvā vāra-

¹ Bā paṭissuṇomā. ² Bā ne. ³ Bā omits me. ⁴ Bā adds gāthamāha. ⁵ Bā no.

⁶ Bā mayāṃ pi hessāma yattheyeva puttā in the place of tumhe - . ⁷ Bā add samma. ⁸ Bā - patto. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā - laṃ.

nañ¹ paci, ubho janā parosatañ khattiye vāraṇaṃ² pāyesuṃ³,
 iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṅgato, punadvase pi pāto
 ca majjhantike cā sāyaṇ ca vāraṇaṃ¹ eva pāyevā tātīyadvase
 sasitthakaṃ yāguṃ pāyesuṃ, tāvatā⁴ arogā⁵ ahesuṃ, atha te
 Mahāsatto „gantuṃ sakkhissathā“ ‘ti pucchitvā „gacchāmā“⁵
 ‘ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṃ gacchāmā“ ‘ti
 āha, so rodamaṇo tassa pādesu patitvā „tvaṃ samma rājāno
 gahetvā gaccha, ahaṃ idh’ eva mūlaphalāni khādanto vasissā-
 mīti“ āha, „samma idha kiṃ karissasi, ramaṇīyan te raṭṭhaṃ,
 Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ karohīti“⁶, „samma kiṃ kathesi, na sakkā¹⁰
 mayā tattha gantuṃ, sakalanagaravāsino pi⁶ me verikā⁷, te
 ‘mayhaṃ iminā mātā khādītā mayhaṃ pitā’ ti maṃ paribhā-
 sissanti, ‘gaṇhath’ imaṃ coraṇ’ ti ekaledḍunā⁸ va⁹ maṃ jīvītā
 voropessanti, abhū ca tumbhakaṃ santike sīle patiṭṭhito, jīvita-
 hetum pi na sakkā mayā paraṃ māretuṃ, nāhaṃ gacchāmi,¹⁵
 abhū manussamaṃsato viratattā¹⁰ kittakaṃ jīvissāmi, idāni
 mama tumbhakaṃ dassanaṃ n’ atthīti“ roditvā „gacchatha
 tumhe“ ti āha, ath’ assa Mahāsatto piṭṭhiṃ parimajjitvā¹¹
 „samma¹² Sutasomo nāmāhaṃ, mayā hi tādiso kakkhaḷo¹³ vi-
 nīto, Bārāṇasivāsikesu kiṃ vattabbaṃ¹⁴ atthi, ahaṃ taṃ tattha²⁰
 patiṭṭhāpessāmi¹⁵, attano rajjaṃ dvidhā bhinditvā dassamīti“,
 „tumbhakaṃ pi nagare mama verino atthi yevā“ ‘ti vutte „iminā
 mama vacanaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, yena¹⁶ ten’ upāyena
 porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā⁶ ti cintetvā tassa palo-
 bhanatthāya nagarasampattiṃ vaṇṇento āha:²⁵

108. Catuppadaṃ sakunaṃ cāpi maṃsaṃ
 sūdehi randhaṃ sukataṃ suniṭṭhitam
 sudhaṃ va Indo paribhuñjīyāna¹⁶
 hitvā kath’ eko ramasi araṇṇe. 475.

¹ Ck^s taraṇaṃ. ² so Ck^s; Bā pāhesuṃ. ³ Bā yāvatā. ⁴ Ck^s -ā. ⁵ Ck^s kare-.
 Bā kare-. ⁶ Bā hi. ⁷ Bā verino. ⁸ Bā ekeka-. ⁹ C^s Bā vā. ¹⁰ Bā -main-
 sassa viramitattā. ¹¹ Ck^s -manditvā, C^s -madditvā. ¹² Bā add^s porisāda mā
 cintayī. ¹³ Bā add pharuso. ¹⁴ Ck^s omīti vattabbaṃ. ¹⁵ Bā add sace. ¹⁶
 Ck^s -sāna, B^s -yāni.

109. Tā khattiyā vellivilākamajjhā¹
alamkatā samparivārayitvā
Indam va devesu pamodayimsu
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 476.
- 5 110. Tambūpadhāne² bahugonakamhi
sucimhi³ sabbasayanamhi saṇṇate⁴
sayanassa majjhamhi sukham sayitvā
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 477.
- 10 111. Pāṇissaram kumbhathūnam nisīthe
atho pi ve⁵ nippurisam hi turiyam
bahum sugitān ca suvāditaṇ ca
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 478.
112. Uyyānasampannam⁶ pahūtamalyam⁷
migācirūpetapuram⁸ surammam
15 hayehi nāgehi ratheh' upetaṇ
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 479.

Ta. sukatan ti nānappakārehi sutthukataṇ, suniṭṭhitau ti sambhāra-
yojanena⁹ tam¹⁰ sutthuyojitam, katheko ti katham eko, ramasīti mūla-
phalanī khādanto katham ramissasi, ehi mahārāja gamissamā 'ti, vellivilāka-
20 majjhā¹¹ ti ettha vellitī¹² rāsi¹³ vilākamajjhā ti vilaggamajjhā uttattagha-
suvanārāsippabhā c' eva¹⁴ tanudūghamajjhā ca¹⁵ 'ti dasseti, devesū 'ti
devaloke acceharā Indam va ramaṇiye Bārāṇasinagare pubbe tam pamodayimsu
'ti, tā hitvā idha kiṃ karissasi, ehi samma gacchāmā 'ti, tambupadhāne¹⁶
ti rattupadhāne sabbasayanamhiti sabbattharattatthate sayane, saṇṇate¹⁷
25 ti anekabhūmike¹⁸ dassetvā attharattālamkatayutte¹⁹ tuvaṇ²⁰ pubbe sayīti attho,
sukham ti tādissassa sayanassa majjhamhi sukham sayitvā idāni katham araṇṇe
ramissasi, ehi gacchāma sammā 'ti, nisīthe ti rattibhāge²¹, hitvā ti eva-
rūpaṇ sampattim chaletvā, uyyānasampannam pahūtamalyan²² ti
mahārāja tava uyyānasampannam nānāvidhapuppham²³, migācirūpetapuram²⁴

¹ Bā veli-. ² Bā kambupadāne. ³ Bā subhamhi. ⁴ Bā saṇṇo. ⁵ Bā atho
nisive, Pā nisipe. ⁶ Cks -nna. ⁷ Ck pahuta-, Cā bahuta-, Bā bahuta-. ⁸ Bā
Bā migājīnūpetam-. ⁹ Bā nānāsambh-. ¹⁰ Bā omī tam. ¹¹ Bā veli-. ¹²
so Bā; Cks ramisi. ¹³ Cks -bhāvova, Bā -suvanārāsīvanārāsīpabhā ceva. ¹⁴
Cks vā. ¹⁵ Bā kampu-. ¹⁶ Bā saṇṇe. ¹⁷ Cks -kā. ¹⁸ so Bā; Cā atthattā-
amkayutte, Ck attharattālamkayutte, Bā addharattālamkata-. ¹⁹ Bā tatthatuvaṇ.
20 Bā add niside ti pi pātho. ²¹ Pā bahuta-, Bā uyyānam-. ²² Cks nānā-
vidhehi puppham.

surammān ti taṃ uyyānaṃ Migāciraṇ¹ nāma nāmena upetaṃ purāṇaṃ pi te
sutṭhu rammāṃ hitvā ti evarūpaṃ manoramāṃ chaḍḍetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upabhuttaupa-
bhogarasam² saritvā gantukāmo bhavēyyā“ ‘ti paṭhamam bho-
janena palobhesi dutiyam kilesena³ tatiyam sayanena catuttham 5
naccagītavāditenā pañcamam uyyānena c’ eva nagarena cā ‘ti
imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, aham taṃ ādāya
gantvā Bārāṇasīyam paṭiṭṭhāpetvā pacchā sakaraṭṭham gac-
chāmi⁴, sace Bārāṇasīrajjam na labhissāma⁵ upaḍḍharajjan te
dassāmi, kiṃ te araṇṇāvāsena, mama vacanam karohīti“ āha, 10
so tassa katham⁶ sutvā gantukāmo hutvā „Sutasoma⁷ mayham
atthakāmo anukampako paṭhamam kalyāṇe paṭiṭṭhāpetvā ‘idāni
porāṇakayase⁸ paṭiṭṭhāpessāmi⁹’ vadati, sakkhissati c’ esa
paṭiṭṭhāpetum, iminā saddhiṃ yeva gantum vaṭṭati, kiṃ me
araṇṇenā¹⁰“ ‘ti cintetvā tuṭṭhacitto tassa guṇam nissāya vaṇṇam 15
kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasamsaggato sādhu-
taram pāpamittasamsaggato ca pāpataram nāma n’ atthīti“
vatvā āha:

113. Kālapakkhe yathā cando hāyat’ eva suve suve
kālapakkhūpamo rāja asataṃ hoti samāgamo. 480. 20
114. Yathāham rasakam āgama¹⁰ sūdakaṃ¹¹ purisādhamaṃ¹²
akāsiṃ pāpakaṃ kammaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 481.
115. Sukkapakkhe yathā cando vaḍḍhat’ eva suve suve
sukkapakkhūpamo rāja sataṃ hoti samāgamo. 482.
116. Yathāham tavam āgama Sutasoma vijānāhi¹³ 25
kāhāmi kusalam kammaṃ yena gacchāmi saggatiṃ. 483.
117. Thale yathā vārijanindavaṭṭam¹⁴
anaddhaneyyam aciraṭṭhitikam¹⁵

¹ Bds migājinaṃ. ² Bd -paribhoga-. ³ Bd -savasena ⁴ Bds gamissāmi. ⁵
Bd labhissasi. ⁶ Bd vacanam. ⁷ Ck -ma. ⁸ Bds add ca. ⁹ Bds -avāsena. ¹⁰
Ck yathā bhārasmā gamma, Bd yathā harassakam-. ¹¹ Bd suddhamkā. ¹² Ck
purisāda-. ¹³ Bd pajānāhi. ¹⁴ Bds vuṭṭham. ¹⁵ Ck Bd -itikaṃ, C* -itikaṃ.

evam pi ce hoti asataṃ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṃ thale va. 484.

118. Sare yathā vārijanindavaṭṭaṃ¹
ciraṭṭhitikaṃ² naraviriyaseṭṭha

5 evam pi ce hoti sataṃ samāgamo
ciraṭṭhitiko udakaṃ sare va. 485.

119. Avyāyiko hoti sataṃ samāgamo,
yāvaṃ pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṃ hi veti asataṃ samāgamo,

10 tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta. suve suve ti divase divase, anaddhaneyyan ti na addhānakkamaṃ,
sare ti samudde, naraviriyaseṭṭhā 'ti naresu viriyena seṭṭha, udakaṃ
sare vā 'ti samudde vaṭṭaudakaṃ viya, avyāyiko ti avigacchanako, yāvaṃ
pi tiṭṭheyyā 'ti yattakaṃ kālāṃ jīvitaṃ tiṭṭheyya tattakaṃ kālāṃ tath' eva
15 hoti, na jīrati sappurisehi mittabhāvo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattass' eva vaṇṇaṃ
kathesi, so porisādaṃ ca te rājāno ca gahetvā paccanta-
gāmaṃ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṃ disvā nagaraṃ
gantvā³ ācikkhīṃsu, amaccā balakāyaṃ ādāya gantvā parivāra-
20 yiṃsu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṃ agamāsi,
antarāmagge janapadavāsino⁴ paṇṇākāraṃ datvā anugamaṃsu⁵,
mahanto parivāro ahoṣi, tena saddhīṃ Bārāṇasiṃ sampāpuṇi,
tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kālahatthi yeva,
nāgarā rañño ārocayiṃsu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṃ
25 dametvā ādāya idhāgacchati, nagaram assa⁶ pavisitum na
dassāmā“ 'ti sīghaṃ nagaradvārāni pidahitvā āvudhahatthā
atṭhaṃsu, Mahāsatto dvārapidahitabhāvāṃ ñatvā porisādaṃ ca
parosātaṃ ca rājāno ohāya katīhi ca amaccehi saddhīṃ āgantvā
„ahaṃ Sutasomo⁷ rājā, dvāraṃ vivarathā“ 'ti āha, purisā
30 gantvā rañño ārocesum, so „khippaṃ vivarathā“ 'ti vivarā-
pesi, Mahāsatto nagaraṃ pāvisi, rājā ca Kālahatthi ca⁸ paccug-

¹ Bds vuttāṃ. ² Ck Bd -ikaṃ ³ Bds add amaccānaṃ. ⁴ Bd adds bodhisattassa.

⁵ Cs -miṃsu, Bd gacchiṃsu. ⁶ Cks nagarassa. ⁷ Bd -ma. ⁸ Bd cassa.

gamanam katvā ādāya pāsādam āropayimsu, so rājāsane nisi-
 ditvā porisādassa aggamaheśiṇ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā
 Kālahaṭṭhim āha: „Kālahaṭṭhi kasmā rañño nagaram pavisitum
 na dethā“¹ ti, „so rajjam karonto imasim nagare bahumanusse
 khādi, khattiyehi akattabbam kari, sakala-Jambudīpaṁ chiddam
 akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kāraṇenā² ti, idāni so eva-
 rūpaṁ karissatīti“, „mā cintayittha, ahaṁ taṁ dametvā sīlesu
 patitthāpesim, jīvita hetu pi kañci³ na vihetthessati, n’ atthi
 vo tato bhayaṁ, evaṁ mā karittha, puttehi nāma mātāpitaro
 paṭijaggitabbā, mātāpitiposakā⁴ hi saggam gacchanti, itare
 nirayaṁ“, evaṁ so nīcāsane nisinnassa puttārājassa ovādam
 datvā „Kālahaṭṭhi tvaṁ rañño sahāyo c’ eva sevako ca, rañ-
 ñāsi⁵ mahante issariye patitthāpito, tayāpi rañño atthaṁ cari-
 tum vaṭṭatīti“ senāpatim pi anusāsivā „devi tuvaṁ pi kula-
 gehā āgantvā tassa santikā⁶ mahesiṭṭhānam⁷ patvā puttadhītāhi
 vuddhippattā, tayāpi tassa atthaṁ caritum vaṭṭatīti“ deviyā
 ovādam datvā tam eva vatthum matthakaṁ pāpetum dham-
 maṁ desento āha:

120. Na so rājā⁸ yo ajeyyaṁ jināti,
 na so sakhā yo sakhāraṁ⁹ jināti,
 na sā bhariyā¹⁰ yā patino vibhetti¹¹,
 na te puttā¹² ye na bharanti jīṇṇaṁ. 487. 20
121. Na sā sabhā yattha na santi santo,
 na te santo¹³ ye na bhaṇanti dhammaṁ,
 rāgaṇ ca dosaṇ ca pahāya mohaṁ
 dhammaṁ bhaṇantā va bhavanti santo. 488. 25
122. Nābhāsamānaṁ¹⁴ jānanti missaṁ bālehi paṇḍitaṁ,
 bhāsamānaṁ ca jānanti desentaṁ amataṁ padaṁ. 489.
123. Bhāsaye jotaye dhammaṁ, paggaṇhe isinaṁ dhajaṁ,
 subhāsita dhajā isayo, dhammo hi isinaṁ dhajo ti. 490. 30

¹ Bā klñci. ² Bā -tuposakā. ³ Bā^s raññāpi. ⁴ Bā -ke. ⁵ Bā^s aggama-. ⁶
 read: rājā na so? ⁷ Bā sakhāna. ⁸ read: bhariyā na sā? ⁹ Bā viroti, Cā^s
 pihoti. ¹⁰ read: puttā na te? ¹¹ read: santo na te? ¹² Cā^s nabh-.

Ta. ajeyyan ti ajeyyā nāma mātāpitaro, te jinanto rajā nāma na hoti, sace tvaṃ pitu santakaṃ rajjāṃ labhivā tassa paṭisattu hosi¹ akiccekāri nāma bhavissasi, sakhāraṃ² jīnātīti kuṭṭhena jīnāti, sace tvaṃ Kālahaṭṭhi rañña saddhiṃ mittadhammaṃ na pūresi adhamme hutvā niraye nibbattissasi, na
 5 vibhetīti³ na bhāyati⁴, sace tvaṃ rañño na bhāyasi ariyadhamme⁵ ṭhitā nāma na hosi⁶, jīṇan ti mahallakaṃ, tasmiṃ kāle abharantā⁷ puttā nāma na honti, santo ti paṇḍitā, ye na bhaṇanti dhammaṃ ti ye pucchitā sabhāvaṃ na vadanti na te paṇḍitā nāma, dhammaṃ bhaṇantā ti ete ragādayo pabhāya parassa hitānukampakā hutvā sabhāvaṃ bhaṇantā paṇḍitā nāma honti,
 10 nābhāsamanān⁷ ti na abhāsamanāṃ, amataṃ padan ti amatamahānibbānaṃ desentaṃ paṇḍitaṃ ti jānanti, ten' eva porisādo maṃ ūtvā pasanno⁸ cattāro vare datvā pañcasu silesu paṭiṭṭhito, bhāsaye ti paṇḍito puriso dhammaṃ bhāseyya joteyya⁹, Buddhādayo hi isayo, yasmā dhammo tesam dhaḍḍo subhāsitaḍḍhajā nāma, subhāsitaṃ gaṇhanti¹⁰, bālā pana subhāsitaṃ gaṇhantā
 15 nāma n' atthīti.

Imassa dhammakathaṃ sutvā rājā ca senāpati ca tuṭṭhā „gacchāma mahārājānaṃ¹¹ ānessāmā¹²“ 'ti¹³ nagare¹⁴ bheriṃ cārāpetvā nāgare sannipādetvā „tumhe mā bhāyathā¹⁴, rājā kira dhamme paṭiṭṭhito, etha¹⁵ naṃ ānemā¹⁶“ 'ti mahājānaṃ
 20 ādāya Mahāsattaṃ purakkhatvā¹⁶ rañño santikaṃ gantvā vanditvā kappake upatṭhāpetvā kappitakesamassuṃ nahātapasādhitaṃ¹⁷ rājānaṃ ratanarāsīmhi paṭiṭṭhāpetvā abhisiñcitvā nagaraṃ pavesesuṃ, porisādarājā parosatānaṃ khattiyānaṃ Mahāsattassa ca mahāsakkārāṃ kāresi, „Sutasomanarindena kira
 25 porisādo¹⁸ dametvā rajje paṭiṭṭhāpito¹⁹“ ti sakale-Jambudīpe mahākolāhalaṃ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āgacchantū¹⁹“ 'ti dūtaṃ paṇiṃsu, so tattha māsamattaṃ vasitvā „samma gacchāma maṃ, tvaṃ appamatto hohi²⁰, nagara-dvāre²¹ cā nivesanadvāre²² cā 'ti pañca dānasālā²³ kārehi²⁴,
 30 dasarājadhamme²⁵ akopetvā agatigamaṇaṃ parihaṛā²⁶“ 'ti porisādaṃ ovadi, parosatahi rājadhānihi balakāyo yebhuyyena

¹ Bā ahoṣi. ² Bā nakhānaṃ. ³ Cks viheti. ⁴ Cks bhāsati. ⁵ Cks bhari-. ⁶ Bā hoti, adding akiccekāri nāma bhavissati. ⁷ Ck arabantā, Ck abharantā. ⁸ Bds -acitto. ⁹ Bā katheyya. ¹⁰ Bā paggaṇhanti. ¹¹ Bds -ja, omitting naṃ. ¹² Bds ānemā. ¹³ Bā adds vatvā. ¹⁴ Bā -ittha. ¹⁵ Bā atha. ¹⁶ Bā purato katvā. ¹⁷ Ck -ditaṃ, Bā nhātānulittā pasobhitaṃ. ¹⁸ Bā -dam. ¹⁹ Bds -atū. ²⁰ Bā hohiti. ²¹ Bā -resu. ²² Ck nivāsana-. ²³ Bā -lāyo. ²⁴ Cks -esi. ²⁵ Bā -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasito nikkhami,
 porisādo pi nikkhamitvā upaḍḍhapathā nivatti, Mahāsatto avā-
 hanānaṃ rājūnaṃ vāhanāni datvā sabbe uyyojesi, te pi¹ tena
 saddhiṃ sammoditvā yathārahaṃ² vandanāliṅganādīni katvā
 attano attano janapadaṃ³ gamiṃsu, Mahāsatto pi nagaraṃ 5
 patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṃ viya
 alaṃkatanagaraṃ pavisitvā mātāpitara vanditvā paṭisanthāraṃ⁴
 katvā mahātalaṃ abhirūhi⁵, so dhammena rajjaṃ karento⁶
 cintesi: „rukkhadevatā mayhaṃ bahūpakārā, balikammalābham
 assā⁷ karissāmīti“ so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṃ taḷā- 10
 kaṃ karetvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṃ nivesesi, gāmo mahā
 ahosi asittimattaāpaṇasaḥassapatimaṇḍito, tam pi rukkhāmūlaṃ
 sākhaṇṭatato paṭṭhāya samatalaṃ karetvā parikkhittaṃ vedikaṃ
 toraṇadvārayuttaṃ akāsi, devatā pasīdi⁸, kammāsapādassa da-
 mitaṭṭhāne nivīṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigamo⁹ 15
 nāma jāto, sabbe pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādīni
 puñṇāni katvā saggapadaṃ¹⁰ pūrayiṃsu.

Satthā imāni dhammadesanaṃ āharitvā „nāhaṃ bhikkhave idān’
 eva Aṅgulimālaṃ damemi, pubbe p’ esa mayā damito yevā“ ‘ti vatvā
 jātakaṃ samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahosi, Kālahatthi 20
 Sāriputto, Nandabrāhmaṇo Anando, rukkhadevatā Kassapo, Sakko
 Anuruddho, sesarājāno Buddhapaṇisa, mātāpitara mahārājakulāni, Suta-
 somarājā kira aham evā“ ‘ti. Mahāsutasomajātakaṃ¹¹. Asī-
 tinipātavaṇṇanā niṭṭhitā¹².

¹ Bā adds rājāno. ² Bds mahāsattaṃ. ³ Bds -de. ⁴ Bds madhurapa-. ⁵ Bā
 -rūhi. ⁶ Bā karonto. ⁷ Cks assa. ⁸ Bds abhippasīdati. ⁹ Ck -dhamma-
¹⁰ Bā saggapūraṃ. ¹¹ Bā omits mahā and adds niṭṭhitā. ¹² Cā adds paṭi-
 sandhimānusiho bhogaśāsanāpīṭakattaye dānaśīlamayā puñṇā mama hotu bhavā-
 bhavā, imiṇā puñṇakammāna yāva Buddhō bhavāmahaṃ mahosadho va ājānena
 jotisetthiṇa bhoginā vessantaro va dānena hotu mayhaṃ bhāvabhavā. Bā adds
 an index of all the Jātakas contained in Visatīnipāta — Asītinigāta.

3.6.80
 7820
 30917

Formerly published:

Dhammapadam, Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

Smaahistorier fra ¹Osterland. Efter det Persiske ved V. Fausbøll. Kbh. 1852. 50 Ører.

Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse, udgivne af V. Fausbøll. Med Afbildninger af Vægtere fra forskjellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ^aibidem, eodem. 20 Ører. (Med Melodier).

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjæringer og tapre Bedrifter. Ved V. Fausbøll. Kbh. 1862. 3dje Udgave. Kbh. 1887. (Illustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henviisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1866. 2 Kroner.

Copyright 1967, 1968
BEST BINDER
17, Lake Road
Valencia-70000